

ART LIMES

BÁB-TÁR XLIV.

A VILÁG BÁBFOLYÓIRATAI III. RÉSZ

THE WORLD OF PUPPET JOURNALS PART 3.

2023.1

TATABÁNYA

TARTALOM – CONTENTS – III. RÉSZ – PART 3.

2. BÁBFOLYÓIRATOK ABC RENDBEN / PUPPET JOURNALS IN ABC ORDER (P-U) – 2023.1.

- 215 Andrew Periale: **PUPPETRY INTERNATIONAL** Amerikai Egyesült Államok / USA
- 229 Steve Abrams: **PUPPETRY JOURNAL** Amerikai Egyesült Államok / USA
- 237 Padmini Rangarajan: **PUTHALIKA PATRIKA** / India / India
- 247 Alexia Loredo Cárdenas: **(REVISTA) ALMA EN MANO** / Bolívia / Bolivia
- 257 Ranjana Pandey: **SUTRADHAR** / India / India
- 267 Lucyna Kozień: **TEATR LALEK** / Lengyelország / Poland
- 273 Toni Rumbau: **TITERESANTE – PUTXINEL-LI – PUPPETRING** / Spanyolország / Spain
- 285 Nina Monova: **TYEATR CSUGYESZ** / Oroszország / Russia
- 297 Alex Joy [aka Pete Davidson]: **UNIMA OZ** / Ausztrália / Australia
- 311 José Manuel Valbom Gil: **UNIMA Portugal** / Portugália / Portugal

3. EGYÉB BÁBFOLYÓIRATOK – BORÍTÓKÉPEK / OTHER PUPPET MAGAZINES – COVER PHOTOS

- 317 (CHECHERE; COBAZIN; FARDOM; FIGURA; FILAMENTO; MARIONNETTES-EN-CASTELETS, NEUROPASZT; UNIMA-NYT; THE PUPPEN MASTER; PUPPEN, MENSCHEN & OBJEKTE; VISION TITIRITERA;)

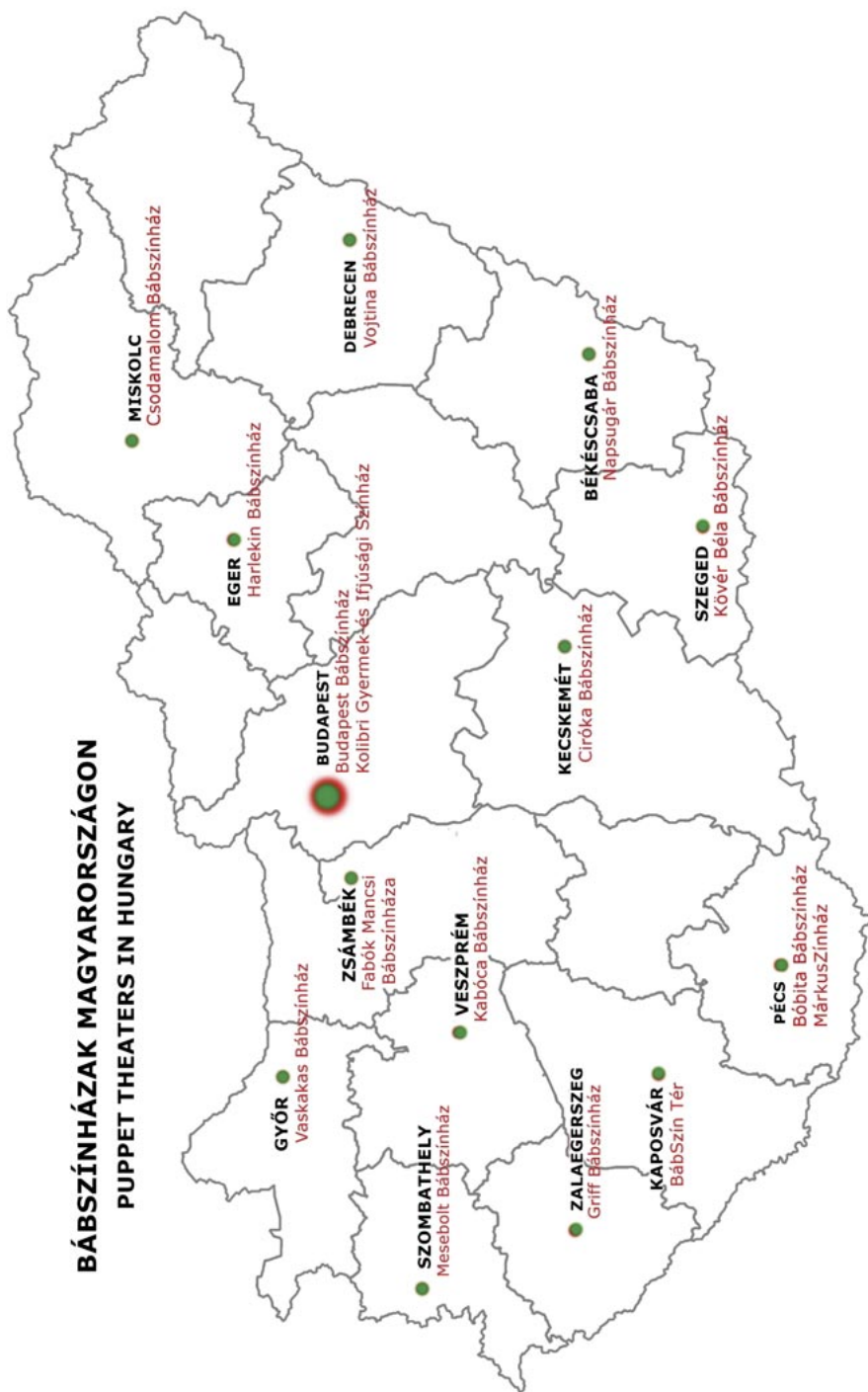
4. UNIMA – 2019 – 2021, PRÁGA

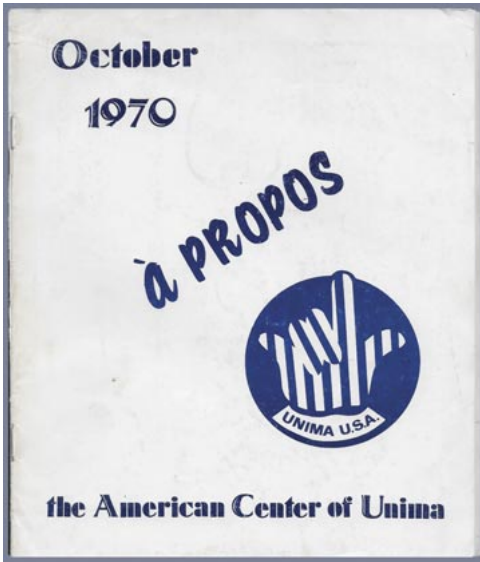

Source of the map: Unima International's Writing and Publications Commission. Created by: Frans Hakkemars and Alessandra Amicarelli.

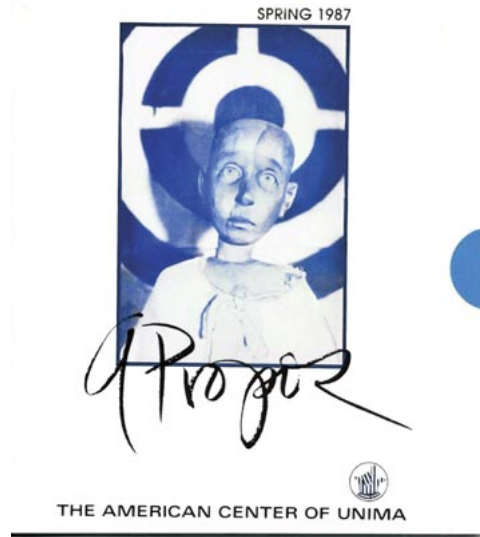

BÁBSZÍNHÁZAK MAGYARORSZÁGON PUPPET THEATERS IN HUNGARY

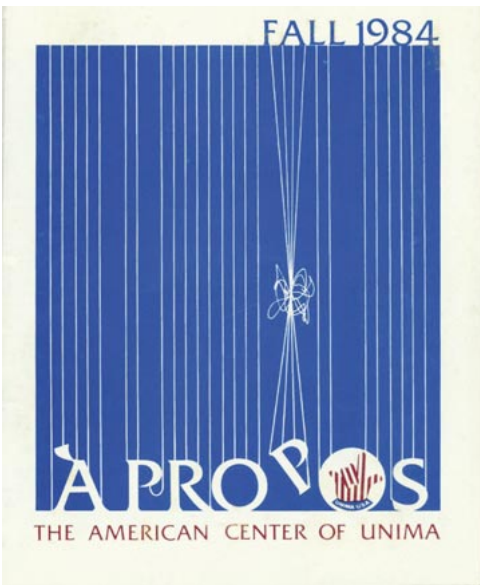

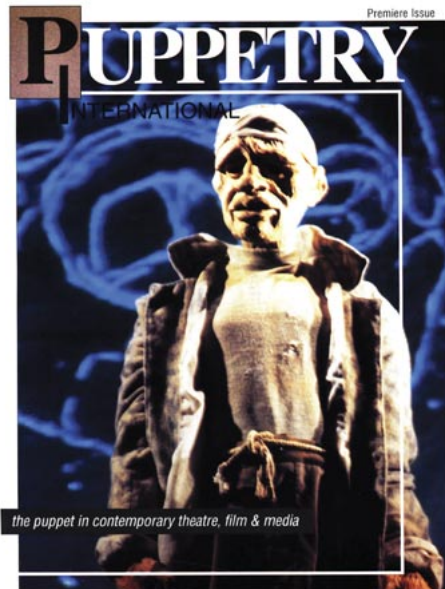
1st À Propos-Oct70

À Propos cover from 1987-1998

À Propos cover 1979-1987

PI - 1995

Andrew Periale
PUPPETRY INTERNATIONAL

AZ UNIMA-USA HIVATALOS FOLYÓIRATA

A *Puppetry International* magazin története nem választható el magának a szervezetnek a történetétől. Az UNIMA-USA 1966-ban alakult. Első igazgatója, majd elnöke Jim Henson volt, főtípkára Mollie Falkenstein. 1979-ben, miután az UNIMA-USA-t nonprofit szervezetként bejegyezték, Henson még két évig töltötte be az elnöki tiszteket. Ő biztosította a négyévente megrendezett UNIMA Kongresszus és Fesztivál 1980-ban Washingtonban (Nancy L. Staub rendezésében) megtartott fordulójának finanszírozását – ez volt az első alkalom, hogy az eseményt Európán kívül rendezték meg. Az első tizenégy év alatt a kezdő csapat egy olyan szakmai szervezetté nőtte ki magát, amely elfoglalta helyét a nemzetközi színtéren. Minden szervezetnek szüksége van arra, hogy kommunikáljon a tagjaival. Mollie Falkenstein rendszeres hírlevél kiküldésével kezdte, majd 1970-ben megalapította az *À Propos*-t, egy kis formátumú magazint. Az UNIMA-USA-nak fennállása ötvenhat éve alatt mindössze három főtípkára volt. Mollie tizenkét éven át dolgozott ezen a poszton, őt követte Allelu Kurten, aki tizenégy évig, majd Vince Anthony, aki immáron harminc éve tölti be a tisztséget. Amikor Allelu 1978-ban átvette Mollie Falkenstein helyét, az *À Propos*-t is megörökölte, és Nancy Laverick-et bízta meg a szerkesztői/tervezői feladatokkal, akinek Lettie Connell Schubert és George Latshaw segített. Ez idő alatt az *À Propos* néhány új oldallal bővült, és új piros-kehé-kék borítót kapott (amelyet a legendás bostoni bábművész, Paul Vincent Davis tervezett). 1985 őszén feleségemmel, Bonnie-val mi lettünk az új szerkesztői/tervezői csapat. Színházi és német irodalmi diplomámmal én voltam a szerkesztő. Bonnie, mielőtt belépett volna a bábszínház világába, képzőművészetet és grafikai tervezést tanult, így kiválóan alkalmas volt a tervezői feladatok ellátására. Azon

a nyáron szabadságot vettem ki, hogy Philippe Genty-nél tanuljak a franciaországi Charleville-Mézières-ben található Institut International de la Marionnette-ben. A workshop után egy hetet Bécsben töltöttem, ahol Richard Teschner munkásságát tanulmányoztam, majd részt vettem a Festival International de la Marionnette-en Charleville-Mézières-ben, ahol egyrészt felléptem, másrészt a világ legjobb társulatainak munkáját láthattam: jelen volt a Drak, Neville Tranter, a Figurentheater Triangel, Massimo Schuster, a Manarf, a Sandglass, a Figures of Speech, a Green Ginger és még sokan mások. Megújult lelkesedéssel tértem vissza az Államokba, és Bonnie-val együtt elkészítettük az *À Propos* első általunk jegyzett számát. A világ bábművészeivel kialakított új kapcsolataimat Allelu, Nancy Staub és mások óriási tudása és tapasztalata egészítette ki, akik rendkívül nagylelkűen bántak idejünkkel és szakértelmükkel. 1985-től az *À Propos* utolsó számáig (1999) Allelu segített nekünk megszervezni a lap postázását a tagoknak. Vagy ő jött el hozzánk, vagy mi mentünk el a Hyde Parkban lévő házába, New Yorkba, egy hosszú hétvégére, ahol postai irányítószámokat keresgélünk és jókat ettünk. Amikor elkezdjük az *À Propos* kiadását, egy kis bungalóban éltünk a Connecticut állambeli Waterfordban, és a Pandemonium Puppet Company-nak dolgoztunk, amelyet Bart Roccoberthon (ma a Connecticuti Egyetem bábművészeti programjának igazgatója) vezetett. Roccoberthon 1984 júniusában abbahagyta a fellépéseket, hogy átvegye az újonnan alapított Institute of Professional Puppetry Arts (IPPA) vezetését, amely az Eugene O'Neill Theater Centerben kapott helyet. Az O'Neillnek akkoriban saját nyomdája volt a főépület alagsorában. Néhány évig ott nyomtattuk a magazint – egy sötét, labirintusszerű térben, ahol mindig

oldószer- és nyomdafestékszag terjengett. Az egyik hálószobánkat sötétkammrává alakítottuk át, ahol egy hatalmas statikus fényképezőgéppel autotípiákat készítettünk a fényképekből. Bonnie grafikai tervezésben szerzett tapasztalata az egész magazinban érezhető volt. Vizuálisan nagyot léptünk előre, bár az *À Propos* ekkor még mindig csak tagoknak szóló kiadvány volt. 1990-ben az atlantai Center for Puppetry Arts-ban tartották az első bábos futurizmus-konferenciát, amelyet még kettő követett. Ezt Nancy Staub és a központ ügyvezető igazgatója, Vince Anthony közösen szervezte. Jim Henson anyagilag támogatta a konferenciát. Az ötlet az volt, hogy összegyűjtsünk egy amerikai bábművészekből álló csapatot, és megbeszéljük, milyen álmaink vannak a bábművészettel kapcsolatban a következő tíz évre, és hogy terveket készítsünk a bábművészeti képzés, fesztiválok, kiadványok, előadások, ösztöndíjak stb. előmozdítására. A konferencián részt vett a két bábos szervezetünk (UNIMA-USA és Puppeteers of America) elnöke, a két kiadvány szerkesztője (mi és George Latshaw), valamint számos bábos. Sajnos Jim néhány héttel a konferencia előtt elhunyt. Helyette Jane Hensont hívták meg, aki aztán tovább dolgozott az UNIMA-USA-val és támogatta annak küldetését. Ez a konferencia több volt, mint a „szándékok találkozója”. A megbeszélések strukturálására és a prioritások rendezésére hivatásos moderátort alkalmaztak. Több napon keresztül csiszoltuk elképzeléseinket és céljainkat. Végül Bonnie és én úgy döntöttünk, hogy az országnak szüksége van egy olyan, a bábművészetnek szentelt magazinnra, amely nem csak a bábszínházi szervezetek tagságához jut el. Kidolgoztunk néhány ötletet, és egy évvel később, az O’Neill Színházi Központban tartott Puppetry Futurism II. rendezvényen bemutattuk az új magazin mintapéldányát. Ez elindított egy folyamatot, amelynek végeredménye a *Puppetry International (PI)* magazin lett. Tanácsadói bizottságot

alakítottunk Leslee Asch-sel, mint szerkesztői tanácsadóval. Mielőtt a Henson Associates-nél elhelyezkedett volna, Leslee Bil Bairdnek dolgozott. 1991-ben már Cheryl Henson munkatársa volt a Jim Henson Alapítványnál, és tárproducerként működött közre a kétévente megrendezett, mesés Jim Henson Nemzetközi Bábszínházi Fesztiválon New Yorkban. Leslee szervezte meg a *PI* első szerkesztőségi ülését a Henson Associates irodájában – egy gyönyörű régi manhattani barna homokkő épületben, egy varázslatos helyen, amely tele volt fantáziadús szobrokkal, bábokkal és a *Sesame Street*, a *Muppet Show* és más műsorok által elnyert számos díjjal. John Bell, Hanne Tierney, Stephen Kaplin, Mark Levenson, Ted Killmer, Norman Frisch, Kery McCarthy, Margaret Heinlen, Rachel Elfenbein, Leslee, Cheryl és én egy nagy, kerek asztal körül ültünk össze.¹ Közösen kitaláltuk az első szám tervét, amely az 1992-es és 1994-es Jim Henson Fesztiválokról kívánt megemlékezni. 1995-ös első címlapunkon a dél-afrikai Handspring Színház *Woyzeck on the Highveld*² című darabja szerepelt, *Woyzeck* figurájával William Kentridge gyönyörű kék háttere előtt. John Bell a századfordulós párizsi szimbolista bábszínházakról írt, és ezzel hivatalos történészünké vált – amely posztot most, ötven szám után is betölti. Stephen Kaplin a bábművészet jövőjéről írt, beleértve a virtuális bábjátékot, a kiberbábjátékot és a „dokubábjátékot”, amely témák mindegyike igen előrelátónak bizonyult. Ez a lapszám teljes méretű magazin volt, színes borítóval és számos kétszínű oldallal – ez nem volt ideális, de a színes nyomtatás még mindig drága mulatság volt, és Bonnie-nak mindig sikerült a maximumot kihoznia abból a színből, amit éppen megengedhettünk magunknak. Az UNIMA-USA igazgatótanácsa a *PI* évi egy számának megjelenését hagyta jóvá, váltakozva az *À Propos* egy-egy számával. 1998 után a *PI* már évente kétszer jelent meg, és a *Puppetry*

1 A tanácsadó csoport egy kicsit ad hoc jellegű volt, attól függően, hogy ki volt éppen elérhető az egyes ülések idején; Eileen Blumenthal, Janie Geiser, Roman Paska, Donald Devet, Jonathan Cross, Heidi Wilenius, Amanda Maddock, Mark Sussman, Bob Nathanson, Amy Trompeter és mások is részt vettek benne.

2 A *Puppetry International* összes címlapját megtekintheti a következő oldalon: <https://www.unima-usa.org/pi-index>

International ettől fogva bizonyos könyvesboltokban és újságárusoknál szerte az országban kapható volt. A *PI*-nek hamar kialakult a stílusa – egy központi téma- körhöz kapcsolódó cikkek, amelyek komoly kérdéseket taglalnak szórakoztató, közérthető módon.³ Néhány témakör a sok közül: „Személyes mitológiák”, „Propaganda”, „Spiritualitás”, „Nők a bábjátékban”, „Faji kérdések”, „Afrika”, „Kína”, „A wayang”, „Társadalmi igazságosság”. A 2000-es évek elején John Bell Boston környékére költözött, és 2006 őszén ő volt a 20. számunk vendégszerkesztője, amelyet a „szövegnek” szenteltünk. Ekkor alakítottuk meg az első hivatalos ellenőrző bizottságunkat is.³ Néhány év kivételével, amikor a bizottságot Dawn Tracy Brandes vezette, Dassia Posner állt az élén. Bonnie és én úgy döntöttünk, hogy beszüntetjük évi két New York-i utazásunkat, és felkértük Dassiát (aki akkoriban a Tufts Egyetem színházi alapképzésében vett részt), hogy Andrew és John mellett segítsen a következő számok tervezésében. Néhány évvel később Dassia, John és Claudia Orenstein közösen szerveztek egy konferenciát a bábművészeti ösztöndíjprogramról a Connecticuti Egyetemen. A konferencián elhangzott előadásokat könyv formájában publikálták,⁴ ezután Dassia a *PI* „Szép új ösztöndíjprogram” című számának vendégszerkesztője lett. A *PI*-ben ugyan gyakran nem volt hely a hosszabb tudományos cikkek teljes terjedelmükben közzétenni, a rövidített változatot azonban meg tudtuk jelentetni nyomtatásban, míg a teljes cikk hozzáférhető volt az UNIMA-USA weboldalon. Azóta, hogy elkezdtek a *Puppetry International*-nál dolgozni, Dassia PhD fokozatot szerzett és jelenleg a Northeastern University kinevezett professzora, míg John a Connecticuti Egyetem bábművészeti programjának tanára lett, ahol egyben a BIMP (Ballard Institute and Museum of Puppetry) igazgatója is. Mindketten több könyvet és számos

cikket publikáltak, ugyanakkor továbbra is képesek éleslátásukat, tehetségüket és nagylelkűségüket a *Puppetry International* javára fordítani. Bonnie és én komoly hasznát láttuk a számítástechnika és a könyvkiadás területén bekövetkezett gyors technológiai fejlődésnek. Az *À Propos* első számai egy SE-20-as gépen készültek, egy kis Mac-en, amelynek 20 megabájtos merevlemezén egyetlen egy olyan fotó sem fért volna el, amilyeneket ma a *PI*-ben látunk. A nyomtatási technológia és a számítástechnikai teljesítmény javulásának köszönhetően a színes nyomtatás – amely egykor megfizethetetlenül drága volt – a 2011 tavaszán megjelent „látékszínház” című számunkkal kezdődően a mi magazinunkban is teret nyert. Az *À Propos* első számai karton „táblákon” vitték a nyomdába, a szövegek és a fotók forró viasszal voltak „felragasztva”. Ez váltotta le a floppylemez, majd a zip lemez és a DVD. A *PI* legutóbbi számainál mindent egyszerűen feltöltöttünk a nyomda online portáljára. A nyomdai korrektúrák is online történnek, és az egész magazin színes. A *Puppetry Internationalt* most már közvetlenül a nyomdából postázzák, így nincs szükség a „tömeges postázás partira” a régi barátokkal – ez a hagyomány nagyon hiányzik nekünk. A *PI* számai folyamatosan követik egymást – „Bábok és Shakespeare”, „Anyagok”, „Mechanizmusok”, „Oktatás”, „Terápia” – mindig keressük az új kihívások új megközelítéseit. Legutóbb Steve Abrams-szel dolgoztunk együtt, aki a *Puppetry Journalt* szerkeszti a Puppeteers of America számára. Bár sok bábos mindkét amerikai bábos szervezetnek tagja, sok olyan tag is van, aki csak az egyikhez tartozik. Az eredeti elképzelésünk az volt, hogy egyetlen, közös számot készítsünk a bábgyűjtők és gyűjtemények témájában. Ez különböző okokból túl nehezen kivitelezhetőnek bizonyult, ezért találtunk egy még jobb megoldást. Mindegyikünk saját számot

3 A szakértői bírálóbizottságban eredetileg Posner és Bell, valamint Michael Malkin, Kathy Foley, Eileen Blumenthal és Bradford Clark vett részt.

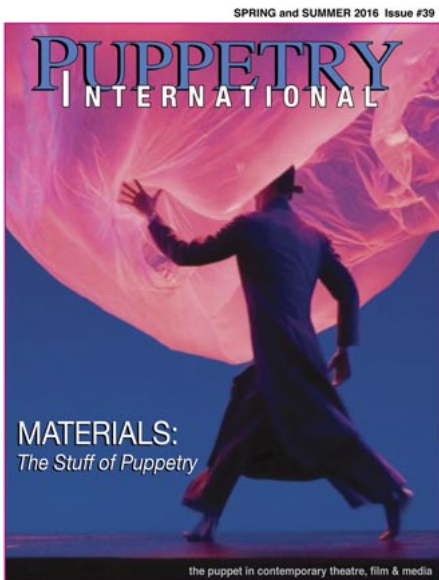
4 Dassia N. Posner, Claudia Orenstein, John Bell (Eds.): *The Routledge Companion to Puppetry and Material Performance*, Routledge, 2015, ISBN 9781138913837.

készített, a *PI* a nemzetközi gyűjteményekkel foglalkozott, a *Puppetry Journal* pedig a hazai helyzetet mutatta be. Mindkét folyóiratot ugyanabban a nyomdában nyomtattuk, egymásra vizuálisan rímelő borítókkal. Végül a két magazint együtt egy műanyag tokba csomagolva postáztuk mindkét szervezet összes tagjának. Most először mindenki betekintést nyerhetett abba, hogy mit csinál a másik szervezet, és – remélem – megértette, hogy a célunk közös. A kiadványokon való munkával eltöltött évek során a szakma szolgálata biztosította létjogosultságunkat, és alapvető elképzelésünk azóta sem változott, nevezetesen, hogy támogassuk az UNIMA-USA küldetését: a nemzetközi barátság és a kölcsönös megértés előmozdítását a bábművészet segítségével. Az elmúlt néhány évben részt vettünk egy új UNIMA-USA kiadvány tervezésében, ami egy szakmailag

lektorált, online megjelenő tudományos folyóirat lenne: *Puppetry International Research Review* (szerkesztője Claudia Orenstein). Ez egy izgalmas fejlemény, amely nagymértékben kibővíti az UNIMA-USA küldetését. Most, amikor Bonnie és én az 51. számon dolgozunk („Bábok a színpadon kívül”), és az 52. számot tervezzük („Bábok és környezet”), tervezzük egyúttal a *Puppetry International*-ból való visszavonulásunkat is. Sokan mondták, hogy az új szerkesztőknek és tervezőknek „fel kell kötnie a gatyát”. De mi már túl régóta viseljük ezt a gatyát – az anyaga megkopott, és talán az illata sem olyan friss, mint régen. Az álláshirdetésünknek talán így kellene szólnia: „Elismert bábos magazinba keresünk szerkesztőt és tervezőt – rendelkeznie kell saját gatyával”.

Fordította Forgács Ildikó

PUPPETRY INTERNATIONAL MAGAZINE

BRIEF HISTORY

Puppetry International magazine is the primary publication of UNIMA-USA. The history of the magazine cannot meaningfully be separated from the history of the organization itself. UNIMA-USA was founded in 1966. Jim Henson was its first Chair and then President, with Mollie Falkenstein as its General Secretary. In 1979, after UNIMA-USA incorporated as a non-profit, Henson served two more years as president and guaranteed the funding for the 1980 quadrennial UNIMA Congress and Festival in Washington, DC (directed by Nancy L. Staub) – the first time the event had been held outside of Europe. Those first fourteen years saw a fledgling group mature into a professional organization that had taken its place on the international stage. Every organization needs a way to communicate with its members. Mollie Falkenstein began sending out a newsletter and then founded *À Propos*, a small-format magazine, in 1970. In the fifty-six years of UNIMA-USA's existence, there have only been three General Secretaries. Mollie served for twelve years, followed by Allelu Kurten, who served for fourteen years, and then Vince Anthony, still serving after thirty years in the post. When Allelu took over from Mollie Falkenstein in 1978, she inherited *À Propos*, and engaged Nancy Laverick as its new editor/designer, with assistance from Lettie Connell Schubert and George Latshaw. During this time, *À Propos* added a few more pages and sported a new red, white, and blue cover (designed by legendary Boston puppeteer Paul Vincent Davis). In the fall of 1985, my wife, Bonnie, and I became the new editing/design team. With degrees in theater and German literature, I was the editor. Bonnie, prior to entering the world of puppetry, had trained in art and graphic design and so was well prepared to be the designer. I took that summer off to study with Philippe Genty at the *Institut International de la Marionnette* in Charleville-Mézières, France. After the workshop, I spent a week in Vienna, researching the work of Richard Teschner and then attended the

Festival International de la Marionnette back in Charleville-Mézières, where I performed, but also saw the work of some of the best companies in the world – Drak, Neville Tranter, Figurentheater Triangel, Massimo Schuster, Manarf, Sandglass, Figures of Speech, Green Ginger and many more. I came back to the states with renewed enthusiasm and, with Bonnie, produced our first issue of *À Propos*. My new-found connections to puppeteers around the world was augmented by the tremendous knowledge and experience of Allelu, Nancy Staub and others, who were exceedingly generous with their time and expertise. From 1985 until the last issue of *À Propos* (1999), Allelu helped us organize the mailing to members. She would either come to our house or we would go to her house in Hyde Park, NY for a long weekend of zip code sorting and good food. When we began producing *À Propos*, we were living in a small bungalow in Waterford, Connecticut and working for Pandemonium Puppet Company, directed by Bart Roccoberon (today, the director of the puppetry program at the University of Connecticut). Roccoberon stopped performing in June of 1984 to assume leadership of the newly formed Institute of Professional Puppetry Arts (IPPA), housed at the Eugene O'Neill Theater Center. The O'Neill had its own print shop, back then, in the basement of the main building. For several years, the magazine was printed there – a dark, labyrinthine space that always smelled of solvents and printer's ink. We turned one of our bedrooms into a dark room, complete with an enormous stat camera that was used to make halftones out of photographs. Bonnie's experience in graphic design could be felt throughout the magazine. Visually, it was an improvement, though *À Propos* was still a members-only publication. In 1990, the first of three Puppetry Futurism Conferences was held at the Center for Puppetry Arts in Atlanta. This was jointly organized by Nancy Staub and the Center's executive director, Vince Anthony. Jim Henson offered funding to support

PUPPETRY INTERNATIONAL
ISSUE NO. 50

Editorials by *Andrew Periale* and *Dassia Pinner* 2

PUPPETS ARE EPIC!

Unbounded in Time: Puppets and Epics by *Joha Bell* 4
 Agrippino Mantovani and His "Irreplaceable Scripts" by *Jo Ann Cavallo* 8
 Puppety in *The Ring* by *Lisa Anne Stutz* 12
 Who is Monkey? by *Stephen Kaplan* 16
 Amir Hamzah: Epic of Islamization by *Kathy Foley* 20
 Stewing an Alternative Epic: *The Song of Raimonaco* by *Chey-Haw Wu* 24
 A new epic: Anna Cuticchio's *canzo* on Salvatore Camerelle by *Jo Ann Cavallo* 28
 Epic Traditions in Puppet Theater: 4 Mini-Symposia by *Jo Ann Cavallo* 31
 Thepavakathali: the Tradition of Narrating the *Ramayana* by *Rohit Palvar* 32
 Exhibit: Dan Harlin retrospective by *Chanelle Greenstein* 36

SPECIAL FEATURE

PIR Review: A Sneak Peak at Our New Journal 38

Cover photo: From *The Song of Raimonaco* (see page 24)

Puppety International is a publication of UNIMA USA, Inc.
 It is published twice a year (fall and spring).
 ISSN (Print): 1943-6386 ISSN (Online): 2637-9465
 American Center of the
 UNION INTERNATIONALE de la MARIONNETTE
 Promoting international friendship and understanding through the art of puppetry.

c/o Center for Puppetry Arts 1404 Spring Street, NW
 Atlanta, GA 30309 USA 404-873-3099 www.unima-usa.org

© 2021 UNIMA USA

Puppety International Research
PREVIEW EDITIONS NO. 1

— EDITORIAL —
 [CONTINUED FROM PAGE 3]

Once *PIR Review* is launched, we will continue our tradition of publishing short academic pieces in *PI*—but now there will also be a dedicated home for more in-depth research by the growing number of scholar puppeteers in the field. We hope this new venture brings you a richer understanding of the world of puppetry and its history.

In the meantime, we invite you to immerse yourselves in the three pieces featured in this issue, which together illustrate the far-ranging topics and perspectives characteristic of puppetry scholarship today: Alicia Hernández Grande's essay, "Laughing at Violence: A Puppet-centric Revisiting of *Mori of Merino*, by Joan Miró and La Clara," illuminates the significance of a pioneering Catalan puppet adaptation of *Ubu Roi* in the political, cultural and artistic context of Francisco Franco's dictatorship in Spain; "Puppety in the Age of Posthumanism: The Terrors and Pleasures of *Animal Crossing: New Horizons*," by Kelly J. Alonso, mines on the timely, resonating pleasure of puppeteering videogame avatars during the pandemic. And finally, Poojak Ajiropour Tabrizi, in "Dolls and Beyond Dolls: The Cultural Function of Dolls in Iranian Folk Beliefs," reveals the astonishing range of traditional dolls in Iranian folk culture in the context of human belief in the life and spiritual power of inanimate objects.

Enjoy!

Andrew Periale (PI Editor) and
 Dassia N. Pinner (PI Peer Review Editor)

Peer Reviewers

Caral Adria, The Royal Central School of Speech and Drama
 John Bell, University of Connecticut
 Ellen Blumenthal, Rutgers University
 Dawn Tracy Brandes, Dalhousie University
 Bradford Clark, Bowling Green State University
 Matthew Isaac Cohen, University of Connecticut
 Kathy Foley, University of California, Santa Cruz
 Jennifer Goodlander, Indiana University, Bloomington
 Alexa Melis, Independent Scholar
 Ali-Reza Mirzajafi, OzePuppet University
 Claudia Orenstein, Hunter College/Graduate Center, City University of New York
 Corinne Seale, University of Maryland, Baltimore County
 Lawrence Swartz, University of Toronto

TABLE OF CONTENTS

Laughing at Violence: Joan Miró and La Clara by *Alicia Hernández Grande* 40
 Dolls and Beyond Dolls in Iranian Folk Beliefs by *Poojak Ajiropour Tabrizi* 46
 Puppety in the Age of Posthumanism: *Animal Crossing* by *Kelly J. Alonso* 53

Book Review
The Persistence of Mask Culture in Mexico, book by A. A. Shelton, review by *Joha Bell* 62

© 2021 UNIMA USA

the conference. The idea was to gather a group of American puppeteers and talk about our dreams for the field of puppetry over the next ten years, and to put plans in place to advance puppetry training, festivals, publications, performances, scholarships and so on. The conference was attended by the presidents of our two puppetry organizations (UNIMA-USA and Puppeteers of America), the editors of the two publications (us and George Latshaw) and a number of puppeteers who were doing visionary work. Sadly, Jim passed away just a few weeks before the conference. Jane Henson was invited in his place, and then continued to work with UNIMA-USA and support its mission. That conference was more than just a "meeting of the minds." A professional moderator was hired as a way of structuring our discussions and ordering our priorities. Over several days, we refined our thoughts and goals. By the end, Bonnie and I had decided that the country needed a magazine dedicated to the art of puppetry that reached beyond the membership of the puppetry organizations. We worked on ideas, and one year later, at Puppetry Futurism II, held at the O'Neill Theater Center, we presented a mock up of a new magazine. This set a process in place that eventually resulted in *Puppetry International (PI)* magazine. We formed a committee of advisors, with Leslee Asch serving as the Editorial Advisor. Leslee had worked for Bil Baird before starting with Henson Associates. By 1991 she was working with Cheryl Henson at the Jim Henson Foundation and was co-producing the fabulous biennial Jim Henson International Festival of Puppet Theater in New York City. Leslee arranged the first organizational meeting for *PI* at the offices of Henson Associates – a beautiful old brownstone in Manhattan, a magical place filled with fanciful sculptures, puppets and the many awards won for *Sesame Street*, *The Muppet Show* and other projects. John Bell, Hanne Tierney, Stephen Kaplin, Mark Levenson, Ted Killmer, Norman Frisch, Kerry McCarthy, Margaret Heinlen, Rachel

Elfenbein, Leslee, Cheryl and I met around a large, round table.¹ Together, we hammered out a plan for Issue #1, which would look back at the Jim Henson Festivals of 1992 and 1994. Our first cover in 1995 featured *Woyzeck on the Highveld*², a play by South Africa's Handspring Theatre, with the figure of Woyzeck against the gorgeous blue background by William Kentridge. John Bell wrote about Symbolist puppet theaters in turn-of-the-century Paris, establishing himself as our official historian – a post he continues to hold after 50 issues. Stephen Kaplin wrote about the future of puppetry, including Virtual Puppetry, Cyber-Puppetry and "Docu-puppetry," all of which proved quite prescient. The issue itself was a full-sized magazine with a full-color cover and a number of two-color pages – not ideal, but printing in full color was still an expensive proposition and Bonnie always managed to get the most out of what color we could afford. The UNIMA-USA board approved one issue of *PI* per year, which would alternate with an issue of *À Propos*. After 1998, *PI* went to two issues per year and *Puppetry International* began to be distributed in certain bookstores and magazine racks around the country. *PI* quickly established a style – articles related to a core theme covering serious subjects in a way that was entertaining but accessible. Themes have included "Personal Mythologies," "Propaganda," "Spirituality," "Women in Puppetry," "Race," "Africa," "China," "Wayang" and "Social Justice," to name just a few. In the early 2000s, John Bell moved to the Boston area, and in the fall of 2006 he was our Guest Editor for issue #20, dedicated to "The Text." At that time we also formed our first official peer review committee.³ With the exception of a few years when the committee was headed by Dawn Tracy Brandes, Dussia Posner has been at its helm. Bonnie and I decided to discontinue the bi-annual trek to New York and invited Dussia (then in the graduate Theater program at Tufts University) to join Andrew and John in helping to plan upcoming

1 The Advisory Group was a bit ad hoc, depending on who was available for each meeting, and also included Eileen Blumenthal, Janie Geiser, Roman Paska, Donald Devet, Jonathan Cross, Heidi Wilenius, Amanda Maddock, Mark Sussman, Bob Nathanson, Amy Trompeter and others.

2 To see all the covers of *Puppetry International* go to: <https://www.unima-usa.org/pi-index>

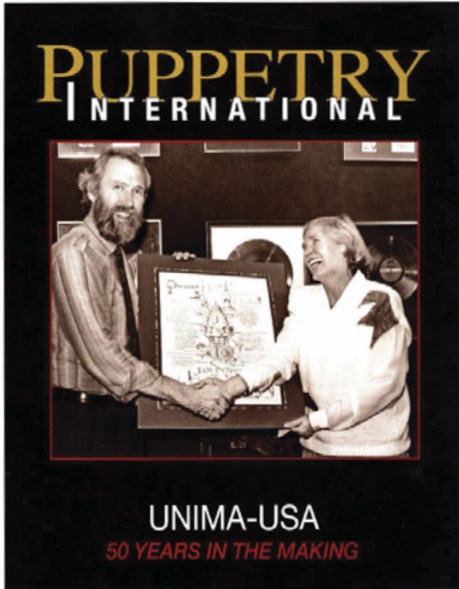
3 The peer review committee initially included Posner and Bell as well as Michael Malkin, Kathy Foley, Eileen Blumenthal and Bradford Clark.

issues. A few years later, Dassia, John and Claudia Orenstein co-produced a conference on puppetry scholarship at the University of Connecticut. A book of conference papers was published⁴, after which Dassia guest-edited an issue of *PI* called “Brave New Scholarship.” Though there often wasn’t room in *PI* to publish full-length academic papers, a shortened version of the paper would appear in print, with the full-length article available on the UNIMA-USA website. In the years since they started working with *Puppetry International*, Dassia has finished her PhD and is now a tenured professor at Northeastern University, while John has joined the faculty of the Puppetry Arts program at the University of Connecticut, where he is also the director of BIMP: the Ballard Institute and Museum of Puppetry. Both of them have published books and many articles, yet *Puppetry International* has continued to be the beneficiary of their insight, talent and generosity of spirit. Bonnie and I have also benefitted from the rapidly improving technology in the areas of computing and publishing. Our first issues of *À Propos* were produced on an SE-20, a small Mac with a 20 megabyte hard drive – not even big enough for a single photo of the sort seen in *PI* today. With improving print technology and computing power, full-color printing – once prohibitively expensive – began to find its way into the magazine, beginning with our “Toy Theater” issue in the spring of 2011. Our first issues of *À Propos* were brought to the printer on paper “boards,” the text and photos “pasted up” using hot wax. This changed to floppy disks, then zip discs and DVDs. For the past several issues of *PI* everything is simply uploaded to the printer’s online portal. The printer’s proofs are also online, and there is full color throughout the entire magazine. *Puppetry International* is now mailed directly from the printer, eliminating the need for a “bulk mailing party” with an old friend – a tradition we dearly miss. Issues of *PI* keep coming – “Puppets and Shakespeare,” “Materials,” “Mechanisms,” “Education,” “Therapy” – we

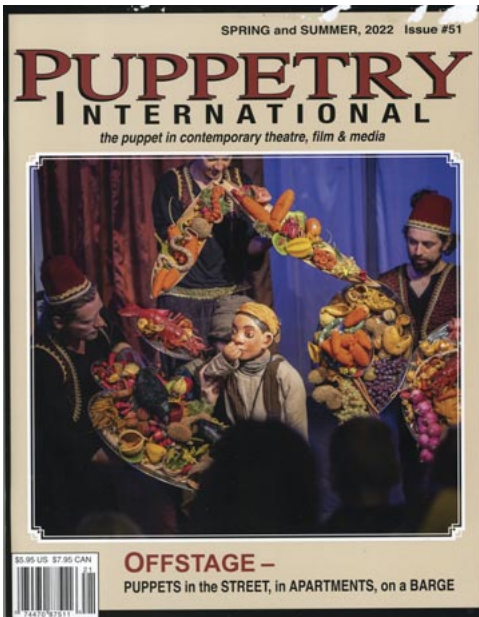
are always looking for new perspectives on new challenges. Most recently we collaborated with Steve Abrams, who edits the *Puppetry Journal* for Puppeteers of America. Though many puppeteers belong to both US puppetry organizations, there are also many members who belong to only one. Our initial concept was to do a single, collaborative issue on the subject of puppet collectors and collections. For various reasons, this proved too difficult, so we found a solution that was even better. We each produced our own issue, with *PI* handling international collections and the *Puppetry Journal* covering the home front. We had both magazines printed at the same press, with covers that were visually linked. Both magazines were mailed to all the members of both organizations in a single plastic sleeve. For the first time ever, everyone got a look at what the other organization was doing, and felt – I hope – our common purpose. In all our years working on these publications, our *raison d’être* has been service to the field, and our core vision has not changed, namely, to support the mission of UNIMA-USA: to promote international friendship and mutual understanding through the art of puppetry. For the past few years, we have been involved in the planning for a new UNIMA-USA publication – an academic journal that will be fully peer-reviewed and published online: *Puppetry International Research* review (to be edited by Claudia Orenstein). This is an exciting development that will greatly expand UNIMA-USA’s mission of service. Now, as Bonnie and I work on issue #51 (Puppets Offstage), and plan for issue #52 (Puppets and the Environment), we are also planning for our retirement from *Puppetry International*. Many people have said that the new editor and designer will have “large shoes to fill.” But we’ve been wearing those shoes for a long time – the soles have worn thin, and maybe they don’t smell as fresh as they used to. Perhaps our help wanted ad should read, “Wanted: editor and designer for established puppetry magazine – must have own shoes.”

4 The Routledge Companion to Puppetry and Material Performance, edited by John Bell, Claudia Orenstein and John Bell (Routledge – 2015), ISBN 9781138913837

SPECIAL ANNIVERSARY TRIBUTE

Bonnie envisions us as superheroes

UNIMA Members of Honor from the U.S.

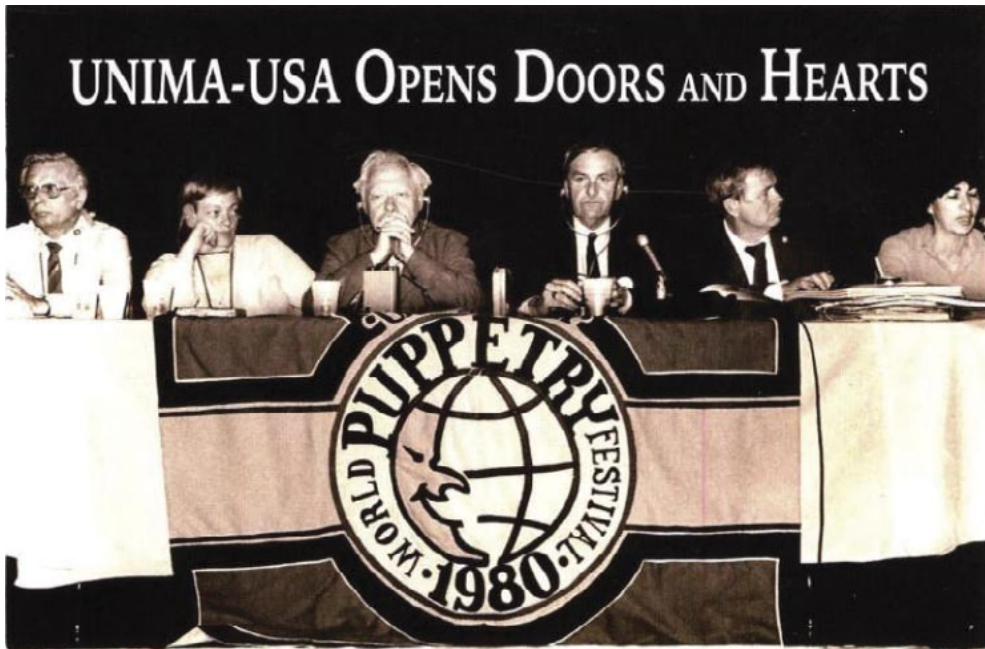
VINCE ANTHONY, BIL BAIRD,
FRANK BALLARD, REMO BUFANO,
ALAN COOK, MOLLIE FALKENSTEIN,

JIM HENSON, ALLELU KURTEN,
GEORGE LATSHAW,
MARJORIE BATCHELDER McPHARLIN,
PAUL McPHARLIN, VIVIAN MICHAEL,

BONNIE & ANDREW PERIALE,
ROMAIN PROCTOR,
RUFUS & MARGO ROSE, TONY SARG,
PETER SCHUMANN, NANCY STAUB

DEZSŐ SZUKÁGTUM, NANCY LOHMAN STAUB, SERGEI OBRATZOV, JACQUES FÉLIX- newly elected
GENERAL SECRETARY, HENRYK JURKOWSKI, MARGARETA NICULESCU PHOTO: NIKLAUS STAUSS

Dezső Szilágyi, Director of the Budapest Puppet Theatre, appears on the left, 1980.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

A & B in early Å Propos days / A & B az Å Propos korai napjaiban

ANDREW PERIALE főszerkesztő – **BONNIE PERIALE** tervező **PUPPETRY INTERNATIONAL / USA**

Andrew Periale 1970-ben, a Maine-i Egyetemen kezdte színházi tanulmányait. Ott kezdett el a báb-színházról olvasni. Felkeltették érdeklődését Forman Brown (a Yale Puppeteers egyik alapítója) és Walter Wilkinson írásai, aki számos könyvet írt arról, ahogy bábszínházban bódéját maga mögött húzva Anglia, Skócia és Wales városait járta. De Peter Schumann, A Bread and Puppet Theatre alapítójának bábművésze volt, ami először inspirálta arra, hogy saját műsora legyen. Ennek felépítése hónapokig tartott, és bár szerkezete nem volt részletesen kidolgozott, mégis lenyűgöző volt látni, ahogy az óriási figurák a térben mozognak. Ennél is fontosabb volt, hogy ez indította el őt azon az úton, amely végül a karrierjévé vált. A színészkedés mellett számos kétes értékű képességet is felhalmozott, mint például a gitározás, az egykerekűzés, a kézen járás és a hátrafelé biciklizés – ám ezek valahogy nem biztosították számára a megélhetést a Broadwayn. Egy évig lakott New York közelében, azután visszaköltözött Maine államba. Egyetemistaként számos szerepet játszott angolul és németül is, sőt, egy nyarat az ausztriai Graz egyetemén töltött. Mesterdiplomát szerzett német nyelvből, közben még több német nyelvű

szereplést vállalt, de rengeteg verset is olvasott, mielőtt visszatért a csavargó szabadúszó élethez, előadásokat készített bábok és színészek számára egyaránt, nyaranta pedig egy kabaré-vacsoraszínházban és egy német nyári iskolában dolgozott. Bonnie Meier Boston közelében nőtt fel, tanulmányait a szakrális tánc hagyományainak témakörében folytatta, idővel átvette temploma társulatának vezetését. Ezen kívül középiskolai musicalek koreografálásával foglalkozott. A középiskola elvégzése után egy tehetségkutató ügynökség művészeti osztályán helyezkedett el, majd egy nagy tervezőcégnél dolgozott tervezőként és tördelőként. Munkája mellett különböző történelmi táncformákat tanulmányozott (különösen a reneszánsz és a barokk korszakból), miközben modern táncdarabokat alkotott. Dolgozott egy bohóctársulatban is, amelynek specialitása a járókelők bevonása volt, és képzett portréfestő is lett. (Néha leült a Harvard téren, és lerajzolta a feléje közeledő embereket, majd, amikor elhaladtak mellette, átadta nekik a rajzot!). Periale-ék negyven évvel ezelőtt, véletlenül találkoztak, amikor Andrew beköltözött egy lakásba, ahol Bonnie két másik művésszel lakott. Andrew felismerte a lány tehetségét, és megkérte, hogy segítsen neki újjáépíteni a bábokat és díszleteket, amelyeket egy bostoni színházi társulat számára tervezett. Nem telt el sok idő, és saját bábos szkeccseket kezdtek el készíteni

– bolondos darabokat, amelyek tökéletesen illeszkedtek a kabarék varietéműsorába. Mivel Andrew teljes munkaidőben bábszínházzal akart foglalkozni, leszerződött a connecticuti Pandemonium Puppet Companyhoz, melynek rendezője Bart Roccoberton volt. Öt hónappal később Bonnie-val megvették első házukat a connecticutbeli Waterfordban, nem messze Margo Rose-tól és a Eugene O'Neill Színházi Központtól. Egy éven belül már Bonnie is a Pandemoniumnál játszott. Egy idő után csatlakozott hozzájuk (az Avenue Q-ból ismert) Rick Lyon is. 1985-ben Andrew a nyarat Franciaországban töltötte, ahol Philippe Genty mellett tanult az Institut International de la Marionnette-ben. Visszatérése után Bonnie-val közösen elkészítették az *À Propos* magazin első számát az UNIMA-USA számára. Andrew nyelvi és kutatói képességei és Bonnie tördelői és design szakértelme jól kiegészítették egymást. Egy évvel később Periale-ék (a Pandemonium segítségével) megalapították saját társulatukat: Pery Alley Színház néven. Húsz éven át teljes munkaidőben turnézta, tucatnyi előadást hoztak létre a fiatal közönség számára és néhányat felnőtteknek is. Felléptek a Smithsonian Institutionban, a washingtoni Nemzeti Katedrálisban, Atlanta Bábművészeti Központjában és más színházakban szerte az Egyesült Államokban, valamint néhányszor Franciaországban és Olaszországban. Számos országos és regionális fesztiválon szerepeltek és tartottak workshopokat, és teszik ezt rész-munkaidőben ma is. Eközben két UNIMA elismerést, és egy különleges elismerést szereztek, megkapták a George Latschaw-díjat, a Paul Vincent Davis-díjat, és egy Emmy-jelölést, 2016-ban pedig a nemzetközi UNIMA tiszteletbeli tagjává választották őket. Elkészítették az *À Propos* mintegy huszonöt számát és a *Puppetry International* ötven számát (már készül az 51. szám!). Mivel az év végén nyugdíjba készülnek, Andrew és Bonnie segít elindítani egy új UNIMA-USA kiadványt, amely a világ minden tájáról származó bábszínházi tudományos írásokat fog közölni. Mélyen hisznek az UNIMA küldetésében – a nemzetközi barátságok és a kölcsönös megértés előmozdításában a bábművészet segítségével – és úgy érzik, minden egyes csodálatos művész, akivel útjuk során találkoztak gazdagabbá tette őket.

Fordította Forgács Ildikó

ANDREW PERIALE editor in chief

– BONNIE PERIALE designer

BIOGRAPHY / PUPPETRY INTERNATIONAL

Andrew Periale began his theater studies at the University of Maine in 1970. While there, he began reading about puppet theater. He was naturally attracted to the writing of Forman Brown (one of the founders of the Yale Puppeteers) and Walter Wilkinson, who wrote a number of books about walking from town to town in England, Scotland and Wales while pulling his puppet booth behind him. But it was the puppetry of Peter Schumann, founder of Bread and Puppet Theatre, that first inspired him to build his own show. It took months to build and, while crudely constructed, it was still an amazing thing to see the giant figures moving through space. More important was that it started him down a path that would eventually become his career. In addition to acting, he amassed a great many dubious life skills like guitar playing, unicycling, walking on his hands and riding a bicycle backwards – attributes that failed somehow to secure him a living on Broadway. After a year of living near New York City, he moved back to Maine. As an undergraduate, he had performed many roles in both English and German, and had even spent a summer at the University of Graz, in Austria. He went back to school for a master's degree in German, where he did more German theater but also read a lot of poetry before returning to the vagabond freelance life, creating shows for both puppets and actors, working summers in a cabaret dinner theater and in an immersive German summer school. Bonnie Meier grew up near Boston and was schooled in the tradition of sacred dance, eventually taking over the direction of the troupe in her church. She also began choreographing the high school musicals. After high school she eventually worked her way into the art department of a talent agency, and then took a job as a designer/typesetter in a large design company. Outside of work she studied various historical dance forms (notably of the renaissance and Baroque eras), while creating modern dance pieces. She had also worked in a clown troupe that would engage people on the

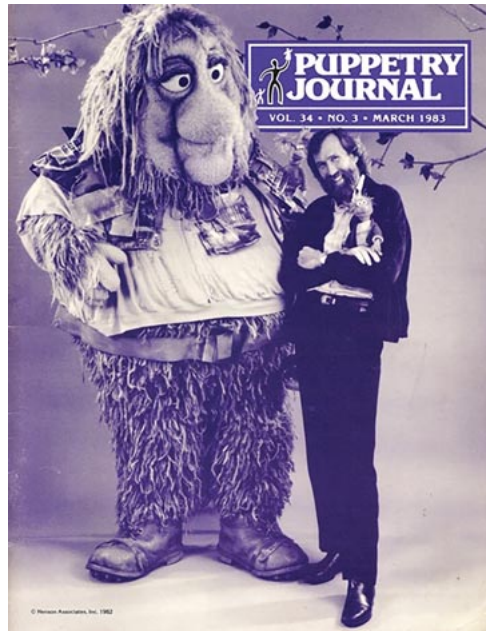
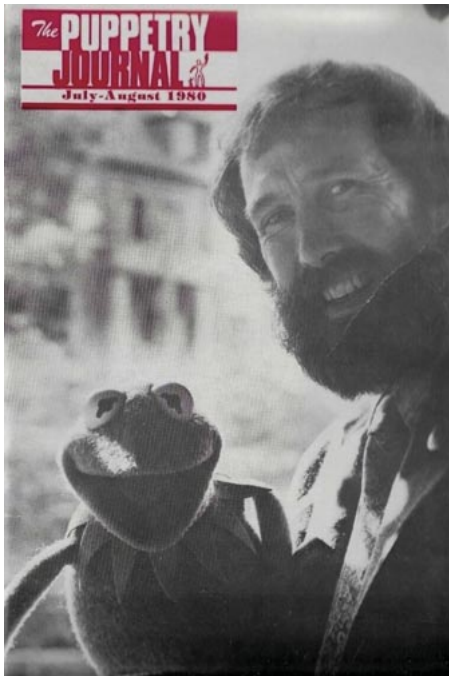
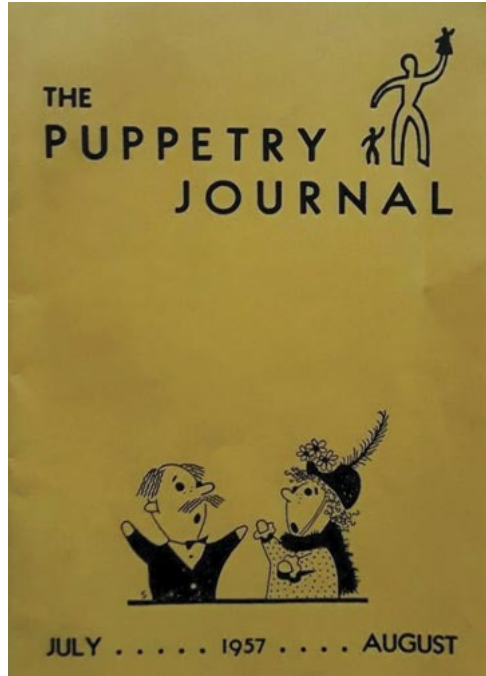
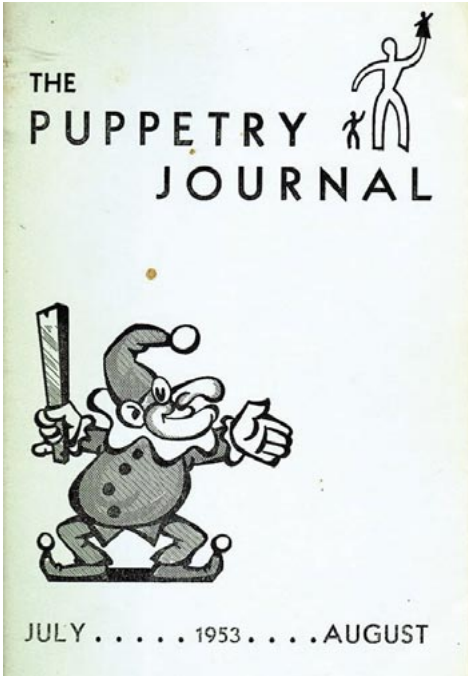
street and was a skilled portrait artist. (She would sometimes sit in Harvard Square, sketch people as they approached and then hand them the drawing as they passed by!) The Periales met by chance forty years ago, when Andrew moved into an apartment where Bonnie was living with two other artists. Recognizing her talents, Andrew asked her to help him rebuild the puppets and sets he had designed for a Boston-based theater company. It wasn't long before they started creating their own puppet skits – wacky pieces perfect for a cabaret variety show. Eager to work at puppetry full time, Andrew signed on as a performer with Connecticut-based Pandemonium Puppet Company directed by Bart Roccoberon. Five months later, he and Bonnie bought their first house in Waterford, CT, not far from Margo Rose and the Eugene O'Neill Theater Center. Within the year, Bonnie was also performing with Pandemonium. Eventually, Rick Lyon (of *Avenue Q* fame) joined them. In 1985, Andrew spent the summer in France studying with Philippe Genty at the *Institut International de la Marionnette*. Upon his return, he and Bonnie produced their first issue of *A Propos* magazine for UNIMA-USA. Andrew's language and research chops found their complement in Bonnie's layout and design expertise. A year later, the Periales (with Pandemonium's help) formed their own company: Pery Alley Theater. They toured full-time for twenty years, creating a dozen shows for young audiences and a handful of shows for adults. They have performed at the Smithsonian Institution, the National Cathedral, Atlanta's Center for Puppetry Arts and other theaters around the USA and a little bit in France and Italy. They have performed and taught workshops at many national and regional festivals, and continue part-time even today, garnering along the way two UNIMA Citations, one special Citation, the George Latshaw award, the Paul Vincent Davis award, an Emmy nomination and in 2016 were elected Members of Honor of UNIMA international. They have produced some 25 issues of *A Propos* and 50 issues of *Puppetry International*. (Issue #51 is in the works!) As they prepare to retire by the end of the year, Andrew and Bonnie are helping to

Getting a puppetry award 2013 / A bábművészeti díj elnyerésekor 2013-ban

establish a new UNIMA-USA publication that will highlight academic writing in puppetry from around the world. They deeply believe in UNIMA's mission – to foster international friendship and mutual understanding through the art of puppetry – and have been enriched by all the wonderful artists they've met along the way.

Address: UNIMA-USA, 1404 Spring Street NW;
Atlanta, Georgia 30309 - USA;
T: 404 881 5110; Fax: 404 873 9907; E-mail: unimausa@gmail.com; aperiale@gmail.com; bperiale@gmail.com

Steve Abrams

PUPPETRY JOURNAL

A PUPPETEERS OF AMERICA PERIODIKÁJA

A Puppetry Journal a szervezet tagjai számára évente négyszer jelenik meg. Mindegyik magazin körülbelül negyven színes oldalból áll. Minden egyes lapszámban a cikkek, fényképek, hasábkok, stb. egyvelegéből a kortárs bábművészet és a kortárs bábjátékosok munkásságának dokumentációja rajzolódik ki, ugyanakkor szívesen tárjuk fel a bábtörténeti örökségünket is. A Puppetry Journal 72 éves töretlen múltjával az amerikai bábművészet állandó krónikása. A Puppetry Journal nincs kereskedelmi forgalomban, nem árúsítják újságárusok. Elsősorban a Puppeteers of America tagjai számára elérhető nyomtatott, és immáron digitális formában is. Esetenként egy-egy példányt megvásárolhatóvá teszünk. Annak ellenére, hogy a legelső lap 1949 júliusában jelent meg, gyökerei 1930-ig nyúlnak vissza, amikor Paul McPharlin kiadta az első Puppetry Yearbookját (Bábművészeti Évkönyvét). Az Évkönyv a Puppeteers of America hivatalos kiadványává vált. 1937-ben Paul McPharlin (1903–1948) a Puppeteers of America alapítójaként a The Grapevine Telegraph mimeografált hírlevél főszerkesztőjévé lépett elő. Mindegyik példány hírekből, véleménycikkekből és „Hogyan?” rovatból állt össze. A második főszerkesztő Marjorie Batchelder McPharlin (1903–1997) lett. Őt 1948-ban az a George Latshaw (1923–2006) követte, aki 1949-ben a Grapevine hírlevelet átalakította a Puppetry Journal folyóirattá. Így ő lett a lap alapító főszerkesztője. Kezdetben ez egy kis formátumú (14 cm széles és 21,6 cm magas) magazin volt közepén kihajtható fekete-fehér fényképekkel. Évente hatszor adták ki. Ez a kinézet 1982-ig jellemző maradt. A főszerkesztők sorában 1950–1968 között Vivian Michael, majd 1969–1982 között Don Avery következett. Maureen Casey idején, 1982-ben nyerte el a folyóirat a jelenlegi külalakját, a 21,6x28 cm-es méretet, és az évenkénti 4 lapszámot. 1983-ban George Latshaw visszatért, és egészen az 50. évfolyamig,

1999-ig szerkesztette a lapot. Paul Eide idején, 1999–2015 között, négyoldalas színes fotómelléklettel bővült a magazin. Steve Abrams 2002–2015 között társszerkesztőként dolgozott, majd a jelenlegi főszerkesztőként folytatta a munkát. A folyóirat 2016-tól négyszínnyomásban jelenik meg.

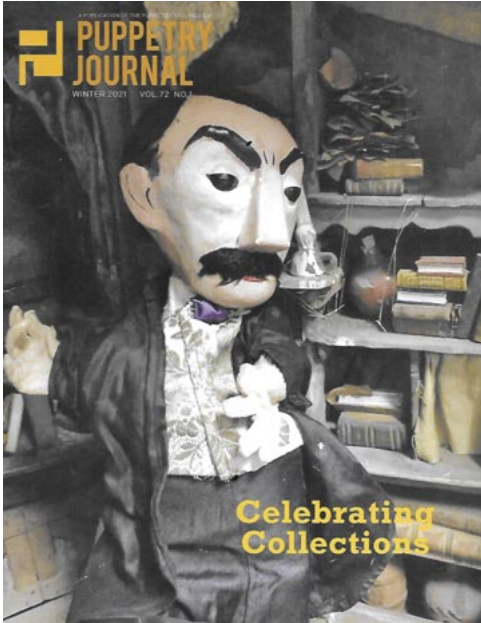
PUPPETRY JOURNAL 2021

– ÖSSZEFOGLALÓ 72. évfolyam 1-4. szám

Téli lapunk volt az első együttműködés a Puppetry Internationallal, az UNIMA-USA periodikájával. A tematikus számokban mindkét magazin a különböző bábgyűjteményekre koncentrált. Cikkeink ismertették a Haines Marionetteket, Gary és Carmen Busk hagyatékát, a Pellone-Barrett kollekción, a Smithsonian Múzeumot, a Ballard Intézet és Bábmúzeumot, az Atlantai Bábművészeti Központ Jim Henson hagyatékát bemutató kiállítását. Listáztuk a top 10 gyűjteményt. További írások szóltak a kolumbiai bábjátásról, a bábos rövidfilmekről, a Waffles & Mochi tévéműsor bábjairól és Michelle Obamáról.

Tavaszi számunk bemutatta Stephen Kaplin munkásságát, Paul Ashley bábjainak restaurálását, az Első Nemzeti Bábjátékot, Wael Shawky bábfilmjeit, Coney Island bábait, nemzetközi tudósításunk foglalkozott négy bábokat szerepeltető operaelőadással. A Bábos Hírlevél rovatunk ezúttal kilenc bábkészítő együttműködéséről szól, amelyben egy közös figurán dolgoztak. További cikkeink pedig betekintést nyújtottak olyan new yorki helyszínek bábművészeti eseményeibe, mint a La MaMa, a HERE Arts, Center és a Dixon Plac. De nem maradhattak ki sem az UNIMA hírek, sem annak a 8 éves bábjátékos kislánynak a története, aki a Sesame Streeten vendégeskedett.

Nyári számunkban jelentettük meg annak a cikksorozatnak az első részét, amely bemutatja a Puppeteers of America Elnökségének 22 korábbi

PUPPETRY JOURNAL
 SUMMER 2021 VOL. 72 NO. 3

Editor: Steve Adams
 Copy Editing: Steve Adams
 Art Director: Jeff Smith
 Proofreader: Georgia Ferguson
 Principal Photographer: Robert Bernice
 Assistant Editor: Jesse Swanson

Puppeteers of America Board of Directors:
 President: Kathy Baumgartner
 Vice President: Judith Curtis
 Secretary: Lynn Fennell
 Treasurer: Liz Jaffe

Board Members:
 Steve Board
 Mike Gartin
 Chris Hooley
 Robert Johnson
 Brandon Kishman
 Ken Kishman
 Kelly Williams

Membership Officer: Paul Pevian
 paul@puppetry.org

Administrative Officer: Emily Ferguson
 emily@puppetry.org

Editorial: Laura Bergman
 laura@puppetry.org

Advertising Coordinator: Steve Adams
 steve@puppetry.org

National Office:
 Puppeteers of America
 Education Community Center
 118 East 10th Street, Suite 127
 Minneapolis, MN 55419
 612.333.2142

Send address changes to: Paul Pevian
 paul@puppetry.org

2021 © Steve Adams
 Puppetry Journal ISSN 0033-4036

Published Quarterly by Puppeteers of America, Inc.
 Second class and postage at New Haven, Postage paid at
 jennell@puppetry.org. A one page article is
 400 words and photos should be 200x200.
 A number of the annual issue can be ordered in hard or
 softcover by member's choice.

No single copies sold or reprints. Circulation: 1,750
 ©2021 by Puppeteers of America. All rights reserved.
 Periodic postage paid at Minneapolis, Minnesota and
 additional city offices.

Postmaster: send address changes to:
 Puppeteers of America
 118 East 10th Street, Suite 127
 Minneapolis, MN 55419

Puppetry Journal is the official magazine of
 Puppeteers of America, Inc., a national non-profit organization
 devoted to the advancement of the art of puppetry.
 Printing by Robert Lee Johnson Co., MN

Contents

16

FEATURES

- 2 Modernist Marionette from 1918
- 4 PuppetKIDZ
- 6 Getting Ahead: The Story of Leo Ayer's Marionette Museum
- 10 Creative Puppetry at the Museum of the City of New York
- 11 Edna Staud, Educator and Advocate
- 17 Whimsy and Diversity at New York City Puppetry
- 18 News From Puppeteers of America
- 20 New Study Finds Children With ASD Pay Attention to Puppets
- 22 President's Award, Part One
- 28 Puppet Co. Returns

DEPARTMENTS

- 3 From the Editor
- 10 Events
- 21 Build Connection
- 29 Some Beliefs
- 30 Minicolumns
- 32 What's Happening in Today's World of Puppetry

16 Build Talent performing Stickman at Artist Cultural Center's workshop, June 2021, held at a partnership with a group of Central Park. Photo: Richard Tomasco

díjazottját, és életműüket. További írásaink a Puppet Co. új vezetőjéről és a Washington DC. melletti új állandó színházról szóltak. Ismertettük a Yale Egyetem azon tanulmányát, amely a gyermeki figyelem bábok általi megragadásának mechanizmusát vizsgálta. Beszámoltunk a New York Városi Múzeum bábkiállításáról, a New Yorki Nemzetközi Báb Fringe Fesztiválról. Külön cikkben foglalkoztunk Edna Bland bábpedagógus munkásságával, a bábjáték sztereoszkópikus 3D technikával történő rögzítésével, a Modern Művészetek Múzeumának Sophie Taeuber-Arp marionett kiállításával, és Len Ayers hagyatékával, a Mantell Manökenekkel (1903-1930). Őszi számunkban tudósítunk Emmet Otters Karácsony című filmjének színpadi adaptációjáról, Fred Rogers

sárga csacsi és lila panda karaktereiből készülő új tévésorozatról. A La MaMa bábéledadásait Kevin Augustine, a La MaMa Bábesztívtált Stefano Brancato szemlélte. Bemutattuk a londoni színházi évadnyitó óriás bábait, Sarah Provost bábpedagógus pedig a pandémia alatti tapasztalatait osztotta meg velünk. Ebben a lapszámban jelent meg a Puppeteers of America Elnökségének korábbi díjazottjairól –további 26 portréval – készült cikksorozat második és egyben záró része, valamint bemutattunk egy hazai virtuális bábesztívtált és Richard Termine munkásságát. Mindegyik lapszámunkban megjelennek állandósult rovataink, könyvszemlék és gázsjelentések.

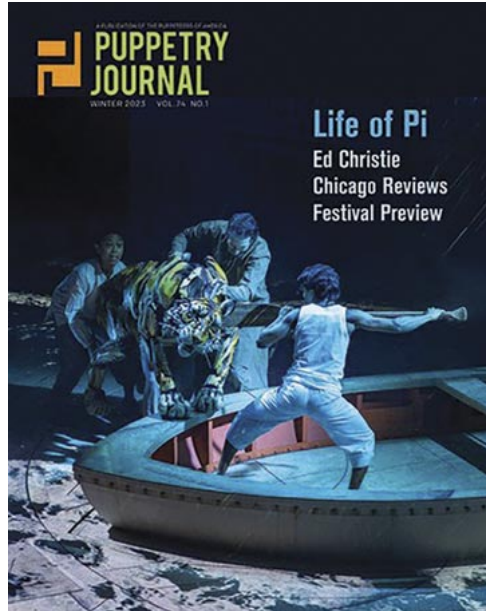
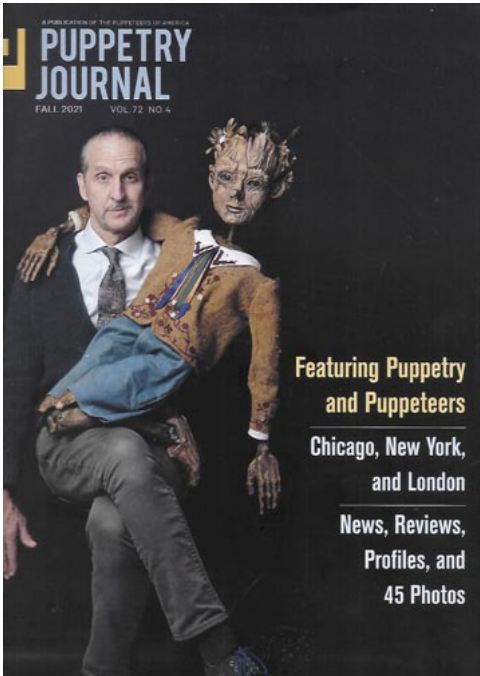
Fordította Lovas Lilla

PUPPETRY JOURNAL

PUPPETEERS OF AMERICA / USA

The Puppetry Journal is the official magazine of the Puppeteers of America. It is published four times a year to members of the organization. Each issue is about forty full color pages. Each Journal has a mix of articles, photographs, columns and other features, documenting contemporary puppetry and profiling the work of contemporary puppeteers, but also exploring the legacy of our historic art. The Puppetry Journal has a 72-year history of providing an ongoing chronicle of American puppetry. The Puppetry Journal is not sold on newsstands. Members of Puppeteers of America can now see a digital version. The magazine is available as a hard-copy publication, mainly to members of the organization. Individual copies maybe purchased. Volume one of Puppetry Journal dates from July 1949, but its legacy goes back to 1930 when Paul McPharlin published the first of his annual Puppetry Yearbooks. The Yearbook became an official publication of the Puppeteers of America. Paul McPharlin (1903–1948) was founder of Puppeteers of America. When the organization was launched in 1937 McPharlin became

the editor of mimeographed newsletter called "The Grapevine Telegraph." Each issue was a compilation of news and opinion with a sprinkling of "how-to" articles. Marjorie Batchelder McPharlin became the second editor. In 1948 George Latschaw, became the editor the Grapevine and he transformed the newsletter into Puppetry Journal in 1949 with Latschaw as founding editor. It was a small format magazine (5.5" wide by 8.5" high), with a centerfold of black and white photographs. It was issued six times a year. (That format would be continued until 1982.) Vivian Michael served as editor from 1950 to 1968. Don Avery was editor from 1969 to 1982. In 1982 Maureen Casey served as editor and the Journal changed to its current 8.5" by 11" format, and published four times per year. In 1983 George Latschaw returned as editor continuing until volume 50 in 1999. Paul Eide, editor 1999–2015 add a four-page gallery of color photos for each issue. Steve Abrams served as associate editor from 2002–2015, when he became the current editor. After 2016 the journal was a full color publication.

SUMMARY PUPPETRY JOURNAL ISSUE 2021

Vol. 72 #1-2-3-4

Winter 2021 was a first time collaboration with *Puppetry International* the magazine of UNIMA-USA. Both magazines focused on collections. Articles about the Haines Marionettes, the Gary Busk collection, the Pellone Barrett collection, the Smithsonian Museums, the Ballard Institute and Museum of Puppetry, The Jim Henson Exhibit at the Center for Puppetry Art in Atlanta, and Top Ten Collections. Also articles about puppetry in Colombia, short puppet films, and the TV show *Waffles & Mochi* with puppets and Michelle Obama,

Spring 2021 included a profile of Stephen Kaplin, the restoration of puppet by Paul Ashley, First Nation Puppetry, Wael Shawky's puppet films, puppets at Coney Island, an article about four operas that use puppetry, puppet chain letter about a project where nine different builders collaborated on a puppet, Puppets in New York City venues- La MaMa, HERE Arts, Center, Dixon Place, UNIMA news, article about an eight year old puppeteers invited to visit Sesame Street.

Summer 2021 first of a two part retrospective about recipients of the Puppeteers of America presidents award 22 profiles, introducing a new director at Puppet Co a permanent theater near Washington DC, A Yale University study about how puppets engage the attention of children, report on puppet exhibit at the Museum of the City of New York and the New York International puppet fringe festival, profile of educator Edna Bland, article about recording puppetry using 3D technology, Sophie Taeuber-Arp marionettes at the Museum of Modern Art, article about Len Ayers Mantell Manikins 1903-1930.

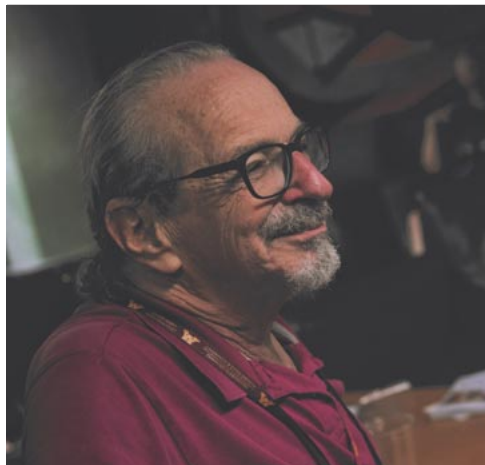
Fall 2021 report on the stage version of Emmet Otters Christmas, new TV series based on two Mr. Rogers characters, review of Kevin Augustine at La Mama and reviews by Stefano Brancoto, giant puppets in London, an educator writes about getting through the pandemic, part 2 of article about the Presidents award (26 more profiles (report of a virtual puppet festival, profile of Richard Termine. Each issue has columns, book reviews, and obituaries

<https://www.puppeteers.org/puppetry-journal-index>

The Puppetry Journal is the official magazine of the Puppeteers of America. It is published four times a year to members of the organization. Each issue is about forty full color pages. Each Journal has a mix of articles, photographs, columns and other features, documenting contemporary puppetry and profiling the work of contemporary puppeteers, but also exploring the legacy of our historic art. The Puppetry Journal has a 72-year history of providing an ongoing chronicle of American puppetry. The Puppetry Journal is not sold on newsstands. Members of Puppeteers of America can now see a digital version. The magazine is available as a hard-copy publication, mainly to members of the organization. Individual copies maybe purchased. Volume one of Puppetry Journal dates from July 1949, but its legacy goes back to 1930 when Paul McPharlin published the first of his annual Puppetry Yearbooks. The Yearbook became an official publication of the Puppeteers of America. Paul McPharlin (1903-1948) was founder of Puppeteers of America. When the organization was launched in 1937 McPharlin became the editor of mimeographed newsletter called "The Grapevine Telegraph." Each issue was a compilation of news and opinion with a sprinkling of "how-to" articles. Marjorie Batchelder McPharlin became the second editor. In 1948 George Latshaw, became the editor the Grapevine and he transformed the newsletter into Puppetry Journal in 1949 with Latshaw as founding editor. It was a small format magazine (5.5" wide by 8.5" high), with a centerfold of black and white photographs. It was issued six times a year. (That format would be continued until 1982.) Vivian Michael served as editor from 1950 to 1968. Don Avery was editor from 1969 to 1982. In 1982 Maureen Casey served as editor and the Journal changed to its current 8.5" by 11" format, and published four times per year. In 1983 George Latshaw returned as editor continuing until volume 50 in 1999. Paul Eide, editor 1999-2015 add a four-page gallery of color photos for each issue. Steve Abrams served as associate editor from 2002-2015, when he became the current editor. After 2016 the journal was a full color publication.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG

EDITOR, EDITORIAL STAFF

Fotó: Alex u Griffin, 2019

STEVE ABRAMS főszerkesztő **PUPPETRY JOURNAL / USA**

1948-ban született és nevelkedett Pennsylvania államban, Philadelphiában. A Temple Egyetemen végezte Kommunikáció (BSc) és Táncpedagógus (MA) tanulmányait. A Puppetry Journalnak 1985-ben írta első cikkét, amit továbbiak követtek. 2002-től társszerkesztői, 2015-től pedig főszerkesztői pozíciót tölt be. A bábművészet világciklopédiája [UNIMA World Encyclopedia of Puppetry Arts] egyik szerkesztőjeként, az észak-amerikai régiót bemutató szócikkekért felelt. 1999–2001 között a Puppeteers of America elnöke. A 2001-es Tampai Nemzeti Bábfesztivál művészeti társvezetője volt. Bábművészként egyszemélyes, kesztyűs báb előadásaival 50 évig volt aktív. Ez idő alatt Pennsylvania és New Jersey iskoláinak, könyvtárainak és színházainak százaiban fordult meg. Fellépett többek között a Brooklyni Gyermekmúzeumban, a Pennsylvaniai Egyetemi Múzeumban, a Longwood Gardens botanikus kertben, a Philadelphia Flyers jégkorongcsapatnál, a Carnegie Könyvtárban, a Pennsylvaniai Képzőművészeti Akadémián, a Philadelphia Állatkertben, a WHYY-TV-ben, floridai múzeumokban,

arizonai indián rezervátumokban és a Lincoln Centerben lévő Előadóművészeti Könyvtárban. Megközelítőleg 20 államban szerepelt. Felkerült a Pennsylvania Egyetem, a Penn Múzeum, a Délkelet Pennsylvaniai Hallgatók és a New Jersey-i Hallgatók előadás listájára. Kitüntetések: Puppeteers of America korábbi Elnöke; Pennsylvania Könyvtárosok Szövetségének Elismerő Oklevele, 2008-as perth-i UNIMA Kongresszus és Kiállítás delegáltja, valamint George Latshaw Díj (írói munkásságáért).

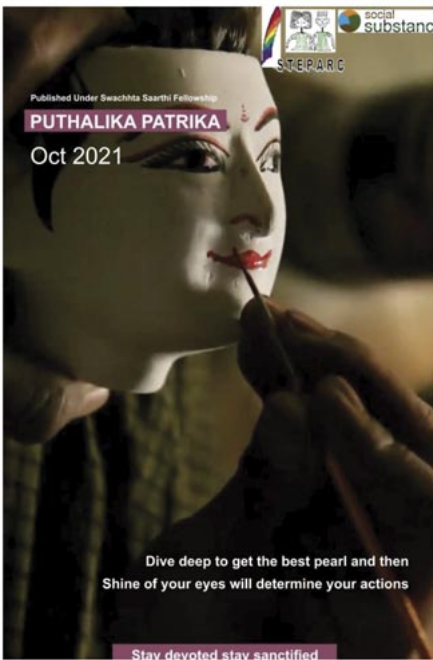
STEVE ABRAMS editor in chief **BIOGRAPHY / USA**

He grew up and performed in 1948 in Philadelphia, Pennsylvania. He has a BS in Communications from Temple University and Master's degree in Dance Education from Temple University. He wrote his first article for Puppetry Journal in 1985 followed by many more. In 2002 he became associate editor and became the editor in 2015. He was the North American editor of the World Encyclopedia of Puppetry Arts. He served as president of Puppeteers of America 1999–2001 and was the co-artistic director of the National Puppetry Festival in Tampa in 2001. For 50 years he performed his solo shows (mostly hand puppets) working in many hundreds of schools, libraries, and theaters in Pennsylvania and New Jersey. Performance credits include Brooklyn Children's Museum, University of Pennsylvania Museum, Longwood Gardens, Philadelphia Flyers, Carnegie Library, Pennsylvania Academy of Fine Arts, Philadelphia Zoo, WHYY-TV, museums in Florida, Indian reservations in Arizona, and the Library of Performing Arts at Lincoln Center. He has performed in about 20 states. He was on the performance roster of the University of Pennsylvania, Penn Museum, Young Audiences of Southeast Pennsylvania, and Young Audiences of New Jersey. Honors: past President Puppeteers of America; Pennsylvania Library Association Certificate of Merit; delegate to

international puppetry congress in Perth Australia 2008, and George Latsch Award for writing.
 Address: Steve Abrams, journal@puppeteers.org;
 office@puppeteers.org;
 Puppeteers of America, 310 East 38th St, Suite
 127. Minneapolis, MN 55409

Puppetry Journal editor, Steve Abrams, identifies notable puppet venues and puppeteers in New York City's history.
 – Coney Island Museum / A Puppetry Journal szerkesztője, Steve Abrams ismerteti a New York-i bábszínházak és bábművészek történetének nevezetes helyszíneit. – Coney Island Múzeum

social substance

Volume 1: 2020-23/47/48
Released on Mar 1, 2022

STEPARC

PUThALIKA PATRIKA

Editors
Padmini Rangarajan
Subhasis Neogi
S K Rangarajan
Puneet Arora
Arun Bansal

In this Issue

p3: Editorial
p4-10: Iqbal Puppetry-Oasis
p11-12: Covidality Initiative- Odeerful Kids Event
p13-15: Storyteller of the Month: Megha Bhaswara (Bali)
p16-18: Live Wall: The use of puppets to educate
p19-23: Jaagru Odissani: Sakow Theatre
p24-25: Vasba Diwas, International Mother Language
p26-30: World Puppetry Day K'assse: Dutch puppet theatre
p31-32: Creative Career
p33: Nature's Lap
p34: Waste to Wealth
p35-36: Sreemati - Rose Beavercap Wellgtoo puppeteer

For Subscription please contact at
putnalikapatrika@gmail.com

Published by
Sphoorthi Theatre for Educational Puppetry, Art & Craft-STEPARC
and Social Substance

Registration no 419 of 2005
www.sphoorthitheatre.com
www.sphoorthitheatre.blogspot.in
https://www.facebook.com/puppetnewsmagazine
For subscription of Puthalika Patrika contact: putnalikapatrika@gmail.com
http://www.sphoorthitheatre.com/sphoorthi_newsletter.html

facebook.com/groups/socialsubstance

Padmini Rangarajan

PUTHALIKA PATRIKA

INDIAI BÁBFOLYÓIRAT

Sphoorthi Theatre for Educational Puppetry, Art and Craft-STEPARC & Social Substance egy digitális magazin. A kiadvány fő célja, hogy beszámoljon a hagyományos indiai bábművészet gazdag forrásairól, valamint a bábjáték felhasználásáról az oktatásban. Ebben a tekintetben a *Puthalika Patrika* magazin a hátrányos helyzetű közösségek fiataljai számára szervezett készségfejlesztő programból nőtte ki magát. Bár 2019-ben négyoldalas hírlevélként indult, a szerkesztőség ma már a témák széles skáláját osztja meg büszkén. A *puthalika* szanszkritul babát vagy bábut jelent, a *patrika* pedig magazint vagy folyóiratot. Már a Mahábhárita-korszakban számos utalást találunk a bábok létezésére, valamint megtalálhatóak ezek a szanszkrit színdarabokban és irodalmi művekben is. A magazin megjelenése egy rövid időre, 2020 márciusától 2021 júliusáig, a Covid-19 járványhelyzet miatt szünetelt. A kiadás 2021 augusztusában indult újra, melyet egy 19 oldalas cikkkel kezdtünk a *Ravan chhaya*-ról, az indiai Orisza államban működő hagyományos árnyszínházról. A *Ravan chhaya* jelentése Ravana árnyéka. Az árnyjáték az ember életére vetülő gonosz árnyékát jeleníti meg. Orisza az egyetlen olyan állam Indiában, ahol a bábjáték mind a négy hagyományos formája megtalálható. Augusztusban két új rovatot is bevezettünk, A világ bábművészete és A hónap művészei címmel. Örömmel fogadtunk egy cikket a spanyolországi bábművészetről, valamint egy rövid írást a Bioscope-ról, egy mobil színházról, amely az 1980-as évek elejéig széles körben működött. A Hónap művésze rovatban a bábszínházhoz kapcsolódó területekkel nyitottunk, mint például a mesemondás, festészet, zene stb. Elindítottunk egy természeti tematikájú rovatot. A 2021. szeptemberi számunk tartalma (összesen 23 oldal): Az indiai bábművészet – *Putala Bhaona* – rovatban Asszám állam hagyományos bábművészetéről (1. rész), A világ bábművészete rovatban az algériai bábozás történetéről írtunk.

A hónap művésze rovatban a kelet-indiai Mithila régió egyik népi énekeséről közzöltünk cikket. Bevezettünk egy új, a gyermekek bevonását szolgáló rovatot is Kreatív sarok címmel, amely arra ösztönzi a gyermekeket, hogy rajzoljanak egy képet a megadott témáról. Beszámoltunk a Kadalakkadalákról, egy keralai mesemondó-csoportról is. A lapszámot a természeti rovat zárja. A 2021. októberi szám tartalma (összesen 31 oldal): Folytattuk Asszám hagyományos bábművészetéről szóló írásunkat (2. rész), A világ bábművészete rovatban pedig a burmai bábozás történetét mutatta be Vicky Hart dokumentumfilm, a londoni Hart in Media vezérigazgatója. A hónap mesemondója rovatban – ez megint egy új rovat – egy mesélőt mutattunk be. Ezután Subhasis Neogi urat mutattuk be, aki jegyzett bábművész, rajzfilmkészítő, színházi szakember és az egyetem animációs tanszékének tanára. Tagja a *Puthalika Patrika* szerkesztőségének is. Leközzöltük egy mesemondó Story Connect című írását. Tudósítottunk a Navarátri és Duséra hindu ünnep idején zajló babafesztiválról. Létrehoztunk egy rovatot Hulladékból kincs címmel, és felhívást tettünk közzé a rovatban publikálni kívánt cikkek megírására. 2021. novemberi szám (összesen 34 oldal): Ez egy gyermekeknek szóló különszám. A hagyományos bábozásról szóló rovatban az indiai Karnátaka állambeli Uppinakudruból származó *Yakshagana* bábosokat mutattunk be. Érdekes, hogy tavaly ez a Karnátaka partvidékéről származó hagyományos bábtársulat több, mint két hétig turnézott vidéki területeken, hogy jobban megismerje saját gyökereit. A címlapsztori a kis bábosokról szól. A vezércikk a kis Amal utazásáról tudósít. Ez egy nagyon különleges lapszám volt. Olyan gyerekektől kaptunk hozzászólásokat, akik bábokat használnak vagy báboznak. Egyikük 1-es típusú cukor- betegségben szenved. A hónap művésze rovatban a bábjáték osztálytermi használatáról mesélnek a dél-indiai Karnátaka állam partvidékén és Észak-Indiában működő állami

iskolák tanárai. A World Puppetry rovatban pillanatképeket láthatunk az ausztráliai bábművészetről. A Waste to Wealth (Hulladékból kincs) rovatban egy gyermekről olvashatunk, aki papírból és kartonból készíti lámpásokat. 2021. decemberi számunk már 37 oldalas. Látható, hogy az oldalak száma minden hónapban növekszik, mivel egyre többen küldik el írásait. Az indiai bábművészet rovatban a *Chadar Badaról*, India Nyugat-Bengál és Dzsahárkhand államainak területén élő santal törzs bábhagyományáról számoltunk be. A világ bábművészete rovatban a japán bábjátékkal foglalkoztunk. Ennek a számnak a fókuszában a bábjáték oktatásban betöltött szerepe, azon belül is a matematika bábokkal való tanítására állt. Érdekes cikket közölt a Kamishibai japán utcaszínházról Géraldine Enjelvin, Dr. Yumi Nixon és Ulrike Wray – mindnyájan az angliai Yorki Egyetem oktatói –, valamint Holly Williams, középiskolai angoltanár. Ez a lapszám kétnyelvű volt. Volt egy cikkünk hindi nyelven a képzőművészekről. A hónap művésze rovatban egy rövidfilmese alkotóval foglalkoztunk. Ez a szám a téli időszakban, *Margashirsha* hónapjában jelent meg, amikor a nők – különösen Dél-Indiában – késő este és kora reggel vibráló rangolikat rajzolnak.

A folyóirat története és szerkesztési koncepciója

Elsősorban az én feladatom a szerkesztői döntések meghozatala a beérkezett cikkek és a csapat által elvégzett munka alapján. A szerkesztőség tagjaival folytatott megbeszélést követően eldöntjük, milyen témákkal foglalkozunk. A gyakornokokat megbízom, hogy gyűjtsenek anyagot egy-egy állam vagy ország bábművészetével kapcsolatban. Ez megkönnyíti a cikkek megírását, a bábszínházakkal való kapcsolatfelvételt, interjúkészítést, stb. ami a tömegkommunikációs képzés részét képezi. A folyamat hasonlóan zajlik a világ bábművészetével. A különböző országokban működő UNIMA központokkal való levelezés megerősítette a kiadványunkba vetett bizalmat. Jó mód volt ez a Covid-19 világjárvány időszakának kihasználására is. A cikkek és a magazin durva keretszerkezete alapján minden hónapban írok egy vezércikket, amely az aktuális helyzettel, a társadalmi történésekkel, a kreativitással, a természettel való kapcsolatunkkal foglalkozik.

A szerkesztőség

Dr. Arun Bansal számos albumot jelentetett meg többek között a biodiverzitásról, a költészetéről, az oktatásról és az informatikáról. A neveléstudományok doktora, több mint 20 éves szakmai tapasztalattal rendelkezik. Jártas az életvezetési tanácsadásban és a foglalkoztathatósági készségek közvetítésében. Senior programozóként dolgozik a Pandzsábi Egyetemen, Chandigarhban, Indiában, és társalapítója egy társadalmi csoportnak, amely a természettel, a természet ápolásával és sok mással kapcsolatos tevékenységeket szervez.

Subhasis Neogi a Nek Chand Kiválósági Díj kitüntette. Szakmáját tekintve rajzfilmkészítő és egyetemi tanár, de egyben szenvedélyes színházi és bábszínházi művész is. Negyvenhárom éves színházi tapasztalattal rendelkezik, több mint 90 színdarabot és bábelőadást rendezett angol, hindi és bengáli nyelven. Feleségével, Anupama Neogival 2005-ben alapították meg Chandigarh bábszínházát, a Putul Nacher Ashor-PNA-t.

Puneet Arora tartalomíróként dolgozik internet-alapú vállalkozások számára, és számos digitális kiadvány – albumok és infografikák – társszerzője. Írt többek között fehér könyveket, tudományos jelentéseket, szabadalmi kérelmeket, podcastok és videók forgatókönyveit. Emellett autodidakta programozó, és olyan témákban tanít embereket, mint a fenntartható otthonok és a városi konyhakertészet. Ő a Pinjore-i Ecologic Corporation alapítója és tulajdonosa, valamint van egy saját alapítású szoftvercége. Több mint 25 éves tapasztalattal rendelkezik. A Social Substance kutatási egységét vezeti, és különböző területekkel foglalkozik, például informatikával, biogazdálkodással, vizuális művészetekkel, konyhakertészetrel, hulladékgazdálkodással... stb.

S. K Rangarajan Chennaiből (Tamil Nadu, India) származik, olvasó és kritikus. Jártas a tamil és az angol irodalomban. Bár nyugdíjas, még mindig kiveszi a részét a kulturális társadalmi munkából.

Padmini Rangarajan - További részletek az önéletrajzban.

Fordította Forgács Ildikó

PUTHALIKA PATRIKA

INDIAN PUPPET MAGAZINE

A Digital Magazine of Sphoorthi Theatre for Educational Puppetry, Art and Craft-STEPARC & Social Substance. The main aim of the publication is to document the rich resources of traditional Indian puppetry along with uses for puppetry in education. In this regard, **Puthalika Patrika** magazine is an outgrowth of the skill development program organized for youth from underprivileged communities. Though started as a four-page newsletter in 2019, today the editorial team is proud to share a wide range of subjects. Puthalika means a doll or a puppet in Sanskrit, and Patrika means a magazine or a journal. There are ample references to the existence of puppets during the Mahabharata period. One can also find references in Sanskrit plays and literatures. For a brief period from March 2020 to July 2021, the magazine was on hold due to the Covid-19 Pandemic situation. It was restarted in August 2021. In August 2021 we started with 19 pages covering an article on **Ravan Chhaya**, a traditional form of shadow puppetry in Odisha state, India. Ravan Chhaya means Shadow of Ravana. Here, shadow puppetry itself represents the shadow of evil cast in one's life. Odisha is the only state in India to have all four traditional forms of puppetry. In August, we also introduced two new sections called World Puppetry and Artists of the Month. We were glad to receive an article on the puppetry of Spain, then a short write-up on Bioscope, a mobile theatre that was extensively in operation till early 1980s. Under Artist of the Month, we opened with fields connected with puppetry like storytelling, painting, music, and so on. We introduced the Nature Lap section. In our September 2021 Issue (total pages 23): Under Indian Puppetry – **Putala Bhaona** – traditional Puppetry of Assam Part 1, World Puppetry on the History of Puppetry in Algeria. Under Artist of the Month, we covered a folk singer from the Mithila region of Eastern India. We also introduced a new section for children's participation,

called Creative Corner, encouraging children to draw a picture based on a prompt. We also covered Kadalakkadals, the storytellers' group from Kerala. To conclude, connecting to nature, we have Nature Lap. In the October 2021 issue (total pages 31): Under Indian Puppetry – **Putala Bhaona** – of Assam, India part 11. Under World Puppetry, The History of Puppetry in Burma by documentary film maker Ms. Vicky Hart, CEO of Hart in Media, London, United Kingdom. We also covered a storyteller under Storyteller of the Month. This was again a new section. We then presented Mr. Subhasis Neogi, a noted puppeteer, animator, theatre person and teacher at the university in the Animation Department. He is also one of the members of the editorial team of Puthalika Patrika.

There is another article called Story Connect from a storyteller. We had special coverage on Dolls' Festival during the Navaratri and Dussehra celebrations. We created a section, Waste to Wealth, and invited contribution towards the same. November 2021 issue (total pages 34): This is a children's special issue. Under traditional Puppetry, we presented **Yakshagana Puppets** from Uppinakudru, Karnataka State, India. Interestingly, last year this traditional puppetry troupe from coastal Karnataka was on the road touring for more than two weeks to rural areas to connect with their roots. The cover story tells about little puppeteers. The editorial page covers Little Amal's journey. This issue has been a very special one. We have received contributions about children using puppets or playing puppets. One of these children has Type 1 Diabetes. Under Artist of the Month is Puppetry in the Classroom, as told by government school teachers in coastal Karnataka State in South India and in North India. Under World Puppetry there are snapshots of puppetry in Australia. Under Waste to Wealth is an account of a child making lanterns out of paper and cardboard. In the December 2021

issue, (total pages 37), we saw the number of pages increasing every month with more contributors reaching us.

Under Indian Puppetry, we covered **Chadar Badar**, a tradition of puppetry practiced by Santhal Adivasis (Tribes) of West Bengal and the Jharkhand region of India. Under World Puppetry, we covered Puppetry of Japan. This issue focus was on The Role of Puppetry in Education - Teaching Math with Puppets. There was an interesting article on Kamishibai, Part 1 by Géraldine Enjelvin, Dr. Yumi Nixon, and Ulrike Wray, all lecturers from the University of York, England, and Holly Williams, a secondary school teacher of English. This was a bilingual issue, too. We had an article in Hindi on visual artists. Under Artist of the Month, we covered a short-film maker. This was published during the winter season and the auspicious month of Margashirsha when vibrant Rangolis are drawn by women especially in south India late at night and early morning.

History of the review and editorial concept

It is primarily left to me to make editorial decisions based on the articles received and the base work done by the team. After a discussion with the editorial team, we decide on the coverage of topics. However, as an assignment I assign the trainees some reading about puppetry in one state or a country. This facilitates the writing of the articles, contacting the puppeteers, interviewing and so on, which becomes a part of a mass communication training assignment. The process is similar with world puppetry. Mailing to UNIMA in various countries and reaching out through mails has built up confidence in our publication. It has been the best way to make use of the Covid -19 pandemic, too. Based on the articles and the rough frame structure of the magazine each month, I write an editorial column that coincides with the situation, scenario, social behavior, creativity, connectivity with nature.

Editorial Team

Dr. Arun Bansal has published several coffee-table books on biodiversity, poetry, education and IT. He is a Doctor of Education with 20+ years of experience in the field. He is proficient at conveying life and employment skills. He is working as a Sr. Programmer with Panjab University, Chandigarh, India, and is also the co-founder of social substance relating to nature, nurturing nature, waste management, and many more.

Subhasis Neogi is a Nek Chand Excellence Awardee. An animator and professor by profession but also a passionate theater and puppetry artist with 43 years' experience in theatre, he has directed more than 90 plays and puppet theatre in various languages: English, Hindi and Bengali. He and his wife Anupama Neogi founded the organization Putul Nacher Ashor-PNA, the Puppet Theatre Chandigarh, in 2005.

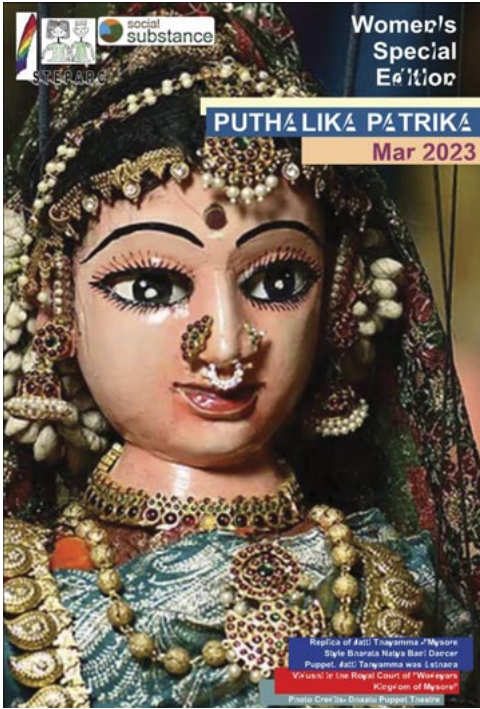
Puneet Arora works as a content writer for internet-based businesses and has contributed to a variety of digital assets including coffee-table books and info-graphics. He has also written white papers, scientific reports, patent applications, scripts for podcasts and videos, among other things. In addition, he is a self-taught coder and teaches people on subjects such as sustainable housing and urban kitchen gardening. He is the creator and owner of Ecologic Corporation, Pinjore, and a software company that he founded and owns. He has more than 25 years of experience. He heads the research unit of Social Substance and contributes in various fields such as Information Technology, Organic Farming, Visual Arts, Kitchen Gardening, Waste management, etc.

S. K Rangarajan from Chennai, Tamil Nadu, India, is a voracious reader and also a critic. He has proficiency in Tamil and English Literature. Though retired, he is still engaged in social cultural works.

Padmini Rangarajan – More details in CV.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

PADMINI RANGARAJAN főszerkesztő
PUTHALIKA PATRIKA / INDIA

Padmini Rangarajan pedagógiai bábjátékos, mesemondó és kutató. Szociológiából szerzett diplomát a Dr. B. R. Ambedkar Nyílt Egyetemen, Haidarábádban, valamint posztgraduális diplomát szociális munkából és női tanulmányokból a Karnatak Egyetemen, Dharwadban, Karnatakában. Független kutatóként a bábművészet, a mesemondás, a folklór, a szociológia és az oktatás területén tevékenykedik, és több mint egy évtizede foglalkozik oktatással, neveléssel. 2005 és 2010 márciusa között alapfokú kínai mandarin nyelvet és beszélt angol nyelvet oktatott a Vivekananda Institute of Language tanáraként Haidarábádban, ezt megelőzően pedig, 2003–2010 között az indiai Newspapers in Education-NIE program szaktanácsadója volt. 2010-től napjainkig a CCRT-Centre for Cultural Resources and Training (Haidarábád) szaktanácsadó-képzője. Szakmai munkásságát áttekintve nem véletlen, hogy a 2023-2025 közti időszakra őt választották meg az UNIMA Puppeteers Trust India főtitkárává. Egy nemrégiben készült interjúban beszélt arról, min dolgozik és mivel foglalkozik:

– A 2012–2013-as Tata Fellowship in Folklore ösztöndíjasa vagyok. A „Revival of Traditional Wooden String Puppetry of Ammapuram” (Ammapuram hagyományos marionettszínházának újjáéledése) című tanulmányom inspirálta a telanganai kormányt, hogy „Bommalolu” címmel dokumentumfilmet készítsen a hagyományos bábjátásról, és abban a kiváltságban volt részem, hogy közreműködhettem a film elkészítésében. 2020. január 29–31. között a Plan India Gyermekirodalmi Fesztivál szaktanácsadója voltam Medchalban, a Telangana állambeli Haidarábád egyik külkerületében. – Az indiai kormány tudományos főtanácsadójának hivatalától 2021–22-ben megkaptam a Swachhta Sarathi Fellowship Waste to Wealth Misszió ösztöndíját. Bábjáték, folklór, színház, mesemondás, nyelv, szociológia, női tanulmányok és oktatás témakörében számos különféle találkozón és konferencián tartottam előadásokat. Sok hagyományos indiai bábcsoporttal dolgoztam és sok időt töltöttem velük. Számos tanulmányom jelent meg különböző hazai és nemzetközi folyóiratokban. Munkám lehetőséget nyújtott arra is, hogy külföldi kutatókkal és filmkészítőikkel működjek együtt, s hogy ők is részesei legyenek a bábokkal kapcsolatos munkámnak. Tevékenységemért számos egyetemi és szakmai díjban, kitüntetésben és elismerésben részesültem. – A Sphoorthi Theatre for Educational Puppetry and Art and Craft (STEPARC) nevű bábszínház alapító tagja és igazgatója vagyok. A STEPARC bábszínházzal kapcsolatos szolgáltatásokat nyújt Ándhra Pradesh és Telangana államok törzsi és vidéki területein működő civil szervezeteknek. Ez a társaság azzal a céllal jött létre, hogy egyedülálló és innovatív képzési módszertan segítségével tudást és előadói készségeket adjon át, összehangolva a bábművészetet, mint színházi művészeti formát és az oktatást, „pedagógiai bábjátékot” hozva létre. – A Sphoorthi Színház különböző területek – mint például az építészet, a képzőművészet, a színház

vagy a társadalomtudományok – kutatói számára is nyújt szolgáltatásokat. A STEPARC bábszínházzal kapcsolatos mesemondó szolgáltatásokat is nyújt civil szervezeteknek, iskoláknak, intézményeknek, vállalatoknak Telanagna államban és környékén. Az előadásokon kívül a STEPARC bábokkal való történetmeséléssel és bábkészítéssel foglalkozó workshopokat is tart.

– Sok más iskolával és szervezettel is együttműködtem mesemondó foglalkozások és workshopok lebonyolításában. – Ezenkívül 2019 novemberétől napjainkig a *Puthalika Patrika* bábszínházi e-magazin főszerkesztője és kiadója vagyok. Ez a folyóirat India és a világ bábművészetéről, a bábjáték szerepéről az osztályteremben, a mesemondásról, a vizuális művészetekről... stb. szülő cikkek széles skáláját közli.

<http://sphoorthitheatre.com/Sphoorthi-Magazine-Puthalika-Patrika.html>

Padmini az indiai Haidarábád történelmi városában él, és kortárs művészeti formákban foglalkozik különböző helyi és globális témákkal. Nagyon kreatív és művészi lélek, emellett éles eszű és vibráló jelenség. Lelkesedése hatalmas, elképzelése és szenvedélyes törekvése az, hogy radikális változásokat vigyen végbe a tanulóknak való ismeretátadás képzési módszertanában. – Vicky Hart.

PADMINI RANGARAJAN editor in chief BIOGRAPHY / INDIA

Ms. Padmini Rangarajan is an Educational Puppeteer, Storyteller and Research Scholar. She holds an M.Phil. in Sociology from Dr. B.R.Ambedkar Open University, Hyderabad as well as a post-graduate degree in Social Work, and a post-graduate Diploma in Women's Studies from Karnatak University, Dharwad, Karnataka. She is an Independent Research Scholar in Puppetry, Storytelling, Folklore, Sociology and Education, and has been active in the education and teaching field for over a decade. From 2005–March 2010, she worked as a Lecturer in Basic Chinese Mandarin and Spoken English at Vivekananda Institute of Languages, Ramakrishna Math, Hyderabad, and prior to that, from 2003–2010,

she was a Resource Person for The Hindu-Newspaper in Education-NIE programme. Currently, she is a Resource Person trainer for CCRT-Centre for Cultural Resources and Training, Hyderabad, from 2010 to present. Looking at his professional work, it is no coincidence that he was elected Secretary General of the UNIMA Puppeteers Trust India for the period 2023-2025. In a recent interview, she spoke about her work and her concerns. „I am the recipient of Tata Fellowship in Folklore, 2012-2013. My study on **„Revival of Tradional Wooden String Puppetry of Ammapuram”** inspired the Telangana government to make a documentary film called **„Bommalolu”** about traditional puppetry and I had the privilege of taking part in making that documentary. I was the Resource Person for **Plan India Children's Literary Festival** from January 29 to 31, 2020, at Medchal, Hyderabad Telangana State, „I was selected for **Swachhta Sarathi Fellowship Waste to Wealth Mission** under the Office of the Principal Scientific Adviser to the Government of India 2021-22. I have presented papers on puppetry, folklore, theatre, storytelling, language, sociology, women's studies, and education at numerous kinds of assemblies and conferences. I have worked and spent an extensive amount of time with many traditional puppeteer troupes in India. Many of my research papers have been published in various national and international journals. My work has provided research scholars and film makers from abroad with the opportunity to collaborate and be part of my puppet related work. I have been honored to receive many academic and professional wards, honors and felicitations. „I am the Founding Member and Director of Sphoorthi Theatre for Educational Puppetry and Art and Craft (STEPARC). STEPARC provides puppetry-related services to NGOs working in tribal and rural areas in Andhra Pradesh and Telangana States. This organization was established in order to transmit knowledge and performance skills through unique and innovative training methodology, synchronizing theater art forms such as puppetry with education, as „Educational Puppetry”. „Sphoorthi Theatre has extended its services to researchers from various

fields, such as architecture, fine arts, theatres or social science. STEPARC also provides puppetry-related storytelling services to NGOs, schools, institutions, corporates in and around Telanagna State. Apart from performances, STEPARC conducts workshops on storytelling with puppets and puppet making. „I have also been associated with many other schools and organizations in conducting storytelling sessions and workshops. In addition, I am the Editor and Publisher of ‘Puthalika Patrika’, a puppetry e-magazine from November 2019 till now. This journal covers a wide range of articles on puppetry of India, the world, role of puppetry in the classroom, storytelling, visual arts and so on.” *Padmini lives in the historical city of Hyderabad, India, and works in contemporary forms, tackling a variety of local and global issues. A very creative and artistic soul, she also has a sharp wit and vibrant character. Characterized by strong enthusiasm, envisaged and passionately striving to bring radical changes into the training methodology for imparting knowledge to learners.* – Vicky Hart.

Contact info: Sphoorthi Theatre for Educational Puppetry, Art & Craft [STEPARC],
 Mobile: +91-98660 81172; E-mail: info@sphoorthitheatre.com; steparc1@gmail.com; http://sphoorthitheatre.com/Sphoorthi-Magazine-Puthalika-Patrika.html

For Subscription please contact at
puthalikapatrika@gmail.com

Participate in PUTHALIKA PATRIKA

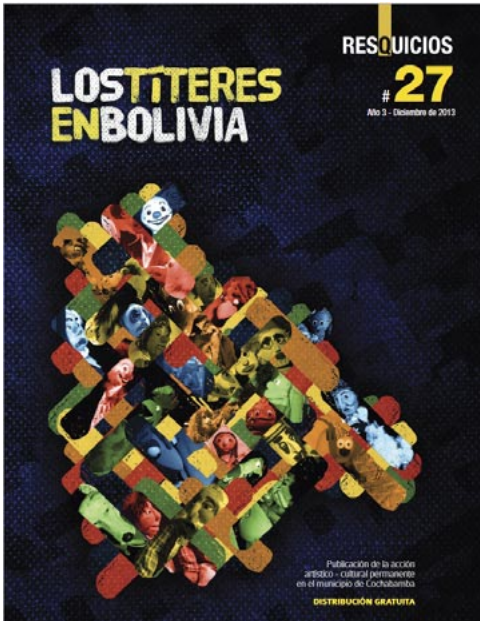
Artists, Art lovers, Parents, Teachers and anyone Passionate towards traditional arts, visual arts and folk arts are welcome to contribute articles for Puthalika Patrika Puppetry News Magazine

puthalikapatrika@gmail.com

Published by
 Sphoorthi Theatre for Educational Puppetry, Art & Craft-STEPARC
 and Social Substance
http://www.sphoorthitheatre.com/sphoorthi_news/letterbox/
puthalikapatrika@gmail.com
www.sphoorthitheatre.com
www.sphoorthitheatre.blogspot.in
facebook.com/puppetnewsandart
facebook.com/groups/socialsubstance
facebook.com/groups/puthalikapatrika

Sphoorthi Theatre for Educational Puppetry, Art & Craft STEPARC is constituted under the Society's Act 2001.

<p>Alcalde Municipal de Cochabamba Eduin Castellanos Mendoza</p> <p>Oficial Superior de Cultura Ulvaldo J. Romero Mamani Marco Antonio Marín</p> <p>Concepto, coordinación y edición de este número Gobernador Ulvaldo O. Alonso L. Cárdenas</p> <p>Colaboradores Sergio Ríos H. Miguel Miranda Bayardo Loredo C. Juan Rodríguez Hugo Alvarado Carmen Cárdenas</p> <p>Diseño y diagramación: Daniel Acarapi Charata</p> <p>Fotografías: Archivo Titeres Clavely Archivo Titeres Paralamano Archivo Titeres Uma Jellu Archivo Titeres La Farandula Archivo Titeres Actual Cobolli</p> <hr/> <p>Oficial Superior de la Casa de la Cultura</p> <p>Licencia de derechos de autor patrimonial otorgada. Queda permitida la reproducción total o parcial de la presente edición, siempre y cuando sean respetados los nombres y derechos morales de los autores.</p>	<p>CONTENIDOS</p> <p>3 Presentación Ulvaldo Romero</p> <p>4 También hay que escribir</p> <p>5 Los títeres en la Bolivia de hoy Gobernador Ulvaldo</p> <p>17 Mucha muerte para tan prometedora vida Sergio Ríos</p> <p>23 Dioses, títeres y otras divagaciones Miguel Miranda</p> <p>27 Escribir para títeres desde aquí Juan Rodríguez</p> <p>33 Hacedoras de títeres Carmen Cárdenas</p> <p>36 Fenómeno Bayardo Loredo</p> <p>38 Recordando al Teatro de la Villa Hugo Alvarado</p> <p>43 Imaginación y compromiso Miguel Miranda</p> <p>45 Rastros en el tiempo</p> <p>46 El papel de los afiches Alexis L. Cárdenas</p> <p>50 Hay títeres para rato</p>
--	--

PRESENTACIÓN DE LA REVISTA:

ALMA EN MANO

CON VARIETÉ TITIRITERA INTERNACIONAL Y VINO DE HONOR

VIERNES 23 AGOSTO

19:30

ENTRADA: 20 BS

REVISTA: 25

ENTRADA + REVISTA: 35

Alexia Loredó Cárdenas

(REVISTA) ALMA EN MANO (LÉLEK A KÉZBEN)*

BOLÍVIAI BÁBFOLYÓIRAT

A folyóirat története

Az ALMA EN MANO bábos magazin az Elwaky báb-társulat kiadványa, melynek székhelye Dél-Amerika szívében, a bolíviai Cochabamba városában található. Ahhoz, hogy megérthessük a lap jellemzőit, meg kell ismernünk előzményét, a *Bábok Bolíviában* című kiadványt, melyből csak egyetlen szám jelent meg. A Títeres Elwaky 2002-ben alakult, és a sajtó, valamint bibliográfiai hivatkozások kutatása során kevés anyagot találtak a bolíviai bábszínház történetének különböző időszakaiban működő más társulatokról és bábszínházi produkcióikról. Nem is beszélve útmutatókról vagy forrásokról, amelyek segíthettek volna nekik a saját hangjuk megtalálásában. A következő évtizedben sikerült kapcsolatba lépniük még élő színészekkel és alkotókkal, vagy olyanokkal, akik viszonylag friss bábszínházi tapasztalatokkal rendelkeztek. Hogy megosszák e kutatás eredményeit, 2013-ban a *Resquicios* című folyóirat monografikus számaként megjelentették a *Bábok Bolíviában* című könyvet, amelyet városuk Kulturális Titkársága adott ki. Az első kiadvány célja az volt, hogy áttekintést adjon a bábjáték történetéről Bolíviában. A kiadvány a jelenlegi társulatok tevékenységéről szóló reflexiókat is tartalmazott. A könyvet szétosztották a helyi bábosok között, átadták a városi könyvtáraknak, és bemutatták nemzetközi találkozók és fesztiválok. Öt évvel később, 2018-ban, már saját működésüket is szeretnék volna megmutatni, így célul tűzték ki egy független és rendszeres magazin létrehozását. Hasznukra vált olyan barátok bátorítása, mint Quique di Mauro (az argentin *Juancito y María* magazin szerkesztője), akinek újságtárából általános képet kaptak az ilyen típusú kiadványok tartalmáról világszerte, valamint az a tény, hogy csapatukban megvannak a megfelelő szerkesztői, illusztrációs és layout készségek. A nyomdai és összeállítási költségek állami támogatásának keresése sikertelen volt, mivel Bolíviában

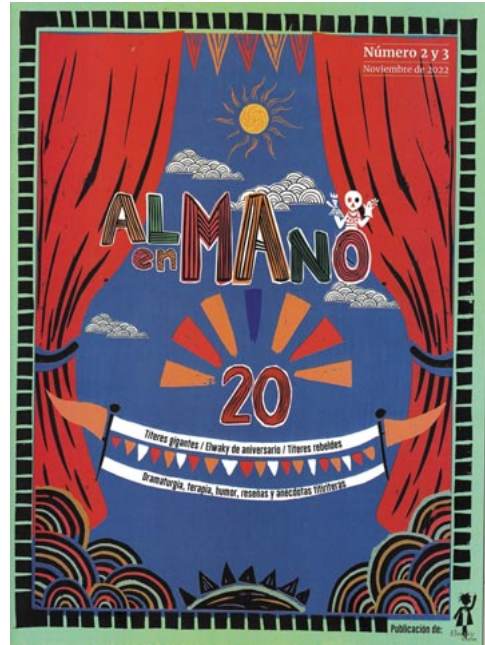
gyakorlatilag nincsenek a művészetek támogatására szolgáló források, független kiadványokra pedig végképp nem. Ezért e költségek fedezésére a társulatukból származó forrásokat vették igénybe, és támogatást kaptak egy olyan szervezettől is, amely már nem létezik: a Libros Infantiles Bolivia-tól.

A magazin számára meghatározott irányvonalak és jellemzők a következők voltak:

Széles körű célközönség. Mivel Bolíviában nagyon kevés a bábszínészek száma (legalábbis a szomszédos országokhoz képest), úgy döntöttek, hogy más területekre is figyelmet fordítanak, például az oktatás, az egészségügy és a szociális támogatás területére. Ezeknek az ágazatoknak az érdeklődésére nem volt nehéz a reagálás, mivel ennek a művészeti ágnak a képviselői gyakran tapasztalják az interdiszciplinaritást. Úgy döntöttek, hogy a cikkek közérthető nyelvezetet használjanak, amely nyitott az érzelmekre és a történetmesélésre, de a reflexióra, az elemzésre és az adatokra is.

Állandó rovatok. Annak érdekében, hogy a tartalomnak szilárd, de dinamikus szerkezetet adjanak – ami lehetővé teszi számukra a különböző szövegek összeszerkesztését –, úgy döntöttek, hogy rovatokat alakítanak ki. Az egyik ezek közül a bolíviai bábosok sajátos tapasztalatainak bemutatására szolgál, mind a kollektív és/vagy helyi társulatok intézményi tapasztalatait, mind pedig más, Bolíviában jártak anekdotáit osztva meg. Egy másik rovat a bábjáték olyan területeken történő alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok terjesztésével foglalkozik, mint az egészségügy és az oktatás. A „Hogyan készült” rész célja, hogy megossza az egyes produkciók módszereit és kreatív folyamatait. A bábszínházi darabok értékének növelése és a színházi kritika népszerűsítése érdekében létrehozta egy bábszínházi kritikákat tartalmazó rovatot is. Szükségesnek tartották a szakirodalom áttekintésére is egy rovat indítását, amely reményeik

Revista titiritera: primer número publicado en julio de 2019.

Esta página web se diseñó con la plataforma **WIX.com**. Crea tu página web hoy. [Comienza ya](#)

Revista Alma en Mano

En esta revista, encontrarás artículos, reseñas y recetas de marioneta terapia, guión de Roberto Espina, Artículo ilustrado sobre construcción de títeres, Consejos de adaptación de cuentos a títeres, Títeres y educación, reseña de obra, humor gráfico y más...

32 páginas en blanco y negro (centrales a color) con ilustraciones originales: dibujo y xilografía. Tamaño: Carta.

Edición: Alexía Loredo
Diseño y diagramación: Daniel Acarapi
Producción: Grober Loredo

Precio en Bolivia: 25 Bs.

Se distribuye también en Chile (Stgo - Valpo) y en Perú (Lima)

[Volver a ventas](#)

elwakytiteres@gmail.com +591 72210859 +591 73775399 Títeres Elwaky 2020 [f](#) [e](#) Visita n° **0000647**

szerint hozzájárul a földrajzi, időbeli közelítéshez, illetve ahhoz a tudáshoz, hogy a bábjáték széles körben elterjedt és mélyreható kifejezőmód.

Sok illusztráció. A magazin színes első és hátsó borítóval (belső és külső), valamint fekete-fehér tartalommal készül, kivéve a központi dupla oldalt, amely szintén színes. A kézművességre való utalás miatt a fametszet műfaja összeegyeztethetőnek tűnt számukra a kiadvány szellemiségével. A magazin valamennyi cikkét illusztrátorok és grafikusok munkái kísérik.

Miután meghatározták ezeket a kritériumokat, felvették a kapcsolatot bolíviai és külföldi kollégáikkal, és felkérték őket, hogy járuljanak hozzá a lap elkészítéséhez cikkekkel és illusztrációkkal. Tekintettel a projekt önfenntartó jellegére, nem tudtak díjazást felajánlani, de a szerzők kaptak egy nyomtatott példányt, feltüntették őket a szerzői listán, és alkalmanként cserébe a társaság egy másik szolgáltatásában is részesülhetnek. A szövegek és illusztrációk 2018 utolsó és 2019 első negyedében érkeztek be a közreműködőktől. A szerkesztési munka két hónapon át tartott, és az ALMA EN MANO első száma 2019 júliusában látott napvilágot. A magazin egy egyszerű ünnepség keretében mutatták be Cochabamba városában, az ugyanott megrendezett Nemzetközi Könyvvásár keretében. Ezt követően a kötet egy hónapos körútra indult Argentínába és Chilébe, megragadva a terjesztésre az alkalmat Salta, Córdoba, Mendoza, Santiago, Valparaíso és Iquique városok különböző helyszínein, találkozók, amelyeken bábművészek és más érdeklődők vettek részt. A magazin fogadtatása meleg és lelkes volt, olyannyira, hogy a hozott példányok nem voltak elegendők az érdeklődés kielégítésére. Különböző körülmények és okok miatt a bábmozgalom sokkal aktívabb ezekben az országokban, mint Bolíviában, és ez alkalommal sikerült felvenniük a kapcsolatot a magazin leendő munkatársaival. Quique di Mauro, a Juancito y María kiadóból támogatta az Alma en Mano nemzetközi terjesztését, átkelt vele az óceánon és terjesztette Európában, elsősorban Spanyolországban. A 2019 végén az államcsínyben csúcsosodó bolíviai politikai válság – amelyet a világválság okozta egészségügyi válság követett –

hatással volt a kiadvány folytonosságára, mivel a túlélés vált prioritássá. A második szám szerkesztését, illusztrálását, elrendezését és nyomtatását a már beérkezett számos cikk ellenére elhalasztották 2022 novemberéig. A második számot a magazin első számának bevételeiből finanszírozták, és egyenesen a nyomdából került a bőröndökbe, amikor a Títeres Elwaky pandémiát követő első vendégszereplése Chilébe vezetett. A magazint a Teatro Museo del Títere y el Payaso (Valparaíso) nagyszabású bábtalálkozóján mutatták be, ahol a példányok el is fogytak.

A magazin második száma decemberben szerkesztőjével Mexikóba, tervezőjével pedig Argentínába is eljutott, ahol terjesztették, és mindenhol a legmelegebb fogadtatásban részesült a bábosok körében. Az Alma en Mano nagy figyelmet kapott a helyi írott sajtó kulturális mellékleteiben, mivel Bolíviában újdonságnak számít, hogy egy ilyen művészeti formának szentelt kiadvány megjelenjen. Ezek a cikkek hírként közölték a megjelenés tényét, vagy tartalmi ismertetőket tartalmaztak, ezekhez több alkalommal hozzájárult a társulat is, ezeket később a közösségi hálózataikon ők is továbbították. Jelenleg egy bolíviai terjesztési hálózatot építenek ki; három városban már vannak képviselőik, régi ismerősök és barátok: egy bábszínész, egy pedagógus/oktatási anyagok terjesztője és egy kulturális központ vezetője. Nem régóta a magazin az Atenea könyvesbolt „helyi irodalom” részlegén is kapható, amely szerintük városuk legszebb könyvesboltja.

A 2022-ES SZÁM TARTALMÁNAK ÖSSZEFOGLALÁSA

Vannak ajánló cikkek, mint például a „Gastón Aramayo, a magasság mestere” című, amelyben a perui Martín Molina felidézi és elismeri Gastón Aramayo bolíviai bábművész hozzájárulását a bábművészet megerősítéséhez a szomszédos országban, Bolíviában. Az állandó mozgás, amely a bábos szakmát jellemzi, jelen van az „Egy bábos útja” (Giovana Chambi, Bolívia) című könyvben, amely a szerző első szám első személyű beszámolója arról az óriási kalandról, amelynek során több mint 2600 kilométert tett meg, ezalatt semmi mással

nem rendelkezett, mint a bábjaival és néhány dollárral a zsebében. Újtát az a vágy motiválta, hogy a szomszédos ország, Argentína bábszínházi iskolájában fejlessze tudását. A chilei Miguel Oyarzun „Cochabambába megyek” című írásában leírja azt a bonyolult utazást, amelyet légi, tengeri és szárazföldi úton tett meg, hogy az argentin Córdobaból eljusson a bolíviai Cochabambában rendezett Fesztíftéresre. Ugyanebben a tartományban rendezik meg évente a Juglars fesztivált, amelyről Quique di Mauróval (Argentína) készíttettek interjút, aki megismertette velük a fesztivál eredetét, célját és jellegét, ami a különböző életkorú és származású bábművészek együttműködését és fejlődését célozza. Ebben a számban szerepelnek az Elwaky társulat visszaemlékezései is, mivel 2022-ben ünnepelték 20 éves fennállásukat. Az „Egy bábjátékos életének mérföldkövei” című könyvében Grober Loredo anekdotikus formában meséli el a Títeres Elwaky történetének néhány fontos pillanatát, kezdve 2002. július 15-e éjjelével, amikor családja úgy döntött, hogy társulattá alakul, és alkotásaival elutazik az ország végére, átlépve annak határait is. A bábszínházi művek létrehozásával és befogadásával kapcsolatos gondolatok olyan cikkeknek köszönhetően jutnak el hozzánk, mint például a bolíviai Juan Rodríguez írása, aki az „Ojos azules y la mujer pequeña” (Kék szemek és a kis nő) című művének alkotási folyamatáról, eredetéről, értékeiről, technikájáról és szerkezetéről mesél. Másrészt a bolíviai Mariana Vargas dramaturg „La abuela y sus historias, un cachito de Quijote” (A nagymama és történetei, egy darabka Quijote) című cikkében Cervantes klaszikusának az Elwaky által nemrégiben bemutatott, asztali bábokra adaptált darabjáról írt. Egy elméletibb kérdést boncolgat az argentin Osjar Navarro a „Bábok dramaturgiája” című cikkében, amiben felveti az írás megértésének lehetőségét a cselekményen, mint fő összetevőn túl. Az argentin Txarlie Basterretxea és a mexikói Ignacio Larios „Para el cachiporrazo, Artaud y los títeres de guante” (A bunkósbotról, Artaud-ról és a kesztyűs bábokról), illetve a „Maravillosa rebeldía” (Csodálatos lázadás) című írásaikban a bábok és a politika viszonyát vizsgálja

történeti szempontból. Az argentin María Laura Gallo a „Tradición titirítrtesca y perspectiva de género” (A bábjátszás hagyománya és a nemek közötti perspektíva) című írásában először közelíti meg kritikusan a bábszínházi darabok készítését és tartalmát elárasztó patriarchális modelleket. „Del animismo mágico a los títeres para la salud” (A mágikus animizmustól a gyógyító bábokig) című írás a bolíviai Franz Loayza hozzájárulása, aki klinikai pszichológusként a bábót, mint kapcsolati eszközt használja. Az „Egyéb bábszínházi kiadványok” rovatban a következők szerepelnek: a Juancito y María kiadó „Mitos y leyendas latinoamericanas en el teatro de títeres” (Latin-amerikai mítoszok és legendák a bábszínházban) (2018) című könyvének recenziója; a „Mil vidas” (Ezer élet), egy perui rajongói magazin recenziója, amely már 12 számot jelentetett meg; és a „Los títeres en Bolivia” (Bábok Bolíviában) (2013), az első, a bolíviai bábművészet történetét és művészeti összefüggéseit bemutató kiadvány recenziója. A bolíviai színész Luis Bredow „El platanito millonario” (A kis banánmilliomos) című története, amelynek szereplője egy váratlan eseménynek köszönhetően sikeres bábjátékosává válik.

A borítón linometszet látható, ezzel is meghatározva a lap grafikai irányvonalát. A belső borítón általában előadások plakátjai találhatók, ebben az esetben a bolíviai Sucréból származó Paralamano társulaté. A hátsó borító belsejében a bábos politikai grafikákról szóló rész található, ezúttal a szerkesztő „Destino manifiesto” című linójával. Az Alma en Mano hátsó borítóján Osvaldo Figueroa festőművész „El universo de Choloman” (Choloman világa) című olajfestménye, a középső részben pedig David Escalante óriásbábokat ábrázoló akvarelljei találhatók. A további cikkeket és jegyzeteket Bayardo Loredo, Esteban Herskovits, Salvador Pomar, Juan Rodríguez, Viktor Salvador, Miguel Oyarzun és a Títeres desde Abajo rajzai kísérik. A grafikai tervezés és az elrendezés Daniel Acarapi fotós és tervező munkája. A kiadvány felelős kiadója Grober Loredo, a Títeres Elwaky alapítója és kulturális menedzsere.

Fordította: Lakatosné Ircsik Teréz

ALMA EN MANO (SOUL IN HAND)

BOLIVIAN PUPPET JOURNAL

History of the magazine

The ALMA EN MANO (SOUL IN HAND) puppet journal is a publication of the Elwaky puppet company, which is based in the heart of South America, in the city of Cochabamba, Bolivia. In order to understand the features of the magazine, one should first become acquainted with its predecessor, the publication *Puppets in Bolivia*, of which only one issue was published. Titeres Elwaky (Elwaky Puppets) was founded in 2002. While researching press and bibliographic references, little material could be found about other companies or their puppet theater productions from different periods in the history of Bolivian puppet theater. Nor were there any guides or resources that could have helped them find their own voice. In the following decade, the editors managed to contact actors and puppeteers who were still alive, or people who had relatively recent puppet theater experience. In order to share the results of this research, in 2013 the book *Puppets in Bolivia* was published as a monographic issue of the journal *Resquicios*, published by the Cultural Secretariat of their city. The purpose of the first publication was to provide an overview of the history of puppetry in Bolivia. The publication also contained reflections on the activities of currently functioning ensembles. The book was distributed among local puppeteers, given to city libraries, and presented at international conferences and festivals. Five years later, in 2018, those involved set the goal of creating an independent and regular magazine. They benefited from the encouragement of friends such as Quique di Mauro (editor of the Argentine magazine *Juancito y María*), whose newspaper archive gave them a general idea of the content of this type of publication worldwide. They were also encouraged by the fact that their team had adequate editorial, illustration and layout skills. The search for government funding for printing and assembly costs was unsuccessful, as Bolivia has

virtually no funding for the arts, and none for independent publications. Therefore, to cover these costs, they used funds from their ensembles, but also received support from an organization that no longer exists: Libros Infantiles Bolivia. The guidelines and characteristics defined for the magazine were as follows:

- *Broad target audience.* Since there are very few puppeteers in Bolivia (at least compared to neighboring countries), they decided to focus on other areas such as education, health and social support. Responding to the interest of these sectors was not difficult, as representatives of this art often experience interdisciplinarity. It was decided that the articles would use simple language, open to emotion and storytelling, but also to reflection, analysis and data.

- *Permanent columns.* In order to give the content a solid but dynamic structure and allowing varied rhythms in the texts, they decided to create columns. One of these columns served to present the specific experiences of Bolivian puppeteers, sharing both the institutional experiences of collective and/or local troupes and the anecdotes of others who have visited Bolivia. Another section deals with the dissemination of experiences related to the application of puppetry in areas such as health and education. The "How It Was Made" section aims to share the methods and creative processes of each production. In order to increase the value of puppet theater plays and popularize theater criticism, a section containing puppet theater reviews was also created. They also felt the need to start a column for reviewing the specialized literature, which they hoped would contribute to geographical and temporal understanding, as well as to the knowledge that puppetry is a widespread and profound form of expression.

- *Ample illustrations.* The magazine is produced with color front and back covers (inside and outside)

and black and white content, except for the center double page, which is also in color. Because of the reference to craftsmanship, woodcut appeared to be compatible with the spirit of the publication. All articles in the magazine were to be accompanied by the works of illustrators and graphic artists.

After defining these criteria, the publishers contacted their colleagues in Bolivia and abroad and asked them to contribute articles and illustrations. Given the self-sustaining nature of the project, they could not offer remuneration, but authors received a hard copy, were listed in the author list, and occasionally received another service from the company in exchange. The texts and illustrations were received from contributors in the last quarter of 2018 and the first quarter of 2019. The editing work took two months, and the first issue of *ALMA EN MANO* was published in July 2019. The magazine was presented in a simple ceremony in the city of Cochabamba, as part of the International Book Fair held there. After that, the issue went on a one-month tour to Argentina and Chile, with distribution in Salta, Córdoba, Mendoza, Santiago, Valparaíso and Iquique, and appearances at conferences attended by puppeteers and other interested parties. The reception of the magazine was warm and enthusiastic, so much so that the copies brought were not enough to satisfy the interest. Due to various circumstances and reasons, the puppet movement was much more active in these other countries than in Bolivia, and the editors then managed to encounter those who would be their future coworkers at the magazine. Quique di Mauro, from the publishing house *Juancito y María*, supported the international distribution of *Alma en Mano*, crossing the ocean with it and distributing it in Europe, primarily in Spain. The political crisis in Bolivia, which culminated in a coup d'état at the end of 2019 – followed by a health crisis caused by the pandemic – affected the continuity of the publication, as survival became a priority. The editing, illustration, layout and printing of the second issue was postponed until November 2022, despite the many articles already received. The second issue was funded by the proceeds of the first issue of the magazine and went straight

from printing press to suitcases when Titeres Elwaky's first post-pandemic guest appearance took the ensemble to Chile. The journal was presented at a large-scale puppet conference at the Teatro Museo del Títere y el Payaso (Valparaíso), where copies sold out. In December, the second issue of the journal went to Mexico with its editor while its designer took it to Argentina, where it was distributed and received the warmest welcome among puppeteers everywhere. *Alma en Mano* received a lot of attention in the cultural supplements of local print media, since a publication dedicated to such an art form was considered a novelty in Bolivia. These articles reported the sheer fact of publication as news, and sometimes included descriptions of the content. The troupe also contributed to these on several occasions, and they later shared them on social media. A distribution network in Bolivia is currently being built; they already have representatives, old acquaintances and friends in three cities: a puppeteer, a teacher/distributor of educational materials and the head of a cultural center. Not long ago, the magazine was also available in the "local literature" section of the Atenea bookstore, which they say is the most beautiful bookstore in their city.

SUMMARY OF THE CONTENTS OF THE 2022 ISSUE

There are testimonials, such as "Gastón Aramayo, Master of Height," in which Peru's Martín Molina recalls and acknowledges Bolivian puppeteer Gastón Aramayo's contribution to the strengthening of puppetry in the neighboring country of Bolivia. The constant movement that characterizes the puppeteer's profession is present in the book "The Journey of a Puppeteer" (Giovana Chambi, Bolivia). It is the author's first-hand, first-person account of the enormous adventure during which she traveled more than 2,600 kilometers with nothing but her puppets and a few dollars in her pocket. Her journey was motivated by the desire to improve her skills at the puppet theater school in the neighboring country, Argentina. In his essay "I'm Going to Cochabamba", Miguel Oyarzun from Chile

describes the complicated journey he took by air, sea and land to get from Córdoba, Argentina, to Festiñteres in Cochabamba, Bolivia. The Juglares Festival is held annually in the same province, about which the journal interviewed Quique di Mauro (Argentina), who spoke about the origin, purpose and nature of the festival, which aims at the collaboration and development of puppeteers of different ages and backgrounds. This issue also includes memories of the Elwaky troupe, as they celebrated their 20th anniversary in 2022. In his book “Milestones in the Life of a Puppeteer”, Grober Loredó tells in anecdotal form some important moments in the story of Elwaky Puppets, starting with the night of July 15, 2002, when his family decided to form a troupe and travel with their works across the country, crossing borders too. We learn about the creation and reception of puppet theater works in articles such as that of Bolivian Juan Rodríguez, who talks about the creative process, origins, and values of his work “Ojos azules y la mujer pequeña” (Blue Eyes and the Little Woman), and tells about its technique and structure. On the other hand, the Bolivian dramatist Mariana Vargas wrote in her article “La abuela y sus historias, un cachito de Quijote” (The grandmother and her stories, a piece of Quixote) about the play of Cervantes’ classic, recently presented by Elwaky, adapted for tabletop puppets. A more theoretical question is dissected by the Argentinian Osjar Navarro in his article entitled “The Dramaturgy of Puppets”, in which he raises the possibility of understanding writing beyond the plot as the main component. In their writings, “Para el cachiporrazo, Artaud y los títeres de guante” (About the truncheon, Artaud and glove puppets) and “Maravillosa rebeldía” (Wonderful rebellion), the Argentinian Txarlie Basterretxea and the Mexican Ignacio Larios examine the relationship of puppets and politics from a historical point of view. In her article “Tradición titiritesca y perspectiva de género” (The tradition of puppetry and the gender perspective) the Argentinian María

Laura Gallo for the first time critically approaches the patriarchal models that flood the creation and content of puppet theater plays. The article “Del animismo mágico a los títeres para la salud” (From magical animism to healing puppets) was written by Franz Loayza from Bolivia, who as a clinical psychologist uses puppets as a communication tool. The section “Other Puppet Theater Publications” includes: a review of the book “Mitos y leyendas latinoamericanas en el teatro de títeres” (Latin American Myths and Legends in the Puppet Theater) (2018) by Juancito y María; “Mil vidas” (A Thousand Lives), a review of a Peruvian fan magazine that has already published 12 issues; and a review of “Los títeres en Bolivia” (Puppets in Bolivia) (2013), the first publication to present the history and artistic correlations of Bolivian puppetry. The Bolivian actor Luis Bredow offers his story “El platanito millonario” (The Little Banana Millionaire), in which the protagonist becomes a successful puppeteer thanks to an unexpected event. A linocut decorates the cover, thereby defining the graphic direction of the journal. The inside cover usually features billboards of performances, in this case by the Paralamano troupe from Sucre, Bolivia. Inside the back cover is the section on puppet political graphics, this time with the editor’s linography “Destino manifiesto” (Manifest Destiny). The back cover of *Alma en Mano* features the oil painting “El universo de Choloman” (The World of Choloman) by the painter Osvaldo Figueroa, and the watercolors of giant puppets by David Escalante in the middle. Additional articles and notes are accompanied by drawings by Bayardo Loredó, Esteban Herskovits, Salvador Pomar, Juan Rodríguez, Viktor Salvador, Miguel Oyarzun and Títeres desde Abajo. The graphic design and layout are the work of photographer and designer Daniel Acarapi. Grober Loredó, cultural manager and founder of Títeres Elwaky, was the executive producer.

Translated by Deborah Marshall

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

Fotó: María de los Angeles Ardiles (Puppets Astrolabe)

ALEXIA LOREDO igazgató és szerkesztő ALMA EN MANO / BOLÍVIA

Bolíviában született és ott él (34 éves). 2002 óta az Elwaky Puppets tagja, hazájában szociális kommunikációból szerzett BA diplomát, majd Argentínában dramaturgiából diplomázott. Mindkét szakterületen dolgozik, és a szakma számos más, sokrétű feladatát is ellátja (tervezés, hangszerkesztés stb.). Bábművészként autodidakta módon képezte magát, és olyan mesterek által tartott nemzetközi workshopokon vett részt, mint Miguel Oyarzún (Chon Chon bábok). Társulatával számos bolíviai és nemzetközi színházi és bábos fesztiválon vett részt Argentínában, Peruban, Chilében, Kubában és Németországban. 2015-ben elnyerte az Eduardo Abaroa Plurinacionális-díjat bábszínésznő kategóriában. Az oktatás területén csapatának más tagjaival együtt tematikus műhely-foglalkozásokat szervez elsősorban pedagógusok

és veszélyeztetett gyermekek számára. Dramaturgként ő volt a felelős a társulat darabjainak és audiovizuális sorozatainak forgatókönyvéért, amelyek közül többet a társulat közösen készített, és amelyek közül néhány elérhető a YouTube-on. A Tabla Roja társulat, mely színházzal, képzéssel és kutatással is foglalkozik, felkérte, hogy írjon meg néhány darabot, köztük egy bolíviai regény maszkos vígjátékká adaptálását. Szerkesztőként 2010 és 2012 között a Bolíviai Gyermekkönyvek gyűjteményénél dolgozott, társ-szerzője volt két, az osztálytermi megvalósítást elő-segítő kreatív kézikönyvnek. Szerkesztette továbbá a Festival/Premio Nacional de Teatro két emlékiratát 2012-ben és 2013-ban, a „Los títeres en Bolivia” című lapot 2013-ban, valamint az Alma en Mano című folyóirat 2019-es és 2022-es számát.

ALEXIA LOREDO director and editor BIOGRAPHY / BOLIVIA

Alexia Loredo is 34 years old and has lived in Bolivia all her life. She has been a member of the Elwaky Puppets since 2002. She obtained a BA degree in social communication in her home country, and then graduated in dramaturgy in Argentina. She works in both fields of expertise and performs in many other areas, such as design, sound editing, etc. She was self-taught as a puppeteer and attended international workshops held by masters such as Miguel Oyarzún (Chon Chon puppets). Her company participated in many Bolivian and international theater and puppet festivals in Argentina, Peru, Chile, Cuba and Germany. In 2015, she won the Eduardo Abaroa Plurinational Award in the female puppeteer category. In the field of education, together with other members of her team, she organizes thematic workshops primarily for teachers and children at risk. As dramaturg, she was responsible for the scripts of the company's plays and audiovisual series, several of which were co-produced by the ensemble, some of which are

available on YouTube. The Tabla Roja troupe, which also deals with theatre, training and research, asked her to write a few plays, including the adaptation of a Bolivian novel into a masked comedy. Between 2010 and 2012, she worked as an editor for the collection of Bolivian Children's Books, and co-authored two creative manuals promoting implementation in the classroom. She also edited two memoirs on the Festival/Premio Nacional de Teatro in 2012 and 2013, the paper "Los títeres en Bolivia" in 2013, and the 2019 and 2022 issues of the journal *Alma en Mano*.
E-mail: elwakytiteres@gmail.com

1er FESTIVAL INTERNACIONAL DE MARIONETAS GIGANTES

Alexia Loredo

"OJO CRÍTICO, PALABRA TITIRITERA" (BOLIVIA)

13.30 pm - Hora Chile

INTEGRANTE DE TÍTERES ELWAKY (BOLIVIA), COMPAÑIA EN LA CUAL ES DRAMATURGA Y ACTRIZ. TAMBIÉN EDITA LA REVISTA TITIRITERA ALMA EN MANO Y AMA TRABAJAR EN COLABORACIÓN DESDE LA DRAMATURGIA, LA EDICIÓN Y LA GRÁFICA, CON OTRAS EXPRESIONES.

Sutradhar
The UNIMA India Newsletter

Note from the Editor
UNIMA India an Introduction 3
Women in Indian Puppetry 7
A Mega Event On the International Stage 10
In our neighbourhood - Puppetry in Sri Lanka 16
Watching Borders Get Drawn 18
Waying around - Indonesia 22

Issue 1 July 2013

Sutradhar
A UNIMA India Publication

Note from the Editor
New Frontiers: Understanding Contemporary Creative Engagements with Togoh Gombayatta 3
Gumburaju Speaks 11
The Master Class Experience and some Reflections 14
Between the Cup and the Lip: Addressing Gaps Between Discourse, Policy and Practice of Traditional Puppetry 28
How to Make a Light Box for Shadow Films 30

Issue 3 October 2014

Sutradhar
A UNIMA India Publication

NOTE FROM THE EDITOR
SITUATING THE SHIFTS IN INDIAN PUPPETRY TRADITIONS 02
THE MASTER SPEAKS: DADI PUDUMJEE 10
MASTERCLASSES & JOURNEY OF PEDAGOGIC POSSIBILITIES 12
OBSERVATIONS 18
TROUBLED WATERS 20

Issue 7 MAY 2017

Notice Board
Puppet Schools and courses around the world
<http://www.sagecraft.com/puppetry/schools/index.html>
Museum of Puppetry and Puppetry collections across the world
<http://www.sagecraft.com/puppetry/exhibits/>
Researchers-in-Residence, programs for puppetry, Deutsches Forum for puppet theatre in Bochum-Germany
http://www.fdena.de/foot/researcher-in-residence/mn_55
Sangeet Natak Akademi
<http://www.sangeetnatak.org>
The Indra Gandhi National Center for the Arts
www.ignca.nic.in
For further details contact:
pandeyarjan@gmail.com
unimaindia@gmail.com
rayanurupa@gmail.com
Visual photo and film documentation by Atul Sinha

Issue 4 October 2014

Ranjana Pandey SUTRADHAR

INDIAI BÁBFOLYÓIRAT

A *Sutradhar* először 1990 körül jelent meg. A cél az volt, hogy olyan hírlevél jöjjön létre, amely információt szolgált a bábművészet világának „történeiről”, mind Indiában, mind külföldön. Egyszerű fekete-fehér, angol nyelvű kiadvány volt, amelyet Újdelhiben terveztek és nyomtattak. A kiadói csapatnak három tagja volt: Dadi Pudumjee, Varun Narain és Ranjana Pandey. A *Sutradhar* nyomtatott példányait elküldtük az UNIMA India összes tagjának és sok más, a bábművészet iránt érdeklődő embernek. Ezt a vállalkozást a Sangeet Natak Akademi publikációs részlege – egy kormányzati szerv – kis összeggel támogatta. A támogatás hajszolása és a hírlevél kinyomtatása igen időigényes volt, és néhány év elteltével a támogatások megszűntek, így megszűnt a *Sutradhar* is. Évtizedekkel később, 2013 júliusában a *Sutradhar* újra életre kelt. Ez már egy más világ volt, amelyet az internet kötött össze globális szinten. A postai rendszer feleslegessé vált. A távoli kis falvakban élő emberek elérhetőek lettek az internetnek köszönhetően. A kommunikáció azonnali lett. A számítógépes szerkesztés és tervezés megkönnyítette számunkra, hogy kialakítsuk a *Sutradhar* új arculatát. A magazin új változata új vízióval is rendelkezett. Ez egy nagyon vizuális, jól megtervezett, olvasóbarát e-verzió volt. Ehhez a vállalkozáshoz ismét pályáztunk a Sangeet Natak Akademinál, és kaptunk egy nagyon kisösszegű támogatást. Kisebbit, mint húsz évvel ezelőtt! Ilyen jelentéktelen költségvetés mellett a magazin megjelenéséhez szükséges összes munkát – a szerkesztést, a tervezést és a cikkek írását – önkénteseknek kellett elvégezniük. Elképzelésünk szerint az új *Sutradhar* a bábművészetről szóló párbeszéd és komoly diskurzus platformja lett volna. A cél az volt, hogy a bábművészetet ismertebbé tegyünk, hogy bemutassunk különböző gyakorlatokat, hogy írjunk az alkalmazott bábművészetéről és a bábművészek oktatásáról és képzéséről. Kreatív módon akartunk ötleteket

terjeszteni. Azt is felvállaltuk, hogy fontos bábos egyéniségeket mutatunk be a kiadványban, és közlétezzük a bábművészetet fenntartó és ösztönző bábművészek írásait. Be akartuk emelni a múltat a jelenbe. A lap egyben az UNIMA India által rendszeresen szervezett bábművészeti mesterkurzusok és alapképzések bemutatkozóhelye is volt.

Mindezidáig a következő témákkal foglalkoztunk: Két számban kizárólag a kortárs bábművészek korábbi írásait jelentettük meg. Ezt az értékes dokumentációt sokan nagyra értékelték. Más számokat az indiai bábjáték különböző hagyományaival és formáival foglalkozó báb mestereknek és tanítási stílusuknak szenteltük. Kortárs nyugati báb mestereket is bemutattunk, külön hangsúlyt fektetve az általuk használt módszertanra. Teret kapott a kultúrpolitika és a kormányzati rendelkezések részletes elemzése is. A *Sutradhar* terjesztése az interneten keresztül, e-mailben történik, számos követőnek, bábművész kollégának, akadémikusnak, filmkészítőnek és pedagógusnak küldjük el Indiában és nemzetközi szinten egyaránt. Az UNIMA India hivatalos honlapján (unimapuppeteerstrust.in) megtalálható mind a 12 eddig megjelent szám. Nyomtatott példányok is igényelhetők önköltségi áron. A múltban a *Sutradhar* példányait bábszínházi fesztiválokon, valamint hazai és külföldi gyűjtőknek értékesítettük. Néhány indiai könyvtárban is elhelyeztük őket. A *Sutradhar* magazint fennállása teljes időtartama alatt Ranjana Pandey szerkesztette, a cikkek szerzői köre azonban folyamatosan bővült kutatókkal, újságírókkal, tudósokkal és természetesen a bábművészet gyakorlóival. A lapot egy professzionális tervező tervezi, és a fényképeket gyakran profi fotósok készítik. A *Sutradhar* legfrissebb – 2021. novemberi –, 12. számának fénypontjai: A számban szereplő összes cikknek volt egy közös témája – a világjárvány és annak hatása a bábművészek közösségére. A részletes interjúk fényt

vetettek a kísérletezésekre és a karantén pozitív következményeire. Sokan az előadás új útjait fedezték fel, például intim tereket, szabadtéri helyszíneket vagy digitális platformokat. Ez párbeszédet indított el arról, hol ér véget az „előadás” és hol kezdődik a „film”. Vajon egy új

formátum van kialakulóban? Vajon fennmarad-e ez a járvány elmúltával? Milyen kihívásokkal szembesültünk, és mit hozhat a jövő? Ezeket a kérdéseket tárgyalja és dolgozza fel ez a szám.

Fordította: Forgács Ildikó

HISTORY OF SUTRADHAR

INDIAN PUPPET MAGAZINE

Sutradhar was first published in approximately 1990. The idea was to bring out a newsletter to share information about the “happenings” in the world of puppetry, both from within India and abroad. It was a simple black and white publication in English, designed and printed in New Delhi. The team was made up of three people: Dadi Pudumjee, Varun Narain and Ranjana Pandey. Physical copies of the *Sutradhar* were mailed to all the members of UNIMA India and to many others who were interested in Puppetry. This venture was supported by a small grant given by the ‘Sangeet Natak Akademi’s’, Publication Division, a government body. Chasing after the grant and getting the newsletter printed were time-consuming and after a few years, the grants stopped and so did *Sutradhar*. Some decades later, in July 2013, *Sutradhar* got a new lease on life. It was a different world connected globally by the internet. The postal system had become redundant. People in far off small villages were now connected by the internet. Communication could be instant. Desktop publishing and designing made it easy for us to imagine the new avatar of *Sutradhar*. This new version of the magazine also had a new vision. It was very visual, well designed, reader friendly and an e-version. For this venture, we applied once again to the Sangeet Natak Akademi and got a very small grant. Smaller than twenty years ago!! With such an insignificant budget, all the work done to bring out the magazine: editing, designing and writing articles, all had to be done by volunteers. In our new vision, *The Sutradhar*

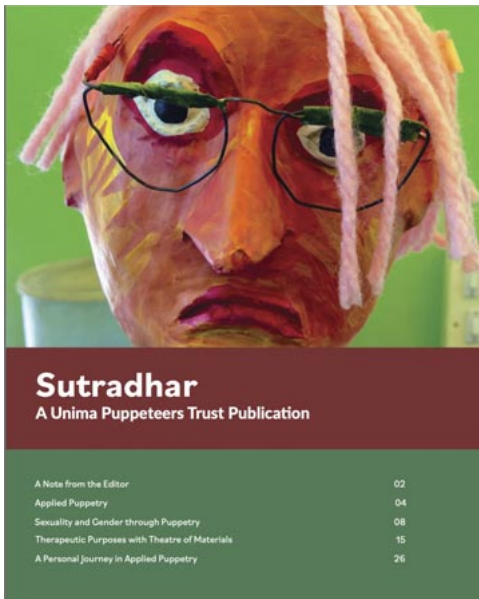
was going to be a platform for dialogue and serious discourse about puppetry. The objective was to make the puppet arts better known, to give exposure to different practices, to write about applied puppetry and education and training of puppeteers. We wanted to diffuse ideas in a creative way. We also committed to publish profiles of visionaries as well as to publish the contributions of the puppeteers who sustained and stimulated the puppet arts. We wanted to bring the past into the present. It was also a showcase for the master classes and foundation course (for puppeteers) that Unima India was organizing regularly.

So far we have covered: Two issues have been dedicated exclusively to the past contributions of contemporary puppeteers. This valuable documentation has been widely appreciated. Other issues have been dedicated to master puppeteers (from different traditions and forms of Indian puppetry) and their teaching styles. Contemporary Western master puppeteers have also been featured with an emphasis on their methodology. Space has also been given to an elaborate analysis of the politics of culture and government policies. Dissemination of *Sutradhar* is via the internet by e mail to a wide number of followers, fellow puppeteers, academicians, film makers, and educators in India as well as internationally. The UNIMA India official web site (unimapuppeteerstrust.in) carries all 12 issues published so far. Physical (printed copies) are made available to those interested, at cost price. In the past, copies of *Sutradhar* have

been sold at puppetry festivals and to interested collectors here and abroad. They have also been placed in a few libraries in India. While the *Sutradhar* magazine has been edited consistently by Ranjana Pandey, the team of writers has grown to include researchers, documenters, academics and of course practitioners of puppetry. It is designed by a professional and the photographs are often taken by professional photographers. Highlights of the articles of the most recent issue – November 2021 *Sutradhar-12*: All the articles in this issue had a common thread. The pandemic and its effect on the community of puppeteers. Detailed interviews revealed the experiments and the positive fallout of the lockdown. Many found new avenues for performance, such as intimate spaces, outdoor spaces or digital platforms. This has begun a dialogue on the where “performance” ends and “film” begins. Is it a new format that we are evolving? Is it here to stay? What have been the challenges and what will the future be? These are the questions discussed and elaborated in this issue.

Proofreader: Deborah Marshall

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

RANJANA PANDEY főszerkesztő **SUTRADHAR / INDIA**

Született: 1949. december 1.

Az UNIMA India által publikált, *Sutradhar* című bábművészeti e-magazin főszerkesztője és kiadója. Az UNIMA India Alapítvány bábművészetet népszerűsítő kurzusait és mesterkurzusait szervező csapat tagja. Az UNIMA India igazgatósági tagja; Indiát az UNIMA Internationale-ban képviselő tanácsos; Ázsiai-csendes-óceáni Bizottság tagja; Bábművészeti Örökség Megőrzésével foglalkozó Bizottság tagja; Sangeet Natak Akademi (India) Bábművészeti Bizottságának tagja. Ranjana számos olyan kommunikációs fejlesztési projektet vezetett, amelyek bábszínházi eszközökkel ismertették és kommunikálták az értelmi fogyatékos gyermekek integrációjával, a fogyatékoság kezelésével, a nők elleni erőszakkal, a felnőttképzéssel, a lánygyermekek oktatásával és a környezetvédelemmel kapcsolatos

kérdéseket. Általános iskolai tanároknak tart „bábok tanórai használata”, „bábok a terápiában”, „bábok a gyógypedagógiában” témájú képzéseket. 2019-ig az indiai Jamia Milia Egyetemen (Újdelhi, India) a kommunikáció hagyományos formái és kommunikáció-fejlesztés mesterképzés oktatója volt, jelenleg a Guru Gobind Singh Egyetemen tanít. Az elmúlt évtizedben kutatási témája: hogyan valósítható meg a bensőséges történetmesélés bábokkal videón.

Cím: G-18, Chirag Enclave, Újdelhi-110048; Telefon: 011-26446860, 9811188804; E-mail: pandeyranjana@gmail.com

RANJANA PANDEY editor in chief **BIOGRAPHY / INDIA**

DOB: 1.12.1949.

Editor and Publisher of SUTRADHAR an E-Magazine on the Puppet Arts brought out by Unima India. Unima India Foundation Courses and Master Classes to promote Puppetry- member organizing team. Trustee Unima India; Councillor representing India to Unima Internationale; Member Asia Pacific Commission; Member Commission for Preservation of Puppetry Heritage; Member Committee for Puppetry at Sangeet Natak Akademi – India; Ranjana conducted many Development Communication Projects using Puppetry to promote and communicate issues about Inclusion of Intellectually Challenged Children, Management of Disability, Violence Against Women, Adult Education, Education of Girl Children, and Environment issues. Trainer to Primary School Teachers in using Puppets in the Classroom, Puppets in Therapy Puppets in Special Education. Taught Masters program in Traditional forms of communication and Development Communication at Jamia Milia University, New Delhi, India until 2019 and is currently teaching at Guru Gobind Singh University. For the last decade, exploring intimate storytelling with puppets on video. Information can be found on:

Facebook: www.facebook.com/unimaindia/;
 Twitter: <https://twitter.com/puppeteerstrust>;
 Youtube: <https://www.youtube.com/channel/UCDdCL52aQqzEtKUnZknwMuA>;
 E-mail: puppeteerstrust@gmail.com; For
 Sutradhar: [Ranjana Pandey,](mailto:Ranjana.Pandey@puppeteerstrust@gmail.com)
pandeyranjana@gmail.com
 Address: C-18, Chirag Enclave, New Delhi-110048;
 Phone No.:011-26446860, 9811188804; E-mail: pan-deyranjana@gmail.com

Sutradhar
A UNIMA India Publication

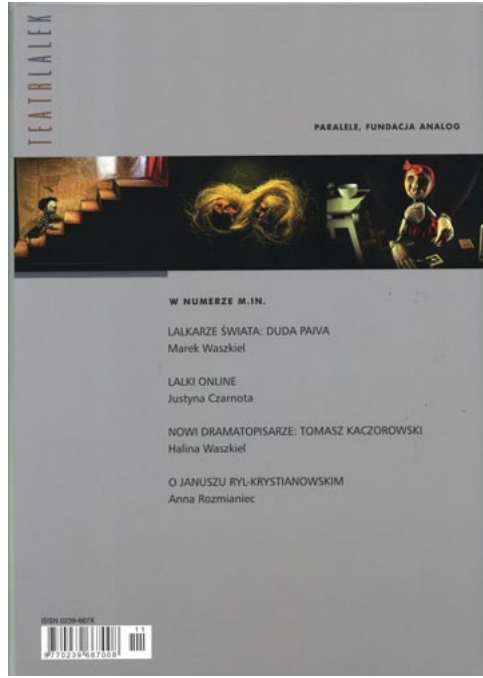
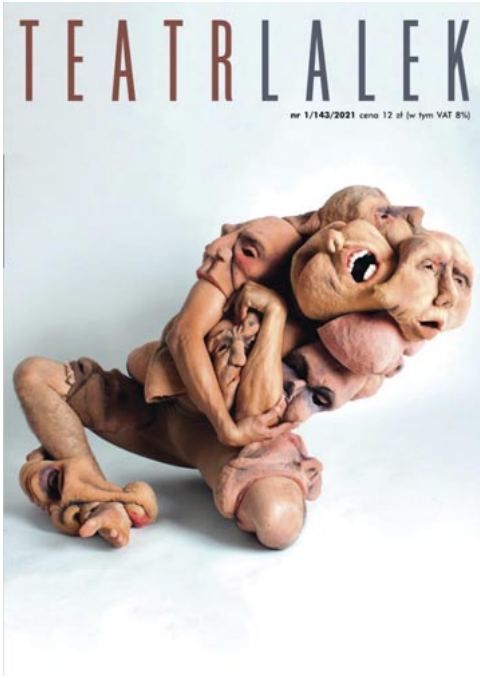
A NOTE FROM THE EDITOR	02
A Foundation Program for Puppetry in India and Why?	04
Journey Mapping: The First Foundation Course for Puppeteers	11
An Inclusive Training - A Challenge	19

ISSUE 11 June 2020

Sutradhar
A Unima Puppeteers Trust Publication

A Note from the Editor	02
History of Sutradhar	03
In Search of the Shadow	07
West Bengal: A Leader in the Field of Puppetry	15
Puppet Theater in India - A Question of State and Status	21
Opportunities	29

ISSUE 14

Lucyna Kozień

TEATR LALEK

LENGYEL BÁBFOLYÓIRAT

A *Teatr Lalek*, a lengyel bábosok lapja a világ egyik legrégebbi, a bábszínházi művészetnek szentelt kiadvány. 1938-ban alapították, akkor, amikor Lengyelországban még nem léteztek intézményes szinten bábszínházak. Kezdetben a *Bal u Lal* nevet viselte, és Poznańban jelent meg. A bábszínházat népszerűsítő nyomtatvány alapítója (és szerkesztője) Jan Zydydor Sztudynger volt, lengyel-, illetve német-szakos irodalmár, a filozófia doktora, a színház teoretikusa és szerelme, költő, műfordító, többek közt az első lengyel bábszínház-monográfia, a *Marionettek (Marionetki)* szerzője (Lemberg, 1938). A háború kitöréséig a folyóiratnak összesen öt száma jelent meg. A háború után, 1950-ben, már Łódźban, kiadták a *Bal u Lal*-t utódló *Teatr Lalek* – egy, a profi és amatőr bábszínház kérdéseinek szentelt, Jan Sztudynger szerkesztésében negyedévenként megjelenő folyóirat – első számát. A kiadvány már első perctől a legnagyobb támogatói között tudhatta Henryk Rylt, a łódzi *Teatr Lalek* Arlekin igazgatóját. A bábművészet iránt elkötelezett igazgató, mint – született, szenvedélyes – társasági lény, aktív részt vállalt a bábos folyóirat alakításában, amely presztízst biztosíthatott a fiatal művészeti közegnek, elismertséget szerezhetett neki, de egy, a bábművészetet összefogó intézményként is működhett. 1953-ig a nyomtatványnak tíz száma jelent meg, imponáló, 3000-es példányszámban! Cikkei közt találunk előadásokról és fesztiválokról írott recenziókat, a keleti blokk bábszínházait bemutató írásokat, színdarabok szövegeit, tanácsadókat (például a bábépítés mikéntjéről), és aktuális színházi események krónikáját. A szerkesztőség külföldi bábművészek – Josef Skupa, Erik Kolár és Jan Malik, valamint Szergej Obrazcov – szövegeit is publikálta. 1953-ban nyomdába került a lap utolsó, tizedik száma. Nem segítettek a hatalomhoz intézett petíciók, sem a Lengyel Írószövetségnek a lap védelmében tett állásfoglalása. A *Teatr Lalek* kiadását felfüggesztették.

A színházi közeg – élén Henryk Ryllel – nem törődött bele a folyóirat megsemmisülésébe; továbbra is célja volt egy független, önálló kiadvány megjelenítése, és hitte, hogy a bábszínház, akárcsak a művészet egyéb ágai, méltán tart számot saját elméletek, bábszínházhoz kapcsolódó vélemények senki által nem korlátozott bemutatására. 1957-ben a *Teatr Lalek*et újraélesztették havilapként. 1970-ig 42 száma jelent meg, ezután átállt negyedévenkénti megjelenésre (12 füzet). A havilap szerkesztését kezdetben Krystyna Mazur, később Henryk Ryl vállalta, 1967 és 1970 között Jerzy Koenig és Henryk Jurkowski végezte. A *Teatr Lalek* formájában megváltozott és új szerzőknek is helyet adott, akik a bábművészet lengyel és nemzetközi történetéről, hagyományáról írtak, színelőadásokat recenzáltak, felhívták a figyelmet a bábművészek szempontjából fontos eseményekre, illetve a bábszínházzal foglalkozó elméleti és gyakorlati tudást népszerűsítették. Ebben az időszakban a szerkesztőség új bábszíndarabokat is publikált. A stabilitás hiánya azonban a kezdetektől rányomta bélyegét a kiadványra: a számok rendszertelenül követték egymást, a nyomtatás, terjesztés és az anyagi források biztosítása állandó kihívást jelentettek. Pénzhiány és bürokratikus akadályok eredményezték a *Teatr Lalek* kiadásában a leghosszabb, tizenkét évig tartó szünetet. A lap legutóbbi újraindítására – amely szerencsére, ha nem is zökkenőmentesen, de azóta is tart – 1982-ben került sor. A *Periodyk Biuletyn Informacyjny Teatr Lalek* nem számított sajtóterméknek; a POLUNIMA jelentette meg a Kulturális és Művészeti Minisztérium finanszírozásával. A kiadvány új alakban és nagyon szerény grafikai kivitellel jelentkezett, mely a nyomdászatban akkor általános, szűkös lehetőségeket tükrözte. Az új szerkesztőség egy kritikáknak, dokumentációknak, báb-történeti és báb-elméleti írásoknak helyet adó lap kiadását jelentette be, válaszul a bábos közeggel való azonosulás, a bábszínház identitásának

kihangsúlyozása és a bábos környezetben folytatott diskurzus-igényre. A rövid ideig tartó felelős szerkesztői vezetés után a lap irányítását Teresa Ogrodzińska és Joanna Rogacka vette át az eddigi leghosszabb időszakra, amely 2001-ben ért véget. Az 1(53)1996-es számtól a *Biuletyn* lengyelül és angolul jelenik meg. 1995-ben a POLUNIMA vezetősége döntött a *Teatr Lalek*et kiegészítő *Animator* – egy belső használatra szóló, információ- és véleménycserének helyet adó közlöny – megalapításáról. Ennek szerkesztését és megjelentetését Lucyna Kozięra bízta. Mindmáig ő tölti be a szerkesztői szerepet, szerkesztésében eddig 100 szám látott napvilágot. Az *Animator* gyorsan az aktuális bábszínházi eseményekkel kapcsolatos információk forrása lett, népszerűsége tett szert, jelenleg bábművészek és színházkutatók kedvelt olvasmánya. Tájékoztat az UNIMA és POLUNIMA aktuális tevékenységéről, tartalmaz egy premierekről szóló kimutatást, említést tesz a színházak külföldi vendéjátékairól, fesztiválokról, a színházaknak és bábművészeknek művészi tevékenységükért megítélt díjakról, könyvészeti és sajtós újdonságokról a bábművészet kérdéskörében, műhelymunkákról, kiállításokról, a bábszínháznak szentelt konferenciákról. 2001-ben a *Teatr Lalek* szerkesztését Lucyna Kozięn vette át, aki máig szerkeszti a lapot. A *Teatr Lalek* a különböző anyagi gondok ellenére is rendszeresen megjelenik évente három-négy alkalommal (gyakran egy kettős számmal), amelyek terjedelme összesen 260 A4-es oldal körül mozog. Nagy hangsúlyt fektet a megjelenésre – a gazdag illusztrációra és a gondosan megkomponált borítóképekre. Megjelenését a Kulturális és Nemzeti Örökség Minisztériuma finanszírozza; 2012-től sajtótérkép – a *Teatr Lalek* társkiadója a Lengyel Könyvintézet. Terjesztik a POLUNIMA tagjai között és plázák üzletláncában; elektronikus verzióját az E-Kiosk-ban lehet megvásárolni. Egy kritikák, dokumentációk, színháztörténeti és -elméleti írásoknak szentelt folyóirat túllép a szigorúan vett bábszínház problémáin, felkeltheti többek közt a képzőművészet és színház fúziói, a vizuális színház, a tárgyszínház, az alternatív és független színház iránti érdeklődést, kibővítve olvasóközönségét nem bábművész körökkel is. Számot tart a kultúrában aktívan

részt vevők, iskolások és egyetemisták érdeklődésére, és célja, hogy újabb és újabb – a szó leggazdagabb értelmében vett – színház iránt érdeklődő olvasókat hódítson meg. A szerkesztőség állandó, szakmai berkekben elismert munkatársak közreműködésére alapoz, de folyamatosan keres új szerzőket is, akiket a színikritika iránt érdeklődő fiatalok és a bábszínház mint különálló, izgalmas színpadi műfajt közelebről megismerni kész teatrológiát végzetek közül verbuvál. A (lengyel és külföldi) színházról szóló szövegeket a szerkesztőség a következő kategóriák szerint rendszerezi: Esszék, Recenziók, Fesztiválok, Beszélgetések, Életrajzok, Publikációk, Kiállítások, Dramaturgia, Oktatás, A világból, Karcolat. Nemrég két új rovat is elindult: a Világ bábművészei és az Új dramaturgia. A 2001 és 2021 között megjelenők tematikus számok voltak, amelyek alaposabban körbejártak egy-egy kiválasztott problematikát, többek között a független színházét (2003), a színházi plasztikáét (2004 és 2017), az afrikai színházét (2005), a színikritikáét (2006), a rendezés művészetét (2007), a kortárs dramaturgiáét és a színpadi szövegek írását (2012), a színházi képzését (2012 – az UNIMA Szakképzési Bizottságával közreműködésben, a „Bábművészek lenni – ma” jelszó alatt), a színházi nevelését (2013), androidokét, robotokét és a mechanikus színházét (2014), a filmekben fellépő bábokét (2018), a színházban és performanszokon használt maszkokét (2019), legutóbb pedig a fiatal színházét (melyben tizennégy fiatal művész számol be színházról kialakított képéről, és arról, miért vonzó saját alkotói munkájuk szempontjából a bábművészet nyújtotta terep), és 2021-ben a színházét – pandémia idején. Külön, átfogó írásokat szenteltek más országok színházainak is: a német, az afrikai és a burmai, az indonéz, japán, magyar, orosz, finn, cseh és szlovák színházaknak. A bábszínház identitásának és különállóságának hangsúlyozására koncentrált *Teatr Lalek* nyitott akar lenni a bábművészet minden változatára, világosan megmutatva napjaink színházában a műfajok és művészeti ágak összefonódását, és a színpad nyelvének módosulásait. Az internet és a mindenhol jelen levő közösségi média korában, melyek azonnal informálnak az éppen zajló művészeti eseményekről, a *Teatr Lalek* mindenekelelt az elméleti és történeti, a művészi

alkotómunkának szentelt reflektálásra nyújt alapot. Ebből a pozícióból nyit, jobban, mint valaha, az akadémiai közegek felé, egyfelől közreműködésre invitálva elismert, jónevű tudósokat, esszéírókat, a színház történéseit és teoretikusait, másfelől – fiatal kutatók és színikritikusok szövegeit publikálva. Az elmúlt húsz évben a *Teatr Lalek*kel száznál is több szerző működött közre. Cikkeik értékes adalékok szolgáltattak a kortárs, lengyel és nemzetközi bábművészetről alkotott tudásunkhoz.

• • •

„Teatr Lalek”, Lengyelország. Kiadja: a Lengyel Bábművészek Intézete (POLUNIMA) és a lengyel

Könyvintézet. Lengyel és angol nyelven megjelenő folyóirat. A-4-es formátum, 700-as példányszám. Főszerkesztő: Lucyna Kozień. Szerkesztőbizottság: Tadeusz Kornaś, Lucyna Kozień, Agata Kucińska, Marek Waszkiel, Marzenna Wiśniewska. A szerkesztőség címe: POLUNIMA, ul. Kalinowskiego 1, 15-875 Białystok; www.teatrlalek-pismo.pl; tel. +48 504171795, e-mail: lucynakozien2@gmail.com

Fordította Papp-Zakor Ilka

TEATR LALEK

POLAND PUPPET MAGAZIN

“Teatr Lalek”, a periodical of Polish puppeteers, is one of the oldest publications dedicated to the art of the puppet theatre in the world. It originated in 1938, at a time when permanent, institutional puppet theatre companies did not exist in Poland. Issued in Poznań as “Bal u Lal: miesiecznik marionetkowy” it was established (and edited) by Jan Zydydor Sztudynger – Polish and German philologist, doctor of philosophy, theoretician and aficionado of the theatre, translator and poet, author of, i.a. *Marionetki*, the first monograph dealing with the puppet theatre to be published in Poland (Lwów, 1938). A total of five issues appeared up to the outbreak of the Second World War. During the post-war period the first issues of “Teatr Lalek”, a continuation of “Bal u Lal”, were published in Łódź in 1950 as a quarterly focused on professional and amateur puppetry, edited by Jan Sztudynger. From the very onset eminent advocates of the periodical included Henryk Ryl, director of Teatr Lalek Arlekin in Łódź. Persistently involved in puppetry ventures and a passionate social activist, Ryl took an enthusiastic part in creating a puppet theatre periodical that would offer the young milieu prestige and an opportunity to become a real presence in broader

awareness and to constitute a centre integrating puppeteers. Ten issues - an imposing total of 3 000 copies – appeared up to 1953! The texts include reviews of spectacles and festivals, presentations of puppet theatres in so-called people’s democracies, texts of plays intended for the puppet theatre, manuals (e.g. on creating puppets), and a chronicle of current theatrical events. The editorial board also featured texts by foreign puppeteers – Erik Kolár, Josef Skupa, Jan Malik, and Sergei Obraztsov. The last, tenth issue was published in 1953. Appeals addressed to the authorities and even resolutions in defence of the periodical adopted by the Union of Polish Writers proved to be of no avail. The theatrical milieu, however, did not come to terms with the closure of “Teatr Lalek”, which ultimately was reactivated in 1957. 42 issues of the monthly, subsequently transformed into a quarterly (12 issues), appeared up to 1970. Initially, the editor-in-chief was Krystyna Mazur, followed by Henryk Ryl and in 1967-1970 by Jerzy Koenig and Henryk Jurkowski. “Teatr Lalek” changed its format and introduced new authors writing about the history and tradition of puppetry in Poland and the world, reviewing spectacles, recording events of significance for puppeteers,

as well as popularising theoretical and practical knowledge pertaining to the puppet theatre. During this period the editorial board also published new plays written specifically for the puppet theatre. Nonetheless, from the very onset “Teatr Lalek” revealed a certain lack of stability: it appeared on an irregular basis and constantly tackled problems involving printing, distribution, and finances. Financial shortages and bureaucratic obstacles became the reason why the successive and longest interval in publishing “Teatr Lalek” lasted 12 years. A consecutive revival of the periodical – which fortunately, albeit with certain commotion, is published up to this day – took place in 1982. “Teatr Lalek Biuletyn Informacyjny” was not a press title: it was issued by POLUNIMA thanks to financial means provided by the Ministry of Culture and Art. The first issue of *Biuletyn Informacyjny Polskiego Ośrodka Lalkarskiego* POLUNIMA “Teatr Lalek” appeared in 1982, once again with a new format and an extremely frugal graphic layout reflecting the omnipresent printing deficiencies of the period. The new editorial board announced the publication of a periodical dedicated to the criticism, history, and theory of the puppet theatre as well as the need for affinity with the milieu and emphasis on the identity of the puppet theatre and strivings towards conducting pertinent discussions. After a brief period of entrusting “Teatr Lalek” to responsible editors, editorial work was carried out for a number of years by Teresa Ogrodzińska and Joanna Rogacka, with the latter acting as editor-in-chief the longest, i.e. to 2001. Starting with issue 1 (53) 1996 “Biuletyn” appears in a bilingual – Polish and English – version. In 1995 the POLUNIMA Board decided to introduce “Animator” (as a supplement of “Teatr Lalek”) – an information bulletin that was to act as a forum for information and opinion exchange. The task of editing and issuing the new publication was entrusted to Lucyna Kozień – up to this day, she has masterminded a hundred issues. “Animator” rapidly turned into a source of information about current events in the puppet theatre, began to enjoy popularity, and became essential reading for researchers and puppeteers alike. It contains information about

the activity of UNIMA and POLUNIMA, lists premieres, records foreign tours, festivals, and awards presented to theatre companies and puppeteers for their artistic activity, and informs about new publications concerning the puppet theatre as well as pertinent workshops, exhibitions, and conferences. In 2001 Lucyna Kozień was appointed new editor-in-chief of “Teatr Lalek” – a post she holds up to now. Despite various financial upheavals the periodical is issued on a regular basis, 3-4 times year (often a single issue is twofold), with a total of about 260 A-4 pages. Great attention is paid to printing – “Teatr Lalek” is lavishly illustrated and features meticulously designed covers. The periodical is financed by the Ministry of Culture and National Heritage; from 2012 it is a press title – the co-publisher being *Polski Instytut Książki* (Polish Book Institute). “Teatr Lalek” is distributed amongst POLUNIMA members and is available at shopping centres; an electronic version can be purchased at E-Kiosk. “Teatr Lalek” – dedicated to the criticism, documentation, history, and theory of the puppet theatre – transcends beyond problems connected with the puppet theatre so as to encompass, i.e. the visual arts theatre, the visual theatre, the object theatre, as well as the alternative and independent theatre, and its recipients include the extra-puppetry milieu. It aims at reaching persons actively participating in culture, together with secondary school and academic students, and at attracting a growing number of new readers interested in the theatre and its most diverse aspects. The editorial board is based on a group of constant collaborators acclaimed within the theatre world; nonetheless, it continues to seek new authors recruited from among young followers of theatrical criticism, graduates of theatre studies encouraged to become acquainted more closely with the puppet theatre as a distinctive and captivating genre of the art of the theatre. The editors present texts about the theatre (Polish and foreign) arranged in a number of basic sections, such as: Essays, Reviews, Festivals, Talks, Silhouettes, Publications, Exhibits, Dramaturgy, Education, From the World, and Feuilleton. Two new cycles: *Puppeteers of the World* and *New Dramaturgy* have

been recently introduced. During the 2001-2021 period there appeared special theme issues proposing a more extensive presentation of selected problems, i.a. dealing with the independent theatre (2003), theatrical visual arts (2004 and 2017), the African theatre (2005), criticism (2006), the art of direction (2007), contemporary dramaturgy (2012), theatre academies (2012 - prepared in cooperation with the Professional Training Commission of UNIMA under the motto: "Becoming a puppeteer today"), theatre courses (2013), androids, robots, and mechanical theatre (2014), puppets in the movie (2018), the mask in the theatre and performance (2019), and recently - the young theatre (with 14 representatives of this domain speaking about their perception of the theatre and the attractiveness of the art of puppetry for creative development) and the pandemic-era theatre (2021). Special copious texts deal also with the theatre of other countries: the German theatre, the theatre of Africa, Burma, Indonesia, and Japan, as well as the Hungarian, Russian, Finnish, Czech and Slovak theatre. By focusing on the identity and distinctness of the art of puppetry "Teatr Lalek" wishes to remain open to all transformations within this realm by indicating the permeation of the genres and disciplines of this particular art discernible in the contemporary theatre as well as changes within the means of theatrical expression. In the era of the Internet and all-present social media guaranteeing instant information about current art events "Teatr Lalek" is to comprise, predominantly, a basis for theoretical and historical reflection concentrated on artistic creativity. Hence

it opens up, to a degree greater than previously, towards academic milieu by, on the one hand, inviting scholars enjoying acknowledged authority, recognised essayists, theoreticians, and historians of the theatre to collaborate and, on the other hand, by publishing texts by young researchers discussing the theatre and theatre critics. During the last two decades "Teatr Lalek" cooperated with more than a hundred authors, whose articles make a valuable contribution to knowledge about contemporary Polish and foreign puppetry.

• • •

"Teatr Lalek", Poland. Publisher: Polski Ośrodek Lalkarski POLUNIMA and Instytut Książki. The periodical appears in Polish and English. A-4 format, circulation 700 copies. Editor: Lucyna Kozień. Editorial committee: Tadeusz Kornaś, Lucyna Kozień, Agata Kucińska, Marek Waszkiel, Marzenna Wiśniewska. Address of publisher: POLUNIMA, ul. Kalinowskiego 1, 15-875 Białystok; www.teatrlalek-pismo.pl; tel. +48 504171795, e-mail: lucynakozien2@gmail.com

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

Fotó: Aga Morcinek

LUCYNA KOZIEŃ főszerkesztő TEATR LALEK / LENGYELORSZÁG

Színkritikus, 2003 és 2019 között a Teatr Lalek Białaluka bábszínház, illetve a bielsko-biała-i Międzynarodowy Festiwal Sztuki Lalkarskiej (Nemzetközi Bábművészeti Fesztivál) fő- és művészeti igazgatója. Korábban, 1981-től a Białaluka irodalmi vezetője és a Międzynarodowy Festiwal Sztuki Lalkarskiej társszervezője. Diplomáit a Jagelló Egyetem lengyel szakán, illetve Újságírói Posztgraduális Tanulmányain szerezte. 1995-től megszakítás nélkül a Lengyel Bábművészeti Intézetének (POLUNIMA) vezetőségi tagja, 2007-től a POLUNIMA második alelnöke. 1989 és '95 között az ASSITEJ – Gyermekek és Ifjúsági Színházak Nemzetközi Szövetsége Lengyelországi Központjának vezetőségi tagja. Színdarabok, színpadi adaptációk

(pl. *Mesék a fiúról és a szélről – Opowieści o chłopcu i wietrze, Zsivány történet – Zbójnicka opowieść*) valamint számos színházi tematikájú könyv szerzője, melyek több esetben a bielsko-biała-i fesztiválhoz kapcsolódó, illetve a Teatr Lalek Białaluka monográfiainak szentelt kiadókhoz köthetők (ezek közül az utolsó: *białaluka, bielsko-biała 70 éve*). Egyéb munkái: a *Színház határok nélkül* című album; „*Sen. Helmut Kajzar*”; A *lengyel bábszínház 100 előadása* (társszerkesztő). A *Bábművészek* sorozat lengyel bábművészeiről – Jerzy Zitzmanról, Aleksander A. Labiniecről, Jan Dormanról, Włodzimierz Dobromilskiről, Krzysztof Rauról – szóló publikációk szerzője. Szerkeszti a Teatr Grodzki Művészeti Csoportosulás kiadványait – *Pokażę ci świat/ Megmutatom neked a világot, Teatralna mapa Europy/Európa színházi térképe, Teatr i terapia/ Színház és terápia, Scenariusz teatralny/ Színházi forgatókönyv*. 2021-ben jelent meg *Ó, bábok, bábok... című, a POLUNIMA 1961 és 2021 közötti működését bemutató publikációja*. 2021-től a *Teatr Lalek* és (1995-től) az *Animator* főszerkesztője. Színházról szóló szövegei többek között a *Teatr Lalek*, az *Animator*, a *Teatr*, a *Scena*, a *Sztuka dla Dziecka*, a *Loutkář*, a *Wokół teatru*, a *Beskidzki Informator Kulturalny*, a *Relacja-Interpretacja*, az *Opcja* és a *Gazeta Prowincjonalna* hasábjain jelentek meg. Együttműködött a Lengyel Tudományos Akadémia (PAN) Művészeti Intézetével az *Almanach Sceny Polskiej/Lengyel Színpadi Almanach* és a *Słownik biograficzny teatru polskiego/A lengyel színház életrajzi szótára*, illetve a poznańi Centrum Sztuki Dziecka-val a *Raport o stanie polskiego teatru dla dzieci i młodzieży w latach 1989–2003/ Számadás a lengyel gyermek- és ifjúsági színház állapotáról 1989 és 2003 között létrehozásában*. Színházi versenyek és fesztiválok, szavalóversenyek zsűritagja. Bábszínház-történeti órákat tartott a bedzini Teatr Dzieci Zagłębia-hoz tartozó Studium Aktorski-ban.

Díjai: a „Blízej teatru” és a „Sceny” Összlengyel Versenyek díja (1988), Złota Maska (1997), a Kulturális Minisztérium Díja (1998, 2019), az ASSITEJ Lengyelországi Központjának kiváló színikritikáékért megítélt díja (2005), a Sziléziai Vajdasági Marsall kulturális díja (2007), IKAR Művészeti Díj (2012), a ZASP díja a bábművészek közösségéért folytatott sokéves munkáért (2014), „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” aranyérem (2017).

Fordította Papp-Zakor Ilka

LUCYNA KOZIEŃ editor-in-chief

BIOGRAPHY / POLAND

Theatre critic, in 2003–2019 chief and artistic director at Teatr Lalek Białaluka and the International Festival of Puppetry Art in Bielsko-Biała. Previously, from 1981, literary director of Białaluka and co-organiser of the International Festival of Puppetry Art in Bielsko-Biała. Graduate of Polish studies at the Jagiellonian University in Cracow and Postgraduate Journalism Studies at the same University. Member of the Board of the Polish Centre of UNIMA – POLUNIMA (uninterruptedly from 1995), from 2007 II Vice-President of POLUNIMA. In 1989–1995 member of the Board of the Polish ASSITEJ Centre - International Association of Theatre for Children and Young People. Author of plays and adaptations for the stage (i.a. *Opowieść o chłopcu i wietrze /A Story about the Boy and the Wind/* and *Zbójnicka opowieść /A Robbers' Story/*) as well as over ten books on the theatre, i.a. dealing with the Bielsko-Biała festival and monographs about Teatr Lalek Białaluka (most recently: *Białaluka. Bielsko-Biała 70 lat*) and *Teatr bez granic, Sen. Helmut Kajzar*, and *100 przedstawień polskiego teatru lalek* (co-editor). Author of publications about Polish puppet theatre artists from the *Lalkarze* series: Jerzy Zitzman, Aleksander A. Łabinić, Jan Dorman, Włodzimierz Dobromilski, and Krzysztof Rau. Editor of publications issued by Grodzki Theatre Association: *Pokażę ci*

świat, Teatralna mapa Europy, Teatr i terapia, and Scenariusz teatralny. A publication was released in 2021 – *O lalki, lalki... 60 lat POLUNIMA (1961–2021)* discusses the activity of the Polish Centre of UNIMA – POLUNIMA. From 2001 editor-in-chief of “Teatr Lalek” (since 1995) and “Animator”. Published texts in, i.a. “Teatr Lalek”, “Animator”, “Teatr”, “Scena”, “Sztuka dla Dziecka”, “Loutkár”, “Wokół teatru”, “Beskidzki Informator Kulturalny”, “Relacje-Interpretacje”, “Opcje”, and “Gazeta Prowincjonalna”. Co-operated with the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences on *Almanach Sceny Polskiej* and *Słownik biograficzny teatru polskiego*; together with the Children’s Art Centre in Poznań created *Raport o stanie polskiego teatru dla dzieci i młodzieży w latach 1989–2003*. Jury member at assorted theatre competitions and festivals as well recitation competitions. Conducted courses on the history of the puppet theatre at the Acting School at Teatr Dzieci Zagłębia w Bedzin.

Winner of prizes, i.a. of the National Competition “Closer to the Theatre” and “Scena” (1988), the “Golden Mask” award (1997), the Polish ASSITEJ Centre Award for outstanding theatre critic 2005, the Award of the Marshal of Silesian Voivodeship in culture (2007), the Artistic Award of the Mayor of Bielsko-Biała “ICARUS” (2012), the ZASP (Polish Actors’ Association) distinction for long-term work for the sake of the puppetry milieu (2014), and the Gold Medal for Merit to Culture – Gloria Artis (2017).

Editorial team: Editor in Chief: Lucyna Kozień;

Editorial board: Tadeusz Kornaś, Lucyna Kozień, Agata Kucińska, Karol Suszczyński, Marzenna Wiśniewska, Marek Waszkiel; Kontakt: Lucyna Kozień: lucynakozien2@gmail.com; tel. +48 504 171 795;

Address: POLUNIMA Polski Ośrodek Lalkarski; ul. K. Kalinowskiego 1, 15-875 Białystok;

Lucyna Kozień

TEATR LALEK 4 | 146 | 2021

60 LAT POLUNIMA

1) **JUBILEUSZ POLUNIMA** POLUNIMA 60 LAT
 2) **60 LAT POLUNIMA** (60 Years of POLUNIMA) Sławek Malinowski

3) **FESTIWAL PRZEWIŁA**
 4) **Festiwal węgierski** / Festival of Hungarian Karolína Oláhová
 5) **Teatr walczyk opawa** / Theatre of Important Matters Ewa Sobótka, Alicja
 6) **Motomorphosis. Cierpieli historii, lalkarstwo odwołania** / Motomorphosis. Apathy Stories, Puppet Revelations Monika Zajączkowska
 7) **Odwrócić powrót w masy odwołania** / Successful Return Jan Nie Głowacki, Karol Szwarczyński
 8) **Współczesne lalki** / Twentieth Century Puppets Joanna Braun
 9) **Żywa z duszą wydechna** / The Soul Departed the Body Bogdan Karc

10) **CHARLEVILLE-MÉDIÉVAL 2021**
 11) **Festiwal europejski** / Festival of Europeanities Maria Schuchall-Czyżowska
 12) **Współczesne lalki** / Puppets Everywhere Hanna Wąsowska

13) **PRZEWIŁA**
 14) **Dyskretny wśród antraktów** / The Discreet Charm of the Theatre of Atmosphere Marcin Włocławski

Parade around Viseu in Portugal / Felvonulás a portugáliai Viseu környékén, 1975

Toni Rumbau

TITERESANTE – PUTXINEL·LI – PUPPETRING

SPANYOL DIGITÁLIS MAGAZIN

A Thot Arts kulturális egyesület fő tevékenysége a spanyol nyelvű Titeresante (www.titeresante.es), a katalán nyelvű Putxinel·li (www.putxinelli.cat) és az angol Puppetring (www.puppetring.com) digitális felület működtetése. Manapság ez a digitális magazin a referencia a Báb-, Vizuális- és Tárgyszínház (TTVO) világában Spanyolországban és számos latin-amerikai országban. 2012-ben alapították, így 2022-ben ünnepli 10 éves fennállását. A lap célja, hogy láthatóvá tegye a TTVO működését az alapvetően spanyol nyelvű és európai térségben, valamint saját hangot adni a katalán nyelvetterületnek a Putxinel·li portállal. A Puppetring oldal ugyanezt a gyakorlatot igyekszik a nagyvilággal megismertetni angolul. Igazgatója Toni Rumbau, veterán bábművész, aki a La Fanfara társulat (1976), a barcelonai Malic Színház (1984–2002) és a Pocket Opera and New Creation Fesztivál (1993) alapítója. A szerkesztőség vezetője Irma Borges, a webmester Iván Fernández.

A 2022-es évben több egyértelmű célt tűzött ki a magazin:

- határozott vezetői és szerkesztői csapattal erősíti szervezeti felépítését, hogy minőségi digitális tartalmat hozhasson létre
- frissíti a magazin digitalizációját többek között az informatikai rendszer felépítése és karbantartása tekintetében, a felhasználókkal való kapcsolatában, valamint a három portál új megjelenésében
- a Puppetringen keresztül megerősíteni a nemzetközi kapcsolatokat más európai szervezetekkel és részt venni különböző meghatározott európai projekteknél.

A magazint 10 éve állami támogatások nélkül tartják fenn a következő szervezetek: Institut del Teatre de Barcelona, TOPIC de Tolosa, Museu da Marioneta de Lisboa, Fira de Titelles de Lleida, Unima Federación España, Unima Cataluña, Teatro Arbolé de Zaragoza, Teatro La Estrella de Valencia,

Teatro La Puntualde Barcelona, Festival IF Barcelona. Számol azokkal a tagokkal is, a nagy többséggel, akik évente keveset fizetnek.

A Puppetring/Putxinel·li/Puppetring platform közép-pontjában egy erős politikai vízió áll a területi összetartozásról Spanyolország, az Ibériai félsziget és Európa tekintetében. Az a tény, hogy a „három az egyben” magazin létrehozása mellett döntöttünk, már jelzi a szándékainkat. A kulturális geostratégia e „harcosságának” példája az a fontos feladat, amelyet a folyóirat igazgatója, Toni Rumbau révén kapott ágazati tanulmányok elkészítésére először Katalóniában (2017-ben, lásd itt <http://www.titeresante.es/2018/10/definicion-del-sector-del-teatro-visual-y-de-titeres-a-partir-del-estudio-hecho-por-unima-cataluna-y-toni-rumbau/>), később egész Spanyolországban (2018-ban, lásd itt <http://www.titeresante.es/2018/10/definicion-del-sector-del-teatro-visual-y-de-titeres-a-partir-del-estudio-hecho-por-unima-cataluna-y-toni-rumbau/>). Elmondhatjuk, hogy közvetve a folyóirat nagyon is közvetlen hatással volt e két tanulmány megvalósulására. A Titeresante az egész Ibériai-félszigeten elősegítette az ágazat egységességét és az összetartás szemléletét, Portugáliát is bevonva a Museu da Marioneta de Lisboa révén, mely 2013 óta támogatja a magazint. A lap célja az ágazat öntudatának kialakítása (a magazin, mintegy tükröt mutat a szakmának), egy olyan rendszerként való bemutatása, amely az azt alkotó sokféle résztvevőből áll (társulatok, fesztiválok, színházak, múzeumok, tervezők, oktatók, kutatók...). Ez az elképzelés az, ami a 2017-ben és 2018-ban elkészült két tanulmányban is érvényesült. A Titeresante platformján olyan szervezetek erősítették meg a kapcsolataikat, mint a tolosai TOPIC a lisszaboni Museu da Marionetával, valamint nemzetközi szinten olyanokkal is, mint például a bergamói Museo di Burattini, vagy a Pordenonében és Cordenonsban (Friuli, Olaszország) bemutatott kiállítások,

Putxinel·li
Revista de Titelles, Clowns i Marionetes

INICI | ESPECTACLES | FESTIVALS | HISTÒRIA I TRADICIONS | FORMACIÓ | CURSOS | CONTACTE

SEARCH RESULTS FOR: **DONES TITELLAIRES**

IV – DONES TITELLAIRES A CATALUNYA - ACTUALITAT (2)

Posted by Toni Rumbau | feb. 25, 2021 | Article Destacat, Dones, Història i Tradicions, Llibres, revistes i exposicions, Portada, Teatre i Circ | 0 ● | ●●●●●

Acabem amb aquest quart article endemagat de l'UNITEA Catalunya de perfilar la panorama de...

[READ MORE](#)

III – DONES TITELLAIRES A CATALUNYA - ACTUALITAT (1)

Posted by Toni Rumbau | feb. 25, 2021 | Article Destacat, Dones, Història i Tradicions, Llibres, revistes i exposicions, Portada, Recorreguts, Teatre i Circ | 0 ● | ●●●●●

És un petit projecte en aquesta tercera part de la sèrie d'articles dedicats a les dones titellaires...

[READ MORE](#)

II – DONES TITELLAIRES A CATALUNYA

Posted by Toni Rumbau | feb. 4, 2021 | Article Destacat, Dones, Història i Tradicions, Llibres, revistes i exposicions, Portada, Teatre i Circ, Marionetes | 0 ● | ●●●●●

Dedicat al dia 17 de febrer i el dia 18 de febrer d'aquest any de l'UNITEA Catalunya de perfilar la panorama de...

[READ MORE](#)

I – DONES TITELLAIRES

Posted by Toni Rumbau | feb. 1, 2021 | Article Destacat, Dones, Història i Tradicions, Llibres, revistes i exposicions, Portada, Teatre i Circ, Marionetes | 0 ● | ●●●●●

Una mica d'història per semblar alguna cosa en els primers articles de les dones titellaires...

[READ MORE](#)

COMÉS TITEL·LERS

Puppetring
Puppet, Clowns and Marionette Magazine

Titeresante
Revista de Titelles, Marionetes i Marionetas

Putxinel·li
Revista de Titelles, Clowns i Marionetes

PATROCINADORS

topico, MALL, Diputació Barcelonès Institut del Teatre, Centre de Titelles de Montjuïc, FEDERACIÓ SOTM, UNITEA CATALUNYA, ARE OLE TEATRO, NIF, La Puntual, La Puntual

COL·LABORADORS

Associa't, Membres Associats, Patrocinadors

Putxinel·li
Revista de Titelles, Clowns i Marionetes

INICI | ESPECTACLES | FESTIVALS | HISTÒRIA I TRADICIONS | FORMACIÓ | CURSOS | CONTACTE

CERCA ...

'INFINITUS', DE MAGDA PUIG I TORRES, AL TEATRE LLIURE

Posted by Toni Rumbau | febr. 24, 2022 | Article Destacat, Espectacles, Portada | 0 ● | ●●●●●

S'acaba d'entrenar a la sala petita del Teatre Lliure de Montjuïc l'obra *infinitus*, una creació de Magda Puig i Torres, en la

PATROCINADORS

topico, MALL, Diputació Barcelonès Institut del Teatre, Centre de Titelles de Montjuïc, FEDERACIÓ SOTM, UNITEA CATALUNYA, ARE OLE TEATRO, NIF, La Puntual, La Puntual

amelyek eljutottak a TOPIC-ba, valamint közülük néhány Lisszabonba is. A folyóiratnak alapvető jelentősége volt az összes ilyen kapcsolat létrejöttében és fontos bizonyítékul is szolgált a különböző elvégzett tevékenységeknek. Nagyon fontosak voltak a spanyol UNIMA Szövetség kongresszusairól 2016 óta megjelent beszámolók, amelyek országszerte még jobban népszerűsítették ezeket az önmagukban is nagy területi összetartozást jelentő eseményeket. Nemzetközi szinten is lényegesen voltak a 2021 májusában, júniusában és júliusában megrendezett találkozók az olasz és a francia UNIMA között a francia bábosok THEMAA, FAMO, POLEM és AURA egyesületének részvételével. Ezekben a beszélgetéseken jelen volt Toni Rumbau a Titeresante képviselőjében, aki a három portálon (Titeresante, Putxinelli és Puppetring) tette közzé ezeknek a gyűléseknek az összefoglalóját. A Putxinelli-Titeresante-Puppetring 2015 őszén Barcelonában, a Santa Mònica Művészeti Központban rendezett remek kiállítást Figuras del Desdoblamiento (Hasadás alakjai) címmel, melynek kurátora Toni Rumbau és Cesc Martínez volt. Részt vettek a barcelonai IF Fesztivál létrehozásában, mely a Báb-, Vizuális- és Tárgyszínháznak szentelt biennálévá vált. Jelenleg a magazin legfontosabb feladatának a TIVO szektor Európa-tudatosságának fejlesztését tartja. Innen ered a vágya, hogy kapcsolatba lépjen és együttműködjön más hasonló tapasztalatokkal rendelkező európai országokkal.

Legújabb tevékenységek

A Covid-19 járvány 2020-ban felfüggesztette a fesztiválokat az Ibériai-félszigeten és minimálisra csökkentette a bábszínházi tevékenységet. A Titeresante és a Putxinelli segítségével követtük a fesztiválokról és azok elhalasztásáról, illetve a társulatokról szóló híreket. Ebben az értelemben a Titeresante és a Putxinelli szorosan együttműködött a spanyol UNIMÁ-val és a Titeresantával a COVID-19 következményeiről szóló felmérések és következtetések terjesztésében a báb-, vizuális és tárgyszínházi szektorban. Számos online találkozón is részt veszünk, mint például a Tolosai Titírijai és az IF Fesztivál. A 2021-es év nagyon más volt, a tevékenységek

fokozatos és végül hihetetlen újraindulásával. 2021 májusa óta a fesztiválok megállás nélkül követik egymást, a Titeresante és a Putxinelli pedig nagy lelkesedéssel ad hírt róluk cikkeiben és monográfiáikban. A 2021-ben szponzoraink támogatásával megjelent cikkek, beszámolók közül a következőket emeljük ki:

Beszámoló a 2021. április 9–10. közt Barcelonában tartott felnőtteknek szóló Festival Ròmbic de Titeres-ről <http://www.putxinelli.cat/2021/03/24/rombic-2021-vii-festival-de-teatre-de-titelles-per-a-adults-de-barcelona-dies-9-i-10-dabril/> és <http://www.titeresante.es/2021/04/festin-titiritero-de-impacto-con-el-festival-rombic-en-barcelona-el-patio-teatro-cabaret-ratificado-del-taller-pepe-otal-y-el-espejo-negro/>

Híradás a 2021. március 21.-én tartott Nemzetközi Marionett Napról <http://www.putxinelli.cat/tag/diamundial-de-la-marioneta-2021/>

Hírek a Palma de Mallorcán 2021. május 24–30. között megtartott 23. Festival Internacional de Teatre de Teresetes programjáról <http://www.putxinelli.cat/tag/festival-internacional-de-teatre-de-teresetes-2021/>

Összefoglaló a Gavában 30. alkalommal megrendezett bábfesztivál programjáról <http://www.putxinelli.cat/tag/festival-internacional-de-titelles-de-gava-2021/>

Átfogó monográfia a katalán női bábosokról <http://www.putxinelli.cat/tag/dones-titellaires/>
Híradás a 2021. november 3–14. között tartott IV. IF Fesztiválról Barcelonából

<http://www.putxinelli.cat/tag/if-barcelona-2021/>
Az UNIMA francia, spanyol és olasz tagozatának találkozójáról

<http://www.titeresante.es/2021/07/cruce-de-encuentros-nacionales-y-regionales-en-europa-unima-themaa-famo-polem-aura-italia-francia-espana/> és <http://www.puppetring.com/2021/08/26/intersection-of-national-and-regional-meetings-in-europe-unima-themaa-famo-polem-aura-italy-france-spain/>

Az UNIMA spanyol tagozatának 2021. novemberi kongresszusáról, melyet Ciudad Realban tartottak <http://www.titeresante.es/tag/congreso-unima-2021/>

Puppetring
Puppet, Marionette and Marionette Magazine

HOME | PERFORMANCES | FESTIVALS | HISTORY AND TRADITIONS | TRAINING AND DEVELOPMENT | CONTACT

WITH NATURE: PROJECT IN SUPPORT OF BIODIVERSITY. ARTICLE BY REBECCA SIMPSON

Posted by Rebecca Simpson | Apr 29, 2021 | Articles, Editorial, Featured Article, Front page, News | 0 |

*****

Titeresante
Revista de títeres, marionetas e marionetas

Putxinel·li
Revista de Títeres, Ombres i Marionetes

Puppetring
Puppet, Marionette and Marionette Magazine

SPONSORS

topico. *MOM* *Clubs de Títeres de Barcelona Institut del Teatre*

Centre de Teatre de Reus **UNIMA** FEDERACION ESPAÑA

UNIMA CATALUNYA **ARLE** TEATRO **IF**

Salon & Sprungel **la Puntual** **ESABELL**

CONTRIBUTORS

Hand Puppets by Fernando Rosado. Museu da Marioneta de Lisboa. Exhibition Figuras del Desdoblamiento. Fotó T.R.

A 2021. október 9–13. közt Zaragozában tartott marionett fesztiválról
<http://www.titeresante.es/tag/parque-de-las-marionetas-2021/>
 Híradás a portugáliai Oeirasban 2021. június 3–5. között tartott Festival Móról <http://www.titeresante.es/tag/mo-2021/>
 Beszámoló a 2021. december 3–12. között Alicantéban tartott Festititeresről
<http://www.titeresante.es/tag/festititeres/>
 Összefoglaló a franciaországi Montpellierben

2021. október 14–16. közt tartott Nemzetközi Bábdrab Kollokviumról
<http://www.titeresante.es/tag/i-coloquio-internacional-puppetplays/>
 Híradás a 2021. november 20–28. közt Tolosában tartott Titirijai Fesztiválról
<http://www.titeresante.es/tag/titirijai-2021/>
 Rebecca Simpson cikke a Nemzetközi Biodiverzitás Napjáról (2021. május 22.)
<http://www.puppetring.com/2021/04/29/with-nature-project-in-support-of-biodiversity-article-by-rebecca-simpson/>

TITERESANTE – PUTXINEL-LI – PUPPETRING

SPAIN DIGITAL MAGAZINE

The digital platforms Titeresante (www.titeresante.es in Spanish), Putxinel-li (www.putxinelli.cat in Catalan) and Puppetring (www.puppetring.com in English) are the main online vehicles of the cultural association, Thot Arts. This is the digital magazine of reference in the world of Puppet, Visual and Object Theatre (PVOT) in Spain and many other Latin American countries. Founded in 2012, Titeresante celebrates its 10th anniversary in 2022. Its aim is to make the practices of PVOT accessible in the Spanish-speaking and European area, with special emphasis for the Catalan area by using the Putxinel-li portal. Puppetring, for its part, seeks to make these practices known globally. Its director is Toni Rumbau, veteran puppeteer and founder of the company La Fanfarra (1976), the Malic Theatre of Barcelona (1984-2002) and the Festival of Pocket Opera and New Creation (1993). The Editor-in-Chief is Irma Borges and the webmaster is Iván Fernández.

In 2022, the magazine will make a leap forward with several clear objectives:

- We will consolidate its organisational structure with a solid team of management and editors for the creation of quality digital content,
- We will update the digitalisation of the journal in terms of its IT structure, maintenance, relationship with users, and a new design of the three portals, among other aspects.

– We will Consolidate internationalisation through Puppetring in conjunction with other European entities and by participating in special European projects.

The magazine has functioned for 10 years without public subsidy and thanks to the sponsorship of the following entities: Institut del Teatre de Barcelona, TOPIC de Tolosa, Museu da Marioneta de Lisboa, Fira de Titelles de Lleida, Unima Federación España, Unima Cataluña, Teatro Arbolé de Zaragoza, Teatro La Estrella de Valencia, Teatro La Puntual de Barcelona, Festival IF Barcelona. Associate Members of the magazines, mostly companies, who also provide a small annual fee. The Titeresante/Putxinel-li/Puppetring platform has, in its very DNA, a solid political vision of territorial cohesion within the Spanish, peninsular and European context. The fact that we have opted to create ‘three magazines in one’ announces our intentions. An example of our ‘militancy’ in cultural geo-strategy is the important role played by the magazine, through its director Toni Rumbau, in the commissions received for the Sector Studies, first in Catalonia (2017 - see here <http://www.titeresante.es/2018/10/definicion-del-sector-del-teatro-visual-y-de-titeres-a-partir-del-estudio-hecho-por-unima-cataluna-y-toni-rumbau/>) and then throughout Spain (2018 - see here <https://titeredata.eu/>). We can say that the magazine

Puppets by Eudald Ferré. Exhibition Figuras del Desdoblamiento. Fotó T.R.

Marionettes by Harry V. Tozer. MAE. Exhibition Figuras del Desdoblamiento. Fotó T.R.

has had a very direct influence on these two studies. Titeresante has fostered an organic and cohesive approach to the sector throughout the Iberian Peninsula, also incorporating the presence of Portugal, through the Museu da Marioneta de Lisboa (Sponsor of the magazine since 2013 -see here <http://www.titeresante.es/tag/museu-da-marioneta-de-lisboa/>). Its aim has been to create a self-awareness of the sector (the magazine as a 'mirror'), showing it as an ecosystem made up of many different agencies (companies, festivals, theatres, museums, constructors, trainers, researchers...). This vision is the one that has prevailed in its two studies of the sector carried out in 2017 and 2018. The Titeresante Platform has promoted contacts between entities such as the TOPIC of Tolosa and the Museu da Marioneta de Lisbon, and also with others at an international level, such as the Museo di Burattini, in Bergamo, or the exhibitions presented in Pordenone and Cordenons (Friuli, Italy). These have travelled to the TOPIC and, some of them, to the Museu da Marioneta. In all these contacts, the magazine has had a relevant presence, and an important function reporting on many different activities. Very important have been the chronicles published on the Congresses of Unima Federation Spain since 2016; these have boosted knowledge throughout the country of these events that are in themselves great forces of territorial cohesion. Also on an international level, the meetings held in May, June and July 2021 between Unima Italy and Unima France, with the presence of the important French puppeteers' association THEMMA, and the French regional associations FAMO (Fédération pour le Arts de la Marionnette en Occitanie), POLEM (Régroupement de marionnettistes de la Région Sud), AURA (Collectif de marionnettistes de la Region Auvergne Rhône Alpes) have been very valuable. Toni Rumbau was present at these conversations on behalf of Titeresante and published the chronicle of these meetings in the three portals: in Titeresante, in Putxinel-li and in Puppetring (see here <http://www.puppetring.com/2021/08/26/intersection-of-national-and-regional-meetings-in-europe-unima-themaa-famo-polem-aura-italy-france-spain/>)

Putxinel-li-Titeresante-Puppetring was the architect in autumn 2015 of the great exhibition Figuras del Desdoblamiento, commissioned by Toni Rumbau and Cesc Martínez, at the Arts Centre Mònica in Barcelona. It also participated in the creation of the IF Barcelona Festival, which has become a biennial dedicated to puppet, visual and object theatre. At present, the magazine is strongly committed to the construction of a European awareness of the PVOT sector, and desires to get in touch and collaborate with other similar organizations in different European countries.

Festival IF Barcelona

Last activities

In 2020, the COVID-19 pandemic suspended festivals all over the Iberian Peninsula and left puppetry activity at a minimum. From Titeresante and Putxinel-li, we have followed the news about festivals and their postponements, as well as about participating companies. In this way, we have collaborated closely with Unima Federación España and Titeredata in the dissemination of surveys and conclusions about the consequences of COVID-19 in the sector of PVOT (Puppet, Visual and Object Theatre), in Titeresante and Putxinel-li. We also participated in several online meetings, such as the Titirijai de Tolosa and the IF Festival. The year 2021 has been very different, with the gradual and finally dazzling resumption of activities. Since May 2021, the festivals have followed one after the other without a break, and Titeresante and Putxinel-li have covered many of them in articles and monographs.

Fordította Deborah Marshall

Consell de Redacció: Adolfo Ayuso, Maryse Badiou, Víctor Molina, Jesús Atienza, Toni Gálmez, Alfred Casas, Cesc Martínez i Toni Rumbau.

The image shows a screenshot of the Pupperting website. At the top, there is a blue navigation bar with the Pupperting logo and menu items: HOME, PERFORMANCES, FESTIVALS, HISTORY AND TRADITIONS, TRAINING AND DEVELOPMENT, CONTACT. Below the navigation bar, the main content area features an article titled "INTERSECTION OF NATIONAL AND REGIONAL MEETINGS IN EUROPE: UNIMA, THEMMA, FAMO, POLEM, AURA, ITALY, FRANCE, SPAIN". The article is posted by Toni Rumbau on August 26, 2021. To the right of the article, there are logos for Titeresante, Putxinel·li, and Pupperting. Below the article, there is a grid of 20 video thumbnails, each with a name and a small video player. To the right of the grid, there is a "SPONSORS" section with logos for topic, MNL, Teatre de Barcelona, UNIMA, Centre de Teatre de Lleida, UNIMA, ARLETEATRO, IF, and La Puntual. At the bottom right, there is a "CONTRIBUTORS" section.

Intersection of National and Regional Meetings in Europe: UNIMA, THEMMA, FAMO, POLEM, AURA, Italy, France, Spain / A nemzeti és regionális találkozók metszéspontja Európában: UNIMA, THEMMA, FAMO, POLEM, AURA, Olaszország, Franciaország, Spanyolország

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

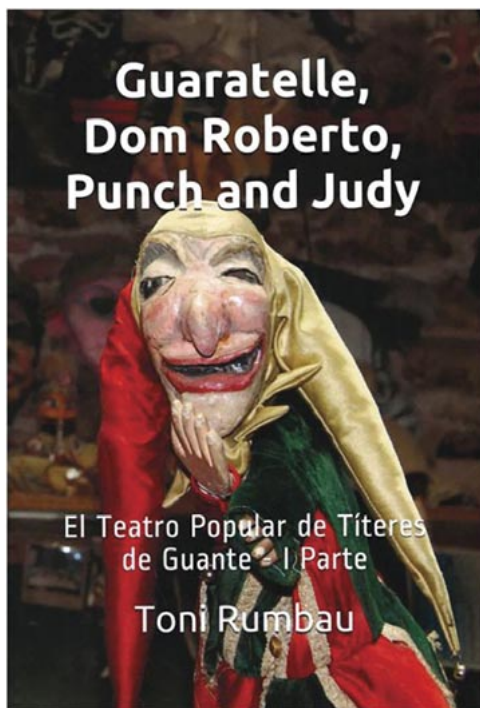
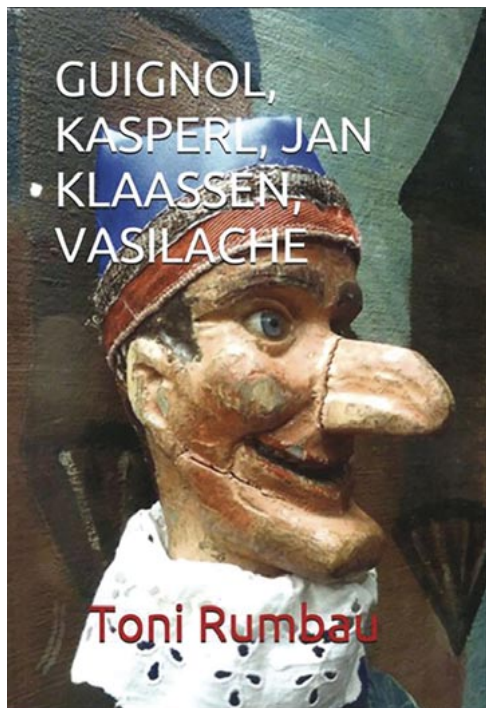
Fotó: Albert Fortuny

TONI RUMBAU főszerkesztő **TITERESANTE / SPANYOLORSZÁG**

Toni Rumbau a Barcelonai Egyetemen szerzett spanyol irodalom szakon diplomát, számos színházi szöveg szerzője. 1976-ban Mariona Masgrauval és Eugenio Navarroval megalapította a La Fanfara marionett bábszínházat. Itt találta ki Malic, az ibériai kalandor figuráját, akiről később az 1984 és 2002 közt működő barcelonai Teatro Malic kapta a nevét. Bábszínészként beutazta a fél világot, járt Kínában, Indiában, Pakisztánban, Oroszországban, Braziliában, egész Európában és a Közel-Kelet több országában. Évekig volt a Teatro Malic művészeti vezetője. 1993-ban létrehozta az Ópera de Bolsillo y Nuevas Creaciones Fesztivált, melyhez 2004-ben Dietrich Grosse is csatlakozott. Ő maga 2007-ig dolgozott a Fesztivál művészeti vezetőjeként. Olyan szóló darabokat mutatott be, mint *A Dos Manos* (1987), *La Sombra y el Doble* (1999) és *A Manos Llenas* (2009). Ő írta

az *Eurídice y los Títeres de Caronte* (2001) és a *Salón de Anubis* (2007) című operák librettóját, mindkettő zenéjét Joan Albert Amargós szerezte, a darabokat Luca Valentino rendezte. Az Auditori de Barcelona megbízásából szintén ő írta a *La Asamblea de los Niños* című kantáta szövegét Joan Albert Amargós zenéjére. Az Arola Editors kiadásában jelent meg a *La Catedral de las Ruinas* (2002) és a *La Colla de la Platja i el Futur de Catalunya* (2008) című regényei, a *Fumar en Pipa o la Retorta de los Sueños* (2005) című könyve, valamint a *Malic, La Aventura de los Títeres* című művészi önéletrajza. 2012-ben jelent meg szintén az Arola Editorsnál bábos útikönyve, a *Rutas de Polichinela - Títeres y Ciudades de Europa* címmel katalánul, spanyolul és a lisszaboni Museu da Marioneta kiadásában portugálul. 2012-ben alapította meg a www.titeresante.es digitális magazint két ikerportáljával, a katalán nyelvű www.putxinelli.cat és az angolul valamint franciául megjelenő www.puppetring.com oldallal együtt. 2015/2016-ban a barcelonai Santa Mònica Művészeti Központban volt látható a *Figuras del Desdoblamiento* címet viselő kiállítása és ekkor hozta létre az IF báb- és vizuális színházi fesztivált szintén Barcelonában. A fesztivál azóta is Barcelonában zajlik, fiatal művészekből és bábszínészekből álló csapat rendezésében. 2019–2020-ban először Katalóniáról állított össze egy tanulmányt a báb-, látvány- és tárgyínházi szektorról a kormányzat megbízásából, majd ugyanezt elkészítette José Luís Melendóval közösen a spanyol UNIMA felkérésére egész Spanyolországról. 2020-ban új kiadói kalandba kezd Thot Arts néven. Több információért keresse a www.tonirumbau.org-ot.

Fordította Lakatosné Ircsik Teréz

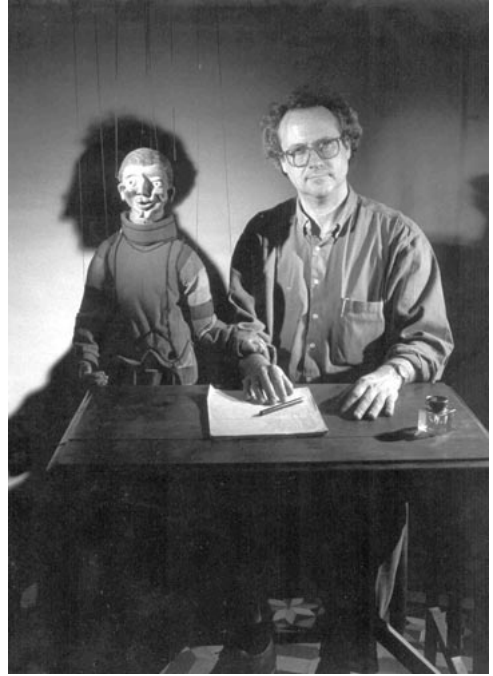
A jelenlévők a Manifest bemutatóján. Fotó Jesús M. Atienza

TONI RUMBAU editor in chief
BIOGRAPHY / SPAIN

Toni Rumbau holds a degree in Spanish Literature from the University of Barcelona and is the author of numerous plays. In 1976 he founded the puppet theatre company La Fanfarra, together with Mariona Masgrau and Eugenio Navarro. With this company he created the character Malic, the Iberian Adventurer, who gave his name to the Malic Theatre in Barcelona (1984-2002). As a puppeteer, he has travelled all over the world, from China, India, Pakistan, Russia, Brazil, all of Europe and several countries in the Middle East. He has been artistic director of the Malic Theatre for years. In 1993 he created the Festival of Pocket Opera and New Creations, which Dietrich Grosse joined in 2004. He remained artistic director until 2007.

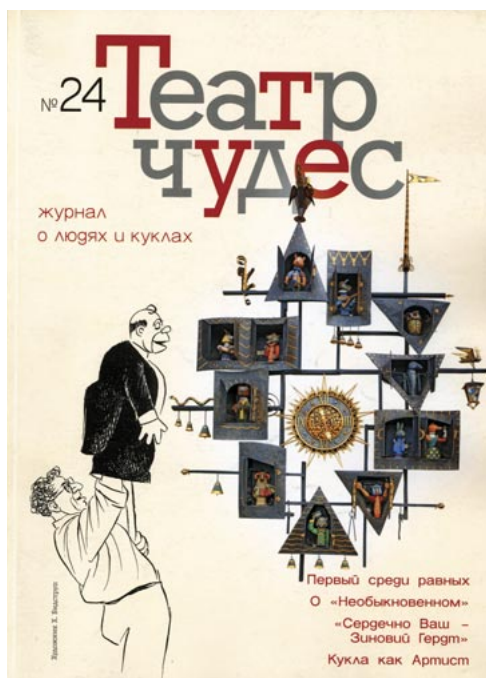
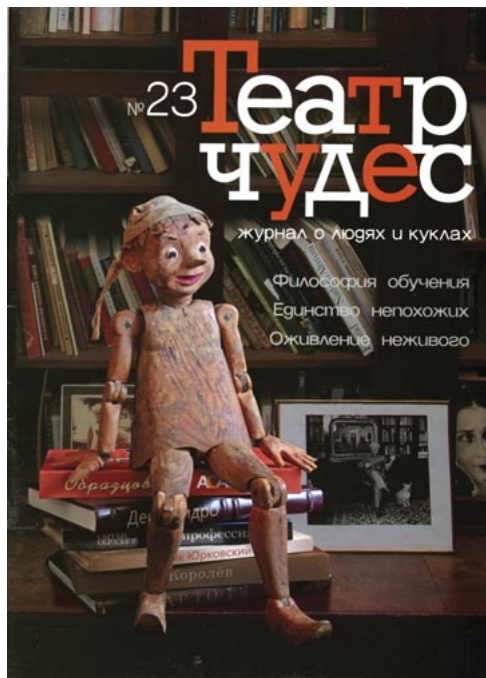
He has premiered solo works such as *Two Hands* (1987), *La Sombra y el Doble* (1999) and *A Manos Llenas* (2009). He has written the librettos for the operas *Eurydice and the Puppets of Charon* (2001) and *Salon d'Anubis* (2007), both operas with music by Joan Albert Amargós and direction by Luca Valentino. He has also written the text for the cantata *La Asamblea de los Niños*, with music by Joan Albert Amargós, commissioned by the Auditori de Barcelona. He has published the novels *La Catedral de las Ruinas* (2002) and *La Colla de la Platja i el Futur de Catalunya* (2008), the book *Fumar en Pipa o la Retorta de los Sueños* (2005), and the artistic autobiography *Malic, La Aventura de los Títeres*, all published by Arola Editors. In 2012 he published the travel book *Rutas de Polichinela. Títeres y Ciudades de Europa* (2012) with Arola Editors in Catalan and Spanish versions, and in Portuguese by the Museu da Marioneta de Lisboa. In 2012, he opened the digital magazine www.titeresante.es, with its twin portals www.putxinelli.cat in Catalan and www.puppetring.com in English and French.

Toni Rumbau and Malic. Fotó: Albert Fortuny

In 2015-2016, he presented the exhibition *Figuras del Desdoblamiento* at the Arts Santa Mònica centre in Barcelona, and created the IF Barcelona, a puppet and visual theatre festival. This festival has been running ever since in Barcelona, directed by a team of young puppeteers. In 2019-2020 he carried out a Study on the Puppet, Visual and Object Theatre Sector, first in Catalonia, commissioned by the Generalitat, and then in Spain, commissioned by Unima Federación España, together with José Luís Melendo. In 2020 he opens a new publishing venture under the name of Thot Arts.

For more information, see www.tonirumbau.org;
 Tel: +34 93 301 80 76 / +34 93 231 81 56 / +34 659 454 879; tonirumbau@gmail.com

Nina Monova

TYEATR CSUGYESZ (CSODÁK SZÍNHÁZA)

OROSZ BÁBFOLYÓIRAT

A *Tyeatr Csugyesz* (Csodák Színháza) folyóirat 2000 óta jelenik meg az Állami Központi Obrazcov Bábszínház kiadásában. Ez az egyetlen olyan bábos szakfolyóirat ma Oroszországban, amely széles spektrumban foglalkozik a modern orosz és külföldi bábjátás művészi fejlődésének folyamatával. A lapban elemző cikkek jelennek meg a bábszínház művészeti problémáiról, a bábszínházak bemutatóiról, évfordulókról, fesztiválokról, bábszínészeknek szóló mesterkurzusokról. Interjúkat olvashatunk vezető rendezőkkel, ismert és kezdő bábszínészekkel, tájékozódhatunk a vendégjátékokról, de jelennek meg írások a bábjátás történetével és elméletével kapcsolatban is. A folyóirat Oroszország különböző régióiból és a világ minden részéről kér fel szerzőket közlésre, ily módon nyújtva betekintést az orosz és a külföldi bábszínházak életébe. Támogatja a kísérletezéseket, útkereséseket a bábművészet terén, ugyanakkor tiszteletben tartja az Obrazcov Színház alapítója által kialakított hagyományokat. A folyóirat fő célja, hogy megismertesse az olvasóit Oroszország és a világ bábszínházainak legjavával, hogy lehetőséget teremtsen a bábos szakmának – rendezőknek, színészeknek, kritikusoknak – a közös projektekről való együtt gondolkodásra, hogy vitát kezdeményezzen a bábszínház aktuális problémáiról. Az Obrazcov Bábszínház, az Obrazcov Központ és az UNIMA Orosz Központja által megalapított *Tyeatr Csugyesz* (Csodák Színháza) bábos folyóirat első száma 2000 novemberében látott napvilágot. A negyedévenként megjelenő kiadvány széles olvasói réteget céloz meg: hivatásos bábosokat, színháztörténettel foglalkozó egyetemi hallgatókat, amatőr gyermekcsoportokat, a moszkvai és az oroszországi bábelőadások felnőtt és fiatal

nézőit. A szerkesztői csapatnak köszönhetően a *Tyeatr Csugyesz* az idők folyamán „igazi alkotói és tudományos koordinációs központtá vált, amely a bábszínház tevékenységét mindenféle – művészi és produkciós – szempontból vizsgálja.” (Nyikolaj Petrovics Naumov¹) A folyóirat megjelenése pillanatától fő feladatának tartotta, hogy megoldásokat találjon a mai bábszínház aktuális problémáira, sürgető kérdéseire, annak minden dimenziójában, a dramaturgiától a bábtechnikáig, a gyártási technológiáig, beleértve a legkülönbözőbb szakmai kapcsolatok megvalósítását Moszkva és a vidéki Oroszország között. A moszkvai és az oroszországi bábszínházak alkotótevékenységéről szóló naprakész információkat a bábszínház évszázados kultúrájának összefüggésében közvetíti. „A folyóiratnak köszönhetően immár 22 éve nemcsak Moszkva, hanem egész Oroszország értesül a moszkvai bábszínházak minden fontosabb eseményéről, alkotói eredményeiről, ami természetesen segíti a bábművészet fejlődését hazánkban.” (Ny. P. Naumov) Ily módon a folyóirat lapjain „egy kreatív tér keletkezik a szakmai kommunikáció számára”, új impulzusokat adva a bábművészet fejlődéséhez. Ma már teljes bizonyossággal kijelenthetjük, hogy a lap 25 állandó rovatának nagy része segíti a gyermekelőadások szakmai színvonalának emelését, a legfiatalabbak minőségi szórakoztatását. A *Tyeatr Csugyesz* jelentőségét bizonyítja az állandó rovatok iránti igény moszkvai és oroszországi színházi körökben. (Meg kell jegyezni, hogy minden moszkvai és peremszínház ingyen kapja meg a lapot, és szabadon tájékozódhat belőle). „Külön szeretném kiemelni a folyóirat jelentőségét oktatási szempontból. Ezek az írások ugyanúgy szólnak a profi és kezdő bábszínészeknek, mint

1 Nyikolaj Petrovics Naumov, a Szentpétervári Állami Színházművészeti Akadémia Bábtanszékének vezetője, professzor, az Orosz Föderáció Érdemes Kulturális Dolgozója

2 Valerij Sadszkij, az UNIMA Orosz Központjának elnöke, az Orosz Föderáció Érdemes Művésze

a moszkvai nézők felnövekvő generációjának.” (Valerij Sadszkij³). A „Dramaturgia” állandó rovatban különleges darabokat olvashatunk. Az új bemutatókról szóló információk, előadásrecenziók, évfordulás cikkek a „Krónika”, a „Panoráma. Oroszország” és a „Recenziók” rovatban jelennek meg. „A folyóirat nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a moszkvai gyerekek megszerették a Moszkvai Gyermek Árnyszínházunkat” (Alekszandr Krupenyin³). Az évente meghirdetett orosz versenyekkel kapcsolatos információkat „Az Orosz Föderáció Kulturális Minisztériumában” címszó alatt teszik közzé. Az „UNIMA információ” rovat bemutatja a Nemzetközi Bábművész Szövetség vezető testületei által elfogadott határozatokat, dokumentumokat, a szövetség programjait és tevékenységét. A „Fesztiválok”, „A világ színházai” rovatok különféle alkotói eseményekről számolnak be, olyan orosz fesztiválokról, mint például az Arany Maszk, a Kukart, a Vendégségben Harlekinnél, a Bábszínházak Világfesztiváljáról és más nemzetközi fesztiválokról. Így Moszkva és az ország régióinak művészei lehetőséget kapnak arra, hogy a színházi folyamatokat ne csupán (az egyetlen) orosz kontextusban, hanem nemzetközi összefüggésben is megismerjék. A „Tendenciák és problémák”, a „Mesterkurzus”, a „Párbeszéd a rendezővel” rovatok kerekasztalainál a bábszínház orosz és nemzetközi szereplői közösen vitatják meg az országban zajló színházi folyamatok aktuális kérdéseit: Ilja Epelbaum rendező (Moszkva), Viktor Srajman rendező (Magnyitogorszk), Borisz Konsztantyinov rendező, Anatolij Kulis professzor, Nyikolaj Naumov professzor, Anna Nyekrülova kandidátus (Szentpétervár), Henryk Jurkowski, az UNIMA tiszteletbeli elnöke (Lengyelország), Jacques Trudeau, az UNIMA főtitkára (Kanada) és mások. A „Technológia” rovatban vezető moszkvai és orosz bábrendezők, mint például Alekszandr Gref és Alekszandr Krupenyin, vagy a szentpétervári Nyikolaj Borovkov osztják meg szakmai titkaikat. A „Szó a mesterről”

rovatban Szergej Obrazcov művészi és pedagógiai örökségéről 2001 óta jelennek meg írások, továbbá a legkiemelkedőbb moszkvai és oroszországi bábszínházi alkotókról: Vlagyimir Stejnrl, a moszkvai Varázlámpa Gyermekkönyvszínház létrehozójáról, Valerij Volhovszkijról, Lenora Spetről, Jevgenyij Speranszkijról, Marta Cifrinovicáról és másokról. Az „Enciklopédia”, a „Bábmúzeumok”, a „Cikkek és kutatások”, a „Báb-sztár” rovatok egyaránt hasznos információkat közvetítenek az olvasók számára. „A folyóirat érdeme vitathatatlan oktatási szempontból, hiszen célja az, hogy a moszkvai nézők széles körét megismertesse a különféle típusú bábszínházakkal.” (Alekszandr Krupenyin³). „A bábszínházról szóló modern szakirodalom hiányában a folyóirat ideális segédanyag a bábszakokon tanuló hallgatók számára.” (Vjacseszlav Krjucskov⁴). „A lap nélkülözhetetlen segítség a bábszínház népszerűsítésében, pedagógiai küldetésének megvalósításában.” (Valerij Sadszkij) „A moszkvai felnövekvő nézőgeneráció és az amatőr bábszínházak résztvevői számára a folyóirat művészet- és kultúrtörténeti ismeretforrás, amely segíti a szakmai tájékozódást.” (M.Sz. Aljosina⁵) A Tyeatr Csugyesz szerkesztői már a folyóirat fennállásának első évében égető szükségét érezték a tematikus kiadványok megjelenítésének, amelyek egy-egy különös figyelmet érdemlő színházi eseményről vagy színházi alkotóról szólnak. A Tyeatr Csugyesz ilyen külön kiadványai voltak: *Obrazcov naplója*; *Lenora Spet: A színház és az élet leckéje*; Az Obrazcov születésének 100. évfordulójára rendezett Nemzetközi szimpózium (2001) anyagának gyűjteménye; Az V. Nemzetközi Obrazcov Bábfesztivál keretében 2008-ban megrendezett *A modern bábszínház művészetének és művészi felfogásának problémái* nemzetközi konferencia anyagának gyűjteménye. Ezeket a kiadványokat nagy figyelem kíséri külföldön is, a legutóbbi kiadvány teljes szövege megjelent angol fordításban az UNIMA honlapján. A folyóirat létrehozásának ötlete Borisz

3 Alekszandr Krupenyin, bábművész

4 Vjacseszlav Krjucskov, bábszínház igazgató

5 M. Sz. Aljosina, a Moszkvai Ifjúsági Alkotás Palotája Művészeti Nevelési Központ vezetője

Goldovszkijé volt, aki a bölcsészettudományok doktora, az Orosz Föderáció Erdemes Kulturális Dolgozója, a szerkesztőbizottság állandó tagja. Az évek során, de különösen a 2000–2011-ig tartó időszakban aktívan részt vett az egyes számok formai és tartalmi kialakításában, a tematikus kiadványok szerkesztésében. Borisz Pavlovics színházi tehetsége, szakmai műveltsége és egyedülálló tapasztalata az orosz és külföldi bábszínház történetében, elméletében és gyakorlatában konstruktív építőelemként hatott a *Tyeatr Csugyesz* létrehozásában. A lap minden számában jelennek meg írásai a „Cikkek, kutatások”, a „Recenziók”, a „Fesztiválok”, a „Báb-sztár” vagy az „Enciklopédia” rovatokban. Nina Monova 2001-ben lett a *Tyeatr Csugyesz* szerkesztője, azóta aktívan vesz részt az információgyűjtésben, a kapcsolatok kialakításában, az anyagok létrehozásában, az egyes számok összeállításában, lektorálásában. Számos rovatban jelennek meg cikkei (Recenziók, Fesztiválok, Krónika, Portré az emlékezetnek, Évfordulók, UNIMA információk). 2014 óta a lap főszerkesztője Borisz Konsztantyinov, az Obrazcov Színház főrendezője. A bábművészet legégetőbb problémáit átfogóan elemző *Tyeatr Csugyesz* fennállásának 22 éve alatt megkerülhetetlen szakkiadvány lett a bábos szakma számára, egy olyan folyóirat, amely az orosz főváros fiatal nézőközönségére is nevelő hatással van. „*Ez egy magas szakmai színvonalú, csodálatos folyóirat*” (Jacques Trudeau)⁶ „*Kiváló folyóirat az orosz és a külföldi bábjátásról, erős impulzust ad azok további fejlődéséhez*.” (Henryk Jurkowski)⁷ „*A Tyeatr Csugyesznek köszönhetően Moszkva igazi alkotói és tudományos koordinációs központtá vált mindazok számára, akik a bábjáték gyönyörű művészetének szentelték magukat.*” (Ny. P. Naumov) A *Tyeatr*

Csugyesz beváltotta a létrehozásakor hozzá fűzött reményeket. A bábművészet fejlődését és népszerűsítését szolgálja nemcsak Moszkvában, hanem egész Oroszországban, segítséget nyújt a fiatal nézőgeneráció nevelésében, és a fő érdem mindebben a lap megalkotójáé, Borisz Goldovszkijé. A folyóirat megőrzése és fejlesztése állandó szerkesztőjének, jelenlegi főszerkesztőhelyettesének, Nina Monovának köszönhető, valamint az egykori és mostani szerkesztői csapatnak.

Fordította Huszár Ágnes

6 Jacques Trudeau, 2010-ben az UNIMA titkára

7 Henryk Jurkowski (1927–2016), az UNIMA tiszteletbeli elnöke

TEATR CHUDES

THEATER OF MIRACLES

Teatr Chudes (Theater of Miracles) is a publication of the State Central Obraztsov Puppet Theater which has been in print since 2000. This is the only specialized magazine for puppetry in Russia today, and it covers a wide spectrum of artistic developments in modern puppetry, both in Russia and abroad. The journal features analytical articles on artistic problems of the puppet theater, puppet theater performances, anniversaries, festivals, and master classes for puppeteers. The journal highlights interviews with leading directors, well-known and beginning puppeteers, announcements of guest appearances, and there are also articles about the history and theory of puppetry. The magazine invites authors from different regions of Russia and all over the world to make contributions, and this provides insight into the life of Russian and foreign puppet theaters. It supports experimentation and

«The Theatre of Miracles» № 1 (29) 2021
A MAGAZINE ABOUT PEOPLE AND PUPPETS

TABLE OF CONTENT

4	30
«Anniversary among friends» The story of the famous French puppeteer Philippe Chatrier and his meeting with Sergey Chibrikov: a congratulatory letter on the Theater's 90th anniversary.	A puppeteers' School desk Tolisa Sorokova The Winter Notebook
5	36
Artist Zinoviy Gerdt – a 105-year jubilee.	The authors' remark Nina Monova Interview with playwright Martha Raitz about the possibilities of modern puppet theatre.
6	40
A Word about the Master Boris Konstantinov and Dmitry Trubochkin The Late Night talk	A Plot in development Anna Kazarina «Zero hours and a Bounty bar hour to stage new texts in the puppet theatre»
18	46
A Plot in development Alexey Goncharenko A Life of famous people	A Portrait to remember Boris Goldovsky The Pythia
20	50
The Mind game Halina Wasielak Theatre of the Animated form	A Word about the Master Irina Uvarova Vitaliy Masouras, as I remember him – a chapter of a century ago.
26	
A Portrait to remember The light of love and memory	
28	
Happy birthday, Ilya Epsteinbaum!	

ТЕАТР КУКОЛ С.В. ОБРАЗЦОВА

ТЕАТР ЧУДЕС № 1 (29) 2021
 Журнал о людях и куклах.
 Журнал основан в ноябре 2000 года.

Издание осуществляется при поддержке Министерства культуры Российской Федерации.

Учредитель:
 Государственный академический Центральный театр кукол, имени С.В. Образцова.
 Российская Федерация УНПМА СЗД, РФ

Журнал редактирует:
 Федеральная служба по интеллектуальному праву, информационная, телевидения и массовой коммуникации (Роскомнадзор), Российское государственное судопроизводство, ISSN № 27088 от 09 января 2000 года.

Главный редактор Борис Константинов
 Ответственный редактор Елена Милова
 Заместитель главного редактора Виктор Васильев
 В помощь заместителю редактора:
 Е. Артемьевичев, А. Бондаренко, П. Бородин, А. Калашник, А. Писаревский, А. Тарханович, А. Хасанович, а также приглашенные авторы и переводчики.
 Редакционный советник и консультант: Наталья Николаевна Савицкая из куклы Милы ГИЛКЕ имени С.В. Образцова.

Редакционная коллегия:
 С.А. Агапова, заслуженный работник культуры РФ, нах. кафедра театра для детей и молодежи СПбГУ, РФ
 Д.В. Гурбанов, доктор искусствоведения, директор по искусству театра «Современник», Удмуртский театр им. Ев. Вавилова Репул, Ульяновск, профессор по искусству режиссуры Высшей школы искусств – Театральной школы Вятки
 В.А. Кривошмыков, режиссер-постановщик, директор театра «Славянский молодежный театр» СПбГУ, директор театра имени С.В. Образцова
 И.В. Мельникова, зам. директора литературной части ГИЛКЕ имени С.В. Образцова
 Почтовый ящик УНПМА России

Адрес редакции:
 125050, Москва, Славянский бульвар, 3
 Телефон: факс: (495) 650-24-00
 E-mail: teatr-chudes@yandex.ru

Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов. Редакция не несет ответственности за содержание рекламных объявлений. При перепечатке ссылка обязательна.

Журнал подготовлен в печати федеральной государственной службы ГИЛКЕ имени С.В. Образцова

Адрес для отправки корреспонденции: РФ, Ленинградская область, Всеволожский район, с/пос. «Борисово» на ст.пос. «Ильинское» Мещовский театр «Пять театров» и «Куклы» - Мила Давыдова. По адресу в печатной форме отправления: РФ, Ленинградская область, Всеволожский район, с/пос. «Борисово» на ст.пос. «Ильинское» Мещовский театр «Пять театров» и «Куклы» - Мила Давыдова.

Всем-всем-всем!

Перед вами 29-й номер журнала «Театр Чудес», который вышел спустя два с половиной года. За это время произошло много разных событий, радостных и печальных, неожиданных и неизбежных. Год Театра в России, затем пандемия и ситуация пандемии. Жизнь изменилась, но важное – сохранилось. Как теперь живет театру кукла? Каким будет журнал для кукловодов? Этот номер собран из разных материалов, – одни написаны до пандемии, другие – сегодня. И получилась картина, где каждый найдет созвучное себе. Журнал открыт для разговора и ждет вашего искреннего участия. Присоединяйтесь, друзья!

Борис Константинов
и
Нина Монова

exploration in the field of puppetry, while at the same time respecting the traditions established by the founder of the Obraztsov Theater. The main goal of the magazine is to introduce its readers to the best puppet theaters of Russia and the world, to create an opportunity for the puppetry profession - directors, actors, critics - to embark on common projects together, to initiate a discussion about the current problems of today's puppet theater. The first issue of the puppet magazine *Teatr Chudes* (*Theater of Miracles*), founded by the Obraztsov Puppet Theater, the Obraztsov Center and the Russian Center of UNIMA, was published in November 2000. This quarterly publication is aimed at a wide range of readers: professional puppeteers, university students studying theater history, amateur children's groups, adult and young viewers of puppet shows in Moscow and throughout the whole of Russia. Thanks to the editorial team, *Teatr Chudes* has become "a real creative and scientific coordination center that examines the activities of the puppet theater from a broad range of artistic and production points of view." (1) From the moment of its publication, the main purpose of the magazine was to find solutions to current challenges and answers to urgent questions in all aspects of today's puppet theatre, from dramaturgy to puppetry technique, to production technology. The magazine also explores the realization of a wide variety of professional relations between Moscow and rural Russia. It conveys up-to-date information about creative activities in the puppet theaters of Moscow and throughout Russia in the context of our centuries-old culture. "Thanks to the magazine, for 22 years now, not only Moscow, but the whole of Russia has been informed about all the most important events and creative achievements of the Moscow puppet theaters, which of course helps the development of puppetry in our country." (2) In this way, "a creative space for professional communication has been established" in the magazine's pages, providing new impetus to the development of puppetry. Today, we can say with absolute certainty that most of the journal's 25 permanent sections are instrumental in raising the professional

standards of children's performances while providing quality entertainment for the young. The significance of *Teatr Chudes* is proved by readers' consistent demand for copies in theater circles in Moscow and Russia. (It should be noted that all theaters in Moscow and the periphery receive the magazine free of charge.) "I would like to emphasize the importance of the journal from an educational point of view. These writings are as much for professional and beginner puppeteers as they are for the growing generation of Moscow theater goers." (3) The permanent section "Dramaturgy" features unique puppet plays. Information about new shows, reviews, and anniversary articles are available in "Chronicle", "Panorama Russia" and in the "Reviews" sections. "The magazine has greatly contributed to the fact that young Muscovites appreciate and love our Moscow Children's Shadow Theater." (4) Information about annual Russian competitions is published under the heading "In the Ministry of Culture of the Russian Federation". The "UNIMA information" column presents decisions, documents, programs and activities of the association adopted by the leading bodies of the International Puppetry Association. The columns "Festivals" and "Theaters of the World" report on various arts events, Russian festivals such as the Golden Mask, Kukart, Harlequin's Guest House, the World Festival of Puppet Theaters and other international festivals. Thus, the artists of Moscow and the regions of the country get the opportunity to learn about theater processes not only in (the only) Russian context, but also in an international context. At the round tables of the "Tendencies and Problems", "Masterclass", and "Dialogue with the Director" sections, Russian and international actors of the puppet theater jointly discuss the current issues of the theater processes taking place in the country: director Ilya Epelbaum (Moscow), director Viktor Shraiman (Magnitogorsk). In the "Technology" section, leading puppeteers from Moscow and Russia, such as Alexander Gref and Alexander Krupenin or Nikolai Borovkov from St. Petersburg, share their professional secrets. In the "Word about the Master" section, articles have been published since 2001 about the artistic and

pedagogical heritage of Sergey Obraztsov, as well as about the most outstanding puppet theater creators in Moscow and Russia: Vladimir Stein, the creator of the Magic Lamp Children's Book Theater in Moscow, Valery Volhovskiy, Lenora Shpet, Yevgeny Speransky, Marta Tsifrinovich and others. The "Encyclopedia", "Puppet Museums", "Articles and Research", and "Puppet Star" columns convey a variety of useful kinds of information to readers. *"The merit of the magazine is indisputable from an educational point of view, since its purpose is to introduce a wide range of Moscow audience members to various types of puppet theaters."* (5) *"In the absence of modern specialized literature on puppetry, the journal is an ideal resource for students studying puppetry."* (6) *"The paper is an indispensable help in popularizing puppet theater and in realizing its pedagogical mission."* (7) *"For the younger generation of theater goers in Moscow and the participants of amateur puppet theaters, the magazine is a source of knowledge about art and cultural history, which helps with professional orientation."* (8) Already in the first year of the magazine's existence, the editors of *Teatr Chudes* felt the burning need to publish thematic publications dedicated to a particular theatrical event or theatrical figure that deserved special attention. Special issues included: Obraztsov's Diaries, Lenora Shpet: Lessons of Theater and Life, the collection of materials of the International Symposium (2001) dedicated to the 100th anniversary of Obraztsov's birth, a collection of materials from an international conference called "The Problems of Creativity and Artistic Perception in the Contemporary Puppet Theater." (This took place in 2008 as part of the 5th International

Obraztsov Puppet Festival.) These publications received a lot of attention abroad, and the full text of the latest publication can be found in English translation on the UNIMA website. Boris Goldovsky is responsible for creating the idea for a journal on puppetry. He is a Doctor of Humanities, a Merited Cultural Worker of the Russian Federation, and a permanent member of the editorial board. Over the years, but especially in the period from 2000–2011, he actively participated in the design and content of individual issues, and in the editing of thematic publications. Boris Pavlovich's theatrical talent, professional education and unique experience in the history, theory and practice of Russian and foreign puppet theater served as a constructive building block in the creation of *Teatr Chudes*. His writings appear in every issue of the paper in the Articles, Research, Reviews, Festivals, Puppet Star and Encyclopedia sections. Nina Monova became the editor of *Teatr Chudes* in 2001, and since then she has been actively involved in gathering information, establishing relationships, creating materials, compiling and proofreading individual issues. Her articles appear in several sections (Reviews, Festivals, Chronicle, Portrait of Memory, Anniversaries, UNIMA information). Boris Konstantinov, executive director of the Obraztsov Theater, became editor-in-chief in 2014. In its 22 years of existence, *Teatr Chudes*, which comprehensively analyzes the most pressing problems of puppetry, has become an indispensable specialist publication for the puppetry profession, a magazine that also has an educational effect on the young audience of the Russian capital. *"This is a wonderful journal of high professional quality."* (9) *"An excellent magazine about Russian*

Notes

- 1, 2, 11) Nikolay Petrovich Naumov, head of the Puppet Department of the St. Petersburg State Academy of Theater Arts, professor, Honored Cultural Worker of the Russian Federation
- 3, 7) Valery Shadsky, President of the Russian Center of UNIMA 2003–2012, Distinguished Artist of the Russian Federation
- 4, 5) Alexandr Krupenin is a puppet theater artist
- 6) Vyacheslav Kiyuchkov director of the puppet theater
- 8) M.S. Alyosina, head of the Art Education Center of the Palace of Youth Creativity in Moscow
- 9) Jacques Trudeau, Secretary of UNIMA in 2010
- 10) Henryk Jurkowski, honorary president of UNIMA

and foreign puppetry, it gives a strong impetus to their further development.” (10) “Thanks to Teatr Chudes, Moscow has become a real creative and scientific coordination center for all those dedicated to the beautiful art of puppetry.” (11) Teatr Chudes has lived up to the hopes attached to it when it was created. It serves the development and popularization of the art of puppetry not only in Moscow, but throughout Russia, it aids in the education of the young generation of theater goers, and the main merit in all of this goes to the creator of the paper, Boris Goldovsky. The preservation and development of the magazine is thanks to its permanent editor, current deputy editor-in-chief Nina Monova, and the former and current editorial team.

• • •

ТЕАТР КУКОЛ С.В. ОБРАЗЦОВА

Театр чудес №1 (32) 2023
Журнал о людях и куклах

Главный редактор Борис Константинов
Шеф-редактор Нина Монова
Учредитель журнала Виктор Ивановичев

В номере помещены фотографии:
И. Афанасьевой, Е. Арзамасцевой, Е. Басинцевой, М. Золотниковой, С. Иванова, И. Константиновой, А. Лидной, Н. Миновой, Т. Сорокиной, а также представленные авторами, присланные службами театров-партнеров театры куклы, Московского театра кукол, Рязанского театра куклы, Итальянского амальфитанского фестиваля и фотографии из архива Музея театральных кукол ГИТИ имени С. А. Образцова.

Редакционная коллегия:
О. П. Блохина, заведующая Кабинетом театра для детей и театром куклы С.Д.Ф.Ф.
Д. В. Трубинин, директор музеев-партнеров, помощник руководителя Театра им. С.В. Образцова по творческим вопросам
М. А. Красильников, руководитель Московского театра «Гель»
В. П. Антонов, главный художник ГИТИ им. С.В. Образцова
В. П. Иванович, исполнительный директор РФ, художник-постановщик ГИТИ им. С.В. Образцова
Н. В. Монова, руководитель авторского драматургического центра ГИТИ им. С.В. Образцова, почетный член ЮНЕСКО Россия

Друзья и партнеры – Юни Корсика

Адрес редакции: 127473 г. Москва, Садовая-Сухомлинская, 3
Телефон, факс: (495) 899 33 00
E-mail: teatr@chudes.ru

Материалы редакции являются не опубликованными и не рецензированными. Публикация материалов осуществляется по согласованию с автором.

Номер подготовлен в печать на территории редакционно-издательского центра ГИТИ им. С.В. Образцова
1 стр. «Бизнес» (Дом Куклы) из состава ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО ТЕАТРАЛЬНЫХ КУКОЛ» СД № 2023/1. Распространяется в количестве 1000 экземпляров

2 стр. «Бизнес» (Дом Куклы) из состава ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО ТЕАТРАЛЬНЫХ КУКОЛ» СД № 2023/1. Распространяется в количестве 1000 экземпляров

Журнал включен в каталог 2023 года
Журнал зарегистрирован Министерством РФ по делам печати, телерадиовещания и средств массовых коммуникаций. Регистрационный номер: 0100/2019/0170/01. Учредитель: ООО «ИЗДАТЕЛЬСТВО ТЕАТРАЛЬНЫХ КУКОЛ» № 27-08/01 от 8 января 2001 года

Подписаться на журнал «Театр чудес» можно на сайте Театра Образцова PUPPET.RU

The Theatre of Miracles

a magazine about people and puppets №32 2023

04
An interview to Boris Goldovskiy
-In Search of Don Quixote
A conversation between Puppeteer Anna Viktorova and Chief Editor Nina Monova.
Anna Viktorova

10
An interview about the Theater
The 125th anniversary of Eugene Demmeni.
-My Puppet Universities-
Faina Kostina

12
UPP2023
-UNIMA doesn't sew mattresses-
B. P. C.

19
UPP2023
About UNIMA COUNCIL 2023, Bali

20
UPP2023
An interview about the Theater
-Puppeteers of the World: Ilka Schoenbein-
Essay by the Polish puppet theatre expert Tharek Wozniak

28
A puppeteer's school days
-Evolution of puppets-
Boris Goldovskiy

34
The puppet in Cinema
-In the beginning was a Puppet-
Anna Ivanova-Brashinskaya

40
The Reviews
-An Ordinary Miracle-
Anna Konstantinova

46
In quest in development
-Theaters and Museums in Search of the 'Authentic Experience of Reality'-
Julia Bolshakova-Lidova

52
Dramaturgy
The play "Tsar-Devitsa"
Vladimir Odojevskiy

62
The Technology
-Construction of the table top puppet-
Victor Piatonov

Table of contents

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

NINA VALERJEVNA MONOVA

főszerkesztőhelyettes

TYEATR CSUDESZ / OROSZORSZÁG

Az Obrazcov Állami Akadémiai Központi Bábszínház irodalmi tagozatának vezetője, színháztörténész, színházi kritikus, bábtörténész, az UNIMA Orosz Központjának tiszteletbeli tagja (Született: Krasznójarszk, 1965.10.05.) A Lunacsarszkij Orosz Színművészeti Akadémia (korábban GITISZ) színháztudományi karán végzett Anna Georgijevna Obrazcova osztályában. Az Obrazcov Nemzetközi Bábfesztivál (Obrazcovfeszt) és a Bábszínházak Moszkvai Nemzetközi Fesztiválja (Gefeszt) szakértője. Nemzetközi fesztiválok zsűri tagja Oroszországban, Belorussziában, Bulgáriában, Szerbiában, Spanyolországban, Dániában, Németországban. Az egyetlen orosz bábos szaklap, a *Tyeatr Csugyesz* (Csodák Színháza) főszerkesztő-helyettese és állandó szerzője. Különféle

bábtörténeti írásai jelentek meg az Orosz Színházi Enciklopédiában és számos más kiadványban, mint például az *Obrazcov Akadémia, Az Obrazcovok, Az Obrazcov Színház jubileumi albuma.10 év múlva 100.* 2004-től az UNESCO égisze alatt működő UNIMA végrehajtó bizottságának tagja, 2008–2016 között az európai országok bizottságának elnöke. Olyan híres orosz rendezőkkel dolgozott együtt, mint Borisz Konsztantyinov, Jevgenyij Ibragimov vagy Vlagyimir Birjukov, akik az Orosz Föderáció Érdemes Művészeti Alkotói vagy Jekatyerina Obrazcova és Viktor Nyikonyenko Érdemes Művészek. Egyetemes bábtörténettel foglalkozó cikkei különféle orosz és külföldi periodikákban jelennek meg, mint például a *Tyeatralnaja szizny, a Szцена, a Teatron, a Sztrasznoj bulvar 10,* a spanyol *Fantoche,* a PUK nemzetközi bábos szakfolyóirat, a francia *Manip,* a cseh *Loutkař,* vagy a magyar *Art Limes.* Pedagógiai tevékenységet is folytat, előadásokat tart a modern orosz és külföldi bábszínházról. 2008–2012 között bábtörténeti és a bábjátás elméletével foglalkozó kurzust tartott a moszkvai Scsukin Színházi Főiskolán, 2019-ben G.G. Dadamjan iskolájában, a Színpadi Művészetek Főiskoláján Moszkvában. Tudományos konzulense Borisz Goldovszkij könyveinek: *A rendezés művészete a XX. századi orosz bábszínházban* (2011), *a Gyetyi Gefeszta* (A Gefeszt gyermekei, 2015). Társszerzője a G. Márquez motívumai alapján készült *Az öregúr és...* című darabnak (Obrazcov Bábszínház, 2012).

NINA VALERIEVNA MONOVA

deputy editor-in-chief

TEATR CHUDES / RUSSIA

Nina Valerievna Monova is the head of literature and drama department of the Sergei Obraztsov State Academic Puppet Theater, a theater historian, theater critic, puppet theater historian, and an Honorary Member of UNIMA Russia (Born October

5, 1965, in Krasnoyarsk, Russia). She graduated in Theatre History from Lunacharsky Russian Theatre Institute (formerly GITIS) under A.G. Obraztsova and is an advisor to the Sergey Obraztsov International Festival of Puppet Theater and the Moscow International Festival of Puppet Theater (GeFest). She is also a jury member at international festivals in Russia, Belarus, Bulgaria, Serbia, Spain, Denmark, and Germany. Deputy editor-in-chief and a regular contributor of the only Russian specialized magazine for puppeteers, *Theatre of Miracles*. She has been the author of articles on different aspects of world puppet theater in a number of periodicals, in the Russian Theatrical Encyclopedia, in publications such as *Obraztsov Academy*, *Obraztsovs*, and the anniversary album of the Obraztsov Puppet Theater, *100 Minus 10*. She is a member of the Executive Committee of UNIMA under the auspices of UNESCO since 2004, and president of the Committee of European Commission from 2008 to 2016. She has worked with famous Russian directors such as Boris Konstantinov, Yevgeny Ibragimov and Vladimir Biryukov, Ekaterina Obraztsova, Viktor Nikonyenko, and others. Her articles on puppet history have appeared in various Russian and foreign periodicals, such as *Tyeatralnaya zhizny*, *Scena*, *Teatron*, *Strastnoy bulvar 10*, the international puppet journal PUK, the Spanish *Fantoche*, the French *Manip*, the Czech *Loutkař*, and the Hungarian *Art Limes*. She is also active as an educator, lecturing on modern Russian and foreign puppet theatre. From 2008 to 2012, she taught a course on puppet history and puppet theory at the Shchukin Theatre College in Moscow, and in 2019 at the School of G.G. Dadamyan, the College of Stage Arts in Moscow. She has been the academic consultant for Boris Goldovsky's books, *The Art of Directing in 20th-Century Russian Puppet Theatre* (2011), *The Children of Getyi Gefest* (2015), co-author of *The Old Master and...*, based on motifs of G. Márquez (Obraztsov Puppet Theatre, 2012).

BORISZ PAVLOVICS GOLDOVSZKIJ

művészeti vezető

TYEATR KYKOL / OROSZORSZÁG

A bölcsészettudományok doktora, az Orosz Föderáció Érdemes Kulturális Dolgozója, az Obrazcov Központ elnöke. Színháztörténész, színházi teoretikus, színikritikus, drámaíró, forgatókönyvíró, pedagógus. Az UNIMA, az Oroszországi Színházi Dolgozók Szakszervezetének és az Orosz PEN Clubnak a tagja. Az Obrazcov Emlékmúzeum és az „Obrazcovfeszt, (Obrazcov Nemzetközi Bábfesztivál) megalapítója, a *Tyeatr Csuzyesz* (Csodák Színháza) orosz bábos folyóirat megálmodója. Moszkva legrégebbi báb-színháza, a Moszkvai Bábszínház művészeti vezetője. (Született: Moszkva, Oroszország, 1948.12.07) Az Orosz Színművészeti Főiskolán (GITISZ) végzett 1976-ban. Kandidátusi disszertációjának témája: *Az orosz bábszínház a XVIII. században* volt, melyet 1986-ban a moszkvai Állami Művészeti Tudományos Kutatóintézetben védett meg. 2007-ben írta doktori disszertációját *A bábdramaturgia történeti fejlődése és színpadi élete Oroszországban a XVIII-XX. században*

címmel, melyet a szentpétervári Orosz Állami Előadóművészeti Intézetben védett meg. 1976–1990 között a Moszkvai Területi Bábszínház irodalmi tagozatának vezetője volt. 1990-ben Szergej Obraszov az Állami Akadémiai Központi Bábszínházba (Obraszov Bábszínház) hívta, ahol az irodalmi tagozat vezetője lett, kutatásokat folytatott, létrehozta a színház nemzetközi részlegét, beindította a kiadványok szerkesztését, közreadását. 1996–2012 között a színház művészeti vezetője volt. 2014-től napjainkig a Moszkvai Állami Bábszínház művészeti vezetője. Több mint 200 cikk és 30 könyv szerzője, olyanoké, mint a *Bábok* enciklopédia (Moszkva 2004), a *Művészi bábok* enciklopédia (Moszkva, 2009), *Az orosz bábszínház krónikája a XV-XVIII. században* (Moszkva, 1994), *Az orosz népi bábszínház születése, funkciói, figurái* (Moszkva, 1988), *Az ukrán bábszínház* (Sz. Szmeljanszkajával közösen, San Francisco, 1998) *Egy vezető bábdramaturg feljegyzései* (Moszkva, 1992), *A bábszínház Belorussziában* (Moszkva, 2013), *A bábdramaturgia története Oroszországban* (Moszkva, 2007), *A rendezés művészete a XX. századi orosz bábszínházban* (Moszkva, 2013), *Szergej Obraszov – dokumentumregény* (Moszkva, 2017). A bábok történetével és elméletével foglalkozó televíziós sorozatok forgatókönyvírója: *Zolotaja nyity* (Aranyszál, 7 rész, 1992) *Mir kukol* (A bábok világa, 5 rész, 1993), *Uroki Obraszova* (Obraszov előadásai, 1994), szöveggönyvek szerzője: *A kis Muck története*, *Én, Szergej Obraszov* (Jekatyerina Obraszovával közösen), *Nyúl testvér*, *Vakula és az ördög*, *Eduard Uspenskij színháza* stb. Tanít orosz és külföldi egyetemeken. Különbféle bábszínházi fesztiválok szakértője, nemzetközi zsűri tagja, elnöke.

BORIS PAVLOVICH GOLDOVSKY art director

(Born December 7, 1948, in Moscow, Russia)

Boris Pavlovich Goldovsky is Doctor of Humanities, Honored Cultural Worker of the Russian Federation, President of the Obraszov Center, theatre historian, theatre theorist, theatre critic, playwright, scriptwriter, teacher, member of UNIMA, the Russian Union of Theatre Workers and the Russian PEN Club, founder of the Obraszov Memorial Museum and the "Obraszovfest" (Obraszov International Puppet Festival),

creator of the Russian puppet magazine *Tyeatr Chugyjes* (*Theatre of Miracles*). And additionally, he is the artistic director of the Moscow Puppet Theatre, the oldest puppet theatre in Moscow. Goldovsky graduated from the Russian Academy of Theatre Arts (GITIS) in 1976. His thesis was on *Russian Puppet Theatre in the 18th Century*, which he defended in 1986 at the Moscow State Institute for Scientific Research in the Arts. In 2007, he wrote his doctoral thesis, *The Historical Development and Stage Life of Puppet Dramaturgy in Russia in the 18th And 20th Centuries*, which he defended at the Russian State Institute of Performing Arts in St Petersburg. In 1990, Sergey Obraszov invited him to the Central Puppet Theatre of the State Academy (Obraszov Puppet Theater), where he became head of the literary department, conducted research, established the international department of theatre, and initiated the theater's publications. From 2014 to the present, he has been Artistic Director of the Moscow State Puppet Theatre. He is the author of more than 200 articles and 30 books, such as *Encyclopedia of Puppets* (Moscow, 2004), *Encyclopedia of Artistic Puppets* (Moscow, 2009), *Chronicle of Russian Puppet Theatre in the XV-XVIII Centuries* (Moscow, 1994), *Birth, Functions and Figures of Russian Folk Puppet Theater* (Moscow, 1988), *Ukrainian Puppet Theatre* (Moscow, 1992), *The Puppet Theatre in Belarus* (Moscow, 2013), *The History of Puppet Drama in Russia* (Moscow, 2007), *The Art of Directing in the Russian Puppet Theatre of the 20th Century* (Moscow, 2013), and *Sergey Obraszov - a Documentary Novel* (Moscow, 2017). He is renowned as the scriptwriter of the television series *Zolotaya nyity* (*Golden Thread*, 7 episodes, 1992), *Mir kukol* (*The World of Puppets*, 5 episodes, 1993), *Uroki Obraszova* (*Obraszov's Lectures*, 1994), and the author of many scripts: *The Story of Little Muck, I*, *Sergei Obraszov* (with Ekaterina Obraszova), *Brother Rabbit*, *Vakula and the Devil*, *Eduard Uspensky's Theatre*, etc. He teaches at numerous Russian and foreign universities, as well as a guest at various puppet theatre festivals, and is often a member and chairman of international juries.

Address: 127473 Moszkva (Москва), Szadovaja-Szamotoecsnaja 3. (Садовая-Самотечная 3.); E-mail: teatr-chudes@yandex.ru

ТЕАТР ЧУДЕС
ТЕАТР КУКОЛ
С. ОБРАЗЦОВА

ТЕАТР ЧУДЕС № 28 (2022)
 Журнал о людях и куклах.
 Журнал вышел в ноябре 2022 года.

Издательство государственного
 университета культуры и искусств
 Российской Федерации

Учредитель:
 Государственное академическое
 театральное училище имени
 С.А. Образцова
 Российская империя УИИИМ АСД РФ

Журнал зарегистрирован
 Федеральной службой по надзору
 в сфере связи, информационных технологий
 и массовых коммуникаций (Роскомнадзор)
 Регистрационное свидетельство:
 ДИ № 77-0683 от 09 марта 2022 года.

Главный редактор:
 Елена Кошманова
 Редактор: Илья Менья
 Ма, переводчик: Робертос.
 И. Давидов, Н. Давидовичев,
 Е. Николаев, С. Ситников.
 В журнале представлены фотографии:
 И. Давидовичев, А. Шалимов,
 Е. Кошманова, В. Чистяков, А. Шалова,
 а также предметные фотографии
 и иллюстрации к спектаклю
 на сцене Илья Кошманова куклы
 ГАТК имени С.А. Образцова.

Редакционная коллегия:
 О. А. Гаврилова, член Экспертного совета
 для детей и молодежи куклы АСД РФ
 И. А. Барановская,
 директор ГАТК им. С.А. Образцова,
 А. А. Духов, заместитель директора
 по искусству куклы ГАТК
 им. С.А. Образцова,
 И. В. Менья, заместитель административной
 части ГАТК им. С.А. Образцова.

Адрес редакции:
 ГАТК, Москва, Садовая-Сухомлинская, 3,
 Телефон: факс: 8(495) 470-20-24,
 E-mail: teatr-chudes@yandex.ru

Материалы редакции могут не совпадать
 с мнением авторов.

Журнал не несет ответственности
 за содержание рекламных объявлений
 и за рекламу.

Вопрос подписки и печати
 издается по адресу:
 ГАТК им. С.А. Образцова
 Деловый и адрес: Елена Кошманова.

На иллюстрации: спектакль
 куклы из спектакля «Сказание о словах
 Русского театра куклы», Театр, Москва,
 Кошманова Елена Менья
 На фотографиях: спектакль
 марионетный на конференции «Образцы
 и классики» в рамках II Международного
 фестивалю театры куклы имени
 С.А. Образцова, Санкт-Петербург и куклы
 из спектакля «Али-Баба и сорок разбойников»
 ГАТК им. С.А. Образцова.
 На фотографии: спектакль
 куклы из спектакля «Странство К. Гюль»,
 ГАТК имени С.А. Образцова,
 Баранова Е. Катюша.

О гонимых редакторах на этой странице
 в долгие годы была одна: женщина,
 которая вы сейчас держите в руках.
 Она решила писать журнал о людях
 и куклах.
 Но тут-то у меня и возник вопрос:
 к какому себе - и к вам, друзья.
 Куклами без своего кукольника -
 куклы - кто он? Мы же хотим все же
 не только говорить о куклах, через
 куклу? Куклу, которую создали вручную
 мастер? Куклу, ролик в театре
 использует режиссер? А куклу - само?
 Конечно, сегодняшний день требует
 вам другие вопросы.
 Я обращаюсь к себе и к вам, уважаемая
 читательница. Давайте подумаем и посмотрим,
 об этом на страницах вашего журнала.

*Елена Кошманова
 главный редактор*

журнал
о людях
и куклах

№28

Театр Чудес

Раздвигаю
границы
возможного

Театр режиссёра
или театр
кукольника?

The Theatre of Miracles

a magazine
about people
and puppets

№31
2022

04
The puppeteer's school days
"About the origins of the Puppet Theatre"
Elena Koshmanova

08
The last night looks
"If you get scared, you'll stay alive"
Elena Koshmanova and Dmitry Trubochkin

14
The moon in the desert
"Full Moon"
Karim Dakroub (Lebanon)

22
The puppeteer and the world
"Puppeteers of the World: Frank Soehnle"
Essay by the Polish puppet theatre expert Marek Wozniak

30
In the Title
"Teremok Secrets"
A conversation between the theatre critics Elena Koshmanova, Nina Ivanova and the director of Puppet Theatre "Teremok" Elena Bukharina (Volgograd).

36
The headline
"Buddha and Bebele"
Review by Vladimir Speshkov

39
The headline
"Half sleep, half waking..."
Review by Alexey Goncharenko

42
The headline
"Without the rhymes"
Nina Maluygina

44
The headline
"About the good people Alexey Sokolov, Ekaterina Babaeva"
Nina Ivanova

46
The headline
The Museum Anniversary

48
The headline
"Nikolai Shalimov, Vasily Khvostenko and their puppets"
Igor Smekalov

54
The headline
Fragments from the play "The Crown and the Star"
Nikolay Shalimov

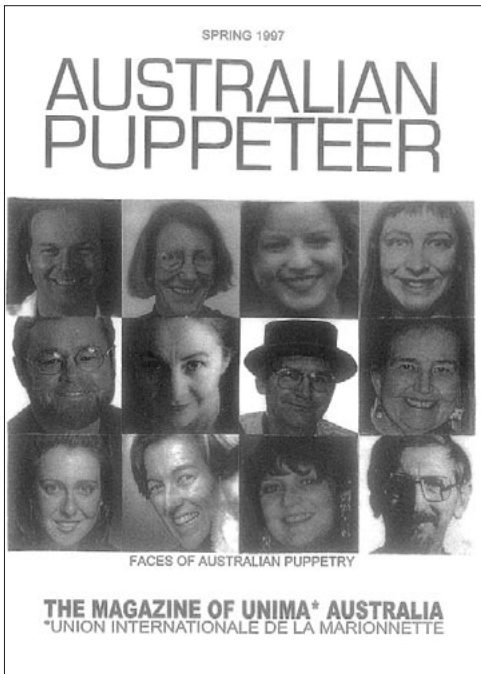
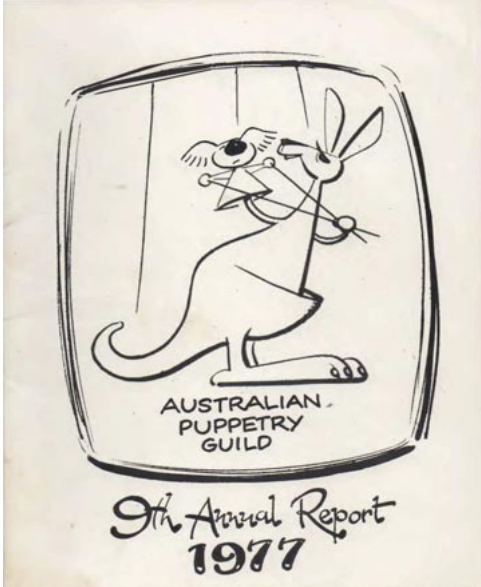
Table of contents

№31
2022

Театр Чудес

журнал
о людях
и куклах

Alex Joy [Pete Davidson]

UNIMA OZ

AUSZTRÁL BÁBMAGAZIN

Az UNIMA Ausztrál Központját (gyakrabban "UNIMA Australia"-ként emlegetik) egy önkéntesekből álló kis bizottság irányítja, amelynek tagsága 2022 márciusában összesen 146 fő. Az UNIMA Australiaval töltött időm meglehetősen rövid volt. Mióta azonban 2020 júniusában a bizottság tagja lettem, kommunikációs tervezői és szerkesztői szerepet vállalok az UNIMA ausztráliai UNIMA OZ Magazine különkiadásában. Jelenlegi számunk három hatalmas kötetre oszlik, amelyek dokumentálják és megemlékeznek az UNIMA ötven évéről Ausztráliában. A kötetek a „múlt”, a „jelen” és a „jövő” pillérei alatt jelennek meg három éven keresztül. Ez a különleges kiadvány a COVID-19 és a járvány során érintett önkéntes tagok prioritásainak megváltozása miatt késik. Az UNIMA Oz Magazine az UNIMA Australia jelenlegi hivatalos kiadványa. Mindazonáltal kiegészíti a negyedévente megjelenő tagsági hírleveleinket azáltal, hogy nyomtatott számokkal látja el a tagokat, amelyek bizonyos történelmi vagy fontos eseményeket jelölnek meg. Korábban, ahogy az alábbiakban olvasható, ez egy negyedévente megjelenő e-magazin volt, amely 2006 és 2009 között jelent meg. Az UNIMA OZ találmánya az UNIMA Australia tagságának postai úton terjesztett nyomtatott magazinjai helyett az e-kommunikáció preferálását jelentette. A formátumváltás óta a negyedévente megjelenő e-mailes hírlevelek jelentik a bábszínházi hírek fő forrását az UNIMA Australia-tagok számára, és az UNIMA OZ nyomtatott kiadásai is felváltták ezt az emlékező szerepet. Kay Yasugi titkár 2013 óta elsősorban ezekért a hírlevelekért felelős, és köszönettel tartozunk neki azért, mert képes volt évről évre híreket és időérzékeny anyagokat juttatni postafiókunkba. Az alábbiakban egy összefoglaló cikket közlünk, amely az ausztráliai bábszínházi kommunikáció rövid történetét ismerteti. Ezt a cikket Julia Davis, az UNIMA régi tagja írta. Julia Davis számos UNIMA és nem UNIMA bábszínházi hírlevél

szerkesztőjeként dolgozott, köztük a „Manipulation”, az „Australian Puppeteer”, az „O.P.E.N Magazine” és az „UNIMA Oz Magazine”. E cikk teljes verziója megtalálható a jelenlegi „Múlt” című kötetünkben. Írása túlmutat egy, az elmúlt évek „Bábművészeti ki kicsoda?” jellegű ismertetésen, hiszen egy szorosan összetartó bábos közösség elevenedik meg soraik között, akiknek sikerült a tágabb bábművészeti közösségtől való földrajzi elszigeteltség ellenére is életben tartani a bábművészet hagyományát. A magazint egy bizottság gondozza, amelynek tagjai: Pete Davidson (VIC) – One Orange Sock / UNIMA Australia bizottsági tag (szerkesztő); Philip Millar (VIC) – PuppetVision / Elnök, UNIMA Ausztrália; Kay Yasugi (NSW) – Pupperoos / főtítkár, UNIMA Ausztrália; Katherine Hannaford (NSW) – Miss Hannaford Edublogs/pénztáros, UNIMA Australia; Christopher Ragg (VIC) – Puppet Tribe / UNIMA Australia tag;

Fordította Lovas Lilla

UNIMA OZ

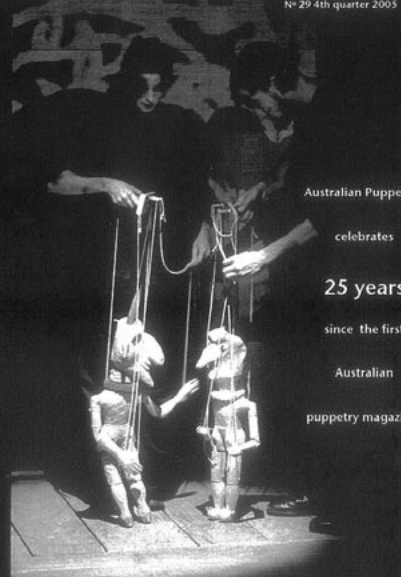
AUSTRALIA'S PUPPETRY MAGAZINE

The Australian Centre for UNIMA (more commonly referred to as 'UNIMA Australia') is run by a small committee of volunteers with a total membership base of 146 people as of March 2022. My time with the UNIMA Australia has been rather brief. However, since becoming a member of the committee in June of 2020, I have taken on the role of communications designer and editor of UNIMA's Australia's special editions of 'UNIMA OZ' Magazine. Our current issue is split into three massive volumes that document and mark fifty years of UNIMA in Australia. The volumes are being published under the pillars of 'past', 'present' and 'future' over a three year period. This special publication has been delayed due to COVID-19 and the shifting priorities

Australian Puppeteer

Nº 29 4th quarter 2005

Australian Puppeteer celebrates 25 years since the first Australian puppetry magazine!

UNION INTERNATIONALE DE LA MARIONETTE

AUSTRALIAN PUPPETEER

Autumn 2002

National Puppetry Summit

Handspan 1977 - 2002

One Van Festival Reviews

Daylesford Children's Festival

Dr. Puppet

...and more!

Union Internationale de la Marionette

Email Puppetry Newsletter

Welcome to O.P.E.N.

This is the first monthly **open** email newsletter about what's happening in Australian Puppetry and Visual Theatre

In this Issue:

What's On this Month: Lu'Am; Dispatch; Giacomo and Rose; Michaela Bartonova workshops
 What's Coming Up: Puppet Palace at Adelaide Fringe; Gary Friedman projects; Spare Parts 2010
 News of puppeteers, companies and projects: AI's space
 Festivals: Copenhagen; Estonia
 Opportunities: A residency in Japan
 Update on "Working with Children" checks
 Kassius Kameel (not forgotten)
 Puppetry tidbits and links
 Editors' note

Email Puppetry Newsletter

O.P.E.N. No. 2 March 2010

World Puppetry Day - March 21

In this Issue:

What's On this Month: World Puppetry Day; Delights in the Garden at Adelaide Fringe; Spare Parts Performances and Workshops; Puppet in Puppet Impact; Comedy Festival; On the Fringe of Oz: What's Coming Up; Gary Friedman: International Workshop Tour 2010; Summer Workshops at Charleston Muzette.
 News of puppeteers, companies and projects
 Festivals: Tehran International Puppet Festival; International Puppet Festival in Argentina (August)
 One Van: Northcote Kids' Festival
 Opportunities: Palyale Kuppets (for sale); theatre seats; hall for hire.
 Kassius Kameel: Bookings from S.A.
 Puppetry tidbits and links

of the volunteer members involved during the pandemic. 'UNIMA Oz' Magazine is the current official publication of UNIMA Australia. However, it serves to supplement our quarterly membership newsletters by providing members with printed issues that mark certain historic or momentous events. Previously, as you will read below, it was a quarterly e-magazine that was published between 2006 and 2009. UNIMA OZ's invention marked a change from printed magazines disseminated to UNIMA Australia's membership by post to a preference for e-communications. Ever since this shift in format, quarterly email newsletters have been the major source of puppetry news for UNIMA Australia members and printed editions of 'UNIMA OZ' have taken on this more commemorative role. Secretary Kay Yasugi has been principally responsible for these newsletters since 2013 and we owe her our gratitude for her capacity to bring news and time-sensitive material to our inboxes year in and year out. Below, you'll find a condensed article that serves as a short history of puppetry communications in Australia. This

article was written by a long serving UNIMA member, Julia Davis. Julia has served as editor of a number of UNIMA and non-UNIMA puppetry newsletters including 'Manipulation', 'Australian Puppeteer', 'O.P.E.N Magazine' and 'UNIMA Oz Magazine'. Full version of this article can be found in our current volume 'Past'. Her writing goes beyond a "Who is who in the Puppetry of recent years?" kind of review as a close-knit community of puppeteers comes to life between the lines that has managed to keep the tradition of puppetry alive despite their geographical isolation from the wider puppetry community.

The magazine is curated by a committee including: Pete Davidson (VIC) – One Orange Sock / UNIMA Australia Committee Member (Editor); Philip Millar (VIC) – PuppetVision / President, UNIMA Australia; Kay Yasugi (NSW) – Pupperos / General Secretary, UNIMA Australia; Katherine Hannaford (NSW) – Miss Hannaford Edublogs/Treasurer, UNIMA Australia; Christopher Ragg (VIC) – Puppet Tribe / UNIMA Australia Member; For enquiries please contact our Editor, Pete Davidson editor@unima.org.au

Julia Davis

NYISSUNK AJTÓKAT ÉS MARADJUNK KAPCSOLATBAN!

O.P.E.N MAGAZIN 2002 – 2017

2002-ben Lorrie Gardner, aki akkoriban az UNIMA Australia elnöke volt, megkérdezte, hogy beszálnék és szerkeszteni-e az Australian Puppeteer tavaszi kiadását, mivel Sarah Kriegler, az akkori szerkesztő, éppen Szingapúrban lépett fel a Polyglottal. Lorrie tudta, hogy van némi korábbi szerkesztői tapasztalatom, és kezdő „tragikus bábszínészként” elkötelezett vagyok a téma iránt. Ez a kiadás azért volt jelentős, mert az éppen akkor, a Melbourne Arts Centerben tartott Első Nemzeti Bábszínházi és Animatronikai Csúcstalálkozóról szólt, amelyen minden bábos „nehézsúlyú” részt vett, köztük Penny Francis (Egyesült Királyság) és Ronnie Burkett (Kanada). Axel Axelrad, Norman Hetherington és Richard

Bradshaw kiemelkedő eredményeikért elismerésben részesültek az UNIMA élethosszig tartó tagjaiként, továbbá megvitatták a VCA-n tervezett bábszínházi tanfolyam terveit és a 2008-as ausztráliai UNIMA Kongresszust is az esemény során. Úgy tűnt, hogy az ausztrál bábszínház számára nagy jelentőségűek lesznek kétezres évek. Abban az időben az Australian Puppeteer háromhavonta jelent meg 32-36 oldalas fekete-fehér nyomtatott folyóiratként (amely megterhelő feladat egy, azaz egy darab szerkesztő, általában egy gyakorló bábszínész számára). Miután 2002-ben bekerültem a szerkesztőségbe, az UNIMA bizottsága úgy döntött, hogy a szerkesztő munkaterhét meg lehetne osztani. Sarah és én évente

két számot adtunk ki. Ez a több szerkesztőből álló leosztás legalább 2009-ig fennmaradt. A magazin összeállítás a 2000-es évek elején fizikai edzésnek tűnt – hatalmas A1-es papírlapok fölé görnyedve, fogcsikorgatva kezeltem a papírvágókat, súlyokat és ollókat, miközben a nyelvem kilógott a számból, kiollóztam a bábképeket a fényképekről, hogy „művészi” kollázsokat készítsék, végül elpöccintettem a gumiragasztó feleslegének lucskos golyóit, mielőtt áttemeltem a nyomtatott példányt a nyomtatókra előzetes beolvasás céljából. Aztán 2004-ben Sarah Kreigler megtanított a „Pages” használatára az új Apple-jén és így én, és velem együtt a magazin, belépett a 21. századba. Élveztem a tervezési lehetőségeket, az anyagválasztás és a lektorálás könnyedségét, és rengeteget tanultam a bábszínház, a bábszínészek, a trendek, az előadások és a kivitelezési tippek minden aspektusáról. Sok olyan bábszínéssel kerültem kapcsolatba, akikkel egyébként soha nem találkoztam, vagy nem leveleztem volna. Minden megjelent kiadás olyan volt, mint egy születés, de a néhány elkészerítő nyomdai hiba és kiábrándító fotóreprodukció ellenére (szerkesztői botlások természetesen nem voltak) minden egyes szám csodálatos eredménynek tűnt, amikor a kezemben tarthattam az első, érintetlen példányt. Az utolsó általam szerkesztett szám 2008 augusztusában jelent meg az UNIMA 2008-as kongresszusa után. Az előző években rengeteg történésről lehetett beszámolni: új fesztiválokról, újabb csúcstalálkozókról, a VCA bábszínészi tanfolyamának indulásáról, a kongresszushoz vezető eseményekről, amelyek sok izgalmat és új UNIMA-tagokat hoztak. 2006 szeptemberében partneremmel, Richard Harttal, aki akkoriban az UNIMA titkára volt, létrehoztuk az UNIMA OZ-t, az első e-mail-es UNIMA hírlevelet. Az Australian Puppeteer még mindig évente háromszor jelent meg nyomtatásban, de úgy éreztük, vannak sürgősebb és erősen időérzékeny értesítések, amelyeket még a 2008-as kongresszus előtt át kellett adni. „Kassius Kamelt” az „e-pletyi” továbbadására toborozták. Kassius egy majdnem életnagyságú teve báb, amelyet 2004-ben építettem, és végül sokkal fényesebb rovatvezetői, mint előadói karriert futott be. Amikor az e-pletyik elapadtak,

Kassius kommentárjai kiterjedtek a politikára, filozófiára, a bábművészet állapotára és egyéb csacsakaságokra. Az UNIMA OZ körülbelül három évig futott, de sajnos egyik online kiadásunk sem maradt fenn (legalábbis amiről tudunk) a számítógépes hardver összeomlása miatt – ez az online média mulandóságának hátulütője! Azoknak, akiknek nem volt e-mail címük (és ők nagyon kevesen voltak), az otthoni nyomtatónkon előállított csíkosan nyomott, fekete-fehér példányokat postáztuk, és ezek közül néhány megmaradt. Richard 2009-ben lemondott az UNIMA titkári posztjáról, én pedig elengedtem az UNIMA médiaszerkesztőségét. A kongresszus után az UNIMA-tagság érdeklődése visszaesett, de a történetek még mindig ott voltak, arra várva, hogy megosszák őket. 2010 februárjában megszületett az O.P.E.N.! Richardnak jutott eszébe a rövidítés: O.P.E.N., azaz Oz Puppetry E-mail Newsletter („Ausztrál Bábművészeti Hírlevél Emailben”) – nyitott és ingyenes mindazok számára, akik hozzá akartak járulni, vagy részt akartak venni egy utazáson a bábszínház világába. Első O.P.E.N. kiadásunkban szerepelt egy kép, amelyen egy csomó ajtó lógott egy tipikus, forgatható, ausztrál ruhaszárítóról. Richard készítette az ajtókat, kifejezetten erre a jelentős nyitáseményre. Minden következő szám borítóján látható volt ezután egy-egy ajtó, a felső mezőben egy aktuális bábszínházi képpel. Úgy éreztük, „meg kell nyitni” a bábjátékkal kapcsolatos kommunikációt mindenki előtt, megünnepelni és megosztani, hogy mi történik a művészeti forma ausztrál megtestesüléseiben – a többmillió dolláros, óriási animatronikus vadállatok szerepeltető produkcióktól kezdve a vasárnap délelőtti zokni-báb-készítésig a környékbeli gyerekekkel. Kassius Kamelt ismét „Isten-háta-mögötti Levelezőként” (Outback Correspondent) alkalmaztuk, és nagyon jól éreztük magunkat kommentátori stílusának kialakítása során. Önkényeskedő, nagyképű, tekintélyromboló és ellentmondásos alakként ő volt az O.P.E.N. báb-kabalája; rendszeres rovata, a „Just Desserts” („Csak desszert”, amely szintén egy szóvicc, desert=sivatag, dessert=desszert) politikai aktivistaként, operaénekesként, úrutazóként, közösségi média influencerként, királyi esküvők és

bábfesztiválok résztvevőjeként hivatkozott rá. Hosszan beszéltem Kassiusról, mert gyakran egy-egy Kassius-féle ihlet adta meg a kezdőlélekést az O.P.E.N. egy adott kiadásának, és ez fűtötte az anyag bemutatásában fellelhető játékoságot. Kassius még rajongói leveleket is kapott, ahogy olvasói körünk bővült. Az O.P.E.N. 2010 februárjától 2015 szeptemberéig, öt éven át jelent meg, ez ötven, egyenként legfeljebb tizenhat oldalas számot jelentett. Időnként fel kellett osztanunk a lapszámokat A és B részre azért, hogy az összes „What’s On”-beli („Mit játszanak?”) attrakció és fotó beleférjen, és hogy elég alacsonyan tartsuk a megabájtokat az e-mailek továbbításához. Az első két évben az O.P.E.N.-t havonta terjesztettük, de ezt kéthavonta egyszerre csökkentettük az „OP-Dates” bevezetésével, egy köztes „frissítési” hírlevéllel, amelyet két teljes lapszám között, „félidőben” küldtünk ki (az „OP” ugyebár az „O.P.E.N.” cím fele). Harminckét OPD-t jelentettünk meg. Az OP-Date borítóján datolyák, Kassius kedvenc étele, szerepeltek, ami angolul ugye ‘date’... Színtiszta hülyeség. Ennek ellenére a levelezőlistánk jelentősen bővült az öt év alatt, és példányszámunk hosszú listát tartalmazott azon tengerentúli címzetekről, akikkel a turnézás évei alatt találkoztunk. Valószínű, hogy sok O.P.E.N. kiadást tovább adtak még további bábszínház-rajongónak. Öt évig az O.P.E.N. naprakész tudósítást nyújtott fesztiválokról, előadásokról, alkotóműhelyekről, slamek-ről és Kassius Kamel „Just Desserts” című rovatáról, valamint az első, 2010. februári O.P.E.N.-től kezdve egyéb ausztráliai bábszínházi rendezvényekről és összejövetelekről is. Kritikák, bábosok profiljai, művészek projektjeivel kapcsolatos hírek és interjúk is kerültek a lapszámokba, valamint sok-sok pompás, színes fénykép bábokról. Nem vállaltuk, hogy tanulmányokat vagy tudományos vitákat teszünk közzé; fókuszunk az ausztrál „báb-játék-gyanús tevékenység” leközlése volt. A bábszínházi világnapon való nemzetközi részvételtől azonban minden évben megemlékeztünk, és néhány nemzetközi munkalehetőséget, fesztiválpályázatot és ösztöndíj-értesítést is megjelentettünk. Az egyik legfontosabb csúcspont ausztrál volt, mégpedig Simon Rann rendszeres naplóbejegyzései

a Compagnie Philippe Genty-vel együtt töltött életéről, melyben bepillantást engedett a világ egyik legnevesebb társulatában fellépő bábszínész mindennapjaiba. Richard [Hart] és Simon 2000-ben bábosként dolgoztak együtt egy ausztrál tévés bábsorozatban, a Li’l Horrorsban („Kis rémségek”), és az évek során tartották a kapcsolatot. Szintén fontos volt számunkra a bábosok elhunytának közlése, illetve a róluk való megemlékezés. Egy egész számot szenteltünk Norman Hetherington hozzájárulásáról az ausztrál bábszínházhoz. Az Australian Puppeteer utolsó nyomtatott száma 2012-ben jelent meg, az első Maldon Bábfesztivált követően. Az O.P.E.N. ekkoriban Ausztrália fő bábszínházi információforrása volt. Kay Yasugi 2013-ban érkezett az O.P.E.N.-hez és jelentőségteljesen számolt be a PPS-en zajló (Puppetry Scene Sydney) bábozásról Új-Dél Walesben. Rövid áttekintést adott azokról a produkciónak, amelyeket látott, és szép vázlatokat rajzolt utazásairól és megfigyeléseiről. Hozzájárulása felbecsülhetetlen volt, és elkezdtünk számos olyan YouTube-előadásra mutató linket és más érdekes bábszínházi példát beilleszteni, amelyekre ő bukkant rá véletlenül, és így a bábszínházi kapcsolatok folyamatosan fejlődő központját létrehoztuk. Richard Hart 2014-ben lett az UNIMA Australia elnöke. 2012 óta nem jelentek meg bábszínházi kiadványok, ezért megjelent az UNIMA Australia Newsletter online változatát, amelyet Richard és én állítottunk össze, ahogy a szükség hozta. Az első lapszámot 2014 szeptemberében adtuk ki. Szerény kiadvány volt, főként hírekből és a What’s On-ból állt, és körülbelül 3-5 oldal terjedelmű volt, bár néhány lapszám tartalmasabb lett, amikor jelentős történésekről lehetett beszámolni volt. Ennek köszönhetően az UNIMA elkötelezettsége a lap terjesztése iránt lecsökkent az O.P.E.N. megjelenésének utolsó, 2015-ös évében, bár mindegyik szám így is lenyűgözően átfogó volt – és több volt az Op-date megjelenések száma is. Addigra a bábszínház egyre gyarapodó jelenlétet produkált a közösségi oldalakon, én pedig már nem tudtam öregedő ujjaimat a bábszínház világának ütőerén tartani. Richard és én az utolsó rendes O.P.E.N. lapszámot 2015 szeptemberében jelentettük meg, és erőforrásainkat ezután

az UNIMA Hírlevélre fordítottuk. Én az UNIMA online hírlevelével folytattam tevékenységemet 2017 februárjáig, amikor is Kay Yasugi vette át a gyeplőt, és a hírlevelet az UNIMA ma elérhető online kiadványává fejlesztette. Az O.P.E.N. parazsa azonban még mindig izzott. Amikor Axel Axelrad 2018 novemberében, kilencvenkilenc évesen elhunyt, Richard [Hart] és én elkészítettük az O.P.E.N. különkiadását 2019 januárjában. Ez a 2 részes online emlékkiadás Axel életét, munkásságát és bábjait mutatta be, és Axelnek a 20. századi ausztrál bábszínháznak és gyerekeknek szóló televíziózásnak adott figyelemre méltó ajándékát ünnepelte. Az új online UNIMA OZ és UNIMA E-Updates szerkesztőjeként Kay Yasugi folytatta az O.P.E.N. hagyományát, mely szerint főétel hírlevelet adunk előételekkel. És a linkek végtelen nyomkövetése! Mindannyian kapcsolatban maradunk.

Fordította Hajdú András Gergely

OPENING DOORS AND STAYING CONNECTED! O.P.E.N MAGAZINE 2002 – 2017

In 2002 Lorrie Gardner, who was president of UNIMA Australia then, asked me if I would step in and edit the Spring edition of *Australian Puppeteer*, as Sarah Krieglger, the current editor, was performing in Singapore with Polyglot. Lorrie knew that I had some previous editing experience and as a budding 'puppet tragic', my commitment to the subject matter was assured. This edition was a significant one, because it covered the First National Puppetry and Animatronics Summit which had just been held at the Melbourne Arts Centre and had been attended by all the puppet 'heavies', including Penny Francis (UK) and Ronnie Burkett (CAN). Axel Axelrad, Norman Hetherington and Richard Bradshaw were honoured as lifetime members of UNIMA for their outstanding achievements and plans for a proposed Puppetry course at the VCA and Australia's 2008 UNIMA Congress had been mooted during the event. It looked as if the noughties would be momentous for *Australian Puppeteer*. At the time *Australian Puppeteer* was published on a three-monthly basis as a 32 – 36 page black and white printed magazine (an onerous task for

one editor, usually a practising puppeteer). After my 2002 foray into the editorship, the UNIMA committee decided that the editor's workload could be shared. Sarah and I would produce two issues a year each. This arrangement of multiple editors continued until at least 2009. Assembling the magazine in the early 2000's felt like a physical workout - crouching over giant A1 sheets of paper layouts, gritting my teeth using guillotines, weights and shears, my tongue working the corners of my mouth, scissoring around puppet images in photos to create 'arty' collages, and finally rolling away the snotty balls of rubber cement excess with my fingers, before hefting the hard copy to the printers for preliminary scanning. Then, in 2004, Sarah Krieglger taught me how to use 'Pages' on her spanking new Apple Mac, and do I, and thus, the magazine stepped into the 21st century. I enjoyed the facility of the design options, the selection of material and proof-reading, and I learned so much about all aspects of puppetry, puppeteers, trends, performance and construction tips. I made contact with many puppeteers who I otherwise would never have met or corresponded with. Each published edition was like a birth, but despite some dismaying printing errors and disappointing photo reproductions (of course, there were no editorial missteps!), each issue felt like a wonderful achievement when I held the first pristine copy in my hands. The last issue I edited was issued in August 2008 after the UNIMA 2008 congress. In the preceding years there had been so much to report: new festivals, another Summit, the launch of the VCA puppetry course, the lead-up to the Congress, which generated a lot of excitement and new UNIMA members. In September 2006, my partner, Richard Hart, who was secretary of UNIMA at the time, and I set up UNIMA OZ, the first email UNIMA newsletter. *Australian Puppeteer* was still being published as a hardcopy three times a year, but we felt there were some more urgent and time-sensitive notifications which needed to be aired in the lead-up to the 2008 Congress. 'Kassius Kamel' was recruited to pass on e-goss. Kassius is an almost life-sized Camel puppet I constructed in

2004 and he ended up having a far more illustrious career as a columnist than as a performer. When the e-goss ran dry, Kassius' commentary extended to politics, philosophy, the state of the art of puppetry and other silliness. UNIMA OZ ran for approximately three years, but, unfortunately, none of our online issues survive (that we know of) due to a computer hardware meltdown - the downside of the ephemerality of online media! For those, who did not have email (and there were very few) we mailed out streaky black and white copies from our home printer, and some of these survived. Richard resigned from his position as Secretary of UNIMA in 2009, and I let go of the UNIMA media editorship. Post Congress there was a slump in UNIMA membership but the stories were still out there to be shared. In February 2010 O.P.E.N. was born! Richard came up with the acronym, O.P.E.N. for Oz Puppetry Email Newsletter - open and free to all who wanted to contribute or partake in puppetry fare. Our first O.P.E.N. featured an image of many doors hanging from a hills hoist. Richard had constructed the doors, especially for this significant opening event. The front cover of every subsequent issue showed a door with a topical puppetry image presented in the top panel. We felt there was a need to 'open' up communication about puppetry to everyone, and to celebrate and share what's happening in the Australian expression of the art form - from multimillion dollar productions involving giant animatronic beasts to Sunday morning sock-puppet-making with the neighbourhood children. Kassius Kamel was once again employed as our 'Outback Correspondent' and we had great fun establishing his style as commentator. Bossy, pompous, iconoclastic and controversial, he was O.P.E.N.'s puppet mascot, his regular column, 'Just Desserts', referencing his history as political activist, opera singer, space traveller, social media influencer, attendee at royal weddings and puppet festivals. I mention Kassius at length because often a 'Kassius inspiration' jump started an issue of O.P.E.N. and sparked the playfulness in the presentation of material.

Kassius even received fan mail as our readership widened. O.P.E.N. ran for five years from February 2010 to September, 2015, and we produced fifty issues of up to sixteen pages each. At times, we needed to divide the issues into Parts A and B to include all the 'What's On's, features and photos and keep the megabytes low for email transmission. For the first two years O.P.E.N. was disseminated monthly, but this was reduced to once every two months with the addition of 'OP-Dates', an interim 'update' bulletin which we sent out 'half way' (OP being half the title) between full O.P.E.N. issues. We published thirty-two OP-Dates. The OP-Date cover included images of dates, Kassius's favourite food. Pure silliness. Nonetheless, our mailing list grew substantially over the five years and our circulation included a long list of overseas recipients whom we had met during our years of touring. We believe a lot of O.P.E.N. issues were forwarded on to many more puppetry enthusiasts. For five years O.P.E.N. provided up-to-date coverage of festivals, performances, workshops, slams and Kassius Kamel's 'Just Desserts' from the first O.P.E.N. February 2010 other puppetry events and get-togethers around Australia. Reviews, profiles of puppeteers and news and interviews about artists' projects were included along with lots and lots of glorious puppet pictures in full colour. We didn't offer to publish papers or academic discussions; our focus was to report "suspected puppet activity" in Australia. However, World Puppetry Day participation around the globe was featured each year and some international employment opportunities, festival applications and grant notifications were announced. One highlight was Australian, Simon Rann's regular journal submissions about his life on the road with Compagnie Philippe Genty, an insight into the everyday routines of a puppeteer performing in one of the most renowned companies in the world. Richard [Hart] and Simon had worked together as puppeteers on an Australian TV puppetry series, *Li'l Horrors*, in 2000 and had kept in contact over the years. It was also important for us to acknowledge and commemorate the passing of puppeteers. An entire issue was devoted to Norman

Hetherington's contribution to Australian Puppetry. The last printed issue of Australian Puppeteer was distributed in 2012, following the first Maldon Puppetry Festival. *O.P.E.N.* was then Australia's main collected source of puppetry information at that time. In 2013 Kay Yasugi came on board *O.P.E.N.* and reported significantly on puppetry in NSW with PSS (Puppetry Scene Sydney). She included brief reviews of productions she had attended and some fine sketches chronicling her travels and observations. Her input was invaluable and we began to include a number of links to YouTube performances and other intriguing examples of puppetry she had chanced upon, producing an evolving plexus of puppetry connections. Richard Hart became President of UNIMA Australia in 2014. There hadn't been any puppetry publications since 2012 so UNIMA Australia Newsletter was launched online which Richard and I assembled as needed. The first issue was sent out in September 2014. It was a modest publication, mainly news items and What's On's and was about 3-5 pages in length, although some issues were more substantial when there was significant activity. Due to this UNIMA's commitment to *O.P.E.N.* was disseminated less regularly during its final year in 2015, although each issue was still impressively comprehensive – and there were more Op-dates. By then, puppetry was developing a thriving presence on social media and I could no longer keep my ageing fingers on the pulse. Richard and I published the final regular *O.P.E.N.* in September 2015 and we devoted our resources to the UNIMA Newsletter. I continued with the online UNIMA Newsletter until February, 2017, when Kay Yasugi took over the mantle and developed the newsletter into the elaborate online publications UNIMA has today. The embers of *O.P.E.N.* were still glimmering, however. When Axel Axelrad passed in November 2018 at the age of ninety-nine, Richard [Hart] and I produced a special issue of *O.P.E.N.* in January 2019. This 2 part online c Richard resigned from his position as Secretary of UNIMA in 2009, and I let go of the UNIMA media editorship. Post Congress there was

a slump in UNIMA membership but the stories were still out there to be shared. In February 2010 *O.P.E.N.* was born! Richard came up with the acronym, *O.P.E.N.* for Oz Puppetry Email Newsletter – open and free to all who wanted to contribute or partake in puppetry fare. Our first *O.P.E.N.* featured an image of many doors hanging from a hills hoist. Richard had constructed the doors, especially for this significant opening event. The front cover of every subsequent issue showed a door with a topical puppetry image presented in the top panel. We felt there was a need to 'open' up communication about puppetry to everyone, and to celebrate and share what's happening in the Australian expression of the art form – from multimillion dollar productions involving giant animatronic beasts to Sunday morning sock-puppet-making with the neighbourhood children. Kassius Kamel was once again employed as our 'Outback Correspondent' and we had great fun establishing his style as commentator. Bossy, pompous, iconoclastic and controversial, he was *O.P.E.N.*'s puppet mascot, his regular column, 'Just Desserts', referencing his history as political activist, opera singer, space traveller, social media influencer, attendee at royal weddings and puppet festivals. I mention Kassius at length because often a 'Kassius inspiration' jump started an issue of *O.P.E.N.* and sparked the playfulness in the presentation of material. Kassius even received fan mail as our readership widened. *O.P.E.N.* ran for five years from February 2010 to September, 2015, and we produced fifty issues of up to sixteen pages each. At times, we needed to divide the issues into Parts A and B to include all the 'What's On's, features and photos and keep the megabytes low for email transmission. For the first two years *O.P.E.N.* was disseminated monthly, but this was reduced to once every two months with the addition of 'OP-Dates', an interim 'update' bulletin which we sent out 'half' way ('OP' being half the title) between full *O.P.E.N.* issues. We published thirty-two OP-Dates. The OP-Date cover included images of dates, Kassius's favourite food. Pure silliness. Nonetheless, our mailing list

grew substantially over the five years and our circulation included a long list of overseas recipients whom we had met during our years of touring. We believe a lot of O.P.E.N. issues were forwarded on to many more puppetry enthusiasts. For five years O.P.E.N. provided up-to-date coverage of festivals, performances, workshops, slams and Kassius Kamel's 'Just Desserts' from the first O.P.E.N. February 2010 other puppetry events and get-togethers around Australia. Reviews, profiles of puppeteers and news and interviews about artists' projects were included along with lots and lots of glorious puppet pictures in full colour. We didn't offer to publish papers or academic discussions; our focus was to report "suspected puppet activity" in Australia. However, World Puppetry Day participation around the globe was featured each year and some international employment opportunities, festival applications and grant notifications were announced. One highlight was Australian, Simon Rann's regular journal submissions about his life on the road with Compagnie Philippe Genty, an insight into the everyday routines of a puppeteer performing in one of the most renowned companies in the world. Richard [Hart] and Simon had worked together as puppeteers on an Australian TV puppetry series, *Li'l Horrors*, in 2000 and had kept in contact over the years. It was also important for us to acknowledge and commemorate the passing of puppeteers. An entire issue was devoted to Norman Hetherington's contribution to Australian Puppetry. The last printed issue of *Australian Puppeteer* was distributed in 2012, following the first Maldon Puppetry Festival. O.P.E.N. was then Australia's main collected source of puppetry information at that time. In 2013 Kay Yasugi came on board O.P.E.N. and reported significantly on puppetry in NSW with PSS (Puppetry Scene Sydney). She included brief reviews of productions she had attended and some fine sketches chronicling her travels and observations. Her input was invaluable and we began to include a number of links to YouTube performances and other intriguing examples of puppetry she had chanced upon, producing an evolving plexus of puppetry

connections. Richard Hart became President of UNIMA Australia in 2014. There hadn't been any puppetry publications since 2012 so UNIMA Australia Newsletter was launched online which Richard and I assembled as needed. The first issue was sent out in September 2014. It was a modest publication, mainly news items and What's On's and was about 3-5 pages in length, although some issues were more substantial when there was significant activity. Due to this UNIMA's commitment to O.P.E.N. was disseminated less regularly during its final year in 2015, although each issue was still impressively comprehensive - and there were more Op-dates. By then, puppetry was developing a thriving presence on social media and I could no longer keep my ageing fingers on the pulse.

Richard and I published the final regular O.P.E.N. in September 2015 and we devoted our resources to the UNIMA Newsletter. I continued with the online UNIMA Newsletter until February, 2017, when Kay Yasugi took over the mantle and developed the newsletter into the elaborate online publications UNIMA has today. The embers of O.P.E.N. were still glimmering, however. When Axel Axelrad passed in November 2018 at the age of ninety-nine, Richard [Hart] and I produced a special issue of O.P.E.N. in January 2019. This 2 part online commemorative edition, featured Axel's life, work and puppets and celebrated his remarkable gift to 20th century Australian puppetry and children's television. As editor of the new online UNIMA OZ and UNIMA E-Updates Kay Yasugi has continued the O.P.E.N. tradition of providing a main course newsletter with appetisers in between. And an infinite tracery of links! We are all staying connected.ommemorative edition, featured Axel's life, work and puppets and celebrated his remarkable gift to 20th century Australian puppetry and children's television.

As editor of the new online UNIMA OZ and UNIMA E-Updates Kay Yasugi has continued the O.P.E.N. tradition of providing a main course newsletter with appetisers in between. And an infinite tracery of links! We are all staying connected.

UNIMA OZ

50th Anniversary Edition

ISSUE 5 / 2022

1970 ————— 2020

Past / Present / Future

Volume Two

UNIMA AUSTRALIA Inc. No A0045823
A CENTRE FOR L'UNION INTERNATIONALE DE LA MARIONNETTE

UNIMA OZ

ISSUE 5 / 2022

50th Anniversary Edition

This issue of UNIMA OZ has been collated, designed and published on Aboriginal land. The editorial team would like to acknowledge and pay our respects to the traditional custodians and original storytellers of these lands. We pay our respect to elders past, present and emerging and we extend that respect to all Aboriginal and Torres Strait Islander people. We acknowledge that sovereignty was never ceded and that this always was and always will be Aboriginal land.

Editorial Team	UNIMA Australia Committee
Editor & Designer Pete Davidson	President Philip Millar
Sub-editors History Katherine Hannaford	General Secretary Kay Yasugi
Design & Making Christopher Ragg	Treasurer & Membership Secretary Katherine Hannaford
Performance & Innovation Philip Millar	Ordinary Committee Members Adam Bennett Pete Davidson
Community Kay Yasugi	Larissa Deak

Volume Two Contributors

Richard David Bradshaw · Steve Coupe · Katherine Hannaford · Richard Hart · Leon Hendroff
Dr Lynne Kent · Sarah Krieglar · Tina Mathews · Philip Millar · David Morgan · Christopher Ragg · Hilary Talbot · Sue Wallace · Peter J Wilson

Table of Contents

Volume One

Past

1970 ————— 2020

Acknowledgements	III
Table of Contents	IV
President's Foreword	V
Editor's Note	VII
History	
Introduction	Katherine Hannaford 1
How UNIMA Australia Began	Richard Bradshaw 2
How UNIMA Australia Became Incorporated	Richard Hart 5
Bill Nicol, The Father of Australian Puppetry	Richard Bradshaw 7
The 20th World Congress and Puppetry Festival	Philip Mitchell 11
From Handwritten Newsletter to Digital Magazine: An Overview of Puppetry Communications	Richard Hart 13
Australian Puppeteer - From Bulletin to Magazine	Richard Hart 20
Opening Doors and Staying Connected: O.P.E.N. Magazine	Julia Davis 22
Curated Puppet Book List	Richard Hart Richard Bradshaw 27
Fingerprint - Published by Handspan Theatre (1984-1993)	Helen Rickards 29
From The Archives: Curated Articles from Australian Puppet Journals	Katherine Hannaford 30
The Lorrie Gardner Scholarship Fund	Goyle Gardner 32
Remembering Norman Hetherington (1921 - 2010)	Peter McGill Murray Raine 34

IV

Table of Contents

Volume Two

Present

1970 ————— 2020

Acknowledgements	III
Table of Contents	IV
Editor's Note	V
Design & Making	
Foreword - Puppet Building Through The Decodes	Christopher Ragg 1
From Audience Member to Puppet Builder	Katherine Hannaford 6
Working with Wire	David Morgan Sue Wallace 11
Collaborating With Things	Dr Lynne Kent 12
Remembering The Makers - Beverley Campbell Jackson & Ross Hill	Christopher Ragg et al 15
Me and My Shadows	Richard David Bradshaw 20
On A Career in Puppetcraft	Tina Mathews 33
Simple Pleasures	Leon Hendroff 38
Dream Puppets - A Journey & Exploration of Blacklight Theatre	Richard Hart 45
Behind The Seams	Katherine Hannaford 50
Maker Spotlight	Hilary Talbot 55
Performance & Innovation	
Foreword	Philip Millar 57
A Puppet Company's Year in 2020	Sarah Krieglar 58
The Fellowship	Peter J Wilson 64
Is The Puppet Show Dead?	Sue Wallace 67
The Evolution of Puppetry Performance at Creature Technology	Philip Millar 73

IV

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

ALEX JOY főszerkesztő UNIMA OZ / AUSZTRÁLIA

Az One Orange Sock független bábművészeti stúdió alapítójaként egy gyakorlatorientált, interdiszciplináris művészeti és tervezői fórumot hozott létre. A stúdió célja, hogy egyesítse a tervezőket, a pedagógusokat és az előadóművészeket. 2014-ben szerezte meg Tervező (BA) és Művészetpedagógus (BA) diplomáját az Új-dél-walesi Egyetemen. Új-Dél-Walesben és Victoria államban akkreditált tanári képesítése. 15 éves színész és művészetpedagógus gyakorlata van. A bábművészetrel 2015-ben ismerkedett meg, amikor kiválasztották az Avenue Q zenés vígjáték főszerepére. Azóta a bábjáték elkötelezett híve, legyen szó színházról vagy televízióról. Dráma-tantervet írt az Új-Dél-Wales Oktatási Minisztériumnak. Találkozhatunk vele még improvizációs instruktorként, a Művészeti Tagozat oktatójaként állami színjátszókat

vezet, és a Kreatív Dolgozók az Iskolákban program keretén belül rezidens művészként tevékenykedik Victoria Állam Regionális Művészetéért. 2019-ben az UNIMA Youth In Progress ausztrál küldöttjeként Oroszországban volt ösztöndíjas. Fellépett a Ryzansky Smotriny Nemzetközi Bábfesztiválon, ahol Boris Konstantinov, a moszkvai Obrazcov Bábszínház művészeti vezetőjének rendezésében mutatták be darabjukat. 2020-ban térítésmentes ösztöndíjat nyert Erasmus Mundus Joint Masters Program, Bábművészeti MA európai képzésére, a PuppeTry-ra, amit a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetem szervezett. Büszke tagja az Ausztrál UNIMA Bizottságának, ahol az arculatért felelős és a kommunikációt irányítja. Tagja még az UNIMA Nemzetközi Ifjúsági Bizottságának is. Jelenleg Ausztráliában, Melbourne-ben él.

ALEX JOY editor in chief BIOGRAPHY / AUSTRALIA

Alex started One Orange Sock as a conduit for his interdisciplinary art and design practice. The studio is purposed to merge his three major disciplines as a designer, educator and performer.

Alex is a graduate of UNSW Art & Design (2014) with a double bachelor of Design and Arts Education. He is a qualified secondary teacher and is accredited in both New South Wales and Victoria. Alex has 15 years experience as an actor and arts educator. In 2015, when cast as the lead role in Avenue Q, he discovered puppetry. Since then, Alex can't get enough of the art form be it in theatre or television. Alex has written Drama curriculum for the NSW Department of Education. His other gigs include being an improvisation instructor, a State Drama ensembles tutor for The Arts Unit and an Artist In Residence for Regional Arts Victoria as part of the Creative Workers in Schools program. In 2019, Alex was the Australian candidate for the UNIMA Youth In Progress fellowship to Russia. He performed in

the Ryazansky Smotryny International Puppet Festival under the direction of Boris Konstantinov - Artistic Director of the Obraztsov Puppet Theatre, Moscow. In 2020, Alex was chosen as a full scholarship recipient for the Erasmus Mundus Joint Masters Program 'Puppetry' to study his Masters of Puppetry in Europe hosted by The University of Theatre & Film Arts Budapest (SFZE). Alex is a proud committee member of UNIMA Australia where he manages design and communications. He is also a member UNIMA International Youth Commission. He is currently based in Melbourne, Australia. E-mail: Pete Davidson editor@unima.org.au

• • •

KAY YASUGI főtitkár UNIMA AUSTRALIA

Ausztráliában, Sydney-ben él ő bábművész, báb-készítő és pedagógus. Az Egyesült Királyságban, a London Bábművészeti Iskolában tanult. Jelenleg a Pupperoos közvetítésével szabadúszó bábművészként dolgozik, elsősorban az oktatási és gyermek projektekre fókuszál. A Digital Seagull vezetőjeként professzionális bábművészeti és digitális média tartalmakat biztosít felnőtteknek, és olyan vállalatoknak, mint például a Tourism Australia. Az UNIMA Ausztralia bábművészeti szövetség Főtitkára és egyik Tanácsadója. A bábjáték iránti szenvedélyének köszönhetően világszerte számos olyan eseményen

és projektben vett részt, mint a dániai Koppenhágai Bábfesztivál, a cseh Prágai Quadriennálé, a kambodzsai Óriásbábos Projekt, az olasz Offidai bábfesztivál, és az V. Kínai Quanzhou-i Nemzetközi Bábfesztivál. Báb-készítőként és báb-színészként filmeknek, televízióknak és báb-színházaknak is dolgozott. Többek között az Andy Griffiths és Terry Denton által jegyzett *13 emeletes faház* [13-Storey Treehouse] című gyerekkönyv alapján készült show-ban is tevékenykedett. Láthattuk az ABC televízió Play School oktató műsorának bábművészeti epizódjaiban (a Through the Window rovatban). 2020-ban a Sydney-i Operaház Kreatív Vezetők az Oktatásban programjának egyik művésze volt. 2021-ben báb-színészként és báb-készítőként dolgozhatott az ABC televíziónál, az iView Campaign produkcióban, ami TV hirdetések, digitális médiát, GIF-eket és kültéri hirdetéseket is magában foglalt. Egy másik projektje során a Koreai Kulturális Központtal koreai népmeséket dolgozott át, amiket a The Wiggles online olvasott fel. Küldetése, hogy a bábjáték örömét minden korosztállyal megossza.

KAY YASUGI General Secretary BIOGRAPHY / AUSTRALIA

Kay Yasugi is a puppeteer, puppet maker and teacher based in Sydney, Australia. She trained at the London School of Puppetry (UK) and works as a freelance puppeteer through Pupperoos, focusing on education and children's projects. She also runs Digital Seagull, which provides professional puppetry and digital media for adults and corporate clients such as Tourism Australia. Kay is also the current General Secretary and one of the Councillors for the puppetry organization UNIMA Australia. Kay's passion for puppetry has led her to take part in various events and projects around the world including the Copenhagen Puppet Festival in Denmark, the Prague Quadrennial in the Czech Republic, the Giant Puppet Project in Cambodia, the Figura Offida Festivale in Italy and the 5th China Quanzhou International Puppet Festival. She has made and performed puppets for film, television and theatre including The 13-Storey Treehouse stage show based on the children's book by Andy Griffiths and

Terry Denton. She has appeared on ABC's Play School (Through the Window' segments) for their episodes on puppetry. In 2020 she was an artist for the Creative Leadership in Learning Program with the Sydney Opera House. In 2021 Kay was a puppeteer and puppet maker for the ABC iView campaign which included commercials on TV, digital media, GIFs and outdoor advertising. She also did a project with the Korean Cultural Centre, writing Korean folktales which were read aloud by The Wiggles online. Kay is passionate about sharing the joy of puppetry with people of all ages. www.pupperoos.com; www.digitalseagull.com; https://www.instagram.com/kay_yasugi/
 Editorial Team: Editor & Designer: Pete Davidson; Sub-editors: History: Katherine Hannaford; Design & Making: Christopher Ragg; Performance & Innovation: Philip Millar; Community Kay Yasugi;

Have your voice heard

If you have puppetry news, reviews, images, videos and articles that you would like to share with the puppetry community, please send them to General Secretary Kay Yasugi at secretary@unima.org.au

Not yet a member of UNIMA Australia?

UNIMA Oz is an online publication only available to members of UNIMA Australia. If you would like to join us, please go to www.unima.org.au/membership

If you have a question about your membership please email our Membership Secretary Katherine Hannaford at membership@unima.org.au

Our non-profit organisation is all about fostering the Art of Puppetry, furthering puppetry knowledge and connecting puppeteers in Australia and abroad.

www.unima.org.au

@unimaoz

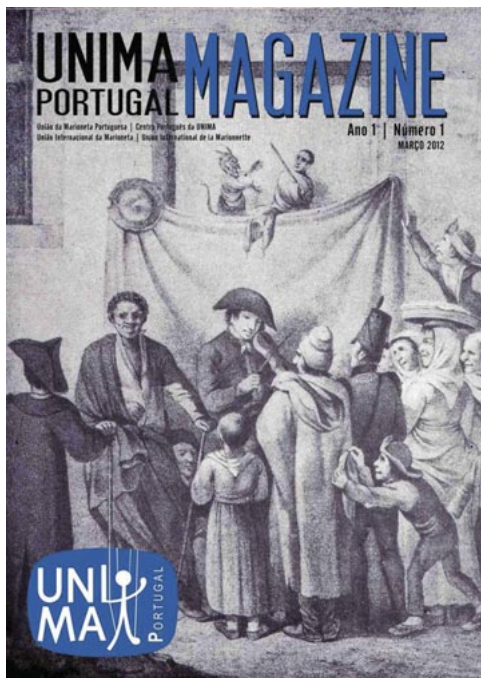

UNIMA OZ

2022

EVENTS

CRAFTY SOCIAL: AQUATIC LIFE AND MARINE WORLDS JAN 22 + UNIMA OZ 2022 SEASON LAUNCH	ARTIST TALK FEB 6 DR. EMMA FISHER-OWEN & PEAR FISHER-OWEN	PUPPET SHOWCASE MAR 6 AQUATIC LIFE AND MARINE WORLDS	SURVIVAL TOOLS: HOLDING A LIVING WITH PUPPETRY MAR 12 WORLD PUPPETRY MONTH
ZOOM PARTY MAR 21 WOULD PUPPETRY DIE? CAKE-BEER-CELEBRATIONS	PUPPETRY NAILED IT! MAR 26 WORLD PUPPETRY MONTH	APR 3 AUTUMN PUPPETRY SOCIAL	KOALA MUPPET MAKING APR 30 KATHERINE HANNAFORD
BEER + PUPPETS JUN 5 	ONLINE WORKSHOP JUL 3 LEON HENDROFF	NO DRINKING ALLOWED PUPPETS ONLY ZOOM AUG 7 	UNIMA OZ 2022 AGM AUG 21
PUPPET DOCTOR HIRE WALLACE STEVE COOPER SEP 4 	THE SILVERLININGS FILM FESTIVAL WATCH PARTY SEP 25 	SPOOKY SHOWCASE + PUPPINK CARVING OCT 30 	IN CONVERSATION WITH KIMMIE WARDLEY NOV 5

[índice]

Unima Portugal pág 4 | 5
Breve história da Unima em Portugal

Unima, a noite pág 6 | 7
FOCO pág 8 | 9
Destaque sobre acontecimentos de referência como festivais, eventos e actualidade. Nesta primeira edição, e porque estamos em março, a **Mensagem de Dia Mundial da Marioneta**

UM DA HISTÓRIA pág 10 | 11
Nesta rubrica, momentos da história. Desta feita temos os **Canhões da Marioneta Portuguesa**, texto de **Adrieto Sana**

PALETA NA VOZ pág 12 | 13
Espaço dedicado a pensamentos, opiniões e opiniões. Através do texto de **Filipa Mesquita**, fomos a conhecer um pouco do pensamento de **Isabel Galvão Barros**

UNIMA DOS BONFOS pág 14 | 15
Revista Actores Marionetas de Belemonte, texto de **Christine Zurbach**

INAUGURAÇÃO pág 16 | 17
Em outubro de 2011 foi inaugurada a Sede e o Centro de Documentação da UNIMA Portugal.

FANTOCHEIRO pág 18 | 19
Um olhar sobre a actividade das Estruturas (Projectos)

CRUZETA pág 20 | 21
Um espaço de partilha de conhecimentos, experiências e histórias para a construção de Marionetas. Um tutorial do **relevo esférico**, da companhia de Marionetas de Mandragora

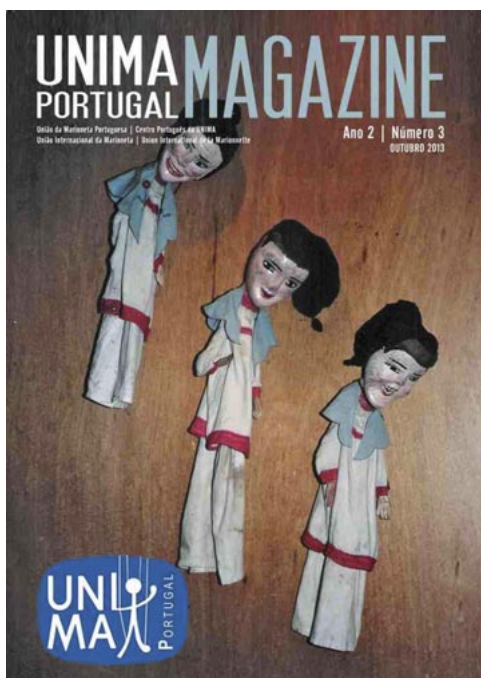
ficha técnica

Coordenação Geral José Gil
Colaboração José Gil, Carlos Silva, Filipa Mesquita, Leonor Barreira
Colaboração nesta edição Leonor Barreira, José Carlos Barros, Christine Zurbach, Kristina Neubauer, José Gil, Filipa Mesquita
Design Gráfico Leonor Barreira
Impressão Unima Portugal
Publicação Trimestral
ANO 1 | Número 1 | Março 2012

UNIMA Portugal
Apartado 552
2461-051 Alameda - Portugal
presidente@unimaportugal.com
magazine@unimaportugal.com
www.unimaportugal.com

Ingre & Casp.
Quadrante de Tires - Lisboa
TS
Os direitos de publicação
desta revista da publicação "O
Teatro Popular em Portugal" de
Alberto Simões, Lisboa - 1924,
pertencem à editora LULA
NACIONAL DO TRAJE.

www.unimaportugal.com

[índice]

FOCO pág 4 | 5 | 6
Mensagem de Dia Mundial da Marioneta.

UM DA HISTÓRIA pág 7 | 8 | 9
Yusufi Dorn Roberto
O que passar a história ao renascer
texto de **Isabel Gil**

ESTUDO
O valor do Teatro de Marionetas Portuguesas
texto de **Carla Magalhães**
pág 10 | 11

PALETA NA VOZ pág 12 | 13
Viv a Ser
Impressões de Vitor
texto de **Clara Ribeiro**

UNIMA DOS BONFOS pág 14 | 17
Mestre dos marionetas de Porto
Entrevista a **Isabel Barros**

FANTOCHEIRO pág 18 | 19
O que se faz por lá
Entrevista a **Era Dina** do Teatro de Marionetas

CRUZETA pág 20 | 21
003-004
Tutorial do **relevo esférico**, da
companhia de Marionetas de
Mandragora

ficha técnica

Coordenação Geral José Gil
Colaboração nesta edição José Gil,
Carla Magalhães, Clara Ribeiro, Isabel
Barreira, Era Dina, Vitor - Teatro de
Maconetes, revista esférica
Impressão Unima Portugal
Publicação Trimestral
Ano 2 | Número 3 | Outubro 2013

UNIMA Portugal
Apartado 552
2461-051 Alameda - Portugal

Ingre & Casp.
Foto retirada do espelho de Alexandre
Ferreira, com a seguinte legenda: no
cena. "Maconetes de grupo tradicional" Teatro
de Unima Tereza & Portuguesa
Ester - personagens - "Maconetes"
participaram no festival português de
teatro itinerante de Belemonte que se
chamava "Folha de Belemonte". O show
foi realizado a convite de Belemonte
Quadrante de Manuel Ribeiro L. 7

www.unimaportugal.com

José Manuel Valbom Gil

UNIMA PORTUGAL MAGAZIN

Portugáliában az első bábszínházi periodika 1976-ban jött létre a Perna de Pau (Gólyaláb) bábcsoport kiadásában, Perna de Pau – Boletim Informativo (Gólyaláb – Hírlevél) címmel.

1983-ban João Paulo Seara Cardoso, a Portói Bábszínház társulat alapítója gondozta, aki a főszerkesztője a „Marioneta – Revista de Teatro de Fantoques” magazinnak („Báb – Bábszínház Magazin”), melynek 4 száma jelent meg nyomtatott formában, a portói ifjúsági szervezeteket segítő alap támogatásával. Az UNIMA Portugal 1989 óta létezik, s 1994-ig aktívan működött. Majd több éves szünet után, 2009-ben az UNIMA Portugal újraélesztette a tevékenységét, és 2012-ben több bábművész és a portugál bábművészethez kötődő személy együttműködésével megszületett az UNIMA Portugal Magazin. Az első három szám megjelenése idején a főszerkesztő/koordinátor José Gil, az UNIMA Portugal igazgatótanácsának elnöke volt. Ez a periódus 4 szám kiadásáig tartott, mindvégig azzal a céllal, hogy népszerűsítsék a portugáliai bábszínházi előadásokat. A különböző területekhez kötődő emberek együttműködése változatossá tette a tartalmat és a témaköröket. Ezek az együttműködések kiterjedtek a bábkészítőktől kezdve a bábművészetről író egyetemi tanárokyig. Az első 3 számban közölt cikkekben Ildeberto Gama és José Gil neve szerepel a „Fio da História” („Történelmi szál”) rovatban, Filipa Mesquita és Clara Ribeiro neve a „Palheta na voz” („Hanghallgató”), Cristine Zurbach neve a „Mala dos Bonecos” („Bábcsomag”), Envide Nefelibata neve a „Cruzeta” („Bábtartó”) rovatban, valamint José Gil, Carla Magalhães, Isabel Barros, Mestre Filipe és José José Machado szövegei. A három szám grafikai tervezése Leonor Bandeira munkája. Az UNIMA Portugal Magazin 4. száma speciális kiadvány volt. Először is azért, mert ez volt az egyetlen, ami nyomtatott és digitális formában is megjelent. Másodszor pedig azért, mert azzal a céllal készült,

hogy a spanyolországi San Sebastiánban és Tolosában megrendezésre kerülő UNIMA világkongresszuson terjesszék. Így ezt a számot két nyelven, portugálul és angolul szerkesztették, és más szerkesztői elvek szerint készült, mint a korábbi kiadások. A Portugáliában működő professzionális bábszínházi társulatok, múzeumok és a kijelölt projektek mutathatták meg benne a tevékenységeiket. Így egyfajta katalógus készült arról, hogy mi történik az országban. A főszerkesztő Nuno Correia Pinto volt, a grafikai tervezést David Pinto készítette. Az UNIMA Portugal Magazin jövőjét az új vezetőség biztosítja, amelynek elnöke Ildeberto Gama. Már dolgoznak az 5. szám közzétételén, ami 2022-ben az UNIMA Portugal honlapján online is megjelenik. A szerkesztői elképzelések szerint inkább a portugáliai bábozás kutatására helyeznek nagyobb súlyt, olyan történészek, szakemberek és akadémikusok közreműködésével, akik elkötelezettek e művészeti forma tanulmányozása iránt.

Fordította Lipp Márta

UNIMA PORTUGAL MAGAZINE uma história recente

A Primeira publicação periódica dedicada ao teatro de marionetas em Portugal remota ao ano de 1976 e foi editada pelo grupo de fantoches Perna de Pau. O título desta edição foi “Perna de Pau - Boletim Informativo”. Em 1983, João Paulo Seara Cardoso fundador da companhia Marionetas do Porto, cria e é Editor Geral da revista “Marioneta – Revista de Teatro de Fantoques” que publica 4 números em formato de papel com apoio do Fundo de apoio aos organismos juvenis do Porto. A UNIMA Portugal existe desde 1989 mantendo-se em actividade até 1994. Depois de um interregno de vários anos a UNIMA Portugal voltou à actividade em 2009 e em 2012 nasceu a UNIMAPortugal

Olá a todos!

O teatro de marionetas em Portugal nunca esteve tão alto como nos últimos anos. Podemos constatar que a produção nacional tem vindo a aumentar tanto em quantidade de produções apresentadas como a sua qualidade artística. A acompanhar isto, temos as prémios e participações alcançadas pelas companhias em concursos e festivais um pouco por todo o mundo, bem como a afluência de público cada vez maior a salas e ruas do nosso país. Outro sinal deste crescimento é o aumento de espaços e eventos dedicados à arte da marioneta em Portugal.

A UNIMA Portugal continua o seu trabalho, temos aumentado o número de associações e mantendo aberta a sede e centro de documentação na cidade de Alcobça. Este número quatro da UNIMA Portugal Magazine é uma edição especial editada em formato de papel e distribuída no congresso mundial da UNIMA em San Sebastián/Tolosa em Espanha. Com a preocupação da difusão da produção portuguesa é uma edição bilingue.

Atraves a todos e longa vida ao teatro de marionetas.

JOSÉ MANUEL VALDOM GIL
(Presidente da Direcção da UNIMA Portugal)

Hi everybody!

The puppet theatre has never been so active in Portugal as in recent years. We can establish that the national production has increased both in number and artistic quality. To prove it, there are the awards and participations the companies have achieved in competitions and festivals everywhere in the world, as well as the enlarged audience numbers in theatres and streets of our country, and the increase in spaces and events dedicated to the art of puppetry in Portugal.

The UNIMA Portugal remains at work, by enlarging the number of associates, and keeping open the headquarters and documentation centre in the town of Alcobça. This fourth issue of the UNIMA Portugal Magazine is a special edition, printed and distributed at the UNIMA's world congress in San Sebastián/Tolosa, Spain. Focused on the promotion of Portuguese production, it is a bilingual edition.

Hiya to all, and long live the puppetry theatre.

JOSÉ MANUEL VALDOM GIL
(President of UNIMA Portugal Director)

ÍNDICE INDEX

- 3 **Editorial** Editorial
Notas de introdução da Arte da Marioneta em Portugal, por José Gil
(Notes of the Puppetry Art in Portugal, by José Gil)
- 4 **Fantochesiro Puppeteer**
Um olhar sobre a atividade das estruturas (Festivals
A look on the activities of the structure Festivals)
- 10 **Directório** Directory
Listagem de Produções, Espaço Dedicados e Eventos
com procedência da Arte da Marioneta em Portugal
(Listing of Productions, Dedicated spaces and Events:
relating the Art of Puppetry in Portugal)
- 20 **Fio da História** The Thread of History
Momentos da história - Um olhar sobre a Arte da
Marioneta em Portugal - Texto de Filiberto Gomes
(Moments of history - A look on the Puppetry Art in Portugal)
Text by Filiberto Gomes

FICHA TÉCNICA DATASHEET

Coordenação Geral General Coordination
Nuno Correia Pinto
Colaboração nesta edição Collaboration in this edition
Filiberto Gomes, José Gil, Patrícia Coimbra Pereira
Design Gráfico Graphic Design
David Pinto
Revisão de Textos e Tradução Text Revision and Translation
Gracia Almeida Chui
Propriedade Property
Unima Portugal
Publicação Publishing
Ano 5 | Número 4 | Maio 2016
Nº 5 | Issue 4 | May 2016
Imagem da capa Cover Image
Maurício de Rubertus | Notas de Publicitação - 6 de Julho de 2016, Belém,
Jardim da Praça do Emprego, promovido pelo Museu da Marioneta de Lisboa.
Foto de Sofia Viegas
Anotar: Maurício | Photo: Sofia Viegas
Anotar: Maurício | Photo: Sofia Viegas

* No mesmo site a edição de Junho de agosto no Tema de Marionetas

Magazine com a colaboração de vários marionetistas e pessoas ligadas à marioneta em Portugal. O Editor Chefe/coordenador geral foi durante 3 edições José Gil na altura também Presidente da Direcção da UNIMA Portugal. Esta edição manteve-se durante 4 edições sempre com o objectivo de promover o que se fazia em Portugal em teatro de marionetas. A colaboração de pessoas ligadas a diversas áreas fez com que os seus conteúdos/rubricas fossem diversificados. Destas colaborações tivemos desde construtores de marionetas a professores universitários a escrever sobre a marioneta. As várias rubricas que foram editadas nos 3 primeiros números tiveram a assinatura de Ildeberto Gama e José Gil em “Fio da História”, Filipa Mesquita e Clara Ribeiro em “Palheta na voz”, Cristine Zurbach em “Mala dos Bonecos”, Envide Nefelibata em “Cruzeta” e ainda textos de José Gil, Carla Magalhães, Isabel Barros, Mestre Filipe e Maria José Machado. De referir ainda o design gráfico nos 3 números de Leonor Bandeira. O número 4 de UNIMA Portugal Magazine foi uma edição especial. Primeiro porque foi a única edição em papel e digital. E segundo, porque foi produzida com o objectivo de ser distribuída no congresso mundial da UNIMA em Sebastian e Tolosa em Espanha. Assim este número foi editado em duas línguas, português e inglês e também teve um tratamento editorial diferente das anteriores edições. Nesta edição as companhias profissionais de teatro de marionetas a trabalhar em Portugal, Museus e projectos dedicados podiam publicitar as suas actividades. Criando assim uma espécie de catálogo do que se faz no país. O Editor Geral foi Nuno

Correia Pinto com design gráfico de David Pinto. O futuro da UNIMA Portugal Magazine irá ser assegurado pela recente direcção que tem como Presidente Ildeberto Gama. Já se está a trabalhar na edição do número 5 e ainda em 2022 terá publicação on line no site da UNIMA Portugal. A linha editorial será mais dedicada à investigação da marioneta em Portugal com colaboração de historiadores, profissionais e académicos que se dedicam ao estudo desta forma de arte.

Unima Portugália-2012. március 20.

Zoom-os megbeszélés - 2021. január 30.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

JOSÉ MANUEL VALBOM GIL főszerkesztő UNIMA PORTUGAL MAGAZIN / PORTUGÁLIA/

Bábszínész, szerző, rendező, bábkészítő; az S.A. Marionetas -Teatro & Bonecos művészeti igazgatója; Vezető oktató az Évora Színházi Egyetem Bábszínész szakán; Kutató/munkatárs a CHAIA-n (az Évora Egyetem Művészettörténeti és Művészeti Kutatási Központja); Az UNIMA Portugal elnöke 2009/2012 és 2013/2016; 1998 óta az alcobaçai Bábfesztivál művészeti vezetője; A Bábszínház számára írt 42 színpadi mű szerzője; a Dom Roberto Teatro Könyve (a hagyományos portugál vándor bábszínház) szerzője; a Saloio de Alcobaça e os novos Palheta- és más bábszínházi kiadványok számára írt cikkek írója. Az UNIMA Portugal Magazin alapítója és társkiadója 2011-től 2013-ig. A bábjátékot összekapcsolta a különböző művészetekkel, mint például a kortárs tánc, az opera és a kísérleti zene. Jelenleg doktorandusz az Évora Egyetem művészettörténet szakán.

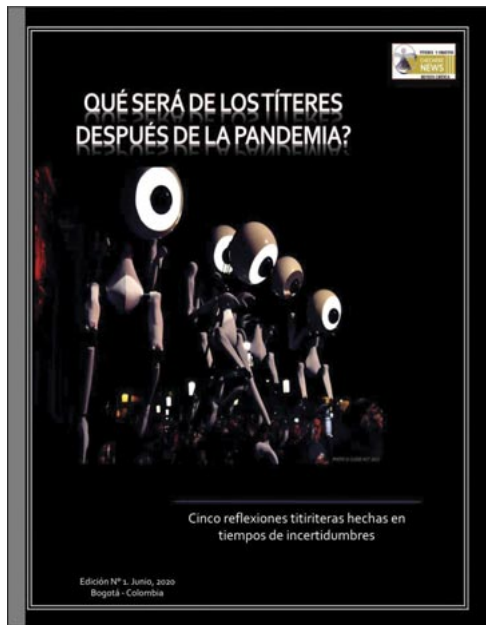
JOSÉ MANUEL VALBOM GIL editor in chief BIOGRAPHY / PORTUGALIA

Marionetista, autor, encenador, construtor de marionetas; diretor artístico da companhia SA Marionetas -Teatro & Bonecos; Mestre em Teatro pela Universidade de Évora, ramo Ator-marionetista; Investigador/Colaborador no CHAIA/Centro de História da Arte e Investigação Artística da Universidade de Évora; Presidente da UNIMA Portugal 2009/2012 e 2013/2016; Diretor Artístico do Festival Marionetas na Cidade em Alcobaça, desde 1998; É autor de 42 textos dramáticos para Teatro de Marionetas, do Livro Teatro Dom Roberto - o teatro tradicional itinerante português de marionetas, Saloio de Alcobaça e os novos Palheta e de vários artigos em publicações especializadas no teatro de marionetas. Fundou e foi coeditor da revista UNIMA Portugal Magazine, de 2011 a 2013. Já juntou marionetas com diferentes artes, como a dança contemporânea, a ópera e a música experimental. Presentemente, é Doutorando em História da Arte na Universidade de Évora.

Address: Rua frei Estevão Martins nº12 - 1º
2460-048 Alcobaça - Portugal;
info@unimaportugal.com;
www.unimaportugal.com;
www.facebook.com/unima.portugal/

CHECHERE NEWS, REVISTA CRITICA DE TÍTERES y OBJETOS / CHECHERE NEWS. A BÁBOK ÉS TÁRGYAK KRITIKAI FOLYÓIRATA, Kolumbia

EGYÉB BÁBFOLYÓIRATOK – BORÍTÓKÉPEK / OTHER PUPPET JOURNALS – COVER PHOTOS

(CHECHERE; COBAZIN; FARDOM; FIGURA; FILAMENTO;
MARIONNETTES-EN-CASTELETS, NEUROPASZT; UNIMA-NYT;
THE PUPPEN MASTER; PUPPEN? MENSCHEN & OBJEKTE;

21 de Marzo - Día Mundial del Títere

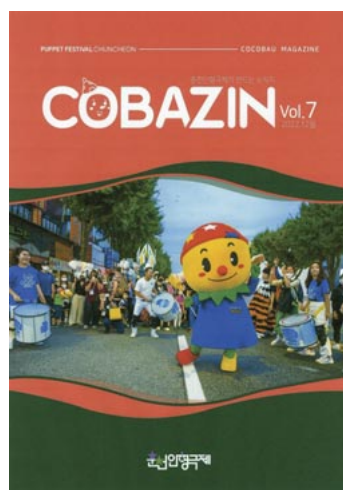
Se piensa, se escribe y se construyen ideas.

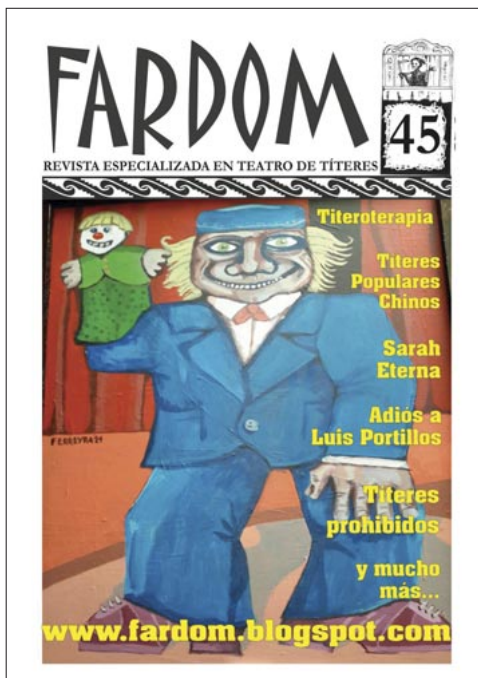
Día Mundial del títere / A bábjáték világnapja, 2021. március 21. Bogotá – Kolumbia. revistachechere@gmail

현대연극계

Dél-Koreai bábos folyóirat

SUMARIOS FARDOM, revista especializada en teatro de títeres / bábszínházra szakosodott folyóirat, Argentina

A FARDOM egy független kiadvány, amelyet 1997-ben hoztak létre a bábművészet terjesztésére. Neve a báb szó származékeként és a számítógépek előtti, kézzel rajzolt ábrákon keletkezett, az első számokban a jegyzeteket "köteg"-szerűen kartonra ragasztották

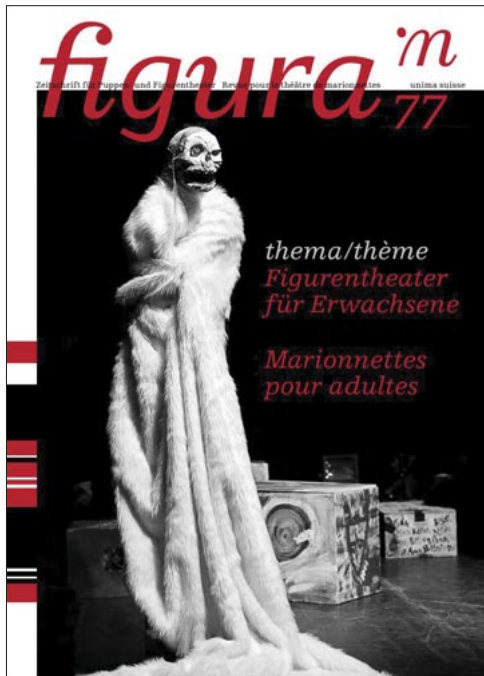
Sibylle Grüter és Jacqueline Surer Fotó: Vanessa Püntener

Jacqueline Surer

figuraszínházi főmunkatárs

1973-ban született Bülachban, majd Vancouverben és Zürichben nevelkedett. A középiskola elvégzése után rendezői gyakorlatot teljesített a zürichi Schauspielhausban, Bécsben a josefstadt-i színházban, valamint Új-Zélandon, a dunedini Fortune Theaterben. Rendezést tanult az Ulmi Előadóművészeti Akadémián, később a Wilhelmshaven-i Landesbühne Niedersachsen Nord, illetve a zürich-i Theater an der Sihl színház rendezőasszisztenseként dolgozott. 2002 és 2005 között a Zürichi Művészeti Egyetem figurajáték szakán posztgraduális tanulmányokat folytatott. Színházi munkái mellett szerkesztőként is tevékenykedett. Dolgozott többek között a svájci televíziónak, a Zürichsee Rádióknak és a Zürichsee című újságnak is. 2018-ig a Figura címen megjelenő figuraszínházi magazin főszerkesztője volt. 2005-ben Sibylle Grüterrel közösen megalapította a Gustav's Sisters figuraszínházi társulatot. A 2017/18-as évad óta együtt, művészeti társigazgatóként vezetik a társulatot.

Fordította Goda Móni

FIGURA 1959 – 2018
SVÁJCI UNIMA BÁBFOLYÓIRATA

Kedves Olvasók!
Bizonyára sokan tudják már: a FIGURA magazin jelenlegi száma, amelyet most a kezükben tartanak – talán mindenképp – az utolsó. A Svájci UNIMA idei találkozásján alvóállapotba helyeződött. Ennek velejárójaként a szervezet titkárságán, valamint a FIGURA szerkesztőségében dolgozó munkatársak szerződésai nem nyerne hosszabbítást. Hogy a szövetség élete miként folytatódik, egyelőre még homályos. Ezért az aktuális lapszámban a Svájci Unima krízisére helyeztük a fókuszot. Ugyanakkor nem látjuk oly sötétben a jövőt! S hogy miért nem, azt az utolsó oldalakon, a „Kitekintés” címszó alatt olvashatják. A szövetség pénztárának megkímélése érdekében, e szám valamennyi szerzője lemondott honoráriu-

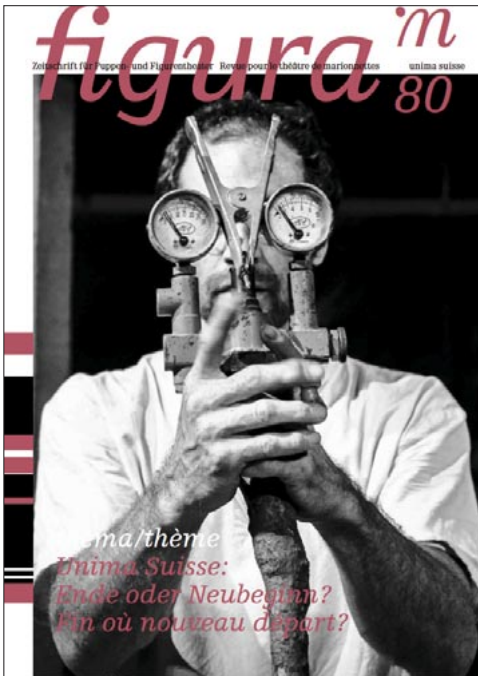
máról – amiért köszönet illeti őket! A terápia-rovat ezúttal hiányzik, szerkesztői saját, személyes okokból tekintettek el tőle.

A FIGURA szerkesztőjeként az én munkám kezdettől fogva mindössze két év időtartamra szólt. Így aztán nem ér meglepetésként a búcsú. Mégis sajnálom, hogy vége. Az mindenesetre, hogy a Svájcban tevékenykedő, parányi figuraszínházi szcénának sikerült ennyi éven át fönntartania egy önálló publikáció megjelenítését, azt gondolom, lenyűgöző teljesítmény. Az utolsó négy füzet összeállítására vonatkozó megbízás ezért hatalmas kiváltsággént ért.

De mint ismeretes, akinek a halálhírért keltik, az sokáig él, és az életben mindig van egy új esély. Nem kizárt tehát, hogy még hallunk egymásról. A jövő további izgalmakat rejteget.

Fordította Goda Móni

An excerpt from the editor-in-chief's farewell address: "...in life there is always another chance. So it's possible we'll hear from each other again. The future holds many surprises."

figura 80 2/18

thema thème	
Que se passe-t-il avec Unima?.....	4
Wie weiter mit der Unima?.....	5
Lohnt sich ein Neuanfang?.....	6-8
Un renouveau vaut-il la peine?.....	9-11
Unima Suisse von 1959 bis 2018.....	12-13
Unima Suisse de 1959 à 2018.....	13-14
Unima à quoi ça me sert?.....	14-15
Was nützt mir die Unima?.....	15
agenda	
Premieren / Premières.....	16/17
schweiz aktuell suisse actuelle	
Hände hoch an der Basler Herbstmesse.....	18
Haut les mains à Bâle.....	19
Surmonter le rideau de röstis.....	20-21
Den Röstigraben überwunden.....	22-23
Un musée de la marionnette voit le jour à Herisau.....	23-24
In Herisau entsteht ein Museum für Puppentheater.....	24-25
Führen und Folgen im Figurentheater.....	26
Guider et suivre au théâtre de marionnettes.....	27
jubiläum anniversaire	
Tokkel-Bühne nimmt Abschied.....	28
Tokkel-Bühne fait ses adieux.....	28
20 Jahre Puppentheater Grafensteln.....	29
Les 20 ans du Puppentheater Grafensteln.....	30
ausblick perspectives	
Nächste GV im Frühling 2019.....	30
Prochaine Assemblée au printemps 2019.....	30
Arbeitsstreffen in der Deutschschweiz.....	31
Neues Buch: Der Stand der Dinge im Figurentheater.....	31
Impressum.....	31

Chilei bábfolyóirat. A Filamento egy kiadói kezdeményezés, amely Claudio Cabezas gondoskodásából született, aki Pedro Pintoval együtt dolgozik a projekt megvalósításán. Filamento is a publishing initiative born out of the concern of Claudio Cabezas, who, together with Pedro Pinto, is working on the materialisation of this project.

 Août 2020
 N° 67
 SECTION FRANCOPHONE DU CENTRE BELGE DE L'UNIMA
Marionnettes en Castelets

Dans ce numéro :	page
Mot du président	2, 3, 4
Activités des Pôles Marionnettes	
Atelier du Prince	5
Espace Marionnettes	6
Théâtre Pirouchet	7, 8
Théâtre du Mirage	9
Ljubljana, la belle révérité	10
Théâtre des Zygomars	11
Assemblée générale	12

INVITATION
ASSEMBLÉE GÉNÉRALE DE LA SECTION FRANCOPHONE DU CENTRE BELGE DE L'UNIMA, ASBL
Le lundi 31 août
Siège social de la Section du Centre belge de l'UNIMA
14 rue de l'Ecole
1480 Tubize

Cher Ami, Chère Amie de la marionnette,
 Nous avons le plaisir de vous inviter à la prochaine assemblée générale statutaire de la Section francophone du Centre belge de l'UNIMA, ainsi qu'il aura lieu le lundi 31 août.
 Programme de la journée de retrouvailles, de rencontre et de notre assemblée générale :

- Accueil à partir de 10h
- De 10h30 à 12h : rencontre avec une marionnettiste, Corinne Balleux
- 12h : pauses et repas dans le jardin de l'Espace marionnettes : auberge espagnole, boissons offertes par la Section
- 13h à 15h30 : découverte du travail de nos membres : vous désirez partager votre travail, présenter votre compagnie, vos ateliers, projets de la Section...
- 16h : assemblée générale

Ordre du jour :

1. Accueil et vérification de la qualité de membre effectif des participants
2. Approbation du procès-verbal de l'assemblée générale du 25 mars 2019
3. Rapport moral d'activités
4. Comptes 2019, état des recettes et dépenses, bilan
5. Rapport des vérificateurs
6. Approbation et décharge aux administrateurs
7. Etat du patrimoine : approbation
8. Activités de la Section : évaluation et projets
9. Election de nouveaux administrateurs pour renforcer le conseil d'administration
10. Budget 2020 : approbation
11. Désignation des vérificateurs aux comptes pour 2020
12. Divers

- 17h30 : fin de la journée et verre de famille.

Pour participer valablement à l'assemblée générale, il faut être membre effectif, donc en règle de cotisation pour 2020.
Merci de vous inscrire rapidement pour permettre une bonne organisation vu les circonstances.
 S'il vous est impossible de participer à notre assemblée générale, il vous est possible de faire usage d'une procuration.
 Attention : un membre ne peut détenir plus d'une procuration !
 En espérant avoir le plaisir de vous rencontrer lors de cette journée, recevez, chère Amie, cher Ami de la marionnette, nos cordiales salutations.
 Philippe SAX

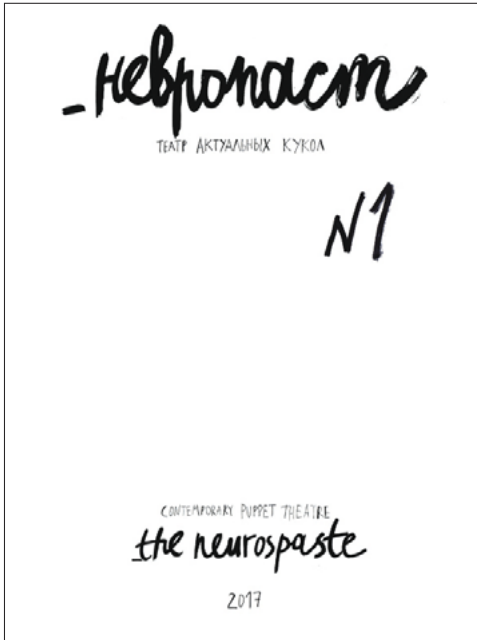
Rédaction : Philippe Sax avec la participation de Dimitri Jageneau, Lora Campanor, et Jean-Pierre Demoulin.
 Mise en page : Espace Marionnettes de Tubize

Éditeur responsable : Philippe SAX
 Siège social : rue de l'Ecole 14
 1480 TUBIZE
 Numéro d'entreprise : 081612211

Page 12
 UNIMA
 MARIONNETTES EN CASTELETS

Belga bábfolyóirat. Szerkesztő: Philippe Sax, Dimitri Jageneau, Lira Campanor és Jean-Pierre Demoulin közreműködésével.
 Székhelye: rue de l'Ecole 14. 1480 TUBIZE

A «the Neurospaste» a BTK színház kiadása a kortárs bábszínházról.

A lapban olvashatunk a bábszínház mai fellegjárásáról, a műfajok szintéziséről, a rendezői látásmódról és az új megközelítésekről, a menedzserment problémáiról. A titokzatos szó, "a neuropasz" a bábművész ókori görög elnevezése. És ami a legfontosabb: hogyan valósítják meg és helyezik el magukat a bábosok manapság.

Содержание

<p>4 Предисловие главного редактора</p> <p>КУКЛЫ В КОНТЕКСТЕ</p> <p>10 Вадим Максимов. Идеи и воплощения театра живых кукол в эпоху становления режиссуры</p> <p>20 Александр Киселев. Где заканчивается театр кукол и начинается Роберт Уильямс</p> <p>28 Антон Запоров. Слово, равенство как интернет не имеет театр</p> <p>КУКЛЫ В ДЕЙСТВИИ</p> <p>36 Татьяна Кузнецкина. Событийный перформанс и театр кукол. Следствие по делу</p> <p>46 Александр Погодаев. Всегда быть в маске. Актер в театре кукол: тенденции и факты</p> <p>58 Татьяна Шеремет. О современном театре кукол для детей</p>	<p>ПИТЕР-КЕЙС</p> <p>71 Руслан Кудашов. Партизанский индустриальный театр — Сима Дьячкова</p> <p>74 Анна Викторовна Сумаспелдиева. Дело (интервью) — Наталья Сероносова</p> <p>81 Яна Таммина. Включение выключенного (интервью) — Сима Дьячкова</p> <p>86 Александр Трушин. АХ! Вещь в современном театре</p> <p>95 Сима Дьячкова. Алексей Лепинский. В преддверии «Гамлета». Петербургские спектакли белорусского режиссера</p>	<p>ТЕМА И ПРОБЛЕМА</p> <p>102 Татьяна Кузнецкина. Сима Дьячкова. Профессия: кукольник. О современных подходах к подготовке кадров</p> <p>108 Сима Дьячкова. Вход через окно. Летняя лаборатория фигуративного театра</p> <p>112 Наталья Сероносова. Частный и государственный. Как сегодня живут театры кукол в России</p>	<p>ИСТОКИ И ПРОРОКИ</p> <p>128 Апри Гуйе. Марионетка (предисловие Вадима Максимов, перевод с французского Татьяны Кузнецкиной)</p> <p>134 Анна Некрылова. Роман Галунов и его работы в театре кукол Ирана</p>
---	--	---	--

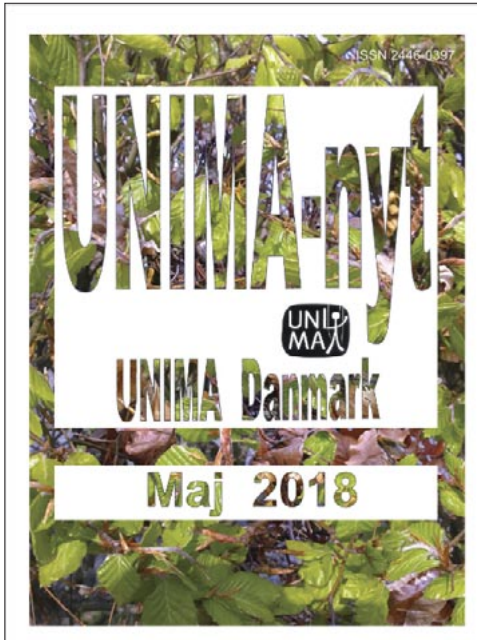
148 Авторы

Contents

<p>4 Preface by Editor-in-Chief</p> <p>PUPPETS IN CONTEXT</p> <p>10 Вадим Maximov. Ideas and realizations of the theatre of the live puppets at the time of the establishment of directing</p> <p>20 Alexei Kisilov. Where puppet theatre ends and where Robert William begins</p> <p>28 Anton Zaporozev. Freedom, equality: How the Internet changes theatre</p> <p>PUPPETS IN ACTION</p> <p>36 Tatiana Kuznetzkina. The puppeteer's case and puppet theatre. Case investigation</p> <p>46 Alexei Pogodaev. Always wearing a mask. Actor in puppet theatre: tendencies and facts</p> <p>58 Tatiana Sheremet. On contemporary puppet theatre for children</p>	<p>ПИТЕР-КЕЙС</p> <p>71 Ruslan Kudashov. Guerrilla — underground fighter. (Interview by Simeya Dymchikova)</p> <p>74 Anna Viktorovna Sumaspeldieva. Case (Interview by Natalya Seronovskaya)</p> <p>81 Yana Tammina. Including the excluded. (Interview by Simeya Dymchikova)</p> <p>86 Alexander Trushin. AHH! An object in engineering theatre</p> <p>95 Simeya Dymchikova. Alexei Lepinsky. In anticipation of Hamlet. St. Petersburg productions of a Belarusian director</p>	<p>ТЕМА И ПРОБЛЕМА</p> <p>102 Tatiana Kuznetzkina. Simeya Dymchikova. Profession: puppeteer. On modern approaches to professional training</p> <p>108 Simeya Dymchikova. Entrance through the window. Summer laboratory of figurative theatre</p>	<p>ИСТОКИ И ПРОРОКИ</p> <p>128 Apri Guye. Marionette (Preface by Vadim Maximov, translation from the French by Tatiana Kuznetzkina)</p> <p>134 Anna Nekrylova. Roman Galunov and his works about Iranian puppet theatre</p>
--	--	--	--

148 Authors

Indhold

Meddelelser	
3 Formanden har ordet	
4 Editorial summary	
In memoriam:	
5 Hans Hærlich-Madsen, død 17-4-2018	
6 Birte Norst, død 6-2-2018	
7 Indkaldelse til generalforsamling i UNIMA-Danmark	
Artikler	
8 Dukkebatter som metafor?	Knud Brodersen
Dukker i Danmark	
13 Om at gå pig –	af Lone Ma Tander m.m. KB
15 'Crash' set af Martin Rasmussen	
16 'Dukkebatter som pædagogisk værktøj'	UNIMA Workshop på Frederiksberg teater
Internationalt	
17 World Puppetry day: 21-marts 2018	og 11 næste år
20 UNIMA international Council meeting	og Fidenas festival i Bochum, Ruhr
Teknikkilder	
23 Håndfærdige dukker fra det Blå Hus Nietzsche	forestilling passer udmærket i det nye min sideite udgave af UNIMA-nytt KB
Omkring bestyrelsen	
24 Referat af bestyrelsesmøde 6. februar 2018	
26 Bøger og DVD'er tilhørende UNIMA centret	
35 Bestyrelsens sammensætning	
36 Ny redaktør søges	

A dán UNIMA folyóirat. Szerkesztői összefoglaló: Május elején a bükk, a dán nemzeti fa, régi barna leveleit szép, üde, világoszöld finomsággal helyettesíti. A tavasz és a nyár eleje biztos jele. Az UNIMA-nyt címlapján a bükkfa sövény egy része látható. Bizonyos szempontból ez szimbolizálja az UNIMA-Dániában zajló változásokat...

Editorial Summary:

In early May the beech, the Danish national tree, is substituting its old brown leaves with nice, fresh, light green finery. It is a sure sign of springtime and early summer. The title page of this UNIMA-nyt shows part of the beech hedge surrounding my wife's house demonstrating this brown / green contrast.

In some ways, this is symbolic of ongoing changes in UNIMA-Denmark.

Last autumn 34-years old Martin Rasmussen was elected new chairman of UNIMA Denmark, replacing Hans Hærlich-Madsen who had been chairman since 2002.

Hans had hoped for a long active retirement working with puppetry together with friends and his wife Kati Palmisær. Sadly enough it should not be. He died in hospital at Tallinn, Estonia on the 17th of April, 73 years old. UNIMA Denmark will miss his extensive experience and large network, p. 5.

This issue also contains a memorial article about Birte Norst who was leader as well as puppeteer at Marionetteatret i Kongens Have in Copenhagen from 1966 to 2012. Many children from the period will remember visits to this open-air summer theatre. Birte Norst was 82 when she died in February 2018 after long time illness. However, Marionetteatret is still going strong now when the trees again are green, p. 6.

Personally, I have been editor of UNIMA-nyt for more than four years and have in the meanwhile turned 82 years old. Producing and editing text and pictures are interesting but rather time consuming. Therefore, I have decided this May 2018 issue should be my last. Hopefully, some younger people will step in and continue the newsletter, maybe in another form, (see back page).

I have, inspired by recent updates by Danish politicians and journalists, written an article about 'Puppet theatre as metaphor'. The topic is the well-known phenomenon: 'Somebody is manipulating somebody else by drawing in strings'. In a theatre, the strings are real and part of the puppet machinery, but they may also carry a symbolic meaning. In politics, the strings are often used satirically indicating contempt for power manipulations, but they may also be seen as an attempt to transfer assumed childishness associated with puppet theatre onto political power struggles. Thanks to Jette Lund for comments and contributions, pp. 8 to 12.

The section 'Puppets in Denmark' is relatively short and mainly concerned with plays I didn't manage to see, pp. 13-14. However, our new chairman Martin is writing about Svend E. Kristensen's new musical performance 'Crash', p. 15.

The section also mentions an UNIMA Denmark attempt to attract new persons into the pedagogical use of puppets, p. 16.

The international section provides material about the World Puppetry Day, March 21st (although no activity in that context is reported from Denmark), pp. 17 to 19.

Information about the UNIMA Council meeting from 15th to 19th May in Bochum, Germany are given together with the program for the FIDENA puppet theatre festival taking place at the area in the same period. Unfortunately, the two Danish Councilors cannot be present at the meeting. Hans Hærlich-Madsen died recently and Martin Rasmussen is prevented by the possibilities for strikes/lockouts in the Danish Public Labor system, pp. 20 to 22.

Some of my wood carved figures are taking care of the page numbers, for details see p. 23.

Minutes from the meeting in the board of UNIMA Denmark February 6th are found on pp. 24-25, and the last 8 pages are taken up by an inventory over books and DVDs belonging to the Danish UNIMA center, pp. 26-33.

Knud Brodersen

4 *Man kan også trænge til et stykke af . . . . .*

UNIMA

UNION INTERNATIONALE

de la

MARIONETTE

grundlagt 1929, medlem af UNESCO

UNIMA Danmark
www.unima.dk

UNIMA Danmarks bestyrelse:

Formand og UNIMA rådsmedlem:
Martin Kragballe Appeltoft Rasmussen
martin@unima.dk

Kasserer og Web-master:
Sune Aske Jørgensen
saj@unima.dk

Rikke Elhøgd Hansen
rikke@unima.dk

Afgående redaktør af UNIMA-nyt:
Knud Brodersen
knud@unima.dk

Bliv medlem af UNIMA-Danmark

Du bliver medlem af UNIMA Danmark ved at kontakte os via hjemmesiden.

Medlemskab gælder januar til december

Indmeldelse efter 1 okt. dækker hele næste år.

Kontingent:
600 kr for ledere/puppetteatretillidner
300 kr for enkelt medlemmer
100 kr for studerende og pensionister

35

Az angol The Puppet magazint 1946 óta nyomtatott formában állítják elő és terjesztik minden céhtag számára. Eredetileg havonta jelent meg, ma már évente megjelenő kiadvány, amely a havonta megjelenő digitális hírlével mellett tájékoztatja a cég tagjait a bábművészeti tevékenység legfrissebb híreiről, véleményekről és szakmai információkról.

The Puppet Master magazine has been produced in printed form and distributed to all Guild members since 1946. Originally produced monthly, it is now an annual publication which, in addition to a monthly digital newsletter keeps Guild members informed of the latest

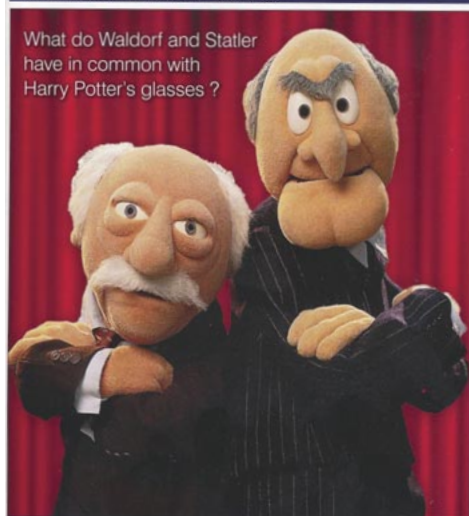

VOLUME SEVENTEEN • NUMBER SIX • Autumn 2020

The changing face of puppetry in 2020

VOLUME SEVENTEEN • NUMBER SEVEN • Autumn 2021

A folyóirat évente kétszer jelenik meg. Beszámol új produkciónkról, történelmi és aktuális témájú szakdolgozatokról, terepbeszámolókról, műhelyjegyzetekről, könyvismertetőkről, színházi hetekről és nemzetközi fesztiválokról, fejleményekről és trendekről, valamint a bábszínház tevékenységéről. A folyóiratot a Német Bábszínházak Szövetsége adja ki, és előfizetéssel elérhető.

Impressum

Puppen Menschen & Objekte. Theaterzeitschrift
Herausgegeben vom Verband Deutscher Puppentheater e.V. (V.i.S.d.P.).
 Die Rechte der Artikel liegen bei den Autoren und dem Herausgeber.
 Die Beiträge geben nicht unbedingt die Meinung der Redaktion wieder.

Redaktion: Ralf Kiekhöfer, Gabriele Schamal; **Gestaltung:** Gabriele Schamal
Redaktionsanschrift: Gabriele Schamal, 15738 Zeuthen, Waldpromenade 82,
 Tel. 033762-93327, E-Mail: pmo-redaktion@vdp-ev.de

Druck: SAXOPRINT GmbH, 01277 Dresden
 Die Zeitschrift erscheint zweimal jährlich. Auflage: 1.000

Vertrieb: Bestellung, auch Einzelhefte früherer Jahrgänge:
 Verband Deutscher Puppentheater e.V., Janina Reinsbach, Mariannenplatz 2,
 10997 Berlin, Tel: 0160 - 977 893 07 oder 030 - 120 533 32,
 Fax: 030 - 20 21 59 995, E-Mail: info@vdp-ev.de, Internet: www.vdp-ev.de

Abonnementpreis: € 12,- für ein Jahr (inkl. Versand innerhalb Deutschlands)
 Verband Deutscher Puppentheater e.V., GLS Gemeinschaftsbank eG
 BIC: GENODEM1GLS; IBAN: DE98 4306 0967 1164 1786 01
 I S S N 1 6 1 9 - 3 5 3 9

Die nächste Ausgabe von „Puppen Menschen & Objekte“ erscheint im Dezember
 2016. Redaktionsschluss: 28. April 2017.

VERBAND DEUTSCHER PUPPENTHEATER E.V.
Geschäftsstelle: Janina Reinsbach, Mariannenplatz 2, 10997 Berlin,
 Tel: 0160 - 977 893 07 oder 030 - 120 533 32 Fax: 030 - 20 21 59 995,
 E-Mail: info@vdp-ev.de, Internet: www.vdp-ev.de
 Bürozeit mittwochs 17-19 Uhr; um Anmeldung wird gebeten.

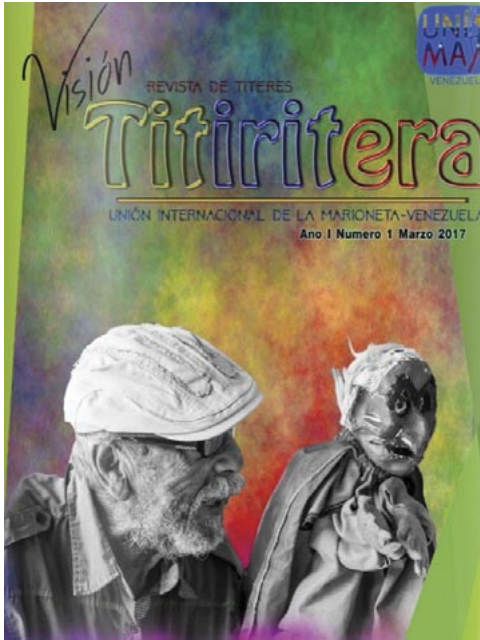
1. Vorsitzende: Ute Kahmann, Ritterhufen 11, 14165 Berlin,
 Tel: 030-84 50 85 44, E-Mail: kahmann@vdp-ev.de

2. Vorsitzender: Matthias Träger, Moselstr. 21, 56818 Klotten/Mosel,
 Tel./Fax: 02671 - 916510, E-Mail: traeger@vdp-ev.de

Kassierer: Wolfgang Wieden, Hallerstr. 11, 41844 Wegberg,
 Tel: 02434-969 8771, E-Mail: wieden@vdp-ev.de

The magazine is published twice a year. It reports on new productions, specialist treatises on historical and current topics, field reports, hop notes, book reviews, theater weeks and international festivals, developments and trends, and activities in the puppetry scene. The magazine is published by the Association of German Puppet Theaters and is available by subscription.

VISIÓN TITIRITERA bábmagazin,
Venezuela
(DIGITAL MAGAZINE OF THE INTERNATIONAL
PUPPETRY UNION)

VISION TITIRITERA
REVISTA DIGITAL DE LA UNIÓN INTERNACIONAL DE LA MARIONETA - VENEZUELA

Revista digital informática de la Unión Internacional de la Marioneta
tema: "Venezuela, día 12, Número 2, agosto 2018"
Deposito legal: en trámite

Director Editorial
José Ramón Fernández / Alejandra Jara
Diseño y Maquetación
Arturo Marín

Sumario

ENCUENTRO NACIONAL DE UNIÓN-VEZUELA EN ACCIÓN DE LA GOBERNACIÓN DEL ESTADO MÉRIDA, 12 DE AGOSTO

El bail de la Famosa
representación para marionetas

El teatro Lamba Lamba
una creación que trasciende fronteras
por: Piedad C. Castellón y Juan

Transcendencia de la formación continua
del titiritero en el siglo XXI
por: Piedad C. Castellón y Juan

Teatro Famosa: "Cabezas de teatro de
tierra"

Asesoramiento desde el extranjero
al teatro marionetario en la actualidad

Desarrollo de los titiriteros en Trinidad
por: Piedad C. Castellón y Juan

Identificación de la obra para el teatro
de marionetas titiritero "La Capa de los Jugos"

El teatro de títeres a sus 50 años de vida
por: Piedad C. Castellón y Juan

El teatro marioneta
por: Piedad C. Castellón y Juan

La marioneta en el teatro de títeres

Un acto de homenaje
al teatro de títeres

Paldo, creador de recuerdos

Los titiriteros
por: Piedad C. Castellón y Juan

El Sargento
Nacional de la UNIÓN VENEZUELA, 2018

EDITORIAL

Ha pasado tiempo desde la aparición del primer número de nuestra Revista VISIÓN TITIRITERA. Y los acontecimientos sociales en Venezuela se han desarrollado de tal manera que varios grupos titiriteros forman ahora parte de la élite venezolana que busca su subdesarrollo más allá de los límites de su país, ellos continúan la tradición transmitiendo que desde hace siglos nos otorga la libertad de acción, como razón de ser esencial de nuestro oficio milenario. Irremediablemente la UNIÓN VENEZUELA, y también esta Revista, se han visto empujados por la partida de algunos de sus elementos más activos.

Sin embargo, "la función debe continuar", y guíenos permanecemos aquí (y por internet) los que están (¡¡¡¡¡) sentimos el deber de buscar los compromisos culturales, entre otros, el poner en sus muros este nuevo epílogo de VISIÓN TITIRITERA, órgano de difusión de la Unión Internacional de la Marioneta-Venezuela.

En el encuentro artículos de opinión, ensayos, cuentos, obras y noticias de grupos que nos han enviado desde varios países: Colombia, Honduras, Nicaragua, España y claro está, de Venezuela.

Se quiere resaltar para el lector una importante información referida a la celebración del II Congreso Nacional de la UNIÓN VENEZUELA, llevado a cabo el pasado mes de marzo del 2018, en el marco de la conmemoración del Día Mundial del Títere, actividad que se desarrolló con la participación de una destacada participación de miembros de diversos rincones de nuestro país y que se dieron cita en la ciudad de Los Teques, estado Miranda.

Esperamos cordialmente que lean con interés esta revista, así la tomamos en nuestros corazos y de que participen en sus próximas ediciones, pues ésta es una de las principales intenciones de la Revista VISIÓN TITIRITERA.

De abrazos fraternos.

Para contactar con nosotros, contacte a:
www.union.org/venezuela-union.org/

Por último:
José Ramón Fernández
"Soy un titiritero, soy un
artista plástico, titiritero, músico"
"Apoyamos con todo el teatro de títeres
de la Secretaría Fundación del "Teatro de
Títeres y Marionetas Culturales"
estado Miranda, Venezuela"

A cseh UNIMA Központ az UNIMA megalapításának 90. évfordulóját ünnepli. The Czech UNIMA Center to celebrate the 90th anniversary of the founding of UNIMA. Prága, 2019. június 6-8.

Nina Malíková*

AZ UNIMA 2021. ÉVI KONGRESSZUSA AZ ONLINE FRUSZTRÁCIÓ JEGYÉBEN

A kongresszus online-vitája során a résztvevők némelyike a fenti szavakkal jellemezte az UNIMA 2021. április 19. és 23. között lezajlott XXIII. kongresszusát, amely a kilencvenéves szervezet történetében először zajlott online formában.

Vitathatatlan tény, hogy az összes résztvevő számára új és szokatlan online-forma volt a fentebb említett frusztráció legfőbb oka. (...)

A kongresszus, amely rendkívüli körülmények között zajlott, a pandémia miatt halasztott kongresszus volt: eredetileg 2020-ban rendezték volna Bali szigetén, s a korábban előkészített program egy év múltán is változatlan maradt. Arról, hogy milyen negatívumok és problémák fűződtek hozzá, még szólok, de az igazságosság érdekében először szólni kell pozitívumairól. Ezúttal ugyanis a kongresszuson mindenki részt vehetett, aki érdeklődött e nemzetközi találkozó iránt, legfőképp pedig azok, akik az „igazi” kongresszusra a legkülönbözőbb okokból nem utazhattak volna el. A részvételnek nem volt más feltétele, mint a kongresszusi „belépti díj” befizetése, így hát végül a kongresszusnak százötven online résztvevője volt, közülük pedig százharmincöten rendelkeztek szavazati joggal. Bár a modern technika teljes mértékben az információáramlás és a számítógépes varázslatok szolgálatában állt, ez a tény sem ellensúlyozta a kongresszus és a választások lebonyolítási protokollja körül kialakult problémákat és kétségeket, s akkor

még nem is szóltunk az anyagok megtárgyalásával egyidejűleg folyó áttekinthetetlen chatelésről.

Beszámoló az UNIMA 2016–2021 közötti tevékenységéről

Az egymást követő három vitadélutánon (május 7-én angol, május 10-én francia, majd ezt követően spanyol nyelven zajlottak: ez az UNIMA három hivatalos nyelve) bírálattal illették annak tényét, hogy a résztvevők – s kivált az újak – nem olvashatták el, nem akarták elolvasni vagy egyszerűen csak az időhiány miatt nem ismerhették meg a főtíkárság által előre megküldött, az UNIMA 2016–2020, illetve 2021 közötti tevékenységét összefoglaló beszámolót, a szakmai bizottságok beszámolóit, a szintügy terjedelmes pénzügyi beszámolót és nem utolsósorban az összes csatolt, az egyes nemzeti központok tevékenységéről szóló beszámolót.

Küldöttségünk (a cseh küldöttség – a szerk.) kezdettől fogva bírálón szolt arról, hogy a főtíkárság beszámolójában meg sem említették az UNIMA megalapításának kilencvenedik évfordulója alkalmából 2019 júniusában Prágában rendezett nagyszabású ünnepeket, de hangunk elhalt az átláthatatlan chatelések sokaságában, az időhiány miatt pedig lehetetlen volt az összességében százharminc oldalt kitevő, áttekinthetetlen beszámolót kommentálni. A fentiek miatti ismerethiány aztán éppúgy megnyilvánult a vitában, mint a kongresszus formális

* Nina Malíková (1945) teatrológus, a bábjatság történetének ismert kutatója; sok éven át a prágai Színművészeti Akadémia, a DAMU Alternatív Színházi és Bábművészeti Tanszékének oktatója volt, s az ugyancsak prágai S. K. Neumann Színház (Divadlo S. K. Neumanna) dramaturgjaként is tevékenykedett. Pályájának fontos és hosszú fejezete fűződik a *Loutkář (Bábjátékos)* című neves szakmai folyóirathoz, melynek előbb szerkesztője, majd főszerkesztője volt. A prágai Színházi Intézet munkatársaként szintén a bábművészettel foglalkozik. Az UNIMA cseh nemzeti központjának az elnöke.
– A fordító jegyzete.

protokolljához és annak alkalmazásához kapcsolódó, s főleg a legkülönbözőbb választások körül kialakult zűrzavarokban. Számos választásra került sor – az UNIMA távozó választmányának és végrehajtó bizottságának az abszolutóriumától kezdve az UNIMA új tiszteletbeli tagjaihoz, a független, pótlólag javasolt tanácsadókhöz, az új végrehajtó bizottsághoz, az UNIMA vezetésének legfőbb reprezentánsaihoz, az egyes bizottságok elnökeihez kapcsolódó választásokon át a következő kongresszus helyszínének kiválasztásáig. Mindennek a levezénylése sokszor valóban meghaladta a választási és az alapszabály-bizottság erejét, amely az esetenként többször is megismételt választásoknál derekasan betartotta és őrizte a demokráciát és az igazságosság alapelveit.

Az UNIMA Tanácsában megjelent „újoncok” számára biztosan újdonságot jelentett, hogy a helyszínen pótlólag tíz független tanácsadót is megválasztottak. A Kongresszusnak, mint az UNIMA csúciszerveinek egyik sajátosságáról van szó, melynek révén a nemzeti központokban megválasztott tanácsadókon kívül még tíz olyan személy kerülhet be az UNIMA Tanácsába, akikre a jelenlévő tanácsadók bármelyike javaslatot tehet. Feltételül azt szabták, hogy a javasolt személy értsen egyet a nevezéssel és jelen legyen a kongresszuson. Egy hosszabb vitára érdemes problémáról van szó, melynek kapcsán olyan pikáns eset is előfordult, hogy az utólag megválasztott tanácsadók közé például az UNIMA volt elnöke, Dadi Padumjee is bekerült, akit saját országában nem választottak meg tanácsadónak.

Mi tette még a kongresszust érdekessé? A választások eredményeként ismét jelentősen korlátozták az elnökből, főtitkárból, a két alelnökből s a kincstárnokból álló választmányt, az ún. board jogköreit, viszont minden alapvető döntés tekintetében újfent kibővültek a végrehajtó bizottság jogkörei. A csúciszerv az UNIMA Tanácsa s természetesen a Kongresszus, amelyre négyévenként kerül sor.

A tizennyolc tagból álló végrehajtó bizottságban a múlttól eltérően több nő és fiatal arc bukkant fel, miként ezt az UNIMA Tanácsa már 2018-ban Bochumban követelte. Nagy siker volt, hogy a végrehajtó bizottságba a mi jelöltünk (mármint a cse-

heké – a szerk.), Kateřina Dolenská is bekerült. Nem akarom, hogy írásom sportversenyről szóló beszámolóban tűnjön (bár a közvetlen résztvevők is tanúsíthatják, hogy jó néhány szavazás esetében a léggör sportrendezvényre emlékeztetett), de az a tény, hogy jelöltünk újoncként az összesítésben a nagyon szép tizennegyedik helyet foglalta el, nagyon örvendetes.

A szakmai bizottságok elnökei és programjuk

Az UNIMA Kongresszusának gyenge pontja, hogy csak a végrehajtó bizottság megválasztott tagjai dönthetnek az egyes szakmai bizottságok irányításának vállalásáról, anélkül, hogy esélyük volna valamiféle saját koncepció kifejtésére, eloszlata a kongresszus résztvevőiben azt az érzést, hogy egyik-másik bizottságot azért bízták rájuk, hogy mind a tizennégy megválasztott bizottság élére kerüljön valaki. Időhiányra panaszkodni egy olyan fontos dolognál, mint az UNIMA munkájának alapját képező szakmai bizottságok, a résztvevők képességeivel és idejével űzött hazárdjáték.

Mivel mindegyik kongresszus végén mindig szóvá teszik az időhiányt – valóban elkerülhetetlen a kongresszus időtartamából két napot unalmas beszámoló olvasásával tölteni, amelyek előzetesen áttanulmányozhatók vagy tömörebb és hozzáférhetőbb formában rendelkezésre bocsáthatók –, s ráadásul a sietség miatt nem jutott kellő tér az egyes bizottságok és az egész szervezet jövőbeni irányultságát érintő vitának, ezúttal meghatározták a kongresszust követő három találkozó időpontját; ezekhez kellene a legközelebbi időszakban az egyes bizottságok online értekezleteinek kapcsolódniuk, tekintettel a programjukra és új összetételükre.

„Az UNIMA legfőbb tisztségviselőinek névsora:”

Cariad Astles (Nagy-Britannia) – Tudományos Kutatás Bizottság elnöke

Lucile Bodson (Franciaország) – a kincstárnok, Finanszírozási Bizottság és Stratégiai Tervezés Bizottsága elnöke

Annette Dabs (Németország) – alelnök, az Jogi Bizottság elnöke

Csató Kata (Magyarország) – Társadalmi Igazságosság Bizottsága elnöke

Kateřina Dolenská (Csehország) – a Kutatási Bizottsága alelnöke

Kristin Haverty (USA) – Kommunikációs és PR Bizottság elnöke

Dimitri Jageneau (Belgium) – foitkar

Katarina Klancnik Kocutar (Szlovénia) – Publikációs és Kortárs Írási Bizottság elnöke

Livija Kroflin (Horvatorsag) – Oktatási, Fejlesztesi és Terápiás Bizottság elnöke

Louise Lapointe (Kanada) – Nemzetkozi Fesztivalbizottsag elnöke

Tito Lorefice (Argentína) – alelnök, a Professzionális Oktatási Bizottságának elnöke

Anasztaszija Mastakova (Oroszorsag) – Ifjúsági Bizottság elnöke

Salma Mosheni Ardehaki (Iran) – Egyuttmukodesi Bizottság elnöke

Idoya Otegui (Spanyolorsag) – a Kulturális Oroksge, Múzeumok és a Dokumentáció Bizottsága elnöke

Clément Peretjatko (Franciaorsag) – Európai Bizottság elnöke

Karen Smith (USA/Ausztrália) – elnök

Dario Ruben Salazar (Kuba) – A Három Amerika Bizottsága elnöke

Tang Dayu (Kína) – Ázsia és a Csendes-oceani térség Bizottsága elnöke

A felsorolt személyiségek kozul jó néhányan már több éves tapasztalattal rendelkeznek a végrehajtó bizottság munkája és a bizottságok vezetése terén – például Luisa Lapointe, Tito Lorefice, Karen Smith, Livija Kroflin.

Az **UNIMA elnökévé** a köztiszteletben álló **Karen Smith**-t választották, s nagy meglepetéssel járt a foitkar megválasztása: az eddigi foitkar, Idoya Otegui sikertelenul szállt sorompoba második mandatumaert, a szavazatok tobbsgeget **Dimitri Jageneau** kapta meg. Az alelnökök tisztsegebe **Annette Dabsot** és **Tito Loreficet** választották. A **kincstárnok** fontos posztját továbbra is a mindenki által megtapsolt franciaorsagi **Lucile Bodson** tölti be. Az imént felsoroltak mindegyikének nagyon jó kapcsolatai vannak kozpontunkkal és orszagunkkal (Csehorsaggal – a szerk.), ahol már jártak néhány-

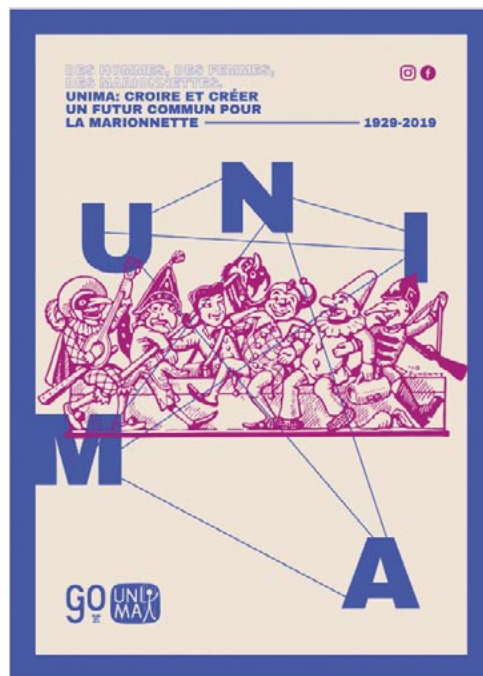
szor. (A választmány ju tagjaival készült beszelgeteseket a *Loutka* 2021/3. száma kozlote – a szerk. megjegyztese.)

Az UNIMA 2025. évi kongresszusának helyszínéül a dél-koreai Chuncheon városát választották (melyet a kongresszuson nagyon hatásosan nepszerusitettek).

Jóllehet az UNIMA XXIII. kongresszusának az ismeretése a cél, egy személyes megjegyztestol nem tudok eltekinteni: a kollégák és a végrehajtó bizottság tagjai kozul számosan fejezték ki sajnalkozasukat amiatt, hogy a bizottságból és a kongresszusról is hiányzott Stanislav Doubrava, akinek hozzájárulását az UNIMA tevekenysegehoz, a kollegialitasat, munkáját és országa képviseletének módját kivétel nélkül mindenki becstul.

(LOUTKÁŘ, 2021. 2. 26–27)

G. Kovács László forditása

	Carlad Astles Great Britain		Louise Lapointe Canada		Karen Smith President		
	Lucile Bodson France		Kateřina Lešková Czech Republic		Annette Dabs Vice-President		Tito Loreface Vice-President
	Annette Dabs Germany		Anastasia Mashtakova Russia		Idoya Otegui Spain		Darlo Ruben Salazar Cuba
	Tang Dayu China		Salma Mosheni Ardehali Iran		Clément Peretjatko France		Karen Smith USA
	Kristin Haverty USA		Dimitri Jageneau General Secretary		Lucile Bodson Treasurer		
	Dimitri Jageneau Belgium						

The 23th congress of the International Puppetry Association took place on 19-23 April 2021. UNIMA was founded in Prague in 1929 and the congress was held online for the first time due to the current situation. / 2021. április 19-23. között került megrendezésre a Nemzetközi Bábjátékos Szövetség 23. kongresszusa. Az UNIMA-t 1929-ben alapították Prágában, és a kongresszus a jelenlegi helyzet miatt először került megrendezésre online.

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR

Társadalom
Történelem
Művelődés

LIMES

Tudományos szemle 1988–2012

Alapította Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata

DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

Megjelent DVD-n az Arcanum-Adatbázis Kft. kiadásában a LIMES tudományos-történelmi szemle valamennyi száma (25 évfolyam, 95 szám, 14 000 oldal.) További információk a kiadó honlapján

Ånd i hanske Norway | UNIMA Norway | Elin Lindberg

www.unima.no

Animatazine Italy | Alessandra Amicarelli & Valeria Sacco - Editorial contributors: Cristina Grazioli, Beatrice Baruffini, Angela Forti, Marco Ferro, Alessandro Palmeri, Mariano Dolci

www.animatazine.org

Art Limes Hungary | Jenő Virag

www.artlimes.hu

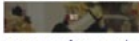

Chechere Colombia | Diego del Castillo, Héctor Loboguerrero, Victoria Sánchez, Sergio Murillo and José Ramón Fernández

mega.nz/file/ie5WwaxT#nPaDTDX-AcJxM9ZP0QSp6dkazPY6QmasIH9TNhfxWQ

Cobazine South Korea | FFWang

www.cocobau.com/contents.do?cid=b1904249167c4ce7a956c93fd4588ec8

Critical Stages, n° 19 Special Topic: The Art Form of Contemporary Puppetry International | IATC - International Association of Theatre Critics | Margareta Sörenson (Sweden) & Jean-Pierre Han (France)

www.critical-stages.org/19/

Das andere Theater Germany | UNIMA Germany

unima.de/das-andere-theater/

De wereld van het poppenspel (The world of puppetry) Netherlands | NVP-UNIMA

Netherlands | Peter Vermaat

www.nvp-unima.nl/over-nvp-unima/

De:Do Germany | Prof. Dr. Insa Fooker & Dr. Jana Mikota
dedo.ub.uni-siegen.de/index.php/de_do/about

Dokument Sweden | UNIMA Sweden | Margareta Sörensen
www.unima.se

Double Germany | Deutschen Forum für Figurentheater und Puppenspielkunst | Anke Meyer
www.double-theatermagazin.de

Fantoche Spain | UNIMA Federación España | Joaquin Hernandez
www.unima.es/?page_id=16

Fardom Argentina | William Bernasconi
sumariosfardom.blogspot.com/p/fardom-es-una-publicacion-independiente.html

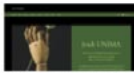
Figura Switzerland | UNIMA Suisse | Jacqueline Surer
www.unimasuisse.ch

Filamento Chile |
 Claudio Cabezas G. & Pedro Pinto M
mega.nz/file/jOxCGaaQ#7ZYGLZKL-1YWdz_z77us6nC4ZFsSb2lpmdDkZAOjsvc

IN EU PUPPET
catalog.ineupup.eu/

Irish UNIMA Newsletter
 Ireland | Irish UNIMA | Marie Denham
irishunima.wixsite.com/website

Journal
Canada | UNIMA Canada | Marthe Adam
www.unimacanada.com/journal

Juanito Y Maria Argentina | Instituto Nacional del Teatro | Teatro de Titeres El Telón
mega.nz/file/TOA12SDK#1vZ3bQQ6V4Y6coDQk9AkO08blvsh0ZGgO6oycaSCJsA

Kuklart Bulgaria | UNIMA Bulgaria | Mihail Baykov
www.kuklart.bg

La Hoja del Titiritero
| UNIMA Three Americas Commission
www.unima.org/fr/hoja-del-titiritero/

Loutkář Czech Republic | Kateřina Dolenská
www.loutkar.eu

Lutka Slovenia |
Lutkovno gledališče Ljubljana | Ajda Rooss
www.lgl.si/en/books-and-journals/242

Lutka Magazine
Slovenia | Public Fund for Cultural Activities | Editors: Tjaša Bertonec, Ajda Rooss, and Maša Jazbec,
Designer: Ajda Schmid
www.lgl.si/en/books-and-journals/670

Manip – Le Journal de la Marionnette France | THEMAA (UNIMA France) | Emmanuelle
Castang
www.themaa-marionnettes.com/manip/

Marionnette et Thérapie
France | Association Autonome |
Marie-Christine Markovic
marionnettherapie.fr

Marionnettes

Canada | AQM | Michelle Chanonat
www.aqm.ca

Marionnettes en Castelet

Belgium | UNIMA Belgium, French section | Philippe Sax
www.unima.be

Mil Vidas Peru |

Tárbol Teatro de Títeres | Martín Molida
vidasmil.blogspot.com

Mobarak – Unima Iran

Iran | UNIMA Iran | Poupak Azimpour
www.unima.ir

Moin-Moin, Journal of Studies on Theater of Animated Forms Brasil | Universidade do

Estado de Santa Catarina – UDESC | Dr. Paulo Balardim (UDESC)
www.revistas.udesc.br/index.php/moin/issue/archive

Noticias da marioneta

Portugal | El museu da marioneta de Lisboa |
 Ana Paula Rebelo Corcia
www.museudamarioneta.pt/wp-content/uploads/2021/05/noticias-da_marioneta-0-EN.pdf

Nukketeatteri Finland | UNIMA Finland – Suomen UNIMA | Laura Silanpää

www.unima.fi/p/nukketeatteri-lehti.html

Pelusin, the messenger

Cuba | UNIMA Cuba

Puppen, Menschen & Objekte
Germany | Verband Deutscher Puppentheater e.V.
www.vdp-ev.de/vdp-zeitschrift/

Puppet Master (annual magazine)
United Kingdom | British Puppet and Model Theatre Guild | Brian Hibbit
www.britishpuppetguild.org.uk/index.php/publications

Puppet Notebook
United Kingdom | British UNIMA | Tim Garrett
unima.org.uk/puppet-notebook/

Puppet Plays, multilingual open source platform, a research programme funded by the European Union
France | European Union, France | Didier Plassard
puppetplays.www.univ-montp3.fr/en

Puppetring (private online Puppet, Shadow and Marionet magazine)
(English/French), Titerasante (Spanish), Putxinelli(Catalan) Spain | Associació INTERSECCIONS | Toni Rumbau
www.puppetring.com

Puppetry International United States | UNIMA USA | Andrew and Bonnie Periale
<https://www.unima-usa.org/pi-51-table-of-contents>

Puppetry Journal United States | Puppeteers of America | Steve Abrams
www.puppeteers.org

Puthalika Patrika India |
Spooorti Theatre for educational puppetry, art & craft. STEPARC | Praveena
www.spooorthitheatre.com

Resquielos Bolivia |
Maison de la Culture de Cochabamba
mega.nz/#!OeJDRKl1!inx6ON32MWHF8Y-9v6m0FGYPk3I7iFu0EzZrDIKao

Revista Alma en Mano
Bolivia | Alexia Loredo
titereschwaky.wixsite.com/etwaky

Revista Mamulengo
 Brasil | UNIMA Brasil Center ABTB CUB
ahbcentrounimabrazil.wordpress.com/revista-mamulengo/

Sutradhar India | UNIMA Puppeteers Trust India | Ranjana Pandey
www.unimapuppeteersinai.in/sutradhar

Teatr Lalek Poland | Polunima | Lucyna Kozieln
www.polunima.pl

The British Puppet & Model Theatre Guild Newsletter (bi-monthly)
 United Kingdom | British Puppet and Model Theatre Guild | Sarah Peagood
www.britishtpandm.org.uk/index.php/publications

The Neurospaste Russia | Bolshoi Puppet Theatre | Tatiana Kuzovchikova, deputy editor in chief Natalia Sergeevskaya
nspuppetry.art/en/magazine

The Newsletter (UPT)
 India | Unima Puppeteers Trust, India | Ratnamali Mori
www.unimapuppeteersinai.in

The puppetry school of Kharkiv in Charleville-Mézirès

UNIMA OZ Australia | UNIMA Australia | Alex Joy
www.unima.org.au/australian-puppeteer-magazine

UNIMA Portugal Magazine Portugal | UNIMA Portugal | José Gil
www.unimaportugal.com/magazine/

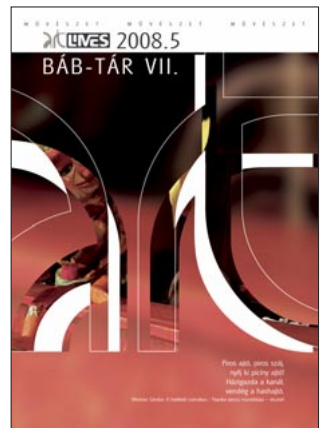
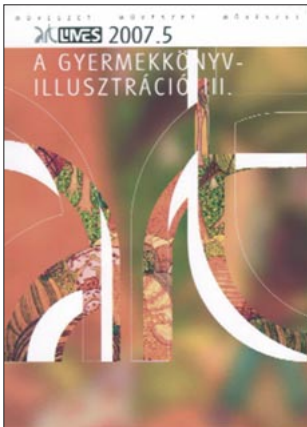
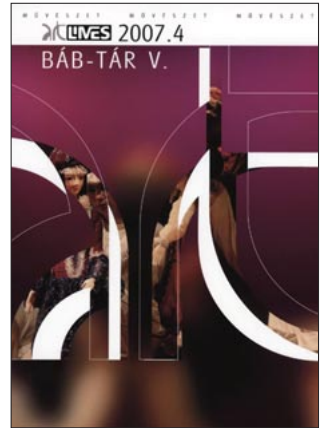
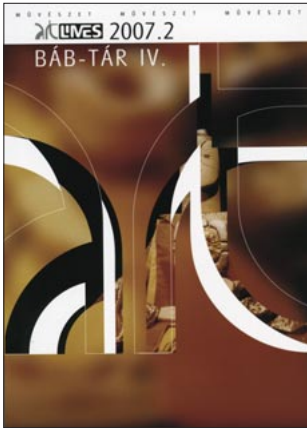

UNIMA-nyt newsletter Denmark | UNIMA Danmark | Knud Brodersen
www.unima.dk/a/news.htm

Visión, Titiriteras, digital puppet magazine Venezuela | UNIMA Venezuela | José Ramón Hernández and Alejandro Jara
www.unima.org/wp-content/uploads/2018/08/Vision_Titiritera_Agosto_2018.pdf

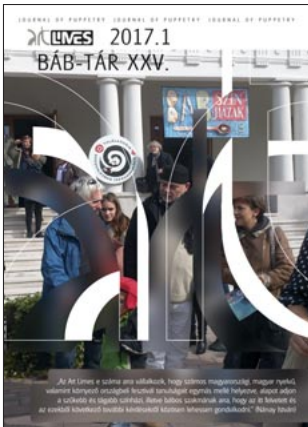

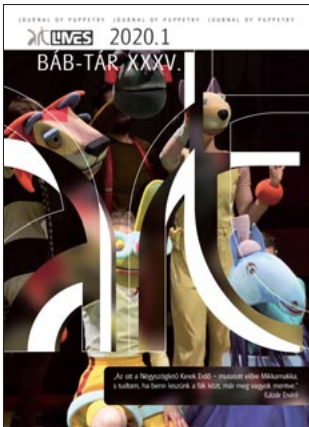

MEGJELENT SZÁMAINK:

2003/1. szám – BÁBOK ÉS BÁBUK (elfogyott)	–
2003/2. szám – A PASZTELL (elfogyott)	495 Ft
2004/1-2. szám – DIKTATÚRA ÉS MŰVÉSZET I-II.	990 Ft
2004/3-4. szám – A GYERMEKKÖNYV-ILLUSZTRÁCIÓ I-II. (elfogyott)	990 Ft
2006/1. szám – BÁB-TÁR I. (elfogyott)	–
2006/2-3. szám – BÁB-TÁR II-III.	990 Ft
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában (elfogyott)	850 Ft
2007/2. szám – BÁB-TÁR IV.	650 Ft
2007/3. szám – Kihelyezett tagozat	850 Ft
2007/4. szám – BÁB-TÁR V.	850 Ft
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2008/2. szám – Képzőművészek Esztergomban a 20. században	850 Ft
2008/3. szám – BÁB-TÁR VI.	850 Ft
2008/4. szám – ÜVEGSZOBRA SZAT	850 Ft
2008/5. szám – BÁB-TÁR VII.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2009/3. szám – Wehner-Vernissage	850 Ft
2009/4. szám – BÁB-TÁR VIII.	850 Ft
2009/5. szám – Fémszobrászok Tatabányán	850 Ft
2009/6. szám – BÁB-TÁR IX.	850 Ft
2010/1. szám – BÁB-TÁR X.	850 Ft
2010/2. szám – BÁB-TÁR XI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/1. szám – BÁB-TÁR XII.	850 Ft
2011/2. szám – Képzőművészek Tatabányán a 20. században	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX. A képiró: Kass János, 1. rész	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft
2012/1. szám – BÁB-TÁR XIII.	850 Ft
2012/2. szám – IPARMŰVESSÉG I.	1.000 Ft
2012/3. szám – A KÉPIRÓ, KASS JÁNOS	1.000 Ft
2012/4. szám – BÁB-TÁR XIV.	1.000 Ft
2013/1. szám – IPARMŰVESSÉG II.	1.000 Ft
2013/2. szám – IPARMŰVESSÉG III.	1.000 Ft
2013/3. szám – BÁB-TÁR XV.	1.000 Ft
2013/4. szám – BÁB-TÁR XVI.	1.000 Ft
2013/5. szám – Képzőművészek Dorogon I.	1.000 Ft
2014/1. szám – Képzőművészek Dorogon napjainkban	1.000 Ft
2014/2. szám – BÁB-TÁR XVII.	1.000 Ft
2014/3. szám – KÉP-TÁR I.	1.000 Ft

2014/3. szám – KÉP-TÁR I.	1.000 Ft
2014/4. szám – KÉP-TÁR II.	1.000 Ft
2015/1. szám – BÁB-TÁR XVIII.	1.000 Ft
2015/2. szám – BÁB-TÁR XIX.	1.000 Ft
2015/3. szám – A képiró: Kass János, 3. rész	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában I. kötet	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában II. kötet	1.000 Ft
2015/5. szám – BÁB-TÁR XX.	1.000 Ft
2016/1. szám – KÉP-TÁR III.	1.000 Ft
2016/2. szám – BÁB-TÁR XXI.	1.000 Ft
2016/3. szám – BÁB-TÁR XXII.	1.000 Ft
2016/4. szám – KÉP-TÁR IV.	1.000 Ft
2016/5. szám – BÁB-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2016/6. szám – BÁB-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2017/1. szám – BÁB-TÁR XXV.	1.000 Ft
2017/2. szám – BÁB-TÁR XXVI.	1.000 Ft
2017/3. szám – BÁB-TÁR XXVII.	1.000 Ft
2017/4. szám – KÉP-TÁR V. – I. rész	1.000 Ft
2017/5. szám – KÉP-TÁR V. – II. rész	1.000 Ft
2017/6. szám – BÁB-TÁR XXVIII.	1.000 Ft
2018/1. szám – BÁB-TÁR XXIX.	1.000 Ft
2018/2. szám – KÉP-TÁR VI. Képzőművészek Esztergomban I.	1.000 Ft
2018/3. szám – KÉP-TÁR VII. Képzőművészek Esztergomban II/1.	1.000 Ft
2018/4. szám – KÉP-TÁR VIII. Képzőművészek a Vajdaságban	1.000 Ft
2018/5. szám – BÁB-TÁR XXX.	1.000 Ft
2018/6. szám – KÉP-TÁR IX.	1.000 Ft
2019/1. szám – BÁB-TÁR XXXI.	1.000 Ft
2019/2. szám – KÉP-TÁR X. Képzőművészek Esztergomban II/2.	1.500 Ft
2019/3. szám – BÁB-TÁR XXXII. – Budapest Bábszínház '70	1.000 Ft
2019/4. szám – BÁB-TÁR XXXIII.	1.000 Ft
2019/5. szám – BÁB-TÁR XXXIV.	1.000 Ft
2020/1. szám – BÁB-TÁR XXXV.	1.000 Ft
2020/2. szám – KÉP-TÁR XII.	1.000 Ft
2020/3. szám – BÁB-TÁR XXXVI.	1.000 Ft
2020/4. szám – BÁB-TÁR XXXVII. 1.000 Ft	1.000 Ft
2020/5. szám – KÉP-TÁR XIII. Művészek Tata városában napjainkban I.	1.000 Ft
2020/6. szám – KÉP-TÁR XIV. Művészek Tata városában napjainkban II.	1.000 Ft
2021/1. szám – KÉP-TÁR XV.	1.000 Ft
2021/2. szám – BÁB-TÁR XXXVIII.	1.000 Ft
2021/3. szám – BÁB-TÁR XXXIX.	1.000 Ft
2021/4. szám – KÉP-TÁR XVI.	1.000 Ft
2021/5. szám – BÁB-TÁR XL.	1.000 Ft
2021/6. szám – KÉP-TÁR XVII.	1.000 Ft
2022/1. szám – BÁB-TÁR XLI.	1.000 Ft
2022/2. szám – KÉP-TÁR XIX.	1.000 Ft

2022/3. szám – BÁB-TÁR XLII. I. RÉSZ	1.000 Ft
2022/4. szám – BÁB-TÁR XLIII. II. RÉSZ	1.000 Ft
2023/1. szám – BÁB-TÁR XLIV. II. RÉSZ	1.000 Ft
2023/2. szám – KÉP-TÁR XX.	1.000 Ft
2023/3. szám – KÉP-TÁR XXI.	1.000 Ft

Folyóirataink megvásárolhatók:

– Budapesten: Írók Boltja (Andrássy út 45.)

Megrendelhető: Könyvtárellátó Kht., 1143 Budapest, Ilka u. 31.

Kernstok Alapítvány/Art Limes Szerkesztősége, 2800 Tatabánya, Kós Károly u. 3. fsz. 3.

E-mail: viragjeno46@gmail.com

Honlapjaink: www.artlimes.hu; www.limesfolyoirat.hu

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR

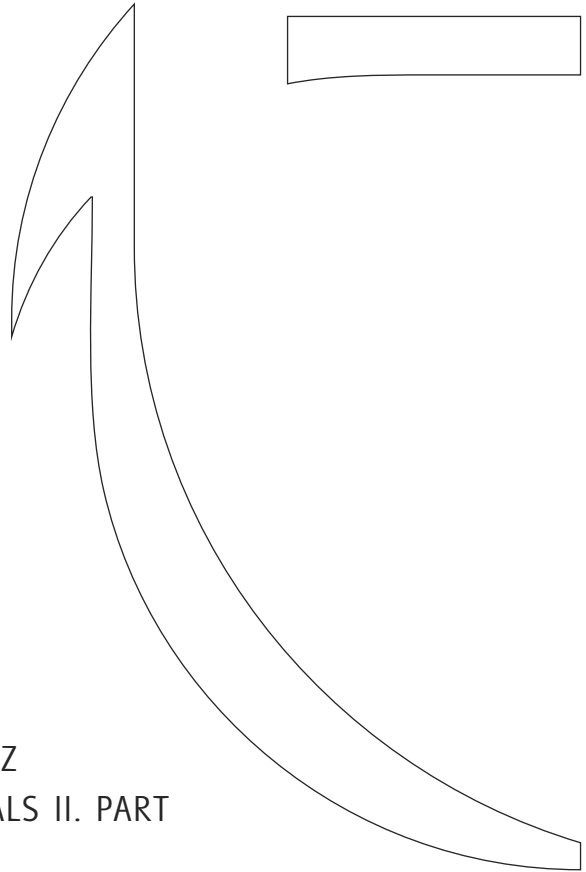

Art Limes 1992–2015

DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

ART LIMES · BÁB-TÁR XLIII.
A VILÁG BÁBFOLYÓIRATAI II. RÉSZ
THE WORLD OF PUPPET JOURNALS II. PART

2022.3/2.

TATABÁNYA

TARTALOM – CONTENTS – II. RÉSZ – II. PART – 2022. 3/2.

II. BÁBFOLYÓIRATOK ABC RENDBEN · PUPPET JOURNALS IN ABC ORDER (M – P)

- 123 Valmor Níni Beltrame: **MAMULENGO** / Brazília / Brasil
- 133 Emmanuelle Castang: **MANIP** / Franciaország / France
- 139 Marie-Christine Markovic: **MARIONNETTE ET THÉRAPIE** / Franciaország / France
- 143 Michelle Chanonat: **MARIONNETTES** / Kanada / Canada
- 149 Martín Molina Castillo: **MIL VIDAS** / Peru / Peru
- 157 Paulo Balardim: **MÓIN-MÓIN** / Brazília / Brasil
- 169 Ljiljana Dinić: **NITI** / Szerbia / Serbia
- 177 Laura Freya Sillanpää: **NUKKETEATTERI-LEHTI** / Finnország / Finland
- 183 Rubén Darío Salazar: **PELUSÍN EL MENSAJERO** / Kuba / Cuba
- 191 Brunella Eruli (1943–2012): **PUCK** (1988–2012) / Franciaország / France
- 195 Tim Butler Garrett: **PUPPET NOTEBOOK** / Egyesült Királyság / United Kingdom

T A R T A L O M – CONTENTS – III. RÉSZ – III. PART– 2023.1.

II. BÁBFOLYÓIRATOK ABC RENDBEN / PUPPET JOURNALS IN ABC ORDER (P – U)

Andrew Periale: **PUPPETRY INTERNATIONAL** / Egyesült Államok / USA

Steve Abrams: **PUPPETRY JOURNAL** / Egyesült Államok / USA

Padmini Rangarajan: **PUTHALIKA PATRIKA** / India / India

Alexia Loredo Cárdenas: **(REVISTA) ALMA EN MANO** / Bolívia / Bolivia

Ranjana Pandey: **SUTRADHAR** / India / India

Lucyna Kozień: **TEATR LALEK** / Lengyelország / Poland

Toni Rumbau: **TITERESANTE – PUTXINEL-LI – PUPPETRING** / Spanyolország / Spain

Nina Monova: **TYEATR CSUGYESZ** / Oroszország / Russia

Alex Joy [aka Pete Davidson]: **UNIMA OZ** / Ausztrália / Australia

José Manuel Valbom Gil: **UNIMA Portugal** / Portugália / Portugal

III. EGYÉB BÁBFOLYÓIRATOK – BORÍTÓKÉPEK / OTHER PUPPET MAGAZINES – COVER PHOTOS

COBAZIN, FARDOM, FIGURA, CHECHERE, FILAMENTO,
MARIONNETTES-EN-CASTELETS, NEWSLETTER

IV. UNIMA – 2021

Valmor Níni Beltrame

MAMULENGO

BRAZIL BÁBFOLYÓIRAT

A *Mamulengo* a Brazil Bábszínházi Szövetség, a Centro UNIMA Brasil – ABTB-CUB magazinja. 1973-ban jelentette meg első számát, amely időpont egybeesik az Egyesület alapításával. A Mamulengo név a népszerű bábszínház egyik legfontosabb megnyilvánulása előtt tiszteleg, melynek Brazília különböző régióiban számos megnyilvánulási formája létezik. Ezt a nevet azért választották a magazinnak, hogy növeljék a Mamulengo láthatóságát a színház világában, és elkerüljék azt a benyomást, hogy valamiféle egzotikus művészetről, vagy a szegényeknek szóló naiv szórakoztatásról van szó. Továbbá azért is választották ezt a címet, mert növelni akarták a Mamulengo ismertségét, amely, bár a Nemzeti Történelmi és Művészeti Örökség Intézet, az IPHAN 2015-ben Brazília kulturális örökségeként ismerte el, látványos művészeti forma, amely más brazil régiókban kevéssé ismert, és különösen ismeretlen délen.

Kezdetben, a szerkesztői döntések szerint, a bábszínházról szóló képzési információkra és cikkekre összpontosítottak, amelyek egyaránt tartalmaznak elgondolkodtató konceptuális elemeket, valamint a fontos braziliai és külföldi eseményekről szóló híreket. A dramaturgia létrehozásának és megismertetésének ösztönzése érdekében több számban elsősorban a népszerű bábszínház mestereinek előadásából gyűjtött forgatókönyvek szerepeltek. Ezek a kiadások a következő szöveggel zárultak: *A braziliai bábszínháznak szentelt magazin, amelyet a Nemzeti Színházi Szolgálat (Oktatási és Kulturális Minisztérium) támogat, ingyenesen terjesztve az ABTB-CUB tagjai számára.* A folyóirat 1973 és 1989 között rendszeresen megjelent, és az Egyesület egyik legfontosabb értéke. Hozzájárulása a brazil bábszínészek generációinak szakmai és művészi képzésének történetéhez vitathatatlan. A Mamulengo sokáig gyakorlatilag az egyetlen képzési és információforrás volt, amely elérte a Brazília távoli

városokban élő bábszínészeket. Alapítója és első főszerkesztője Virgínia Valli (1919 – 2008) színésznő, bábszínész, drámaíró és színházi rendező volt. Virgínia szerkesztette az első hat folyóiratot 1973 és 1977 között, valamint az utolsó nyomtatott kiadást 1989-ben, Rio de Janeiroban. A későbbi években az 1978 és 1984 között megjelent 7–12. kiadásokat egy új szerkesztő, vagy több szerkesztő készítette Brazília különböző városaiban. Minden egyes új vezetéssel az ABTB-CUB központja elköltözött, mivel azt eltérő helyeken vagy régiókban élő bábszínészek készítették. Egy érdekesség említésre érdemes: nincs 13. számú kiadás. A 12. szám után a 14. szám került kiadásra. A mai napig senki sem tudja megindokolni, hogy tévedésből vagy szándékos döntés alapján nem adták ki a Revista N° 13-at. Brazíliában a babonás emberek a 13-as számot szerencsés számnak tekintik, mások pedig szerencsétlennek. A 14. szám megjelenése után aztán 31 év telt el (a 31 a 13 megfordítva!), és a Mamulengo Magazin csak 2020-ban jelent meg újra. Ma is lehet még találni néhány nyomtatott példányt az antikvár könyvesboltokban. Mindazonáltal az összes kiadása elérhető digitális formátumban az ABTB-CUB weboldalán, ingyenesen olvashatók és másolhatók. Az újbóli kiadás előkészületei 2019-ben kezdődtek. Valmor Níni Beltrame professzor az ABTB-CUB jelenlegi vezetésének ösztönzésére megkezdte a folyóirat újradobását és egy új koncepció kidolgozását, immár digitális formátumban. Megalakult egy 12 művészből és kutatóból álló szerkesztői csapat, amely az ABTB-CUB adminisztrációjával és kutatási bizottságával közösen megvitatja és kiválasztja az egyes számok központi témáját. Más szóval, a folyóirat lapszámait egytémájúak, közös érdeklődésre számot tartó és aktuális témákkal foglalkoznak. Majdnem minden lapszám esetében felkérnek szerzőket arra, hogy írjanak a kiválasztott témáról, ahol is a szerzők

kiválasztása olyan kritériumokhoz igazodik, amelyek segítik a témák szélesebb körű lefedését, így egyfajta dossziét hozva létre, amely összegyűjti a tárgyra vonatkozó különböző nézőpontú cikkeket. Egy másik feltétel az, hogy a szerzők földrajzilag egyenletesen oszkojanak meg az ország egész területéről, ennek célja a különböző kontextusokból és valóságokból származó elképzelések méltatása. Hasonlóképpen, ha külföldi közreműködőket hívtak meg, az a fontos, hogy a kiválasztottak megoszkojanak a különböző országok és kontinensek között. A cikkírás során nagy gondot fordítanak a női és férfi szerzők egyensúlyára. A legújabb szakasz kiadásainak fő témái a következők:

- Mamulengo Magazin 15. szám – *A brazil animációs színház kihívásai* (84 oldal);
- Mamulengo Magazin 16. szám – *Bábépítő meseterék* (93 oldal);
- Mamulengo Magazin 17. szám – *Animációs színház pandémia idején* (134 oldal);
- Mamulengo Magazin 18. szám – *A fekete jelenlét a brazil animációs színházban* (162 oldal);
- Mamulengo Magazin 19. szám – *A brazil animációs színház emlékei és gyűjteményei* (176 oldal).

A legutóbb megjelent lapszámok szerkesztését egy kis, rotálódó munkacsoportban osztották meg, amelyet Valmor Níni Beltrame vezet, Miguel Vellinho professzor, az Universidade Federal do Estado do Rio de Janeiro – UNIRIO, valamint Gilson Motta professzor, a Universidade Federal do Rio de Janeiro – UFRJ kutatóprofesszora kitartó segítségével, akik haladó előadóművészeti kurzusokat tartanak a fent említett intézményekben. Ez a közös munka hozzájárult a lapszámok jobb minőségéhez, valamint új dinamikát adott a tervezésüknek. Napjainkban a folyóirat tartalma rovatokba rendeződik, amelyek tematikus cikkekkkel kezdődnek. A *Galéria* című rész a brazil bábszínház vizuális emlékezetéről emlékezik, fotósok munkáit, gyűjteményeket és tematikus vizuális újságkivágásokat mutat be. A *Percursos* olyan bábszínészek tiszteletére szolgál, akiknek története és munkássága hozzájárult a művészet elismeréséhez. A *Dramaturgia* drámai szöveget tartalmaz. A *Taps* rovat a közelmúltban elhunyt brazil művészekről emlékezik meg. A *Könyvkivonatok, disszertációk és*

értekezések a bábszínház nyelvével foglalkozó legújabb kutatási munkákat és publikációkat mutatja be, a *Pombo-Correio (Galambposta)* nevű rovat pedig a lap olvasóitól kapott üzeneteket közli. A Mamulengo rövid cikkeket (körülbelül 1800 szót) tartalmazó magazin kíván lenni, bőségesen illusztrálva. Az olyan informatív szempontok hangsúlyozása, mint például a hírek és az eseményekre szóló meghívók, helyet ad olyan cikkeknél, amelyek egy aktuális téma nézőpontjait vagy értékelését fedik fel. A kiadók egyaránt várják művészek és kutatók írásait, észrevételeket a szakma kezdőitől és tapasztalt bábszínészekről. Ez a változatosság csak gazdagítja a kiadványokat. Nem tudományos folyóiratról van szó, hanem művészek szövetségéről, ami nem jelenti azt, hogy a cikkekkkel és saját kiállításával kapcsolatban engedne a pontosságból és az odafigyelésből. A Mamulengo két évente megjelenő kiadvány. A nyomtatáshoz szükséges anyagi források hiánya a digitális formátumot határozta meg alternatívaként, a tördelést teljes egészében az Egyesület forrásaiból finanszírozzák. Minden száma elérhető digitális formátumban, amely ingyenesen hozzáférhető a következő címen: <https://abtbcentrounimabrasil.wordpress.com/revis-ta-mamulengo/>

MAMULENGO MAGAZIN

18. szám – 2021. (162 oldal)

Fő téma: A fekete jelenlét

a brazil animációs színházban

Absztrakt: A szám a fekete férfiak és nők jelenlétét tárgyalja a brazil animációs színházban, figyelembe véve azokat a történelmi, társadalmi és kulturális folyamatokat, amelyek hozzájárultak ennek a társadalomnak a kialakulásához, amelyet az 1500-as évek gyarmatosításának időszakától napjainkig egyenlőtlenség, igazságtalanság, rasszizmus és kirekesztés jellemez. A kezdetben a bennszülött népeket – akiket feketének is neveztek –, majd az afrikai kontinensről származó feketéket rabszolgasorba taszító mai Brazília olyan problémás szokások örököse, amelyek lehetővé tették a rasszizmus

strukturális megszilárdítását, valamint a mindennapi életben különböző módokon való megnyilvánulását. A magazin egy szöveggel kezdődik, amely a rasszizmussal, mint a brazil társadalom kialakulásában jelen lévő struktúrával kapcsolatos kérdésekről, valamint az ellenállás formáiról és e valóság átalakításáról szól. Jean-Baptiste Debret (1768–1848) metszetei illusztrálják az értekezést. Ezután Brazília különböző államaiból származó művészek és kutatók 11 szövege tárgyalja a központi témát, és rávilágít a nehézségekre, amelyekkel a fekete művészek szembesülnek munkájuk legitimálása során bizonyos szociokulturális kontextusokban; szövegek foglalkoznak olyan problémákkal a népszerű báb-színházi előadások dramaturgiájában, amelyek annak érdekében, hogy a közönség ne vessen, végül az előítélet és a rasszizmus finom vagy félreérthetetlen formáit használják fel. Más szövegeket olyan témáknak szentelnek, mint a népszerű színház fekete karakterei, az afro-brazil kultúrák elemeit tartalmazó műsorok létrehozásának folyamatai, a népszerű megnyilvánulások történeti elemzéséhez hozzájáruló szövegek mellett. Egy tanulmány széles körű felmérést mutat be, amely különböző csoportok eredményeit fedi fel, amelyek az elmúlt években foglalkoztak a fekete jelenlét kérdésével. A magazin borítója Thiago Sacramento grafikusművész alkotása, amely kifejezetten ehhez a kiadáshoz készült. A Thiago rajzán található költői és politikai szintézis egyértelmű üzenet a rasszista örökség ellen, és egyben a leküzdéséért folytatott küzdelemre ösztönöz. Ez a kiadás azért fontos mérföldkő, mert a Brazil Bábszínházi Szövetség – Centro UNIMA Brasil – ABTB-CUB először tárgyalja nyilvánosan és szervezeten a brazil bábszínházban jelenlévő rasszizmust. Az elvárás az, hogy a folyóirat együttműködjön mindazon ötletek és akciók elmélyítésében és bővítésében, amelyek hozzájárulnak a figyelem felkeltéséhez és az országban továbbra is sokféleképpen megnyilvánuló rasszizmus csökkentéséhez.

MAMULENGO MAGAZIN

19. szám – 2021 (157 oldal)

Fő téma: A brazil animációs színház emlékei és gyűjteményei

Absztrakt: Ezt a számot úgy tervezték meg, hogy figyelembe vették a személyes színházi tevékenységekhez való visszatérés lehetőségét a COVID-19 elleni védőoltási folyamatnak köszönhetően, egy olyan világvágy után, amely már több mint 630 000 brazil halálát okozta. Ennek a humanitárius tragédiának a hatására a kiadvány a következőket kívánja megvitatni: Hogyan vannak bábjaink, miután majdnem két éve elszakadtak a nyilvánosságtól, messze kerültek a tekintetektől és messze kerültek mindenki csodálatától? Hogyan óvták meg és tartották fenn a szólóművészek, színházi csoportok és gyűjtők gyűjteményeiket, archívumaikat, bábokkal teli zsákjaikat, szövegeiket és képeiket, amelyek annyi történetet mesélnek el? Az olvasó láthatja, hogy míg egyes színházi csoportok, családok, csoportos vagy egyéni kezdeményezések nagy erőfeszítéssel és saját költségükön meg tudták őrizni a gyűjteményeket, vannak olyan gyűjtemények is, amelyek a megőrzésüket szolgáló közintézményi támogatás hiányában szinte teljesen megsemmisültek. Vannak bizonyítékok gondatlanságra és tiszteletlenségre, amelynek következtében feljegyzések, tárgyak és dokumentumok törlődnek a brazil bábszínház történetéből. A kiadást egy gyűjtemények témájú szöveg nyitja, amely gondolatokat és koncepciókat oszt meg a múzeumok szerepéről, valamint azokról a kihívásokról, amelyek a bábszínházi örökség előtt állnak, amennyiben a művészi alkotás valódi tudásforrása és ösztönzője akar lenni. A második szöveg észrevételeit az emlékezettel kapcsolatban fejt ki, és rávilágít a báb és a bábszínház elválaszthatatlanságára. Az információkkal és emlékekkel átítatott báb nemcsak az előadást és animátorának pályáját foglalja magában, hanem ennek a művészetnek a történetét is, amely egy számos kultúrában jelenlévő és élő megnyilvánulás. Ezt követően Brazília különböző régióiból származó szerzők 13 másik szövege elmélkedik azon, hogy hogyan őrizték meg, tartották karban és gondozták

MAMULENGO MAGAZINE

UNIMA BRASIL

Mamulengo, the magazine of the Brazilian Association of Puppet Theater, Centro UNIMA Brasil – ABTB-CUB, published its first issue in 1973, a date that coincides with the founding of the Association. The name *Mamulengo* pays homage to one of the most important manifestations of popular puppet theater, among several extant expressions of this form of theater existing in different regions of Brazil. This name was chosen for the magazine to increase Mamulengo's visibility in the theater world and to avoid the impression of being about exotic art or naive entertainment for poor people. It also intends to spread knowledge of Mamulengo, which, although it was recognized by the National Historical and Artistic Heritage Institute, (IPHAN), as a cultural heritage of Brazil in 2015, is a spectacular form little known in other Brazilian regions and is particularly unknown in the South. Initially its editorial decisions focused on training information and articles about puppet theater which have both contemplative conceptual elements, as well as news about important events in Brazil and abroad. To stimulate the production and knowledge of dramaturgy, several issues primarily contained scripts collected from performances by masters of popular puppet theater.

These editions ended with the following: *Magazine dedicated to puppet theater in Brazil, sponsored by the National Theater Service (Ministry of Education and Culture), distributed free of charge to ABTB-CUB members*. The magazine was in print regularly between 1973 and 1989 and is one of the most important assets of the Association. Its contribution to the historical record of professional and artistic training of generations of Brazilian puppeteers is undeniable. *Mamulengo* was, for a long time, practically the only source of training and information that reached puppeteers who lived in remote cities of Brazil. Its founder and first editor-in-chief was Virginia Valli (1919–2008), actress, puppeteer, playwright and theater director. Virginia edited the first six magazines, between 1973 and 1977, and the last

printed edition, in 1989, in Rio de Janeiro. In later years, editions Nº 7 to Nº 12, published between 1978 and 1984, were produced by a new editor, or multiple editors in different cities in Brazil. With each new administration, the ABTB-CUB headquarters moved since it was run by puppeteers residing in different locations or regions. One curiosity deserves to be highlighted: there is no edition Nº13. After issue Nº12, Nº14 was launched. To this day, no one can justify the mistake or the deliberate decision not to publish Revista Nº13. In Brazil, superstitious people see the number 13 as a lucky number, and others see it as an unlucky one. After issue Nº 14 was published, 31 years passed (31 is 13 inverted!) and only in 2020 did Mamulengo Magazine return to circulation. Today it is still possible to find some printed copies in used book stores. But all its editions are available, in digital format, on the ABTB-CUB website and can be read and copied for free. Preparations for its re-edition began in 2019. Encouraged by the current ABTB-CUB administration, Professor Valmor Níni Beltrame began work to republish the magazine and create a new concept, now in digital format. An editorial team was formed, made up of 12 artists and researchers who, together with the ABTB-CUB Administration and its Research Commission, discuss and choose the central theme of each issue. In other words, the journal is monothematic, covering topics of collective and current interest. Almost always, authors are invited to write about the selected topic and their choices adhere to criteria that help to cover the subject in a broad way, thus creating a kind of dossier, bringing together articles with different perspectives and ways of looking at the object under discussion. Another criterion is the geographical distribution of authors throughout the national territory and this aims to value conceptions from different contexts and realities. Likewise, when foreign contributors are invited, the interest is to distribute the selected ones across different countries

and continents. Great care is taken to balance female and male voices in the writing of articles. The issues of this new phase have the following main themes:

- Mamulengo Magazine Nº 15 – *Challenges of Brazilian Animation Theater* (84 pages); Mamulengo Magazine Nº 16 – *Master Puppeteers Builders* (93 pages);
- Mamulengo Magazine Nº 17 – *Theater of Animation in Times of Pandemic* (134 pages); Mamulengo Magazine Nº 18 – *The Black Presence in Brazilian Animation Theater* (162 pages);
- Mamulengo Magazine Nº 19 – *Memories and Collections of Brazilian Animation Theater* (176 pages).

The editorship of the latest published issues has been shared in a small rotating working group led by Valmor Níni Beltrame and with the assiduous presence of Professor Miguel Vellinho, from the *Universidade Federal do Estado do Rio de Janeiro* – UNIRIO and Professor Gilson Motta, from the *Universidade Federal do Rio de Janeiro* – UFRJ, research professors who instruct advanced performing arts courses at the aforementioned institutions. This collective work has contributed to a higher quality of the issues and has given new dynamics to their design. Nowadays, the journal's content is organized into sections, starting with thematic articles. The section called *The Gallery* contemplates the visual memory of Brazilian puppet theater, shows the work of photographers, collections and thematic visual clippings. *Percursos*¹ is a space to honor puppeteers whose history and work have contributed to the recognition of this art. *Dramaturgy* features a dramatic text. The *Applause* section honors recently deceased Brazilian artists. *Abstracts of books, dissertations and theses* presents recent research works and publications dedicated to the language of puppet theater, and the *Pombo-Correio (Messenger-pigeon)* section publishes messages received from readers of the magazine. Mamulengo intends to be a magazine with short

articles (approximately 1800 words) and is illustrated abundantly. The emphasis on informative aspects such as news and invitations to events gives way to articles that reveal points of view or appreciation of a current topic. The publishers are interested in receiving papers from artists and researchers, reflections from both beginners in the profession and from experienced puppeteers. This diversification enriches its publications. It is not an academic journal, but an association of artists, which does not mean neglecting the rigor and care with its articles and with its own layout.

Mamulengo is a biannual publication. The lack of financial resources for its printing has defined the digital format as an alternative and the layout is supported entirely by resources from the Association. All its issues are in digital format, which can be accessed for free at: <https://abtbcentrounimabrasil.wordpress.com/revista-mamulengo/>

MAMULENGO MAGAZINE Nº 18 – 2021. (162 pages)

Main theme: The Black Presence in Brazilian Animation Theater

Abstract: The issue discusses the presence of black men and women in Brazilian animation theater, considering the historical, social and cultural processes that contributed to the construction of this society that, from the period of colonization in the year 1500 to today, is marked by inequality, injustice, racism and exclusion. Initially enslaving indigenous peoples – who were also called blacks – and, later, black peoples from the African continent, today's Brazil is heir to problematic practices that allowed racism to consolidate itself structurally and manifest itself in different ways in daily life. The magazine opens with a text on issues related to racism as a structure present in the formation of Brazilian society and on the forms of resistance and transformation of this reality. Engravings by Jean-Baptiste Debret (1768 – 1848) illustrate the discussion. Next, a set of 11 texts by artists and researchers

1 In Portuguese, "Percursos" means way, route, and can also be used in the sense of career.

from different states of Brazil discusses the central theme and highlights the difficulties faced by black artists in legitimizing their work in certain sociocultural contexts; texts address problems in the dramaturgy of popular puppet theater shows that, in order to produce laughter in the audience, eventually use subtle or explicit forms of prejudice and racism. Other texts are dedicated to subjects such as black characters from popular theater, processes of creation of shows in which elements of Afro-Brazilian cultures are present; in addition to texts that contribute to historical analyzes of popular manifestations. A study presents a broad survey identifying shows from different groups that in recent years address the issue of black presence. The cover of the magazine is a creation by the graphic artist Thiago Sacramento, made especially for this edition. The poetic and political synthesis contained in Thiago's drawing is a clear message against racist heritage and at the same time it is a stimulus for the struggle to overcome it. This edition is an important milestone because, for the first time, the Brazilian Association of Puppet Theater – Centro UNIMA Brasil – ABTB-CUB discusses racism in puppet theater in Brazil in a public and organized way. The expectation is that the journal will collaborate to deepen and expand ideas and actions that contribute to raising awareness and reducing racism that persists and manifests itself in many ways in the country.

MAMULENGO MAGAZINE

Nº 19 – 2021 (157 pages)

Main theme: Collections and Memories of the Brazilian Animation Theater

Abstract: This issue was designed considering the possibility of returning to face-to-face theatrical activities, thanks to the vaccination process against COVID-19, a pandemic that has already left more than 630,000 Brazilians dead. Under the impact of this humanitarian tragedy, the issue intends to discuss: How are our puppets, after almost two years separated from the public, far from the eyes and distant from the admiration of all? How have solo artists, theater groups and collectors preserved and conserved their collections, archives, the bags of puppets, texts and

images that tell so many stories? The reader will be able to see that, while some theater groups, families, initiatives of groups or individuals have been able to preserve collections with great effort and at their own expense, there are also collections that have been almost totally destroyed, without the support of public institutions for their conservation. There is evidence of neglect and disrespect that leads to the erasure of records, objects and documents from the history of Brazilian puppet theater. The issue opens with a text on the topic Collections, exposing ideas and concepts about the role of museums and the challenges that arise for the puppet theater heritage to be a genuine source of knowledge and stimulus for artistic production. The second text focuses its reflections on Memory and highlights the inseparability of puppet and puppeteer. The puppet, impregnated with information and memories, contains not only the trajectory of the show and its animator, but the history of this art, a manifestation present and alive in many cultures. Following that, 13 other texts by authors from different regions of Brazil reflect on how they have preserved, maintained and taken care of their collections. These articles highlight the fact that the notion of cultural heritage is no longer restricted to monuments or testimonies of "official" history in which elites mainly recognize themselves. They defend the inclusion of representative cultural manifestations for the other groups that make up Brazilian society – Indians, blacks, immigrants, the popular classes in general. The articles move between the two central themes, which leads to thinking about how much the *collections* and *memories* are intertwined and mirror the practices and trajectories of artists and puppet theater groups. At the same time, they emphasize that virtual collections are fundamental for the dissemination of the practices of artists and groups, and that the construction and preservation of collections imply the domain of specific technologies and knowledge. Revista Mamulengo Nº 19, when reflecting on the theme Collections and Memories of the Brazilian Animation Theater, intends to feed discussions and encourage actions to preserve and disseminate the rich, but still neglected, history of Brazilian puppet theater.

English language proofreader: Deborah Marshall

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

VALMOR NÍNI BELTRAME főszerkesztő **MAMULENGO / BRAZÍLIA**

Színházi rendező, bábszínész, színházi mesterszakos (1995) és színházművészeti PhD-t szerzett (2001) az Universidade de São Paulo-n – USP-n. Az Universidade de do Estado de Santa Catarina – UDESC színházi professzora és kutatója (1988–2016). Kurzusokat tartott az animációs színház témájában a Színházi Végzős Tanfolyamon és az UDESC színházművészeti posztgraduális programjában (mesterképzés és doktori képzés). Kutatta az animációs színház különböző megjelenési formáit: báb- és tárgyszínház, árnyszínház, maszkszínház. Létrehozta és szerkesztette a Móin-Móin – Az animációs színház közlönye című folyóiratot (2005–2018). Szerkeszti a Magazint, az UNIMA Brasil, a Brazil Bábszínházi Szövetség magazinját. Az ABTB – UINIMA Brazil Kutatási Bizottságának elnöke. Filozófiát tanult az Universidade do Sul de Santa Catarina – UNISUL-on (1977); az Árnyszínházi színházi gyakorlatot Jean Pierre Lescotnál a francia Institut International de la Marionnette-nél (1982) és Fabrizio Montecchinél, a Teatro Gioco Vita-ban (1995) végezte. 1978 és 1986 között a Galha Azul Teatro Group

tagja volt, számos előadáson fellépett. Cikkeket publikált az animációs színházról Braziliában és más országokban (Franciaország, Csehország, Kuba, Argentína).

VALMOR NÍNI BELTRAME editor in chief **BIOGRAPHY / UNIMA BRASIL**

Theater director, puppeteer, Masters in Theater (1995) and PhD. in Theater (2001) from the Universidade de São Paulo – USP. Professor and researcher in Theater at the Universidade de do Estado de Santa Catarina – UDESC (1988–2016). Taught courses on Animation Theater in the Theater Graduation Course and in the Post-Graduate Program (Master's and Doctorate) in Theater at UDESC. Research the different manifestations of Animation Theater: Puppet and Object Theater, Shadow Theater, Mask Theater. He created and edited the Móin-Móin – Journal of Studies on Animated Forms Theater (2005 to 2018). Edits Mamulengo Magazine – Magazine of the Brazilian Association of Puppet Theater – UNIMA Brasil. Chairs the Research Commission of ABTB – UINIMA Brazil. He studied Philosophy at the Universidade do Sul de Santa Catarina – UNISUL (1977); he completed the Shadow Theater internship with Jean Pierre Lescot at the Institut International de la Marionnette in France (1982) and with Fabrizio Montecchi at Teatro Gioco Vita (1995). He was part of the Galha Azul Teatro Group between 1978 and 1986, performing in several shows. He has published articles on Animation Theater in Brazil and in other countries (France, Czech Republic, Cuba, Argentina). Among his main publications are the books: BELTRAME, Valmor Níni e ANDRADE, Milton (Org.). *Teatro de Máscaras*. Florianópolis: UDESC, 2010; BELTRAME, Valmor Níni (Org.). *Teatro de Bonecos: distintos olhares sobre teoria e prática*. Florianópolis: UDESC, 2008.

Some articles: BELTRAME, Valmor Níni. *Censura no teatro em Santa Catarina: relatos do passado*

e desafios do presente. In *Móin-Móin – Revista de Estudos sobre Teatro de Formas Animadas*. Ano 16 – Vol. I – Número 22 – 2020. <https://www.revistas.udesc.br/index.php/moin/article/view/2595034702222020028/11643>

BELTRAME, Valmor Níni. Cesty brasílského loutkového divadla. In *Loutkář*– 2019. Praha: Spolek pro vydávání časopisu. Loutkář c/o Institut Umění, 2019.

BELTRAME, Valmor Níni. Évaluer ou dialoguer? In *PUCK – La marionnette et les autres arts*. Nº 17 – Le point critique. Charleville-Mézières: Institut International de la Marionnette, 2010.

Publisher: Mamulengo – Revista da Associação Brasileira de Teatro de Bonecos – Centro UNIMA Brasil – ABTB/CUB. Florianópolis, Ano 48, n. 18, junho 2021.

Editors of this issue: Valmor Nini Beltrame, Miguel Vellinho Vieira, Gilson Motta, Adriana Cruz and Leandro Silva. Cover: Thiago Sacramento. Layout: Denize Gonzaga.

Address: Rua João Pio Duarte Silva, 880, ap. 306, Córrego Grande, Florianópolis, SC – CEP: 88037-001; E-mail: revistamamulengo@gmail.com

<p>MAMULENGO é uma publicação da Comissão de Pesquisa e Formação Profissional da Associação Brasileira de Teatro de Bonecos/Centro UNIMA Brasil – ABTB-CUB. As opiniões expressas nos artigos são de inteira responsabilidade dos autores. A publicação de artigos, fotos e desenhos foi autorizada pelos responsáveis ou por seus representantes.</p>	<p>DIRETORIA DA ABTB-CUB GESTÃO 2022-2025 Presidente Anderson Quintela (SC) Vice-Presidente Beth Bado (RS) Secretário Maria da Conceição Reis Rosière (Conceição Rosière) (MG) Tesoureira Carolina Maia (PR) 1º suplente Hernes Perdigão (MG) 2º suplente Nelson Haas (RS) Conselho fiscal Denise Di Santos (RA), Thiago Francisco (DF) e Cida Lopes (PE)</p> <p>COMISSÃO DE PESQUISA E FORMAÇÃO PROFISSIONAL Alex de Souza (SC), Carolina Garcia (RJ), Chico Simões (DF), Fabiana Lazzari (DF), Luciane Figueiredo (PR), Marcia Alves (SP), Marcia Madeira (RJ), Valmor Níni Beltrame (SC)</p>	<p>MAMULENGO Revista da Associação Brasileira de Teatro de Bonecos/ Centro UNIMA Brasil – ABTB-CUB. Florianópolis: ABTB/CUB. Periodicidade semestral. Ano 48, v. 20, julho 2022.</p> <p>Editores desta edição: Adriana Cruz, Adriana Schneider Alonzo, Amabilis de Jesus, Gilson Motta, Miguel Vellinho e Sandra Vargas</p> <p>Diagramação e projeto gráfico: Roberta de Freitas</p> <p>Capa: Imagem criada pela artista visual Laura Erber, 2022.</p> <p>contato: Rua Apeninês, 23 - ap. 601 - C Córrego Grande, Florianópolis, SC CEP: 88037-620 revistamamulengo@gmail.com 55 48 9 9116 5360 https://abtbcentrounimabrasil.wordpress.com/publicacoes/revista-mamulengo</p>
--	---	---

MAMULENGO é uma publicação da Comissão de Pesquisa e Formação Profissional da Associação Brasileira de Teatro de Bonecos/Centro UNIMA Brasil – ABTB-CUB. As opiniões expressas nos artigos são de inteira responsabilidade dos autores. A publicação de artigos, fotos e desenhos foi autorizada pelos responsáveis ou por seus representantes.

Diretoria da ABTB-CUB - Gestão 2017-2020:

Presidente: Elielso Ferreira Souza (Dico Ferreira) – PR. Vice-Presidente: Heraldo Lins Marinho Dantas – RN. Secretária: Maria da Conceição Reis Rosière (Conceição Rosière) – MG. Tesoureira: Carolina Maia Veiga – PR.

Comissão de Pesquisa e Formação Profissional:

Alex de Souza, Alyne Rocha, Carolina Garcia, Chico Simões, Fabiana Lazzari de Oliveira, Luciane Figueiredo, Maria Madeira, Marisa Basso, Marcia Alves, Paulo Nazareno, Valmor Nini Beltrame.

MAMULENGO

Revista da Associação Brasileira de Teatro de Bonecos/ Centro UNIMA Brasil – ABTB-CUB. Florianópolis: ABTB-CUB. Periodicidade semestral. ano 46, v. 17, setembro 2020.

Editores desta edição: Valmor Nini Beltrame e Miguel Vellinho.

Tradutores desta edição: Conceição Rosière e Mário Piragibe

Diagramação: Denize Gonzaga.

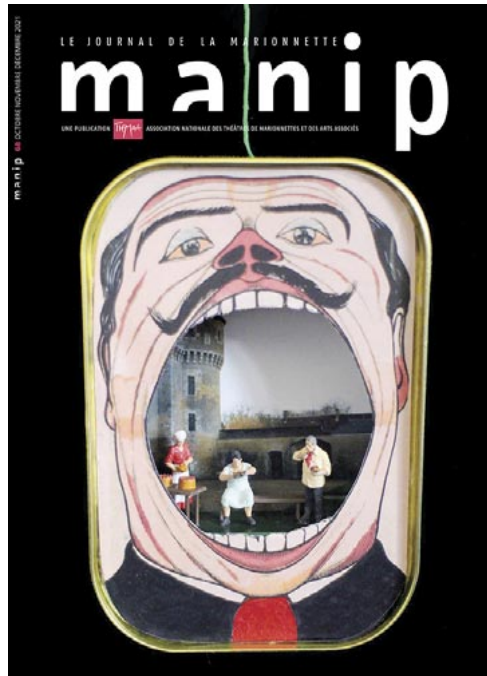
Projeto gráfico: Denize Gonzaga e Iur Gomes.

Capa: imagem criada pela designer Claudia Machado (nuvem de palavras gerada no programa wordclouds.com).

Contato:

Rua João Pio Duarte Silva, 880, ap. 306 Córrego Grande, Florianópolis, SC CEP: 88037-001 revistamamulengo@gmail.com 55 48 9 9116 5360

Emmanuelle Castang

MANIP

FRANCIA BÁBMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

A Manip című bábművészeti folyóiratot a THEMAA (A Bábszínház és a Társzművészetek Országos Egyesülete) jelenteti meg, mely szervezet az UNIMA francia központjának része. Miközben a művészeti kérdések központi figyelmet kapnak, a lap szakpolitikai célokat is szolgál. A lapot 2006-ban Patrick Boutigny és Alain Lecucq alapította, a THEMAA akkori főtárgya és elnöke. A lap szervesen illeszkedik a francia UNIMA hatvanas éveikig visszanyúló publikációs stratégiájába. A folyóirat születését annak a felismerése ihlette, hogy a bábművészet Franciaországban is viszonylag kevésbé elismert színházi forma, és sokakban él még mindig az a kép, hogy a báb csak a gyermekek műfaja vagy csak a túlonúl 'tradicionálisnak' tartott formák továbbörökítésével foglalkozik. A THEMAA Egyesület, alapító okirata és missziója alapján olyan helyszíneként működik, ahol a bábos szakma minden információja összpontosul. Ahogy a szervezet egyszerre tagja külső hálózatoknak és referál a szakma számára az élő bábszínházi előadásokról, a Manip is párhuzamosan mutatja be a terület művészeti dinamikáit és képviseli a teljes bábszínházi struktúra érdekeit. A folyóirat további célja, hogy képviselje a bábszínházat a művészeti ágak körében, kihangsúlyozva annak sajátos identitását, és elősegítse a báb művészi kereteinek jobb megértését. Aktívan részt kíván venni a bábművészet gondolati, esztétikai és társadalmi beágyazottságának előmozdításában. Rezonanciadoboznak, visszhang-szobának tekinti magát, visszaverve a bábos szektort átjáró hangokat. A Manip ugyanakkor egy eszköz is. Eszköz a THEMAA Egyesület számára arra, hogy a körébe tartozó művészek tevékenységét láthatóvá tegye, dinamikáit kiemelje, a művészet, a gondolatok, a találmányosság, a kreativitás iránti elkötelezettségüket kihangsúlyozza. Egy olyan eszköz, mely lehetővé teszi a kapcsolatot a többi szektor képviselőivel. Ez a lap egy szakma folyóirata.

A Manip jelenleg az ötödik formátumnál tart. A különböző struktúrák a bábszínházi szakma evolúcióját képezik le, melynek állomásai a következők:

- a bábművészet 2006-tól napjainkig tartó egyre erősödő elismerése, mind a társzművészetek, mind a szakma keretei között,
- a Franciaországban egyre sűrűsödő szakmai találkozók lehetősége,
- az egyetemi kutatások és kutatók megszaporodása.

A lap harmadévente nyomtatott formában jelenik meg közel 2000 példányban, eljuttatva az egyesületi tagoknak és az előadóművészeti terület legtaggabbán vett képviselőinek (színházak, fesztiválok, kulturális központok...), a nyilvános és szakmai szervezeteknek és a többi szektor érdeklődőinek, a régiós vezetőségnek, a sajtónak. A folyóirat főszerkesztője 2013 óta Emmanuelle Castang, aki összefogja a szerkesztői tevékenységet, a felelős szerkesztő, Nicolas Saelens irányítása alatt, aki a THEMAA Egyesület elnöke. A harmadévente megjelenő lap tartalmáról egy önkéntes alapon működő bizottság dönt, mely idén márciusban a következő tagokból áll: Aline Bardet, Patrick Boutigny, Jean-Christophe Canivet, Emmanuelle Castang, Anaïs Desvignes, Mathieu Dochtermann, Claire Duchez, Morgan Dussart, Hubert Jégat, Oriane Maubert, Alexandra Nafarrate, Brigitte Prost, Giorgio Pupella, Claire Vialon. Az egyes rovatoknak is önkéntes felelősei vannak: *Báb és médium*: Aline Bardet, *Figurák, mítoszok és bábok*: Lise Guiot; *3 kérdés*: Mathieu Dochtermann; *Vidékek mechanikája*: Jean-Christophe Canivet; *Az anyag poézise*: Claire Vialon; *A kulisszák mögött*: Florence Garcia; *Agenda*: Anaïs Desvignes. 2021 óta *Artikulációk* címen egy podcast is csatlakozik, melyet Alexandra Nafarrate készít. Lektorok, korrektorok és fordítók: Emmanuelle Castang, Anaïs Desvignes, Claire Duchez, Graziella Végis, Josette Jourdon, Claire Latarget, Laurence Méner. A folyóirat aajtajai nyitva állnak mindenki

előtt, aki csatlakozni szeretne a munkához. A Manip folyóiratban megjelenő tartalmakra művészek, színművészek, kutatók, szerzők, közvetítők és újságírók tesznek javaslatot. A lapban megjelenő írásokat a szerzők javadalmazás nélkül biztosítják, beleértve a borítók tervezésének grafikusai munkáit is. A mindig lényeges és elmaradhatatlan aktualitásokon, híreken túl a legutóbbi lapstruktúra az alábbi rovatokból áll.

Állandó rovatok

Beszélgetés: Két meghatározó személyiség a legaktuálisabb kérdésekről és témákról beszélget, legutóbb például a kulturális jogok kérdéséről egy filozófus és egy művész ült szemtől-szemben. Ez olykor interjú formáját ölti, amilyen legutóbb Ilka Schönbeinnel készült.

Dosszié: Négy közreműködő tollából születő írás, legtöbbször művészi kérdésekről. Arra törekszünk, hogy lehetőleg mindig egy kutató vagy elméleti szerző témafelvetésével indítsunk, melyet három másik, legtöbbször művészek által írt hozzászólás követ.

Szemben a szerzővel: Itt a bábszínpadai szerzőknek adunk hangot egy bevezető és egy szövegrészlet segítségével.

A kutatás szívében: Történeti és esztétikai témákat egyaránt érintünk, vagy távolabbi témák eredményei is megjelennek. A tanulmányokat doktoranduszok vagy elismert kutatók szerkesztik. Gyakran adunk teret nem francia kutatók írásainak is.

Színháztörténeti rovatok

Figurák, mítoszok és bábok: A bábok eredetüktől fogva mítoszok hordozói és létrehozói voltak. A közölt cikkek ennek a gondolatnak a tovább-élését vizsgálják: az eredet kérdése – Golem, genézis; az alteregó kérdése, a világbábrázolás kérdése, a látható és láthatatlan kérdése.

Atlas Figura: Itt leginkább a nemzetközi kontextus bemutatására teszünk kísérletet tematikus és történelmi tanulmányok megjelentetésével, eredeti formában, arra törekedve, hogy feltérképezzük a bábművészet különböző modelljeit, metódusát.

Művészek a város szívében

Vidékek mechanikája: A rovat a THEMAA vidéki színházi témájú workshopjának eredményéből

született. Itt megismerhetjük azokat az alkotókat, akik vidéken mutatnak be előadásokat, illetve a vidéken működő fesztiválokat, szervezeteket. A cél részben az, hogy hangsúlyozzuk a vidéki kulturális élet motorjaiként működő alkotók és szervezetek tevékenységének fontosságát, részben pedig, hogy segítsük hálózatosodásukat, együttműködési kezdeményeiket.

Bábok és médiumok: Egy kulturális menedzser által vezetett rovat, mely egy interjú keretében foglalkozik a színházi szervezés, kommunikáció és a közönségkapcsolatok valamely problémájával.

A világ forgása: Bábos kezdeményezések a világ minden országából.

A művészeti ág egyediségének és kereteinek feltérképezése

Teríték: A művészeti forma sokféleségének megmutatása,

Társművészetek: Keresünk egy más művészeti ághoz tartozó művészt, akinek a munkássága a tárgyakhoz erősen kötődik és megvizsgáljuk ennek a viszonyoknak a tartalmát,

A kulisszák mögött: A bábkészítés fortélyainak vizsgálata,

Az anyag poétikája: Igyekszünk az alkotófolyamat lényegéhez közelíteni két alkotó megkérdezésével, akik egy produkción közösen dolgoztak.

A globális kulturális játszmák részévé válni

Kulturális kérdőjelek: A francia politika valamely kérdésének felfejtése, hogy mindenki számára világosak legyenek az adott probléma tétjei,

A tapasztalaton túl: Több szakaszban és módszertani síkon vizsgálni azokat a problémákat, amelyekkel a kulturális szereplők szembesülnek.

Az összes lapszám elérhető az alábbi linken: www.themaa-marionnettes.com/sur-letagere/manip-le-journal-de-la-marionnette

Egy spanyol és angol nyelvű különszám is készült, melyek itt érhetőek el:

www.themaa-marionnettes.com/manip/manip-international-n1-english

www.themaa-marionnettes.com/manip/manip-international-n1-espanol

Fordította Szabó Attila

MANIP – LE JOURNAL DE LA MARIONNETTE

FRENCH JOURNAL OF PUPPETRY

The puppetry magazine *Manip* is published by THEMMA (National Association of Puppet Theater and Associated Arts), which is part of the French headquarters of UNIMA. While the magazine's focus is on artistic issues, the journal also deals with policy. The journal was founded in 2006 by Patrick Boutigny and Alain Lecuq, then Secretary General and President of THEMMA. It fits organically into France's UNIMA publishing strategy dating back to the 1960s. The birth of the magazine was inspired by the recognition that puppetry is a relatively marginal theatrical form in France, and many still believe that puppetry is only a genre for children or a form often considered too "traditional". Based on its charter and mission, THEMMA operates as a forum for the entire puppeteer profession. The organization is a member of external networks and reports to the profession on live puppet shows; *Manip* presents the artistic dynamics in the field and represents the interests of the entire puppet theater structure. A further aim of the journal is to represent puppet theater among the other branches of art, emphasizing its specific identity and promoting a better understanding of the artistic framework of puppetry. It strives to take an active part in promoting the intellectual, aesthetic and social context of puppetry. The organization considers itself a sounding board, an echo chamber, reflecting all forms of expression in the puppet sector. *Manip* is also a tool. It is a tool for the THEMMA Association to showcase artists' activities, to highlight their dynamics, and to emphasize their commitment to art, thoughts, ingenuity and creativity. It is a tool that allows members to connect with other artists. This is a journal for professionals.

Manip is currently in its fifth editorial format. The different structures represent the evolution of the puppet theater, the stages of which are as follows:

- the growing recognition of puppetry from 2006 to the present, both within the fields of related arts as well as within the framework of the profession,

- the increasing numbers of professional conferences in France,
- the growing number of university research programs and researchers.

The quarterly is published in print form with a print circulation of almost 2000 copies. It is distributed to members of the association, to broad range of people or organizations in the performing arts sector (theaters, festivals, cultural centers, etc.), amateur and professional organizations in other fields, regional management organizations, and to the press. Since 2013 Emanuelle Castang has been the publisher, working closely with Editor-in-Chief, Nicolas Saelens, President of the THEMMA Association. The content of the journal is determined by a volunteer committee made up of the following members as of March 2022: Aline Bardet, Patrick Boutigny, Jean-Christophe Canivet, Emmanuelle Castang, Anaïs Desvignes, Mathieu Dochtermann, Claire Duchez, Morgan Dussart, Hubert Jégat, Orian Maubert, Alexandra Nafarrate, Brigitte Prost, Giorgio Pupella, Claire Vialon. Each column is also run by volunteers: *Puppet and Media*: Aline Bardet; *Figures, Myths and Puppets*: Lise Guiot; *3 Questions to*: (Mathieu Dochtermann); *Mechanics of Territories*: Jean-Christophe Canivet; *Poetics of Matter*: Claire Vialon; *Behind the Scenes*: Florence Garcia; *Agenda*: Anaïs Desvignes. Since 2021, there has also been a podcast titled *Articulation* by Alexandra Nafarrate. Proofreaders and translators: Emmanuelle Castang, Anaïs Desvignes, Claire Duchez, Graziella Végis, Josette Jourdon, Claire Latarget, Laurence Méner. The magazine is open to anyone who would like to take part. The content in *Manip* is based on suggestions by artists, actors, researchers, authors, intermediaries and journalists. The article, graphic work and cover design in the journal are all provided without remuneration. In addition to the always relevant and essential news, the magazine's latest format contains the following columns:

Regular columns

Conversation: two prominent personalities discuss current events and issues, most recently a philosopher and an artist met to discuss cultural rights. However, this section sometimes takes the form of interviews like the one with Ilka Schönbein.

Dossier: An article written by four contributors, mostly on artistic issues. We try to start by asking a researcher or theoretician, followed by comments from three other artists.

From the Author's Side: Here we give a voice to the puppet stage authors, accompanied by an introduction and an excerpt from a text they have written.

At the Heart of Research: We touch on both historical, aesthetic, and other topics. The studies are edited by doctoral students or renowned researchers. Writings of non-French researchers also appear here.

Theater history columns

Figures, Myths and Puppets: Puppets have been carriers and creatures of myth since their origins. The articles published here examine the survival of this idea: they present questions about the origins of the Golem; the question of the alter ego, the question of the representation of the world; the question of the visible and the invisible.

Atlas Figura: Here we mostly attempt to present the international context by publishing thematic and historical studies in the form of original or commentarial communication, in an effort to map out different modes and methods of puppetry.

Artists in the heart of the city

Mechanics of Territories: This column is the result of a THEMMA workshop on rural theater. Here we can introduce artists from the countryside, as well as present the festivals and organizations operating outside major cities. The aim is both to emphasize the importance of the activities of artists and

organizations that are important to rural cultural life, and partly to help them network and collaborate.

Puppets and Media: A column led by a cultural manager that addresses an issue of theater organization, communication, and public relations in an interview.

As the World Turns: puppet initiatives from all over the world.

Mapping the uniqueness and framework of the art branch

Place Setting: This shows the diversity of the art form.

Related Arts: This focuses on an artist from another branch of art whose work is strongly tied to the subjects we examine the content of this relationship.

Behind the Scenes: This examines the tricks of puppetry.

Poetics of Matter: We try to get closer to the essence of the creative process by interviewing two artists collaborating on a production.

Becoming part of global cultural theater

Cultural question marks: This reveals issues in French politics so that the stakes are clear to everyone,

Beyond experience: This examines problems faced by those active in culture in several stages and from a methodological standpoint.

All issues are available at the link below:

www.themaa-marionnettes.com/sur-letagere/manip-le-journal-de-la-marionnette

A special issue in Spanish and English is available here:

www.themaa-marionnettes.com/manip/manip-international-n1-english

www.themaa-marionnettes.com/manip/manip-internacional-n1-espanol

Translated by Deborah Marshall

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

EMMANUELLE CASTANG főszerkesztő MANIP / FRANCIAORSZÁG

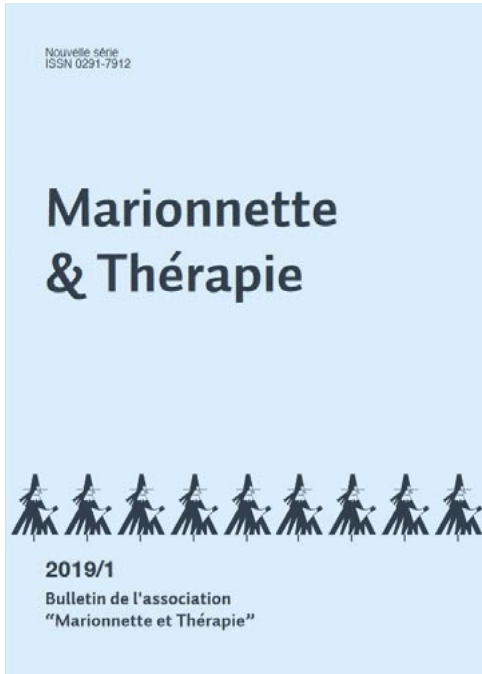
Emmanuelle Castang a 2013 óta megjelenő *Manip* című folyóirat főszerkesztője. A Paris 8 Egyetem Előadóművészeti Szakán végzett, majd 2004 és 2005 között spanyol és belga fesztiváloknak dolgozott. 2008 és 2017 között a THEMAA, a francia bábművészek egyesületének helyettes főtitkára, majd főtitkára. A szervezet az UNIMA francia fiókszervezeteként működik. Az egyes szakterületek közti együttműködést segítő projektek koordinátoraként dolgozott, melyek esztétikai, szektorspecifikus és strukturális kérdéseket érintettek. 2017 óta az UNIMA Nemzetközi Bábművészeti Szövetség projektkoordinátoraként tevékenykedik. Feladata a nemzetközi projektek koordinációja és a főtitkár támogatása a szervezet működtetésében.

EMMANUELLE CASTANG editor in chief BIOGRAPHY / FRANCE

Emmanuelle Castang is Editor-in-Chief of the magazine *Manip*, first published in 2013. After graduating from the Performing Arts Department at the Paris 8 University, she worked for festivals in Spain and Belgium in 2004 and 2005. Between 2008 and 2017, she was Deputy Secretary-General, then Secretary-General of THEMAA, the French Puppet Artists Association. The organization operates as a French branch of UNIMA. There she worked as a coordinator of interdisciplinary projects on aesthetic, sector-specific and structural issues. Since 2017, she has been the project coordinator of the UNIMA International Puppet Arts Association. She is responsible for coordinating international projects and supporting the Secretary-General in the operation of the organization.

Address: manip@themaa-marionnettes.com;
24, rue Saint-Lazare – 75009 Paris;
www.themaa-marionnettes.com

Les rencontres de
Marionnette et Thérapie
dans le cadre du Festival
Mondial des Théâtres de Marionnettes

Quelques-uns des fondements théoriques de notre association,
par **Marie-Christine Markovic**,
présidente de Marionnette et Thérapie

Depuis la première promotion sortie de l'ESNAM : le chemin d'un
marionnettiste tout-terrain et comment il s'est retrouvé à M&Th,
par **Gilbert Meyer**

Boîte à outils de Marionnette et Thérapie :
le bulletin, le site et autres publications
par **Elisabeth Becker**

L'ourdissage des ateliers thérapeutiques et pédagogiques animés
par **Valérie Gentile Rome**
qui nous dira comment, au fil de ses expériences,
elle est arrivée à construire la trame qui encadre ses ateliers.

Les cabanes des marionnettes, illustration par un cas clinique
qui s'étend dans la durée, d'ateliers thérapeutiques menés
par **Véronique Aubry**

Échanges avec le public

Participation musicale
de **Willy Malaroda**

Entrée libre - au lieu 13
le jeudi 23 septembre 2021 de 9 heures à midi
75 Forest Avenue à **Charleville-Mézières**

De la marionnette comme
outil de médiation

Rencontre musicale et animée avec les membres
de l'association Marionnette et Thérapie qui
présenteront leur travail et leurs divers
champs d'intervention

<http://marionnettetherapie.free.fr>

Marie-Christine Markovic

MARIONNETTE ET THÉRAPIE

FRANCIA BÁBFOLYÓIRAT

Az UNIMA bábterápiás tagozata a Charleville-Mézières-ben rendezett 1976-os Nemzetközi Bábfesztivál alkalmával önálló alapítvánnyá alakult. Ez az alapítvány indította el 1978-ben a *Marionnette et Thérapie* (Báb és terápia) című szakfolyóiratot, felismerve, hogy szükség van egy találkozási pontra terapeuták és bábművészek között, hogy elkerülhessük a két speciális terület improvizatív megközelítéseiből származó csapdahelyzeteket. A lapot Jacqueline Rochette alapította, Jean Garabé hathatós szakmai támogatásával. A főszerkesztők a következők voltak: Jacqueline Rochette (1978–1987), Madeleine Lions (1987–2007), Pierre Trotot (2005), Serge Lions (2007–2009), Marie-Christine Debien (2009–2020), Marie-Christine Markovic (2020 decembere óta). Sok éven keresztül a szerkesztőségi főtájkári feladatokat Colette Dufлот és Pascal Le Maléfán látták el. A Báb és terápia legfontosabb céljai: hogy rendszeresen javasoljon alap vagy felsőfokú képzési programokat, támogassa bábműhelyek létrehozását, valamint hogy konferenciák és országos találkozók szervezésével hozzájáruljon a szakterület információáramlásához, és ezeknek az eredményeiről írásban is hírt adjon (rendszeres folyóiratkiadás és speciális dokumentációs anyagok megjelentetésével). A 2021 májusában rendezett közgyűlés az alapítvány adminisztratív bizottságába

a következő tagokat delegálta: Véronique Aubry művészetterapeuta (Párizs), Marie-Laure Bonnin bábművész és művészetterapeuta, helyettes titkár (Párizs), Véronique Dumarcet bábművész (Billom), Valérie Gentile-Rame bábművész, alelnök (Ligaine), Elisabeth Kollar-Becker művésztanárnő (Rochesson), Edith Lombardi pszichológus, titkárságvezető (Besançon), Marie-Christine Markovic bábművész és terapeuta, elnök (Párizs), Gilbert Meyer színész-bábszínész, pénztárvezető (Strasbourg), Adeline Monjardet pszichológus (Coulanges-la-Vineuse), Denise Timsit pszichiáter (Savigny-sur-Orge). A folyóirat a következő állandó rovatokból épül fel: Klinikai; Praktika; Beszámoló; Láttuk, olvastuk; Az Alapítvány tevékenységei.

Fordította Szabó Attila

Marionnette & Thérapie

Bulletin d'information de l'association « Marionnette et Thérapie »
 25 rue Racaille – 44900 Nantes – tél: 02 51 89 95 02
 Courriel : marionnetetherapie@free.fr – Site web : <http://marionnetetherapie.free.fr>
 Directrice de la publication : Marie-Christine Markovic
 Secrétaires de rédaction : Elisabeth Kollar-Becker, Edith Lombardi, Marie-Christine Markovic
 Diffusé par « Marionnette et Thérapie »
 Dépôt légal décembre 2021 – Reproduction interdite sans autorisation

Sommaire

Pratiques

Les rencontres de Marionnette et Thérapie du 23 septembre 2021
 à Charleville-Mézières, animées par Véronique Aubry, Elisabeth Becker, Valérie Gentile Rame, Edith Lombardi, Gilbert Meyer et Marie-Christine Markovic

« De la marionnette comme outil de médiation » était le thème de ces rencontres organisées à l'occasion du Festival Mondial des Théâtres de Marionnettes. Marie-Christine Markovic a rappelé les principaux fondements théoriques de l'association Marionnette et Thérapie. Gilbert Meyer, à distance, a parlé des vo et vient entre sa pratique d'artiste et celle d'intervenant de terrain, chaque pratique enrichissant l'autre. Edith Lombardi a dit comment contes et marionnettes font bon ménage ensemble dans un atelier à visée thérapeutique. Valérie Gentile Rame, qui intervient en des lieux très divers, a constitué tout un ensemble de jeux et de rites qui ouvrent et clôturent ses temps d'ateliers, leur donnant un cadre contenant. Elisabeth Becker, à l'aide d'un tableau projeté sur écran, a présenté au public la boîte à outils de notre association. Véronique Aubry, art thérapeute, a décrit son travail avec des adolescents gravement souffrants sur le plan psychique.

Clinique

Aux origines du processus créateur, un livre de Anne Brun – Edith Lombardi
 Anne Brun approfondit ce qu'il en est, possiblement, du processus créateur chez l'être humain, quand il est soumis à des états psychiques marqués par une intériorité extrême.

MARIONNETTE ET THÉRAPIE

FRENCH PUPPETRY MAGAZINE

UNIMA's puppet therapy department became an independent foundation at the 1976 International Puppet Festival in Charleville-Mézières. This foundation launched *Marionnette et Thérapie (Puppet and Therapy)* in 1978, recognizing the need for a meeting point between therapists and puppeteers to avoid the pitfalls of improvisational approaches in these two distinct fields. The journal was founded by Jacqueline Rochette with the powerful professional support of Jean Garabé. The editors-in-chief were Jacqueline Rochette (1978–1987), Madeleine Lions (1987–2007), Pierre Trotot (2005), Serge Lions (2007–2009), Marie-Christine Debien (2009–2020), and Marie-Christine Markovic (since December 2020). For many years, Colette Dufflot and Pascal Le Maléfian served as editorial secretaries. The main goals of *Puppet and Therapy* are to recommend basic or higher education programs, to support the establishment of puppet workshops, to contribute to the flow of information in the field by organizing conferences and national meetings, and to report on their results in writing (regular journals and special documentation). The General Assembly held in May 2021 delegated the following members to the Foundation's Administrative Committee: Véronique Aubry, Art Therapist (Paris), Marie-Laure Bonnin, Puppet and Art Therapist, Deputy Secretary (Paris), Véronique Dumarçet, Puppet Artist (Billom), Valérie puppeteer, Vice-President (Ligaine), Elisabeth Kollar-Becker, art teacher (Rochesson), Edith Lombardi, psychologist,

Marionnette & Thérapie Bulletin d'information de l'association « Marionnette et Thérapie » 25 rue Racapé – 44300 Nantes – Téléphone 02 51 89 95 02 Courriel : marionnetetherapie@free.fr – Site web : http://marionnetetherapie.free.fr Directrice de la publication : Marie-Christine Markovic Secrétaire de rédaction : Elisabeth Kollar-Becker, Edith Lombardi, Marie-Christine Markovic Diffusé par « Marionnette et Thérapie » Dépôt légal mai 2021 – Reproduction interdite sans autorisation	
Sommaire	
Clinique	
Présentifier l'invisible et représenter le visible – Elodie Vuillet	5
<i>L'usage de marionnettes dans un atelier d'art-thérapie répond à certaines règles. L'absence d'interrèg à leur sujet ainsi, pourquoi est-il impossible de se représenter soi-même dans le cadre d'un atelier d'art-thérapie par la marionnette, mais possible de représenter une personne décédée ?</i>	
Rebattre les cartes... blanches – Rachel Munzer et Frédérique Riedlin	18
<i>Les auteures nous font part d'une expérience mise dans le cadre d'un travail thérapeutique qui s'est effectué dans un Centre Accueil Médico-Psychologique pour adolescents. Les méditations utilisées, rouleaux de narration et cartes blanches, invitent les participants à « rebattre » les cartes de leur vie.</i>	
Pratiques	
Des nouvelles du Québec – Richard Bouchard	33
<i>Fondateur et directeur de l'École Nationale d'Apprentissage par la Marionnette, un établissement qui accueille en journée des adultes souffrant de difficultés psychiques, l'auteur nous dit où en est son association en ces temps de pandémie.</i>	
Conte	
Leurres – Edith Lombardi	38
<i>Dans les contes de la famille de Borhe lézue, de nombreuses versions nous montrent des filles, qui habilement, échappent à leur visiteur en laissant à leur place un leurre, marionnette ou mannequin.</i>	

head of secretariat (Besançon), Marie-Christine Markovic, puppeteer and therapist, President (Paris), Gilbert Meyer, actor-puppeteer (Strasbourg), Adeline Monjardet, psychologist (Coulanges-la-Vineuse), Denise Timsit, psychiatrist (Savigny-sur-Orge).

The journal contains the following permanent sections: Clinic; Practice; Reviews; We Saw, We Read; Activities of the Foundation.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

MARIE-CHRISTINE MARKOVIC főszerkesztő MARIONNETTE ET THÉRAPIE / FRANCIAORSZÁG

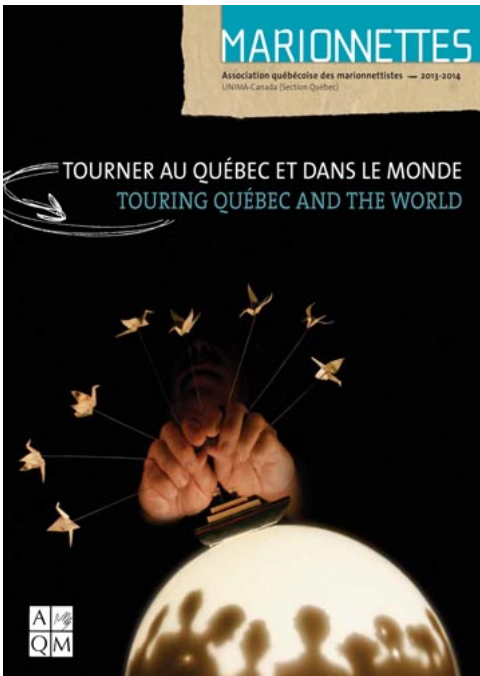
Már gyerekkora óta vonzódott a bábművészet világához, több társulat létrejöttében vett részt (Manches à Balais, Charivari Monstre). Elvégezte a prágai DAMU kétéves bábszínész-szcenográfus képzését, majd Li Tian Lu mesternél végzett szakmai gyakorlatot. Ezt követően alapította meg a Papier sur Fil (Papírok madzagon) nevű társulatot, amellyel sok gyerekelőadást hozott létre, valamint számos szervezet keretében vett részt képzések és gyakorlatok megvalósításában. Tudatosítva a bábszínház lehetőségeinek gazdagságát, a nézőkre és a játszókra gyakorolt hatásának erejét, Marie-Christine Markovic csatlakozott egy egyéni terápiás szolgáltatást végző pszichodráma csoporthoz azért, hogy gazdagíthassa a bábjátékkal és a bábkészítéssel kapcsolatos eszközkészletét. Mindeközben klinikai pszichológiai és pszichoanalitikus tanulmányokat is folytatott. Több éve szervez nehézségekkel vagy betegségekkel küzdő gyermekek és felnőttek számára báb-játékos és írói workshopokat (többek között az alábbi kórházakban: Hôpital de jour, C.M.P., Z.E.P., I.M.E., S.M.P.R. Paris). Csatlakozott az Université Paris 5 / Descartes egyetem Terápiás Mediáció mesterszakának oktatói csapatához és a Marionnette et Thérapie Alapítvány tagja lett, hogy gyakorlati, elméleti, kutatói és tudás-közvetítői munkáját elmélyíthesse. Fotó: V. Markovic

MARIE-CHRISTINE MARKOVIC editor in chief BIOGRAPHY / FRANCE

Marie-Christine Markovic has been attracted to the world of puppetry since she was a child and has been involved in the founding of several companies (Manches à Balais, Charivari Monstre). She completed a two-year program for puppeteers/actors/scenographers at DAMU University in Prague, followed by an internship with Master Li Tian Lu. She then set up a company called Papier sur Fil (Paper on String) in which she created many performances for children and took part in trainings and internships with a number of organizations. Her awareness of the richness of the puppet theater's potential and the power of its impact on viewers and players caused Marie-Christine Markovic to join a psychotherapy drama group. This group supplied individual therapy services which helped her to enrich her methods for puppetry and puppet-making. In the meantime, she also conducted clinical psychological and psychoanalytic studies. For several years she has been organizing puppetry and writing workshops for children and adults with difficulties or illnesses (in the following hospitals: Hôpital de jour, C.M.P., Z.E.P., I.M.E., S.M.P.R. Paris, among others). She joined the faculty of the Master of Therapeutic Mediation at the Université Paris 5 / Descartes and became a member of the Marionnette et Thérapie Foundation (Puppet and Therapy) to enhance her practical and theoretical research and knowledge.

Address: Marionnette et Thérapie; 25 rue Racapé – 44300 Nantes; telephone: 02 51 89 95 02; E-mail: marionnettetherapie@free.fr – web: <http://marionnettetherapie.free.fr>; Secrétaires de rédaction : Elisabeth Kollar Becker, Edith Lombardi, Marie-Christine Markovic

Translated by Deborah Marshall

Michelle Chanonat

MARIONNETTES

KANADAI BÁBFOLYÓIRAT

A *Marionnettes* a Québec-i Bábművészek Egyesülete (Association québécoise des marionnettistes – AQM) kiadványa, mely évadonként egyszer jelenik meg. A folyóirat egyszerre fóruma és hírvívője a Québecben és Kanadában zajló bábművészeti eredményeknek. 2001-ben, az AQM huszadik évfordulóján jelen meg a 36 oldalas első szám, José Babin és Alain Lavallée irányításával, ekkor még *Bábok kesztyűben* néven. A 2008-ban Marine Van Hoof szerkesztésében már *Marionnettes* néven kiadott második szám eltérő felépítést követett. A *világ körül* címet viselő szám a turnézó társulatokat és bábosokat szólította meg, s bemutatta a legfontosabb nemzetközi fesztiválokat és néhány nemzetközi társulatot. A harmadik szám 2009-ben jelent meg, Catherine Ego szerkesztésében, ünnepeve Québec

bábjátszásának harminc évét. 2012-ben a Philippe Couture által szerkesztett folyóiratszám a Québec-i bábszínház történetét és kihívásait vázolta fel. Bemutatta az AQM harmincéves tevékenységét és összefoglalta az évforduló kapcsán rendezett szakmai fórum következtetéseit. Első alkalommal jelent meg angol kivonat a cikkekhez. A folyóirat 64 fekete-fehér oldalból állt. 2013 óta a folyóiratot Michelle Chanonat szerkeszti. Azóta mindegyik szám angol-francia kétnyelvű formában, színes nyomtatásban jelenik meg. A kiadás is rendszeresebb lett, évadonként egy szám készül el. A folyóirat három állandó rovattal rendelkezik:

- *Dossier*, az AQM szerkesztőbizottsága által kijelölt témát dolgoz fel.
- *Bábos vidékek*, egy meghatározó bábművész portréját mutatja be, egy másik cikk a szakmai kihívásokról szól, egy harmadik pedig az UNIMA kanadai fiókjának tevékenységéről számol be.
- *A művész tekintete* című rovat pedig a gyakorló művészeknek ad hangot.

Eddig öt szám jelent meg: számainkat megtekintheti: <https://aqm.ca/revue-marionnettes/>
 2013–2014: Turnézás Québec-ben és a nagyvilágban
 2015–2016: A bábok megőrzése
 2017–2018: Bábszínházak a világ körül
 2019–2020: A báb és a digitális világ
 2021–2022: A szülő

MARIONNETTES

CANADIAN PUPPET MAGAZINE

Marionnettes is a publication of the Québec Association of Puppeteers (L'association québécoise des marionnettistes (AQM)), published once a year. The magazine is both a forum for puppeteers and a promoter of puppet performance in Québec and Canada. In 2001, the twentieth anniversary of the AQM, the first issue of 36 pages (then called *Puppets in Gloves*) was published under the direction of José Babin and Alain Lavallée. The second issue, edited by Marine Van Hoof was published in 2008 under the title *Marionnettes* and followed a different structure. This issue, entitled *Around the World*, was aimed at touring companies and puppeteers and featured the main international festivals and some international companies. The third issue, edited by Catherine Ego, was published in 2009 and celebrated thirty years of puppetry in Québec. The 2012 issue, edited by Philippe Couture, marked the magazine's anniversary, outlining the history and challenges of puppet theatre in Quebec. It presented the AQM's thirty years of activity and summarized the conclusions of a professional forum. For the first time, English abstracts of the the articles were published. The journal then consisted of 64 black and white pages. Since 2013, the journal has been edited by Michelle Chanonat and each full-color issue has been published in a bilingual

English-French edition. Publication has also become more regular, with one issue per season, each with three permanent columns:

- *Dossier*, on a theme chosen by the AQM editorial board.
- *Puppet Landscapes*, a portrait of a leading puppeteer, another article on professional challenges.
- *The Artist's Eye* column gives practicing artists a voice, and comments on the activities of the Canadian branch of UNIMA

Five issues have been published so far: you can view them at: <https://aqm.ca/revue-marionnettes/>
 2013–2014: Touring Québec and the world
 2015–2016: Preserving puppets
 2017–2018: Puppet theatres around the world
 2019–2020: The puppet and the digital world
 2021–2022: The solo

MARIONNETTES

QUÉBEC-I BÁBMŰVÉSZEK EGYESÜLETÉNEK (AQM) FOLYÓIRATA, 2017–2018

Az angol és francia kétnyelvű folyóirat vezércikke örömteli hírt közöl: Québec-ben megnyitotta kapuit a MIAM (Maison internationale des arts de la marionnette), egy nemzetközi bábművészeti központ, mely az AQM Egyesület eddigi legjelentősebb eredményének tekinthető. Az új intézmény elsődleges feladata, hogy főként workshopok és ösztöndíj-programok szervezésével támogassa a kanadai bábművészet fejlődését, és hozzájáruljon e művészeti forma elfogadottságának előmozdításához. A központ a város Outremont negyedében helyezkedik el, az Outremont Színház közelében. A helyi könyvtár bábművészeti szekciójával járul hozzá a művészeti intézménnyel való együttműködéshez, és az épület előtti teret is egy bábszínhárról fogják elnevezni. Az átépített egykori tűzoltószertár bábkészítő műhelyt, egy 60 fő befogadására képes többfunkciós előadótermet, valamint emeleti irodákat foglal magába. A kanadai központ megnyitásának apropójára a folyóirat *Dosszié* című rovata bemutat néhány hasonló bábművészeti központot a világ többi részéről: a belgiumi Tournai, a baszk TOPIC (Tolosa), az atlantai Center for Puppetry Arts mellett az indiai Kathputli Kolóniáról is olvashatunk érdeklletes ismertetőket. A *Bábos vidékek* rovat a Puppetsmongers társulatot mutatja be, melyet egy testvérpár, David és Anna Powell alapított és működtet. Az 1974-ben alapított társulat 12 produkciót hozott létre és az általuk alapított Toronto School of Puppetry keretében nagyon fontos szerepet játszik a kanadai bábos képzésben. A következő írásban egy Québec-i

bábfesztiválról, az OUF1-ről olvashatunk, melynek sajátossága, hogy közösségi alapon működik, célja hogy bemutatkozási lehetőséget biztosítson a kanadai bábosok minél szélesebb körének. A következő rövid írás a kanadai UNIMA tevékenységére hívja fel a figyelmet. A *művész tekintete* című rovat cikkei alkotói rezidencia-programokat mutatnak be. A távoli országokból hazatért bábművészek beszámolnak tapasztalataikról, akár alkotói ösztöndíj, akár hosszabb turné keretében utaztak: Norvégjába, Mexikóba és Brazíliába. A sok képpel illusztrált, igényesen szerkesztett és olvasható folyóirat izgalmas betekintést nyújt Kanada kortárs bábszínházi világába.

Fordította Szabó Attila

<p>LA MIAM, NOTRE MAISON POUR LES ARTS DE LA MARIONNETTE The MIAM, a House for our Puppetry Arts Brygna Vincent, coordonnatrice générale, AQM / AQM General Director</p> <p>MAISON, SUZÉTÉ MAISON Toussaint Dubois Michèle Charneau, rédactrice en chef / Editor in chief</p> <p>DOSSIER</p> <p>Les maisons de la marionnette dans le monde Puppetry Centres around the world La Maison internationale des arts de la marionnette: Ouverture à la visibilité A Division Centre Trust Michèle Charneau</p> <p>La Maison de la marionnette à Tournai: Pour la reconnaissance de l'art Maison de la marionnette (in Tournai): Recognizing the Art of Puppetry Entrevue avec Françoise Flabat, directrice et conservatrice Entrevue with Françoise Flabat, Director and Curator Michèle Charneau</p> <p>La TOPIC à Tolosa: Un cadeau pour les marionnettistes Tolosa's TOPIC: A Gift to Puppetry Entrevue avec Inès Orgue, directrice Interview with Inès Orgue, director Lucie Proger</p> <p>The Center for Puppetry Arts d'Atlanta: Le royaume des Muppets Atlanta Center for Puppetry Arts: Muppets and More Lucie Proger</p> <p>Kathputli Colony, Inde: Une maison à ciel ouvert India's Kathputli Colony: A Home with no Roof Denise Rubin</p> <p>TERMINES MARIONNETTIQUES / EXPLORING THE PUPPET SCENE</p> <p>Les Puppetsmongers, vendeurs de rêve Puppetsmongers: Dream Vendors Portrait of David et Anna Powell Portrait of David et Anna Powell Marilee Adam</p>	<p>Monde de OUF1 OUI What an OUP! André Soud</p> <p>UNIMA, une communauté sans frontière UNIMA, a Community without Borders! Sabrina Baran</p> <p>REGARDS D'ARTISTES Theatrical and Artist's Lens</p> <p>Alter voir ailleurs ce qu'il reste de moi Looking Elsewhere to Find What's Left of Myself Joël Rubin</p> <p>Les Sages Fous en pays nordiques The Sages Fous Head North Joël Rubin</p> <p>Entre le Canada et le Mexique Between Canada and Mexico Dany Lefebvre</p> <p>Œuvre Théâtre: le Brésil en bus Œuvre Théâtre: Brazil by Bus Agnès Zacharie</p>
<p>MARIONNETTES Une publication de l'Association québécoise des marionnettistes - Centre UNIMA Canada (section Québec) et du journal de la Culture Régionale (Centre UNIMA Canada Québec) en 2017-2018</p> <p>Directeur de publication / Publication manager: Brygna Vincent Rédactrice en chef / Editor in chief: Michèle Charneau Traductrice / Translator: Denise Rubin Revue éditoriale / Editorial review: Denise Rubin, Michèle Charneau, Lucie Proger Revue anglaise / English copy editing: Denise Rubin, Joël Rubin, Catherine Landon Conseil de publication / Publication advisory board: Anne Lacroix, Marilee Adam, Lucie Proger, Denise Rubin Conseillers et éditeurs / Consulting copy editors: Denise Rubin, Catherine Landon, Gail Gira, Gail Dudge, Suzanne Charneau, André Soud</p> <p>Site à l'adresse: www.marionnettes.ca Site participé à la numérisation / Digitized by: Marilee Adam, Denise Rubin, Joël Rubin, Sabrina Baran, Joël Rubin, Michèle Charneau, Dany Lefebvre, Lucie Proger, Jeanne David, Brygna Vincent, et al. / Agnès Zacharie Photo de la couverture / Cover photo: Marionnettes en scène à Patrick Angélino Conception des marionnettes: Isabelle Chabot Service de tirage en ligne en ligne: L'Imprimerie 1010, Montréal</p> <p>Distribution / Distribution: Association québécoise des marionnettistes, Centre UNIMA Canada (section Québec) membre en partenariat, le Conseil des arts et des lettres du Québec, English Québec et Montreal Canada, The Québec Regional Association (UNIMA) Centre Québec section (dans le following partners for free support: the Council des arts et des lettres du Québec, English Québec and Montreal Canada)</p> <p>AQM 175, Boulevard Saint-Laurent, bureau 300, Montréal, Québec, H2K 4K1, Canada tel. : 514 319-3196, www.aqm.ca / info@aqm.ca</p>	

Canada
Québec

UNIMA
CANADA

• Conseil des arts et des lettres
• Québec Québec

MARIONNETTES SUMMARY, 2017–2018

HOME SWEET HOME

The small community of great puppeteers in Québec and Canada is bubbling with excitement: after years of dreaming and hoping, the Maison internationale des arts de la marionnette (MIAM – International House of Puppetry Arts) is opening its doors in Montréal. A place to create, build, learn, discover and experiment, all under the same friendly roof. A home somewhat akin to a home port, that galvanizes talented, resourceful and dynamic puppetry artists from here and abroad. A house that is open to all, professionals and amateurs, artists and the general public alike. Other puppetry houses or centres have also sparked our imagination. We invite you to visit the different and inspiring models found in Belgium, the United States, Spain and India. In our *Exploring the Puppetry Scene* section, Marthe Adam paints a portrait of the Puppetmongers and highlights the career, influences and legacy of these dream-weavers from Ontario. Jocelyn Sioui

presents the OUF!, an unhinged Off festival entirely organized by a community of eager – and volunteer – puppeteers. Casteliers' boisterous little brother is a springboard for experimentation and a wonderful excuse to get together, have fun, and share stories about the puppets we thrive on. And finally, Sabrina Baran shares some news from UNIMA, which is doing very well, thank you. And since we all love to travel, we asked a few puppeteers to tell us how they manage to create, co-produce, live and tour abroad. The *Through the Artist's Lens* section gives us a glimpse into four companies – Théâtre Incliné, Les Sages Fous, La Tortue Noire and Ubus Théâtre – showing without a doubt that there is no shortage of ideas north and south of the 49th parallel. This edition is an open window on the world. We hope it will also travel the world to spread the good news: our puppeteers now have a home of their own.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

MICHELLE CHANONAT főszerkesztő **MARIONNETTES / KANADA**

Franciaországban született, 2003 óta Montréalban él. Dolgozott kommunikációs igazgatóként színházi és zenei területen, projektvezetőként a párizsi Francia-Québec-i Ifjúsági Iroda kulturális és kommunikációs részlegén. Québec-be érkezve szabadúszó szerkesztőként folytatta munkáját.

Tíz évig a *Jeu* színházi magazin szerkesztőségi tagja és a *revuejeu.org* online folyóirat főszerkesztője volt, jelenleg a *Marionnettes* folyóirat főszerkesztője, melyet a Québec-i Bábművészek Egyesülete jelentet meg. Számos színházi intézménnyel, társulattal és alkotóval működött együtt: dramaturgiai összeállításokat, interjúkat, portrékat, kommunikéket, hírleveleket, pedagógiai segédanyagokat, évadterveket és nem utolsósorban támogatási kérelmeket készített.

Regénye, *Passager clandestin* [Potyautas] címmel a francia Éditions de l'Aube kiadó gondozásában

jelent meg. *Corbeau* [Holló] című könyvében egy bábelőadás elkészítésének folyamatát mutatja be (L'Instant même kiadó), de írt életrajzi munkát is Ginette Reno énekesnőről. Fotó: Jean-Robert Bisaillon

MICHELLE CHANONAT editor-in-chief **MARIONNETTES / CANADA**

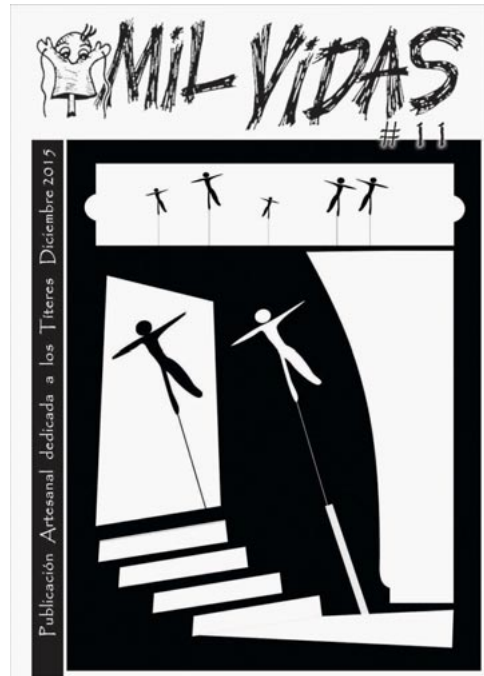
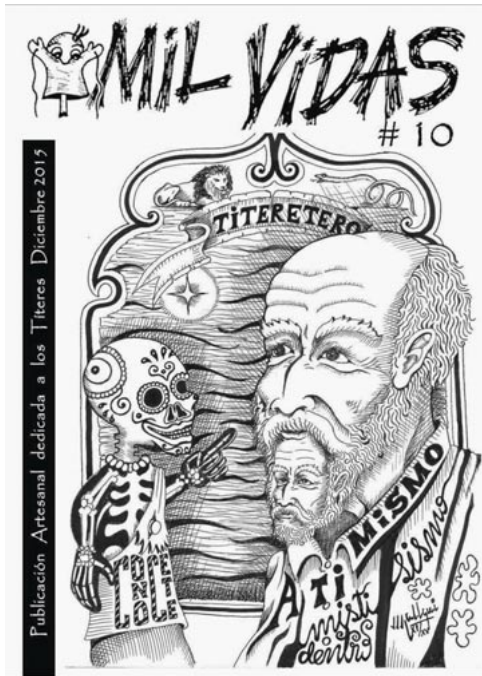
Born in France and has lived in Montreal since 2003. She worked in France as a communications director in theatre and music and as a project manager in the cultural and communications department of the French-Quebec Youth Office in Paris. And since arriving in Québec, she has continued her work as a freelance editor.

For ten years, she was a member of the editorial board of the theatre magazine *Jeu* and editor-in-chief of the online magazine *revuejeu.org* and is currently editor-in-chief of the magazine *Marionnettes*, published by the Québec Association of Puppeteers. She has collaborated with numerous theatre institutions, companies and artists: dramaturgical compilations, interviews, portraits, commentaries, newsletters, educational aids, season plans and, last but not least, grant applications.

Her novel *Passager clandestin* [Stowaway] was published by the French Éditions de l'Aube, her book *Corbeau* [Raven] describes the process of creating a puppet show (L'Instant même), and she has also written a biography of the singer Ginette Reno.

Photo credit: Jean-Robert Bisaillon

TÁRBOL
Teatro de Titeres

Presentación de
MIL VIDAS
Publicación Artesanal dedicada a los Titeres

Números 10 y 11

Martes 08 de Diciembre 2015
7:00 pm

En la Casa de la Literatura Peruana
Jr. Ayacucho, antigua estación de desamparados,
costado de Palacio de gobierno - Cercado de Lima

Comentar:

- Concha de la Casa
Centro de Documentación de Titeres de Bellas
- Felipe Rivas Mendo
Titeres Rivas Mendo, Movientes del Durazno
- Carlos Torres

Titeres en escena:

- Circo de Marionetas
- Casa Voladora
- Compañía Proyecto Mariposa
- Tárbol Teatro de Titeres

INGRESO LIBRE

Con el apoyo de:

Informes:
997521706 tborenicarbol@gmail.com
http://vicemil.blogspot.com

Proyecto Mariposa

Martín Molina Castillo

MIL VIDAS

PERUI BÁBFOLYÓIRAT

Az első szám 2004. március 21-én jelent meg a perui fővárosban, Limában, a Bábművészet Világnapján tartott rendezvénysorozat keretében; az ötlet azonban nem volt új keletű. 1997-ben került a kezembe egy bábokról szóló kiadvány, amelyet a Yawar színházi csoport állított össze. Abban az időben kezdtem bábművészettel foglalkozni, és óriási hátrányt jelentett számomra, hogy alig volt információm a perui bábozásról. E kiadvány hatására fogalmazódott meg bennem, hogy valami ilyesmi alkalmas lenne az információhiány enyhítésére.

2000-ben tudtam meg, hogy Argentínában rendszeresen publikálnak egy bábokról szóló fanzint, a *Fardónt*. A fanzinok „nem hivatásos kiadványok, amelyeket egy adott kulturális jelenség követői készítenek más hasonló érdeklődésű olvasók örömére”. Ismertem a műfajt a limai underground kultúrából – ezek főleg zenével és költéssel foglalkoztak –, de a *Fardón* ébresztett rá, hogy egy fanzin akár bábokról vagy bármilyen más témáról is szólhat, és mivel teljesen független kommunikációs eszköz, jól illeszkedik a bábozás lázadó szelleméhez, sőt ez a legjobb módja annak, hogy beszéljünk róla. 2003-ban, immár több tudással és tapasztalattal a hátam mögött azt láttam, hogy a bábozással kapcsolatos információkhoz való hozzáférés terén nem történt előrelépés, és úgy döntöttem, hogy felvállalom ezt a kiadói kalandot, és én fogom terjeszteni a bábosok kalandjairól és érzéseiről szóló híreket. A kiadványt *Mil Vidasnak* (Ezer élet) neveztem el – különösebb gondolkodás nélkül jött a cím, hiszen minket, bábosokat életek ezrei vesznek körül, amelyek az ujjaink között keringenek, hogy azután élettelen testeket töltsenek ki. Nem akartam fanzinnak nevezni, inkább a „bábokkal foglalkozó művészeti kiadvány” mellett maradtam. Egyéni projektként fogtam hozzá – azon túl, hogy teljesen a saját ízlésem, igényeim és lehetőségeim szerint

akartam csinálni, el akartam kerülni a csoportos döntésekkel járó bonyodalmakat. Ez nem zárta ki mások részvételét, sőt éppen ellenkezőleg, mindig igyekeztem ösztönzőleg hatni azzal, hogy megnyitottam az oldalakat mindenki előtt, aki publikálni akart. A kiadvány szerkezete rugalmas, tartalma tájékoztató jellegű: A borítón mindig egy rajz szerepel, amelyet felkérésre egy bábos, vagy más, a bábokkal kapcsolatban álló személy készített. A lap különböző szövegeket tartalmaz: szerepelnek benne véleménycikkek, történelmi, elméleti, technikai, kutatási témájú írások, történetek, versek, előadásokhoz, művekhez fűzött kommentárok, interjúk és bármi más, ami a bábokkal kapcsolatos, terjedelmi és formai korlátozás nélkül. Az interjú a lap létfontosságú és halaszthatatlan része, amely az idősebb – aktív vagy nyugdíjas – bábművészeket célozza meg, előnyben részesítve azokat, akiknek nem jut nagyobb nyilvánosság, főként peruiakat vagy azokat, akik ebben az országban dolgoznak. A cél az, hogy beszámoljunk eredményeikről, tapasztalataikról, érzéseikről, gondolataikról, és hozzájáruljunk az előttünk járók munkájának rögzítéséhez. Átfogó interjúkról van szó, amelyek alkalmazkodnak az interjúalanyok által meghatározott terjedelemhez, formához és nyelvezethez. A tartalom fennmaradó része többnyire eredeti, a szövegek általában az én felkérésemre születnek a bábokkal kapcsolatos információáramlás előmozdítása érdekében, a közreműködők peruiak, néhány külföldi szerzővel kiegészítve. Én magam is írok, néha azért, mert akarok, néha pedig azért, mert felmerül egy fontos téma, amellyel senki sem foglalkozik. Bár a *Mil Vidas* a perui bábművészetet helyezi előtérbe, nem zárja ki a más országokból származó kollégák munkájának bemutatását – a határoknak nincs helye oldalainkon. Figyelembe kell azonban vennünk, hogy a kiadvány a perui bábszínházi szcena – egy nagyon érdekes, de kevésbé ismert

színtér – híreinek közzétételét tűzte ki célul. Ez egy teljes mértékben saját kezelésű projekt, a megvalósításáért végzett munkáért nem jár fizetség, a költségeket a nélkülözhetetlen minimumra csökkentem; az eredetit számítógépen nyomtatom ki, a sokszorosítás fénymásolóval történik, hogy minimális példányszámban – általában 50 példányban – készülhessen, és ha ezek elfogytak, akkor igény szerint másolok újabbakat. Az egész folyamat, amelyet egyedül végzek, kezdetben egyszerűnek tűnt, de ma már látom, hogy nem az. Rendkívül sok munkát igényel a lapszám koncepciójának kialakítása, a szövegek és illusztrációk felépítése, megrendelése, kikeresése vagy kidolgozása, ezek összeállítása, betördelése, a nyomtatási tesztek, stb. Eleinte úgy gondoltam, hogy mindezek néhány hetet fognak igénybe venni, de valójában hónapokról van szó. Az első számok esetében még egyszerűbb volt a dolgom, mert kevesebb volt az anyag – az első szám húszoldalas volt –, de a terjedelem egyre nőtt, és mára már a nyolcvan oldalt is átléptük; ez bizonytalanná teszi a lap megjelenését, amelyet kezdetben kéthavonta terveztem, de két szám között sajnos akár több éves hézagok is előfordulnak. Az utóbbi időben arra törekedtem, hogy évente egy számot adjak ki, de közbeszóltak más, nagyon munkaigényes projektek, így most már abszolút szabadon hagyom, hogy az újabb szám akkor érkezzon, amikor lehetőség adódik rá. A nyolcadik számtól kezdve a borítókat már nem fénymásolással készítettük, mert a címlapon akkor egy részletekben igen gazdag rajz szerepelt, amely a fénymásolással sokat veszített volna értékéből. Így azóta az első oldal nyomdában készül couché papírra, és mivel így valójában négy nyomtatott oldalt nyertünk, a megfelelő belső oldalakon egy új, kizárólag fényképeknek szentelt résszel bővíttem a lapot, így született meg az „Örök pillanatok: a bábszínház vizuális krónikája” című rész. Szintén a nyolcadik számtól kezdve a *Mil Vidas a Tárbol teatro de Titeres* (Tárbol bábszínház) nevű csoportom projektjeként kezdett megjelenni, de ettől eltekintve az egyéni munka és döntéshozatal dinamikája megmaradt. Az olvasók minimális áron juthatnak hozzá a nyomtatott változathoz, ebből próbáljuk

fedezni az előállítási és sokszorosítási költségeket. A lapot a bábművészek és az érdeklődő közönség körében terjesztjük Limában, de a turnéinkra is elvisszük, hogy az ország más részeibe és külföldre is eljusson. Gondoskodtunk róla, hogy a világ különböző részein működő, bábművészetre szakosodott könyvtárak és dokumentációs központok is kapjanak egy-egy példányt. A nyolcadik számban nem szerepelt nyomtatott interjú, mert úgy döntöttünk, hogy videón rögzítjük a beszélgetést, és a *Mil Vidas* mellékleteként egy új audiovizuális dokumentációs projektet indítunk „Rusztikus videók, a bábjátszás nyomában” címen. Sajnos a logisztikai feltételek és a dolog összetettsége nem engedte, hogy ezt szándékunknak megfelelően folytatni tudjuk. Az elkészült video a következő linken tekinthető meg: <https://www.youtube.com/watch?v=t4xoAp0Etw8>.

2015-ben egyszerre jelent meg a tizedik és a tizenegyedik szám és most először hivatalos bemutatót is tartottunk a Perui Irodalom Házában. 2017-ben felmerült egy olyan könyv kiadásának lehetősége, amely a perui bábművészekkel készített interjúkat és a *Mil Vidas* számára írt elméleti cikkeim javított és frissített változatát, valamint néhány új írásomat tartalmazza. A kötet 2018-ban *Oficio de libros, del ancestral y contemporáneo arte de los títeres* (Szabadok mestersége, a bábozás ősi és kortárs művészetéről) címen jelent meg az én nevem alatt a perui Kulturális Minisztérium Kulturális Pontok programjának támogatásával. Más bábos projektekben való tevékenységem megakadályozott abban, hogy új számokat adjak ki, az anyagok írását és gyűjtését azonban továbbra is folytattam, és a COVID 19 pandémia idején, amikor több időm volt a kiadáson dolgozni, úgy döntöttem, hogy virtuális formátumban jelentetem meg a következő számot, ami az adott kontextusban a legkönnyebben megvalósítható és legkényelmesebbnek bizonyult. A tizenkettedik szám 2021-ben jelent meg pdf formátumban, az új lehetőségeknek – például több vizuális anyag felhasználásának és a terjedelem bővítésének – köszönhetően egy 156 oldalas kiadvány született, amely a világ bármely pontjára könnyen eljuttatható.

Jelenleg majdnem minden anyag rendelkezésünkre áll a tizenharmadik szám összeállításához, amely szintén digitális formában fog megjelenni. Azt még nem tudom, hogy az ezt követő számok esetében

visszatérünk-e a nyomtatott formához, vagy maradunk a digitális változatnál, esetleg egy hibrid megoldást választunk.

Fordította Forgács Ildikó

MIL VIDAS

HISTORY OF THE PUPPETRY MAGAZINE OF PERU

The first number appeared on March 21, 2004, in the activities for the World Puppet Day organized in Lima, Peru; however, the idea came from long ago. In 1997 I received a bulletin about puppets, with a single issue, edited by the Yawar theater group, then I was beginning to become a puppeteer and I was suffering from the enormous lack of information about Puppets in Peru, that bulletin led me to think that something like could be useful to alleviate this deficiency.

In 2000, I found out that a fanzine about puppets called *Fardón* was being published in Argentina; fanzines are “non-professional publications produced by followers of a particular cultural phenomenon for the pleasure of others who have the same interests”, I knew them from the underground culture of Lima, dedicated mainly to music and poetry, but with *Fardón* I saw that they could also dealing with puppets or any subject, being an absolutely independent tool for communication, fit well with the rebellious spirit of puppets, it was the best medium to talk about them. In 2003, with more knowledge and experience, I saw that the panorama of access to puppetry information had not changed, and I decided to undertake this editorial adventure to spread the adventures and feelings of puppeteers. I called it *Thousand Lives*, without much thought the name came up, because we puppeteers are surrounded by lives that circulate between our fingers to inhabit inert bodies; I didn't want to call it a fanzine, I preferred to simply call it “an artisanal publication dedicated to Puppets”. I conceived it as an individual project, I wanted to avoid the complications of making decisions in a group, in addition to doing it entirely to my liking, needs and possibilities. That did not exclude the participation of others, on the contrary, I tried to encourage it by always opening the pages to whoever wanted to publish. It has a flexible and referential structure: The cover is always a drawing made, on request,

by a puppeteer or other person linked to puppets. The interior pages contain various texts: opinion articles, historical, theoretical, technical, research, stories, poems, comments on shows, works, interviews and whatever as long as it is related to the puppets, without limits of length or form.

The interviews are a vital and urgent section, aimed at active or retired older puppeteers, prioritizing those who do not have much exposure, mostly Peruvians or those who have worked in this country, to rescue their contributions, experiences, feelings, their words; and help record the work of those who came before us. They are broad interviews respecting the length, form and language given by the interviewees. The rest of the content is mostly original, generally requested by me, to promote the production of texts about puppets, the collaborators are Peruvians, also counting on some foreigners. I also write, sometimes because I want to, other times because there is some necessary topic and nobody addresses it. Although *Thousand lives* prioritizes the Peruvian puppetry, it does not exclude what colleagues from other countries do, borders do not exist between our pages; but if it is necessary to consider that the publication responds to the need for disclosure of the Peruvian puppetry scene, a very interesting scene but little spread. It is a totally self-managed project, the work for its realization is unpaid and the costs are reduced to the indispensable minimum; the original is printed on a computer and the rest of the copies are reproduced in photocopies, so a minimum print run can be made, generally 50 copies, and when they run out it is reproduced on demand. The work in the whole process, which I assume alone, and although at the beginning it seemed simple to me, now I see that it is not, it is extremely demanding from the conception of the number, conformation, requesting, searching or elaborating texts and illustrations, assembling them,

diagramming them, print tests, etc., is something that I thought would take a few weeks but it lasts for months; in the first numbers it was simpler because there was less material, the first number had twenty pages, but it grew and we have passed eighty in the printed editions; that makes its appearance uncertain, at the beginning it was thought bimonthly but there have been gaps of up to several years between one number and another. In recent times, he aspired to release one issue per year, but there have been stages of other very demanding projects, so I leave him absolute freedom to arrive when possible. From the eighth issue we stopped making the covers in photocopies because for that issue I had a drawing full of details that would be lost with the photocopy, since then the first page is printed and on couché paper, because of the format that allowed them to be actually 4 printed pages, so in the corresponding inner pages I added a new section dedicated solely to photographs, thus the section "Eternal moments: puppetry visual chronicle" was born. As of number eight, *Thousand Lives* also began to come out as a project of my group *Tárbol Teatro de Títeres*, but aside from that, the dynamics of work and individual decision-making are maintained. The printed version has a minimum cost for readers to try to cover production and reproduction costs, it circulates among puppeteers and the interested public in Lima, but on our tours we take it so that it expands its distribution to other parts of the country and abroad. We have also taken care of sending it to specialized libraries and documentation centers on puppets in different parts of the world. In number eight there was no printed interview, it

was decided to do it on video, thus giving rise to an audiovisual documentation project that we call *Video in Rustic, after the puppet trail*, as an annex to *Thousand Lives*, I had the intention of continuing it, but the logistical demand and complexity did not allow it, it can be seen at the following link: <https://www.youtube.com/watch?v=t4xoAp0Etw8>. In 2015, numbers ten and eleven came out together, and for the first time a formal presentation was made at the House of Peruvian Literature. In 2017 the possibility arose of publishing a book that compiled the interviews with Peruvian puppeteers, and the theoretical articles that I wrote for *Thousand Lives*, which were corrected and updated and I wrote some new ones, all of which was reflected in the book "Job of free, of the ancestral and contemporary art of the puppets", of my authorship, which was published in 2018 with the support of the Culture Points program of the Ministry of Culture of Peru. The recharge of activity in other puppet projects prevented me from publishing new numbers, however, I continued with the production and collection of material, already in the COVID 19 pandemic, with more time to work on the edition. I opted to do it in virtual format, the most feasible and convenient in that context; thus number twelve was published in 2021 in pdf format, finding new possibilities such as the inclusion of more visual material, expanding the extension, coming out with an edition of 156 pages, and easily distributing it anywhere in the world. We currently have almost all the material for issue thirteen which will also be digital, from then on I don't know if the next issues will go back to print, continue digital or take a hybrid form.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

MARTIN MOLINA CASTILLO főszerkesztő **MIL VIDAS / PERU**

Bábszínházi darabok színpadra állítása terén huszonhat éves tapasztalattal rendelkező bábszínész, a bábművészethez kapcsolódó kérdések kutatója. Képzési területei: bábok tervezése, gyártása és animálása különböző anyagokból, illetve technikákkal, bábdramaturgia, rendezés, színpadra állítás és workshopok vezetése. Jelenleg a *Tárbol Teatro de Títeres* és a *Higuerilla* csoportok tagja. Számos produkcióban vett részt, amelyeket Limában és Peru területén található színházakban, oktatási központokban, alternatív terekben és utcákon mutattak be, valamint nemzetközi fesztiválokon és

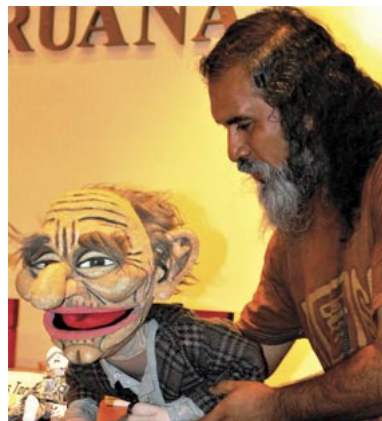
külföldi színházakban Chilében, Argentínában, Bolíviában, Mexikóban, Spanyolországban, Franciaországban és Csehországban, Olaszországban, Indonéziában és Malajziában. 1997 óta tart bábos workshopokat gyerekeknek, tanároknak és amatőröknek különböző kulturális központokban, valamint speciális képzéseket civil szervezetek és oktatási intézmények számára. Az *Oficio de libres, del ancestral y contemporáneo arte de los títeres* (Szabadok mestersége, a bábkozás ősi és kortárs művészetéről) című kötet szerzője, amelyet a Tárbol Kulturális Egyesület adott ki 2018-ban a perui Kulturális Minisztérium Kulturális Pontok programjának támogatásával. 2004 óta szerkeszti a *Mil Vidas* című kiadványt, amely a bábokkal foglalkozik és a mai napig tizenkét nyomtatott, valamint egy digitális száma látott napvilágot. A Fundación SM és a limai Spanyol Kulturális Központ által 2017-ben megrendezett „El Barco de Vapor a Escena” (Gőzhajó a színpadon) dramaturgiai adaptációs verseny győztese a „Churi, a folyó gyermeke” című darab szövegkönyvével, amely Christian Ayuni *Churi* című művének az SM szerkesztősége által az „El Barco de Vapor” verseny tizedik évfordulójára megjelentetett különkiadásában is szerepel, melyet a Fundación SM 2019-ben könyv formájában is kiadott. Ez a mű a legjobb művészi alkotás díját is elnyerte a malajziai World Puppet Carnival nemzetközi fesztiválon (2019). *El Zorro y el Huaychao* (A róka és az énekesmadár) című művének szövegkönyve megjelent a *Mitos y Leyendas de Latinoamericanas en el Teatro de Títeres* (Latin-amerikai mítoszok és legendák a bábszínházban) című kötetben, amelyet az argentin Juancito y María kiadó adott ki 2017-ben. Szerzője a „Perui bábszínházi panoráma” című cikknek, amely a New York-i *Ollantay Theater Magazine* 27–28. számában jelent meg 2006-ban. A *Teatro Club* előadóművészeti honlapon 2019 óta írja a „Volatile Territory” című, bábjátékra szakosodott rovatot. Olyan szakmai folyóiratokban jelentek meg

munkái, mint az *El Fardóm* magazin (Argentína), a *Juancito y María* magazin (Argentína) és a *La Hoja del Titiritero Latinoamericano* (Latin-amerikai bábjátékosok lapja) elektronikus magazin, amelyet a Nemzetközi Bábjátékos Szövetség Latin-Amerikáért felelős bizottsága szerkeszt. 2008 óta a *De Títeres en Perú* (Perui bábművészet) című blog szerkesztője. Házigazdája volt a *Raíz de Viento* (A szél gyökerei) című, a bábszínházzal foglalkozó virtuális rádióműsornak. Alapítója volt az Anaracos Bábszínész Kollektívának, amellyel részt vett a bábszínház népszerűsítő rendezvények szervezésében. A Universidad Nacional Mayor de San Marcos egyetemen pszichológiából szerzett diplomát. (Fordította: Forgács Ildikó)

MARTIN MOLINA CASTILLO editor in chief
BIOGRAPHY / THOUSAND LIVES/MIL VIDAS

Puppeteer with 26 years of experience in staging puppet theater plays, trained in the design, production and animation of puppets in various techniques and materials, dramaturgy for puppets, directing and conducting staging and giving workshops; researcher on issues related to the art of puppetry. He currently belongs to the groups "Tárbol Teatro de Títeres" and *Higuerilla*. He has participated in productions that have been presented in Theater Spaces, Educational Centers, Alternative Spaces and streets in Lima and the interior of Perú, as well as in International Festivals and theater spaces in Chile, Argentina, Bolivia, Mexico, Spain, France, Czech Republic, Italy, Indonesia and Malaysia. Since 1997 he has taught puppet workshops for children, teachers and amateurs in various Cultural Centers, as well as specific training for NGOs and educational entities. He is the author of the book *Job of the Free, of the ancestral and contemporary art of the Puppets* (2018) published by the Tárbol Cultural Association with the support of the "Puntos de Cultura" program of the Ministry of Culture of Peru. Since 2004 he edits *Thousand Lives*, a handmade publication dedicated to puppets, which to date has published 12 printed issues and one digital issue. He won the dramaturgical adaptation contest *El Barco de Vapor a Escena* (2017) convened by Fundación SM and the Cultural Center of Spain

in Lima, with the libretto of the play "Churi, son of the river", published in the special edition of "Churi" by Christian Ayuni for the tenth anniversary of the contest "El Barco de Vapor" by SM editorial, which was also published as a book by Fundación SM (2019). This work was also the winner of the Best Artistic Creation Award at the World Puppet Carnival International Festival in Malaysia (2019) The libretto of his work "El Zorro y el Huaychao" was published in the book "Myths and Legends of Latin American Women in the Puppet Theater" (2017) published by the Editorial Argentina "Juancito y María". He is the author of the article "Panorama of the Puppet Theater in Peru" published in the magazine "Ollantay Theater Magazine" No. 27-28 edited in New York 2006. He wrote the column specialized in Puppets "Volatile Territory" on the performing arts website "Teatro Club" since 2019. He has collaborated in specialized publications such as "El Fardóm" Magazine (Argentina), "Juancito y María" Magazine (Argentina) and the Electronic Magazine "La Hoja del Titiritero Latinoamericano" Edited by the Commission for Latin America of the International Union of Puppet. He has been the editor of the blog "De Títeres en Perú" since 2008. He hosted the virtual radio program "Raíz de Viento" dedicated to the Puppet Theater. He was the founder of the Anaracos Collective of Puppeteers with which he participated in the organization of events to promote the puppet theater. He is a Bachelor of Psychology from the Universidad Nacional Mayor de San Marcos.

MÓIN-MÓIN

REVISTA DE ESTUDOS SOBRE TEATRO DE FORMAS ANIMADAS

ANO 15 – VOL II – NÚMERO 21 – 2019
ISSN 1809-1385 / e-ISSN 25950347

FORMAÇÃO NO TEATRO DE ANIMAÇÃO CONTEMPORÂNEO: ENCENAÇÃO E PROCESSOS DE CRIAÇÃO

Ana Abravado (Argentina)
 Anna Ivanova (Bélgica)
 Catal Andú (Espanha)
 Carmen Sanchez (Alemanha)
 Chica Santos (Brasil)
 Didier Flament (França)
 Elina Karkkainen (Finlândia)
 Fabiana Mouschi (Itália)
 Galina Miron (Brasil)
 Halina Waskal (Polónia)
 Ines Neudorfer (Austria)
 Isabela Bouchado (Brasil)
 Isabel Cristina Ariza (Brasil)
 Mark Waskal (Polónia)
 Maria Pinguet (Brasil)
 Martha Adam (Canadá)
 Patricia Costa (França)
 Philippe Chénier (França)
 Sylvia Bellugi (França)
 Taina Bonaldi (Brasil)
 Tina Luehrke (Argentina)
 Victoria Regalado (Brasil)
 Wagner Costa (Brasil)

MÓIN-MÓIN

Expediente e Sumário

Móin-Móin: o nome desta publicação é uma homenagem à marionetista Margarethe Schörlünz, que fabricou em agosto de 1978 e, durante as décadas de 1950 e 1960, encantou crianças de Jaraguá do Sul (Santa Catarina, Brasil) com suas representações. Era sempre recebida efusivamente nas escolas pelo coro guten Morgen, guten Morgen ("Bom dia, bom dia" em alemão). A expressão tornou o trabalho da marionetista conhecido como "Teatro da Móin-Móin".

Móin-Móin: the name of this publication is a tribute to the puppeteer Margarethe Schörlünz, who died in August 1978. During the 50's and 60's she enchanted children from Jaraguá do Sul (Santa Catarina, Brazil) with her puppet plays. When arrived at the schools she was always warmly welcomed by the chorus guten Morgen, guten Morgen ("Good morning, good morning" in German). The expression made the work of the puppeteer known as the "Móin-Móin Theatre".

Móin-Móin: le nom de cette publication est un hommage à la marionnettiste Margarethe Schörlünz, décédée au mois d'août 1978. Pendant les années 1950 et 1960 elle a émerveillée les enfants de la ville de Jaraguá do Sul (Santa Catarina, Brésil) avec ses spectacles. Elle était toujours accueillie avec enthousiasme dans les écoles où elle se présentait, les enfants lui disant en chœur guten Morgen, guten Morgen ("Bonjour, bonjour", en allemand). C'est pourquoi le travail de la marionnettiste est connu comme "le Théâtre de la Móin-Móin".

Móin-Móin: el nombre de esta publicación es un homenaje a la títeres Margarethe Schörlünz, que fabricó en agosto de 1978, y durante las décadas de 1950 y 1960, encantó a niños y niñas de Jaraguá do Sul (Santa Catarina – Brasil), con sus presentaciones. Era siempre recibida efusivamente en las escuelas por el coro guten Morgen, guten Morgen ("Buenos días, buenos días" en alemán). La expresión convirtió el trabajo de la títeres conocida como "Teatro de la Móin-Móin".

Revista de Estudos Sobre Teatro de Formas Animadas, Florianópolis, v. 2, n. 25, p. 03-08, dez. 2021

MÓIN-MÓIN

REVISTA DE ESTUDOS SOBRE TEATRO DE FORMAS ANIMADAS

ANO 16 – VOL I – NÚMERO 22 – 2020
ISSN 1809-1385 / e-ISSN 25950347

CENSURA E TRANSGRESSÃO NO TEATRO DE ANIMAÇÃO

Eliete de Almeida Brito (São Paulo – Brasil)
 Francisco J. Casque (Sevilha – Espanha)
 Jorge Delbati (Buenos Aires – Argentina)
 Jorge Luis Rodríguez Aguilar (Havana – Cuba)
 Jella Velez (Háití – Dominiense)
 Kamelou Mène de Mène (Paris – França)
 Marcelo Rocco Gasquet (Osaka – Japão)
 María Gabriela Luciani (São João del-Rei – Brasil)
 Miguel Osorio (Córdoba – Argentina)
 Paulo Farias (Paris – França)
 Sergio Mercurio (Buenos Aires – Argentina)
 Taina Farias (Paris – França)
 Valance Nina Rebrinani (Florianópolis – Brasil)
 Wladimir Fominchenko (São João del-Rei – Brasil)

MÓIN-MÓIN

REVISTA DE ESTUDOS SOBRE TEATRO DE FORMAS ANIMADAS

ANO 16 / VOL II / NÚMERO 23 / 2020 / E-ISSN 25950347

A ATUAÇÃO DAS MULHERES NO TEATRO DE ANIMAÇÃO

Ana Abravado
 Andressa Gortez Perini
 Barbara Duarte Benatti
 Carmen Luz Mortuana
 Carolina Trepka
 Cécilia Maccaria
 Chery Dely
 Daniella Bonarte Gontes
 Daniella Rocha Vieira
 Isabela Costa Blochado
 Janna Virávia Viana
 Jô Fozzatti
 Júlia Saizel
 Kelly Elias de Castro
 Larissa Wilbert Geddes
 Mariliz Schuckert
 Maysa Cavalho
 Nereia Dp
 Rosanna Della Costa
 Schady P. França
 Sora Duarte
 Tereza Fagundes
 Valéria Benites Bordeia

Paulo Balardim

MÓIN-MÓIN

BRAZIL BÁBFOLYÓIRAT

A *Móin-Móin folyóirat* – *Tanulmányok a bábművészetről* (Móin-Móin Revista de Estudos Sobre Teatro de Formas Animadas) a Santa Catarina Állami Egyetem Művészeti Központjának (PPGT/CEART/UDESC) és Jaraguá do Sul Művészeti Kulturális Társaságának (SCAR) évente kétszer megjelenő periodikája. A Santa Catarina-i Színház Bővített Szakmai Képzésének segédanyagaként jött létre. A periodika címevel az 1978-ban elhunyt Margarethe Schlünzen bábművésznek állít emléket, aki az 1950-es és az 1960-as években Jaraguá do Sul (Santa Catarina, Brazília) gyermekeit gyönyörködtette előadásaisával. Az iskolákban mindig lelkes „guten Morgen, guten Morgen” („jó reggelt, jó reggelt”) kórus fogadta – innen ragadt tevékenységére a *Móin-Móin Színház* név. A 2005 óta megjelenő folyóirat fő feladatának egy tematikus kutatási anyag megteremtését tartja, a bábművészet feltárásának elméleti és gyakorlati támogatását, valamint olyan graduális és posztgraduális képzésen részt vevő diákok mozgósítását, akik hajlandóak aktívan szerepet vállalni a publikációs folyamat minden szakaszában. Monotematikus lapszámokat jelentet meg, amelyek célja máshol publikálatlan, a bábművészet különböző formáival foglalkozó akadémiai kutatásokat feldolgozó, reflexiókat tartalmazó és művészek kreatív folyamatát elemző cikkek terjesztése. A *Móin-Móin* egy szabadon hozzáférhető folyóirat, a megjelentetett munkák jogtulajdonosa a Creative Commons 4.0. A teljes tudományos és akadémiai közeg korlátozás nélkül elérheti az itt közzétett tartalmakat; minden írás letölthető, kinyomtatható, olvasható és idézhető, anélkül, hogy a felhasználásért, lektorálásért, publikálásért, terjesztésért vagy internetes közzétételért díjat kellene fizetni. A folyóirat a kollegiális lektorálás gyakorlatával él, minden cikket legalább ketten bírálhatnak el.

MÓIN-MÓIN BRASIL PUPPETRY JOURNAL

Móin-Móin – Studies in The Arts of Puppetry is a semiannual publication from the Postgraduate Program in Theater at the Santa Catarina State University's Arts Center (PPGT/CEART/UDESC) and the Artistic Culture Society of Jaraguá do Sul – SCAR. It is offered in conjunction with the Extension Program Professional Training in Santa Catarina's Theater. The name of this publication is a tribute to the puppeteer Margarethe Schlünzen, that passed away in August 1978 and, during the decades of 1950 and 1960, delighted children of Jaraguá do Sul (Santa Catarina, Brasil) with her performances. She was always received effusively in schools by the choir *guten Morgen, guten Morgen* (“good morning, good morning” in German). The expression made the puppeteer's work known as “*Móin-Móin Theater*”. The journal published since 2005 is committed to creating a thematic body of research, promoting practical and theoretical support for future explorations about puppetry, and also mobilizing graduate and postgraduate scholarship students who, under the coordination of teachers, actively participate in all stages of the publication process. It has published monothematic editions dedicated to spreading unpublished articles derived from academic research on the different languages of puppetry, as well as reflections and creative processes of artists. *Móin-Móin* is an open access magazine. All works are licensed under Creative Commons 4.0. The entire scientific and academic community has unrestricted access to its content; all works can be downloaded, printed, read and cited, with no taxes or fees charged for the submission, peer review, publication and distribution or internet availability. The Journal conforms to the practice of peer review, and each article is submitted to at least two judges.

MÓIN-MÓIN CIKKEK ÖSSZEFOGLALÓJA – 2021 SUMMARY OF THE ARTICLES AND HEADLINES OF 2021

Első kötet, 24. szám (2021) – Oktatói tapasztalat a kibertérben: kreatív folyamatok a szociális izolációban

Ebben a lapszámban 2020-as, Covid-19 által meghatározott tanítói és tanulási folyamatokra, valamint művészi tapasztalatokra összpontosítunk. Virtuálisan megtartott találkozók és előadások, rövid online kurzusok, távolléti oktatás: a virtuális terek és ezekhez kapcsolódó különféle módszerek felvetették a kérdést úgy az oktatók/tanárok és diákok, mint a bábművészek számára: melyek ennek a metódusnak az előnyei és hátrányai? Milyen nehézségekkel járt/jár? Milyen pozitív és negatív vetületei vannak a kibertérben történő oktatásnak? Mily módon és milyen mértékben lehetnek hatással az új technológiák a bábművészet tanítására, illetve elsajátítására? Milyen kihívásokkal kell számolni? Milyen módon járulhat hozzá a kibertér a bábművészet fejlődéséhez? Mik a veszteségek? Léteznek-e még internethasználattal kapcsolatos előítéletek? Mennyiben különböznek ezek a gyakorlatok a hagyományos oktatástól? A hagyomány mely elemei tarthatók meg – és mi módon? Milyen kísérletekre került sor az elmúlt évben, és milyen eredménnyel? Volt-e bármiféle jelentős újítás vagy átalakulás az oktatási és tanulási folyamatokban? Az ellenvetések egyszerűen a szociális izoláltságból adódtak? Mely, a szociális izoláció időszakában felfedezett kreatív folyamatok hasznosíthatóak a bábművészet számára? Hogyan befolyásolhatják a fenti tapasztalatok a jövő oktatói és kreatív folyamatait, illetve a produkciót? Mi az, amit a jövőben is érdemes megtartani? Reméljük, hogy az itt felvetett kérdések inspiráló hatással lesznek, hogy új kérdéseket és új, az adott témán belül több szemszögből is megközelíthető problémafelvetéseket szülnék. A szerzőktől történeti és empirikus kutatásokat, elméleti esszéket, kiadatlan fordításokat, beszámolókat, kreatív folyamatok analizését és interjúkat várunk.

Volume 1, n. 24 (2021) – Training experiences in cyberspace and creative processes in social isolation

In this edition, we aim to reflect about the teaching-learning processes and artistic experiences carried out in 2020, due to the conditions of social isolation imposed by the sanitary crisis caused by the spread of Covid-19. Meetings and shows held virtually, short courses online, remote classes: The use of virtual platforms and differentiated methodologies caused profound reflections on trainers/teachers, students and animation theater artists. What advantages or disadvantages they offered/offer? What difficulties they presented/present? What are the positive and negative aspects that training in cyberspace demonstrated/demonstrates? How and to what extent can the use of new technologies impact the teaching-learning in puppetry? What are the challenges imposed? In what and how can cyberspace contribute to the development of the art of puppetry? What are the losses? Is there still prejudice? In what aspects do these practices differ from traditional training? What can they keep from tradition and how? What experiments have been carried out in the last year and what results have they produced? Was there any significant innovation or remodeling in the teaching-learning processes or just resistance against the effects of social isolation? What are the perspectives that the experiments/creative processes carried out in social isolation present/can present for the puppetry? How can the experiences lived influence the training and creative processes/productions in the future? What will be incorporated into the processes from now on? We hope that the provocations will instigate not only the issues raised here, but that they will open new questions and problems from different perspectives within the proposed theme. Authors can present historical or empirical research, theoretical essays, unpublished translations, reports of experiences, analysis of creative processes and interviews.

Az első kötet cikkeinek (2021. 24. szám)

összefoglalója: Issue no. 24 of Móin-Móin Journal – Studies in the Art of Puppetry, concentrates on training experiences in cyberspace and creative processes in social isolation.

Elszigetelten de (még inkább) kapcsolatban

(*Fabiana Lazzari, Liliana Pérez Recio és Paulo Balardim.*) A szerzők, akik reagáltak a lapszám által felvetett gondolatébresztő kérdésekre, a folyóiratnak virtuális helyet adó Santa Catarina Színház Bővített Szakmai Képzésén folytatott tevékenységek alakulásáról szolgáltak rövid beszámolóval.

Isolated but (more) connected:

Authors who responded to the thought-provoking questions to this call gave a brief account of the evolution of activities of the Extension Program Professional Training in Santa Catarina's Theater, in which the edition of the journal is inserted, for the virtual mode. 1 n. 24 (2021)

Oktatói tapasztalat a kibertérben és kreatív folyamatok szociális izolációban

(Cariad Astles): A cikk alapját a szerzőnek az ANIMA UDESC (Nemzetközi Bábszínháztanulmányi Szeminárium – 2021.05.21, online esemény) konferenciáján elhangzott nyitóbeszéde képezi.

Training experiences in cyberspace and creative processes in social isolation:

This article is based on a talk given by the author at the conference opening of ANIMA UDESC-International Seminar of Studies in the Art of Puppetry – Online Edition, on 21 May, 2021.

Új színház régi házaknak

(Gilson Motta): Tanulmány, amely bemutatja, milyen új technikai és esztétikai lehetőségeket teremtenek az online közvetítési felületek a bábszínház számára. Elemzésében a szerző az Előadók Határok Nélkül Társulat (Colectivo Performers sem Fronteiras) *Madárrá felnőni (Crescer para Passarinho)* című 2020-as előadását veszi alapul.

New Theatre for Old Homes:

This paper presents technical and aesthetic possibilities created by online transmission platforms for puppet theatre. To develop this analysis, the author considers the basis for discussion the show

Growing Up to be a Bird (Crescer para Passarinho), produced by Performers without Borders (Coletivo Performers sem Fronteiras) in 2020.

Nők szeretethálót szőnek a bábszínházban

(Bárbara Benatti és Joana Vieira): Ez a cikk a brazíliai női bábművészek első tizenöt Covid-korszakban eltöltött hónapjával foglalkozik, abból a hipotézisből kiindulva, hogy ezen művészek száma nemzeti viszonylatban jelentősen megnövekedett.

Women in animation theater, weaving affects in a network:

This article deals with female actors in animation theater during the first fifteen months of the Covid-19 pandemic in Brazil, based on the hypothesis that there is a significant increase in the representation of these actors on the national scene.

Több mint elég ok a költészetre. Egy kis karanténmúzeum tapasztalata

(Javier Swedzky): A 2020 novemberében indított El Pequeño Museo Virtual de la Cuarentena honlap a kísérletezés és az alkotás számára biztosít terepet. A project célja a privát terek percepciójának átalakítása volt a lezárások idején, oly módon, hogy azok új történetek felfedezésére nyújtsanak lehetőséget.

More than enough reasons to be poetry.**The experience of the Little Virtual Museum of the Quarantine:**

El Pequeño Museo Virtual de la Cuarentena is a web page which launched in November 2020 during the pandemic as a place for experimentation and creation. The project sought to change the perception of the intimate space during lockdown as a way for it to become a place to discover stories.

Álarc, ház és vászon között: repedések a varázslat számára

(Livia Figueira "Tejas"): A COVID-19 terjedését megakadályozandó bevezetett szociális izolációs körülmények, a testi és fizikai bezártság a brazil gyarmatosítás kezdetektől uralkodó helyzet súlyosbodásának is felfoghatók. A szerző az otthoni közegben elérhető nyersanyagokat felhasználó, az álarc nyelvét alkalmazó előadásokra fókuszál, melyek nemcsak helyzetjelentésként – és az ellenállás aktusaként – működnek, hanem nyílásokat is találnak abban a metaforikus börtönben, amelyeken át élet és varázslat belopakodhat.

Among the mask, the house, the screen: gaps for enchantment: The landscape established during social isolation to prevent the spread of COVID-19 reveals the aggravation (or ironic metaphor) of a project of enclosing bodies and the sensitivity that has occurred since the beginning of colonization in Brazil. In this paper the author focuses on performances in which home space, screens, materials available in that context and the main pillars of the masks language as creation devices were used, not only to be aware of the course summary – and as an act of resistance – but also to find openings in the metaphorical prison which produce life and enchantment.

Egy rezgő perspektíva nyomában: meglátások a bábszínházról és a mindennapokról járvány idején (Igor Gomes Farias): Számvetés a virtuális oktatás és a bábszínház népszerűsítésének aspektusaival, amely azt vizsgálja, hogyan stimulálta a szociális izoláció a mindennapi látványokra való ráébredést, felismerve bennük az animáció alapjait.

Looking for an animated look: reflections on animation theater and everyday life in pandemic times: This article is an account of reflections on virtual teaching and dissemination of animation theater, exploring how social isolation was able to stimulate a certain awareness of the everyday look, recognizing in it elements that lead us to animated forms.

ÂNIMA: Bevezetés a bábszínházba online leckéken át (Jailson Araújo Carvalho): Beszámoló egy diák tapasztalatairól, melyeket az *Anima: Bevezetés a bábszínházba* című, 2020 novemberében online leckék formájában tartott kurzuson szerzett. A színész-animátor – az élettelen tárgyba animát (azaz életet) lehelő személy – képzési folyamatát a bábkészítési lehetőségek és az animálási technikák változatossága határozza meg.

ÂNIMA: An Introduction to Puppet Theater with online lessons: This is the report of a student's experience in the training course *Anima: An Introduction to Puppet Theatre* held in October and November 2020 as online classes. The training process for an actor/animator,

i.e. the person who brings the idea of anima (or life) to an inanimate object, can be imbued with nuances that vary from the possibilities of making the puppet to the techniques used to give it anima.

Bábszínházi művészi és pedagógiai folyamatok a kibertérben (Fábio Henrique Nunes Medeiros): A szöveg tapasztalatok és elméleti, valamint gyakorlati kérdések megosztására szolgál, amelyek a kibertérben lezajló bábművészeti és oktatói folyamatokkal kapcsolatosak. Ezek a folyamatok egyrészt konvencionális pedagógiai környezetben (a Paran Állami Egyetem Művészeti Karnak Bábművész szakn - Faculdade de Artes do Paran, Universidade Estadual do Paran FAP-UNESPAR), részint a Cia Laica de Teatro-ban – ahol a cikk szerzője igazgató – jttek létre.

Artistic and Pedagogical Processes for Animation Theater in Cyberspace: This text presents a sharing of experiences and theoretical-practical questions about artistic and pedagogical processes for animation theater in cyberspace, developed both in the conventional pedagogical environment (Animation Theater discipline at Faculdade de Artes do Paraná, from Universidade Estadual do Paraná FAP-UNESPAR -Paraná State University), and at Cia Laica de Teatro, where the author serves as director.

Jrványmechanizmusok: Bbkszti tapasztalatok s otthoni rvidjelenetek (Leandro Luiz de Maman s Sandra Regina Coelho): Beszámoló a Santa Catarina-i Eranos Crculo de Arte trsulat tevékenységérl, beleértve a bbéptést – rdbbokot 3D nyomtatási technikával készült testtel – s rvidjelenetek létrehozását is, amelyre a járvány miatt otthoni környezetben került sor.

Pandemic mechanisms: puppet-making experiences and short scenes at home: This is a report of the creative process of the Santa Catarina group Eranos Crculo de Arte in a home environment during the pandemic, involving the construction of rod puppets with a structure printed in 3D and creation of short scenes.

Szimulációban élünk? Animált formák szentől szembe és virtuálisán (Belén Rodríguez Assandri és Cesar Luis Ramirez Mautone): Ez a cikk a Tormenta de Lagartos társulat legutóbbi előadása, a *La Chupósfera* előkészítése során szerzett tapasztalatokról számol be – érintve a járványt megelőző időszakot, a virtuális teret és a jelenlegi, megszorítások által behatárolt életünket.

Are we living in a simulation? The animated forms between the face-to-face and the virtual: This article documents the experience of the troupe Tormenta de Lagartos in preparation for their latest show *La Chupósfera*. This begins in pre-pandemic times, travels through virtual space, isolation, and lives with restrictions on our path to the present.

202 nap a miniatúrák világában: Maria Cláudia és a pandémia sok arca (Maria Madeira):

2020. március 16. és október 2. között két közösségi oldalon lehetett naponta egy új – összesen 202 – Maria Cláudia baba által bemutatott jelenetet megtekinteni. A miniatúra, egy olyan térben, amelyet sem megérinteni, sem megmérni nem lehet, a valós világnál nem nyújtott kevesebbet.

202 days in a miniature world: Maria Cláudia and her multiple facets in the pandemic: Between 16 March and 2 October, 2020, 202 different scenes of the Maria Cláudia doll were posted on two social networks daily, making the miniature the best in the real world. The play took the space that cannot be touched and/or measured.

Improvizációs színház és az animált formák színháza: egy integratív perspektíva (José Luis Felício Carvalho): A Baby Pedra e o Alicate improvizációs színházi társulat esettanulmánya alapján ez a cikk azt elemzi, hogyan lehet a színházi improvizációt korszerűsíteni és átértékelni maszkok és – főként – animált formák által.

Improvisation theater and theater of animated forms: an integrative perspective: Based on the case study of the improv theater collective Baby Pedra e o Alicate, this paper

analyzes how the creative processes of improvising actors can be streamlined and overvalued through the discipline of the mask and, mainly, animated forms.

Nők az iráni bábszínházban: interjú három nemzedék bábosaival (Fahime Mizahosein, Luiz André Cherubini és Sandra Vargas): Interjú Marzieh Baroumamanddal, Zahra Sabrival és Fahime Mirzahoseinnal, három, különböző generációba tartozó kiemelkedő bábművésszel, akiknek munkája meghatározta az iráni bábművészet irányait. A kortárs női szerepeket tematizálja történelmi, társadalmi és politikai kontextusban egy hagyományosan férfiak által dominált művészeti formában.

Women in iranian puppet theater: Interview with puppeteers of three generations:

Interview with Marzieh Baroumamand, Zahra Sabri és Fahime Mirzahosein three prominent Iranian puppeteers from three generations, who notoriously defined the directions of puppetry in Iran. They address the role of women contemporaneously in a traditionally male-dominated art form, in the historical, social and political context of that country.

Másik kötet, 25. szám (2021) – Bábművészet, ökológia, fenntarthatóság

Természetes környezetünk pusztulása és a klímaváltozás iránymutató jelentőséggel bírnak úgy a gazdaság-, mint a társadalompolitika számára. A természetes források kiapadását, a termékek rövid élettartamát, a környezetszennyezést, az erdők kiirtását, a génmódosítást és a konzumerizmust megjelenítő, vitató vagy egyéb módokon tematizáló gesztusok hosszabb ideje jelen vannak a művészetben. Ezeket befolyásolták az emberi tevékenység bolygóra gyakorolt hatásával kapcsolatos tapasztalataink is. A művészet képes feltárni több aspektusát is a fent leírt összefüggésnek: az esztétikai tapasztalat, amely egy művészi munkában meghatározó számunkra, képes átértelmezni a világban elfoglalt helyünkről alkotott fogalmunkat, kérdéseket és új modelleket szülni, reflektál a viselkedésünkre. Hogyan tudhat

a kortárs bábművészet gyakorlata hozzájárulni a környezettudatossághoz és az aktivizmushoz? Mi a feladata? Milyen potenciállal bír? Megállapítottuk, hogy az ökológiával és fenntarthatósággal kapcsolatos témák gyakran feltűnnek bábelőadásokban pedagógiai üzenetként, a tudatosságra nevelés céljával. De hogyan reflektálhat egy művész – a téma történetbe ágyazásától eltekintve – ezekre a kérdésekre, és hogyan teheti őket napi kreatív gyakorlata részévé? Szolgálhat-e a mély ökológiai megfontolás a bábművészet filozófiai alapjaként? Hogyan kell környezettudatos művészi szemszögből az anyagról, annak tartósságáról és természetre gyakorolt hatásáról gondolkodnunk? Milyen stratégiákkal élünk az anyag ökológiai konzerválása érdekében? Hogyan befolyásolják ezek a kérdések a bábos szakmát, és hogyan gondolkodhat, alkothat és inspirálhat új attitűdöket az a maga során? Milyen (művészek, társulatok vagy intézmények) által létrehozott projektek jöhetnek szóba, ha művészet, társadalom és környezet összekapcsolása a cél? Hogyan reagált a bábművészet a Fenntartható Fejlesztési Célokra (FFC-k)? Hogyan biztassunk új ötletekre, és provokáljunk ki egy közönségre is ható párbeszédet? Reméljük, hogy az itt felvetett kérdések inspiráló hatással lesznek, hogy új kérdéseket és új, az adott témán belül több szemszögből is megközelíthető problémafelvetéseket szülnek. A szerzőktől történeti és empirikus kutatásokat, elméleti esszéket, kiadatlan fordításokat, beszámolókat, kreatív folyamatok analizisét és interjúkat várunk.

Volume 2, n. 25 (2021) – Puppetry, Ecology and Sustainability

The degradation of nature and climate change are urgent guidelines for economic and social policies. Indeed, representations, contestations or other actions arising from the perception of the exploration of natural resources, the short life cycle of products, pollution, deforestation, genetic transformations and consumerism have been present in art for a long time, which also is affected by the effects that we have experi-

enced due to human's interference on the planet. Art has the capacity to explore several aspects that involve this relationship: the aesthetic experience that permeates us through artistic work is capable of relativizing our place in the world and proposing questions, new models or reflections on our behavior. Concerning the art of contemporary puppetry, how can this artistic practice contribute to awareness and activism? What is your role? What is your potential? We have realized that the themes of ecology and sustainability appear in various productions of puppet theater, as pedagogical content and raising awareness of children. But, in addition to the theme incorporated in the fable of the shows, how can the artist reflect and incorporate these issues in his daily creative practices? Is a deep ecological perception capable of serving as a philosophical basis for puppetry? How to think about the material, its functionality, durability and its impact on nature from a conscious artistic perspective? What strategies to adopt for an ecological conservation of the material collection? How can puppetry be influenced by these issues, think, perform and influence new attitudes? What projects (by artists, companies, or institutions) are being considered, with the aim of relating art, society and the environment? How has puppetry related to the Sustainable Development Goals (SDG)? How to generate ideas and provoke dialogues that affect the public? We hope that the provocations will instigate not only the issues raised here, but that they will open new questions and problems from different perspectives within the proposed theme. Authors can present historical or empirical research, theoretical essays, unpublished translations, reports of experiences, analysis of creative processes and interviews.

A második kötet cikkeinek (2021. 25. szám) összefoglalója:

„Egy bolygó könnyekből és hulladékhegyekből” (Fabiana Lazzari de Oliveira, Liliana Pérez

Recio és Paulo Balardim): Ez a cikk a Móin-Móin folyóirat 25-ös számát mutatja be, melynek témája a bábművészet, az ökológia és a fenntarthatóság.

“A planet made of tears and piles of scrap”:

This article presents issue no. 25 of Móin-Móin Magazine – Studies in the Arts of Puppetry, with the theme Puppetry, Ecology and Sustainability.

Színház és ökológia: mérleg vagy paradigma cseréje? (Julie Sermon):

Ez a cikk az antropocén és az ökológia fogalmát a színművészetrel összefüggésben értelmezi, annak a lehetőségeit vizsgálva, hogy a művészek az ökológiai vészhezettel összhangban levő elképzeléseket és értékeket hozzanak létre, úgy személyes, mint kollektív ember-természet kapcsolatok terén.

Theater and ecology: scales or paradigm chance?:

This article exposes the concepts of anthropocene and ecology as related to theatrical art, to discuss possibilities that artists should produce ideas and values in line with the ecological urgency in individual and collective relationships between human beings and nature.

Tárgyak színháza és a konzumtársadalom

(Flávia Ruchdeschel D’Ávila, Kely Elias de Castro): “Négykezes” cikkünkben a szerzők a valós használati tárgyak előadóművészetekben történő alkalmazását a fogyasztói társadalom és egyéb huszadik századi tényezők által generált jelenségként értelmezik. A legnagyobb figyelmet a tárgyak színházának, egy, az 1970-as és ’80-as években elindult mozgalomnak szentelik.

Theater of objects and consumer society:

In this article we present a series of reflections, written with four hands, addressing the addition of real objects in performing arts, as a phenomenon of the development of consumer society and other factors from the 20th century. The greatest emphasis is given to the theater of objects, a movement that was developed in the 1970s and 1980s.

Színház és erdő: egy ösvény (Vitor Ribeiro do Valle, Flávio da Conceição és Joaquim Paulo de Lima Kaxinawa): Beszámoló az útról, melyet a Huni Kuín néphez közelítve tettünk meg a relá-

cióesztétika segítségével, azzal a céllal, hogy kipótoljuk a hagyományos tudás hiányosságait a formális oktatási helyeken. A *Színház és erdő* reflexiós folyamat célja a színházi esemény ökológiai tapasztalat általi gazdagítása volt.

Theater with the forest: a path:

This is the report of a trajectory of approximation to the Huni Kuín people through relational aesthetics, with the objective of supplying a scarcity of traditional knowledge in formal spaces of education. The aim of the reflexive process “Theatre with the Forest” was to enhance the theatrical event through an ecological perspective.

„Az óriás és a sárkány” – utcaszínház óriási

bábokkal (Daniel Ducato): Az *O Gigante e o Dragão* (Az óriás és a sárkány) című utcai előadás hatalmas bábjai a braziliai Ouro Preto Szövetségi Egyetem (UFOP) Bábművészeti szakirányú “Színpadi Műhelymunka A” nevű tantárgyának köszönhetőek a létezésüket. A cikk fő célja a kutatás és a bábok létrehozását, az előadás előkészítését és a színházi tapasztalatot meghatározó folyamatok bemutatása, és mindenekelőtt annak hangsúlyozása, hogy milyen fontos az újrahasznosítás, az újbóli használat, különféle anyagok új jelentőséggel való ellátása, amely új, kifejező művészi nyelvek létrehozásához vezethet.

“The Giant and the Dragon” – a street theatre play with giant puppets:

Through the discipline “Scenic Creation Workshop A” oriented by Animation Theatre studies at the Federal University of Ouro Preto (UFOP), State of Minas Gerais, Brazil, the giant puppets street play “O Gigante e o Dragão” (The Giant and the Dragon) came about. Here the main goal is to present the research and the processes that permeated the creation, the making and the theatrical experiment of this play and, above all, highlight how powerful it is to recycle, reuse and re-signify various materials, aiming at the creation of expressive languages.

Víz, a lép kincse (Ernesto Joaquin Franco Rodriguez): A szerző egy ökológia-centrikus művészethez való hozzájárulásra tesz kísérletet,

amelynek alapját tapasztalatok, elmélkedések és az alkotói folyamattal, színpadra vitellel, adaptációval kapcsolatos következtetések jelentik egy nagyívű bábos munkában: a *Víz, a lép kincse*ben. Az évtizedek óta húzóóda civilizációs krízis, amelyet az antropocén korszak bolygót és élővilágot romboló tendenciái fémjeleznek, a 2020-as Covid-19 pandémia óta katasztrófális dimenziókat öltött.

Water, the Treasure of the Wetland: The author seeks to propose some contributions to an eco-scenic art, which arise from the experience, reflections and conclusions of the process of creation, staging and adaptation of the large-format puppet work: *Water, the Treasure of the Wetland*. The civilizational crisis that has dragged on for some decades, and that has marked this era of the Anthropocene with a destructive force of the planet and of those who live in it, takes on a global and catastrophic dimension since the advent of the Covid-19 pandemic in 2020.

Dokumentumtárgyak és katasztrófa utáni tárgyak színháza: a *Láthatatlanok* című dokumentumfilm dramaturgiája (Vanessa dos Santos Dias): 2021 márciusában, a *Láthatatlanok* című filmhez szükséges tárgyi dokumentumok vizsgálata során átfogó képet alkottunk arról, milyen nyomokat hagyott Rio de Janeiro hegyvidékén a 2011-es klímakatasztrófa – ennek a filmnek a központi témája. Ez a cikk a filmdramaturgia kidolgozásának tapasztalataira reflektál, élményekre, amelyek kifejezetten a hegyi katasztrófával összefüggésbe hozható tárgyakhoz kapcsolódnak.

Documentary Objects Theater and post catastrophe Objects: the dramaturgical creation of the film “The Invisibles”: While conducting research on documentary objects for the film “The Invisibles” in March 2021, was raised a material overview of the reminiscences related to the climatic catastrophe that occurred in the mountain region of Rio de Janeiro in 2011, that is the central theme of the film. The article brings reflections on the experiences

lived in the creation process of the film’s dramaturgy, which specifically encompass categories of objects that are related to the mountain catastrophe.

Egy fenntartható változás felé. Kézművesség a lengyel bábszínházakban. Egy ökozfiai perspektíva (Zofia Smolarska): Tanulmány a mélyen megbúvó, komplex konfliktusokról, amelyek a fölé- és alárendelt kapcsolatát hatják át jelenleg több lengyel színházi intézményben is, sok bábszínházat is ideértve. 1989 óta a lengyelországi repertoárszínházakban folyamatos volt az elmozdulás a régi, hierarchizáló fordizmustól egy rugalmasabb poszt-fordista modell felé, amely a kognitív kapitalizmust és az alternatív, neoavangárd színházat jellemzi.

Towards Sustainable Change. Craftsmanship in Polish Puppet Theaters: An Ecosophical Perspective: The main aim of this paper is to present and explain the complexity of the deep but hidden conflict between the “top” and the “bottom” that is currently taking place in many theatre institutions in Poland, including puppet theatres. Since 1989, Polish repertory theatres have been continually changing from the old, highly hierarchical Fordist mode of production to the new, flexible post-Fordist mode, which is characteristic for cognitive capitalism and alternative, neo-avantgarde theatre.

Bábszínház, populáris kultúra és ökológiai világnézet (Andréia de Oliveira Souza): Betekintés néhány művészi folyamatba, amelyeket a szerző 2017 és 2021 között dolgozott ki, közösen a Cia. Teatro da Recusa-val, amelyben a fenntarthatóságot ökológiai szemszögből, de a brazil populáris kultúrára is fókuszálva közelítették meg.

Puppet theatre, popular culture and ecological worldview: The present article gives a glimpse of some artistic processes that the author developed with Cia. Teatro da Recusa between 2017 and 2021, in which the theme of sustainability was seen from the perspective of ecological worldview while focusing on Brazilian popular culture.

Eidolon: árnyékok és fantazmagória egy test-spektrumú videografikában (Nicole Koutsantonis): Az *Eidolon* című 2020-as videófelvétel kreatív folyamatának elemzése. Ez a művészi munka az árnyékokról alkotott fogalmakat, a hasonmásokat és a képzelet játékát veszi alapul, amelyekkel az árnyaszínházban, a fantazmagória színházában, az árnyalakok filmes animációjában és a videografikus nyelvben találkozhatunk.

Eidolon: the shadows and phantasmagoria of a body-spectrum videographic: This article is an analysis of the creative process of the video *Eidolon* (2020), an artistic work produced by the notions of shadow, double and phantasmagoria found in shadow theater, in phantasmagoria shows, in the animation of silhouettes in cinema and in videographic language.

A virtuális színház tengerén hánykolódva: kihívások, melyekkel a bábozás mint önálló művészeti ág szembenéz (Leino Rei): Kísérlet a jelenlegi helyzet megértésére és a balti, illetve

skandináv országok bábszínházainak, báb-művészképzési hagyományainak áttekintésére, arra a kérdésre is keresve a választ, hogy változott-e – és ha igen, mennyiben – a bábosok profilja az utóbbi időben. A szerző finn, svéd, észt, norvég, lett, litván és észt színházi szakemberekkel készített interjúkat, remélve, hogy ezáltal fogalmat alkothat a régióban uralkodó trendekről és az országok közös sajátosságairól.

Tossed on the seas of visual theatre: challenges to puppetry's survival as an independent discipline: The goal of this article was to understand the current situation and give an overview of Baltic and Nordic countries' puppet theater and puppet theater training traditions and whether and how the puppeteer's profile has changed recently. To get an idea of the trends in this area, the common ground of the different countries, the author interviewed theatre makers from Finland, Sweden, Norway, Latvia, Lithuania, and Estonia.

Translated by Deborah Marshall – Papp-Zakor Ilka

MÓIN-MÓIN
REVISTA DE ESTUDOS SOBRE TEATRO DE FORMAS ANIMADAS
TEATRO DE ANIMAÇÃO, ECOLÓGICA E SUSTENTABILIDADE
Florianópolis, v. 2, n. 25, p. 10 - 23, out. 2021.
E-ISSN: 2596-0447

**"Um planeta feito de lágrimas
e montes de sucata"**

Fabiana Lazzari

Universidade de Brasília - UnB (Brasília, Brasil)

Liliana Pérez Recio

Universidade do Estado de Santa Catarina - UDESC (Florianópolis, Brasil/Cuba)

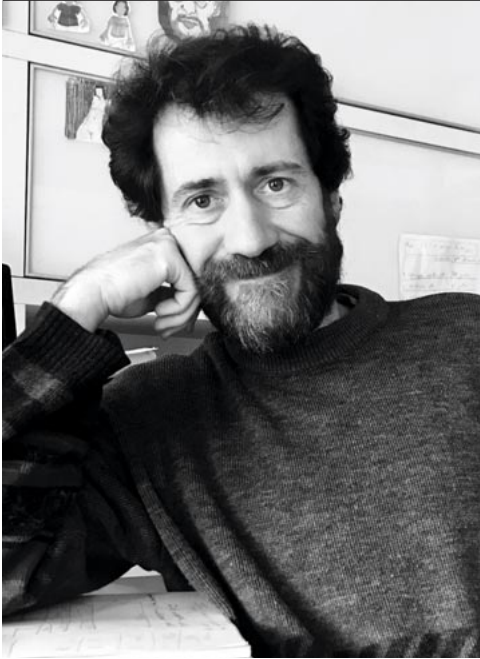
Paulo Balardim

Universidade do Estado de Santa Catarina - UDESC (Florianópolis, Brasil)

Figura 1 – Foto do espetáculo *Separar é a lei* (2012), Cia. de teatro Entre Linhas (Novo Hamburgo/RS). Autor: Antônio Rock. Foto: Alice Ribeiro

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

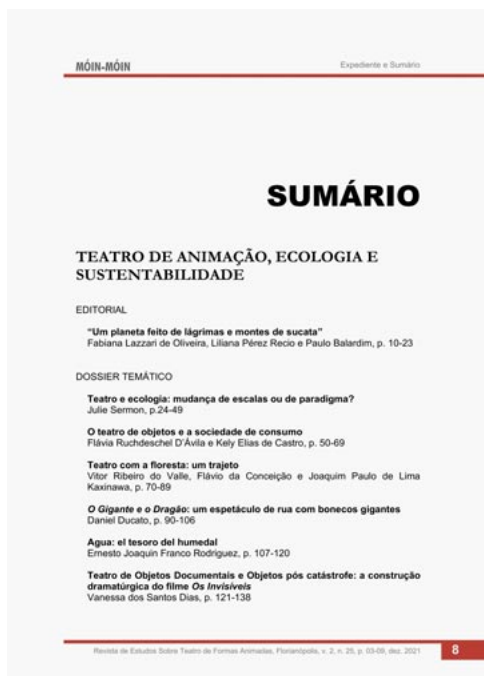
PAULO BALARDIM főszerkesztő **MÓIN-MÓIN / BRAZÍLIA**

A Színházi Gyakorlat – Animációs Színház docense a Santa Catarina Állami Egyetem (UDESC) Előadóművészeti Karán és a Művészeti Központ Színházának (CEART) posztgraduális programján. Tanulmányai: bábművészeti posztdoktori képzés (Université Paul Valéry-Montpellier III/2019), PhD: Előadóművészet (PPGT – UDESC/2013), MA: Előadóművészet (PPGAC – UFRGS/2008), BA: Bölcsészettudományi Kar, Portugál Nyelv és Brazil Irodalom (ULBRA/2007). A Caixa do Elefante Teatro de Bonecos (1991-2016) színházi társulat igazgatójaként,

színészeként és díszlettervezőjeként dolgozott. Az UNIMA Nemzetközi Bábművész Szövetség tagja. A Brazil Bábszínházi Társaság (AGTB) volt elnöke (2002-2003). A Vale Avoredo Művésztelep (Morro Reuter/RS/Brazil) társalapítója. Művészeti – elsősorban színházi – tapasztalattal rendelkezik, szakterületei: előadóművészet, hírközlés, televíziós programok, bábművészet.

PAULO BALARDIM editor in chief **BIOGRAPHY / BRASIL**

Associate Professor in the area of Theatrical Practice – Animation Theater, in the Department of Performing Arts and in the Post-Graduate Program in Theater of the Arts Center – CEART of the State University of Santa Catarina – UDESC. Postdoctorate in Puppetry (Université Paul Valéry-Montpellier III/2019), PhD in Performing Arts (PPGT – UDESC/2013), Master in Performing Arts (PPGAC – UFRGS/2008), graduated in Letters – Portuguese Language and Brazilian Literature (ULBRA/2007). Has served as director, actor and set designer of the theatrical company Caixa do Elefante Teatro de Bonecos (1991–2016). Member of the Union Internationale de la Marionnette - UNIMA. He was President of AGTB - Association of Puppet Theater (RS/Brazil) in 2002 and 2003. Is co-founder of the Vale Avoredo Artistic Residency Space (Morro Reuter/RS/Brazil). Experience in the area of Arts, with emphasis in Theater, acting mainly in the following topics: performing arts, communication, television programs and puppetry.
(link: <https://www.revistas.udesc.br/index.php/moin/issue/view/818>;
contact: revistamoinmoinudesc@gmail.com)

Ljiljana Dinić

NITI

BÁBMŰVÉSZETI MAGAZIN / SZERBIA

Szerbiában új folyóiratok és újságok jelentek meg a bábművészetről, hogy véget vessenek az elméleti és tudományos írások hiányának, amely hátrányosan érintette az ország bábművészetét. A Vajdasági Színházi Múzeum (Újvidék) a Szerb Köztársaság Kulturális és Tájékoztatási Minisztériumának anyagi támogatásával megkezdte egy kifejezetten bábszínházzal foglalkozó szaklap rendszeres megjelenítését; ez az első ilyen jellegű kiadvány hazánkban. A magazin évente kétszer jelenik meg, azonban a forráshiány miatt a 8/9, 10/11, és 12/13 számok dupla számként kerültek kiadásra. A folyóirat első száma 2014 decemberében, a 15. száma 2021 decemberében jelent meg. A folyóirat címében implicit módon megfogalmazott *szálak (zsinórok)* fogalma az egymásrataltságot, a dolgok és szavak összefüggését, valamint a személyiség azon szintjeinek sokaságát jelzi, amelyek szükségesek egy kreatív és egységes cselekvés megvalósításához. A szerzők szándéka szerint ez a szimbólum magába foglalja a bábút, mint a színházi aktushoz vezető rituálé részét, mint egy valóság-hű, céltudatosan művészileg megalkotott tárgyat, valamint olyan hétköznapi tárgyakat, mint a szövet, a fény, a hang és a gépezet. ...

A lapkiadás elindítása teret nyitott a történelem és az elmélet, valamint a bábművészet kortárs irányzatai kritikai reflexiójának; ez elengedhetetlen feltétele annak, hogy a bábművészet megfelelő elismerést és értéket kapjon nemzeti kulturális terünkben. Mivel Szerbiában nincs bábművészeti oktatási intézmény, a *Niti*-nek bizonyos mértékig oktatási szerepe is van. Az egyes számok tematikáját az állandó szerkesztőbizottság határozza meg a szakterület országos vagy világbeli aktualitásaitól függően, illetve az olvasói igények alapján. A témák nagyon változatosak, és főként az alapkoncepciók szintjén jelennek meg, hiszen a folyóiratnak kompenzálnia kell az oktatási intézmények és az irodalom hiányát.

Ezért aztán egyes cikkek korábban megjelent szövegek fordításai. A fő cél természetesen a terület legújabb fejleményeinek követése, valamint a határokkal és korlátokkal való játék sikeres próbálkozásainak bemutatása. A korábbi témák a következők voltak: *16+ avagy Bábjáték felnőtteknek, Maszk, Különböző animációs tárgyak, Automaták, Újraélesztés, Bábterápia, Bábjátékoktatás, Tér – forma – kép, Pandémia, Báb és szó, Iaj! Theodor*. A magazin több rendszeres rovatból áll, amelyek az eseményektől és igényektől függően kapnak több vagy kevesebb hangsúlyt. A szerkesztők választják meg *A lap témáját*, amely hazai és külföldi szakértők szövegeit emeli ki a világ aktuális eseményeinek és a hazai közvélemény igényeinek összefüggésében. Ez a rész tucatnyi szöveget tartalmaz, amelyek többsége eredeti, a folyóirat számára írt darab, míg néhány az e területhez tartozó szövegek első fordítása. *A Jelenség: A báb* című rovat a folyóirat olyan, többnyire eredeti szövegeket tartalmazó része, amelyben a szerzők filozófiai, történelmi, pedagógiai, nyelvészeti szempontból, elméleti síkon gondolkodnak a bábrol és a bábjátékról. *Az ablak* az a rovat, amelyben külföldi és hazai szerzők szövegein keresztül mutatjuk be a külföldi irányzatokat, intézményeket és személyiségeket. *A színházon kívül* rovatban a színházon kívüli tudományágakban és művészetekben megjelenő bábművészettel foglalkozunk. A fesztiválok, előadások, kiadványok, kiállítások ismertetői áttekintést adnak a bábművészet területén, különösen a hazánkban és a volt Jugoszlávia országaiiban bekövetkező jelentős fejleményekről, és így betekintést nyújtanak a regionális bábművészetbe. Az előző lapszám óta eltelt időszak országos premierjeinek listája a magazin dokumentációs része, amely világos képet ad arról, hogy mi is történik aktuálisan a színtéren. A magazin fekete-fehérben, B4-es ofszet papírra nyomtatva jelenik meg. A kiadvány oldalainak száma 68, a példányszám 350-től 500-ig terjed.

A folyóirat főszerkesztője Ljiljana Dinić, a szerkesztőbizottság tagjai Zoran Đerić, Emilija Mrdaković és Olivera Cibula.

2021. ÉVFOLYAM ÖSSZEFOGLALÁSA

– NITI 14. szám

A beszélő báb, a báb, amelyik azt mondja, „mama”, a báb, amely nevet, sír és állathangokat hallat, a gyerekek játéknakán nélkülözhetetlen része és a bűvölet tárgya. A felnőttek sem közömbösek, amikor hangokat hallató bábokkal találkoznak, de érzelmeik, gondolatársításai bizonyára mások. És mi a helyzet a színházi bábokkal? Hogyan érzékelik őket, amint a beszédőtől és mozgástól meglevenednek? Kell beszélnie, és ha igen, mennyit? Mennyi szöveg érződik túl soknak és mennyi túl kevésnek, és számít-e ez egyáltalán? Szavakban vagy képekben hiszünk inkább, és melyik az, ami jobban hat ránk? A színházba színdarabot nézni megyünk vagy előadást hallgatni? A digitális bábok elsőbbséget élveznek a hagyományos bábokkal és a tárgyakkal szemben? Ezekkel és ehhez hasonló kérdésekkel

foglalkozunk a *Niti* bábszínházi folyóirat tizenegyedik számában. Mauricio Kartún argentin drámaíró, író és rendező megosztja a bábszínház szakértővé és rajongóvá válás során szerzett tapasztalatait, valamint a bábszínház sajátos nyelvezetéről és dramaturgiájáról alkotott véleményét. A szöveg a *Móin-Móin* magazinból került átvételre. Szlovén, horvát és szerb drámaírók és rendezők – Ana Duša, Tamara Kučinović, Jelena Paligorić Sinkević és Danka Sekulović – arról beszélnek a Nitinek, hogy mi a különleges és más számukra a bábszínházi szövegekkel való munkában. Zoran R. Popović a *Titokzatos völgy*, a *Légy Arielle F*, és a *Mintha nem lenne közel a vég* című darabok elemzéseivel egy olyan színház kérdését vizsgálja, amelyben nem a színész a központi szereplő. Boris Todorović rendezői vallomásában bemutatja, miként vezette őt a drámai szöveg a bábhoz, mint kifejezőeszközhöz. Vahid Duraković a fesztiválok fogyasztói társadalomban elfoglalt helyével foglalkozik, kiemelt figyelmet fordítva a régió bábszínházi fesztiválózásának folyamatára. A belgrádi

TOPIC / TEMA	PAGES
THE JOURNAL / A FOLYÓIRAT	3
TEMA / TEMA	4
Mauricio Kartún ON DRAMATURGY AND PUPPET THEATRE	4
Emilija Mrdaković ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	8
Jelena Paligorić Sinkević ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	14
Ana Duša ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	18
Danka Sekulović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	22
Zoran R. Popović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	26
Boris Todorović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	30
Vahid Duraković ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	34
MIRAZI / KONFERENCIJE	38
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	38
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	42
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	46
MIRAZI / KONFERENCIJE	50
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	50
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	54
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	58
MIRAZI / KONFERENCIJE	62
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	62
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	66
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	70
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	74
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	78
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	82
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	86
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	90
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	94
Mirjana Marjanović ON THE PUPPET AS A METAPHOR FOR THE CONTEMPORARY WORLD	98

Afrikai Művészeti Múzeum adott otthont a *Mali hagyományos színházi bábjai – Andrej Jerovšek gyűjteményéből* és az *Afrikai Művészeti Múzeum gyűjteményéből* című kiállításnak. A kiállítás kurátora, Marija Miloš, a Mali Köztársaságbeli bábszínház hosszú és gazdag hagyományaiba vezet be. Ez itt csak egy válogatás a témához kapcsolódó szövegekből, a fesztiválokat, kiadványokat és előadásokat bemutató szövegek mellett.

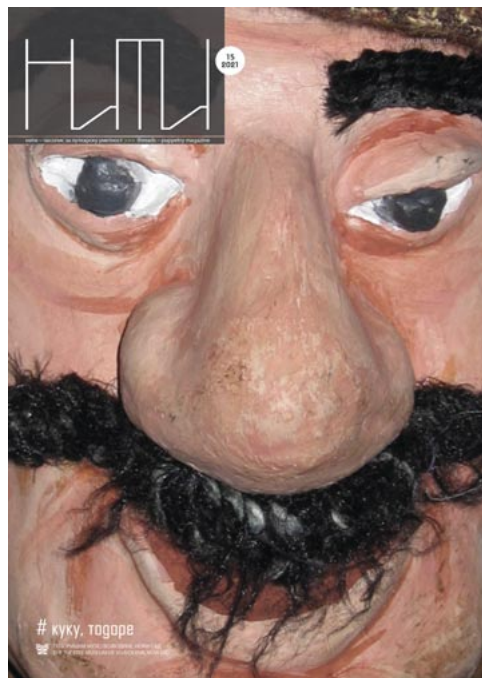
2021. ÉVFOLYAM ÖSSZEFOGLALÁSA

– NITI 15. szám

Témája a „Kuku, Todore” (aj! Theodor) elnevezésű szerb vidéki vásári színház. Marija Kulundžićnak, a szerb bábművészet doyenne-jének köszönhetően ma már több információnk van róla. Az általa összegyűjtött szemtanúi beszámolók alapján megállapítható, hogy Szerbiában a 20. század első évtizedeiben voltak ilyen jellegű előadások, vidéki vásárokon, cirkuszi sátrakban zajlottak, nem voltak ritkák és több fellépő is volt, egymástól függetlenül. Felmerül a kérdés, hogy miért nincs róla több információ, miért nem jegyezték fel ezeket a kortársak, és miért nem maradt fenn tárgyi bizonyíték. Talán mentalitás és tudatosság kérdése, talán csak Todor hibája és szeszélyes jellemének folyamánya. Az is érdekes, hogy miért nem éledt újjá ismét, mint

korábban is többször, lévén sok időszzerű témája, és lenne ma is. Ezt soha nem fogjuk megtudni. Egy ilyen kiadás alap gondolata az, hogy egy helyre gyűjtsük össze, amit tudunk, vagy tudni vélünk Theodor-ról, és megőrizzük azt a jövő nemzedékei számára, és egyszersmind valamilyen módon hívjuk is őt, ahogyan az esőt hívjuk, hogy amikor nem tudunk beszélni, beszéljen helyettünk. Még meglephet minket. Sonja Jankov Nenad Gajić *Lucky to be Alive (Szerencse, hogy élek)* című installációjáról ír, amely szuperrealisztikus ember- és állatszobrokból áll, beépített légzési mechanizmussal. Az újdéki Ifjúsági Színházban került sor a Szerbiai Hivatásos Bábszínházak 52. Találkozójára. Most először, abban a reményben, hogy ez lesz a gyakorlat a jövőben, bemutatunk néhány darabot két megfigyelő szemszögéből. A felsoroltakon kívül Zoran R. Popović érdekesítő szövegét is közreadjuk a szerzői színházról, valamint publikációs, fesztivál- és színházkritikákat.

Fordította Hajdú András Gergely

PUPPETRY NITI MAGAZINE

HISTORY / SERBIA

New journals and magazines about puppetry have emerged in Serbia to address the absence of theoretical and scientific writing which have adversely affected the art of puppetry in that country. With the financial support of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia, the Theatre Museum of Vojvodina (Novi Sad) has begun regular publication of a magazine specialized in puppetry; this is the first of its kind in our country. The Magazine is due to be published twice a year; however, due to insufficient funds, issues 8/9, 10/11, 12/13 were published as double issues. The first issue of the magazine was published in December 2014, and the 15th issue was published in December 2021. The concept of *threads*, implicit in the title of the magazine, conveys interdependence, the connection of things and words and the many psychological levels of personality needed to achieve a creative and integrative act. The authors intended that this symbol encompasses the puppet as part of a ritual to a theatrical act, a realistic, purposefully artistically created object, and such objects in everyday, as fabric, light, sound, and machinery...

Launching this edition created a space for critical reflection on history and theory, as well as on contemporary trends in puppetry; this is a necessary prerequisite if puppetry is to have its appropriate recognition and value in our national cultural space. As there is no educational institution for puppetry in Serbia, *Niti* takes on an educational role to some extent. The permanent editorial board determines the theme of each issue depending on national or world current events in the field, or in response to readers' needs. The topics are very broad and presented mainly as basic concepts since the magazine must compensate for the lack of educational institutions and literature. Therefore, some articles are translations of previously published texts. The main goal is certainly to follow the latest developments in the

field and to present successful attempts of playing with borders and limitations. Previous topics were: *16 + or Puppetry for the Adults, Mask, Different objects of animation, Automatas, Resuscitation, Puppet Therapy, Puppetry Education, Space – shape – image, Pandemic, Puppet and word, Alas! Theodore*. The magazine consists of several regular sections which are emphasized depending on events and needs. The editors choose *The topic of the issue* section which highlights texts by national and foreign experts in the context of world current events and the needs of the national public. This section consists of a dozen texts, most of which are original pieces written for the magazine, although a few are first translations of the texts in this field. The section titled *Phenomenon: The Puppet* is a part of the magazine with mostly original texts in which the authors think theoretically about the puppet and puppetry from philosophical, historical, pedagogical, linguistic points of view. *The Window* is the section in which we present foreign trends, institutions and personalities through texts written by foreign and national authors. In *Outside the Theatre* we look at puppetry in disciplines and arts outside the theatre. The reviews of festivals, performances, publications and exhibitions provide an overview of significant developments in the field of puppetry, especially in our country and in the countries of the former Yugoslavia, which provide insight into the regional puppetry scene. The list of premieres on the national scene in the period since the previous publication is a documentary part of the magazine that provides a clear picture of what is happening on the current scene.

The magazine is printed in black and white, on B4 offset paper. The volume number is 68 pages, and the circulation is from 350 to 500. The editor-in-chief of the magazine is Ljiljana Dinić, and the editorial board members are Zoran Đerić, Emilija Mrdaković and Olivera Cibula.

SUMMARIES, VOLUME 2021 – NITI 14.

A talking puppet, a puppet that says 'Mum', that laughs, cries and makes animal sounds is an indispensable part of children's play and an object of fascination. The adults are also not indifferent when they meet a puppet that makes sounds, but their emotions and associations are certainly different. And what about a puppet in the theatre? What is the perception of its coming to life with movement, and with speech? Should it speak and how much? How much text can be considered too much and how much too little and does that matter at all? Do we believe in words or images, and what is it that affects us more? Do we go to the theatre to watch a play or to listen to a lecture? Do digital puppets take precedence over the traditional ones and over the object? We deal with these and similar issues in the fourteenth volume of the puppetry magazine *Niti*. Mauricio Kartún, Argentinean playwright, writer and director, describes his experience on his way to becoming a puppetry expert and enthusiast, as well as his view of a specific language and dramaturgy of puppetry. The text was taken from the magazine *Moin-Moin*. Playwrights and directors from Slovenia, Croatia and Serbia - Ana Duša, Tamara Kučinović, Jelena Paligorić Sinkević and Danka Sekulović - speak to *Niti* about what is special and different for them when it comes to the treatment of text in puppet theatres. Zoran R. Popović with his analyses of the plays *Uncanny Valley*, *Be Arielle F*, *As if the End Were Not Quite Near*, considers the issue of a theatre in which an actor is not the central figure. In his confession as a director, Boris Todorović introduces us to how the dramatic text led him to the puppet as means of expression. Vahid Duraković deals with the position of festivals in consumer society, paying special attention to the process of puppetry festivalization in the region. The Museum of African Art in Belgrade hosted the exhibition *Traditional Theatre Puppets of Mali – From the Andrej Jerovšek Collection and the Collection of the Museum of African Art*. The exhibition curator, Marija Miloš, introduces us to the long and rich tradition of puppet theatre in the Republic of Mali. This is only a selection from the texts related to the topic, in addition to those that present festivals, publications and performances.

SUMMARIES, VOLUME 2021 – NITI 15.

The theme of *Niti* number 15 is the Serbian country fair theatre "Kuku, Todore" (Alas! Theodore). Owing to Marija Kulundžić, doyenne of Serbian puppetry, we now have more information on it today. Based on eyewitness testimonies that she has collected, it can be concluded that performances of this type were present in Serbia in the first decades of the 20th century, that they took place at country fairs, in circus tents, that they were not rare and that there were multiple performers, independent of each other. The question arises why there is not more information on it, why contemporaries did not record it and why no material evidence has been preserved. Perhaps it is a matter of mentality and consciousness, and perhaps it is just Todo's fault and a matter of his capricious character. We also wonder why he, as he used to be, never woke up again, and he had, and still has, many topics to deal with today. We will never find that out. The idea of such an edition is to gather what we know or what we assume about Theodore in one place and to keep it for future generations, but also to call for him somehow, as we call for rain, so that when we cannot speak, he speaks for us. He may surprise us. Sonja Jankov writes about Nenad Gajić's installation *Lucky to be Alive* which consists of super realistic sculptures of people and animals with built-in mechanism of breathing. The 52nd Meeting of Professional Puppet Theatres of Serbia took place in the Youth Theatre in Novi Sad. For the first time, and in the hope that this will be a future practice, we present some plays from the point of view of two observers. In addition to the aforementioned, we will also publish an interesting text by Zoran R. Popović about the authors' theatre, as well as reviews of publications, festivals and plays.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

LJILJANA DINIĆ főszerkesztő NITI / SZERBIA

Ljiljana Dinić kurátor, jelenleg a Vajdasági Színházi Múzeumban dolgozik, ahol többek között a *Színházi bábok* gyűjteményét kezeli, és annak megalapítása óta szerkeszti és formálja vizuálisan a *Niti (Szálak/Zsinórok)* című bábművészeti kiadványt. Mint a bábszínház területén dolgozó kurátor, tanult a Münchener Városi Múzeumban (Münchner Stadtmuseum), a Bábszínházi/Vásárhelyi Mutatványok Gyűjteményében (*Sammlung Puppentheater /Schaustellerei*), valamint a Német Figuraszínházi és Bábművészeti Fórumon, Bochumban (Deutsches Forum für Figurentheater und Puppenspielkunst). Ő a kitalálója számos kiállításnak (koncepció, díszlet, dizájn) a bábszínházhoz, és általában

a színházhoz kapcsolódóan: *Fénykép a színházi plakáton – Ferenc Barát(h)* (2011), *Világok és hősök* (2013), *Jelenetek egy babakútból* (2017), *Hely a színházamnak* (2019). Kutatómunkával is foglalkozik, valamint bábszínházzal kapcsolatos szövegeket publikált Szerbiában és külföldön. Főbb publikációi: *Világok és hősök* (kiállítási katalógus, 2013), *A bábszínház Újvidéken – Alapítás* (társ szerző, 2014), *A báb és a maszk a szerb kultúrában – a rituálétól a színházig* (szerkesztő, 2014), *Bábszínház Szerbiában – a vásároktól a Sokol-jelenetekig* (társ szerző, 2015).

LJILJANA DINIĆ editor in chief BIOGRAPHY / SERBIA

Ljiljana Dinić is a curator, currently employed at the Theatre Museum of Vojvodina, where, among other things, she manages the collection *Theatre Puppets*, and since its foundation, she has edited and visually shaped the puppetry magazine *Niti (Threads)*. As a curator working in the field of puppetry, she studied at the Munich City Museum (Münchner Stadtmuseum), in the Puppet Theater/Fairground Attraction Collection (*Sammlung Puppentheater/Schaustellerei*), as well as in the German Forum for Figure Theatre and Puppetry in Bochum (Deutsches Forum für Figurentheater und Puppenspielkunst). She is the author of numerous exhibitions (concept, setting, design) related to puppetry and theatre in general: *Photography on the Theatre Poster by Ferenc Barát(h)* (2011), *Worlds and Heroes* (2013), *Scenes from A Doll's House* (2017), *A Room for My Theatre* (2019). She is engaged in research work and has published texts related to puppetry in Serbia and abroad. Excerpt from the biography: *Worlds and Heroes* (exhibition catalogue, 2013), *Puppet Theatre in Novi Sad – Establishment* (co-author, 2014), *Puppet and Mask in Serbian Culture – from Ritual to Theatre* (editor, 2014), *Puppetry in Serbia – from Fair to Sokol Scenes* (co-author, 2015).

Ljiljana Dinić és Zoran Đerić Szabadkán, 2022

НИТИ / THREADS
 Часопис за луткарску уметност / Puppetry magazine

Издаје / Publisher
 Позоришни музеј Војводине, Нови Сад /
 Theatre Museum of Vojvodina, Novi Sad

За издавача / For the publisher
 Миодраг Кајтез, директор /
 Miodrag Kajtez, Director

Уредник / Editor-in-Chief
 Љиљана Динић / Ljiljana Dinić

Редакција / Editorial Board
 Зоран Ђерић / Zoran Đerić
 Емилија Мрдаковић / Emilija Mrdaković

Дизајн / Design
 Љиљана Динић / Ljiljana Dinić

Припрема за штампу / Pre-press
 Љиљана Динић / Ljiljana Dinić

Лектура и коректура / Proofreading
 Оливера Цибула / Olivera Cibula

*Превод сажетака на енглески /
 Translation into English*
 Јубулица Јоцић / Ljubica Jocić

Сарадник / Associate
 Бојан Јовановић / Bojan Jovanović

Штампа / Press
 Сајнос, Нови Сад / Sajnos, Novi Sad

Тираж / Circulation
 350

Laura Freya Sillanpää NUKKETEATTERI-LEHTI

FINN UNIMA FOLYÓIRATA

A magazin rövid története

A *Nukketeatteri-lehti* (Bábszínházi magazin) az egyetlen rendszeresen megjelenő, bábszínházra szakosodott magazin Finnországban. A lap 2008-ban alakult, és az első szerkesztője Timo Väntsi volt. Ezt megelőzően a finn UNIMA időről időre *UNIMA Magazine* címmel adott ki egy-egy lapszámot. Napjainkban a magazin kiadása a finn UNIMA egyik legfontosabb feladata.

2008-ban a magazin új címevel az UNIMA Finnország új olvasókat és követőket akart megszólítani. A *Nukketeatteri-lehti* minden évben két számmal jelenik meg (tavaly a covid-19-es körülmények miatt csak egy számot sikerült kiadni). A magazinnak több főszerkesztője is volt, a jelenlegi főszerkesztő Laura Sillanpää. A cikkek szerzői bábszínészek, kutatók és producerek, akik mindannyian önkéntes alapon írnak. A cikkek a bábművészettel és általában az előadóművészettel kapcsolatos témákat taglalnak, és ezekről kezdeményeznek vitát, valamint beszámolnak a bábszínház területén előforduló érdekes jelenségekről Finnországban és külföldön.

A 2021. ÉVI CIKKEK ÖSSZEFOGLALÓJA

Nukketeatteri-lehti 2021: Laura Sillanpää nosztalgikus hangvételű vezércikke a Covid előtti idők bábszínházának szabadsága utáni vágyakozásáról; Pia Timberg cikke a kelet-finnországi Nemzetközi Bábművészeti Fesztiválról, amely a Covid miatt átállt animációs filmek készítésére és bemutatására; Maija Westerholm cikke a bábjátékot és az AR-t ötvöző munkájáról (AR – *artificial reality*, a számítógép által tervezett mesterséges valóság jelenetek élő

előadás részeként történő felhasználásának módja); Eliisa Lintukorpi cikke Antoine de Saint-Exupéry *A kis hercegének* klasszikus értelmezésén alapuló amatőr bábelőadásról; Laura Sillanpää interjúja Ishmael Falke ismert finnországi bábművésszel; Egy cikk a tehetséges bábkészítő, lida Vanntaja munkájáról a művész saját tollából; Helena Markku cikke a bábkészítés sajátosságairól

Alma Rajala cikke egy élő előadásnak szánt premier online közvetítéséről; Marja-Liisa Lintunen esszéje a bábművészet esztétikájáról és filozófiájáról; Elina Lajunen tanulmánya a Covid finn bábművészek életére gyakorolt hatásairól; Az Unima Finnország elnökének írása.

Fordította: Forgács Ildikó

NUKKETEATTERI-LEHTI

FINNISH UNIMA MAGAZINE

Brief history of your magazine around

Nukketeatteri-lehti (Puppet Theatre-magazine) is the only regularly published magazine in Finland which is specialized in puppet theater. It was based in 2008, and the first editor was Timo Väntsi. Before that Finnish UNIMA had published every now and then magazines named "UNIMA Magazine". Nowadays the magazine is one the most important tasks of the UNIMA Finland. With the new name in 2008 UNIMA Finland wanted to reach out to new readers and followers. Nukketeatteri-lehti has every year two issues (last year there was only one edition because of Covid-19 conditions). The magazine has had several editors, and nowadays the editor is Laura Sillanpää. The writers of the articles are puppeteers, researchers and producers, all writing on a voluntary basis. The articles maintain and provoke discussion about puppetry and performing arts in general and it also brings out interesting phenomena in the puppet theatre field in Finland and abroad.

SUMMARY OF THE ARTICLES AND HEADLINES OF 2021

Nukketeatteri-lehti 2021/content: Editorial by Laura Sillanpää, an editorial about the nostalgic longing for freedom in the puppet theatre before the times of Covid. An article by Pia Timberg about the International Puppetry Festival in the Eastern Finland

that because of Covid started doing animation films and also showcased them in their festival last year; An article by Maija Westerholm about her work combining puppetry and AR (artificial reality, a way to use computer designed artificial reality scenes as part of a live show); Article by Eliisa Lintukorpi of a classical interpretation of *The Little Prince* (Antoine Saint-Exupéry) by amateur puppeteers; An interview by Laura Sillanpää of Ishmael Falke, a known puppeteer in Finland. An article by and about the work of the talented puppet builder Iida Vanttaja; An article about the specifics of building a puppet by Helena Markku; An article by Alma Rajala about the streaming of a premiere that was designed to be a live performance; An essay about the aesthetics and the philosophy of puppetry by Marja-Liisa Lintunen; A study about the effects of Covid on the lives of Finnish puppeteers by Elina Lajunen; A word of the chairwoman of the Unima Finland.

3	Pääkirjoitus Laura Freya Sillanpää	18	Nukketeatterin lehti Helena Markku
4	Kansainvälinen nukketeatteri- festivali ja järjestäminen 2021 Pia Timberg	21	Strimattu esi- lta – voitto vai tappio Alma Rajala
6	Nukketeatterin ja kulttuurin tulevaisuuden haasteet Ishmael Falke ja Maija Westerholm	27	Katsoo kukaan ja lähelle – tapahtuma Marja-Liisa Lintunen
8	Pikku Pöytä – kansainvälinen koulunäytelmä 2021 Eliisa Lintukorpi	31	Freelancen nukketeatteri- työolosuhteet Elina Lajunen
10	Nukketeatterin ruokakirja Ishmael Falke Laura Freya Sillanpää	37	Puheenjohtajan sana Kati Andriano
15	Nukketeatterin tavoitteet voitetaan ilia hahmona Timo Väntsi		

sisältö

UNIMA
Magazine: International Journal of Puppetry (UNIMA) is a member of the International de la Marionnette et
du Puppeterie (IPMA) 1978. UNIMA is a member of the International de la Marionnette et du Puppeterie
(IPMA) 1978. UNIMA is a member of the International de la Marionnette et du Puppeterie (IPMA) 1978.

SUOMEN UNIMA EY
Suomen UNIMA on perustettu 11.2.1961. Se kuuluu kansainväliseen UNIMA:n
järjestöön, joka on kansainvälinen ja kulttuurin, taiteen ja ihmiskunnan
edun toimittaja.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

LAURA SILLANPÄÄ főszerkesztő **NUKKETEATTERI-LEHTI / FINN UNIMA**

A finnországi Turkuban született 1981. május 18-án. Bábművész, bohóc, író és jógaoktató. A francia ES-NAM bábszínházi iskolában végzett 2008-ban. Azóta bábművészként és íróként dolgozik. Számos produkcióban játszott és bábozott, valamint bábokat készített különböző előadásokhoz. Francia nyelvű színdarabokat is írt (pl. *Fastoche* [Pierre Tual előadása, rendező: Yngvild Aspeli] és *Wanted Calamity Jane* [rendező: Sarah Lascaï]). 2014-ig Franciaországban dolgozott, ekkor visszaköltözött Finnországba. Az elmúlt években folytatta írói tevékenységét, és a finn UNIMA magazinjának főszerkesztőjeként dolgozott. Laura 2017-ben létrehozta *Crab* című szólóelőadását, és 2015–2020 között kórházi bohócként dolgozott a kórházi bohócok finn szervezésében (*Sairaalaklovnit ry*). Az elmúlt években olyan előadásokban játszott, amelyek a vizuális

művészetet és a táncot, a mozgást és a bábjátékot ötvözik (pl. Merja Pöyhönen és Maiju Tainio rendezésében). Menekültekkel is dolgozott olyan összművészeti projektekben, amelyek a szavak és képek kombinációját a menekültek finn társadalomba való integrálásának eszközeként használták. Egyéni előadásokat hozott létre, és különböző művészekkel dolgozott együtt Finnországban és külföldön egyaránt. Laurát azért vonzza a bábszínház és a vizuális színház, mert varázslatos, ugyanakkor hús-vér valóság. A bábjáték sok olyan művészeti formát egyesít, amely érdekli ezt a finn művészt: színházat, képzőművészetet, szöveget, mozgást és táncot. Ha a színházban minden lehetséges, akkor a bábszínházban a lehetetlen is valószínű. Elérhetőség: sillanpaa.laura@gmail.com Mestarinkatu 13 E 30, 20810 Turku Finland Tel. +358 445363881

LAURA SILLANPÄÄ editor in chief **BIOGRAPHY / FINLAND**

Born in Turku, Finland on 18 May, 1981 she is a Finnish puppeteer, clown, writer and a yoga teacher. She graduated from the French puppetry school ESNAM in 2008. Since then she has been working in the field of puppetry and writing. She has acted and manipulated in various productions and build puppets for different shows. She has also written plays in French (e.g. *Fastoche* (Pierre Tual's show directed by Yngvild Aspeli) and *Wanted Calamity Jane* (directed by Sarah Lascaï)). She worked in France until 2014 when she moved back to Finland. Last years she has continued her writing and also worked as the editor of the Finnish Unima Magazine. Sillanpää created a solo performance called *Crab* in 2017 and she worked as a hospital clown in the Finnish organization of hospital clowns, *Sairaalaklovnit ry* 2015-2020. Last few years she has played in shows that combine visual arts and dance, movement and puppetry (eg. directed by Merja Pöyhönen and Maiju Tainio).

She has also worked with asylum seekers in multi-artistic projects that combined words and images as means of integrating refugees in the Finnish society. She has created solo performances and also worked with various artists in Finland and abroad. Laura is intrigued by puppetry and visual theatre because they are magical yet physical: fleshy and juicy. Puppetry reunites many different artistic forms that interest this Finnish artist: theatre, visual arts, text, movement and dance. If in theatre everything is possible, then in puppetry the impossible is probable.

Address: sillanpaa.laura@gmail.com Mestarinkatu 13 E 30, 20810 Turku Finland Tel. +358 445363881

Photo by: Jussi Virkkumaa

Kaipaan teatteria

Rinnassa tuntuu pakahduttava tykyty. Istun tunteeni kanssa. Raivoan autossa ohiajavalle autoilijalle. Vitun volvoilijat. Suru muuttuu vihaksi, koska surua ei halua tuntea. Ikävä tulee ulos vittuiluna ja raivoamisena, koska en halua kokea kaipuutani.

Kaipaan teatteria, kaipaan aikaisia heräämisiä, teatterin kahvinkeitin porinaa, kehoja, joita halata aamulla, kehoja, joiden lähellä pidellä kontaktin kaipuutaan loitommalla.

Kaipaan Ranskaa, pitkiä lounastaukoja, nukketeatterifilosofiaa, loputtomia keskusteluita, omaa ihmettelyä, eivätkö nämä osaa muuta tehdä kuin puhua. Kaipaan sanattomia esityksiä, kaipaan kipeää kehoa, mahdollittomia nuketusasentoja, kaipaen esillä olemista, kaipaan näkymättömyyttä, kun minua ei huomata, koska nukke on minua – elävää – enemmän elossa. Kaipaan residenssejä, kaipaan kierteitä, kaipaan Ranskan rautatieverkoston SNCF:n kuulutuksia, kaipaan rautatieaseman tuoksua, kaipaan aikaisin keväällä kukkivia kirsikkapuita. Kaipaan tupakkataukoja, vaikka en ole polttanut enää moneen vuoteen.

Kaipaan teatteria.
Kaipaan sen tekemistä, sen elämistä.

Kaipaan sen katsomista. Kaipaan katsojana olemista. Kaipaan jopa kassakoneen kilinän kaupunginteatteria. Kaipaan sitä, mitä tuntui, kun 1990-luvun alussa halusin nähdä Papagegon ja Papagenan laulavan uudestaan ja uudestaan Turun Kaupunginteatterin *Taikahuilussa*. Mielikuvitus, mysteeri, ison lavan magia, satu, leikki, ihmisyyden yhteinen ihmettely. Tal-laisiako me ollaan? Niin myös tällaisia. Kaipaan Papagenoa.

Kaipaan teatterin taikaa. Kaipaatko sinäkin?

Laura Freya Sillanpää

PS. Kirjoitin tämän tekstin jo keväällä. Useat artikkelista ovat myös kirjoitettu keväällä. Tämä lehti julkaistaan syksyllä, joten lehti on kokoelma vanhaa ja uutta, erilaisia pohdintoja nukketeatterin koronaelämästä. Nyt syysauringon loisteessa teatterit alkavat taas avautua uudella tavalla. *Huoneiden kirja* on palauttanut uskon taiteeseen. Rajoitukset on poistettu. Ja samalla jokin on muuttunut: maskit pysyvät ihmisten kasvoilla, etäisyys on tullut jäädäkseen. Pääkaupunkiseudulla asuva, elokuvan parissa työskentelevä ystävä kertoo, miten erääseen produktion sai osallistua vain rokotettuna. Ranskassa toinen ystävä elää eristyksissä ja keskittyy esittämisen sijaan vain rakentamaan nukkeja, koska hänellä ei ole rokotuspassia. Ranskan Charlevillen festivaalille voi osallistua vain passiilinen, joten hän ei mennyt sinne. Onneksi festivaali kuitenkin voitiin tänä vuonna järjestää. Jätän tämän tekstin pääkirjoitukseksi, sillä teatterit alkavat avautua, mutta maailma on muuttunut. Minun kaipuuni on edelleen läsnä.

Nukketeatteri 2021 15.10.2021
ISSN 1799-0521
Lehti on Suomen Kulttuuri- ja mielipidelehtien liiton Kultti ry:n jäsenlehti.

PÄÄTOIMITTAJA
Laura Sillanpää

ULKOSAASU & TAITTO
Katju Brelo

VISUAALINEN NEUVOJA
Milla Risku

KIRJOITTAJAT TÄSSÄ NUMEROSSA:
Kati Andrianov, Elina Lajunen, Marja-Liisa Lintunen, Helena Markku, Alma Rajala, Laura Freya Sillanpää, Pia Timberg, Iida Vanittaja, Majja Westerholm

TOIMITUKSEN YHTEYSTIEDOT
nukketeatterilehti@gmail.com

KANNEN KUVA
Iida Vanttojan Hiekkamies-nukke.
Kuvaaja: Saara Mansikkamäki

JULKAISUJA
Suomen UNIMA ry
Tikkurilantie 36
01300 Vantaa
www.unima.fi
unimafinland@gmail.com

TILAUSHINTA
20€/vuosi
UNIMAN jäsenille lehti sisältyy jäsenmaksuun.

Boletín Informativo del Centro Cubano de la Unima

Pelusín el mensajero

No. 4 2018

CORAZÓN DE TÍTERE

El títere se debe reconocer no sólo como una expresión simbólica, o como un ícono pasivo, sino como un ente metafórico, cuya misión es esencialmente transgresora y reveladora de la dura realidad contemporánea. El títere nos exige hoy realizar diversas miradas a la sociedad y a la vulnerabilidad de la vida de la cultura en el planeta.

(Fragmento de las palabras de bienvenida pronunciadas por René Fernández Santana, Presidente del Centro Cubano de la UNIMA, a los participantes del Encuentro Intercontinental Unima 3 Américas, celebrado en diciembre, en Matanzas, Cuba.)

delante del Retablo

Pelusín el mensajero

No. 3 2019

Dedicado a los titiriteros cubanos de la diáspora

Boletín informativo del Centro Cubano de la Unima

Pelusín el mensajero

No. 2 2020

¡AQUÍ ESTAMOS Y ESTAREMOS!
LOS TITIRITEROS!

Boletín informativo del Centro Cubano de la Unima

Pelusín el mensajero

No. 1 2021

Boletín informativo del Centro Cubano de la Unima

Rubén Darío Salazar

PELUSÍN EL MENSAJERO

UNIMA / KUBA

Rövid történeti áttekintés

Kuba az 1960-as évek óta tart fenn kapcsolatot a nemzetközi UNIMÁ-val. Az 1970-es, 1980-as években az UNIMA irányításával folyamatos volt a tevékenység, habár ez a kapcsolat 1992 és 2010 között megszűnt, a szervezet 1994 és 2007 között országos szinten továbbra is működött. Az 1980-as években „Kokoricamo” címmel egy tájékoztató kiadványuk is megjelent.

Fontos projektek és eredmények

Digitális havi hírlevelünk, a *Pelusín el Mensajero* (Pelusín, a Hírvivő) 2010 óta közöl híreket a kubai bábosok intenzív tevékenységéről. Az új kubai UNIMA Központ megalakulása óta kap meghívást a Camagüey-i Nemzeti Színházi Fesztivál elméleti fórumainak szervezésére, a havannai Nemzetközi Színházi Fesztiválra és a Matanzas-i Nemzetközi Bábos Workshopra. 2014-ben az UNIMA Tanácsának adott otthont.

PELUSIN EL MENSAJERO 2021/1. SZÁM – AZ UNIMA KUBAI KÖZPONTJÁNAK HÍRLEVELE

Bábos bevezető (szerkesztői beköszöntő)

Járvány és képzelet: Megérkezett 2021 és vele együtt a Covid-19 járvány! És a bábjátékosok feladták? Nos, néhányan igen, néhányan nem. Ez a hírlevél a világjárvány és a képzelet közötti harc egyik színtere, ahol végül biztosan mi fogunk nyerni. A Guiñol de Guantánamo például online tartotta meg a fiatal bábosok régóta várt Cruzada Teatral rendezvényét. A Santiago de Cuba-i Papobo Projekt intenzív közösségi média tevékenységet folytat. Az El Guiñol de Cienfuegos előadásait minden követőjük megtekintheti a társulat Facebook oldalán. A matanzasi Teatro de Las Estaciones műsorai a Cubavisión televíziós csatormán láthatóak. A havannai Teatro El Arca 12 év várakozás után végre megnyitotta múzeumát Pinar del Río-ban. Megjelent

Aliocha Pérez könyve a Titirivida színház történetéről. A sziget egyik végétől a másikig mindent megtekintek, hogy a Bábszínházi Világnap ne maradjon észrevétlen Kubában.

Felmege a függöny (véleménycikkek és hírek)

Bábosok lehetőségei a virtuális világban; Roche, Loretta: *Három televíziós ajánlat*

1. Az El Teatrino de Diego egy új sorozat, amely hamarosan látható lesz az országos televízióban a Teatro de Títeres La Salamandra és a Cubavisión csatorna animációs stúdiójának együttműködésében. A papírfigurák történeteit Eliseo Diego kubai író gyermekeknek szóló versei és meséi ihlették. A sorozat 10 epizódból áll, amelyek egyenként ötpercesek.

2. Az El escaparate de Patricia egy másik, a nemzeti televízió számára gyártott bábszínházi projekt, amely ezúttal a testi animáció vagy stop motion technikával készült. Patricia egy kíváncsi 8 éves kislány, akit mindig elkísér a barátja, Teo, aki egy rovar. Az ötperces epizódokból álló sorozatról Niels del Rosario tervező beszél.

3. A Cubavisión csatorna készítette az *Entre el naranjal y el cielo* című 9 részes sorozatot Dora Alonso történeteiből a család legkisebb tagjainak. Rafael Pérez Inzua eredeti ötlete alapján José Antonio López Díaz beszélő- és rúdbábokkal tervezte a produkciót.

Arteaga Echevarría, José Omar: *A Poszáta, a Lo Raro (Ritka) és az animáció fantáziája* (egy animációs sorozat margójára). Interjú Ivette Ávila producerrel. Dora Alonso 1956-ban írt Pelusín del Montéról, a guajirai fiúról, akinek alakját később a Camejo és Carril testvérek állították színpadra. Ez a figura lesz hamarosan Kuba nemzeti bábja. A fiúcska alakját most a Teatro Las Estaciones bábszínház-rendezője, Rubén Darío Salazar és a dízlettervezője Zenén Caleró álmodta képernyőre Ivette Ávila producerrel.

Vele beszélgettek arról, hogy honnan jött az ötlet, milyen technikával, hogyan valósul meg a történet. *Két évforduló és egy díj*: González, Yanetsy León: Guiñol de Camagüey – *Felújított 59 év*

Az El Guiñol de Camagüey február 15-én ünnepelte fennállásának 59. évfordulóját, ezzel a legrégebbi aktív színházi csoport a tartományban. A járványügyi helyzet miatt a társulat egy kiállítást készített terveikből és bábjaikból *Hilos del tiempo* (Az idő szála) címmel. A kiállítás mellett a közösségi hálóra különböző ismeretterjesztő videókat is készítettek. Folytatódik a *La princesa de las flores silvestres* című darab előkészítése, melyben Claudia Ramírez dolgozik. Amennyiben a járványügyi helyzet lehetővé teszi, ez lesz az első előadás, amit bemutatnak.

Ariste, Yanetsy: *Titirivida – egy színház 27 évvel később*

A Titirividát Noel Gorgoy, Carlos Piñero, Marlene Torres és Luciano Beirán alapították 1994. április 16-án. A művészek kezdetben kerékpáron járták a falvakat, majd Kuba más régióiban, sőt Európában, Mexikóban és Dél-Amerikában is felléptek. Élőzenés produkcióikat gyerekeknek, családoknak szánják, melyeknek az emberi értékek a központi témái. Többek között Dora Alonso, José Martí műveit alkalmazzák színpadra. A Titirivida új generációja örökölte az alapítók elkötelezettségét. A színház 2020-ban két színpadi bemutatót tart, és több előadást a virtuális hálón és a televízióban. Kezdeményezi a Radiografía a un mundo teatral sorozatot, amelyben bemutatja a csoport munkáját. Továbbra is együttműködnek a tartományi és országos rádióval.

Rodríguez Febles, Ulises: *Blanco és a többiek* (a 2020-as Dora Alonso Dramaturgiai Díjról)

A cikk arról szól, hogy milyen nehezen választották ki a 18 beérkezett mű közül a győzteseket. Minden pályamű megérdemli, hogy tanulmányozzák, a pozitív és a tökéletesíthető részekkel együtt, mert jelzik, hogy merre tart a kubai gyermek- és bábszínház. A kubai színház számára emlékeztető napon, január 22-én virtuálisan adták át a díjakat, mivel a világjárvány továbbra is tombol. A szerző, egyben a bírálóbizottság tagja, úgy véli, hogy ezek a művek megérdemlik, hogy különböző módon reklámozzák

őket: interjúk a szerzőkkel, reflexiók a szövegjavaslatokról. A díjazottak többnyire fiatal szerzők voltak, akik elvégezték a Művészeti Egyetemet és akiket érdekel a gyermekkor univerzuma. 2020-ban a Dora Alonso Dramaturgiai Díjat Nelson Alberto Beatón Torres nyerte el *Blanco* című művével.

A függöny legördül (lezárás)

Felhívás a 3. Havannai Báltalálkozóra: A Centro de Teatro de La Habanahoz tartozó Teatro La Proa csoport meghirdette a 3. Havannai Báltalálkozót. A találkozó megszervezésénél messzemenően figyelembe veszik a járványügyi rendelkezéseket. Az eseményre 2021. augusztus 4-8. között kerül sor a kubai fővárosban, ahova Kuba több tartományból és külföldről is várnak vendégeket. A Találkozót a kubai televízió bábprogramjainak szentelik. A Báltalálkozót támogatta a Nemzeti Előadóművészeti Tanács, a Centro de Teatro de La Habana, az Asociación Hermanos Saiz, a Dirección Provincial de Cultura, a Dirección de Gestión Cultural de la Oficina del Historiador, a Canal Cubavisión del Instituto Cubano de Radio y Televisión (ICRT), az Escuela Nacional de Teatro és az UNIMA, illetve az ASSITEJ Kubai Központja. Harmadik alkalommal ítélik oda a Timonel-díjat, amelyet a Teatro La Proa és a Centro de Teatro de La Habana adományoz kiemelkedő egyéni és kollektív munkák elismerésére. Idén különösen azokat szeretnék díjazni, akik a gyermek-televíziózásban alkotnak.

PELUSIN EL MENSAJERO 2021/2. SZÁM

– AZ UNIMA KUBAI KÖZPONTJÁNAK HÍRLEVELE

Bábos bevezető (szerkesztői beköszöntő)

Covidban fiatalon elhunyt Yosvani Abril, a karizmatikus bábszínész, rendező. Ezt a lapszámot az ő emlékének szentelik.

Felmegy a függöny (véleménycikkek és hírek)

YOSVANI ABRIL jelenléte és hiánya: Lioneski Buquet Rodríguez: *Tíz sor Yosvani Abrilnak* (vers); „Azt szeretném, hogy a közönség érezze a színház örömét.” (Részletek Marilyn Garbey Yosvani Abrillal készített 2018-as interjúból); Az interjúban szó esik arról, hogy hogyan lett a Teatro Polichinela vezetője,

milyen szoros baráti és szakmai kapcsolatok fűzik más színházakhoz és azoknak vezetőihez. Beszél mesteréről Juan González Fifféről. Mesél a Teatro Polichinela társulatának felépítéséről, a folyamatos tanulási folyamatról. Fontos számára a színház elmúlt 50 éve és a jövőt is úgy képzei, hogy a közönségnek örömét kell lelnie abban, ha színházba megy. Az ő színházában bábokkal vagy azok nélkül a sztanyiszlavszkiji módszerek érvényesülnek.

Lisandra López Peña: *A bábok hűséges barátja*: Az írás Yosvani Abril pályájának különböző állomásait idézi fel: az 1997-es színészi pályakezdést, a 2003-as színigazgatói debütálást a Teatro Polichinela élén, az azóta is folyamatosan megrendezett Titeres al Centro fesztivál létrehozását 2011-ben.

Osvaldo Gutiérrez: *Guinól Polichinela: a bábok művésze*: Rövid visszatekintés a Ciego de Ávilában 1964-ben alapított Teatro Polichinela történetére. A színházat 2003-tól haláláig vezette Yosvani Abril. A társulat programjaival Kuba minden részén szerepel, a havannai Állatkertben épp úgy, mint kórházak gyermek-kórtermekben vagy gyermekotthonokban. Előadásaiskal több díjat is elnyertek már különböző rendezvényeken, hazai és külföldi fesztiválokon. A Tartományi Örökség Központ a színház alapításának 50. évfordulója alkalmából Ornofay-díjjal jutalmazta a társulatot, az igazgatót, Yosvani Abrilt pedig 2018-ban Caricato-díjra jelölték.

Ailén Castilla Padrón: *Polichinela – az állandóság művésze Ciego de Ávilában* (a cikk az Invasor című lapban jelent meg 2020 áprilisában). A Polichinela színházi csoport a vírushelyzet ellenére sem hagyja abba a tevékenységeit. Bár előadásokat nem mutathatnak be, de felújítják a színházat. Alternatívákat keresnek a kommunikációra, aktívan használják a Titeres al Centro Facebook-oldalát. A Whatsapp alkalmazáson keresztül minden nap délután fél ötkor együtt végeznek testgyakorlatokat. A társulat minden tagja vállal valamilyen feladatot: bábok készítése, karbantartás, közeledő bemutató zenei anyagának összeállítása. Ahogy a járványügyi helyzet lehetővé teszi, újra indul a munka, amely garantálja a tartomány legjobban várt bábvesztiváljának sikerét.

Isten veletek barátaim (kollégák gyászüzenetei) Eldy Cuba, Guinól de Guantánamo: A tréfacsináló angyal; Gladys Casanova, Títerecuento: Hiányozni fogsz nekünk, barátom; Teatro La Proa: Egy közkedvelt fiatal rendező; Wilfredo Rodríguez, Teatro Dripy: A bábjátékosok nem hálnak meg, csak vendégszerepelni mennek; Irene Borges, Teatro Aldaba, az ASSITEJ kubai elnöke: Annyi tennivalója lett volna még; Dania del Pino Más, teatrológus: Túlágoson jó és túlágoson fiatal; Yamisleidis Reyes Beltrán, színházi gerilla, Granma: Egy különleges, alázatos és szerény ember.

A függöny legördül (lezárás)

Isabel Cristina López Hamze: *Színház a világitványban. Az ellenállás virtuális gesztusa* A színház az ókortól napjainkig fórum, találkozóhely volt, a színművészet pedig kollektív művészet. A pandémiás helyzetben sok értékelés íródott a kubai színházak helyzetéről, talán a legteljesebb 2020 júniusában jelent meg Eberto García Abreu tollából az argentin Funambuloso című folyóiratban. A szerző reflektál a szokatlan egészségügyi helyzetre, amely a színházak bezárását hozta magával, és a vallomásaikkal hozzájáruló színházi dolgozókkal együtt meghatározza az akkori kubai színház ritmusát. Az írás óta eltelt egy év, abban a reményben, hogy a színház és a színháziak megújulva folytathatják munkájukat. Manapság azonban a vakcinák és oltások keltette remény ellenére a világitvány legrosszabb pillanatában vagyunk. A betegségben elhunyt többek között Rafael Rodríguez, a Teatro Ríos igazgatója. A színházcsinálók a járvány ellenére is alkotnak, álmodnak, építenek, színpadra állítanak. Eljött az ideje annak is, hogy újragondoljuk a kubai színház útjait és a nézőkkel való kapcsolatokat. Ez az idő gondolkodásra, önvizsgálatra készteti az embert. A színházcsinálóknak gyakran nincs ideje vagy helye arra, hogy új kreatív folyamatokat indítsanak és terveket készítsenek. Az otthon töltött hónapok olyan szünetet jelentettek, amelyet a legjobb alkotók ki tudtak használni, és a jövőben láthatóak lesznek az eredmények. Felvetődik a tömegmédiá és a színház közti esetleges konkurencia kérdése. Van, aki feloldhatatlannak látja

az ellentétet. A járvány okozta krízis azonban bebizonyította, hogy a média képes megmenteni a színházat és új együttelési gyakorlat alakulhat ki. Változatos technológiát felhasználva, különböző platformokon (Whatsapp, Facebook, Instagram, YouTube, Zoom, GoogleMeet) a színház megmaradt. Felsorolja a különböző virtuális programokat, melyek a járvány idején készültek. A járvány után minden megváltozik, az új perspektíva új eredményeket hoz. A szerző úgy véli, hogy a világjárvány megerősítette, egységesebbé tette a színházi társadalmat.

PELUSIN EL MENSAJERO 2021/3. SZÁM – AZ UNIMA KUBAI KÖZPONTJÁNAK HÍRLEVELE Bábos bevezető (szerkesztői beköszönő)

A kubai tabló négy búcsúzója: A járvány okozta egyéb veszteségek mellett a kubai bábművészet több nevezetes alkotóját is elvesztette. Elhunyt Sunilda Fabelo, a Guiñol de Camagüey művésze. Virtuóz volt a darabok animálásában, a többi szereplővel folytatott párbeszédében, kecses, ha improvizálásról volt szó, színészi munkájával mindig leckéket adott. Elhunyt Allán Alfonso, bábművész, színész, tervező, a Trio de Oro tagja. Több generációt oktató, tanítványaival remek volt a kapcsolata. Távozott a havannai Santiago Montero is, a Teatro Nacional de Guiñol tagja. Színész, professzor, a színpad ezernyi titkának ismerője. Szintén mostani veszteségünk Luisa Marina, aki Pinar del Ríóból származott, az azóta megszünt Guiñol de Pinar del Río tagja volt. Négy művész távozott a kubai bábszínház világából, de bízunk kell abban, hogy jótékony és hasznos szellemük velünk marad.

Felmegy a függöny (véleménycikkek és hírek)
Visszatérni és ünnepelni – 30 éves az Andante: „Család a művészetben”, ezzel a szlogennel népszerűsíti a megalapításának 30. évfordulójára szervezett kampányát a Teatro Andante. Egy színház, mely produkcióit egyaránt ajánlja gyerekeknek, tizenéveseknek, fiataloknak és felnőtteknek. Több projekttel készülnek az évfordulóra: könyv mutatja be a színház történetét, készülnek előadások, lemezt jelentetnek meg, audiovizuális anyagot állítanak

össze a közösségi média számára. Fotókiállítás készül Fidel Castro 95. születésnapja alkalmából, mely megeleveníti az államfő 2002-es látogatását a Teatro Andantében. Két havannai társulat is rendezvényekkel ünnepli fennállását. A Luis Emilio Martínez vezette Teatro Océano 19. születésnapjára szervez programokat, míg a Christian Medina irányította Teatro Arco 11 éves lett. Ez utóbbi bábműzeumot nyitott, ahol a kubai és a nemzetközi bábtörténet varázslatos elemeit mutatják be.

Könyvek, fesztiválok, virtualitás és nyitott színházak

Mozgalmal időszak Kubában: A 2021-es év utolsó négy hónapjában, hála az oltásoknak és a védelmi intézkedéseknek, a járvány után visszatért az élet a bábszínházakba is. Guantánamóban szabadtéri előadásoktól a zárt teres produkciókig újraindult a bábjátszás. Santiago de Cubában a Papobo színházi projekt, amely a Sin barreras projektet is irányítja, elindította a CANAL P. csatornát, ahol megemlékeznek az 1961-ben alapított Guiñol de Oriente társulat előadásairól, személyiségeiről. Ciego de Ávilában újraindult a virtuális Jornada Titeres al Centro. A Guiñol Polichinela, vezetőjének, Yosvany Abrilnak halála ellenére, vagy talán pont azért sok feladattal tért vissza. Műhelymunkákat, videovevitéseket, Telegram-csevegéseket és a közösségi hálózatokon folytatott tevékenységeket készítettek elő a matanzasi Teatro de Las Estaciones, Guerrilla de Teatros, Teatro de Las Estaciones, Granma, Teatro Guiñol de Remedios, Teatro Guiñol de Cienfuegos, a chilei Titerike együttes, az uruguayi Titeres Tingó együttes, az argentin Titeres del Tongó együttes közreműködésével. Novemberben a Teatro Paquele *Sancti Spiritusban* felújította az *A donde van los ríos* című előadását. A Guiñol de Cienfuegos alapításának 59. évfordulója alkalmából mutatta be *Lo que trajo la ola* című elektronikus folyóiratának első számát. Matanzas tele volt dalokkal és bábokkal: a Teatro El Mirón Cubano *Un canto para mi niño* címmel tartott bemutatót, míg a Teatro de Las Estaciones *Soñar con los ojos abiertos* koncerttel jelentkezett. Mindkét előadást a világjárvány ihlette. A San Antonio de Los Baños-beli Guiñol Los Cuenteros is előadásokat

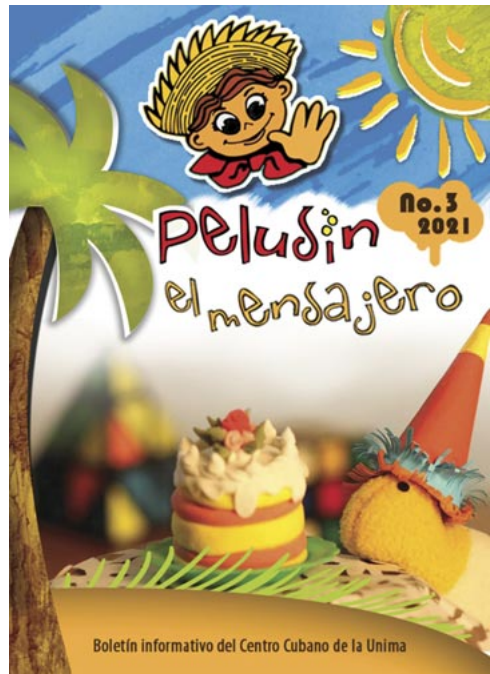
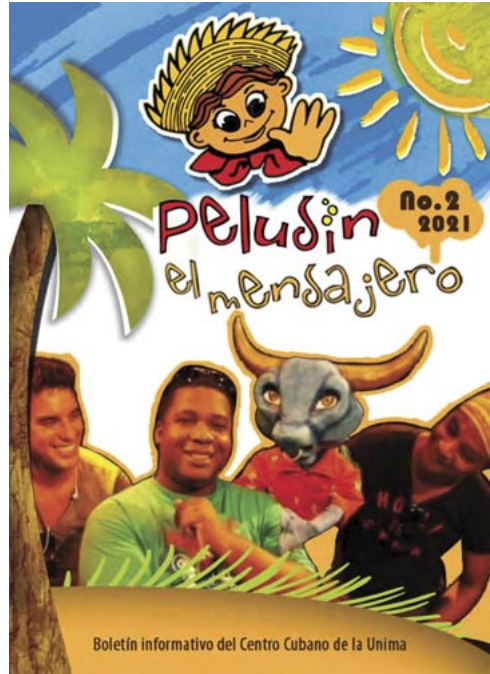
tartott már novemberben. Ugyanezt tette a Teatro La Proa új helyszínén, Havana központjában. A La Lisában található El Jardín de los Titeres de Adalett már 14 éve várja a nézőket. Kötelező helyszín azoknak, akik közvetlenül szeretnék érzékelni a báb-játékos és a közönség kapcsolatát. Pinar del Rio sem maradt el mozgalmasságban az utóbbi négy hónapban. A Titirivida társulat megnyitotta felújított épületét, valamint könyvet adtak ki a társulat 27 éves történetéről. Az Alas Teatro szintén új helyen kezdte el munkáját.

Két virtuális hír: A Cubavisión animációs stúdiói nagyon aktívak voltak a világtávjában. Sok produkció készült stop motion technikával, melyek közül többet is kiválasztottak a közkezdelt ecuadori KOLIBRÍ Nemzetközi Gyerme- és Ifjúsági Fesztivál versenyprogramjába. A Pelusín el Mensajero gratulál Carmen Thompsonnak megállíthatatlan munkájához az El Chiqui sorozatban, amelynek új évadában a kubai színház meghatározó személyiségeit mutatják be.

A függöny legördül (lezárás)

60 éves a Forradalom alatt alapított El Guiñol de Santiago de Cuba: A Guiñol de Santiago de Cuba, amelyet 1961-ben, a forradalom győzelme után alapítottak, már nem létezik. Az 59 évvel ezelőtt megkezdett ciklus lezárult vezetője, Rafael Meléndez halála után. Ugyanez történt a Teatro Nacional de Guiñollal is, amelyet a Camejo testvérek alapítottak 1963-ban, és a főigazgató Armando Morales halála után szintén megszűnt. Jövőre, 2022-ben ünnepli hat évtizedes fennállását a Guiñol de Camagüey, a Guiñol de Santa Clara és a Teatro Papalote, a korábbi Guiñol de Matanzas. Az UNIMA nevében üdvözljük ezeket a társulatokat és figyelemmel kísérjük az elkövetkező időszakra tervezett ünnepeiket.

Fordította Lakatosné Ircsik Teréz

SUMMARY – PELUSÍN EL MENSAJERO

UNIMA / CUBA

Brief history

Cuba has maintained links with UNIMA International since the 1960s. In the 1970s and 1980s, there was constant activity in coordination with UNIMA International, a relationship which disappeared from 1992 until 2010, even though there was activity on the national level from 1994 to 2007. In the 1980s, there was an informative bulletin called „Kokoricamo“.

Important projects and achievements

Since 2010, our digital monthly newsletter, *Pelusín el Mensajero* (Pelusin the Messenger) has published news about the intense activity of the Cuban puppeteers. The new Cuban UNIMA Centre, was since its foundation invited to join the Organization of Theoretical Forums at the National Festival of Theatre in Camagüey, the International Festival of Theatre in Havana and the international Workshop of Puppets in Matanzas. In 2014, it hosted the Council of UNIMA.

EN ESTA EDICIÓN

TELÓN ABIERTO

ESPACIOS TITIRITEROS EN EL MUNDO VIRTUAL

Tres nuevas propuestas con aires de retablo
Por Loretta Roche

Sinsonte, lo raro y la fantasía de la animación
Por José Omar Arteaga Echevarría

DOS ANIVERSARIOS Y UN PREMIO

Guiñol de Camagüey: 59 años renovados
Por Yanetsy León González

Titirivida: 27 años después
Yanetsy Ariste

Blanco y los otros
Ulises Rodríguez Febles

CIERRE DE TELÓN

Convocatoria de la 3ra Jornada Habana Titiritera: figuras entre adoqueines

TELÓN ABIERTO

ESPACIOS TITIRITEROS EN EL MUNDO VIRTUAL

Tres nuevas propuestas con aires de retablo

Por Loretta Roche

El *Reino de Diego*, es una nueva serie que pronto saldrá en la televisión nacional, como fruto de la colaboración del Teatro de Flores, La Salamandra y los Estudios de Animación del Canal Cubavision. Con lo que se anuncia una singular mezcla de figuras de papel, animación digital y literatura. Todo inspirado en la poesía e historias para niños y niñas del escritor cubano Elviro Diego. Principalmente, adaptar los elementos escénicos y literarios al universo del mundo audiovisual, lo cual añade un atractivo más al singular proyecto.

La idea surgió durante el periodo de confinamiento iniciado en marzo de 2020, cuando creamos en siluetas de papel para las redes sociales recreaciones de las populares librerías de Juan de la Fontaine. La misma serie consta de 10 capítulos, de cinco minutos de duración cada uno. En cada emisión se dramatiza un poema de los que el poeta hubieron escrito en su libro *Contar Diego*.

La idea original y el guiñol de *El Reino de Diego*, está a cargo de María Jofre de Diego García-Mamiz, hija de Elviro. Las ilustraciones se inspiran en la obra gráfica de este hijo, Rago Diego. La dirección general del interesante proyecto es del diseñador Mario David Cardenas y la actriz Edelyn Rodríguez, ambos integrantes de La Salamandra. La música de presentación y despedida ha sido encargada a la cantante Rita del Prado.

El espectáculo de *Patricia* es otro de los proyectos titiriteros para la televisión nacional, esta vez con la técnica de animación copé o stop motion. Patricia es una niña nativa de 4 años de edad, siempre acompañada de sus amigos, que en cada día y cada semana que un

EN ESTA EDICIÓN 4

TELÓN ABIERTO

insecto. Con Tío comparte la vida cotidiana y las aventuras más increíbles, que incluyen su admiración e interés por los objetos, su utilización y origen. Una vez que la niña atrevosa el escaparate todo cambia.

En cinco minutos transcurre cada capítulo animado por Neli del Rosario, grabado de diseño escénico en la Universidad de las Artes (UFA). En 2004 ocurre el primer acercamiento con los Estudios de Animación de la Televisión Cubana, donde realizó varias colaboraciones, atraído por la expresividad de los muñecos, cuyos movimientos se logran filmando las figuras cuadro a cuadro.

“Me presenté y le expliqué mis intereses al realizador David Jaime, a quien le debemos que la técnica del stop motion me haya inspirado porque somos muy pocos los que hacemos esto ahora mismo en el ICAI. Entré en la serie *El profesor* a construir los fondos y la escenografía a escala. Lo que vemos hoy en pantalla lo diseñé y construí yo misma. En los Estudios aprendí a animar y hablo de *stop motion* (su director por un tiempo) me preguntó sobre mis intereses. Nos sentamos a conversar y así nació *El Escaparate de Patricia*. Pensé esta serie para un personaje, un personaje y una sala locación porque el stop motion demanda mucho espacio y el uso de tecnología como las luces y las cámaras. Es hacer cine a una pequeña escala”.

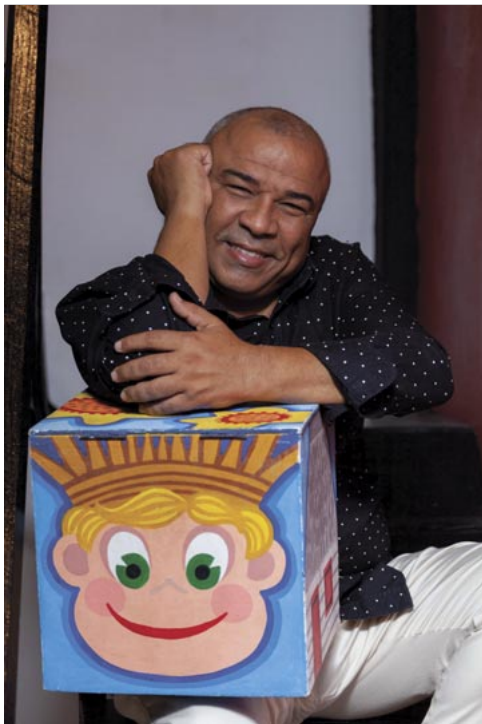
La situación energética del país, influyó en el cierre de los Estudios de Animación del ICAI, los cuales permanecieron cerrados por espacio de siete años, buena parte de las construcciones de madera realizadas para *El Escaparate de Patricia* se fueron a perder. Del Rosario es quien renueva hasta la actualidad a la animación en stop motion. La Victoria que lo devuelve a la infancia.

Ha incursionado en la dirección de arte de series y cuentos para la televisión y videos clips, además de impartir clases en la escuela que lo formó.

El *Entre el narajol y el cielo* es otra invitación veraniega del canal Cubavision, realizada con actores titiriteros del teatro, e ideada para la infancia, la cual mediante una serie de 9 capítulos, acercará a Dina Alonso, una de las figuras cimeras de la narrativa cubana de todos los tiempos, a los más pequeños de casa.

EN ESTA EDICIÓN 5

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

RUBÉN DARÍO SALAZAR főszerkesztő **PELUSIN / KUBA**

(Santiago de Cuba, 1963) Művészeti vezető, színész, bábművész, színházkutató, a színháztudomány professzora. 1994-es alapítása óta irányítja a Teatro de Las Estacionest, valamint 2019-től a Teatro Nacional de Guiñolt. A Havannai Művészeti Egyetem előadóművészeti alapképzését arany minősítéssel végezte el, majd 2016-ban színházi rendezőként diplomázott ugyanott. Jelenleg a kubai UNIMA főtitkára, a nemzetközi UNIMA végrehajtó bizottságának tagja és a 3 Amerika Bizottság elnöke. 2019 óta irányítja a Carucha Camejo Gyermekek- és Bábszínház felnőtt oktatási egységét. Szakmai pályafutását Matanzasban kezdte a Teatro Papatoté-ban, melynek 1999-ig volt tagja. Több rendezése elnyerte a színházi kritikusok Villanueva-díját, valamint más nemzeti

és nemzetközi díjakat a Dominikai Köztársaságban és az Egyesült Államokban. Részt vett nemzetközi fesztiválokon, színházi találkozók az egykori Jugoszláviában, Spanyolországban, Franciaországban, Svédországban, Oroszországban, Olaszországban, Kolumbiában, Mexikóban, Venezuelában, Costa Ricán, Dániában, a Dominikai Köztársaságban, Kínában, Martinique-en, Brazíliában, Uruguayban és az Amerikai Egyesült Államokban. Színházkutatói és a színházelméleti írásai szaklapokban és irodalmi kiadóknál jelentek meg Kubában és a világ minden táján. 2009-ben Norge Espinosával elnyerte a Rine Leal-díjat a Camejo és Pepe Carril életéről és munkásságáról szóló Mítosz, Igazság és Oltárkép című könyvével. 2020-ban Calero Zenén tervezővel együtt Nemzeti Színházi Díjat kapott.

RUBÉN DARÍO SALAZAR editor in chief **BIOGRAPHY / CUBA**

Rubén Darío Salazar was born in Santiago de Cuba, 1963, and is an artistic director, actor, puppeteer, theater researcher, professor of theater studies. He started his professional career in Matanzas at Teatro Papatoté, where he was a member until 1999. Since its foundation in 1994, Salazar has directed Teatro de Las Estaciones and, since 2019, Teatro Nacional de Guiñol. He graduated from the Havana University of the Arts with a bachelor's degree in performing arts with a gold certificate and in 2016 he graduated as a theater director. He is currently Secretary General of UNIMA Cuba, member of the UNIMA International Executive Committee and President of the 3 Americas Committee. Several of his productions have won the Villanueva Prize of the Theatre Critics, as well as other national and international awards in the Dominican Republic and the United States. He has taken part in international festivals and theater conventions in the former Yugoslavia, Spain, France, Sweden, Russia, Italy, Colombia, Mexico, Venezuela, Costa Rica,

Denmark, the Dominican Republic, China, Martinique, Brazil, Uruguay and the United States of America. His writings on theater research and theater theory have been published in journals and literary presses in Cuba and around the world. In 2009, he won the Rine Leal Prize with Norge Espinosa for his book *Myth, Truth and Utopia*, about the life and work of Camejo and Pepe Carril. In 2020, he was awarded the National Theater Prize together with designer Calero Zenén.

Editorial team: Rubén Darío Salazar, María Laura Germán Aguiar y ThayD Martínez Abeledo;

Address:

E-mail: lasestaciones94@gmail.com;

web: <http://www.atenas.cult.cu/unima>;

UNIMA CUBA: Galería El Retablo Calle Ayuntamiento n 8313, entre Medio y Milanés 40100 MATANZAS Cuba

EQUIPO REALIZADOR

Rubén Darío Salazar, María Laura Germán Aguiar y ThayD Martínez Abeledo

Si desea enviar alguna colaboración o noticia sobre la actividad artística de su agrupación, hágalo a la dirección electrónica lasestaciones94@gmail.com

El boletín sale con frecuencia cuatrimestral, con fecha del cierre editorial el día 15 del cuarto mes.

PUCK / A BÁB ÉS A TÁRSMŰVÉSZETEK

UNIMA FOLYÓIRAT 1988–2012

A **La marionette et les autres arts** alcímet viselő francia folyóirat hitvallása szerint a báb nem egy miniatűr ember, egyszerre több is, kevesebb is, mint az élő színész. Mivel mindig az emberi és nem-emberi határán foglal helyet, a báb lehetőséget ad az emberben lakó embertelenség megmutatására is, ahogy annak is, ami lehetséges humanitását lehetővé teszi. *„A bábót mindig is az élő és élettelen, test és anyag, élet és halál, öntudat és tudattalan alapvető ambiguitásai éltették, így a bábszínház egy zaklatott, elbűvölő és fantasztikus világot nyit meg”* – áll a 2014-es, huszadik tematikus szám leírásában, mely a báb emberi/nem emberi jellegzetességeit vizsgálta. A 2012-ben megjelent 19. szám a *gyűjtők és gyűjtemények* kérdéskörét domborította ki, bemutatva Európa legfontosabb báb-történeti gyűjteményeit: nyilvános múzeumokat és magángyűjteményeket egyaránt: *„minden gyűjtemény mögött egy gyűjtő is áll, azaz egy olyan egyéni történet, mely egy szenvedély, egy kulturális és művészi projekt alapjává válik. És minden létrehozott gyűjtemény mögött van egy megálmodott, vágott kollekción is.”* A folyóiratot Margareta Niculescu, a Nemzetközi Bábszövetség akkori elnöke alapította, 1988–2012 között pedig Brunella Eruli szerkesztette, akinek a célja egy olyan folyóirat kiadása volt, mely *„egyszerre a reflexió, a találkozás, a konfrontáció terepe: a báb és a többi művészet kapcsolatait vizsgáló laboratórium, a meglepő gondolatok tárhelye, melyeket egy folyamatos kísérleti terepként élő színházi forma inspirál.”* A ma már sajnos nem aktív folyóiratot a Nemzetközi Bábszövetség (Institut International de la Marionnette) és a L'Entretemps Kiadó adta ki.

Lucile Bodson

IN MEMORIAM BRUNELLA ERULI (1943–2012)

Lapunk főszerkesztője augusztus elején csendesen távozott, több hónapja tartó súlyos betegség következtében. Szeptember 15-én, egy kellemes délután

a toszkán dombok szívében gyűltek össze barátai és családja, hogy tiszteletüket fejezzék ki. Ebbe a maga által kialakított környezetbe, ahol dolgozni szeretett és ahol gyakorta látott vendégül költöket, egyetemi tanárokat, színházi embereket, ahol hiánya szinte jelenlétként hatott. Egy kivételes személyiséget veszített el a bábos szakma. 1988 óta vezette a PUCK folyóirat szerkesztőségét, Margareta Niculescu, a folyóirat alapítójának és a Nemzetközi Bábtintézet igazgatójának meghívására. Egyetemi oktató, az avantgárd specialistája, Brunella Eruli egy innovatív szerkesztőségi projekt létrehozását kezdeményezte, a folyóiratból, idézem *„a reflexió, a találkozás és a konfrontáció helyszínét hozta létre: egy laboratóriumot, mely a báb és a többi művészet kapcsolatait tárta fel. (...) Egy olyan területet, mely nyitott a legkülönlegesebb felvetésekre is, melyet ez a kísérletezésre folyamatosan nyitott művészeti ág inspirált.”* Brunella Eruli a tematikus számok összeállításával bizonyította természetes kíváncsiságát és a bábművészet alapos megismerése iránti elkötelezettségét. Korai távozása mindenképpen a befejezetlenség érzetét kelti. Mindig volt legalább egy folyamatban levő projektje, melyet a legteljesebb nyitottsággal valósított meg, bőséges teret adva a művészeknek: vízióiknak és vallomásaiknak. Mindegyik lapszámba írt bevezető tanulmányokat, melyek nemcsak a bábművészet kutatásának referenciaszövegei maradnak, hanem sokszor a társművészetekkel való szoros kapcsolódási pontokat is feltárták. Különösen értékes életművet hagy maga után, melyet a francia és nemzetközi bábművészek egyaránt elismernek. Halála után rengeteg részvétnyilvánítás érkezett: mindannyian egy igaz barátot veszítettünk el.

Fordította Szabó Attila

PUCK/THE PUPPET AND THE PERFORMING ARTS

UNIMA MAGAZINE 1988–2012

According to the French magazine *La marionnette et les autres arts*, the puppet is not a miniature human being, but sometimes more, sometimes less than a living actor. Always situated on the border between human and non-human, the puppet offers the possibility of demonstrating the inhumanity of a human as well as that which makes humanity possible. "The puppet has always been brought to life by the fundamental ambiguities of the animate and the inanimate body and matter, life and death, consciousness and unconsciousness, and thus puppet theatre opens up a troubled, fascinating and fantastic world." These words were found in the description of the twentieth thematic issue of 2014, which explored the human/non-human characteristics of the puppet.

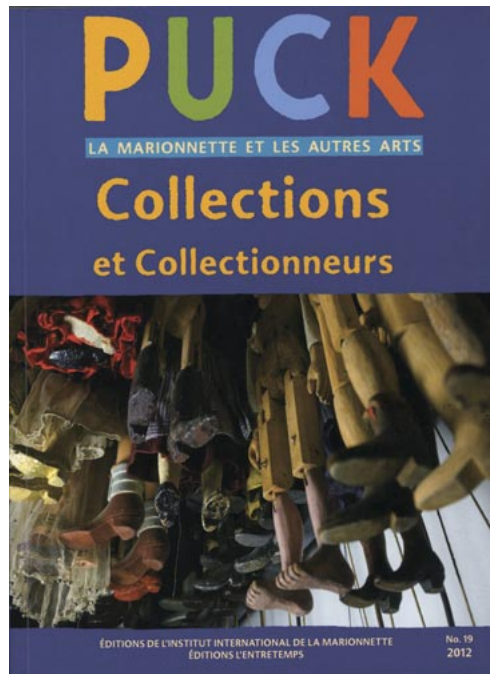
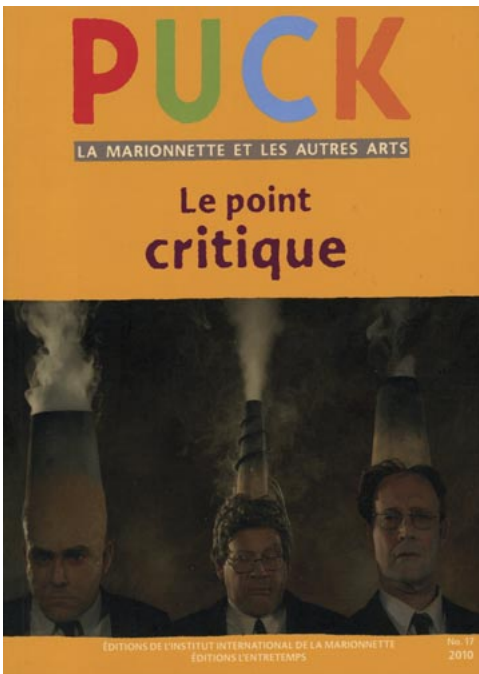
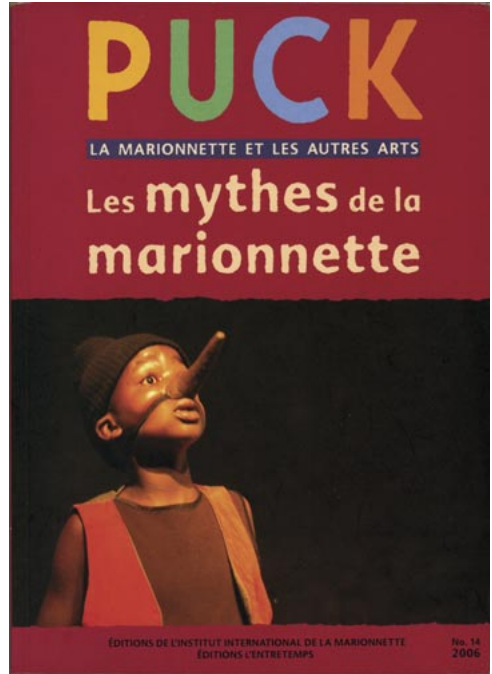
The 19th issue, published in 2012, highlighted the issue of collectors and collections, presenting Europe's most important collections of puppet history: both public museums and private collections. "Behind every collection there is a collector, that is, an individual story that is the basis of a passion, a cultural and artistic project. And behind every collection brought to fruition, there is also a collection long dreamed of and desired."

The journal was founded by Margareta Niculescu, then president of the International Puppet Association, and edited from 1988 to 2012 by Brunella Eruli. Her aim was to publish a journal that was "at once a space for reflection, encounter and confrontation: a laboratory for exploring the relationship between puppetry and other arts, a repository of surprising ideas inspired by a theatrical form that is a constant experimentation." The journal, now sadly no longer active, was published by the Institut International de la Marionnette and L'Entretemps Publishers.

IN MEMORIAM BRUNELLA ERULI (1943–2012)

Brunella Eruli, editor-in-chief of *PUCK*, passed away quietly at the beginning of August, defeated by the illness she had been fighting for several months. On 15 September, in the softness of an afternoon, in the heart of the Tuscan hills, her family and friends gathered to pay tribute to her. In this setting, which she had helped to create, where she worked and invited poets, academics and entertainers, her very absence acted as a presence. She was an exceptional personality. She acted as editor of *PUCK* since 1988 when Margareta Niculescu, founder of the magazine and director of the International Institute of Puppetry asked her to take over. Brunella Eruli was academic and specialist of the avant-garde; she extended her natural curiosity into a commitment to ever deeper knowledge of puppetry and contributed to making this publication an innovative project in the puppetry arts. It was "a place of reflection, confluence and confrontation: a laboratory attentive to the links that unite the puppet and the other arts. ... the place of reception of the most unusual ideas, inspired by a theater conceived as a permanent field of experimentation". Brunella Eruli's premature departure, leaves behind a feeling of incompleteness. She was always working on a project with a real openness, giving a great amount of space to the artists, their visions and their testimonies. Her introductory articles in each issue remain reference texts, tackling fundamental questions in order to enhance the view of the puppetry and its links with other disciplines. She thus leaves a valuable oeuvre, recognized by French and foreign puppeteers. Upon hearing of her death, many sent messages of sympathy, the essence of which was: we have all lost a friend.

Translated by Deborah Marshall

What a year 2020 has proven to be! As I was starting work on the layout for this issue back in March, my first issue as guest editor, I had no idea that in just a few weeks the country would be in lockdown, flour and toilet paper would both have become rare and elusive goods, and I wouldn't be able to cross the country to visit my family for the foreseeable future.

The pandemic currently gripping the world has brought unprecedented challenges and forced many of us to hit the pause button, while others have been working on the front line through it all. This has been a year unlike any other we have experienced, and one that has certainly tested our resolve, our patience and our resilience. For artists, most of us well-schooled in a professional life of uncertainty and ups and downs, it has forced us to be ever more creative and resourceful in our approach to our work.

This issue started life as a special anniversary issue to celebrate UNIMA's 90th birthday (albeit a belated celebration). With the challenges the arts are currently facing, especially live performance, it may seem wistful to look back at better times, but the collection of articles in this issue illustrate the wonderful variety of artists, creative methods and collaborations that make up the world of puppetry, and just maybe this can give us all a bit of hope. Puppetry is powerful and important, and if the work of our contributors is anything to go by, there is a strong and definite need for it in the world today.

The issue opens with the speech given by Professor Michael Menzies at the celebration of UNIMA's 90th anniversary, at Chelville-Mézires in September last year. This is followed by a report on UNIMA's 'Youth in Progress' residence programme, which took place last September in Ruzan, Russia, by the UK participant Edens Harbad. Following this is an article by Jennie Rawling on her approach to building puppets with brain, then Javier López Piñero's piece on the significance of the puppet's colour in Wensley Puga's 'Caramel' and his interview with the puppeteer himself.

Corina Doyen writes about the creative process of using puppetry to explore and convey her personal experience of living with ME, and voice practitioner Inera Wang shares his approach to voice training in puppetry through an embodied methodology. The issue closes with a piece by regular contributor Caroline Assel-Burt, who examines Petr Bogatyrev's contribution to puppetry criticism today, in particular concerning the combination of speech and the puppet.

I hope you enjoy reading this issue, and that the exciting and varied work presented by our writers brings you some joy and inspiration during these challenging times.

Jennie Rawling

Puppet Notebook

Issue Thirty

Editor in chief

Tina Burt-Coxon

Guest editor

Jennie Rawling

Layout

Jennie Rawling

Editorial team: Meg Sanders, Carol Andes, Robert Fowler, Penny Francis and Jennie Rawling.

Address for correspondence:

7 Ruzan Court

Braywick College

10 Bunkers

Manorpark

GL21 9LP

Email: thejournal@braywick.co.uk or puppetnotebook@braywick.co.uk

© 2020 Puppet Notebook. All text and images contain

copyright reserved and are the property of the authors and

artists, and may not be reproduced without written

permission.

Puppet Notebook is published by British UNIMA.

Printed by The Printery

The British UNIMA Committee:

Carol Andes - Chair; Paul Potts - Treasurer; Tina

Burt-Coxon - Puppet Notebook Editor; Meg

Sanders, Penny Francis, Robert Fowler and Jennie

Rawling.

www.unima.org.uk

Contents

Puppet Notebook

Winter 2020

04 UNIMA 90th Anniversary
Speech by Professor Michael Menzies

07 UNIMA: Youth in Progress
Edens Harbad

11 Puppets for the People
Jennica Litwak

15 The Puppet's Colour: Wensley
Puga's GRANMA
Javier López Piñero

19 Living in the Shadows of an
Invisible Octopus
Corina Doyen

25 The Bridge Made of Breath
Inera Wang

27 Petr Bogatyrev and The Little
Wooden Actor
Caroline Assel-Burt

Image: participants of UNIMA's Youth in Progress
residence programme in Ruzan, Russia,
September 2019. Credit: Inera Chibrikova.

Tim Butler Garrett

PUPPET NOTEBOOK

BRIT UNIMA FOLYÓIRATA

A *Puppet Notebook* 2004-ben indult Eleanor Margolies szerkesztésében. Első vezércikkében a folyóirat küldetését a „nemzetközi párbeszéd és beszélgetések iránti elkötelezettségként” vázolta fel, amely „csordultig van ragyogó cikkekel, fényképekkel, rajzokkal és interjúkkal bábokról, valamint az animáció múltjáról és jelenéről”. Az ő felügyelete alatt a folyóirat folyamatosan erősödött. 2012-ben Tim Butler Garrett és Shaun May felváltva kezdte el szerkeszteni a számokat, 2014-ben aztán Tim vette át a folyóiratot egyedüli szerkesztőként. Első számában kedvenc bábszínház „készítője”, Richard Teschner szerepelt, valamint a Teschner életművet bemutató nagy kiállítás, amely akkoriban a Bécsi Színházi Múzeumban volt látható.

A folyóirat széles érdeklődési kört fed le: tudósok és írók, továbbá gyakorlati szakemberek és előadóművészek cikkeit is közöljük. Olyan cikkeket publikáltunk, amelyeket kifejezetten nekünk írtak olyan elméleti szakemberek, mint például Kenneth Gross és Penny Francis, olyan gyakorlati szakemberek, mint Matthew Isaac Cohen, és olyan társulatok tagjai mint például a Green Ginger, a Faulty Optic, a Blind Summit és az Improbable Theatre. Az elmúlt tíz évben a *Puppet Notebook*nak alkalmi vendégszerkesztői is voltak: 2012-ben Martin Reeve a *Mr Punch* 350. évfordulójára összpontosított; 2016-ban pedig Shakespeare születésének 400. évfordulóján, Jungmin Song az általa szerkesztett kiadást Shakespeare-nek és a báboknak szentelte. 2020-ban Jennie Rawling vendégszerkesztője volt az UNIMA 90. évfordulóját ünneplő lapszámunknak, 2021-ben aztán segédszerkesztőként csatlakozott is a *Puppet Notebook*hoz. Legfrissebb, „Isolation and Hope” (Izoláció és remény) című lapszámunk a bábművészek globális világvágyára, és az ahhoz kapcsolódó korlátozásokra adott válaszait vizsgálta. A *Puppet Notebook* cikkei gyakran személyes bepillantások vagy tapasztalások leírásai,

de lehetnek gyakorló bábszínházakkal készült interjúk, vagy akár megjelenhetnek a történelmi és kortárs bábgyakorlat és -repció kritikai feltárásának formájában is. Szeretjük, ha a cikkek kiegyensúlyozták egymást és bemutatják mind a bábszínházcsinálók, mind a közönség nézőpontját. Emellett a bábszínházzal szélesebb körben foglalkozó legújabb produkciónkról és könyvekről szóló kritikákat is várunk. Beküldési irányelvek: 2000 szó cikkek és esszék esetén (bár ebben lehet alkudni), 500-1000 szó előadások és könyvek ismertetőihöz.

A *Puppet Notebook* híreket, előadásokat, ismertetőket és interjúkat közöl bábokról és animációról a színházban, filmekben és a művészetekben szerte a világon. Minden számban külön megrendelésre készült fényképek, rajzok találhatóak, valamint nemzetközi tudósítók cikkei, továbbá a soron következő előadások és workshopok naptára.

A *Puppet Notebook* évente kétszer jelenik meg. Beszerezhető jobb könyvesboltokban és színházakban, és ingyenesen megkapják a brit UNIMA tagjai.

PUPPET NOTEBOOK 2021 ÖSSZEFOGLALÁSA

30. szám, 2020. tél / 2021. tavasz

Az UNIMA 90. évfordulóját ünneplő lapszámunk jól példázza a folyóirat egészének szellemiségét. Ahogy Jennie Rawling vendégszerkesztő megjegyzi, „a jelen számban megjelent cikkgyűjtemény bemutatja a bábszínház világát létrehozó művészek, alkotómódszerek és együttműködések csodálatos sokféleségét”. A számot Michael Meschke professzor beszéde nyitja, amely az UNIMA 90. évfordulója alkalmából, Charleville-Mézières-ben hangzott el. Ezt követi az UNIMA „Youth in Progress” bontakásos programjáról szóló riport, amelyet az oroszországi Rjazanyban vezetett a brit résztvevő, Eden Harbud. Ezt követi Jessica Litwak cikke az „értelemmel felruházott” bábok építéséről, majd Javier López Piñon írása a báb színeinek jelentőségéről Wensley

Piqué „Granma” (Nagyi) című művében, valamint a szerzőnek magával a bábjátékossal készített interjúja. Corina Duyn a bábjáték felhasználásának kreatív folyamatáról ír, mellyel feltárja és átadja személyes tapasztalatait a krónikus fáradtság-szindrómával való együttéléseiről, míg Jenru Wang egy testet öltött módszertanon alapuló bábszínházi hangképzéssel kapcsolatos meglátásait osztja meg. A számot egy rendszeres közreműködő, Caroline Astell-Burt műve zárja, amelyben Petr Bogatyrev hozzájárulását vizsgálja a mai bábszínházi kritikához, különös tekintettel a beszéd és a báb kombinációjára. Noha a Puppet Notebook a brit UNIMA kiadásában jelenik meg, rendszeresen vonzza a szerzőket a világ minden tájáról – és valóban, nemzetközi folyóiratként is született, és szellemiségének központi eleme a bábművészetbe, mint határokat átlépő és korlátokat feloldó művészeti formába vetett hit.

31. szám, 2021. ősz / tél

A világjárvány és a (nyilvánvalóan szükséges) lezárások gyakorlatilag minden embert érintettek, érintenek a bolygón, és mint az élet többi területén, itt is akadt egy kisebbség, aki alig érezte a hatását, míg a többség változó mértékű váratlan nehézségekkel nézett szembe. Az élő fellépések a maguk sajátos módján szenvedtek: létrehozásának és befogadásának természetét egyaránt súlyosan érintették az összejöveteleket korlátozó szabályok. A színházban, a televízióban és a filmben dolgozók közül sokak számára a távmunka egyszerűen nem (volt) lehetséges. De hogyan érintette a világjárvány és a kényszerű elszigeteltség a bábvilág szereplőit? Ez a lapszám azokat a különféle stratégiákat tárja fel, amelyeket a bábszínházi művészek alkalmaztak annak érdekében, hogy folytathassák művészetüket. Legyen szó a közösségi távolságtartás

szabályait betartó élő (személyes) munkától a Zoom segítségével elpróbált és előadott bábelőadásokig, a bábosok megtalálták annak módját, hogyan folytassák a munkát: sajnos a pénzszerzés módjai ennél nehezebben megfoghatóknak bizonyultak. A nagyszerű kanadai bábművész, Ronnie Burkett korábban nyilatkozott már a bábmunka sok tekintetben magányos voltáról: a bábos mint demiurgosz, az univerzumban egyedül létező elme, aki megeleveníti a körülöttük lévő anyagot. Ebben a pandémiás ürességben el tudom képzelni, hogy sokan éreztek már hasonlót. Témánk, az *Elszigetelődés/Remény* átgondolása során vissza-visszatértem az Edward Gordon Craig életéből leszűrt meglátásokhoz, és az elszigeteltség azon időszakához, amelyet pályafutása első – klasszikus színészként eltöltött – és második része között élt meg, mikor is aztán tekintélyromboló rendezőként és teoretikusként felháborította a színházi világot az „übermarionette” koncepciójával. Ebben a középső életszakaszban könyvcímke vésnökként és újságillusztrátorként dolgozott, és eme alkotói szünet „lassú tempójának” tulajdonította, hogy megtanulta a „jelenetek tervezését és a karakterek körvonalazását... ez egy olyan munka, amely úgy láttam, lehetővé tette, ha azt nem is, hogy beszéljek, de azt igen, hogy hallgassak, miközben csinálom”: amikor véget ért ez az időszak, a „régis színház felébredését” célzó terv elemei már elkezdtek egybeforni. A mai világban sok minden van, amit fel kell ébreszteni: a Puppet Notebook ezen kiadása sem csak az elszigeteltségről, hanem a reményről is szól, és a lapszám közreműködői által ezekben a nehéz időkben készített és megosztott munkák azt bizonyítják, bőven van miben reménykedni.

Fordította Hajdú András Gergely

A BRIEF HISTORY OF PUPPET NOTEBOOK

THE JOURNAL OF BRITISH UNIMA

Puppet Notebook was started in 2004 under the editorship of Eleanor Margolies. In her first editorial, she outlined the mission of the journal as being “dedicated to international dialogues and conversations”, which “brims over with sparkling articles, photographs, drawings and interviews about puppets and animation past and present”. Under her stewardship, the journal went from strength to strength. In 2012, Tim Butler Garrett and Shaun May started alternating the editing of issues, and in 2014 Tim took over as sole editor of the journal. His first issue featured his favourite puppet theatre maker, Richard Teschner, and the major exhibition of Teschner’s oeuvre which was running at the Wien Theatermuseum at that time. The journal has a broad scope: we publish articles by academics and writers, and by practitioners and performers. We have published articles specially written for us by theorists such as Kenneth Gross and Penny Francis, practitioner theorists such as Matthew Isaac Cohen and practitioners from companies such as Green Ginger, Faulty Optic, Blind Summit and Improbable Theatre. In the past ten years, *Puppet Notebook* has also welcomed the occasional guest editor: in 2012, Martin Reeve focused on Mr Punch’s 350th anniversary; in 2016, the 400th anniversary of Shakespeare’s birth, Jungmin Song dedicated her issue to Shakespeare and Puppets. In 2020, Jennie Rawling guest edited our issue celebrating UNIMA’s 90th anniversary, and in 2021, Rawling joined *Puppet Notebook* as assistant editor. Our most recent issue, on Isolation and Hope, explored puppeteers’ responses to the global pandemic and associated restrictions. Articles in *Puppet Notebook* often take the form of a personal insight or experience, an interview with a practitioner, or a critical exploration of historical or contemporary puppet practice and reception. We like to have a balance of articles, from the perspective both of practitioners and of viewers. Additionally we invite reviews

of recent productions and books dealing with puppetry more broadly. Submission guidelines: 2000 words for articles and essays (though this is negotiable), 500-1000 words for production and book reviews. *Puppet Notebook* contains news, features, reviews and interviews on puppets and animation in theatre, film and art around the world. Each issue has specially commissioned photographs, drawings and articles from international correspondents, as well as a diary of forthcoming performances and workshops. *Puppet Notebook* is published twice a year. It is available from selected bookshops and theatres, and is sent free to members of British UNIMA.

PUPPET NOTEBOOK ISSUE 2021

Issue 30 Winter 2020 / Spring 2021

Our issue celebrating UNIMA’s 90th anniversary is a good example of the ethos of the journal as a whole. As guest editor Jennie Rawling notes, “the collection of articles in this issue illustrate the wonderful variety of artists, creative methods and collaborations that make up the world of puppetry”. The issue opens with the speech given by Professor Michael Meschke at the celebration of UNIMA’s 90th anniversary, at Charleville-Mézières. This is followed by a report on UNIMA’s ‘Youth in Progress’ residence programme, which took place in Ryazan, Russia, by the UK participant Eden Harbud. Following this is an article by Jessica Litwak on her approach to building puppets with brains, then Javier López Piñon’s piece on the significance of the puppet’s colour in Wensley Piqué’s ‘Granma’ and his interview with the puppeteer himself. Corina Duyn writes about the creative process of using puppetry to explore and convey her personal experience of living with ME, and voice practitioner Jenru Wang shares his approach to voice training in puppetry through an embodied methodology. The issue closes with a piece by regular contributor Caroline

Astell-Burt, who examines Petr Bogatyrev’s contribution to puppetry criticism today, in particular concerning the combination of speech and the puppet. Puppet Notebook, though published by British UNIMA, regularly attracts authors from all over the world – indeed it was conceived as an international journal, and central to its ethos is the belief in puppetry as an art form which crosses boundaries and dissolves barriers.

Issue 31 Autumn / Winter 2021

The pandemic and (obviously necessary) lockdowns have affected practically every person on the planet; as in the rest of life, there has been a minority who have barely felt the effects, and for the rest there have been varying degrees of unexpected hardship. Live performance has suffered in its own particular way: the nature of its creation and reception have both been hit hard by rules limiting the numbers allowed to congregate. For many in theatre, television and film, working remotely has just not been a possibility. But how has the pandemic and the enforced isolation affected those in the puppet world? This issue explores the different strategies employed by puppet theatre makers around the world to carry on making their art. From socially-distanced live (in-person) work to puppet shows rehearsed and performed over Zoom, puppet people have found ways to carry on

making work: though ways to carry on making money may have been more elusive. The great Canadian puppeteer Ronnie Burkett has previously commented on the solitary nature of much puppet work: the puppeteer as demiurge, a mind alone in a universe, animating the material around them. In this pandemic lacuna I can imagine that many have felt something similar. In considering our theme, Isolation/Hope, I have kept returning to insights from the life of Edward Gordon Craig, and the period of isolation he spent between the first part of his career – as a classical actor – and the second – as an iconoclastic director and theorist who outraged the theatre world with his concept of the Über-Marionette. In this middle period, he worked as an engraver of bookplates and newspaper illustrator, and he credited the “slow ways” of this sabbatical with teaching him how “to design scenes and how to delineate characters ... it is a work which I found allowed one to listen, if not to speak, while practising it”: when he emerged from this period, the elements of a plan to “wake up the old theatre” had begun to coalesce. There is much in the world today that needs waking up; this edition of *Puppet Notebook* is not just about isolation but also hope, and on the evidence of the work created and shared during these hard times by this issue’s contributors, there is much to be hopeful about.

The image shows the cover of the journal 'Puppet Notebook' for Winter 2021. On the left, there is a portrait of a man with a beard and a dark cap. To the right of the portrait is a 'Contents' table. The table lists 11 articles with their authors and page numbers. At the bottom of the cover, there is a 'The Cover' section with a credit to Chris Hooper and the UNIMA logo.

Contents	
Puppet Notebook	
Winter 2021	
04	2020: An Exceptional Year Carmen Antonia Siles Calero
07	Mask, Voice and a Master Catharine Lucchi-Bian and Thomas McCallum
11	Exploiting the Flatness of Lockdown Mark Heath
13	Gordon Theatre Paul Bennett
16	Performing Alone, Created with Others Jenny Woodcock
22	Two Birds, In Zoon The Swisher
28	Miniature Puppet Theatre (M2): The Actor
33	The Life of the Puppet Oliver Gumbrell
54	Navigating Creativity, Commitment and Hope in Times of Crisis Chris Lee with Rachel King, Isabelle Chism and Vicki Lee

The Cover
Chris Hooper M207 by The Actor

UNIMA
PUPPET NOTEBOOK

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

TIM BUTLER GARRETT főszerkesztő **PUPPET NOTEBOOK / NAGY-BRITANNIA**

Tim Butler Garrett egész életében érdeklődött a bábok iránt. Gyerekként az 1980-as években és a 90-es évek elején nagyon hasznosak voltak számára a londoni Battersea Arts Centre Puppet Center Trust bábos műhelymunkái, valamint egy egyhetes alkotóműhely a Kilquanity School-ban, Jonathan Hayter bábművész és bábjátékos közreműködésével. 1992-ben ő lett a valaha volt legfiatalabb hallgató a London School of Puppetry-ben, a Caroline Astell-Burt és Ronnie Le Drew (színházi és filmes bábos, aki több Henson-produkcióban dolgozott, és „Zippy” szerepét játszotta a sokáig futó *Rainbow* (Szívánány) című gyerekprogramban) által vezetett befolyásos szakiskolán. A londoni egyetem Heythrop College filozófiai tanulmányait követően Tim folytatta színházi képzését és MA fokozatot szerzett a Central School of Speech and Drama-n *Haladó*

színházi gyakorlatból, ahol dramaturgiára és bábokra specializálódott a brit bábművészet doyenje, Penny Francis felügyelete alatt. Az a szerencse érte, hogy Penny volt a külső témavezetője, amikor a Brighton-i Egyetemen doktori címet szerzett a „The Puppet, the Cinematic and Contemporary Visual Theatre: Principles, Practices, Logos” (*A báb, a filmművészet és a kortárs vizuális színház: alapelvek, gyakorlatok, jelképek*) témában. A Central School of Speech and Drama elvégzése után előadóművészként, bábszínészként, bábkészítőként és dramaturgként dolgozott; PhD fokozatának megszerzése óta vendégoktatóként dolgozik a Wimbledon College of Art-on, és kreatív műhelyvezetőként a University for the Creative Arts-on. 2012 óta a *Puppet Notebook* című brit UNIMA folyóirat főszerkesztője, cikkeket és fejezeteket ír tudományos könyvekbe és folyóiratokba.

TIM BUTLER GARRETT editor in chief **BIOGRAPHY / UNITED KINGDOM**

Tim Butler Garrett has had a lifelong interest in puppets. As a child in the 1980s and early 90s he benefited from puppet workshops at the Puppet Centre Trust in Battersea Arts Centre, London, and a week-long workshop at Kilquanity School with the artist and puppeteer Jonathan Hayter. In 1992, he was the youngest ever student at the London School of Puppetry, the influential training college run by Caroline Astell-Burt and Ronnie Le Drew (theatre and film puppeteer who worked on multiple Henson productions and starred as ‘Zippy’ in the long-running UK children’s programme *Rainbow*). After studying Philosophy at Heythrop College, University of London, Tim resumed his theatrical training with an MA in Advanced Theatre Practice at the Central School of Speech and Drama, specialising in dramaturgy and puppets under the tutelage of the doyen of British puppetry, Penny Francis. He was lucky enough to have Penny as an external

supervisor on his PhD from the University of Brighton on 'The Puppet, the Cinematic and Contemporary Visual Theatre: Principles, Practices, Logos'. After graduating from Central, he worked as a performer, puppeteer, puppet maker and dramaturg; since completing his PhD, he has worked as a visiting lecturer at Wimbledon College of Art, and a Creative Workshop Leader at the University for the Creative Arts. He has been editor-in-chief of the British

UNIMA journal *Puppet Notebook* since 2012, and writes articles and chapters for academic volumes and journals.

Editorial team: Meg Amsden, Cariad Astles, Robert Fowler, Penny Francis and Jennie Rawling.

E-mail: tbutlergarrett@hotmail.com;

puppetnotebook@unima.org.uk;

Web: www.unima.org.uk.

PUBLICATIONS

(Book chapter) (forthcoming) *"Arnold's Anima: Gender in the Action Films of Schwarzenegger"*, in *Gender and Action Heroes* ed. Steven Gerrard and Renee Middlemost: Emerald Publishing.

(Book chapter) (forthcoming) *"Mitteleuropa in transposition: Stanley Kubrick's New York and the palimpsest of Schnitzler's Vienna in Eyes Wide Shut"*, in *Kubrick's Mitteleuropa* ed. Jeremi Marek Szaniawski and Nathan Abrams: Berghahn Books.

(Book chapter) (forthcoming) *"Tableaux at the End of the World: Living Pictures in The Walking Dead"*, in *Moments in Television: Sound/Image* ed. Jonathan Bignell, Sarah Cardwell, Steven Peacock: Manchester University Press.

(Book chapter) (2021) *"Violence, Puppetness and the Female Simulacrum as mediated body/object in the Central European Avant-garde"*, in *Performing Arousal: Precarious Bodies and Frames of Representation*, ed. Julia Listengarten and Yana Meerzon: Bloomsbury Publishing.

(Review) (2021) *August Strindberg and Visual Culture: The Emergence of Optical Modernity in Image, Text, and Theatre* for *Visual Studies Journal*.

(Article) (2019) *Jim Henson's Labyrinth* for *Animation Studies 2.0, Jim Henson's Animated Universes*, June 2019.

(Book chapter) (2018) *"Elizabeth Garrett Anderson and Millicent Garrett Fawcett: on Women's Suffrage and being a "self-asserting girl" in: Amending Speech: Women's Voices in Parliament, 1918-2018*, ed. Maggie Inchley/House of Lords Hansard.

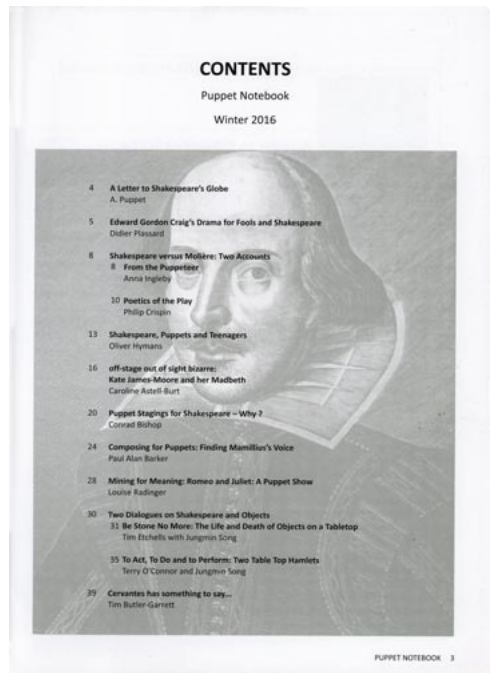
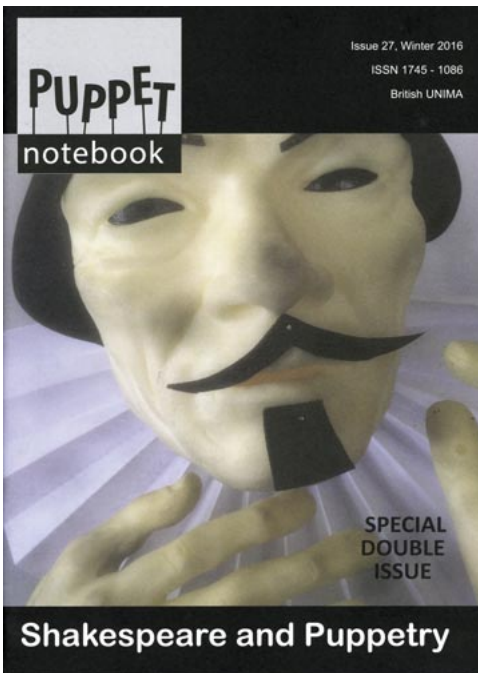
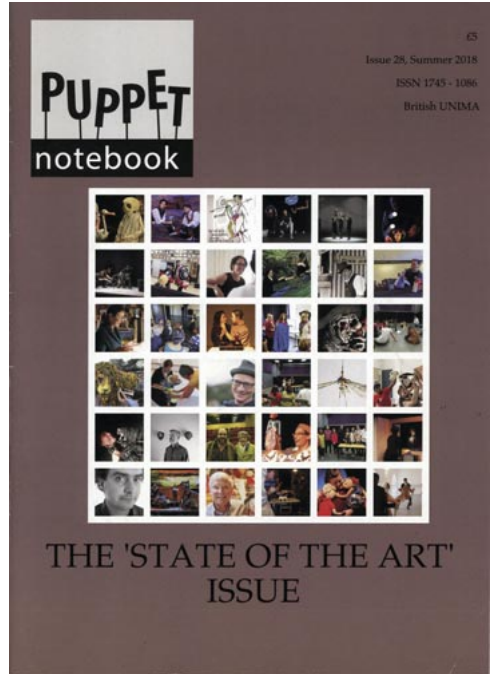
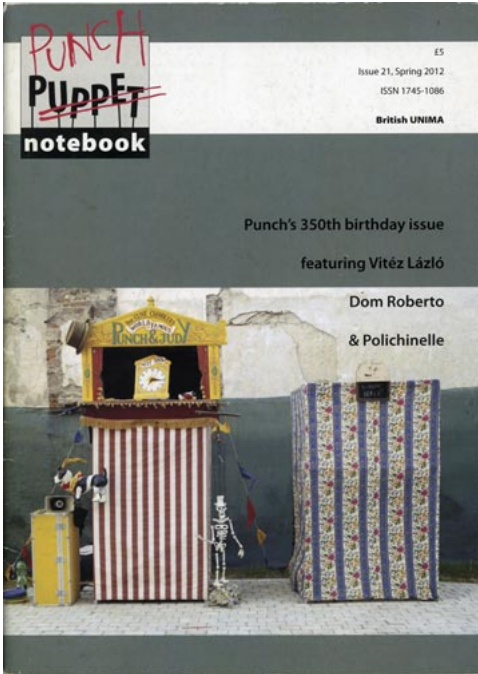
(Book chapter) (2015) *"A Radical Loosening of the Fabric of Drama: Counter-cultural performance from the 1960s to contemporary experimental theatre"*, in *Subversive Scene – Counter-Culture UK – A Celebration*: Aurora Metro Books/Super-nova Books.

(Article) *"Fallen Idols"* in *Puppet Notebook 25*, British UNIMA (2015).

(Article) *"The Puppet as Visual Metaphor"* in *Critical Issues Hub*, *Inter-disciplinary.net* (2014).

(Article) *"The Madness of Love"* in *Puppet Notebook 23*, British UNIMA (2013).

(Review) *"The National Black Light Theatre of Prague's Baron Munchausen"* in *Animations Online*, (2011).

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR

Art Limes 1992–2015

DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT

KÉPVÁS 2021.1

KÉP-TÁR XV.
MŰVÉSZEK TATA VÁROSGÁZDÁRI KÖZÖSSÉGÉBEN III.

Az előadások hulláma a művészet évszázadainak megújult, újragondolt és megújuló szemléletét is a színház művészetében tükrözi. Művészek, akik a művészetet nemcsak a művészet, hanem a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY

KÉPVÁS 2021.2

BÁB-TÁR XXXVIII.

Az én művészem a művészet évszázadainak hulláma. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY

KÉPVÁS 2021.3

BÁB-TÁR XXXIX.

Kovács Bárány a színház művészetének, a művészet évszázadainak hulláma. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT

KÉPVÁS 2021.4

KÉP-TÁR XVI.

A Párizsban született, a művészet évszázadainak hulláma. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY

KÉPVÁS 2021.5

BÁB-TÁR XL.

A Párizsban született, a művészet évszázadainak hulláma. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT

KÉPVÁS 2021.6

KÉP-TÁR XVII.
KÉPZŐMŰVÉSZEK A FELVIDÉKEN I.

A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT

KÉPVÁS 2021.6/2

KÉP-TÁR XVIII.
KÉPZŐMŰVÉSZEK A FELVIDÉKEN II.

A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY

KÉPVÁS 2022.1

BÁB-TÁR XLI.

A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

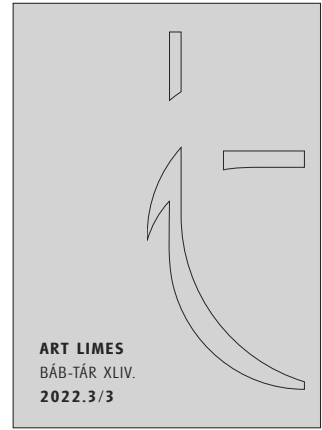
MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT

KÉPVÁS 2022.2

KÉP-TÁR XIX.

A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják. A művészet a társadalom szolgálatára is használják.

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR

Társadalom
Történelem
Művelődés

LIMES

LIMES

Tudományos szemle 1988–2012

Alapította Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata

DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

Megjelent DVD-n az Arcanum-Adatbázis Kft. kiadásában a LIMES tudományos-történelmi szemle valamennyi száma (25 évfolyam, 95 szám, 14 000 oldal.) További információk a kiadó honlapján

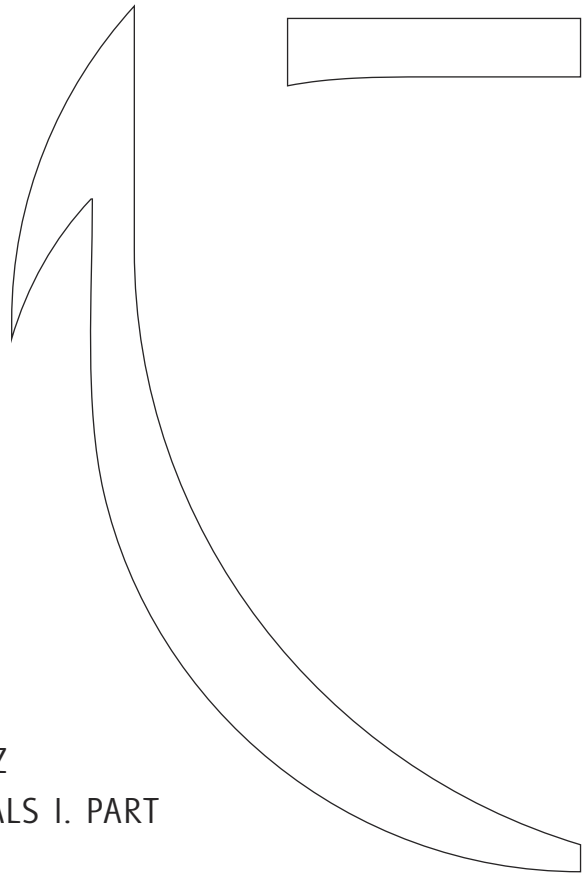
MEGJELENT SZÁMAINK:

2003/1. szám – BÁBOK ÉS BÁBUK (elfogyott)	–
2003/2. szám – A PASZTELL (elfogyott)	495 Ft
2004/1-2. szám – DIKTATÚRA ÉS MŰVÉSZET I-II.	990 Ft
2004/3-4. szám – A GYERMEKKÖNYV-ILLUSZTRÁCIÓ I-II. (elfogyott)	990 Ft
2006/1. szám – BÁB-TÁR I. (elfogyott)	–
2006/2-3. szám – BÁB-TÁR II-III.	990 Ft
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában (elfogyott)	850 Ft
2007/2. szám – BÁB-TÁR IV.	650 Ft
2007/3. szám – Kihelyezett tagozat	850 Ft
2007/4. szám – BÁB-TÁR V.	850 Ft
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2008/2. szám – Képzőművészek Esztergomban a 20. században	850 Ft
2008/3. szám – BÁB-TÁR VI.	850 Ft
2008/4. szám – ÜVEGSZOBRA SZAT	850 Ft
2008/5. szám – BÁB-TÁR VII.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2009/3. szám – Wehner-Vernissage	850 Ft
2009/4. szám – BÁB-TÁR VIII.	850 Ft
2009/5. szám – Fémszobrászok Tatabányán	850 Ft
2009/6. szám – BÁB-TÁR IX.	850 Ft
2010/1. szám – BÁB-TÁR X.	850 Ft
2010/2. szám – BÁB-TÁR XI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/1. szám – BÁB-TÁR XII.	850 Ft
2011/2. szám – Képzőművészek Tatabányán a 20. században	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX.	
A képiró: Kass János, 1. rész	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft
2012/1. szám – BÁB-TÁR XIII.	850 Ft
2012/2. szám – IPARMŰVESSÉG I.	1.000 Ft
2012/3. szám – A KÉPÍRÓ, KASS JÁNOS	1.000 Ft
2012/4. szám – BÁB-TÁR XIV.	1.000 Ft
2013/1. szám – IPARMŰVESSÉG II.	1.000 Ft
2013/2. szám – IPARMŰVESSÉG III.	1.000 Ft
2013/3. szám – BÁB-TÁR XV.	1.000 Ft
2013/4. szám – BÁB-TÁR XVI.	1.000 Ft
2013/5. szám – Képzőművészek Dorogon I.	1.000 Ft
2014/1. szám – Képzőművészek Dorogon napjainkban	1.000 Ft
2014/2. szám – BÁB-TÁR XVII.	1.000 Ft
2014/3. szám – KÉP-TÁR I.	1.000 Ft

2014/4. szám – KÉP-TÁR II.	1.000 Ft
2015/1. szám – BÁB-TÁR XVIII.	1.000 Ft
2015/2. szám – BÁB-TÁR XIX.	1.000 Ft
2015/3. szám – A képiro: Kass János, 3. rész	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában I. kötet	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában II. kötet	1.000 Ft
2015/5. szám – BÁB-TÁR XX.	1.000 Ft
2016/1. szám – KÉP-TÁR III.	1.000 Ft
2016/2. szám – BÁB-TÁR XXI.	1.000 Ft
2016/3. szám – BÁB-TÁR XXII.	1.000 Ft
2016/4. szám – KÉP-TÁR IV.	1.000 Ft
2016/5. szám – BÁB-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2016/6. szám – BÁB-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2017/1. szám – BÁB-TÁR XXV.	1.000 Ft
2017/2. szám – BÁB-TÁR XXVI.	1.000 Ft
2017/3. szám – BÁB-TÁR XXVII.	1.000 Ft
2017/4. szám – KÉP-TÁR V. – I. rész	1.000 Ft
2017/5. szám – KÉP-TÁR V. – II. rész	1.000 Ft
2017/6. szám – BÁB-TÁR XXVIII.	1.000 Ft
2018/1. szám – BÁB-TÁR XXIX.	1.000 Ft
2018/2. szám – KÉP-TÁR VI. Képzőművészek Esztergomban I.	1.000 Ft
2018/3. szám – KÉP-TÁR VII. Képzőművészek Esztergomban II/1.	1.000 Ft
2018/4. szám – KÉP-TÁR VIII. Képzőművészek a Vajdaságban	1.000 Ft
2018/5. szám – BÁB-TÁR XXX.	1.000 Ft
2018/6. szám – KÉP-TÁR IX.	1.000 Ft
2019/1. szám – BÁB-TÁR XXXI.	1.000 Ft
2019/2. szám – KÉP-TÁR X. Képzőművészek Esztergomban II/2.	1.500 Ft
2019/3. szám – BÁB-TÁR XXXII. – Budapest Bábszínház '70	1.000 Ft
2019/4. szám – BÁB-TÁR XXXIII.	1.000 Ft
2019/5. szám – BÁB-TÁR XXXIV.	1.000 Ft
2020/1. szám – BÁB-TÁR XXXV.	1.000 Ft
2021/2. szám – BÁB-TÁR XXXVIII.	1.000 Ft
2021/3. szám – BÁB-TÁR XXXIX.	1.000 Ft
2021/4. szám – KÉP-TÁR XVI.	1.000 Ft
2021/5. szám – BÁB-TÁR XL.	1.000 Ft
2021/6. szám – KÉP-TÁR XVII.	1.000 Ft
2022/1. szám – BÁB-TÁR XLI.	1.000 Ft
2022/2. szám – KÉP-TÁR XIX.	1.000 Ft
2022/3. szám – BÁB-TÁR XLII. I. RÉSZ	1.000 Ft
2022/4. szám – BÁB-TÁR XLIII. II. RÉSZ	1.000 Ft

ART LIMES · BÁB-TÁR XLII.

A VILÁG BÁBFOLYÓIRATAI I. RÉSZ

THE WORLD OF PUPPET JOURNALS I. PART

2022.3/1.

TATABÁNYA

T A R T A L O M – CONTENTS – I. RÉSZ – I. PART– 2022.3/1.

1. ELŐSZÓ · FOREWORD

6 Térkép a világ bábfolyóiratairól / Map of the world's puppet journals

7 Köszönő sorok / Note of Thanks

2. BÁBFOLYÓIRATOK ABC RENDBEN / PUPPET JOURNALS IN ABC ORDER (A – L)

9 Elin Lindberg: **ÅND I HANSKE** / Norvégia / Norway

17 Alessandra Amicarelli – Valeria Sacco: **ANIMATAZINE** / Olaszország / Italy

25 Jenő Virág: **ART LIMES** / Magyarország / Hungary

35 Silke Technau: **DAS ANDERE THEATER [DaT]** / Németország / Germany

45 Peter Vermaat: **DE WERELD VAN HET POPPENSPEL** / Hollandia / Netherlands

53 Margareta Sörenson: **DOCKUMENT** / Svédország / Sweden

61 Anke Meyer: **DOUBLE** / Németország / Germany

73 Joaquín Hernández: **FANTOCHE** / Spanyolország / Spain

81 Mihail Baykov: **KUKLART** / Bulgária / Bulgaria

91 Rubén Darío Salazar: **LA HOJA DEL TITIRITERO** (2017–2020)
/ UNIMA 3 Amerika Bizottság / UNIMA 3 Americas Commission

99 Kateřina Dolenská: **LOUTKÁŘ** / Csehország / Czech Republic

105 Benjamin Zajc: **LUTKA** / Szlovénia / Slovenia

T A R T A L O M – CONTENTS – II. RÉSZ – II. PART– 2022.3/2.

2. BÁBFOLYÓIRATOK ABC RENDBEN / PUPPET JOURNALS IN ABC ORDER (M – P)

- 7 Valmor Nini Beltrame: **MAMULENGO** / Brazília / Brasil
- 17 Emmanuelle Castang: **MANIP** / Franciaország / France
- 23 Marie-Christine Markovic: **MARIONNETTE ET THÉRAPIE** / Franciaország / France
- 27 Michelle Chanonat: **MARIONNETTES** / Kanada / Canada
- 33 Martín Molina Castillo: **MIL VIDAS** / Peru / Peru
- 41 Paulo Balardim: **MÓIN-MÓIN** / Brazília / Brasil
- 53 Ljiljana Dinić: **NITI** / Szerbia / Serbia
- 61 Laura Freya Sillanpää: **NUKKETEATTERI-LEHTI** / Finnország / Finland
- 67 Ruben Darío Salazar: **PELUSÍN EL MENSAJERO** / Kuba / Cuba
- 75 Brunella Eruli (1943–2012): **PUCK** (1988–2012) / Franciaország / France
- 79 Tim Butler Garrett: **PUPPET NOTEBOOK** / Egyesült Királyság / United Kingdom

T A R T A L O M – CONTENTS – III. RÉSZ – III. PART– 2023.1.

2. BÁBFOLYÓIRATOK ABC RENDBEN / PUPPET JOURNALS IN ABC ORDER (P – U)

- x Andrew Periale: **PUPPETRY INTERNATIONAL** / Egyesült Államok / USA
- x Steve Abrams: **PUPPETRY JOURNAL** / Egyesült Államok / USA
- x Padmini Rangarajan: **PUTHALIKA PATRIKA** / India / India
- x Alexia Loreda Cárdenas: **(REVISTA) ALMA EN MANO** / Bolívia / Bolivia
- x Ranjana Pandey: **SUTRADHAR** / India / India

- x Lucyna Kozień: **TEATR LALEK** / Lengyelország / Poland
- x Toni Rumbau: **TITERESANTE – PUTXINEL-LI – PUPPETRING** / Spanyolország / Spain
- x Nina Monova: **TYEATR CSUGYESZ** / Oroszország / Russia
- x Alex Joy [aka Pete Davidson]: **UNIMA OZ** / Ausztrália / Australia
- x José Manuel Valbom Gil: **UNIMA Portugal** / Portugália / Portugal

3. EGYÉB BÁBFOLYÓIRATOK – BORÍTÓKÉPEK / OTHER PUPPET JOURNALS – COVER PHOTOS

- x (COBAZIN, FARDOM, FIGURA, CHECHERE, FILAMENTO, MARIONNETTES-EN-CASTELETS, NEWSLETTER)

4. UNIMA – 2021

ELŐSZÓ – KÖSZÖNŐ SOROK

FOREWORD – NOTE OF THANKS

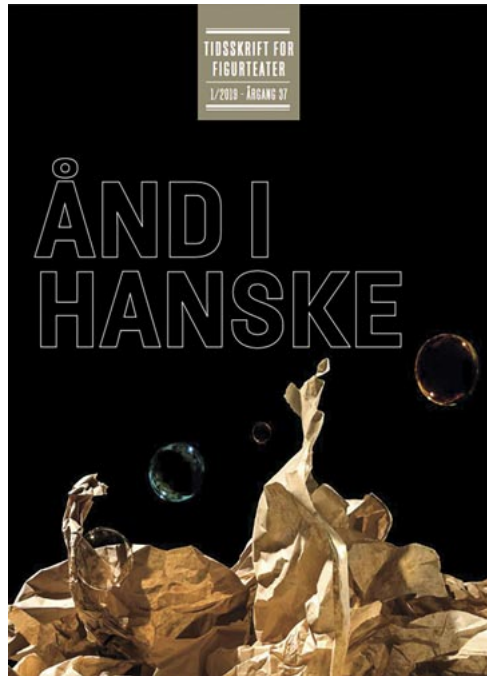
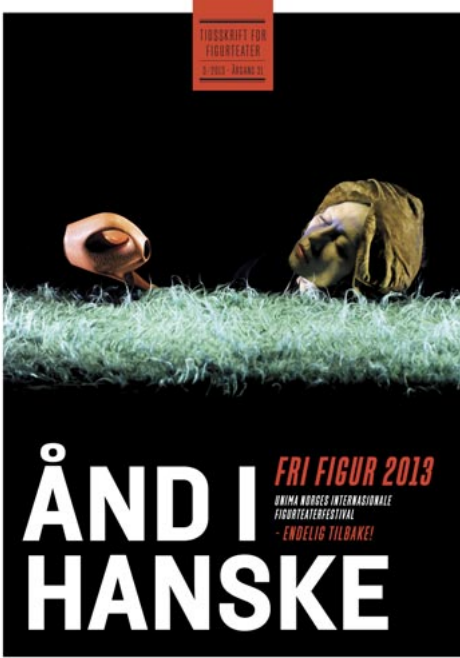
Az *Art Limes* című magyar folyóirat (alcíme: BÁB-TÁR) indulásától, 2003-tól kezdve mindig fontos feladatának tartotta a külföldön megjelenő bábos folyóiratok figyelemmel kísérését, azok ismertetését egyes számaiban, és a kapcsolatok kialakítását szerkesztőségeikkel. Természetesen elsősorban a környező európai országok folyóiraival és szerkesztőivel alakult ki együttműködés (*Loutkář, double*), de néhány távolabb megjelenővel is (*Puppetry International, Puppet Notebook*). Több, már megszűnt bábos folyóiratról is közlünk összeállításunkban rövid ismertetést, mert egyes számaikban nagyon fontos publikációkat közöltek (*Puck, La Hoja*). Az évek során ez a kapcsolat-rendszer bővült, számos bábfolyóirat működését, lapszámaikat ismertük meg, s mind fontosabbnak tartottuk, hogy ez a kör szélesedjen, és most számba vegyük, hogy hol és milyen folyóiratok jelennek meg a világban. Ez azért

is szükséges, hogy a különböző országok bábos múltját és jelenét megismerjük, s hasznosítsuk az elméleti és gyakorlati ismereteket!

Köszönjük a szerkesztőknek, hogy megküldték bábfolyóiraik ismertetését, a 2021-es számok összefoglalóját és szerkesztői életrajzukat. Néhány laptól nem kaptunk visszajelzést, vagy nem sikerült kapcsolatot kialakítani, de egy külön fejezetben lapszámaik borítójának közlésével jelezzük múltbeli vagy jelenlegi megjelenésüket. Az UNIMA PPO (Puppet Publications Online) munkatársai is figyelemmel követték munkánkat és segítették azt. Közzöljük az általuk összeállított világtérképet, hogy hol, mely országokban jelennek meg bábfolyóiratok, összeállításunkat pedig az UNIMA legutóbbi kongresszusának ismertetésével zárjuk. Folytassuk az együttműködést mindannyiunk örömére és hasznára!

Since its inception in 2003, the Hungarian journal *Art Limes* (subtitle: PUPPET-REPOSITORY) has always considered it an important task to follow and review puppet magazines abroad and to establish contacts with their editorial offices. Naturally, the principal cooperation evolved with magazines and editors from neighbouring European countries (*Loutkář, double*), but also with others from further afield (*Puppetry International, Puppet Notebook*). We have also given a brief description of some of the puppet journals that have now disappeared because many of their issues contain articles on very important topics (*Puck, La Hoja*). Over the years, as this network of contacts has grown, we have become familiar with the workings and issues of many puppet journals. We have come to consider it all the more important to extend this circle of connections and take regular stock of what journals are being published in the world and where. This is essential in order to learn about the past and present of the state of puppetry in different countries; and to derive and use theoretical and practical knowledge from it. We thank all the editors for sending us their puppet journals' descriptions, the summaries of their issues from 2021 and their editorial biographies. We haven't received any feedback from some of the journals or were unable to contact them, but we have included their past or present covers in a separate section. The UNIMA PPO (Puppet Publications Online) staff have also provided invaluable assistance. We have include their world map showing all the countries in which puppet magazines are published and have concluded with a review of the latest UNIMA Congress. Let us continue working together for the benefit and pleasure of all of us!

Elin Lindberg

ÅND I HANSKE

NORVÉGIAI UNIMA BÁBSZÍNHÁZI FOLYÓIRATA

Az *Ånd i hanske* szó szerinti jelentése „lélek a kesztyűben”. A cím a norvég „hånd i hanske” – kéz a kesztyűben – kifejezéssel is játszik, melynek jelentése, hogy egy dolog tökéletesen illik egy másikhoz, mint kézhez a kesztyű. Az *Ånd i hanske*-t 1983-ban alapították Knut Alfsen kezdeményezésére. Ő abban az időben a Norvég Bábszínházak Egyesületének bizottsági tagja volt. A folyóirat neve Ragnhild Wangtól származik, aki ugyanezt a bábszínházegyesületet vezette. A folyóiratot ettől kezdve a Norvégiai UNIMA adta ki. Az *Ånd i hanske* Norvégia legrégebb színházi, és egyetlen bábszínházi folyóirata. Az *Ånd i hanske* 2019-ig papíralapú nyomtatványként jelent meg. 2021-től online folyóirattá alakult (unima.no). Évente négy alkalommal új cikkek, interjúk, kritikák és bábszínházi hírek jelennek meg benne.

Főszerkesztői:

1. Knut Alfsen és Ole Bruun-Rasmussen. (1983–)
2. Elisabeth Sivert Nilsen; Anne Helgesen (1988–1993 / 1997–2003)
3. Karen Høie (2008–2010)
4. Hedda Fredly (2011–2015)
5. Elin Lindberg (2016–)

A folyóirat célja, hogy a bábszínház világára nyíló ablak legyen Norvégiában. Az *Ånd i hanske* a professzionális művészi fejlődés fóruma szeretne lenni. Arra törekszik, hogy terepet nyújtson az elemzéseknek, vitáknak és kritikáknak. Bemutatjuk a norvég bábszínházat és a bábművészet nemzetközi irányzatait. Folyóiratunk összeköti azokat, akik szeretik a bábszínházat, vagy érdeklődnek iránta. Az *Ånd i hanske*-t a norvég szerkesztői jogokkal és kötelezettségekkel (Redaktørplakaten) összhangban szerkesztik. A folyóirat a Norvég Folyóirattársaság (Norsk Tidsskriftforening) tagja. Az *Ånd i hanske*-t a Norvég Kulturális Tanács támogatja.

ÅND I HANSKE 2021.

A CIKKEK ÉS CÍMEK ÖSSZEGZÉSE

Kortárs bábszínház

Teater Joker – egy harmincéves kaland. Interjú a norvég Teatr Joker bábszínház művészeti vezetőjével, Niels Peter Underlanddal. Szerző: Erlend Rødal Vikhagen; *Ella Honeyman-Novotny – Figurmaker og scenekunstner.* Interjú Ella Honeyman-Novotny bábkészítő és előadóművésszel, illetve munkájának bemutatása. Szerző: Bård Bjørknes; *Figurer på operascenen* (Bábok az opera színpadán). Szerző: Torunn Tusj; *Yngvild Aspeli er den nye lederen for Figurteatret i Nordland –* (Yngvild Aspeli a Nordland Vizuális Színház új igazgatója). Interjú és bemutató. Szerző: Torunn Tusj

Bábszínház és pedagógia

Om det underbevisste språket – et intervju med Simon T. Rann (A tudatküszöb alatt működő nyelvről – interjú Simon T. Rann-nal). Szerző: Maia Lohre Køhn; *Kunstpædagogisk arbeid med figurteater i barnehuset.* (Bábszínházi művészi és pedagógiai munka). Szerző: Inger Dalen *Norvégia és a bábszínházi nevelés.* Szerző: Tone Runsjø

Kérdőívek

Melyik a mai legmenőbb bábszínház Finnországban – és hol láthatom?

Har dere brukt – eller planlegger dere å bruke – figurer i deres oppsetninger? (Használtál már – vagy tervezel használni – bábokat az előadásaid során?)

Kérdőív nemzetközi operajelenetekhez, Torunn Tusj tollából.

Kérdőív norvég bábszínházaknak arról, ahogyan a világjárvány befolyásolta a működésüket.

A Norvégiai UNIMA hírei

Miért a nagy hűhó a fenntartható fejlődés körül a színházban? Szerző: Tone Runsjø

Mit várhatunk az új norvég kulturális minisztertől, Anette Trettebergstuentől? Szerző: Tone Runsjø

A nemzetközi UNIMA hírei

Kortárs bábszínházi szöveg: olvassátok Marek Waszkietl! Szerző: Mona Wiig

Északi országok Unima-fesztiválhálózata. Szerző: Anne Helgesen

Nagy-Britannia, a bábszínházi nevelés országa – A londoni Little Angel 2021-ben ünnepli hatvanadik születésnapját. Szerző: Aldona Ulstein

UNIMA nagygyűlés és kongresszus 2021. április 24-én. Néhány észrevétel. Szerző: Jaap von der Hertog

ResiliArt – nemzetközi beszélgetések a színház lényegéről és létezéséről pandémia alatt. Szerző: Berit Eik és Pia Gulliksen

Kritikák

Tøffe Ruffen er en sympatisk kjernekar. (Tøffe Ruffen, egy szimpatikus fickó.) Szerző: Elin Lindberg; Mr. Fox for president. Szerző: Ole Petter Ribe. (A halhatatlan medúzalány, Wakka Wakka Productions – Kirjan Waage og Gwendolyn Warnock m/ensemble); Malevitsjs sorte firkant er Hitlers lille bart. (Malevics fekete négyzete, Hitler kis bajusza.) Szerző: Ole Petter Ribe. I Teater Innlandet sitt nyskrevne dukkepos ved det vanskelige uttalte navnet. *Simplicissimus*

ÅND I HANSKE, 2021**– A CIKKEK RÖVID ÖSSZEFOGLALÓJA****Kortárs bábszínház**

Emberek és mikrobák. Az Øyateatrettel beszélgetett Elin Lindberg.

Az Øyateatret neve az ökodramaturgia fogalmával fonódik össze. A *Mikrobia* című darab főszereplői a többségükben barátságos és az emberek számára nélkülözhetetlen mikrobák – akik azonban, mint tudjuk, hatalmas kihívások elé is állíthatnak minket. Ellen Gjerstadot kérdeztük arról, mit gondol egy évvel a premier után, amelyre 2020 márciusában került sor, közvetlenül a lezárások előtt. Többek

között arról beszélt, hogy a *Mikrobia* a változás igényéből keletkezett. Változtatni kell azon, ahogy az emberek a környezetükhöz, a velük szimbiózisban élőkhez és az erőforrásaikhoz viszonyulnak. Ebben a darabban a mikrobák járványt okoznak, véletlenül, de szeretetből. A Covid-19 ellen folytatott harc közepette könnyű megfeledkezni arról, hogy a tésztünket lakó mikrobák többsége elengedhetetlen fontosságú a szellemi és testi egészségünkhöz. Azért hoztuk létre ezt az előadást, hogy általa ünnepelhessük az emberek és a mikroorganizmusok közötti szimbiózist, melyet bizonyos szempontból legrégebbi őseinknek, a mikrobáknak köszönhetünk. A *Mikrobia* nem egy ijesztő járványról vagy rémisztő mikrobákról szól, hanem a különböző organizmusok közötti nagyobb összetartás utáni vágyról. Az előadás igyekszik úgy színházi, mint bábszínházi eszközöket felvonultatni, melyekkel megjelenítheti az emberiség átalakulásának folyamatát: a halált és a mikrobaként való újjászületést, hogy mások testén keresztül érthessük meg a világot. Hiszünk abban, hogy a bábszínház és a fikció hatékony eszközök lehetnek az olyan globális kihívásokkal szemben, amelyek egyébként bénító hatással volnának ránk.

A szereplők galériájának helyzete

Egy új, digitális bábgaléria nyílt meg a www.sceneweb.no/teaterfigur cím alatt, a maga nemében első az országban. Szerző: Mona Wiig.

Bábok norvég színpadokról – 1945-től 2021-ig.

Az Oslo Nye Teater 180 bábból álló digitális gyűjteményéből készült válogatás karácsony előtt látott napvilágot. A bábok kapcsolatba hozhatóak a galéria létrejöttének kontextusával. A következő adatokat rögzítettük róluk: név, a báb kategóriája/típusa, előadás, év, szerző, rendező, a bábu készítője, a bemutató dátuma, az előadás helye és így tovább. Egy új, dinamikus digitális galéria jött létre ezáltal. Az egyik nehézséget az jelentette (és fogja jelenteni), hogy beszámoljunk a produkciós, ill. bábtechnikáról, valamint a bábok megépítéséhez felhasznált anyagokról. Eddig kollégáink segítségére és saját tapasztalatunkra támaszkodtunk. Ha kétségek merülnek fel, vagy hiányosak az információink, azt jelezzük. Sok értékelés kizárólag fényképeken alapul, amelyekből sokat megtudhatunk ugyan, de sosem mindent. Egy fotó

adatokat biztosít a dizájnról, de az előállítás folyamatáról, a technikákról, a készítésről már nem, és ebben az értelemben a báb „belseje” lenne igazán érdekes. Beletörődünk a helyzetbe, de bízunk abban, hogy idővel kiegészíthetjük az információkat. A bábszínházi galéria nem statikus, hanem dinamikus olyan értelemben, hogy a hibák, ha felfedezzük őket, kijavításra kerülnek, és új információkat is hozzáadhatunk.

„Ha a semmi létezik, hát, akkor semmi sem létezik!”

Cikk a *Lyuk és fia (Hull & Sønn)* című, Frode Grytten könyvének alapuló, a 2021-es Bergen Nemzetközi Fesztiválon bemutatott előadásról. Szerző: Torunn Tusj

Mindenkinek, aki valaha is úgy érezte, hogy konfliktusba került önmagával

Én...ehh én (Ik...eh Ik). Anne Silje Kolseth (Figurteatret i Nordland) producerének beszámolója. Az *Én...ehh én* -nek (Ik...eh Ik), a holland Het Houten Huis és a Nordland Visual Theatre koprodukciójának 2020-ban kellett volna létrejönnie Stamsundban, szeptemberi premierrel. De egy bizonyos vírus (a nevét inkább ne említsük), az utazási korlátozások és a távolságtartás fontossága miatt a produkció Hollandiában készült el, stamsundi művészeti irányítással.

Érzéki és interaktív

Katrine Strøm immár húsz éve a Katma Társulat művészeti vezetője. A Tromsø-i Hålogaland Teaterben is dolgozik. Az interjúban, amit készítettünk vele, a Katmáról beszél, és a színházról gyermekeknek. Az interjút Elin Lindberg készítette.

Lemniskate – az élet végtelen útja

Cikk a természetes anyagok felhasználásáról a kubai Adán Rodríguez Falcón bábszínházi alkotásaiban, és történetek, amelyek a természet körforgásának részévé váltak. Szerző: Aldona Ulstein

Ahol a varázslat kezdődik

Beszélgetés Pisto-Tiina Suhonennel és Sean Morrisey-jel, akik bábokat, kosztümöket és kellékeket terveznek és állítanak elő színházak, filmek és a tévé számára. Tiina Suhonen készítette példának okáért a híres Fantorangen-bábot, amely a legújabb James Bond-filmben is kapott egy aprócska szerepet. Szerző: Elin Lindberg

Bábok az opera színpadán

Cikk a bábok használatáról az operában, bábokról és zenéről. Szerző: Torunn Tusj

Bábkészítő és előadóművész

Bård Bjørknes interjúja Ella Honeyman-Novotny-val. Teater Joker – 30 év kaland

Cikk a norvég Teater Joker társulatról. Szerző: Erlend Rødal Vikhagen

Bábszínház és nevelés

Hogyan dolgozzunk a norvég bábszínházi nevelés számára. Szerző: Tone Runsjø

Bábszínház az óvodában. Cikk arról, hogy milyen módon segíthetünk szegénylős gyerekeknek a bábszínház által kifejezni érzelmeiket. Szerző: Inger Dalen

A tudatalatti nyelvről – beszélgetés Simon T. Rannal. Szerző: Maia Lohre Køhn

A norvég UNIMA hírei

Miért kellene a bábszínházak közösségnek jobban bevonódnia a kultúrpolitikába? Szerző: Tone Runsjø

Miért a fenntarthatóság körüli sok hűhó a bábszínházban? Szerző: Tone Runsjø

Nemzetközi UNIMA

A 2021. április 24-i UNIMA közgyűlés és kongresszus. Néhány észrevétel. Szerző: Jaap den Hertog tanácsstag

Fesztiválok

Go Figure! A 2021-es norvég Go Figure! bábfesztivál bemutatója. A fesztiváligazgató, Torunn Tusj tollából; Figurfestspillene Tønsbergben, 2022 januárjában! Szerző: Maia Lohre Køhn; Bábok Fossekleivában/Figur i Fossekleiva – észrevételek. Szerző: Franzisca Aarflot

Korona-bábszínház

Interjúsorozat norvég bábművészekkel a járvány alatti művészi életéről.

Recenziók

A Wakka Wakka *Animal R.I.O.T.*-jének recenziója. Szerző: Ole Petter Ribe; A Brageteatret *Ruffen og den flygende hollender*ének recenziója. Szerző: Elin Lindberg

Kérdőív

Használtál vagy tervezel használni bábokat operai előadásaidon? Válaszoltak: Kungliga Operan, Stockholm, Svédország; The Metropolitan Opera, New York City, USA; Elbphilharmonie Hamburg, Németország; Den Kongelige Opera København, Dánia.

Fordította: Papp-Zakor Ilka

ÅND I HANSKE

UNIMA NORWAY'S PUPPET THEATRE MAGAZINE

Ånd i hanske can literally be translated to “spirit in glove”. The name is also playing with the set Norwegian expression “hånd i hanske” – hand in glove – which means that something fits like a hand in a glove. *Ånd i hanske* was established in 1983 on the initiative of Knut Alfsen. He was at the time member of board in the Norwegian puppet theatre association. The name of the Magazine was suggested by Ragnhild Wang, who was the leader of the same puppet theatre association. From that on UNIMA Norway has been the publisher of the Magazine. *Ånd i hanske* is the oldest theatre Magazine in Norway, and the only Norwegian puppet theatre Magazine. *Ånd i hanske* was published as a paper Magazine until 2019. From 2021 it became a web Magazine (unima.no). New articles, interviews, critics and puppet theatre news are published four times a year.

The editors in chief have been:

1. Knut Alfsen og Ole Bruun-Rasmussen. (1983–)
2. Elisabeth Sivert Nilsen; Anne Helgesen (1988–1993 / 1997–2003)
3. Karen Høie (2008–2010)
4. Hedda Fredly (2011–2015)
5. Elin Lindberg (2016–)

The ambition of the Magazine is to be the window towards the world for the art of puppet theatre in Norway. *Ånd i hanske* wants to be a forum for professional artistic development. The Magazine aims to be an arena for analysis, debate and critics. We present Norwegian puppet theatre and international tendencies in the puppet theatre. The Magazine functions as a channel for everybody who loves and find interest in the art of puppet theatre. *Ånd i hanske* is edited according to the Norwegian rights and duties of the editor, Redaktørplakaten.

The Magazine is a member of Norsk Tidsskriftforening – The Norwegian Magazine Association. *Ånd i hanske* is supported by the Norwegian Culture Council.

A SUMMARY OF THE ARTICLES AND HEADLINES OF 2021

Current puppet theatre

Teater Joker – a 30-year-old adventure. An interview with the artistic leader of the Norwegian puppet theatre ensemble Teater Joker Niels Peter Underland. Written by Erlend Rødal Vikhagen

Ella Honeyman-Novotny – Puppet maker and performer. Interview and presentation of the work of the puppet maker artist and performer Ella Honeyman-Novotny. Text: Bård Bjørknes

Puppets on the opera stage. (Figurer på operascenen). Text: Torunn Tusj

Yngvild Aspeli is the new director of Nordland visual theatre. (Yngvild Aspeli er den nye lederen for Figurteatret i Nordland). Interview and presentation. Text: Torunn Tusj

On puppet theatre and pedagogics

About the subliminal language – an interview with Simon T. Rann. (Om det underbevisste språket – et intervju med Simon T. Rann). Text: Maia Lohre Køhn
Artistic and pedagogical work with puppet theatre in kindergarden. (Kunstpædagogisk arbeid med figurteater i barnehagen). Text: Inger Dalen
Norway and puppet theatre education. Text: Tone Runsjø

Questionnaires (Enquets)

What is the hottest puppet theatre in Finland today – and where can we see it?

Have you used – or are you planning to use – puppets in your performances?

A questionnaire to opera scenes worldwide made by Torunn Tusj.

A questionnaire to Norwegian puppet theatres about how the pandemic has influenced on their work.

News from UNIMA Norway

Why make a fuzz about sustainable development in theatre? Text: Tone Runsjø

What can we expect from our new Norwegian cultural Minister Anette Trettebergstuen. Text: Tone Runsjø

News from UNIMA International

Contemporary puppet theatre text: Read Marek Waszkiel! By Mona Wiig

Unima Nordic Countries festival network. By Anne Helgesen

Great Britain as a place for puppet theatre education – The Little Angel Theatre in London celebrates 60 years in 2021. By Aldona Ulstein

UNIMA's general assembly and congress 24th of April 2021. Some reflections. By Jaap von der Hertog
ResiliArt – international talks on the essence and existence of the theatre during a pandemic. By Berit Eik og Pia Gulliksen

Critics

Tøffe Ruffen er en sympatisk kjernekar. By Elin Lindberg; Mr. Fox for president. Ole Petter Ribe. (The immortal jellyfish girl av Wakka Wakka Productions – Kirjan Waage og Gwendolyn Warnock m/ensemble); Malevitsjs sorte firkant er Hitlers lille bart. Anmeldt av Ole Petter Ribe. I Teater Innlandet sitt nyskrevne dukkepos ved det vanskelige uttalle navnet: *Simplificissimus*

SHORT SUMMARY OF TEXTS PUBLISHED IN AND I HANSKE 2021.

Contemporary puppet theatre

Human and microbes, an interview with Øyteatret
By: Elin Lindberg

Øyteatret is associated with the concept of ecological dramaturgy and in the play *Mikrobia* the microbes are the main characters – and they are mostly friendly and indispensable for us humans. But, as we know, they can also lead to major challenges. We asked Ellen Gjerstad about her thoughts on the play one year after the premiere that found place just before closedown of our society in March 2020. She says, among other things, that *Mikrobia* comes from a need for change. Changing how humans relates to their environment, symbionts, and resources. In the play the microbes, also by chance, starts a pandemic, but as an act of love. In the fight

against Covid-19 it is easy to forget that a large majority of microbes in our body are indispensable in providing good mental and physical health. We created this performance to celebrate the symbiosis between humans and microorganisms, that in a certain way is a tribute to our oldest ancestors, the microbes. *Mikrobia* is not about a scary pandemic or scary microbes, but about to long for a greater community across different organisms. The performance is trying to use tools from both theatre and puppet theatre to show a scenario where humanity is transformed. To die, to be reborn as microbes so we can understand the world through the bodies of others. We believe in the puppet theatre and the fiction as a powerful tool towards global challenges that otherwise can seem paralyzing.

Status of the theatre figure gallery

A new, digital gallery of puppets has opened. You can find us on www.sceneweb.no/teaterfigur This is the first of its kind here in this country By Mona Wiig; *Theatre figures on Norwegian stages – 1945 to 2021*. A selection of about 180 puppets from the digital collection of Oslo Nye Teater was launched just before Christmas. The puppets relate to the context of its production. We have registered facts on puppets like name, category/type of puppet, performance, year, writer, director, playwright, designer, puppet maker, date of premiere, place of performance and so on. A new dynamic digital gallery. One of the challenges has been (and will be) to account for the production/playing technique and of materials used to produce the puppets. The help of associates and our own experience has been the answer so far. Where there is doubt or lacking information, we draw attention to it. Many evaluations are based only on photographs, they can tell us a lot, but far from everything. A photo can tell you about the design, but not the production process, technique, and construction, and in this context the «inside» often has a peculiar interest. This is a situation we must live with, but we have also a great faith in being able to supplement the information over time. The puppet theatre gallery is not static, but dynamic in such a way that errors, when known, are rectified and new information added.

If such a thing as nothing exists, well, then nothing exists!

A text about the performance *Hole and Son (Hull & Sønn)* based on the book of Frode Grytten at Bergen International Festival 2021. Text: Torunn Tusj

For all who has ever felt that they are in conflict with themselves

I...eh I (org. Ik...eh Ik)

Presented of Anne Silje Kolseth, producer at Nordland Visual Theatre (Figurteatret i Nordland). *I...eh I (org. Ik...eh Ik)*, with the Dutch Het Houten Huis in co-production with Nordland Visual Theatre, should have been produced in Stamsund in the autumn of 2020 with premiere there in September. But because of a certain virus (let's not mention it's name), travel restrictions and the importance of keeping distance, the production was done in Holland, with artistic guidance from Stamsund.

Sensual and interactive

Katrine Strøm has been the artistic leader for the company Katma for 20 years. She also works at Hålogaland Teater in Tromsø. We have made an interview with her where she talks about Katma and about theatre for children. The interview is made by Elin Lindberg

Lemniskate – the endless course of life

An article about the use of natural material in puppet theatre in the art of the Cuban artist Adán Rodríguez Falcón and stories that become a part of the cycle of nature. Text by Aldona Ulstein

Where the magic starts

Interview with Pisto: Tiina Suhonen and Sean Morrissey who design and create puppets, costumes and props for theatre, film and tv. Tiina Suhonen has for example made the celebrity puppet Fantorangen who has a tiny part in the recent James Bond movie. Text: Elin Lindberg

Puppets at the opera stage

An article about the use of puppets in operas, and about puppets and music. Text by Torunn Tusj

Puppet maker and performing artist

Bård Bjørknes interviews Ella Honeyman-Novotny

Teater Joker – 30 years of adventures

An article about the Norwegian company Teater Joker. Text: Erlend Rødal Vikhagen

Puppet theatre and education

How to work for puppet theatre education in Norway. Text: Tone Runsjø

Puppet theatre in the kindergarten. An article about how to make shy children express feelings with puppet theatre. Text: Inger Dalen

About the subconscious language – an interview with Simon T. Rann. Text: Maia Lohre Køhn

News from UNIMA Norway

Why should the puppet theater community get more involved in cultural policy? Text by Tone Runsjø

Why make a fuzz about sustainability in puppet theatre? Text by Tone Runsjø

UNIMA International

UNIMAs general meeting and congress 24th of April 2021. Some reflections. By Council member Jaap den Hertog

Festivals

Go Figure! A presentation of the Norwegian puppet theatre festival Go Figure! 2021. By the festival director Torunn Tusj

Figurfestspillene in Tønsberg (The Figure Festival in Tønsberg), January 2022! Text: Maia Lohre Køhn

Puppets in Fossekleiva (Figure i Fossekleiva) – a reflection. Text: Franzisca Aarflot

Corona puppet theatre

A series of interviews with Norwegian puppet theatre artists about their artistic life during the pandemic.

Reviews

Review of *Animal R.I.O.T* with Wakka Wakka Text: Ole Petter Ribe

Review of Ruffen and the Flying Dutchman with Brageteatret. Text: Elin Lindberg

Questionnaires

Opera questionnaire. Have you used – or are you planning to use – puppets in your opera shows? Answers from: Kungliga Operan, Stockholm, Sweden; The Metropolitan Opera, New York City, USA; Elbphilharmonie Hamburg, Germany; Den Kongelige Opera København, Denmark

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

ELIN LINDBERG főszerkesztő ÅND I HANSKE / NORVÉGIA

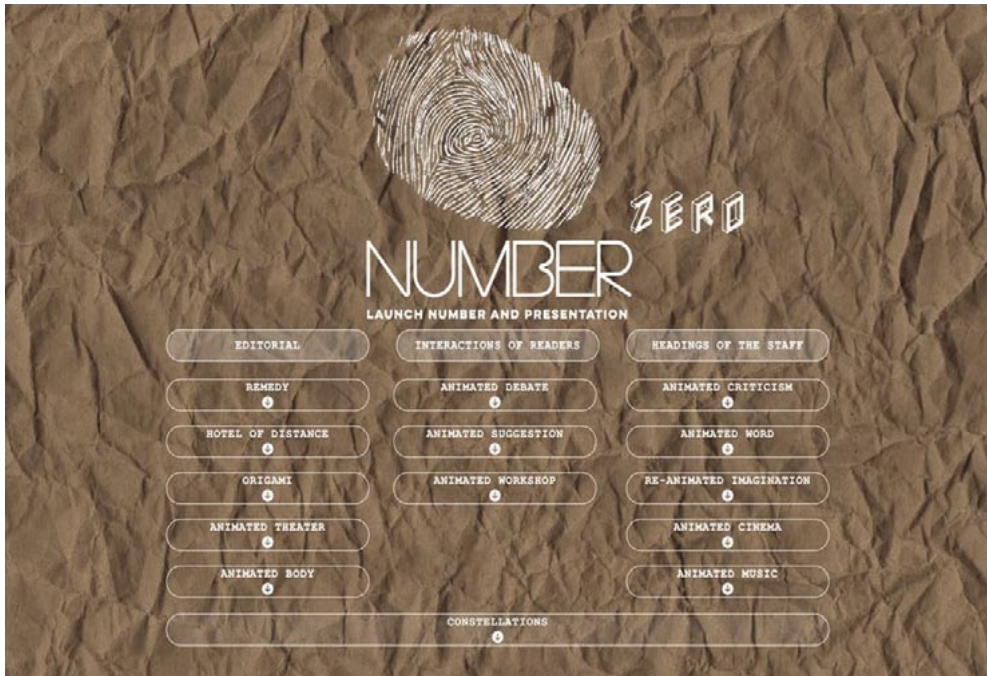
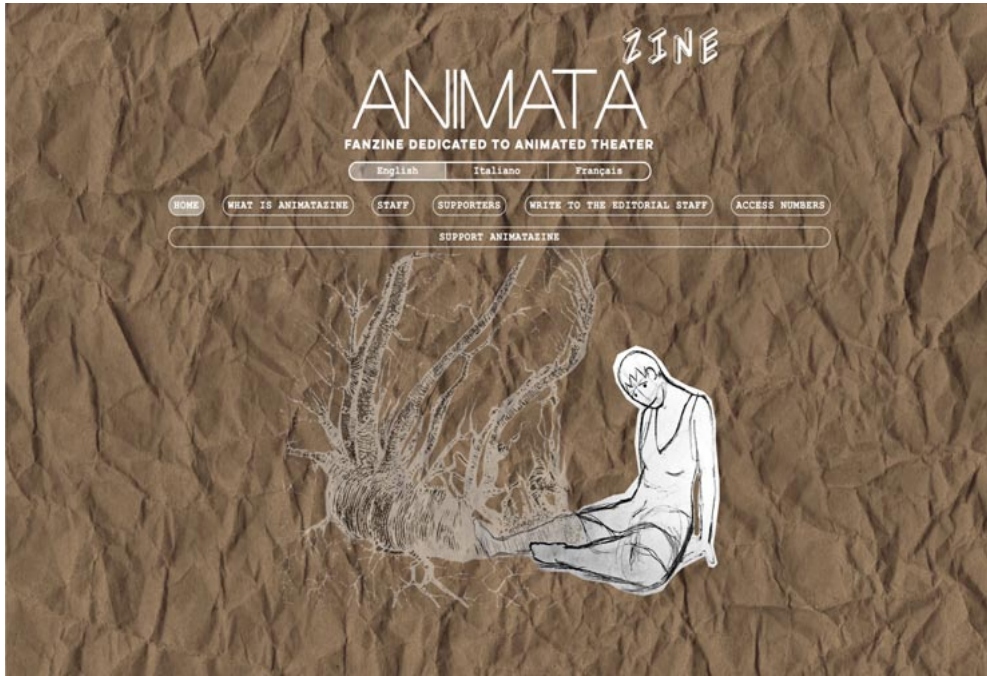
Elin Lindberg 2016-tól az *Ånd i hanske* főszerkesztője. Korábban rövid ideig a *DRAMA* drámaoktatási folyóirat főszerkesztőjeként dolgozott. 2006-tól ír kritikákat. Cikkeit a *Norsk Shakespeare-tidsskrift*, *shakespeare-tidsskrift.no*, *Prosa*, *DRAMA*, *Kunst pluss*, *Barnebok-kritikk.no*, *Bøygen*, *Nordnorsk Magasin*, *Stikkordet*, *Scenekunst.no*, NRK, *Marg* and *Nationen* folyóiratok közlik. Kritikái elérhetőek az elinlindberg.blog nyitott archívumban. Lindberg az Oslói Egyetem komparatistika szakán szerzett mesterdiplomát 2006-ban. Diplomamunkáját Øyvind Rimbereid norvég költő *Solaris korrigert* című verséről írta. Lindberg színészként, rendezőként, drámaíróként és drámapedagógusként is aktív. A Polar Plexus Teater, Grusomhetens Teater, Teater Nor, Boreas Teater, Nordland Teater és Grenland Friteater színházakkal dolgozott együtt.

A szerkesztőbizottság tagjai 2021-ben: Mona Wiig, Torunn Tusj, Andrea Jervell és Maia Lohre Køhn.
Web: <https://www.unima.no/>

ELIN LINDBERG editor in chief BIOGRAPHY / NORWAY

Elin Lindberg has been editor in chief for *Ånd i hanske* since 2016. Before this she worked a short period as editor in chief for *DRAMA*, a Magazine for drama didactics. She works and has worked as critic since 2006. Her texts are published in *Norsk Shakespeare-tidsskrift*, *shakespeare-tidsskrift.no*, *Prosa*, *DRAMA*, *Kunst pluss*, *Barnebok-kritikk.no*, *Bøygen*, *Nordnorsk Magasin*, *Stikkordet*, *Scenekunst.no*, NRK, *Marg* and *Nationen*. An open archive over published critics is here: elinlindberg.blog. Lindberg has a MA in comparative literature from the University of Oslo from 2006. Her main thesis was on *Solaris korrigert*, a poem of the Norwegian poet Øyvind Rimbereid. Lindberg has also been working as an actress, director, drama writer and drama pedagogue. She has mainly worked in Polar Plexus Teater, Grusomhetens Teater, Teater Nor og Boreas Teater, Nordland Teater and Grenland Friteater.
The editorial board in 2021 was: Mona Wiig, Torunn Tusj, Andrea Jervell og Maia Lohre Køhn.
Web: <https://www.unima.no/>

Alessandra Amicarelli — Valeria Sacco

ANIMATAZINE

AZ ANIMÁCIÓS SZÍNHÁZNAK SZENTELT FANZINE

Fanzine: a rajongók által más rajongók számára készített kiadvány. Az ANIMATAZINE az első Olaszországban született nemzetközi fanzine, és az animációs színháznak szentelték, papíralapú és digitális, háromnyelvű (FR IT EN), teljesen független. Az ANIMATAZINE az animációs színházat a kortárs művészettel és gondolkodással kapcsolatos leglényegesebb, legintenzívebb és legköltőibb ágaiban kutatja, művészeket és kutatókat fogadva a világ minden tájáról. Az ANIMATAZINE a tudás és a vizsgálódás platformja, amely párbeszédet folytat olvasóival: számos kifejezési teret szentelnek neki, hogy interakcióba lépjenek a tartalommal, és élénkítsék a vitát különböző nézőpontjaikkal. A projekt 2022 márciusa és 2023 márciusa között tervezi az első publikációkat, amelyeket 2021. október 9-től egy NULLADIK szám előz meg a projekt bemutatásával és elindításával. Az ANIMATAZINE minden száma egy központi téma köré szerveződik, amelyet egy természetes elem képvisel: 1/MŰZ (megjelenés 2022 márciusában) 2/FÖLD (megjelenés 2022 júliusában) 3/LEVEGŐ (megjelenés 2022 novemberében) 4/TŰZ (megjelenés 2023 márciusában) Az 1/MŰZ számban az ANIMATAZINE szerkesztősége Badrissa Soro úr, az UNIMA Afrika Bizottsága elnökének társaságában több cikket kíván szentelni az afrikai bábnak a VÍZ témájához kapcsolódva, afrikai művészekkel és kutatókkal készített interjúkkal. Az ANIMATAZINE egy teljesen független projekt, amely ingyenesen megtekinthető a weboldalon: www.animatazine.org Minden tartalom (cikkek, podcastok, videók, krónikák) szabadon elérhető minden olvasó számára, három nyelven: olaszul, franciául és angolul.

MIT TALÁLHATOK AZ ANIMATAZINE-BAN

Az ANIMATAZINE belső felépítése a víz, föld, levegő, tűz lapszámok esetében három különböző tartalmi szintből (három fejezetből) áll:

- 1) ANIMÁCIÓS SZINT, amelyet az animációs színház művészeinek szentelünk.
- 2) ALKALMAZOTT SZINT, amely a más tudományterületek szakembereinek, kutatóinak, művészeinek szól.
- 3) ROVAT SZINT, amelyet a szerkesztőség tagjai írnak, és amely teret biztosít a fanzine olvasóinak reakciói számára is.

AZ ANIMÁCIÓS SZINT ÉS AZ ALKALMAZOTT SZINT

Az animációs szint és az alkalmazott szint minden egyes közreműködője a honlapon külön oldalt kap, melynek tartalma:

- a szerkesztőség által írt szöveg, amely bemutatja a vendégművész kutatásait, munkáit, alkotásait.
- egy linkgyűjtemény: honlapok, illetve a neten elérhető anyagok – például konferenciák, videók stb. linkjei
- egy POM (az animációs szint esetében), egy PODCAST (az alkalmazott szint esetében).

A POM (olaszul Piccolo Oggetto Multimediale – rövid multimédiás objektum) egy rövid, maximum 4-5 perces videó, amelyben állóképek (fényképek, rajzok) áramlanak lassan a művész ars poetikáját jellemző hanganyagok – interjúk, rövid mondatok – hátterén. Tartalma attól függően alakul, mit tud az adott közreműködő rendelkezésre bocsátani: ezek lehetnek archív anyagok, fényképek a próbákról/építésről, a kulisszák mögül, rajzok, hangok vagy egyéb elemek.

Az ALKALMAZOTT SZINT alkotói kapcsolódnak az ANIMÁCIÓS SZINT közreműködői által felvetett témákhoz és mélyrehatóbban taglalják azokat, így az összekapcsolódó sokféle nézőpont révén jól kivehetővé válnak az adott szám központi témája körül kialakuló rezonanciák, kontrasztok, sokkhatások.

A ROVAT SZINT ad otthont az ANIMATAZINE szerkesztősége által létrehozott rovatoknak, valamint az olvasók reakcióinak és megnyilatkozásainak.

Vezércikk, Alessandra Amicarelli és Valeria Sacco munkája: a tárgyalt témák bemutatását és a tartalom áttekintését foglalja magában.

Animált kritika, Angela Forti rovata: az animációs darabok különböző lehetséges olvasatait összefoglaló kritikák és egyebek.

Animált szavak, Beatrice Baruffini rovata: a „bábjáték” fogalmára így vagy úgy utaló szavak rejtett jelentéséről és történeteiről szóló rész.

Reanimált képzelet, Marco Ferro rovata: egy kollektív alkotás, amely a játszani vágyó művészek maradvékáiból, vázlataiból és félbehagyott prototípusaiból alakul ki.

Animált mozi, Alessandro Palmeri rovata: utazás a mozi útvesztőjében, olyan helyeken keresve a bábót, ahol a legkevésbé számítanánk rá. Animált zene, Alessandra Amicarelli rovata: olyan zenei videók gyűjteménye, amelyekben a főszereplő a báb.

Animált tanácsok, olvasói rovat: ebben olyan ismeretlen vagy elfelejtett projektekről számolunk be, amelyek olvasóink szerint összefüggésbe hozhatóak a fanzine témájával.

Animált vita, olvasói rovat: egy vitaindító írásra érkező olvasói reakciókat gyűjtjük itt össze.

Animált műhely, olvasói rovat: élő találkozók kísérletezés, gondolkodás, alkotás céljából.

Konstellációk, Cristina Grazioli rovata: kitekintés csukott szemmel a lehetséges belső és külső nézetekre, amelyek azokból a kapcsolatokból fakadnak, amelyek az animációs szint és az alkalmazott szint közreműködői, a művész és a kritikus megnyilvánulásai, a hangok és a mozgásban lévő képek között alakulnak ki. A szerkesztőség Mariano Dolci támogatását élvezzi.

Fordította Forgács Ildikó

ANIMATAZINE

FANZINE DEDICATED TO ANIMATED THEATRE

Fanzine: a publication created by enthusiasts for other enthusiasts. ANIMATAZINE is the first international fanzine born in Italy dedicated to animated theatre, paper and digital, trilingual (FR IT EN), totally independent. ANIMATAZINE explores animated theatre in its most vital, intense and poetic ramifications in relation to contemporary art and thought, welcoming artists and researchers from all over the world. ANIMATAZINE is a platform of knowledge and investigation, in dialogue with its readers: many spaces of expression are dedicated to them to interact with the contents and animate the debate with their different points of view. The project foresees a first arc of publications between March 2022 and March 2023, preceded by a ZERO issue of presentation and launch of the project published online from 9 October 2021.

Each issue of ANIMATAZINE is organised around a central theme represented by a natural element:

- 1/ WATER (to be published in March 2022)
- 2/ EARTH (to be published in July 2022)
- 3/ AIR (to be published in November 2022)
- 4/ EU (to be published in March 2023)

In the issue 1/WATER the editorial staff of ANIMATAZINE, accompanied by Mr. Badrissa Soro, President of the UNIMA Africa Commission, wishes to dedicate several articles to the puppet in Africa, in connection with researchers.

ANIMATAZINE is a totally independent project and can be consulted for free on the website www.animatazine.org. All the contents (articles, podcasts, videos, chronicles) are freely accessible to all readers, in three languages: Italian, French and English.

WHAT YOU WILL FIND IN ANIMATAZINE

The internal structure of ANIMATAZINE for the numbers water, earth, air, fire it consists of three different levels of content (three chapters):

1) The ANIMATED LEVEL, dedicated to the artists of animated theater.

2) The DERIVED LEVEL, dedicated to specialists, researchers, artists from other fields of knowledge.

3) THE COLUMNS LEVEL, edited by the editorial staff and interaction spaces for the readers of the fanzine.

THE ANIMATED LEVEL AND THE DERIVED LEVEL

For each guest of the animated level and the derived level on the site a page is created with:

- a text written by the editorial staff presenting research, works, creations by the guest artist.
- a linkography: links to website, links to materials available on the net such as conferences, videos, etc.
- a POM (for the animated level), a PODCAST (for the derived level).

The POM (Small Multimedia Object) is a short video of maximum 4/5 minutes, in which still images (photographs, drawings) flow slowly against a background of sounds, audio tracks of interviews, short phrases that highlight the poetics of artist. It will be created based on what each guest can provide: stock material, rehearsal / construction photos, behind the scenes, drawings, sounds or other elements. The themes and modalities that will bring the guests of the ANIMATED LEVEL into play will be deepened and connected to the interventions of the guests of the DERIVED LEVEL, and vice versa, through transversal and multiple perspectives that will allow to highlight resonances, contrasts, shocks, around the central theme of each number.

THE COLUMNS LEVEL This is the level that hosts the sections created by the ANIMATAZINE editorial staff and the spaces for interaction and expression for readers.

Editorial, by Alessandra Amicarelli and Valeria Sacco: a presentation of the topics covered with an overview of the contents. Animated criticism, by Angela Forti: a criticism that connects different possible readings of animated plays and more.

Animated word, by Beatrice Baruffini: a section on the meanings and hidden stories of words that in one way or another refer to notions of “puppetization”.

Re-animated imagination, by Marco Ferro: a collective creation designed from the scraps, sketches and abandoned prototypes of artists who want to play along.

Animated cinema, by Alessandro Palmeri: a journey through the maze of cinema in search of the puppet where you least expect it.

Animated music, by Alessandra Amicarelli: a collection of music videos in which the puppet is the protagonist.

Animated advice, by the readers: a space where to report unknown or forgotten projects that our readers associate with the theme of the fanzine.

Animated debate, by the readers: a subject launched, we will collect the letters with the thoughts of the readers.

Animated workshop, by the readers: live meetings to experiment, reflect, create.

Constellations, by Cristina Grazioli: a look with closed eyes on the possible views, interior and exterior, which open from the relationships between animations and drifts, words of the arts and critics, sounds and images in motion. The editorial staff is accompanied by Mariano Dolci.

CONTACTS: WEBSITE: www.animatazine.org;

FB PAGE: @ANIMATAZINE; INSTAGRAM PAGE:

@ANIMATAZINE; MAIL: animatazine@gmail.com;

LINK TO THE SUPPORT CAMPAIGN:

[https://www.produzionidalbasso.com/](https://www.produzionidalbasso.com/project/animatazine/)

[project/animatazine/](https://www.produzionidalbasso.com/project/animatazine/)

SZERKESZTŐK, SZERKESZTŐSÉG EDITORS, EDITORIAL STAFF

ALESSANDRA AMICARELLI szerkesztő
ANIMATAZINE / OLASZORSZÁG

Bábművész, díszlettervező, rendező, előadó, oktató, sokoldalú művész, előadások, installációk és kísérleti projektek létrehozója a kortárs animációs színház területén. Sok éves nemzetközi szintű professzionális művészi pálya áll mögötte. Miután díszlettervezőként végzett a Képzőművészeti Akadémián Brerában, három éven át a Charleville-Mézières-i École Nationale Supérieure des Arts de la Marionnette hallgatója volt, ahol a világ minden részéről érkezett mesterekkel volt alkalmunk találkozni. Ezután intenzív kutatásba és művészeti alkotói munkába kezdett, amely több mint tizenöt évre Franciaországhoz kötötte. Miután visszatért szülővárosába, Milánóba, megnyitotta a Spazio Laboratorio Fontanili elnevezésű intézményt, amely az animációs színház nyelvezetének kutatását, megalkotását és fejlesztését szolgálja.

www.alessandraamicarelli.com

Fotó: Eric Pollet

VALERIA SACCO szerkesztő
ANIMATAZINE / OLASZORSZÁG

Miután 2002-ben színésznőként végzett a milánói Paolo Grassi iskolában, a kortárs animációs színház különböző nyelveinek kutatása során felfedezte, hogy a színészkedés mellett az animálás az igazi szenvedélye. 2004-ben Marco Ferroval megalapította a Riserva Canini Társulatot, egy helyet a képzeletbeli és a lehetetlen számára, ahol előadóművészként, animátorként, szerzőként és előadásai díszletének építőjeként dolgozik, miközben országos és nemzetközi turnékon vesz részt Európában, Ázsiában és Latin-Amerikában. 2019 óta kortárs bábművészetet tanít a milánói Paolo Grassi iskolában, valamint animációs technikákat az Animateria piacentzai szakmai tanfolyamán.

Az ANIMATAZINE szerkesztősége a következőkből áll: Alessandra Amicarelli, bábszínész és díszlettervező (az UNIMA Olaszország tagja); Valeria Sacco, bábszínész és tréner (az UNIMA Olaszország tagja); Angela Forti, színházi kritikus és előadóművész (az UNIMA Olaszország tagja); Beatrice Baruffini, a tárgyszínház rendezője és előadója (az UNIMA

Olaszország tagja) Marco Ferro, rendező és tréner (az UNIMA Olaszország tagja); Alessandro Palmeri, rendező és videó tanár; Cristina Grazioli, egyetemi tanár és kutató; Mariano Dolci, a bábszínész nyelvek szakértője az oktatásban, valamint a gondozási és rehabilitációs tevékenységekben (UNIMA Olaszország tiszteletbeli tagja).

ALESSANDRA AMICARELLI editor
BIOGRAPHY / ITALY

Puppeteer, set designer, director, performer, trainer, multi-faceted artist, creator of shows, installations and experiments in contemporary animated theatre, she comes from a long professional artistic career of international level. After graduating as a set designer from the Academy of Fine Arts in Brera, she trained for three years at the École Nationale Supérieure des Arts de la Marionnette in Charleville-Mézières, where she met masters from around the world. From then on, she began an intense research and artistic creation process that led her to live and work in France for more than 15 years. Back in Milan, her native city, she opened the Spazio Laboratorio Fontanili, a place of research, creation and development of animated theatre languages. www.alessandraamicarelli.com

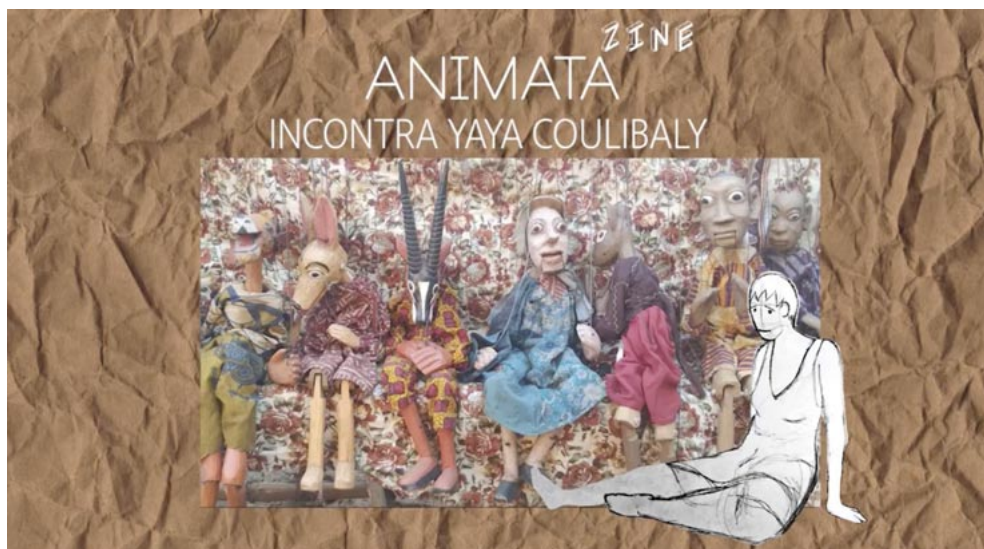
VALERIA SACCO editor
BIOGRAPHY / ITALY

After graduating in Interpretation from the Paolo Grassi School in Milan in 2002, she began to research the different languages of contemporary puppetry and discovered that she was not so much interested in acting as in animation. In 2004, together with Marco Ferro, she founded the Riserva Canini Company, a place of the imaginary and the impossible, where she is a performer, animator, author and constructor of the scenic materials of her shows with national and international tours in Europe, Asia and Latin America. Since 2019, she teaches contemporary figure theatre at the Paolo Grassi School in Milan and animation techniques in the Animateria Professional Training Course in Piacenza.

The editorial staff of ANIMATAZINE is composed of:

Alessandra Amicarelli, puppeteer and set designer (member of UNIMA Italy); Valeria Sacco, puppeteer and trainer (member of UNIMA Italy); Angela Forti, theatre critic and performer (member of UNIMA Italy); Beatrice Baruffini, director and performer of theatre of objects (member of UNIMA Italy) Marco Ferro, director and trainer (UNIMA Italy member); Alessandro Palmeri, director and video teacher; Cristina Grazioli, university teacher and researcher; Mariano Dolci, expert in the languages of puppetry in education and in care and rehabilitation activities (UNIMA Italy honorary member).

JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY

LIVES 2021.3

BÁB-TÁR XXXIX.

Kovács Ildikó így vallott a bábszínházról: „szármoma, a fejlességet jelenti. Minden benne van, ami engem izgat: A képzőművészet, a mozgalom, az iradalomtól a jónakig a humorig, a groteszkig, a farokig” – szabadságot. *Ér ősi mágiás művészet, amely az életem keléséig indul ki. A holt anyagot életre kelteti – varázslat. Mágikus világ.*

JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY

LIVES 2021.5

BÁB-TÁR XL.

A Csörgör és Tünde felindotoknak szóló meséjében egy felindotnek szóló bábelőadásban feltárhatja eddig ismeretlen léteget is. A bábszínház megvalósítás kiemel a varázsmesei motívumok jelentőségét, és leképezi az egész művön végigvonuló két-tőségét: egyszerre lehet jelen mese és valóság, álom és ébrenlét, test és lélek.” (Gimesi Dóra)

Ár: 1000 Ft

ISBN 1786-3222 23011

9 771786 322207

nka

JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY JOURNAL OF PUPPETRY

LIVES 2022.1

BÁB-TÁR XLI.

MŰVÉSZETI SZEMLE

FŐSZERKESZTŐ Vinyó János
SZERKESZTŐ Maglóczai Éva
FŐMUNKATÁRS - SZERKESZTŐ Balogh Gábor
TECHNIKAI MUNKATÁRS Varga Ágnes
BEFÜZŐ - ELJÁRÉVÉNY Tóth Csaba ÖRÖK

SZÁMUNK TARTALMA
 Némay Ágnes: színházszínház, évtizedek
 KÖLÉS: MUNKATÁRS: Ötös László (Héberbányai)

XIX. ÉVFOLYAN 83. SZÁM

FELEDEKÖZÖNK É. SZÁMA
 A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP
 SZÁMÁNKÖZÖSÉGET KÖLLEGIUMA
 TARTALMA: BILLYEN BÉLA

© ART LIVES KÖNYVTÁR ALAPITVÁNY
 MUNKÁK ÉS KÖNYVEK SZÁMÁRA
 MŰVÉSZETI ALAPITVÁNY, SZÁMÁNYA
 RT. Az alapítvány elnöke: VINYÓ JÁNOS
 NYOMTATÓ: Művészeti Nyomda Rt.
 Tatabánya

„A Vostina mindig is biztos volt Debreceben elfoglalt helyére, és itt természetesen nem csak a földrajzi lokáció a utolsó: a város szövetének egyik, ha nem legzordabb, sűrűn lakos szigete a bábszínház.” (Bárány Tamás)

Szerkesztőség címe: Károlyi Ágoston u. 46. Léves, Szombathely
 9900 Tatabánya, Kós Károly uka 3. sz. 3.
 Tel.: 06-30-427-6700
 E-mail: artlives@artlives.hu
 Honlap: www.artlives.hu
 ISSN 1786-3222

Virág Jenő

ART LIMES (BÁB-TÁR)

MAGYARORSZÁGI BÁBMŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

A folyóirat bemutatása és profiljának jellemzői:

Az *Art Limes* művészeti folyóirat 2003-ban indult, s 2021-ben XVIII. évfolyamát a 88. számmal zárta. Profilját két művészeti terület jellemzi, a bábművészet és a képzőművészet. A 2003-ban megjelent első számunk már címében (BÁBOK ÉS BÁBUK) és tartalmában is (talán még nem is tudatosan) ezt a máig jellemző kettős profilt tükrözte, határozta meg! BÁB-TÁR elnevezéssel már a XL. báb-számunk jelent meg, számonként átlagosan 120 oldal terjedelemben. (A folyóiratnak 2015-től külön online megjelenése is elérhető: www.artlimes.hu) Az *Art Limes* folyóirat intézményi háttér nélkül valósítja meg elképzeléseit, nagyrészt a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával, amely támogatás azonban csak részben fedezi a felmerülő költségeket, s más forrásokat is keresnünk kell az egyes lapszámok megjelenítéséhez. Folyóiratunk sajátossága, hogy a magyarországi bábművészek és a bábszínházi előadások, kiállítások bemutatásán túl nemzetközi kitekintésű, s számos külföldi szerzővel, szakemberrel, művésszel dolgozunk együtt. A különböző országokkal való bábos kapcsolatok kialakítása, erősítése, fejlesztése nemcsak szakmai és személyi vonatkozású, de esetenként diplomáciai jelentőségű is. Az angol nyelvű rezümékkel, összefoglalókkal (esetenként teljes cikkek angolra fordított szövegével) lapunk hatókörét tudjuk tágítani, s ezzel információkat adhatunk a külföldi érdeklődőknek a magyar bábszínházak életéről és értékeiről, a magyar bábos alkotók pedig betekintést nyerhetnek más országok bábművészeti közéletébe.

A Báb-Tár lapok számai mind nyomtatott, mind online formájukban egyéni profillal rendelkeznek:

- a *bábművészet*, a *bábszínház*, a *bábjátszás* magyarországi folyóirata
- a *magyar bábművészet* hagyományainak és kortárs értékeinek feltárója

– nemzetközi kitekintésű orgánium a bábművészet területén

– a *határainkon túli* magyar bábművészet rendszeres fóruma

[A bábos számok mellett jelennek meg ún. Kép-Tár számaink, a *képző- és iparművészet* egyik sajátos profilú fórumaként és ezen belül a *gyermekkönyv-illusztráció* egyetlen magyar lapjaként; 2021 végéig 48 szám jelent meg e tematikával.]

A folyóirat célja, jellemzője a kezdetektől:

– az *egyéni arculat* felmutatása

– a kiemelkedő bábművészeti értéket létrehozó hazai és külföldi *alkotók és műhelyek* bemutatása

– az *érték szemléletű* megközelítés érvényesítése
Archivált lapszámaink elérhetősége, ingyenes hozzáféréssel: www.artlimes.hu

Folyóiratunk adatai: méret B/5., Terjedelem: 120 oldal, Példányszám: 250 db.; Képanyaga: kb. 150 db/szám színes fotó; Papírmínőség: műnyomó; Kiadja a Kernstok Károly Művészeti Alapítvány, Tata-bánya;

Szerkesztőségünk levelezési címe: Kernstok Károly Művészeti Alapítvány – *Art Limes* Szerkesztősége, 2800 Tata-bánya, Kós Károly utca 3. fsz. 3. E-mail: viragjeno46@gmail.com; Honlap: www.artlimes.hu

ART LIMES (PUPPET-REPOSITORY) HUNGARIAN PUPPETRY JOURNAL

Description and profile of the journal

Art Limes was launched in 2003, and 2021 marked its 18th year and 88th issue. It is focused on two artistic fields, puppetry and fine arts. The title of the first issue, PUPPETS AND FIGURES, published in 2003, reflected and defined this dual profile, as did its content – though perhaps not even consciously!

Our 40th puppet issue, called PUPPET-REPOSITORY, has just appeared. Each issue has an average of 120 pages, and the journal has also been available online since 2015: www.artlimes.hu. *Art Limes* continues to publish without an institutional background, largely with the support of the National Cultural Fund, which only partially covers the costs incurred other sources must be found in order to publish each issue.

In addition to showcasing Hungarian puppeteers, puppet theater performances and exhibitions, *Art Limes* enjoys extensive international input, working together with many contributors, experts and artists abroad. Establishing, developing and strengthening relationships with international members of the puppetry community is not only of professional and personal importance, but sometimes of diplomatic significance as well. With the help of English-language abstracts (with occasional full articles translated into English), we are able to broaden the scope of our journal, and thus provide information to foreigners about the life and values of Hungarian puppet theaters. Thus Hungarian puppeteers can gain insight into the life of puppetry in other countries.

Both in print and online, the issues of PUPPET-REPOSITORY have a unique profile:

- to serve as the Hungarian journal of puppet art, puppet theatre and puppetry

- to explore the traditions and contemporary values of Hungarian puppetry
- to provide information with an international perspective in the field of puppetry
- to be a regular forum for Hungarian puppetry beyond our borders

[In addition to the puppet issues, we publish our Picture-Tár issues, the only Hungarian journal of children's book illustration, as a forum with a special profile in the field of fine and applied arts. As of late 2021, 48 issues with this theme have been published.]

From the beginning, the journal's aim and characteristics have been:

- to present a unique aesthetic outlook
- to present Hungarian and foreign artists and workshops that have created outstanding puppet art
- to promote a value-based approach

Free access to archived issues:

www.artlimes.hu; Details of our journal: size B/5, length: 120 pages, circulation: 250; Image material: approx. 150 color photos per issue; Paper quality: art paper; Published by the Kernstok Károly Art Foundation, Tatabánya. Address: Kernstok Károly Art Foundation – Art Limes Editorial Office, 2800 Tatabánya, Kós Károly utca 3. fsz. 3. E-mail: viragjeno46@gmail.com; Website: www.artlimes.hu

Translated by: Deborah Marshall

1. Báb és dramaturgia – Puppet and Dramaturgy

Bábdramaturgia: E tematikus összeállítás középpontjában a bábművészet egyik legneuralgikusabb területe, a dramaturgia áll. A bábművészet komplexitásából adódóan a dramaturg egyik legfelelősségteljesebb szereplője ezen összetevők összehangolásának. Mivel viszonylag kevés szó esik tevékenységéről, azaz a bábdramaturgia elméleti szakirodalmá épp úgy szegényes, mint e részterület szubjektív, élményközpontú leírása. Ez az összeállítás e hiányon próbál enyhíteni.

Puppet Dramaturgy: The role of the dramaturg, the actual nerve center of puppet performance, is at the heart of this thematic compilation. The playwright-dramaturg has the greatest amount of responsibility in coordinating the many complex components in a puppet play. But since there is relatively little talk about dramaturg's work, and the theoretical literature on puppet dramaturgy is as scanty as is the subjective, experience-centered description of this subfield. This compilation takes a step in alleviating this shortcoming.

Nánay István: A bábdramaturg nemcsak a szövegért felel: A dramaturg a közmegegyezés szerint az a színházi alkotó, aki elősorban az elhangzó szövegért felelős. Ez a bábjáték esetében is igaz, ugyanakkor a feladatköre ennél komplexebb. Számos országban a dramaturg, mint önálló funkció értelmezhetetlen, hiszen ilyen nem létezik, a szövegeket a rendező vagy az alkotó közösség hozza létre. A szerző számos példával illusztrálja írásában, hogy miként a világ színházaiban, nálunk is milyen gyümölcsöző tud lenni, ha huzamosabb ideig együtt dolgozó rendező-dramaturg párosok jönnek létre. Egy a lényeg: ismerjük el a dramaturgia fontosságát, és legyen minél több, elkötelezett szakembere a bábszakmának. Tanulmányában a szerző nemcsak elméleti kérdéseket vet fel, de történelmi távlatba is helyezi a bábdramaturgia elmúlt évtizedekben tapasztalható jelenségeit.

The Puppet Dramaturg is Not Just Responsible for the Text: Generally, the dramaturg determines the way in which a text is to be performed. In the puppet theater, the dramaturg's role is even more complex. In many countries, the dramaturg does not function independently, especially when the text is created by the director or creative ensemble. In this article, the author gives many examples from theaters around the world showing how fruitful it can be to have director-playwright teams working together for a long time. The point is this: let us recognize the importance of dramaturgy and let us have more and more such dedicated professionals in the field of puppetry. In his study, the author not only raises theoretical questions but also puts puppet dramaturgy as practiced in recent decades into a historical perspective.

Kolozsi Angéla: Egy gyakorlati út szertelenségei és szorongásai: „A mai napig kellemetlenül érzem magam, ha le kell írni a foglalkozásomat” – írja vallomásában a cikk szerzője. „Bábszínésznek még csak-csak tartom magam – de írónak vagy rendezőnek nem.” Bár huszonegy éve játszik bábszínészként, s emellett 2006-tól rendszeresen szöveggönyveket is ír és előadásokat rendez, mégis „szertelenségből fakadó szorongásokkal” jellemzi pályáját, melynek azonban számos sikeres színészi, szerzői és rendezői állomásai voltak.

The Trials and Tribulations of a Practical Journey: “To this day, I feel uncomfortable when I have to write down my profession,” writes the author of this article in his testimony. “I consider myself a puppeteer – but not a writer or director.” Although she has been a puppeteer for twenty-one years and has been writing scripts and directing shows regularly since 2006, she describes her career as one of “anxieties resulting from excessiveness”, but one in which she has had many successful stages as an actor, writer and director.

Markó Róbert: Együtt a dramaturggal: E cikkben egy vallomásos esszét olvashatunk a bábszínházi dramaturg és a bábszínházi rendező kapcsolatáról, erről az összetett, nehezen szétszálazható és teljességgel intim viszonyról. A rendező így fogalmazza meg viszonyát dramaturgjával: megnyugtat, biztonságérzetet ad, ha jelen van a próbákon. Közvetít egy-egy feszültebbé váló színész–rendező viszonyban. És még ezer más, megfoghatatlan és cseppet sem tudományos dolgot csinál – amelyek nélkül a munka kevésbé volna komfortos, az előadás pedig kevésbé volna jó.

Together With the Dramaturg: This article is a confessional essay on the relationship between the puppet theatre dramaturg and the puppet theatre director, a complex and very intimate relationship which is difficult to dissect. The director describes his relationship with his dramaturg in this way: she reassures me and gives me a sense of security when she is present at rehearsals. He mediates in a tense actor-director relationship. And he does a thousand other intangible and far from scientific things without which the work would be less comfortable and the performance less good.

Fekete Ágnes – Gimesi Dóra: A bábszínház a világ csodája: Gimesi Dóra a szakma legtöbbet foglalkoztatott dramaturgja, emellett író és egyetemi oktató, akinek szubjektív hangvételű interjúja dramaturgi ars poeticának is tekinthető. „Mivel a bábszínház nagyon sokféle lehet, nehéz dramaturgiai alapvetéseket megfogalmazni – mondja az interjúban, de az talán minden bábos előadásra igaz, hogy elsősorban a képre épít. A bábszínházi dramaturgnak tehát képekben kell gondolkodnia és ahhoz alakítani a szöveget. Hamar rájöttem, hogy ez nekem nem teher, sokkal inkább inspiráció, ... van egyfajta képben-látó képességem, azt a bábszínházban nagyon jól lehet kamatoztatni. Lenyűgöz, hogy a bábszínház annyira sokféle, és annyira sokféle viszony lehetséges báb és mozgató között.”

Puppet Theatre is the Wonder of the World: Dóra Gimesi is one of the most occupied dramaturgs in the profession, as well as a writer and university lecturer, whose interviews on this subject can be considered a dramaturgical ars poetic.

“Since puppet theatre can be very varied, it is difficult to formulate dramaturgical principles,” she says in the interview, “but one thing that is perhaps true of all puppet performances is that they are primarily based on imagery. So a puppet theatre dramaturg has to think in images and adapt the text to them. I soon realized that this is not a burden for me, but rather an inspiration ... I have a kind of ability to see in images, which can be put to very good use in puppet theatre. I’m fascinated by the fact that puppet theatre is so diverse, and that there are so many different relationships between puppet and mover”.

Gimesi Dóra: Test és lélek: A szerző tanulmánya Vörösmarty Mihály műve, a *Csongor és Tünde* dramaturgiai megközelítésének módjait, és ezeknek egy konkrét színpadra állításra vonatkozó következményeit tekinti át. A *Csongor és Tünde* felnőtteknek szóló mese. Drámájába logikusan építette be a varázsmese motívumait, hol eredeti jelentésüknek megfelelően, hol ellentétesen, hol egy bonyolultabb rendszer részeként használva őket. A bábszínházi megvalósítás kiemeli a varázsmesei motívumok jelentőségét, és leképezi az egész művön végigvonuló kettősséget: egyszerre lehet jelen mese és valóság, álom és ébrenlét, test és lélek.

Body and Soul: This article reviews the dramaturgical approach to Mihály Vörösmarty’s play *Csongor and Tünde* and the implications for a specific staging. *Csongor and Tünde* is a fairy tale for adults. He incorporated motifs of the magic fairy tale into his drama in a logical way, sometimes according to their original meaning, sometimes in the opposite way, sometimes as part of a more complex system. This puppet theatre performance underlines the importance of magic fairy tale motifs and illustrates the duality that runs through the whole work: fairy tale and reality, dream and waking life, body and soul, all are present at the same time. The relationship between the puppet and the mover transposes philosophical questions into images, while at the same time presenting the problem of immortality and mortality in a very concrete form.

2. Báb és bábszínház – Puppet and Puppet Theater

Olbei Livia: Szólit a szömy: A Mesebolt Bábszínház és a Weöres Sándor Színház koprodukciós előadása erős év arra, hogy színház és bábszínház között szabad az átjárás, a határok képlekenyek, sőt megszüntethetők, és bizonyítja, hogy a jó ifjúsági előadás nem zárja ki a felnőtt közönséget – ha van hozzá kellő nyitottság, befogadói készség. A *Szólit a szömy* katarikus, kemény, szép. Traumajáték – az alkotók műfaji meghatározása szerint. Rémalomjáték – a realitás elemeiből építkező, egy „magasabb realitást” megfogalmazó álom addig zaklat, amíg a megnyugváshoz hozzá nem segít. És most itt van a *Szólit a szömy*, amelyben a gyászhoz, a veszteséggel való szembenézéshez és a túlélhetőséghez vezető út rajzolódik ki elemi erővel.

The Monster Calls: This co-production between the Mesebolt Puppet Theatre and the Weöres Sándor Theatre is a strong argument that theatre and puppet theatres can freely cross borders, that borders are flexible and can even be eliminated. It also proves that good audience for young people do not exclude adult audience – if there is the necessary openness and receptiveness. *The Monster Calls* is cathartic, tough and beautiful. A nightmare play – as defined by its creators. A nightmare play – a dream that builds on elements of reality, articulates a “higher reality”, and disturbs until it helps to calm you down. And now we have *The Monster Calls*, in which a path encountering grief, and facing loss while leading to survival unfolds with elemental force.

Ozsváth Zsuzsa: Az öreg király hagyatéka:

A bukovinai székely népmese alapján készített bábjátékban az öreg király hagyatékának történetét láthatjuk, amelynek szereplői megtalálják a király kincsét. A játék elősegítője a mese kibontakozásának, a bohócszerű figurák „randalírozásának”. A bábmese vége után a bohócfigurák a maguk bolondos stílusában, vidáman és szerelmesen egy közös örömmelzettel zárják a történetet, amelyben még egyszer emlékeztetnek arra, hogy megvan a kincs. Megszületett az előadás.

The Old King’s Legacy: In this puppet show based on a Bukovina Szekler [Hungarians living in Romania] folk tale, the characters “go on a rampage” to find an Old King’s treasure. At the end of the puppet story, the clown characters, in their own silly style, finish off the story with a joyful and loving song of joy, reminding us once again that the treasure has been found. The performance was a well-wrought and precise piece of work with some very beautiful moments of acting and puppetry.

Guth Holda: Az ember tragédiája: Madách Imre drámai költeményét tűzte műsorára a Kolibri Színház, melynek napjainkban különösen aktuális az üzenete. Az előadás, minden hagyományos és modern technikai eszközt, valamint az értő gondolat válogatott szereplőket szolgálatba állítva, a mű fő üzenetére irányítja a figyelmet, s gondolkodásra ösztönöz. Az egymást dinamikusan és folyton új technikai meglepetésekkel váltó színek során kiemelkedik a férfi és nő egymásrautaltsága, hol gyengeségeikre, hol erényeikre, hol a megbánásra és az újrakezdésre való készségre irányítva a figyelmet. Mindazonáltal nyilvánvalóvá válik, hogy Isten nélkül a kapcsolatuk és a szövetségük sem töltheti be az eredeti célt és szándékot.

The Tragedy of Man: The Kolibri Theatre has staged the famous dramatic poem by Imre Madách, and its message is particularly relevant today. The production used all the traditional and modern technical means at its disposal, so that its carefully selected cast, drew attention to and encouraged reflection on the main message of the work. Scenes alternate dynamically and constantly with new technical surprises, highlights the interdependence of men and women, their weaknesses and virtues, and emphasizes their willingness to repent and start again. Nevertheless, it becomes apparent that without God, their relationships and vows cannot fulfill their original purposes.

Marek Waszkiel: Moby Dick: Herman Melville 19. század közepén íródott, hírneves regényének feldolgozása, a *Moby Dick* a Plexus Polaire ötödik

bemutatója. A *Moby Dick története a bálnavadászatról szól, de a megszállottságról és az élet megmagyarázhatatlan titkainak kutatásáról is. Egy tengeri utazást elbeszélő egyszerű beszámoló, amely Melville lenyűgöző és izgalmas narrációjának hála új irányt vesz, és az emberi lélek mélyébe kalauzol bennünket. A rendező, Yngvild Aspeli szerint: „A Moby Dicken keresztül azt kutatom, hogyan talál és épül színművészet és bábművészet, zene és videó, szöveg és kép egymásra, hogyan jutnak szóhoz egyidejűleg, forrnak össze és alakítanak ki egy új nyelvet, vagy egy fizikai tapasztalatot, amelyről az ‘egész’ beszél.”* Yngvild Aspeli *Moby Dick* je nem megszokott előadás: leleményes, látványos, a bábos mesterség újító alkalmazása ragyogja be.

Moby Dick: *Moby Dick*, a re-creation of Herman Melville’s famous novel, written in the mid-19th century, is the fifth premiere of Plexus Polaire, *Moby Dick*’s story is about whaling, but also about obsession and exploring the inexplicable secrets of life. A simple account of a voyage, thanks to Melville’s fascinating and exciting narration, guides us deep into the human soul. According to director Yngvild Aspeli, “Through *Moby Dick*, I research how acting and puppetry, music and video, text and images can be found and built together, how they meet at the same time, converge and develop a new language or a physical experience through which the ‘whole’ can speak.” Yngvild Aspeli’s *Moby Dick* is an unusual performance: its ingenious, spectacular and innovative application of puppetry shines.

3. Kitekintés – Outlook

Lenka Džadiková: Spišákék és a Teatro Tatro:

A Spišák család egy szlovák színházi dinasztia. A család első neves képviselője Karol Spišák (1941–2007). Rendezőként először a nyitrai színházzal volt kapcsolatban, majd 1994-től a nyitrai bábszínház igazgatója és rendezője volt. Halála óta a színház a nevét viseli (Staré divadlo Karola Spišáka). Fiai, Ondrej (1964) és Michal (1963) szintén rendezők. Spišákék színházi dinasztiája jelentős hatással volt a szlovák színházi világra. Miként a Teatro Tatro fogalommá vált, ötéves fennállása után az Új Színház is

beírta magát a színházi köztudatba. Apa és fia tehát egyaránt kialakította a maga kultuszeremtő társulatát, melyek tele vannak bolondos ötletekkel, de gyakran vészjósló gondolatokkal is.

The Spišáks and the Teatro Tatro: The Spišák family is a Slovak theater dynasty. The first famous representative of the family was Karol Spišák (1941–2007). As a director, he was first associated with the Nitra Theater, and from 1994 he was the executive director and artistic director of the Nitra Puppet Theater. Since his death, the theater has been named after him (Staré divadlo Karola Spišáka). His sons Ondrej (1964) and Michal (1963) are also directors. The theatrical dynasty of the Spiš had a significant impact on the Slovak theatrical world. As the Teatro Tatro became a household name, after five years of existence, the New Theater also entered the theatrical public consciousness. Thus both father and son have formed their own cult-making troupes, creating unique theatrical productions that are full of wacky ideas but often with ominous/foreboding thoughts as well.

4. Seregszemle – Group Portrait

Boráros Milada: Új művészeti víziók: A brnói Divadlo Radost 1947-től működik folyamatosan, és a mai napig fontos helyet foglal el a cseh bábos kultúrában. A morva metropolisz hangulatos központja közelében álló tágas épületben izgalmas változások zajlanak. 2020 júliusában új vezetőség vette át az irányítást, mely művészeti koncepcióját nem csak előadásain keresztül mutatja be, hanem nemzetközi fesztiváljának programjában is. Az általuk prezentált új művészeti víziókról, egy kortárs európai bábszínházzá válásról, a fesztivál megvalósult programjáról és hosszú távú terveikről számol be az írás. Pavel Hubička, a színház új igazgatója fogalmazta meg a jövő terveit.

New art Visions: Divadlo Radost in Brno has been operating continuously since 1947 and still occupies an important place in Czech puppet culture. Exciting changes are now taking place in a spacious building near the charming center of the Moravian metropolis. In July 2020, a new management took over, presenting its artistic concept not only through its

performances, but also in the programme of its international festival. This article reports on the new artistic visions the management is presenting, on how it is becoming a contemporary European puppet theater, and the nature of the festival's program and long-term plans. Pavel Hubička, the theater's new director, formulated these plans.

Nánay István: Test-báb fesztivál: Harmadszor tartottak Egerben bábművészeti napokat. A HaNeKoNa egyik különlegessége, hogy tematikus fesztivál lett, ugyanis a látott előadások csaknem fele olyan hasonló technikán alapult, amelyben az emberi test és a hozzá kapcsolódó báb szimbiózist alkot. A másik érdekesség: először hívtak meg külföldi vendégeket is. 2021-ben a brazil és orosz-belga művészekből álló Belova-Iacobelli Társulat, illetve Duda Paiva volt jelen a fesztiválon. Az egeri bábos napok legfontosabb hozadéka, hogy öt előadás egyfajta technika különböző megjelenési formáit mutatta be. E technika lényege, hogy a színész-bábos és a többé-kevésbé ember-nagyságú bábja között olyan szoros kapcsolat alakul ki, hogy alkalmanként az ember és a báb teste fizikailag is összekapcsolódhat.

Body-Puppet Festival: For the third time, puppet art days were held in Eger. One of the special features of HaNeKoNa was that it became a thematic festival: almost half of the performances were based on similar techniques in which the human body and the puppet form a symbiosis. For the first time, foreign artists were also invited. The Belova-Iacobelli Company, made up of Brazilian and Russian-Belgian artists, and Duda Paiva were guest artists in 2021. The most important contribution of the Eger Puppet Days was that five performances presented different displays of one technique. The essence of this technique is that the actor-puppeteer and his more or less human-sized puppet form such a close relationship that, on occasion, the body of the human and the puppet can be physically linked. András.

Éry-Kovács András: Vallomás a bábozásról: „A közel tíz év, amit bábosokkal és bábozással töltöttem, átforgalmazta bennem minden eddigi ismeret

a színházi kifejezések összefüggéseiről. A rendezés tudatos és tudományokra épülő művészet, a rendezéshez gondolkodástechnikai rátermettség is szükséges. Két dolgot kell nagyon tudni: miről szól egy darab, és miről szóljon az előadás. Ezek eldöntése a rendező gondolkodási képességének függvénye. Vagy működik valakiben ez a képesség, vagy nem.”

Testimony of Puppetry: “The nearly ten years I spent with puppeteers and puppetry have transformed my understanding of the context of theatrical expression. Directing is a conscious and science-based art, it is also necessary to have the skills to think and reflect. You really need to know two things: what a piece is about and what the performance should be about. Deciding these depends on the director's ability to think. Either that ability works for someone or not.”

Anna Konsztantyinova: Dosztojevszkij Feszt: Dosztojevszkij születésének 200. évfordulójára rendezett jubileumi évet kiadványokkal, kiállítással, bemutatókkal és színházi fesztiválokkal ünnepelték. A műfaji sokszínűség jellemezte a két Dosztojevszkijnek szentelt fesztivált. A Moszkvai Bábszínház ugyan nem sok előadást hívott meg a fesztiválra, viszont ezek mindegyike méltó módon tisztelgett a nagy író előtt. „A bábjáték művészete mindig is ahhoz a „fantasztikus realizmus”-hoz vonzódott, amelynek maga Fjodor Mihajlovics adta ezt a modern elnevezést”. – fogalmazott a szervező színház művészeti vezetője, Borisz Goldovszkij.

Dostoevsky Festival: Dostoevsky's 200th birthday was celebrated with publications, exhibitions, performances and theater festivals. Genre diversity characterized the two festivals dedicated to Dostoevsky. Although the Moscow Puppet Theater did not invite many performances to the festival, all of them paid tribute to the great writer in a worthy way. “The art of puppetry has always been attracted to the ‘fantastic realism’ to which Fyodor Mikhailovich himself gave this modern name,” said Boris Goldovsky, artistic director of the organizing theater.

Translated by Deborah Marshall

SZERKESZTŐK, SZERKESZTŐSÉG

EDITORS, EDITORIAL STAFF

VIRÁG JENŐ főszerkesztő **ART LIMES / HUNGARY**

1946. október 17. Pilismarót; – Népművelő, szerkesztő, köztisztviselő. Az általános iskolát szülőfalujában, Pilismaróton végezte. Az esztergomi István Gimnáziumban érettségizett, majd a szombathelyi tanítóképzőben népművelés-könyvtár szakot, az egri tanárképzőben magyar szakot, az ELTE-n pedig közművelődés szakot végzett. 1970–78 között Dorog városában művelődési előadó volt, majd 1978–82 között a dorogi művelődési központ igazgatója, 1983-tól a Komárom-Esztergom Megyei Tanács, majd 1990-től a Megyei Önkormányzat előadója, főtanácsosa. 2003 decemberétől a tatabányai Polgármesteri Hivatal művészeti tanácsosa. A Kernstok Károly Művészeti Alapítvány kuratóriumának titkári feladatát 1991–2018 között végezte, 2018 óta az alapítvány elnöke. Számos kiállítást szervezett,

rendezett (Dorogi Galéria; Esztergom, Országos Pasztell Biennálé; Tatabányai Kortárs Galéria); művészeti és egyéb témájú kiadványokat szerkesztett (Honismereti Kiskönyvtár, Művészeti Műhely, Vecsési Sándor-könyv, Esztergomi Helikon, Castrum-könyvek, stb.) munkássága alatt. 1988–2012 között a Limes c. tudományos-történelmi folyóirat (25 év – 95 szám), 2003-tól az Art Limes című báb- (Báb-Tár) és képzőművészeti (Kép-Tár) szemle főszerkesztője (2022: 19. évfolyam, 90. szám).

Az Art Limes szerkesztőségének tagjai

Szerkesztő: *Miglinczy Éva*; Főmunkatárs – szaklektor: *Balogh Géza* színháztörténész; Technikai munkatárs: *Varga Ágnes*; Borító- és lapterv: *Sellyei Tamás Ottó*; Szakmai tanácsadó: *Nánay István* színháztörténész; Külső munkatárs: *Ölbei Livia*;

JENŐ VIRÁG editor in chief **BIOGRAPHY / HUNGARY**

Jenő Virág was born on October 17, 1946, in Pilismarót. He is an educator, editor and civil servant. He finished primary school in his hometown, graduated from the István Gimnázium in Esztergom, then from the teacher training college in Szombathely. There he studied folklore and library science. He attained a further degree from the teacher training college in Eger, where he studied Hungarian and from ELTE [Budapest], where he studied public education.

From 1970 to 1978 he was a lecturer in cultural affairs in the town of Dorog, then from 1978 to 1982 he was director of the Dorog Cultural Center. From 1983 he was a lecturer and senior adviser to the Komárom-Esztergom County Council and from 1990 to the County Municipality.

He was the secretary of the Board of Trustees of the Kernstok Károly Art Foundation from 1991 to 2018, and since 2018 he has been the President of the

Foundation. During his term of office, he organized several exhibitions (Dorog Gallery; Esztergom, National Pastel Biennale; Tatabánya Contemporary Gallery); edited publications on art and other subjects (Little Library of Local History, Art Workshop, Sándor Vecsési Book, Esztergom Helikon, Castrum Books, etc.). Between 1988 and 2012 he was the editor-in-chief of the scientific-historical journal *Limes* (25 years – 95 issues), and since 2003 she has been the editor-in-chief of the puppet (Báb-Tár) and fine arts (Kép-Tár) review *Art Limes* (2022: volume 19, issue 90).

Members of the Art Limes editorial board:

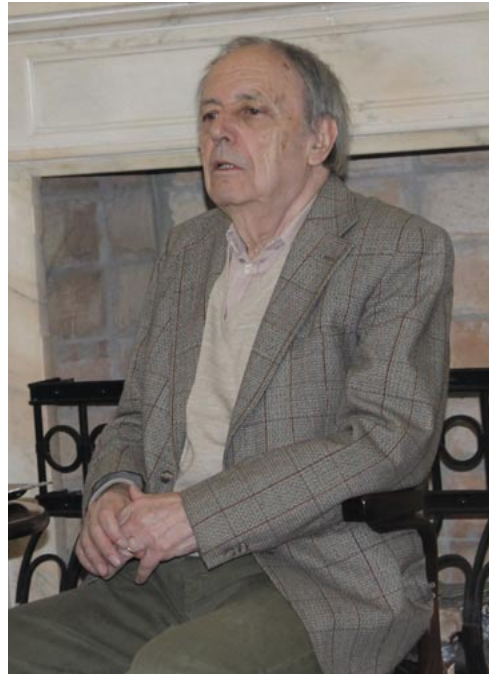
Editor: Éva Miglinczi; Senior staff member and consultant: Géza Balogh, theatre historian; Technical assistant: Ágnes Varga; Cover and page design: Tamás Ottó Sellyei; Professional consultant: István Nánay, theatre historian; External staff member: Livia Ölbei

Miglinczi Éva

Nánay István

Balogh Géza

97 Das andere Theater

	Inhalt
<p>Silla Tschann Theaterwissenschaftlerin, Puppentheater/UMAT Puppentheater Lübeck</p> <p>Dr. Annette Nepp-Lorenz Leiterin des Theaterpädagogischen Lübeck</p> <p>Ansgj Wagnar Theaterpädagogin Puppentheater, Oslo</p>	<p>Symposium Salzburg In the beginning were puppets 4</p> <p>Konferenz Bonn Ursula, Montfortswirbel im Puppentheater 8 Kostüm-Workshop, Tagungsbuch in Bonn 10</p> <p>Museen</p> <p>Silla Tschann Museums Bielefeld 12</p> <p>Silla Tschann Käpten Wilkes im Märchenbroschen Märkentheatermuseum Bad Liebenwerda 13</p> <p>Silla Tschann Theaterfiguren-Museum Lübeck 14</p> <p>Silla Tschann 1st. Schwantheater Zentrum Schwäbisch Gmünd 15</p> <p>Puppentheaterentwicklung der Staatlichen Kunsthochschule Dresden: Volkes Inspirations Programm 16</p> <p>Dr. Kathi Lohk Theaterwissenschaftlerin, Dramaturgin, Dresden</p> <p>Tim Seuberg Theaterwissenschaftler, Einzel Leiter der Staatliche Berlin</p> <p>Lucy Reuber Leiterin des Puppentheaters der Staatlichen Kunsthochschule Dresden</p> <p>Eric Christophers Theater- Lehr-Institut Oberlinn</p> <p>Warum ich nicht in Theatermuseen gehe? 18</p> <p>Puppen sind keine Skulpturen 20</p> <p>10 Theatren in 10 Minuten 22</p> <p>Reinhold Kitzler COBONA Filme von UNIMA Mitgliedern 23</p> <p>Anstellung The Victor of Puppetry im PuK 24</p> <p>Silla Tschann Kollaborieren und Figurentheater: Die Figuren erweisen im Theaterfiguren-Museum Lübeck 28</p> <p>Dr. Annette Nepp Ansgj Wagnar Wissenschaftliche Mitarbeiter Theaterfiguren in Köln, Köln</p> <p>Christine Becker Marketing Theaterfiguren in Köln, Köln</p> <p>Zur Diskussion Geographie suchen – Geographische finden 34 Schulbuchkritik auf der Plattform 36</p> <p>Bericht Clara Mühlendieb / Schieß im Lied in allen Dingen 38</p> <p>Buchbesprechung denkmal puppe 40</p> <p>Silla Tschann Werner Hermy – Der Käker Kaiser 41</p> <p>Silla Tschann Afrika magisches Theater 42</p> <p>Leo Reuber Handbuch zum Kinofilm, Puppenspiel 1900–1945 44</p> <p>Silla Tschann Zeit für alle: Die Puppentheater im Land Bremen 45</p> <p>Silla Tschann Chronik des Münchner Märkentheaters 46</p> <p>Nachrufe Zum Tod des Puppentheaters Frieder Simon 47</p> <p>Leo Reuber Dr. Olaf Bernsmangel 48</p> <p>Leo Reuber Roland Kimmitt 49</p> <p>Reinhold Kitzler Ansgj Wagnar 49</p> <p>Michael Mauder Puppentheater, Spanien, Puppentheater, Inseln 49</p> <p>Reinhold Kitzler Leo Reuber, Leo Reuber, Johannes Kubler, Puppentheater, Weipert 49</p> <p>Dat Informativ Aktuelles Ausstellungen, Jubiläum Geschehen, Preisen und Festivals 53</p>

Silke Technau

DAS ANDERE THEATER [DaT]

A NÉMET UNIMA FOLYÓIRATA

A *Das Andere Theater (DaT)* [A másik színház] című német figuraszínházi folyóirat több mint 30 éve, egészen pontosan 1990. július 1. óta jelenik meg. A lap a népszerű és informatív nyugat-német UNIMA-körlevélből jött létre: Dieter Brunner alapította meg, aki a Német Szövetségi Köztársaság újonnan alakult német UNIMA-központjának első elnöke volt. Ekkor, a Berlíni Fal 1989 novemberében bekövetkezett leomlása után egyesítették ugyanis az UNIMA két német (kelet-német és nyugat-német) központját. Ám mindaddig nagyon eltérő koncepciók mentén működött e kettő. 1990 után, az egységesített német UNIMA-ba már lényegesen könnyebb volt bekerülni. Az új DaT-folyóirat pedig páratlan lehetőséget nyitott az UNIMA kultúrpolitikai munkájában való részvételre, továbbá a kelet- és nyugat-német állam egymással folytatott, közös tevékenységeiről szóló beszámolókra, valamint egy közös bábszínháztörténet megírását szolgáló cikkek publikálására is. Az eredetileg sokszorosított A4-es lapok felhasználásával, továbbá egy profi grafikus és egy szerkesztő közreműködésével először egy fekete-fehér újság jött létre, amely évekig – többnyire – kb. 48 oldalon igyekezett áttekintést nyújtani a szakma jelenéről. Az alig 450 főt számláló német UNIMA-tagság ma is igen sokoldalú közösséget alkot: a legkülönbözőbb szakmai tapasztalatokkal, életpályákkal, észrevételekkel és játékos kísérletekkel színesítik a közösséget, s ami mindannyiukban közös, az a kultúrpolitikai impulzusokkal bíró figuraszínház műfaja iránti érdeklődés. A tagok gyakran saját témákat vetnek fel – akár a szerkesztőség felvetéseitől inspirálódva, akár teljesen szabadon gazdagítva a lapot a maguk önálló, szöveges formátumú hozzájárulásaival. A DaT 2004 óta már egyértelműen az a folyóirat, amelyet alapvetően a tagok szerkesztenek a tagok számára. Az oldalszám a beküldött szövegek mennyiségétől függően általában 50 és 80 között mozog. Ugyanakkor a részletesebben kidolgozott duplaszámok – mint az, amelyik

például a nemzetközi UNIMA-kongresszushoz készül – terjedelme lényegesen meghaladhatja ezt. Mivel a figuraszínház közege meglehetősen vizuális (mi több: voltaképpen a vizualitásra épít), az UNIMA tagjai 2012-ben abban állapodtak meg, hogy ezentúl színesben nyomtatják a lapot.

A *DaT* a 81. számmal kezdődően jelenik meg tehát a mai formájában. Martin Labeledat a lap grafikusaként gondos körültekintéssel és finomsággal alakítja a mindenkor cikkek oldalait kellően kortársá, naprakésszé. Ehhez járulnak hozzá a színpadképekről készült, nagy felbontású fotók is, amelyek grafikailag is szoros kapcsolatban állnak a szövegekkel. Az egyes DaT-számok címei, illetve hátsó borítói az adott számban feldolgozott témákra utalnak, és gyakran a figuramozgás terepén aktuálisan végzett játékos kísérleteket mutatják be. 2021 végén éppen a 100. DaT-szám ment nyomdába. A szerkesztőségi munka – a cikkek sokszínűségének megfelelően – mindig rendkívül változatos. Vannak például tematikus számok, amelyekben egy témát, egy ötletet, egy kérdést járnak körül a közzétett tanulmányok, cikkek, esszék, reflexiók – „Miért a báb?“, „Újszerű múzeumkoncepciók“, „... 2050-ben“; vagy vendégszerkesztők foglalkoznak intenzíven egy olyan témával, mint amilyen a „Múzeumok és gyűjtemények“, „Terápiás figuraszínház“, „Figuraszínházat alkotni“ vagy „Figuraszínházat játszani“; továbbá kutatási irányokat és eredményeket, valamint munkatapasztalatokat cserélnek, ismertetnek: „Bábfilmek egykor és ma“, „Irodalom és bábjáték“, „A báb hatása“, „Állat a figuraszínházban“, „Figuraszínház 3 év alattiaknak“; illetve olyan történeti számok, mint amilyen a „Bábszínház a nemzeti szocializmus korában / Nemzeti szocializmus a figuraszínházban“, „Árnyszínház“, „Papírszínház“, „Színpadképek a figuraszínházban“, amelyek egyebek mellett részletes, időtlen információkat tartalmaznak, és szüntelenül új olvasókra, folyamatos

újraolvasásokra tartanak igényt. Ebből kifolyólag más országok UNIMA-központjaival együttműködve készülnek időnként úgynevezett *országfüzetek* is. A külföldi bábszínházi szcénáról szóló részletes és változatos írások terén a szerkesztőség ezidáig elsősorban az európai országokra koncentrált, többek között Angliáról, Olaszországról, Spanyolországról és Hollandiáról állított össze ilyen számokat. A *Teatr Lalek* címen megjelenő lengyel UNIMA-folyóirattal készült egy közös szám is. A DaT részt vesz egyszeri megjelenésű kiadványok, például a báb-készítők és bábjátékosok monográfiáinak publikálásában is – ezt általában egy-egy jelentős német báb- és figuraszínházi gyűjteménnyel együttműködve teszi. Folyamatosan látnak napvilágot azok a számok is, amelyek konkrét, speciális téma-fókusz nélkül, az aktualitások köré szerveződő, sokoldalú cikkek gyűjteményeként jelennek meg. Az UNIMA-tagok mindenekelőtt a nemzetközi szervezésben megvalósuló Német Figuraszínházi Konferencián elhangzottakat, illetve azoknak a szcénára gyakorolt hatását tárgyalják nagy érdeklődéssel, ugyanakkor továbbgondolják, valamint kommentálják is a hallottakat. A konferencia 2016 óta került megrendezésre minden évben augusztus végén Northeimban; ahol különböző országokból érkező szakértők és résztvevők dolgoznak intenzíven együtt mintegy 10 napon át. A konferenciának általában egy két-napos szimpózium adja a nyitányát, amelynek eredményeként egy kétnyelvű (német–angol) *notebook* készül – ezt ugyancsak a DaT-szerkesztőség állítja össze. Ezidáig 5 *notebook*-kiadvány jelent meg, amelyek a következő témákat dolgozták fel: „Figuraszínház – a fogalom”, „Figuraszínház és politika”, „Az emberi képzelőerő – Bábjáték és neurológia”, „Digitális világok a figuraszínházban”, „Alkotás és esztétika a figuraszínházban”. A nemzetközi UNIMA-kongresszusokhoz azonban – mintegy kísérő gyanánt – mindenekelőtt a képanyagban gazdag *Német Figuraszínházi szcénák különszámait* állítjuk össze a különböző tartományok bábjátékosait, valamint a báb- és figuraszínházat, a főiskolai és egyéb képzéseket, a német UNIMA múzeumait és kultúrpolitikai tevékenységeit így ismertette meg a közönséggel. Ilyen különszám volt a *DaT* 98/99

is, a 2021-es év első száma. A maga 116 oldalas terjedelmével, amely a charleville-mézières-i fesztiválon már nagyvonalú analóg-megosztásra is került. A fórumra minden tag meghívásban részesül valamennyi tartományból, hogy legújabb producióikat és munkáikat fotókkal kísért prezentációk formájában mutassák be. Ezek a DaT-kiadványok komoly népszerűségnek örvendenek, hisz újra és újra a német, decentralizált szcénára nagy mértékű kreativitását dokumentálják. Németországban ugyanis a kultúra működtetését nem egy berlini központ végzi, hanem maguk a tartományok. Így aztán mindenfelé létezik – ami azt jelenti, hogy jelentős mobilitást és számos workshopot biztosít a figuraszínházi kezdeményezéseknek nagy és kicsi színházak esetében egyaránt. Az pedig szintén a német UNIMA feladatai közé tartozik, hogy a figuraszínházban megjelenő sok-sok impulzust és projektet egymással megismertesse és összekösse. A különszámokban csaknem az összes UNIMA-tag helyet kap, így teremtve széles körű fórumot a megannyi, különféle figuraszínházi tevékenység számára, amelyek a saját régiókon kívül különben (legalábbis többnyire) ismeretlenek maradnának. A fotók mellett a mindenkor internetes honlapok linkjeit is közzétesszük annak érdekében, hogy azok az érdeklődők is, akik külföldön élnek, minél több információhoz férhessenek hozzá, és kapcsolatba léphessenek az alkotókkal, ha valami konkrét kérdésben kutatnak, egy konkrét előadást szeretnének látni, vagy akár egyszerűen csak átutazóban keresnek föl németországi bábosok munkáit. A stuttgarti és a berlini főiskolán zajló figuraszínházi képzések jelentős eltéréseket mutató irányok szerint szerveződnek: mindkettő a maga folyamatos alakulásban lévő, fejlesztés alatt álló képzési koncepcióját kínálja. A stuttgarti növendékek az anyag fogalmát és a vele való foglalatosság lehetőségeit járják körül elméleti és gyakorlati szinten egyaránt, performansz-formátumba ágyazott játékos animációk révén. Berlinben pedig a négy szemesztert felölelő, a színészi, báb-készítői és animátori szaktudást megalapozó képi és fizikai tanulmányokat követően a digitális médiumok használatából adódó lehetőségeket

is kutathatják a diákok. A lapban az oktatási intézményeken túl a német múzeumi közösség is tájékoztatást nyújthat mindenkori munkáját illetően az éppen aktuális szempontok figyelembe vételével.

A DaT számait az UNIMA-tagok automatikusan megkapják. A lapnak a tagokon felül még további 168 előfizetője van, s ebből 36 külföldi. A PDF-formátumhoz pedig az összes többi UNIMA-centrum hozzáfér szerte a világon. De a német UNIMA kérésre nyomtatott számokat, vagy elektronikus változatokat is örömmel rendelkezésre bocsájt minden érdeklődő számára.

(Elérhetőség: www.unima.de)

DAS ANDERE THEATER-SZÁMOK ÖSSZEFOGLALÓJA **DaT 98/99. szám – Különkiadás**

– A német figuraszínházi szcéna

116 oldalon, számtalan színes illusztrációval, német/angol nyelven. A kiadvány centrumában a mintegy 400 darab színes fotóból álló, és a megannyi érdekességre mutató linkgyűjteménnyel kiegészült képanyag áll. A fotók nagyformátumú kőszínházakban játszott, szóló-, valamint társulati előadásokat, színpadképeket, maszkokat, marionetteket, óriás- és kesztyűsbábokat, árnyszínházi jeleneteket és workshopokon végzett kísérletezéseket adnak vissza.

Christian Fuchs: *Német figuraszínházi konferencia*: Ez a konferencia 2016 óta kerül megrendezésre, általában augusztus végén a northeim-i Theater der Nacht-ban [Az éjszaka színháza]. A programot a felütés gyanánt tartott szimpózium, nemzetközi részvételű workshopok és előadások alkotják, amelyek összehozzák a német, valamint egyéb országok egyre csak gyarapodó UNIMA-tagságát.

Stephan Wunsch: *Mesterterv és Korona – adalékok*: Az UNIMA, a Német Bábszínházak Szakszervezete (VDP), valamint a Figuraszínház és Bábjátékművészet Német Fóruma (dfp) egy közös állásfoglalást és víziót alakított ki a báb-, tárgy- és figuraszínház jövőjére vonatkozóan a *Figuraszínházi Mestertervnek* nevezett koncepció formájában.

Dr. Antonia Napp: *A figuraszínházi gyűjtemények és az előttük álló kihívások*: A német nyelvterületen

működő színházi múzeumok 2020 óta törekszenek együttes erővel arra, hogy laza célkitűzések mentén tárgyaljanak az egyes intézményeket, a szakma feldolgozásra váró témáit, valamint az önmeghatározást illető legsürgetőbb kérdésekről (ld. az „Új múzeumkonceptiók” c. cikket a DaT 97. számában). Jelentős bábszínházi gyűjtemények, mint amilyen a drezdai, a lübecki, a schwäbisch gmünd-i teljes mértékben megújult múzeumi épületekbe kerülnek. De egyáltalán, hogyan hozzon létre kiállításokat a figuraszínház – előadóművészetként – múzeumi terekben? Ezen túl az állományok digitalizálása is alapvető munkálatokkal jár a figuraszínház területén: az életműveket fel kell dolgozni, rendszerezni kell, és ellenőrizni, illetve egységes szókincssel kell ellátni. Prof. Stephanie Rinke: *A stuttgarti főiskola figuraszínházi képzése*: Prof. Markus Joss: *A berlini főiskola bábjátékművészet képzése*: E két felsőoktatási intézmény bábos szakjainak bemutatása. UNIMA Németország, elnökség, munkacsoportok, DaT-szerkesztőség. Das andere Theater 2004 – 2021: Különkiadványok, szövetségek és összefogások. A német figuraszínházzal kapcsolatos további hasznos információk és linkek gyűjteménye.

DaT 100. szám

... a 2050-es évben – az idő lényege bizony, már az ősröbbanás óta, hogy telik. De miért olyan gyorsan? És mindenki számára másként? (Lübecki Hírek, 2022.01.13., 1. oldal)

Hét teljesen különböző alkotó fogott esszéisztikus töprengésbe a figuraszínház 30 éves jövőjéről: fenntarthatóságról, képzési formákról, kívánalmakról. Stefan Fichert művész és bábjátékos például szemléletesen ír „Phoenix-projektjének” építési fázisairól. Nemrég született a műhelyében egy óriási Phoenix, aki – mint ismeretes feltámad –, habár ezúttal nem a hamuból, hanem az elmúlt évek koronakaranténjából. Bőrruháját papírfecnik alkotják, amelyekre a közönségtől érkező, jövőre vonatkozó kívánások vannak feljegyezve; és egészen lenyűgöző módon, gólyalábakon emelkedik igen jelentős magasságokba. A terapeuta figurajátékos Antje Wegener Kr. e. 8980-ból veszi fel a fonalat, s fűzi tovább egészen 2050-ig: a termékenységi idoktól egészen

a jelen figuraszínházának kultúrpolitikai ténykedéséig: „Csak a kíváncsiság, az érzések, az empátia és a gondolkodás forradalmi összekapcsolódása juttatta az emberiséget ilyen messzire, hogy sorsát maga vehesse kézbe. A öntapasztalás és a kapcsolatbontakoztatás, valamint a pezsgően innovatív játékosztón és a képzelőerő kísérleti mezejének univerzális eszköztára: a BÁB, a maga összes megjelenési formájában. A bábszínház a legemberibb és legművészebb diskurzus, amelyet világunk társadalmi folytat azért, hogy emberként maradjon meg és álmódjon tovább.”

Az 5. Német Figuraszínházi Konferencia

Három kurzus résztvevője, egy színháztudós és egy oktató számol be egészen szubjektív benyomásokat rögzítve az 5. Figuraszínházi konferenciáról.

A „Formálódás és esztétika” című összejevetel, a „Találkozás a mesterrel” című beszélgetéssorozat, az „Animáció és film” c. workshop, valamint „A bábok éjszakája” c. záróelőadás Northeimben személyesen, de a zoom-on keresztül digitálisan is követhetők voltak. A különöcknek szánt színház rendezését, a kosztümök, mint átváltozásra képes színpadképek létrehozását, vagy éppen egy marionettfej kifaragását körbejáró workshopok újra és újra meglepetéseket, váratlan fordulatokat és kíváncsiságot keltő mozzanatokot hívtak létre. A Northeimban igen kedvelt, ünnepi zárórendezvény pedig bemutatta a helyi közönségnek a munkafolyamatok eredményét.

Megvitatásra

Janina Reinsbach: *A dolog bunkóval?*: Hogyan jelennek meg a rasszista szimbólumok a mai előadásokban, s miként értelmezzük őket? Felismerjük őket egyáltalán? Hogyan beszélgetünk erről kollégáinkkal? Mit tudunk kezdeni a különféle toleranciahatárokkal?

Denise Puri: *A tökéletes öltözet*: A berlini díszlettervező és textilművész a kimondottan bábjátékosoknak tervezett kosztümökkel kapcsolatos ötleteit fogalmazza meg. Janina Reinsbach: *Időt tölteni a figurákkal*: A szerző M. Kerstens Michael Meschke figuráiról készült fotóitól fellelkesülve osztja meg a színházi fotósként szerzett, a színpadi alakokkal és/vagy műtárgyakkal kapcsolatos tapasztalatait.

Silke Technau: *30 éves Johannes Richter bábszínházi archívuma*: Egy apró, 30 éve működő bábszínházi archívum portréja, amelynek gyűjteményét számos érdekes tanulmány és utazó kiállítás tette már témájává, és ezáltal hozzáférhetővé. A számot könyvbemutatók, nekrológok és aktuális információk zárják.

Fordította: Goda Móni

DAS ANDERE THEATER [DaT]

JOURNAL OF UNIMA DEUTSCHLAND

The German puppet theater magazine "Das andere Theater" (DaT) has been around for over 30 years, since July 1, 1990. It emerged from the popular and informative West German UNIMA newsletter and was founded by Dieter Brunner, the then 1st chairman, for the brand new German UNIMA center of the Federal Republic of Germany. The two German UNIMA Centers, that of the GDR and that of the FRG had just been merged at that time, after the fall of the Wall in November 1989. They had been run very differently. While the West German UNIMA was open to anyone interested in puppet theater, East German members were only officially invited to join by the East German UNIMA. From 1990 onwards, admission to the now all-German UNIMA was made much easier. The new journal DaT offered an important opportunity to grow together in UNIMA's cultural-political work, to report on East and West German and joint new activities, and also to publish articles on the common history of puppet theater. With the help of a professional graphic designer and an editor, the originally hectographed DIN-A-4 sheets were initially turned into a black-and-white magazine, which over the years became somewhat more extensive with about 48 pages. The editorial collective, which has been working since the end of 2003 and includes graphic designer Martin Labedat, opened up the strict editorial concept to very diverse contributions from the scene. The nearly 450 German UNIMA members form a diverse community with the most varied professional experiences, careers, observations and interests in the medium of puppet theater, with playful experiments or cultural-political impulses. They often suggest topics themselves, are inspired by the editorial team's suggestions, or submit completely unsolicited text contributions. Since 2004, DaT has been primarily a magazine by members for members. The number of pages depends on the texts submitted and fluctuates between approx. 50 and approx. 80 pages. Extensive double editions

like e.g. to the international UNIMA congresses can reach still substantially more pages. Since the medium of puppet theater is very visual, the UNIMA members decided in 2012 to have the DaT printed in color. It has had its current appearance since the 81st issue. In the graphics of the DaT, Martin Labedat designs the pages of the respective articles with care and appealing presence: the basis here are good, high-quality photos from the scene, which are closely linked graphically with the texts. The titles and the back pages of the individual DaT issues refer to the topics in the issue and often depict current experiments with puppets in play. Right now, at the end of 2021, the 100th DaT has gone to press. The editorial work is always very different due to the variety of contributions. There are, for example, themed issues: Here, contributions, articles, essays, self-reflections are requested on a topic, an idea, a question – "Why Puppet? ", "New museum concepts", "... In the year 2050"; or a guest editorial staff devotes themselves intensively to a topic such as "Museums and collections", "Therapeutic puppetry", "Design puppet theater" + "Perform puppet theater"; Or there is research and intensive exchange of work: "Puppet animation then and now", "Literature and puppetry", "The effect of the puppet", "The animal in puppet theater", "Puppet theater for under-3-year-olds"; Some issues such as "puppet theater and the Nazi period / Nazi period in puppet theater", "Shadow theater", "Paper theater", "Stage design in puppet theater" and etc. contain detailed timeless information and are requested again and again by new readers. Regional issues have also been compiled in close cooperation with other UNIMA centers. With the detailed and diverse contributions on foreign puppet theater scenes, the editorial staff here concentrated on European countries such as Great Britain, Italy, Spain, and the Netherlands. A joint issue was created with the Polish UNIMA magazine Teatr Lalek.

The DaT editorial staff also participates in special publications such as monographs on historical figure designers and puppeteers, e.g. in cooperation with the major puppet and figure theater collections in Germany. Of course, there are also always issues with diverse current article collections without a special theme. In particular, the development of the internationally oriented German Figure Theater Conference and its impact on the scene is commented on and followed with great interest by UNIMA members. It has taken place annually since 2016 in the last week of August in Northeim; here international lecturers and participants work together intensively for 10 days. Each year, the event kicks off with a two-day symposium, from which a German-English notebook with scientific contributions emerges, which is also supervised by the DaT editorial team. The five notebook issues so far deal with the following topics: "Puppet theater – the concept", "Puppet theater and politics", "The human imagination – puppetry and neurology", "Digital worlds in puppet theater", "Design and aesthetics in puppet theater". The international UNIMA congresses, however, primarily produce the picture-rich special issues on the German puppet theater scene – on puppeteers and puppet and figure theater in the various German federal states, on training opportunities at universities and other educational institutions, on the museums and on the cultural-political work of UNIMA Germany.

Such a special issue is DaT 98/99, the first issue in 2021, which reached 116 pages and was already generously distributed in hard-copy at the festival in Charleville-Mézières. Here all members from all states were invited to present their latest productions and works with photos. These DaT issues are very popular and document again and again the great creative diversity of the German decentralized scene. In Germany, culture is not centrally regulated in Berlin, but is the responsibility of the respective federal states themselves. Thus, there is decentralized culture everywhere – including puppet theater initiatives, large and small theaters, a great deal of mobility and many workshops. It is also the job of German UNIMA to make these many figure theater

initiatives and projects known to each other and to network them. Nearly all UNIMA members take part in such special editions, because in this way a large forum over all the many different figure theatre activities develops, which remain otherwise mostly regional and unrecognized. The photos are also always accompanied by the respective websites, so that even the international, interested reader can learn a great deal and make contacts if they are looking for something specific, want to see a special production, or are simply traveling through Germany. In addition, there is a wealth of useful information: The two university courses for puppet theater in Stuttgart and in Berlin, which have very different approaches, present their ever-changing concepts: In Stuttgart, the term and the use of material are explored theoretically and practically, and playful animations are incorporated into performance formats. In Berlin, after four semesters of basic visual and physical studies in acting, figure construction and animation, the possibilities of digital media are also explored. The German museum landscape has the opportunity to present current aspects of its work. The DaT is sent to members and also has 168 subscribers, 36 of whom are abroad. All UNIMA centers in the world receive pdf versions. UNIMA Germany also sends issues as booklets or via web.pdf on request. (www.unima.de)

DAS ANDERE THEATER SUMMARIES

DaT 98/99 Special Edition

– German Puppet Theater Scene

116 p., numerous color illustrations, German/English. The picture section with approx. 400 colored photos from the German puppet theater scene and many interesting links is here the center of the issue. The photos depict productions for large theaters, solo and ensemble productions, idiosyncratic stage designs, masks, puppets, large figures, hand puppets, shadow theater and workshop experiments. Christian Fuchs: *German Puppet Theater Conference*: This conference has been held in Northeim at the Theater der Nacht since 2016 at the end of August each year. A kick-off symposium, workshops with international lecturers and performances contribute

to a wide-ranging, closer-knit network of German and international UNIMA members.

Stephan Wunsch: *Masterplan and Corona's contribution*: UNIMA, the Professional Association of German Puppet Theaters (VDP) and the Forum for Puppet Theater and Puppetry (dfp) are developing a common position and visions for a cultural-political future of puppet, object and figure theater in the conception of a "Masterplan Figuretheater".
Dr. Antonia Napp: *The collections of puppet theater and their challenges*: German-speaking theater museums have come together virtually since 2020 to discuss the most pressing issues concerning the institutions, specialized issues, and self-image at irregular intervals (see also DaT 97 "New Museum Concepts"). The large puppet theater collections in Dresden, Lübeck and Schwäbisch Gmünd are being completely rebuilt as museums. How can puppet theater – a performative art – be exhibited in museum spaces at all? And to make the collections digitally accessible means fundamental work in the field of puppet theater in terms of biographies, classifications and controlled or uniform terminology. Prof. Stephanie Rinke: *Puppet Theater Studies at the University of Stuttgart?* Prof. Markus Joss: *Puppetry Studies at the University of Applied Sciences in Berlin*: Both universities present their study programs.

UNIMA Germany, Board of Directors, Working Groups, DaT Editorial Office

The other theater from 2004 – 2021: Special publications, associations and unions. Here you can find further useful information and links to the German figure theater scene.

DaT 100. issue

... in the year 2050 – It has been the nature of time since the Big Bang that it passes. But why so fast? And somehow differently for everyone? (Lübecker Nachrichten, 13.1.2022, p.1)

Seven very different authors ponder in essays about the future of puppet theater in 30 years. Sustainability, training formats, wishes...

The artist and puppeteer **Stefan Fichert**, for example, vividly describes the construction phases

of his "Phoenix Project". In his workshop, a giant Phoenix was created, which, as is well known, rises – but here not from the ashes, but from the Corona restrictions of recent years. Its plumage consisted of paper flags with wishes for the future from the audience; it rose impressively into the air on stilts. Therapeutic puppeteer **Antje Wegener** drew an arc from 8980 B.C. to 2050, from fertility idols to today's cultural-political work of puppet theaters: "Only the evolutionary connection of curiosity, feelings, empathy and thinking has brought mankind so far as to be able to take its fate into its own hands. The universal tool for self-experience and relationship development, for effervescent innovative play instinct and visionary experimental space is: the PUPPET in all its manifestations ... The puppet theater is the most human and artificial discourse that our global society affords itself to remain and dream as human."

The 5th German Puppet Theater Conference

Three course participants, a theater scholar and a lecturer report in five quite subjective impressions on the 5th Puppet Theater Conference. The symposium "Design and Aesthetics", the series of talks "Meet the Master", the workshop "Animation in Film" and the final performance "Night of the Puppets" could be followed in Northeim in person and digitally via Zoom. The workshops on staging a theater for individuals, designing costumes as a versatile stage set, or carving a marionette head always produced surprises, the unexpected, the curious. The results of the work were presented to the Northeim audience at the festive final performance, which remains very popular in Northeim.

On the discussion

Janina Reinsbach: *The thing with the club*: How do we deal with racist symbols in productions today? Do we acknowledge them at all? How do we talk about them with colleagues? How do we deal with different levels of tolerance?

Denise Puri: *The Perfect Dress*: Here, the Berlin-based set designer and textile artist reflects on costumes specifically for puppeteers.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

SILKE TECHNAU szerkesztő **DAS ANDERE THEATER / NÉMETSZÁG**

1955-ben született Berlinben. Egyetemi tanulmányait germanisztika és színháztudomány szakon végezte. A Kieli – később Idstedt/Schleswig-Holsteini – Szabad Oktatási Intézmény, valamint a charleville-mézières-i École Supérieure (többek között Georg Offik, Albrecht Roser, P.K. Steinman, Peter Röders, Werner Knoedgen, Henk Boerwinkel, Jan Dvorak által vezetett) szemináriumain szerzett tudásával 1981 óta sikeresen támogatja a Lübecki Kobalt Figuraszínház munkáját, mindenekelőtt a különféle rendezőkkel folytatott együttműködésben. Vendégszereplések, illetve rendezői megbízások szervező kísérijeként dolgozott szerte Európában. Jelenleg is tart szakmai előadásokat nemzetközi szimpóziumokon, továbbá bizottsági tagként közreműködik az Union Internationale de la Marionnette (UNIMA) *Das andere Theater* címen megjelenő szaklapjának szerkesztésében.

(Elérhetőség: Kobalt Figure Theater, Kleine Petersgrube 14. 23552 Lübeck, Germany); Telephone: 0049 451 7075882 or 0049 451 70060; Cell: 017620776256; E-mail: buero@kobalt-luebeck.de; Web: www.kobalt-luebeck.de; Silke Technau <technau@web.de>

SILKE TECHNAU editor **BIOGRAPHY / GERMANY**

Silke Technau was born in Berlin in 1955 and holds a degree in German Studies and Theatre Studies. She gained knowledge and experience at the Free Training Institute in Kiel – later Idstedt/Schleswig-Holstein – and at the École Supérieure in Charleville-Mézières (led by Georg Offik, Albrecht Roser, P.K. Steinman, Peter Röders, Werner Knoedgen, Henk Boerwinkel, Jan Dvorak, and others). This has enabled her, since 1981 to collaborate very successfully with many directors at the Kobalt Figure Theatre in Lübeck. She has worked as an accompanist in guest appearances and for director's commissions throughout Europe. She currently lectures extensively at international symposia and is a committee member of the Union Internationale de la Marionnette (UNIMA), and editor of its journal *Das andere Theater*. *DaT Editorial staff:* Silke Technau, Dr. Antonia Napp, Stephan Wunsch, Stephan Schlafke, Martin Labedat; E-mail: dat-redaktion(at)unima.de; grafik(at)unima.de

Peter Vermaat

DE WERELD VAN HET POPPENSPEL

HOLLAND BÁBFOLYÓIRAT

Ez a cikk az NVP-UNIMA, a holland bábszínházi szövetség és egyben az UNIMA holland központjának bábszínházi magazinjáról nyújt áttekintést. 1955-től 2022-ig a folyóiratnak 435 száma jelent meg, melyet többnyire lelkes amatőr bábosok írtak. A magazin röviddel a második világháború után kezdték publikálni, amikor néhány közismert bábos, köztük Guido van Deth, Rico Bulthuis, Henk Zoutendijk, Feike Boschma és Frank Kooman, megalapították az Egyesült Bábosok Színházát. Mindnyájan már a második világháború előtt elkezdték bábos pályafutásukat és rendszeresen találkoztak Hágában. Javítani akartak saját szakmai helyzetükön és emelni a bábművészet színvonalát Hollandiában. 1955-ben ugyanezen csoport tagjai más lelkes bábművészekkel együtt megalapították a Holland Bábművész Szövetséget (NVP). Az amatőr bábosok és a bábművészet szerelmesei olyan sokan voltak, hogy szükség volt egy tágabb körű egyesületre mindazok számára, akik érdeklődnek a bábművészet iránt. Az NVP tagjai számára kiadott magazin fontos információforrásként működött. Vezető bábművészek és más szakemberek cikkeit közölte a bábművészet különböző aspektusairól, mint például a dramaturgia, a mise-en-scène, a bábkészítés, a díszletépítés és a mozgástechnikák. Rico Bulthuis író és bábművész lett az első szakmai főszerkesztő. A folyóirat címe *Wij Poppenspelers* (Mi bábosok) lett. A cím előremutató volt, és az a vágy motiválta, hogy a szakmát a külvilág, a közönség, de különösen mindenféle intézmény komolyan vegye.

Rico Bulthuis, a *Wij Poppenspelers* első főszerkesztője

Az első számok kivitelezése egyszerű volt, másológépen sokszorosították és csak a borító készült professzionális nyomdában. A szövetség bevételei, és így a magazin kiadásának lehetőségei nagyon korlátozottak voltak; lényegében csak szöveg szerepelt és néha egy-egy egyszerű rajz. Az egyik amatőr bábos szakmáját

tekintve nyomdász volt, így a borító, s a képet tartalmazó oldalak és más (reklám) anyagok profi nyomdában készülhettek. Fotók először az ötödik számban jelentek meg. Egy A4-es oldalt félbehajtottak, így négy oldalon lehetett képeket elhelyezni. Rico Bulthuis író, szerkesztő gondosan ellenőrizte a cikkek minőségét. Ő maga is kiváló, tartalmas cikkekkel járult hozzá a lap színvonalához, és a legjobb embereket vonzotta be közvetlen baráti köréből, mint például Feike Boschmat, Wim Meilinket és Jan Nelissent. Ezen felül a folyóiratot a szövetség hírei töltötték meg, beleértve a bábos esküvőkről, vagy bábosok gyermekeinek születéséről szóló értesítéseket. Tizenegy év elteltével, 1966-ban Rico Bulthuis lemondott a főszerkesztői tisztségről, de továbbra is rendszeresen írt cikkeket a folyóirat számára, egészen a 2009-ben, 98 éves korában bekövetkezett haláláig.

Főszerkesztők 1972-től

Ezt követően a folyóiratot több vagy kevesebb rátermettséggel rendelkező, de minden esetben lelkes és elhivatott szerkesztők készítették. Néhány említésre méltó név: 1972-től Henk Boerwinkel bábművész működtette a folyóiratot két éven át. Az ő vezetése alatt tizenkét nagyon különleges szám látott napvilágot jó írásokkal és Boerwinkel kiváló minőségű rajzaival. Az ő érkezésével a magazin formátuma és kivitele is változott. Boerwinkel a függőleges hajtást választotta, ami egy magas, keskeny lapot eredményezett. A következő főszerkesztő még egy évig megtartotta ezt a formátumot, azután visszatért az ismertebb, (kényelmesebb), horizontális „fekvőkép” formátumhoz. A második név, amelyet meg kell említeni – Ruth van Steenhoven. Több éven át volt a szövetség elnöke és vezetőségi tagja, közben kisebb-nagyobb megszakításokkal összesen 17 évig volt a folyóirat főszerkesztője. Ha valaki más lemondott, ő biztosította, hogy a folyóirat megjelenjen.

Egyesületi magazin vagy szakmai folyóirat?

A magazint rendszeresen kritizálták. A hivatásos bábosok úgy érezték, hogy munkájuk nem kap elég elismerést az egyesületi magazinban, ugyanakkor túl nagy figyelem jut az amatőrök problémáinak és előadásainak. Hiányolták a mélységet, a tudományosságot, a kutatással kapcsolatos írásokat és a téma elméleti megalapozását. Nem jelentek meg szakmai értékelések előadásokról, könyvekről stb. A szerkesztők és főszerkesztők erőfeszítései ellenére, akik önkéntesként végezték munkájukat, a tartalom elmaradt a bábszínházi világ fejlődése mögött. Több hivatásos bábművész összefogott, és létrehozott egy másik szakmai szövetséget, mert úgy gondolták, hogy érdekeiket jobban tudják majd képviselni a VGNB-ben, a Holland Hivatásos Bábművészek Szövetségében, amelyben fontos szerepet játszott Eliane Attinger a Cseh Köztársaságból.

Professzionálissá tétel

Az 1980-as évek elején több érdeklődés mutatkozott a helyi, tartományi és országos kormányzatok részéről, amelyek forrásokat bocsátottak rendelkezésre különböző kulturális tevékenységek és intézmények pénzügyi támogatására. Sok városban alapítottak kulturális tanácsot, amely támogatta új színpadok létrehozását és új előadások bemutatását. A kormány fontosnak tartotta, hogy szabályozza és professzionálissá tegye a hollandiai kulturális szervezeteket. Ehhez több együttműködésre volt szükség. Ez a komoly támogatás lehetővé tette fizetett szerkesztők alkalmazását, és egy valódi professzionális folyóirat létrehozását új címmel: *Poppenpodium* (Bábszínpad). 1988-tól 1991-ig Eric Korsten volt a főállású főszerkesztő. A kormány kikötötte, hogy a támogatás ideiglenes lesz, és a kiadónak (az NVP-nek, és 1982 után az UNIMA hollandiai központjának) biztosítania kell a szélesebb körű terjesztést. Legalább 1500 olvasóra volt szükség. Sajnos ennyit sosem lehetett találni. A legjobb időszakban 450 példányos terjesztést sikerült elérni. Sok próbálkozás és vita után a támogatást először csökkentették, majd végleg megvonták. Tíz év elteltével, sok hullámvölgy és

probléma után az igazgatótanács úgy döntött, hogy visszatér a *Wij Poppenspelers* címhez és az eredeti célokhoz.

Új irányvonal: A bábművészet világa

2003-ban az igazgatótanács egy olyan szakmai magazint akart létrehozni, amely figyelemmel kíséri a báb- és tárgyszínház minden aspektusát Hollandiában és a világban. Úgy döntöttek, hogy új, a nyitásra utaló nevet választanak: *De wereld van het poppenspel* (A bábművészet világa). Az évek során a magazin egyre professzionálisabbá vált. Az egyesület híreit ma már a sokkal gyorsabb közösségi médián, például a Facebookon, a You Tube-on, az Instagramon és a Linkedinen keresztül, valamint egy havi digitális hírlevélben terjesztik. Napjainkban (2022) a magazint egy szerkesztőségi csapat készíti, amelyet Peter Vermaat főszerkesztő, Tuur Devens ügyvezető szerkesztő és Ria Besjes tervező vezet – mindannyian fizetetlen önkéntesek. A közel 300 tagot számláló egyesületünkön belül minden pozíció önkéntes alapú, fizetés nélküli. A 36 oldalas, színes magazin évente négyszer jelenik meg. Az egyesületi tagok és előfizetők körében, körülbelül 350 példányban terjesztik. Néhány régi szám megtalálható az NVP-UNIMA honlapján. Az NVP-UNIMA igazgatótanácsa és tagjai büszkék a folyóiratra, amely a holland bábművészet zászlóshajója és széleskörű, mélyreható és interdiszciplináris irányultsággal rendelkezik. A magazin helyzetképet ad az amatőr és hivatásos bábszínház teljes területről, a kutatásról, a képzésről és a fesztiválokról, valamint kitekintést nyújt a nemzetközi körforgásra, részben a nemzetközi UNIMA-val fenntartott kapcsolatoknak köszönhetően.

• • •

Alexander Bauwens bábszínész, az NVP-UNIMA-NL elnöke, és Frans Hakemars bábművész, az NVP-UNIMA-NL tanácsosa, a *The world of puppetry* társ-szerkesztője, az UNIMA kiadványokkal foglalkozó bizottságának tagja, a Puppetry Publications Online (PPO) albizottság tagja.

Fordította: Forgács Ildikó

DE WERELD VAN HET POPPENSPEL

DUTCH PUPPET JOURNAL

This article provides an overview of the puppet theater magazine of the NVP-UNIMA, the Netherlands Association for Puppetry and UNIMA Center for the Netherlands. This journal has printed 435 issues from 1955 to 2022. The magazine is mostly written by enthusiastic amateur puppeteers. The journal began publication shortly after the World War II, when a number of well-known puppeteers, including Guido van Deth, Rico Bulthuis, Henk Zoutendijk, Feike Boschma and Frank Kooman, founded the Theater of United Puppeteers. Each had worked as a puppeteer before WWII and they saw each other regularly in The Hague. They wanted to improve their own professional situation while raising the level of puppetry in the Netherlands.

In 1955, members of this group along with other enthusiasts founded the Netherlands Puppeteer Association (NVP). There were so many amateur puppeteers and lovers of puppetry that this broader association was established for everyone who had an interest in puppetry. A magazine for members of the NVP served as an important source of information. It featured articles by leading puppeteers and other specialists on the various facets of puppetry such as dramaturgy, *mise-en-scène*, puppet making, set construction and movement techniques. Writer and puppeteer Rico Bulthuis became the first professional editor-in-chief. The journal's title was *Wij Poppenspelers* (*We Puppeteers*). It was forward-looking, motivated by the desire to be taken seriously by the outside world, the general public, but especially by all kinds of institutions.

Rico Bulthuis, first chief editor of *Wij Poppenspelers*

The first journals were of simple design, reproduced on a duplicating machine with only the cover produced by a professional printer. The income of the association and thus the possibilities for publishing a magazine were very limited; basically, there was just text and the occasional simple drawing. One of the amateur

puppeteers was a professional printer and printed the cover, the image pages and other (advertising) material. Photos were printed for the first time in the fifth volume. An A4 sheet was folded in half so that four pages could be used for images. Writer and editor Rico Bulthuis worked hard to ensure the quality of the articles. He provided excellent substantive articles of his own and attracted the right people from his immediate circle of friends, such as Feike Boschma, Wim Meilink and Jan Nelissen. In addition, the magazine was filled with news of the association, including reports on couples who were puppeteers and their puppeteer children. After 11 years, in 1966, Rico Bulthuis resigned as editor-in-chief, but he continued to write articles for the magazine regularly until his death in 2009 at the age of 98.

Many editors-in-chief

Subsequently, the magazine was produced by more or less skilled, but always enthusiastic editors. A few names are worth mentioning. From 1972, puppeteer Henk Boerwinkel ran the magazine for two years. Under his leadership, twelve very special editions were published with good articles and high-quality drawings of his own. The format and design of the magazine also changed with his arrival. Boerwinkel chose to use a vertical fold, resulting in a tall, narrow sheet. The next editor retained that format for another year and then reverted to the more familiar, (more convenient), horizontal "landscape" format. A second name that should be mentioned is Ruth van der Steenhoven. She has been chairman and board member for several years, and, editor of the magazine sporadically for 17 years. If others quit, she made sure that the magazine was published.

Association magazine or trade magazine?

The magazine has met with regular criticism. Professional puppeteers no longer found their work recognized in the association magazine and felt

that too much attention was being paid to the concerns and performances of the numerous amateurs. There was too little depth and not enough attention paid to research and to the theoretical underpinning of the subject. There was no professional assessment of performances and books, etc. Despite the efforts of the editors and editors-in-chief, who worked as volunteers, the content lagged behind the developments in the puppetry world. Several professional puppeteers joined forces in a separate professional association to better represent their interests in the VGNB, the United Association of Netherlands Professional Puppeteers. Eliane Attinger from the Czech Republic playing an important role in this.

Professionalization

In the early 1980s, there was increased interest from local, regional and national governments which provided resources to subsidize various cultural activities and institutions. In many cities, newly established cultural councils supported more theaters and more performances. The national government considered it important to regulate and professionalize cultural organizations in the Netherlands. This increased the need for more collaboration.

With a substantial subsidy it was possible to attract a paid editors to produce a truly professional magazine under a new name: *Poppenspodium* (*Puppet Stage*). Eric Korsten was a paid editor-in-chief from 1988 to 1991. The government stipulated that the subsidy be temporary and that the publisher (the NVP and, since 1982, UNIMA Center for the Netherlands) would ensure a larger circulation. At least 1,500 readers were needed. Unfortunately, they were never found. At best, a circulation of 450 was achieved. After much effort and discussion, the subsidy was first reduced and finally terminated completely. After ten years, with many ups and

downs and problems, the Board decided to return to the name and goals of *Wij Poppenspelers*.

A new course: The world of puppetry

In 2003 the Board wanted to publish a professional magazine focusing on all facets of puppet and object theater in the Netherlands and beyond. They decided on a new name with a more outward orientation: "*De wereld van het poppenspel*" (*The World of Puppetry*). Over the years, the magazine became more professional. The association news is now distributed via the much faster social media such as Facebook, You Tube, Instagram and LinkedIn and a monthly digital newsletter. Nowadays (2022) the magazine is produced by an editorial team led by editor-in-chief Peter Vermaat, executive editor Tuur Devens and designer Ria Besjes, all unpaid volunteers. All positions within our nearly 300-member association are unpaid. The magazine is a 36-page quarterly and is printed in full color. It is distributed to members and subscribers in a circulation of approximately 350 copies. Some old issues can be found on the NVP-UNIMA website. The board and members of NVP-UNIMA are proud of the magazine, a flagship in the Dutch world of puppetry with a broad, in-depth and interdisciplinary orientation. The magazine provides an overview of the entire field of puppet theatre, both amateur and professional, and includes research, training and festivals, along with a glimpse into the international circuit, thanks in part to the links with the international UNIMA.

Alexander Bauwens, puppeteer and President of NVP-UNIMA-NL and Frans Hakkemars, puppeteer, councillor NVP-UNIMA-NL, co-editor *The World of Puppetry*, member UNIMA Comission Publication, subcomission *Puppetry Publications Online* (PPO)

Language tutor: Deborah Marshall

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

PETER VERMAAT főszerkesztő
DE WERELD VAN HET POPPENSPEL / HOLLANDIA

Negyedévente megjelenő holland bábművészeti folyóirat főszerkesztője. Peter Vermaat (1948) költő-történész, bábos, színházalapító, 1976 óta él Slappeterpben (Frízföld). A költészet, a mítoszok és a mesék világában érzi otthon magát. A bergeni Pedagógiai Akadémia után Amszterdamban tanult filozófiát és teológiát. Diákkorában pantomimos, 1975/76-ban pedig a *Noordhollands Dagblad* drámakritikusa volt. Emellett részmunkaidőben a felsőoktatásban dolgozott. 1977 óta foglalkozik hivatásszerűen a színházával. Ha valaki arra kéri, hogy egy mondatban foglalja össze, amit csinál, azt válaszolja: „Történeteket és verseket keltek életre, bábokkal vagy azok nélkül; vagy magyarázom őket”. Utrechtben máig tart előadásokat mitológiáról és hermeneutikáról. A bábjáték világa már fél évszázada lenyűgözi. Kíváncsiságát először olyan csoportok keltették fel, mint a Bread and Puppet és a Popstudio Hinderik. Olyan filozófusok hatására, mint Sartre, aki gondolatait színházi eszközökkel adja elő, valamint olyan színházi szakemberek által megihletve, mint Dario Fo és Bertolt Brecht, jött az ötlet, hogy színházi formába öntse azt, ami lenyűgözi őt. A bábokkal és maszkokkal játszott színház tűnt számára a legmegfelelőbb

eszköznek. Többnyire felnőtteknek szóló előadásában életrajzi vagy meseszerű költői történeteket mond el, de játszik gyerekeknek is. Emellett egész életében verseket is írt. A bábjáték egész területe, beleértve a báb-, a tárgy- és az árnyszínházat is, lenyűgözi őt. A báb, a tárgy, amely életre kel és varázslatos hatást gyakorol a közönségre, olyan jelenség, amely nagyobb figyelmet érdemelne a színház világán belül, mint amennyit általában kap. Saját előadásai nagyrészt magánelőadások olyanok számára, akiknek – ahogy ők maguk mondják – „semmi közük a bábszínházhoz”, mégis sokszor előfordul, hogy mélyen meghatódnak. Nemrégiben valaki azt mondta neki: – „Észre sem vettem, hogy ezek bábok.” Színdarabjaiban jellegzetes, gyakran teljes életnagyságú bábokat és tárgyakat használ. Lenyűgözik az emberi lét nagy kérdései és apró történetei. Ezeket a maga módján jeleníti meg színházában. A Titusról, Slauerhoffról és Pál apostoloról szóló darabok életrajziak. *A nő, aki nem félt dönteni* című, nemrégiben született darab Árpád-házi Szent Erzsébet életéről szól. *A Zeus és a múzsa* egy mágikus mese a görög mitológiából. A tárgyak olyan világot tudnak megeleveníteni, amely magával ragadja az embereket. Peter Vermaat fontosnak tartja, hogy a bábművészek beszélhetnek szenvedélyükről és céljaikról az általa szerkesztett folyóiratban.

Elérhetőség: www.nvp-unima.nl;
www.petervermaat.nl

A koronavírus-járvány idején a szerkesztői bizottság általában Zoom megbeszéléseket tart.

Magazinunk szerkesztőinek tiszteletére – akik mindannyian fizetés és költségtérítés nélkül dolgoznak – és mivel az NVP-UNIMA nem rendelkezik irodával vagy bábszínházi központtal, küldök egy képet a legutóbbi Zoomos online szerkesztőségi megbeszélésünkről, amelyen a következő tavaszi számunkat, a 67. évfolyam 436. számát készítettük elő 2022 januárjában.

Itt balról jobbra, fentről lefelé látható: Peter Vermaat, főszerkesztő, bábművész, előadóművész, író, költő; Frans Hakkemars, társszerkesztő, bábművész, NVP-UNIMA tanácsos, az UNIMA online bábművészeti publikációkkal foglalkozó albizottságának tagja; Koos Wieman, társszerkesztő, bábművész; Alexander Bauwens, az NVP-UNIMA elnöke, bábművész; Marla Kleine, társszerkesztő; Judith Marseille, társszerkesztő; Tuur Devens, főszerkesztő, bábszínházi író; Charlotte de Lange, szerző, bábművész; Joanne Oussoren, társszerkesztő, a Droomtheater művészeti vezetője; Cia Maureen van der Steenhoven, pénztáros NVP-UNIMA; (*Fordította Forgács Ildikó*)

PETER VERMAAT editor in chief BIOGRAPHY/NETHERLANDS

Peter Vermaat (Phd. student) (born 1948) is a poet-narrator, puppeteer-theatre maker and has lived in Slappeterp (Friesland) since 1976. I feel at home in the world of poetry, myths and fairy tales. After the Pedagogical Academy in Bergen, I studied philosophy and theology in Amsterdam. In my student days I played mime and in 1975/76 I was a drama critic for the Noord Hollands Dagblad. I have also worked part-time in higher professional and scientific education, and at a diocese. In Utrecht I still give lectures on mythology and hermeneutics. Since 1977 I have been professionally involved in my theater. If someone would ask me to summarize what I do in one sentence, I answer: 'I bring stories and poems to life, with or without puppets, or I explain them'. The world of puppetry has fascinated me for half a century. My first curiosity was aroused by groups like Bread and Puppet and Popstudio Hinderik. Inspired by philosophers such as Sartre, who propagate their ideas in a theatrical way, but also by theater makers such as Dario Fo and Bertolt Brecht, the idea arose to give form to what fascinates me in a theatrical way on my own. The theater with puppets and masks seemed to me the most appropriate means for this. In my performances, mostly for adults, I tell poetic stories with a biographical or fairy tale-like character, but I have also played for children. I have also been writing poetry all my life. The whole area of puppetry,

including figure, object and shadow theater fascinates me. The puppet, the object that comes to life and has a magical effect on the audience, is a phenomenon that deserves greater attention within the theater than it often receives. In my own performances, which are largely private and performed for people who, as they say themselves, 'have nothing to do with puppet theatre', I notice that people are touched. Recently someone said to me: 'I didn't realize they were puppets at all.' In his theatrical stories, he performs with characteristic (often life-sized) puppets and objects. He is fascinated by the great questions and the small stories in human existence. In his own way he gives shape to this in his theatre. The theatrical stories about *Titus*, *Slauerhoff* and *Paulus* are biographical. Recently, *The woman who dared to make choices* about the life of Elisabeth van Thüringen. The theatrical story *Zeus and the Muses*, about Greek mythology, is magical. Objects can evoke a world that drags people along. I think it's important that puppeteers can tell in the magazine about their passion.

Attainability: www.nvp-unima.nl; www.petervermaat.nl
In these Covid times the editorial Board mostly talks via a Zoom meeting. To honour all the editors of our Magazine – who all work voluntary and eventually with expense allowances, the NVP-UNIMA does not have an office or Puppetry Centre – I send also a picture of our most recent online Zoom editors-meeting in January 2022 for our next Spring issue, year 67, number 436. Here you see from left to right, from top to bottom: Peter Vermaat, chief editor, puppeteer, performer, writer, poet; Frans Hakkemars, co-editor, puppeteer, councillor NVP-UNIMA, member UNIMA subcommission Puppetry Publications Online; Koos Wieman, co-editor, puppeteer; Alexander Bauwens, President NVP-UNIMA, puppeteer; Marla Kleine, co-editor; Judith Marseille, co-editor; Tuur Devens, editor in chief, writer about puppetry; Charlotte de Lange, contributor, puppeteer; Joanne Oussoren, co-editor, artistic director Droomtheater; Cia Maureen van der Steenhoven, treasurer NVP-UNIMA;

(*Language tutor: Deborah Marshall*)

De wereld van het poppenspel

Lente 2022, jaargang 67

De kracht van schoonheid

In deze editie: / De carrière van Neville Tranter / Wensley Piqué's Gram'ma / Een stadswijk met poppenspelers

NVP Zomerseminar 2022

De taal van het beeld

met TAMTAM objektentheater

Hoe kunnen de talenten van materiaal gebruikt worden om zo tot een krachtig visueel verhaal te komen? Dat is het uitgangspunt van het NVP-UNIMA Zomerseminar dat dit jaar gegeven wordt door Gérard Schiphorst en Marjé van der Saende van TAMTAM objektentheater in hun theaterwerkplaats in Deventer. In de afgelopen 43 jaar hebben zij een methode ontwikkeld voor het maken van een visuele voorstelling. Hun veelzijdige ervaring in het poppen- en figurentheater staat garant voor een inspirerende en leerzame ervaring voor poppenspelers en makers van beeldende voorstellingen. Het seminar bestaat uit een kennismakingsdag en een werkweekend.

Tijdens de kennismakingsdag wordt de Masterclass To Have Or Not To Have gespeeld. Aan de hand daarvan en een aantal oefeningen wordt inzicht gegeven in de werking van het scenario en de locaties die je tegenkomt in het productieproces om je voorstelling zo visueel mogelijk te maken. Tijdens het werkweekend maakt iedere deelnemer in drie dagen zelf een eigen korte voorstelling op basis van meegenomen objecten, waarbij het hele productieproces doorlopen wordt. Daarbij begeleiden de makers van TAMTAM elke deelnemer persoonlijk.

De kennismakingsdag is op zaterdag 11 Juni van 10.00-17.00 uur (met nabesluit), kost € 90,- voor leden, inclusief lunch, koffie en thee of 125,- voor niet-leden) en kan apart worden boesocht. Het werkweekend is van vrijdag 17 t/m zondag 19 juni, steeds van 10.00-17.00 uur (kost € 199,- (incl. 21% BTW) voor NVP-leden, niet-leden betalen € 445,- (incl. 21% BTW)). Dit is inclusief 3 dagen lunch, koffie en thee. Wie deelneemt aan het werkweekend is verplicht de voorafgaande kennismakingsdag te volgen.

Aanmelden kan vanaf 1 april.
Zie ook: www.nvp-unima.nl/evenementen/zomerseminar-2022

Colofon

De wereld van het poppenspel verschijnt vier maal per jaar en wordt uitgegeven door de NVP-UNIMA.

Aan leden van de NVP-UNIMA, en aan alle andere poppenspelers, wordt opgenotig een exemplaar van het poppenspel aangeboden. Ontvang je die nog niet, neem dan contact op met: members@nvp-unima.nl

Bestuur NVP-UNIMA:
 Voorzitter: Alexander Bauwens
 E. voorzitter: Margriet Grootveld
 Secretaris: Arkie van Vliet
 E. voorzitter: Margriet Grootveld
 Penningmeester: Co van der Steenhoven
 E. penningmeester: Margriet Grootveld
 Leden: Charlotte de Lange, Remco Baarsen, en Nico Nieman
 Mediofoon: Bouwenswaart 76,
 2023 BR Haarlem, tel. 023 - 533 77 13
 Ledenbijdrage NVP-UNIMA (NL en B):
 € 90,00 per kalenderjaar (incl. BTW)
 Abonnement: € 40,00 per kalenderjaar
 Ledenabonnement overige landen:
 € 150,00 (incl. postkosten) per kalenderjaar
 Looptijd: 12 maanden
 Informatie en aanmeldingen:
info@nvp-unima.nl

Redactie:
 Hoofd van De wereld van het poppenspel: Jansje van der Meer
 redactie@nvp-unima.nl
 Hoofdredacteur: Peter Vermaat
 Eindredacteur: Toor Driessens
 Redactieadres: Monneweg 6,
 8022 JH Zwolle
 Redactieleden: Marjolijn van Diepshoven,
 Frans Hildebrandt, Marlo Driessens, Joanne Ouwens, Koen Wiersma
 Webmaster: Charlotte de Lange
 Ruud Ringen, Judith Manville
 Ontwerp: Joop Buijs
 0304 1874-1143
 Druk: Grafisch B&B Drukkerij
 Verkoop: P&L www.nvp-unima.nl
 Internet: www.nvp-unima.nl
 Facebook: www.facebook.com/NVP-UNIMA
 Instagram: www.instagram.com/nvp_unima
 YouTube: www.youtube.com/nvp_unima
 LinkedIn: NVP-UNIMA

Drukkerij heeft gebruik gemaakt van milieuvriendelijke producten. De afvalstoffen worden gerecycled en de afvalstoffen worden gerecycled. Het papier is 100% gerecycled en is 100% gerecycled. Het papier is 100% gerecycled en is 100% gerecycled.

Volgende nummer verschijnt: in week 26
 Dinsdag 11 juli 2022

www.ontwerkbij.nl

35

Margareta Sörenson

DOCKUMENT

UNIMA SVÉDORSZÁG FOLYÓIRATA

Hírlevelek és folyóiratok

Az UNIMA SWEDEN 1972-ben alakult, és ezzel párhuzamosan néhány évtizedig egy régebbi bábművészeti egyesület is működött. Az UNIMA svédországi szekció létrehozása Michael Meschkétől származik, aki megtapasztalta a nemzetközi tapasztalatcserét, valamint az UNIMA külső és belső tagságának számos előnyét. A nemzetközi ajtók megnyitása nagyon időszerű és célszerű volt a megkezdődő globalizáció első éveiben. A fiatalabb bábszínészek és a hátizsákos generáció bábművész barátai számára ez jóformán elengedhetetlen volt. Végül az UNIMA Sweden, miután párhuzamosan dolgozott a régebbi egyesülettel, sikeresen egyesítette a kettőt. A másik egyesület sokkal inkább a tagok bizonyos életkorán, magán- és baráti kapcsolatokon alapuló formáció volt, nem pedig egy olyan nyílt egyesület, amelyhez a bábszínház iránt érdeklődők mindannyian ingyenesen hozzáférhetnek.

Az UNIMA SWEDEN és folyóirata, a DOCKTEATERN

Az 1980-as évektől az UNIMA megsokszorozta erőfeszítéseit, hogy elérjék a szélesebb nyilvánosságot annak érdekében, hogy az UNIMA Sweden és a bábművészet, mint művészeti forma ismertté váljon minden színházi körben, illetve azok közönségeinek körében. Személy szerint ebben az évtizedben lettem az UNIMA Sweden tagja, noha színházi kritikus voltam és egyáltalán nem szakmabeli. Michael Meschkével közösen írtam egy könyvet *In Search for An Aesthetic of Puppetry (A bábszínház esztétikája nyomában, 1989)* címmel bábszínészként és színházi rendezőként szerzett tapasztalatairól és szakértelméről. Ez arra készítetett, hogy mindinkább kutassam a bábszínház művészeti formáját, és tanulmányozzam, hogyan viszonyul más előadóművészetekhez, és ugyanabban az évben kiadtam

egy gyerekeknek szóló képeskönyvet a világ bábművészetéről. Kritikus, írói és újságírói szakmámat tekintve mindig részt vettem az UNIMA Sweden kiadványaival kapcsolatos munkában. Amikor megalkult egy rendszeresebb, évi négy számban megjelenő közlöny, tagja voltam a szerkesztőbizottságnak, néha még az akkori főszerkesztővel, Margareta Lindgrennel is együttműködve, aki mély és széleskörű munkát végzett a folyóirattal annak érdekében, hogy az minden svéd bábművészre és bábszínházi csoportra kiterjedjen. A folyóirat fanzine kiállítású volt, amely színes fotók elhelyezésére nem biztosított lehetőséget. Szerkesztősége alatt a Dockteatern (Bábszínház) című hírlevél is lelkesen közölte svéd bábszínészek riportjait Svédországon kívüli utazásairól. Amikor az UNIMA Sweden részt vett az UNIMA kongresszusain és fesztiváljain, nyilvánvaló volt, hogy meg kell próbálnunk a svéd bábjátékot bemutatni a világnak. Az UNIMA International-tagság a nemzetközi bábszínházakhoz való szélesebb körű bekapcsolódást, egyszersmind a klasszikus hagyományok és a kortárs bábművészet fejlődésének mélyebb megismerését jelentette. Három vagy négy svéd tanácsos utazott az UNIMA kongresszusaira Japánba, Szlovéniába, Horvátországba, Németországba, Ausztráliába és Kínába. Ahányan csak megengedhették maguknak, követték őket. A svéd bábszínházi csoportok meghívást kaptak fesztiválokra, és felfedezték maguknak a Charleville-Mézières-i fesztivált is, amely a kortárs bábszínház iránt érdeklődők kincsesháza. Nyilvánvalóvá vált, hogy Svédországban a bábszínház minőségi szinten több mint jól tartja a színvonalat, és néhány svéd bábszínház meghívást kapott rangos fesztiválokra. Az igény, hogy őket és a svéd bábművészetet hálózatként mutassuk be, fontosnak és sürgetőnek tűnt. Így az évi négy számon felül egy különkiadása is megjelent a folyóiratnak angol nyelven, amelyet a svéd UNIMA-tagok vittek

magukkal a kongresszusokra. E folyóiratok angol nyelvű fordításához, illetve nyomtatásához az UNIMA Sweden általában támogatást kért és kapott a Svéd Intézettől. Az írás és a szerkesztés azonban ingyenes munka volt – és ma is az. Talán furcsa, más országokkal, régiókkal vagy hagyományokkal összehasonlítva, de az UNIMA Swedennek soha nem volt irodája vagy irodistája, akit az egyesület fizetett volna a munkájáért. Az egyesület részére minden munkát a tagok végeztek, ingyen. Különleges igények esetén az egyesület kérhet támogatást, utazásokra, fordításokra vagy egyéb célokra, de általában véve az UNIMA Sweden az aktivistáira és a művészeti ág iránti szeretetre alapoz. (Némi irigységgel néztünk mindig is norvégiai és finnországi barátainkra, akik gyakran szerencsésebb helyzetben vannak, ha nemzeti finanszírozásról van szó.)

AZ ÚJ ÉVEZRED: Globalizáció és az internet

A tágabb perspektívák több betekintést és kitekintést hoztak. A Dockteatern (Bábszínház), mint papíralapú fanzine nyomtatása és terjesztése egyre költségesebbnek bizonyult. A kis példányszámú, párszáz példányos, postai úton történő terjesztés egyre költségesebbnek és végül lehetetlennek bizonyult. Túl sok munka, túl sok költség. Hiteles információk, amelyek azonban csak néhány olvasóhoz jutottak el. A tagok pedig egyre inkább szerettek volna egy professzionálisabb megjelenésű folyóiratot látni. A főszerkesztő most Tomas Alldahl volt, aki korábban bábszínházi színigazgató volt, és inkább a bábszínház esztétikai és elméleti diskurzusaival foglalkozott. Ismét abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy egy kiváló szerkesztővel dolgozhattam együtt, aki 2004 és 2018 között maradt a posztján. Hosszas viták és sok tétovázás után az a döntés született, hogy a régi Dockteatern fanzinet/folyóiratot éves folyóirattá vagy évkönyvvé alakítják. Úgy tűnt, hogy ez az, amire az UNIMA Svédország a költségvetésének és az egyéni erőfeszítéseinek keretein belül képes. A folyóirat címe 2010-ről „Dockument”-re változott, ez egy szójáték vagy szóvicc a „document” és a „DOCK-teater”, azaz „bábszínház” szavakkal svédül. Ezzel az új időszakissággal összhangban az éves folyóirat is aktualizálta célját és

perspektíváját. Többnyire tematikusan dolgoztunk, egy évben csak a bábképzítőkkel készített interjúkra, másik évben a bábjáték és a tánc fejlődésére, kapcsolatára koncentráltunk. Még ha tematikus is volt, ebben az új és elegánsabb formátumú folyóiratban szerepelt néhány oldal a svédországi bábosok híreivel. Az egyik gyakran felmerülő téma a bábművészoktatás hiánya volt Svédországban – létezett, de csak időközönként, mindig nehézségekbe ütközött amiatt, hogy túl kicsi és ezért túl drága. A bábművészoktatás problémás helyzetét a skandináv országok mind megtapasztalták, habár Finnországnak szerencséje volt, mert ott már régóta folyik oktatás Turkuban. Észak-Európa országai között mindig is gyakori volt az együttműködés, eszmeccsere, többször is megjelentek koprodukciós folyóiratok – egy-egy kongresszusra készülve, vagy éppen az oktatás régi kedves témájára felfűzve.

Internetes elérés

Az új évezredben az UNIMA Sweden online tevékenysége és honlapja megváltoztatta az egyesület platformját, valamint a tagok és más érdeklődő olvasók elérésének módját. Egy weboldalnak is szüksége van szerkesztőre vagy webmesterre, és nyilvánvaló volt, hogy megváltozott az igény az egyesület rendszeres, nyomtatott folyóiratával kapcsolatban is. A sürgős híreket jobb volt a weboldalon elhelyezni, ahol mindenki számára gyorsan láthatóvá vált. Ugyanakkor: az éves folyóiratban ekkorra már magas színvonalú írások szerepeltek, valamint professzionális megjelenést kapott. Nyilvánvaló módon sokkal több olvasót érdekelne, mint csupán az UNIMA Sweden tagjait, és különösen érdekelne mindenkit, akit általában véve érdekel a színház, az előadóművészet, az opera vagy a tánc. Mint mindannyian tudjuk, a kortárs bábszínház hajlamos keveredni és vegyülni más formákkal a színpadon, így aztán a bábszínház és a más művészeti formák közötti határozott választóvonal fenntartása egyre és egyre elavultabbnak tűnt. Tomas Alldahl a 2018-as szám után lemondott a szerkesztői posztról, és pár évig bizonytalan volt a régi és nagynevű folyóirat sorsa. A legutóbbi fejlemény az volt, hogy négyoldalas részt kínált fel

a folyóirat alkotóinak a Teatertidningenben (Színházi folyóirat) és a Danstidningenben (Tánc Magazin), mindkettőjüknek több ezer olvasós megjelenése van. A négy behajtható oldalt az UNIMA szerkesztőcsoportja készítette. Még mindig tag vagyok, és mostanra nincs egyetlen felelős, úgynevezett szerkesztőnk se. (A Színházi Kritikusok Nemzetközi Szövetségében 2021-ig elnökként végzett tetemes mennyiségű nemzetközi munka miatt nem éreztem magam készen arra, hogy szerkesztőként teljes felelősséget vállaljak.) Így aztán a két folyóirat szerkesztője nagyon boldog volt, amikor kiadványuk egy részét előre megírva, szerkesztve, szép képekkel és grafikai tervezéssel ellátva megkapták, ráadásul

ingyen. Az UNIMA Sweden fizette a grafikust; a szövegeket és a szerkesztést továbbra is ingyen végezték az UNIMA Sweden igazgatósági tagjai. Úgy tűnik, hogy az olvasóknak és a szerkesztőknek tetszik ez az új DOCKUMENT, amely a színpadi művészeti ágak két legfontosabb folyóiratának mellékleteként jelenik meg. Ha nem gondolják meg magukat, valószínű, hogy ezen az úton haladunk tovább. A svédországi bábművészet történetében korábban egyszer már megváltoztak a körülmények. Lehet, hogy egy UNIMA-kiadványnak pontosan olyan rugalmasnak kell maradnia, mint az évszázadok során magának a bábművészetnek.

Fordította: Hajdú András Gergely

Dokument

DOCKTEATERN ÄR ÖVERALLT

Dockteater, figurteater eller animations-teater – kärt barn har många namn. Den samtida dockteatern är dessutom överallt och bidrar starkt till scenkonsternas samtida utveckling genom att vidga sina revir och kliva över gränserna mellan konstformer för scenen.

Dockteaterns många konstnärer arbetar i egna ensembler, men är lika ofta frilansare som gästar olika institutioner. Äldst bland svenska dockteatrar är Mario-

netteatern, yngst är Malmö Dockteater; båda är typiska modernister och exempel på den samtida dockteatern. Däremellan finns en rad äldre och yngre dockteatrar och flera generationer dockmakare.

I Sverige är de flesta inom dockteaterns skilda yrken med i UNIMA-Sverige, den svenska delen av den internationella organisationen Union International de la Marionette. Utbytet mellan länder och kontinenter är stort inom festivaler,

produktioner, utbildning och forskning. UNIMA, som hör till UNESCO:s stora familj av kulturorganisationer, samlar och bevarar också kulturarv för en av världens äldsta teaterformer, alltså aktiv i sin klassiska form i många länder i Asien och Afrika.

Här presenterar UNIMA-Sverige lite om den livliga teaterform som är samtida dockteater.

Norska Yngvild Aspeli har för sin grupp Plexus Polaire skapat en tolkning av Moby Dick för både dockor och skådespelare.

FOTO: KERSTINAALEBY/OPDAN

DOCKUMENT

UNIMA SWEDEN

Bulletins and journals through the years

UNIMA SWEDEN was founded in 1972, and for some decades an older association for puppetry existed in parallel. The initiative to create a UNIMA section in Sweden came from Michael Meschke, who had experienced the international exchange and the many advantages to be a member of both the inner and outer circles of UNIMA. The opening of international doors was very timely and adequate in the first decades of beginning globalism. To younger puppeteers and puppetry friends of the back pack generation it was quite a necessity. Finally, UNIMA Sweden after having worked in parallel with the older association, succeeded in making a union of the two. The other association was based on members becoming of a certain age, and based on private relations and friendships, more than being an open association with free access to anyone interested in puppetry.

UNIMA SWEDEN and its journal DOCKTEATERN

Since the 1980's more efforts were put into publicity, aiming to make UNIMA Sweden and puppetry as an art form known in all theatre circles and among the audiences. Personally, I became – though a theatre critic and not at all within the art of puppetry – a member of UNIMA Sweden during this decade. I had written a book together with Michael Meschke, *In Search for An Aesthetic of Puppetry* (1989), about his experiences and expertise as a puppeteer and theatre director. This made me begin to investigate in the art form of puppetry more and more and study how it relates to other performing arts, and the same year I published a children picture book on puppetry in the world. Considering my profession as a critic, a writer and a journalist, I always was involved in the work with UNIMA Sweden publications. When a more regular bulletin, with four issues a year, was established I was a member of the editorial board, sometimes even in partnership with the chief editor at that time, Margareta Lindgren, who made a deep and wide work with the journal, aiming to make it cover all Swedish puppetry artists and

puppet theatre groups. The journal had the shape of a fanzine, with no possibility for color photos. Under her editorship, the bulletin *Dockteatern (The Puppet Theatre)* enthusiastically was also publishing reports from Swedish puppeteers when on travels outside Sweden. When UNIMA Sweden took part in UNIMA congresses and festivals, it was obvious that we should try to present Swedish puppetry to the world. The membership in UNIMA International meant a wider engagement in international puppetry and deeper knowledge about both classical traditions and the development of contemporary puppetry. Three or four Swedish Councillors traveled to UNIMA Congresses in Japan, Slovenia, Croatia, Germany, Australia and China. As many as possibly could afford it, followed. Swedish puppetry theatre groups were invited to festivals and also discovered the festival in Charleville-Mézières, a treasury box for everyone interested in contemporary puppetry. It became obvious that puppetry in Sweden did keep the level in quality more than well, and some of the Swedish puppet theatres were invited to prestigious festivals. The need to present them and Swedish puppetry as a network felt serious and urgent. So on top of the four issues a year, a special edition of a journal was produced in English and was carried with the Swedish UNIMA members to the congresses. To translate and print these journals in English, UNIMA Sweden normally asked for grants from the Swedish Institute and did receive them. Writing and editing however was – and is – a work for free. Maybe strange looking to other countries, regions or traditions, but UNIMA Sweden never had an office or an officer paid for serving the association. All work for the association has been made by its members for free. For special needs the association could ask for grants, for travels, for translations or other purposes, but in general terms UNIMA Sweden is based on its activists and their love to the art form. (With some envy we have been looking to our friends in Norway and Finland who often are in more lucky situations when it comes to national funding.)

A NEW MILLENIUM : Globalisation and internet Going online

Wider perspectives brought more insight and outlook. To print and distribute the paper fanzine, *Dockteatern* (=The Puppet Theatre) proved to be more and more expensive. With a small edition of a couple of hundred copies, mailed by post proved to be more and more expensive and finally impossible. Too much work, too much costs. Qualified information, but it reached out only to few readers. And, more and more the members wished a more professional looking journal. The editor in chief was now Tomas Alldahl, himself earlier stage director within puppetry, and more into the aesthetics and theoretical discourses of puppetry. Again, I had the privilege to work with an editor of excellence, who stayed on his post from 2004 to 2018. After long discussions, and much hesitation, a decision was taken to transform the old fanzine/journal *Dockteatern* to an annual journal or an annual book. It seemed to be what UNIMA Sweden could produce within limits of budget and individual efforts. The title of the journal was changed from 2010 to "Dockument" – a pun or play with the words "document" and "DOCK-teater", "puppetry" in Swedish. With this new periodicity the annual journal also up-dated its aim and perspective. We were mostly working thematically, one year focusing on interviews with puppet makers only, another year on movement and the relation between puppetry and dance. Even if thematical this new and more elegantly shaped journal had some pages with news from the puppeteers in Sweden. One of the themes often brought up, was the lack of a puppetry education in Sweden – it has existed but only for intervals, always in difficulties of being too small and therefore too expensive. The problematic situation of the education for puppetry was shared between the Scandinavian countries, although Finland was lucky with a long lasting education in Turku. The cooperations and exchanges have always been frequent between the countries in Northern Europe, and co-produced journals occurred several times – preparing for a congress or just focusing the old and dear topic of education.

The online activities and a home page of UNIMA Sweden in the new millennium changed the platform for the association and the ways to reach out to its members and other interested readers. Also a website needs an editor or a web master, and it was obvious that the need for a regular printed journal of the association changed. Urgent news were better placed on the website, quickly visible to everyone. At the same time: the annual journal had by now a high quality level of writing and a professional look. Obviously, it would be of interest of far more readers than members of UNIMA Sweden, and in particular to anyone interested in theatre, performing arts, opera or dance in general terms. As we all know, contemporary puppetry tend to mix and mingle with other forms at stage, and the clean cut between puppetry and the art forms seemed more and more out of date. Tomas Alldahl resigned from the post as editor after the 2018 issue, and for a couple of years the destiny was uncertain of the old and renowned journal. The latest step was to offer a four page section in *Teatertidningen* (*The Theatre Journal*) and *Danstidningen* (*Danze Magazine*), both journals with editions of several thousands readers. The four in-fold pages were produced by the UNIMA editorial group. I am still a member and by now we do not have one single responsible, called editor. (Due to much international work in the International Association of Theatre Critics as president until 2021, I did not feel ready to take the full responsibility as editor.) This way the two journal's editors were quite happy receiving a section of their publications written, edited and with nice photos and graphic design – all for free. UNIMA Sweden payed the graphic designer; texts and editing was still for free work by members of UNIMA Sweden from the board. Readers and editors seem to be pleased with this new DOCKUMENT as an in-folder in the two most important journals for the art forms of the stage. If they do not change their minds, it is likely that we continue this path. Conditions has changed earlier in the history of puppetry in Sweden. Maybe an UNIMA publication has to stay as flexible as the art form of puppetry itself has been through the centuries.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITORS, EDITORIAL STAFF

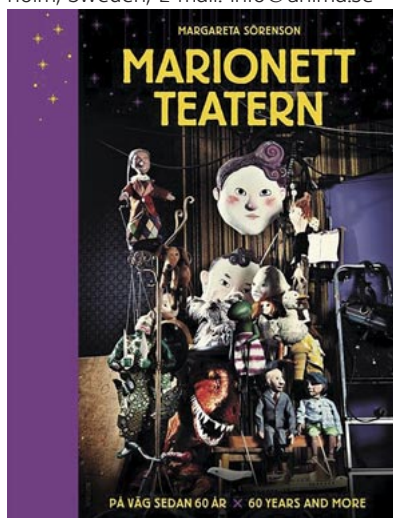

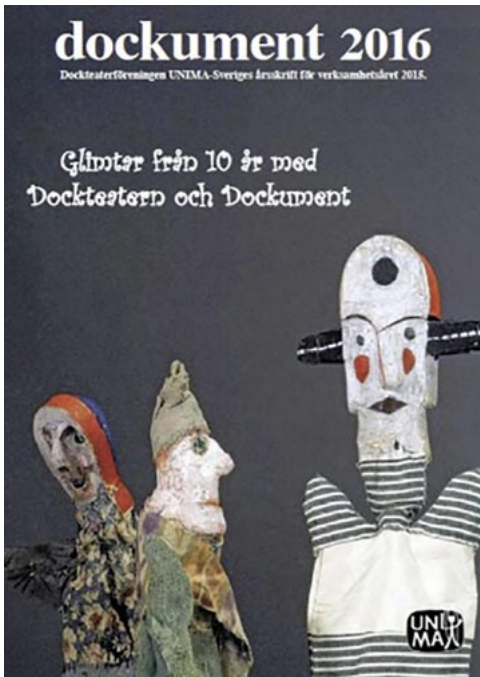
MARGARETA SÖRENSEN író, szerkesztő DOCKUMENT/SVÉDORSZÁG

Tánc- és színházkritikus, valamint a bábművészet iránt kiemelten érdeklődő író. Számos könyvet írt erről a művészeti formáról Svédországban; a következők vannak angolra lefordítva: *A bábszínház esztétikája nyomában* (Michael Meschkével együtt, 1989); *...csak zsinórhúzás – A Marionette Színház 40 éve* (1998); *Egy nagyszerű kis színház – 30 év a Tittut Bábszínházzal* (2008); *Egy még nagyszerűbb kis színház – 40 év a Tittut Bábszínházzal* (2017); *A Marionetteatern – 60 év és még tovább* (2020); Margareta Sörenson a svédországi bábművészetről szóló szövegekkel is közreműködik a WEPA-ban és számos előadóművészeti folyóiratban; tagja az UNIMA Nemzetközi Kutatási Bizottságának. 2021 óta a Színházi Kritikusok Nemzetközi Szövetségének tiszteletbeli elnöke, az egyesület elnökeként eltöltött hét év után.

MARGARETA SÖRENSEN writer and member of the editorial group BIOGRAPHY / SVERIGE

The dance- and theatre critic and a writer with a special interest in puppetry. She wrote several books on the art form in Sweden; these are in English: *In Search of Aesthetics for the Puppet Theatre*, together with Michael Meschke (1989); *...are but tugs on strings – The Marionette Theatre over 40 years* (1998); *A Great Little Theatre – 30 years with Tittut Puppet Theatre* (2008); *An Even Great Little Theatre – 40 years with the Puppet Theatre Tittut* (2017); *Marionetteatern – 60 years and more* (2020); Margareta also contributes with texts on puppetry in Sweden in WEPA, and in numerous journals on performing arts; she is a member of the Research Commission of UNIMA International. Margareta is honorary president of the International Association of Theatre Critics since 2021 after seven years as president of the association. You can reach us at the following address: UNIMA-SWEDEN, P.O. Box 161 98, SE-103 24 Stockholm, Sweden; E-mail: info@unima.se

Anke Meyer

DOUBLE – BÁB-, FIGURA- ÉS TÁRGY- SZÍNHÁZI MAGAZIN

NÉMETORSZÁG / GERMANY

A *double* Báb-, Figura- és Tárgyszínházi Magazin a báb-, a figura- és a tárgyszínház területein gyűjtött, sokéves tapasztalattal rendelkező színházi kritikusok, alkotók, szervezők, valamint színháztudósok alapították 2004-ben. Az indíték e speciális színházi szaknyelven folytatott alapos újságírói megvitatásnak az igénye, illetve az a törekvés volt, hogy e műfaj sajnálatos módon inkább alulreprezentáltak mondható, köztudatban élő képét összhangba hozni a kortárs német és nemzetközi bábszínházi színtér tényleges művészeti értékével és jelentőségével. A neves berlini *Theater der Zeit* folyóirat és kiadó (kiadóként), a Figuraszínház és Bábjátékművészet Német Fóruma (a kiadásért felelős intézményként), és egy figuraszínházi magazin rendszeres összeállítására kész független szerkesztői gárda (szerkesztőkként) készsége együttműködése ritkán adódó lehetőséget teremtett arra, hogy a bábszínházról a színház óriási halmazába sorolható valamennyi testvérművészet kontextusába állítva adjunk hírt, még hozzá széles olvasói közönség számára hozzáférhető módon. Az első *double* magazin 2004 májusában készült el a havi rendszerességgel megjelenő *Theater der Zeit* (TdZ) előfizetői példányának mellékleteként. Így olyan olvasókhoz is eljutott, akik nem kimondottan a bábszínház vagy a dolgok színháza, hanem általában a színház, a tánc és a zene iránt érdeklődnek, s akik a *double* révén nyerhettek rendszeres és hozzáértő betekintést ebbe a dinamikus fejlődő színházi szcénába. A valamennyi németajkú nyelvterületet felölelő színházszakmai élet széles spektrumát átfogó szaklapként működő TdZ mutatós mellékleteként a *double* így fennállása óta hozzájárulhat ahhoz, hogy a „nagy” színházak körében a „bábszínház” méltó elismerést nyerjen – vagy ennél talán óvatosabban fogalmazva: nyerhessen. Hiszen ez a feladat olyannyira nem gyerekcipő, amelybe még felnőttkorban is aligha

adódna kötelezően belelépni. A *Theater der Zeit* előfizetői körén kívül eső potenciális olvasók – különös tekintettel a bábszínházi szcéná szakmai közönségére, valamint egyéb művészekre – elérése érdekében létrehoztunk egy „Kicsi Előfizetési Csomagot”. Ezáltal kezdettől fogva lehetőség volt arra, hogy az évi két alkalommal (áprilisban és novemberben) megjelenő *double*-t az „anyalap”, vagyis a TdZ mindenkor aktuális számához mintegy ráadásaként megkapja az előfizető. A *double* egyes számai, valamint digitális változatai a *Theater der Zeit* Kiadó honlapján is hozzáférhetőek. A honlapon minden szám tartalomjegyzéke, a szerkesztői előszava, illetve a szerzőkről közétett információk is megtalálhatóak, sőt, bizonyos cikkek el is olvashatóak. Egy tisztán digitális folyóirat létrehozását (amit számos lap megvalósított már) a *double* esetében egyelőre nem tervezzük. A *double* Báb-, Figura- és Tárgyszínházi Magazin tehát a továbbiakban is a klasszikus – habár az eredeti fekete-fehérről időközben már színes fotókra cserélt –, változatlanul Robert Voss grafikus munkáját dicsérető nyomtatott formában jelenik meg. Nem csak azért, mert az olvasók az interneten való szörfölés egészen különböző érzéki tapasztalatai mellett az olvasás kézbevehető, tapintható dimenzióját is értékelik a lapozgatás során. Hanem azért is, mert egy nyomtatott médium tematikus tartalmai egészen másként szervezhetőek, és mert a kinyomtatott oldalak egybekötött kötegei – legalábbis bizonyos időre – megkönnyítik a gondolati koncentrációt (nem úgy, mint a bekezdésről bekezdésre tovaillelő görgetés). Ez eleget tesz a *double* eredeti koncepciójának is, amely szerint megpróbálunk egy-egy számon belül, annak különféle rovataiban a rögtönzöttől a komoly fajsúlyúig terjedő tartalmakat elhelyezni. A címadással a báb- és figuraszínház nagy témáinak egyikére való teljes mértékben

kéttérmű utalás volt a szándék: a párhuzamos világokra és szimulákrumokra, a hasonmásokra és tükörképekre, valamint azok filozófiai és pszichológiai feltevéseire, illetve feltételezéseire. A címadó „double” szó egyszerre utal egy színház ábrázoló követelményeire, amelyben a játékos és figura – a test és a „double” – kapcsolatának folyamatosan az újragondolás és felül/vizsgálat tárgyát kell képeznie. Az emberi előadó és a dolgok, bábok, valamint anyagok viszonyára való rákérdezéssel a játékost, valamint a dramaturgját illető dilemmák vetődnek fel, amelyek a legkülönbözőbb színházi megjelenítésmódokhoz vezethetnek: a bábjátékos és a báb, valamint egy, a klasszikus marionettszínházban megfigyelhető, mozgatott és mozgatott között fennálló tiszta, egyértelmű hierarchia szféráinak jelentős szétválasztásától egészen a tárgy- és anyagszínház különféle változataiig, amelyekben a tárgyi világ sajátos dinamikája kerül előtérbe, ahol az előadó aláveti magát az anyagnak és játékospartnerként teret ad a véletlennek. Ehhez hozzáadódnak azok a – 2020-as és 2021-es pandémia-évek alatt kényszerűen alkalmazott és egyre tökéletesebbre fejlesztett – „virtuális” avagy online formá(tum)ok, amelyek eszköztára egyfajta rokonságot mutat a dolgok színházával. A *double* a bábokkal, figurákkal, tárgyakkal és anyagokkal operáló kortárs színház ily sokszínűséget mutató valamennyi megjelenési formájára érkező reflexiónak kíván platformot teremteni. Legfőbb szándékaink között szerepel mindemellett továbbra is a műfaj művészi fejlődésének monitorozása – az, hogy reflektáljunk rá, és ezáltal közvetlenül visszahassunk a szcénára. Egy „másik” színházról – a dolgok színházáról – annak saját(os) művészi-gyakorlati, filozófiai, tudományos és irodalmi szempontjait szem előtt tartva kívánunk információkat nyújtani és vitákat, eszmecsereket generálni. Konkrét tematikus fókuszokat jelölve ki ország-specifikusan foglalkozunk aktuális ügyekkel és kérdésekkel: esszéket és kritikákat, rendezőkkel, dramaturgokkal vagy bábkészítőkkel folytatott beszélgetéseket teszünk közzé. Ehhez kapcsolódnak az elmúlt félév során az aktuális fesztiválokról, rendezvényekről, kiállításokról és kiadványokról/publikációkról készült beszámolók is. A szerkesztőség kezdettől fogva

különös figyelmet fordított a magazin nemzetközi irányultságának fenntartására, mindenekelőtt a báb- és tárgyszínház területén fellelhető nemzetközi együttműködésekre. Ez csak úgy lehet következetes, hogy minden egyes szám tartalmaz egy aktuális nemzetközi fesztivál-naptárat is, a témához kapcsolódó cikkek alaposan és részletekbe menően bontják ki a mondanivalót, a rovatokat pedig angol nyelvű összefoglalók követik; továbbá, hogy 2012 óta rendhagyó módon angol, francia és olykor spanyol nyelvű esszék eredeti nyelven (és nem fordításban) kerülnek be a lapba. A *Loutkár* (lásd a *double* 2009/7-es és a *Loutkár* 5/2010-es együttműködésben megvalósult különszámát), az Art Limes, az UNIMA Világkongresszus 2008-as különszáma, valamint a többek között angol, francia, japán, lengyel, cseh, magyar, iráni és amerikai folyóiratokkal folytatott kiadványcsereprogram ezt a célt szolgálják. Ami a *double* szervező(ő)di struktúráját, valamint a munkakörülményeit illeti, az minden bizonnyal hasonlít ahhoz, mint ami sok más ország figuraszínházi szaklapjairól is elmondható. Habár van egy szerkesztőiroda Bochumban, a szerkesztők azonban Németország különféle pontjain – ha nem épp külföldön – bábszínházak és bábmúzeumok, figuraszínházi produkciós helyszínek vagy színháztudományi intézetek munkatársaiként élnek és dolgoznak Münchenben, Berlinben, Stuttgartban, Stockholmban. A szerkesztőségi munka a *double* esetében ráadásul amolyan tiszteletbeli pozícióként, önkéntes alapon működik; míg a megjelentett szövegekért csekély honoráriumi fizetség jár. Egy ilyesféle, speciális profillal rendelkező lap másként nem is volna fenntartható. Mégis, az évek során szerzők, szerkesztők, illetve vendégszerkesztők egész családja nevelkedett ki belőle, akik kivétel nélkül magas színvonalú szakmaiságról tanúskodnak, és számuk egyre csak nő – ami azt jelenti, hogy a folyóirat egyszersmind újságírói tehetségek felfedezőjeként szolgál a bábszínház számára. Élharcosai pedig – a fiatal bábszínházi alkotók – hozzáértő visszajelzéseket adnak-kapnak saját produkcióik esztétikai és tartalmi minőségének továbbfejlesztését illetően éppúgy, mint a színház- vagy egyéb művészetekre vonatkozóan. Ebben a tudatban rendezzük

meg évi egy-két alkalommal a „double-diskurzus” című beszélgetéssorozatot, amelynek során a műfaj, valamint annak alakulását illető aktuális kérdéseket járunk körül, általában közülük is azokat, amelyek a beszélgetést éppen vendégül látó fesztiválon a bemutatott előadások mentén hangsúlyosan felvetődnek. (Mivel ezeket a beszélgetéseket a *double* szerkesztői készítik elő és moderálják, fesztiválokra szerveződnek, ott kapnak helyet.) Az ezidáig lebonyolított kilenc *double*-diskurzus podcast formájában visszahallgatható a *double* színházi magazin weboldalán (www.double-theatermagazin.de). Némely beszélgetést (a harmadikat és a negyediket) angolul, a nyolcadikat pedig részben angolul folytattuk. A tizedik *double*-diskusszióra 2022 májusában, a bochumi FIDENA fesztiválon került sor. Jelenleg a lap 45. számának összeállításán dolgozunk; a tematikus fókusz ezúttal a színházi aspektusaira helyeződik. Csatunk pedig ismét megújuláson megy keresztül, új szerkesztők érkeznek, és hozzák magukkal önnön – újat ígérő – látásmódjukat, kérdező-, valamint hangsúly kijelölő hajlamaikat és mechanizmusait. De velük együtt is változatlanul azon vagyunk a szerkesztőségben, ami eredeti elképzelésünk is volt, hogy a *double* magazinnal a művészet fejlődését szolgáljuk és a figuraszínházat támogassuk – többek között azért, hogy újra és újra egy kritikus, termékeny együttgondolkodásra invitáljunk a műfaj előzményeinek és művészeti eredményeinek értő megvitatásával.

DOUBLE, 2021. ÉVFOLYAM ÖSSZEFOGLALÁSA **43 (2021/1.) KORLÁTOK/NÉLKÜLISÉG**

– Hozzáférések a figuraszínházhoz

Korlátoknélküliség – nem létezik! És ez így igaz. Korlátok nélküliség nem létezik sem nyelvtanilag (egyes számban a maga „belső” összefüggéseiben értjük a kifejezést), sem pedig tartalmilag. Hiszen mi az, ami az életben ténylegesen akadálymentes és hozzáférhető lehet egyáltalán? Az itt használt neologizmusban megbúvó utópia azt a tényt hivatott vizualizálni, hogy ahány ember él (a maga különféle szükségleteivel), annyi akadályba ütközik. Az első lépés, amelyet korlátaink csökkentése

érdekében tehetünk, hogy felismerjük és elismerjük azokat akként, amik. Egyedül az akadályok tudatos észlelése az, ami lehetővé teszi, hogy mintegy szelektálva, céltudatosan kerekedjünk felül rajtuk, és akár – produktívan megközelítve – felhasználható alkalmakká formáljuk őket. A *double* folyóirat aktuális száma változatos (többek között társadalmi, esztétikai és infrastrukturális) kontextusokban vizsgálja a mindannyiunk elé gördülő akadályokat, és azt igyekszik igazolni, hogy a bábszínház a maga különös módján képes perspektívát kínálni, lehetőségeket nyitni az efféle nehézségek leküzdésére. A bábszínház történetét tárgyaló kitérőjében Mascha Erbeling a műfaj helykeresésének, és ennek megfelelően hozzáférhetőségének az idők során megfigyelhető változásait követi végig. André Studt arról ír, hogyan képes a kultúraoktatás valamely kínálata olykor a kívánttól eltérő fordulatot venni és más utat bejárni, továbbá arról is, hogy milyen következtetések vonhatók le mindebből. A *double* szerkesztőségéből Valeska Klug reflektál a művészeti finanszírozások sikeres voltára, míg Kati Loch a drezdai bábszínházi gyűjtemény áthelyezésére vet egy pillantást és a (már előadott, illetve kijátszott) bábszínházi előadások múzeumi kiállításának kihívásait ismerteti. A drezdai tjtg-ben [theater junge generation (magyarul: fiatal generáció színházal)] folytatott beszélgetés arra mutat rá, hogy egy-egy inkluzív ajánlat, mint amilyen például a jelnyelv-értelmezés vagy az élő audió lejátszás lehet, amolyan magától értetődő dolgokként illeszthetők be a színházba. Egy angol nyelvű esszében Emma Fischer arról számol be, hogyan segítette őt a bábjáték a maga speciális kelléktárával önnön fizikai korlátosságának megértésében, amelyből azóta az alkotáshoz szükséges lendületet nyeri nem csupán esztétikai, de társadalompolitikai értelemben is. Az aktuálisan megjelölt téma köszön vissza a szám egyéb cikkeiben is: a 9. *double*-diskurzusról és az annak apropóján készített báb-podcastról szóló tudósításban arra kérdezzük rá, miként is beszélhetünk bábszínházról úgy, hogy az megfoghatóbbá és láthatóbbá váljon. Komoly korlátokkal kellett szembesülniük a 2020-ban kezdődő korona-idők fesztiválszervezőinek is, akik müncheni és berlini

rendezvények kapcsán mesélnek küzdelmeikről. Átpillantunk egyes országok határain túra is: többek között az ukrainai politikai bábjátszás, valamint egy izraeli filmszeminárium kulisszái mögé. A *Swiss Window* (Ablak Svájcra) rovatunkban svájci kollégáink bemutatják a weboldalt, amely a helyi bábszínházi szcéna számára egy új kapcsolati háló kialakításának platformjával szolgál.

double 44 (2021/2.) RENDEZŐI POZÍCIÓ? A szerzőség és a külső szem tekintete között

E szám gondolati fókusza egyszerűen megragadható a következő szlogennel: „rendezni annyit, mint kérdőjeleket tenni”. A rendezés követelményeire, jelentőségére, társadalmi és politikai dimenzióira vonatkozó kérdések az egyes produkciók során alakuló művészi profilképzés mentén egyre sürgetőbbekké válnak. Ez ugyanis nem csak a színházi (üzleti) életben fennálló hierarchiák (visszaélései) kapcsán folyó szélesebb, nyilvános párbeszéddel jár kéz a kézben, hanem a dolgok színházának színpadán megmutatkozó esztétikai vonásokkal, valamint azokkal a dinamikus változásokkal is, amelyeken szüntelenül keresztül megy. A nyitócikkben André Studt vázolja föl a különféle kortárs rendezői pozíciók kapcsolódási pontjait a történeti avantgárdhoz, valamint a színházi dolgozók (munkás)osztályának kialakulását, majd mintegy második hozzászólásként Joachim Fleischer ragyogó művészi és rendezői munkássága kapcsán kérdez rá a „a produkció rendezője” és a „produkciók kísérője” pozíciók között feszülő lényegi különbségekre. Meike Wagner a dolgok színházára specializálódó rendezői képzés követelményeiről

beszélget a „Vizuális Színház és Bábművészet” (Stuttgarter Zene- és Előadóművészeti Egyetem), illetve a „Kortárs Bábművészet” (Berliner Ernst Busch Előadóművészeti Egyetem) szakok oktatóival. Moritz Sostmann bábművész a Kölni Színház házirendezőjeként reflektál saját munkájára, Annika Gloystein pedig a rendezői terheléssel (sic!) próbál kapcsolatot teremteni. Sabine Leucht Jan-Christoph Gockel rendezőt, valamint Micheal Pietsch bábtervezőt és előadót kérdezi az együttműködésen alapuló munkafolyamatokról, poszt-koloniális kontextusban felvontatott bábokról, illetve a rendezés szerepéről. Franz Schrörs első online produkciója apropóján osztja meg gondolatait a számítógépes játékok alapjául szolgáló programozás és a rendezés között fellelhető analogiáról. A tematikus szekció Catherine Poher francia/dán rendező önnön alkotói elvein történő futólagos áttekintésével zárul. E szám második része számos olyan szöveget tartalmaz, amelyek a különféle digitális formátumokkal foglalkoznak – beszámolva például az ezúttal online megrendezett erlangenit, vagy a bázeli BAFF Nemzetközi Figuraszínházi Fesztiválok „digitális kiadásairól”. A new-delhi bábművész és színházi alkotóval, Anurupa Roy-jal *The Girl in the Pink Frock* (Lány rózsaszín köpenyben) című projektjéről folytatott beszélgetés a lezárás alatti időszak kreatív folyamataiba nyújt betekintést. A *double* jelen számát a 2021 augusztusában eltávozott Manfred Wegnernek ajánljuk, aki színháztudósként sok egyéb mellett e lap megalapításához is hozzájárult.

Fordította: Goda Móni

DOUBLE – MAGAZIN FÜR PUPPEN-, FIGUREN- UND OBJEKTTHEATER

GERMANY

Abstract: The magazine *double*, founded in 2004, provides a platform for reflecting on the multi-faceted genres of contemporary puppet and object theatre. This journal provides critical perspectives on aesthetic, philosophical, scientific and cultural policy aspects of the “theatre of things.”) Each issue offers a special issue section, followed by reviews, reports and news of the German and international puppetry scene, as well as an international festival calendar. The *double* is written in German, but the editorial and main articles are complemented by English summaries, and some issues (from no. 26 on) feature an essay in English, French or Spanish.

The *double* is produced by volunteer editors. In their main professions, they work as dramaturges, theater scholars, theater managers or curators throughout Germany and even abroad. *double*'s publisher is the German Forum for Puppet Theatre. *double* is released twice a year. Back and current issues as well as subscriptions are available on the website of the publishing house *Theater der Zeit*. www.theaterderzeit.de/archiv/double/ On our own *double*-homepage you will find an index of the contents and editorials in each issue (with an English summary), as well as podcasts of our panels “double-Diskurs” – of which two are in English. www.double-theatermagazin.de

The trade journal *double – Magazin für Puppen-, Figuren- und Objekttheater* was founded in 2004 by critics, theater scholars and organizers with many years of experience in the field of puppet, figure and object theater. The journal was begun to address the need for a profound journalistic examination of puppetry's special theatrical language as well as to bring the genre into the public eye in a way that is more line with the actual artistic significance of the contemporary German and international puppet theater scene. The willingness of the renowned magazine *Theater der Zeit* in Berlin

and the publishing house of the same name to publish a puppet theater magazine and to do so in cooperation with the German Forum for Puppet Theater and Puppetry Art as publisher and an independent editorial team offered a unique opportunity to place the media discussion of puppet theater in the context of all its sister theater arts and to reach a wider reading audience. In May 2004, the first issue of *double* was sent out along with subscribers' copies of the monthly magazine *Theater der Zeit* (*TdZ*). From that time on, readers who were generally interested in drama, dance and musical theater, but not specifically in puppet theater or the Theater of Things also received a regular and insightful look into this dynamically developing theater scene. Distributed throughout the German-speaking world as an attractive supplement to the theater journal *TdZ*, *double* has thus contributed to a more thorough understanding of “puppet theater” – or perhaps more cautiously how it can develop – even on the periphery of the established “big” theater. This continues to be a daunting task even after 18 years. In order to reach interested parties outside the *Theater der Zeit* subscriber base, especially artists and professionals in the puppet theater scene, a “small subscription” was invented. From the beginning, it was possible to subscribe separately to the two *double* issues per year (April and November, each with the corresponding issue of the “mother journal” *TdZ* as a bonus). In the meantime, it is also possible to obtain *double* single issues and digital versions via the website of the publisher *Theater der Zeit*. There you will also find selected articles in addition to the contents, editorials and information on the authors in each issue. However, there are no plans to convert *double* into a purely digital magazine, as some magazines have done. *double – Magazin für Puppen-, Figuren- und Objekttheater* will therefore

continue to appear as a print edition in a classically simple layout, which has now has color as well as black-and-white photos and is designed by graphic artist Robert Voss. Readers appreciate the haptic part, the sensual experience of reading and turning pages, which is quite different from surfing the Internet. And they also because the way thematic references can be organized differently in a print medium. It is easier to select and read the printed pages on a desired topic than it to swipe or scroll from section to section. This accommodates the conceptual approach of *double*, which attempts to create tangible associations between the articles in different sections of an issue. The title *double* is intended to refer to one of the major themes of puppet and figure theater: parallel worlds and simulacra, doubles and mirror images, and their philosophical and psychological assumptions and preconditions. The double in the title also refers to the performance requirements of a theater in which the relationship between player and figure – between body and “double” – must be constantly reconsidered and re-examined. This questioning of the relationship between the human performer and things, puppets and material is accompanied by playful and dramaturgical decisions that can lead to very different theatrical manifestations. These range from the clear separation of the spheres of puppeteer and puppet in a clear hierarchy of dominance, as in classical puppet theater, to variants of this theme in the object and material theater; here, in the momentum of the object world is in the foreground, while the performers expose themselves as co-players in the material and chance of the given space. In addition, there are the “virtual” or online formats, which were further developed in the pandemic years 2020 and 2021, and which sometimes show a kinship to the theater of things. *The double* wants to provide a platform for reflection on these diverse manifestations of contemporary theater with puppets, figures, objects and material. At the same time, it remains our concern to observe and consider the artistic developments of the genre and thus to have a direct impact on the scene. We

want to inform and discuss a “different” theater – the theater of things in its artistic-practical, philosophical, scientific and literary aspects. This is put into practice with thematic focal points and featured countries, with essays and reviews, conversations with directors, dramaturgs or puppet designers. In addition, there are reports on current festivals, conferences, exhibitions and publications from the past six months. From the magazine’s beginning, the editors have paid special attention to its international orientation, especially to international collaborations in puppet and object theater. It follows that each issue contains a current international festival agenda, and that there are detailed English summaries for thematic articles. In addition, since 2012, English, French or sometimes Spanish essays have been published at irregular intervals in their original language. The cooperation with *LOUTKÁŘ* (special issues *double* 17/2009 and *Loutkář* 5/2010), with *Art Limes*, the special issue on the occasion of the UNIMA World Congress 2008 and the publication exchange with journals in England, France, Japan, Poland, the Czech Republic, Hungary, Iran or the USA also reflect this intent. The organizational structure and working conditions of *double* is probably comparable to the conditions for puppet theater magazines in many countries: There is an editorial office in Bochum, while the editors live and work all over Germany and abroad. They are employees of puppet theaters and puppet theater museums, production houses for puppet theater or institutes for Theater Studies in Munich, Berlin, Stuttgart or Stockholm. The editorial work of *double* is still done on a voluntary basis, but a small fee is paid for text contributions. There is no other way to produce this special journal. Nevertheless, over the years a core of authors, editors and guest editors has grown, all demonstrating a high level of professional competence. The magazine has thus become a place for the discovery of journalistic talent in the puppet theater. Young puppet theater makers are just as dependent on expert feedback for the further development of aesthetic and content-related qualities of their productions as they are in theater or other artistic genres. With this in

mind, we also organize a *double discourse* once or twice a year, a series of discussions on current issues in the genre or on emerging developments at various host festivals. These discussions, which are prepared and moderated by *double* editors, take place at festivals. All ten *double discourses* can be listened to as podcasts on the *double-theatermagazin.de* website. Some discussions were held in English (Discourse 3 and 4) or partially in English (Discourse 8). The 10th *double-discourse* took place in May 2022 at the Festival Fidena in Bochum. We are currently working on the 45th issue of *double*; its thematic focus investigates the theatrical aspects of “material”. Our team for this issue has been rejuvenated with new editorial talent bringing their perspectives, questions and focal points. What all members of the editorial team still have in common is the original intention: to serve the development of the arts with the magazine *double* and to promote puppet theater by repeatedly inviting a critical, productive examination of premises and artistic results in the genre.

SUMMARIES OF DOUBLE, VOLUME 2021

double 43 (1/2021) – BARRIERSIFREE

– Access to figure theatre

Barriers-free – doesn't exist! That's right. Neither linguistically (in the singular we know the term in an inclusive context), nor in terms of content. For in life, what is really free of barriers and accessible to all? The utopia in our neologism tries to visualize the fact that there are as many different barriers as there are people with different needs. The first step to fewer barriers is to recognize them as such. For it is only the conscious perception of obstacles that makes it possible to selectively overcome them and transform them into productive accessible opportunities. This edition pins down barriers in various contexts (for example, social, aesthetic, or infrastructural), and makes clear that puppet theatre can offer perspectives for overcoming such hurdles in its own specific way. In her excursion into the history of puppet theatre, Mascha Erbelding shows how the self-positioning and thus the accessibility of the genre has changed over

time. André Studt describes how an offer of cultural education can sometimes take different paths than desired, and what conclusions can be drawn from this. From a *double perspective* Valeska Klug reflects on successful access to arts funding, while Kathi Loch takes a look at the relocation of the Dresden Puppet Theatre Collection Dresden and describes the challenges of exhibiting (performed and finished) puppet theatre in the museum. A discussion at the *tjg*. Dresden points out that inclusive offers such as sign language interpretation and live audio description can be introduced into the theatre as a matter of course. In an essay in English Emma Fisher describes how puppetry helped her to understand her own physical disability in a special way and that since then she has not only gained aesthetic, but also sociopolitical agency from it. The theme of this issue also comes up in other articles: With a view to the 9th *double discourse* and a puppet podcast, we ask how we can actually talk about puppet theatre and thus make it more tangible and visible. The barriers faced by festival makers in 2020 in Corona times are reflected in the articles on the festivals in Munich and Berlin. We also look beyond the country's borders at political puppetry in Ukraine and playful film tutorials from Israel. In the *Swiss Window* our Swiss colleagues introduce a website that aims to create a new network for the Swiss puppet theatre scene.

double 44 (2/2021) DIRECTING? – Between authorship and an outside view

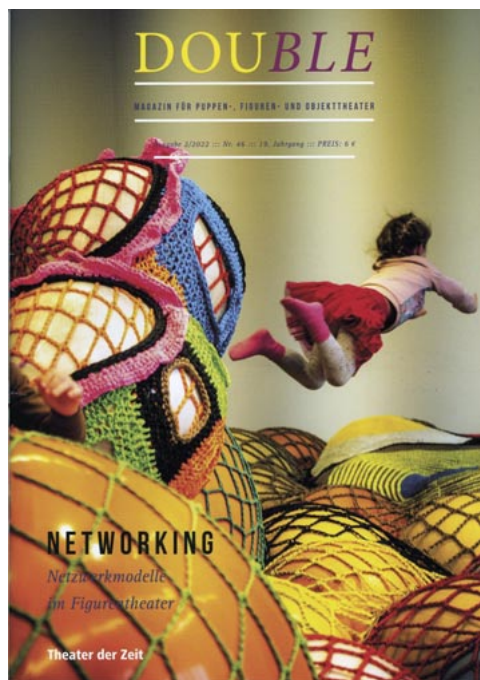
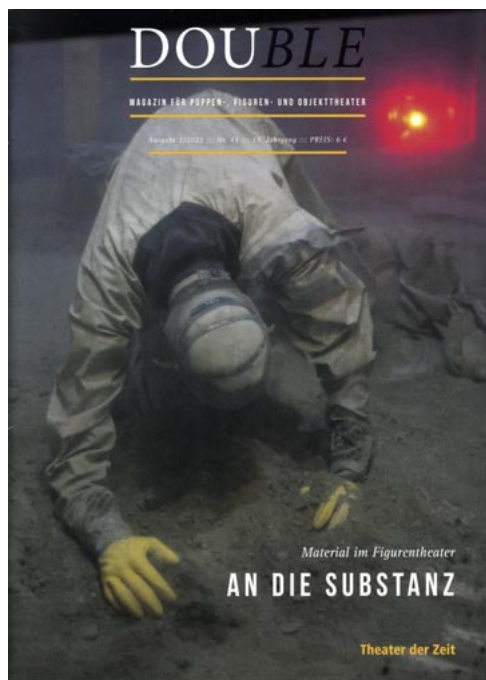
Our main preoccupation in this issue can simply be reduced to the slogan “Directing: Question Marks”. For fundamental questions about the demands, the significance, the social and political dimensions of directing are becoming more and more urgent, alongside the aspect of artistic profiling in the specific production processes of puppet theatre. The former not only goes hand in hand with the broad discussions on (the abuse of) hierarchies in the theatre business, but also with the aesthetic features that reveal themselves in staging a theatre of things, and the dynamic

changes it is currently undergoing. In the opening text André Studt traces lines of connection from various contemporary directing positions to the historical avant-garde and the beginning of the division of labour in theatre, and in a second contribution he questions the light artist and director Joachim Fleischer about essential differences between “directing” and “accompanying productions”. Requirements for a director’s training for a theatre of things are the subject of a discussion by Meike Wagner with professors from the degree courses “Visual Theatre and Puppetry” (University of Music and the Performing Arts Stuttgart) and “Contemporary Puppetry” (University of Performing Arts Ernst Busch Berlin). The puppeteer and director Moritz Sostmann reflects on his work as in-house director at Schauspiel Köln and Annika Gloystein tries to make contact with a directing bear (sic!). Sabine Leucht talks to director Jan-Christoph Gockel and puppet designer and performer Micheal Pietsch about cooperative working

processes, puppets in a postcolonial context and the role of directing. On the occasion of his first online production, Franz Schrörs reflects on analogies between writing computer game programmes and directing. The thematic section ends with a cursory overview of her working principles by French/Danish director Catherine Poher. The second part of this issue includes a number of texts dealing with digital formats, for example reviews on the digital edition of the International Figure Theatre Festival in Erlangen and on BAFF International Figure Theatre Festival in Basel. A discussion with the puppeteer and theatre-maker Anurupa Roy from New Delhi about her project “The Girl in the Pink Frock” delivers insight into a creative process during the lockdown. This issue of *double* was dedicated to the *double* co-founder and theatre scholar Manfred Wegner, who passed away in August 2021.

Translated by: Deborah Marshall

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

ANKE MEYER főszerkesztő **DOUBLE / NÉMETORSZÁG**

Anke Meyer M. A. (1954, Bochum) irodalomtudományból szerzett diplomát, majd önálló színházi produkciókat hozott létre és mintegy húsz éven át volt a bochumi székhelyű Figuraszínház és Bábjátékművészet Német Fórumának munkatársa. Jelenleg szabadfoglalkozású szerzőként, dramaturgként és színpadi alkotások, valamint rövidfilmek kurátoraként tevékenykedik. A *double* Báb-, Figura- és Tárgyszínházi Magazin szerkesztőségének tagja a lap 2009-es alapítása óta. Tanított többek között a Hildesheimi Egyetemen, valamint a Braunschweigi Képzőművészeti Főiskolán (báb-/tárgyszínház dramaturgiája, scenikai kutatás), 2011 óta pedig a stuttgarti Zenei és Előadóművészeti Főiskola Figuraszínházi képzésének oktatója. Fotó: Anjelika Conrad

A double szerkesztőségének tagjai (2022-ben):

Mascha Erbeling, Annika Gloystein, Anke Meyer, Christina Röfer, Katja Spiess, Tim Sandweg, Prof. Dr.

Meike Wagner – double-theatermagazin.de; A double folyóirat külső munkatársai, konzulensek: Sivia Brendenal, Prof. Christoph Lepschy, Prof. Dr. Gerd Taube; Grafika: Robert Voss, Halle; A kiadásért felel: Deutsches Forum für Figurentheater und Puppenspielkunst e.V., Bochum – www.fidena.de; Kiadó: Theater der Zeit, Berlin – www.theaterderzeit.de/archiv/double/; A szerkesztőség tagjai az alapítás évében (2004): Silvia Brendenal, Christoph Lepschy, Anke Meyer, Katja Spiess, Gerd Taube, Meike Wagner, Manfred Wegner; Vendégszerkesztők (2004-től 2022-ig): Beate Absalon, Stefan Bláske, Christian Bollow, Annette Dabs, Michael Isenberg, Sebastian Köthe, Dr. Kathi Loch, Nina Malíková, André Studt, Anna Teuwen, Almut Wedekind;

ANKE MEYER editor in chief **BIOGRAPHY / GERMANY**

Anke Meyer M.A. (1954, Bochum) earned a degree in literature and went on to produce independent theatre productions. For about 20 years, she worked for the German Forum for Puppet Theatre and Puppetry. She is currently working as a freelance author, dramaturg and curator of stage productions and short films. She has been a member of the editorial board of *Double*, Puppet, Figure and Object Theatre Magazine, since its first publication in 2009. She has taught at the University of Hildesheim and the Braunschweig College of Fine Arts (dramaturgy of puppet/subject theatre, scenic research) and since 2011 has been a lecturer at the Stuttgart College of Music and Performing Arts in the field of Puppet Theatre.

Editorial team double (as of 2022):

Mascha Erbeling, Annika Gloystein, Anke Meyer, Christina Röfer, Katja Spiess, Tim Sandweg, Prof. Dr. Meike Wagner – double-theatermagazin.de; Advisory board double: Sivia Brendenal, Prof. Christoph Lepschy, Prof. Dr. Gerd Taube; Graphic design:

Robert Voss, Halle; Publisher: German Forum for Figure Theater and Puppetry, Bochum – www.fidena.de; Publisher: *Theater der Zeit*, Berlin – www.theaterderzeit.de/archiv/double/

Founding editors 2004: Silvia Brendenal, Christoph Lepschy, Anke Meyer, Katja Spiess, Gerd Taube, Meike Wagner, Manfred Wegner; Guest editors 2004–2022: Beate Absalon, Stefan Bläske, Christian Bollow, Annette Dabs, Michael Isenberg, Sebastian Köthe, Dr. Kathi Loch, Nina Malíková, André Studt, Anna Teuwen, Almut Wedekind

New editor in chief at double-magazine in 2023: Christofer Schmidt has informed us about his double contact details as follows.

Email for notes, the festival calendar, publication exchange and organisational matters: redaktionsbuero@double-theatermagazin.de

Email for the double editorial team: mail@double-theatermagazin.de

Postal address: Redaktion double – Deutsches Forum für Figurentheater und Puppenspielkunst, Hattinger Str. 467, 44795 Bochum

Telephone number (from Monday to Thursday between 10 a.m. and 4 p.m. at the German Forum for Puppet Theatre and Puppetry): +49 (0)234-47720

DOUBLE 46
INHALTSVERZEICHNIS

Jessica Hölzl und Mathilde Chagot-Mansuy	Befragung der Welt Festivalbericht von der FIDENA 2022	40
Hansueli Trüb	Neue Blickwinkel Grünschnabel-Preis beim FIGURA Theaterfestival 2022	43
Katja Spiess	Ein Fest der Verbundenheit Frank Bernhardt's Abschiedsfestival „Beste Freunde“ am Puppentheater Magdeburg	46
SCHWEIZER FENSTER		
Nadja Rothenburger	Spurensuche Eine Datenerhebung zum Figurentheater in der Schweiz	47
	„Der Auftrag, den wir uns selbst geben möchten“ Ein Gespräch mit Line Eberhard und Marcel Grissmer vom Theater Stadelhofen	48
ENGLISH SUMMARIES		50
NOTIZEN/FESTIVALKALENDER		52
IMPRESSUM		56

Titel: Den Draad & IMAGINART, Playscape Deluxe. Foto: Kattoo Hillewaere

Contents double 46: **THEME: Networking – Network Models in Figure Theatre** // Wolf-Dieter Ernst **On the way to (post)human networks?** On the possibilities and limits of new connections // Julia Pogarth **The ensemble as a network** Models of cooperation in the Stuttgart puppet theatre scene // **A bet on magic moments** A conversation with Élise Vigneron, Julika Mayer and Petra Szemacha on the international project "RE-MEMBER" // Stefanie Wenner **Composting instead of networking** A plea for mushrooms as cues // **A festival as a space for reflection** A conversation about "Figure it out" in the Leipzig Westflügel **NEXT GENERATION** Leah Wewoda **Searching for traces between two theatre worlds** Looking back on a semester abroad at ESNAM in France // Katja Kollmann **The Puppet and the Future** 50 Years of Contemporary Puppetry Studies in Berlin **FLYING VISIT** Anke Meyer **Amazing View** The Baltic Visual Theatre Showcase in Tallinn // Leino Rei **"We need cooperation"** Reflections on puppetry training in the Nordic and Baltic countries **ESSAY** Daria Ivanova-Holobova **All the world's... verstep** The Holocaust Tragedy as shown in two shows: "Everything will be alright" (Kyiv, Ukraine) and "Friedl Dicker" (Hamm, Germany) **DISCUSSION** Kathi Loch **Can, may, should** A discussion on taboos and overcoming them in puppet theatre **PRODUCTION** Sabine Leucht **The journey of Krabbe and Storch** The South African-German play development "Iskhalo somlambo / The call of the water" // Christina Röfer **Father, Son and I in Night and Wind** "The Erl King" as 360° Virtual Puppetry by the Zwickau Puppet Theatre **FESTIVALS** Mascha Erbelding **En avant toutes** Festival visits to Plzeň and Paris // Gislinde Nauy **When the Sun Rises in a Square** Experiments with material, sound and movement at the FRATZ International Festival // Jessica Hölzl und Mathilde Chagot-Mansuy **Questioning the World** A report from the FIDENA 2022 // Hansueli Trüb **New Perspectives** Grünschnabel Prize at the FIGURA Theatre Festival 2022 // Katja Spiess **A Celebration of Connectedness** Frank Bernhardt's Farewell Festival "Best Friends" at the Magdeburg Puppet Theatre **SWISS WINDOWS** Nadja Rothenburger **Searching for Traces** A Data Survey on Puppet Theatre in Switzerland // **"The Mission, we would like to give ourselves"** An interview with Line Eberhard and Marcel Grissmer from Theater Stadelhofen

Joaquín Hernández

FANTOCHE

SPANYOL BÁBFOLYÓIRAT

Előzetes megfontolások

A bábszínház évezredek művészeti ág. A világ megismerésének és bemutatásának egy formája, amely egyben páratlan lehetőség a mindenféle korosztályú közönséggel való kommunikációra.

Azok a technikák, amelyek életet adnak egy élettelen tárgynak, összetettek, és állandó tanulmányozást, gyakorlást és kutatást igényelnek. A plasztikus, kézzelfogható művészetekhez, a drámaíráshoz, a színpadi előadásokhoz és a különleges, új szórakoztató technológiákhoz való közelsége a bábszínházat a művészi kifejezés komplex és teljes formájává teszi. A bábok elkészítése a világ nagy részén a színházi technika része volt és ma is az, amelyeknek létrehozása, tanulása kézműves vagy autodidakta módon történik, és tudásuk átadása általában szóbeli. Ezért is hiányoznak az írásos információk a bábszínház szakmáról. Emiatt merül fel az igény a bábszínház kutatására és az információk terjesztésére olyan komoly és szakszerű publikációk révén, amelyekből jobban megismerhetjük ezt az ősi művészetet.

A Magazin létrejötte

A Magazin 2006-ban jött létre a spanyolországi UNIMA kebelén belül, olyan folyóiratként, mely Spanyolországban és Latin-Amerikában a bábos szakma népszerűsítésére és kutatására szakosodott, és amely bemutatja a nagyközönségnek a bábok szerepét a színházi eseményekben, helyreállítja a múltban készült alkotások emlékét, rámutat a közeli művészeti ágakban való növekvő előfordulásukra, megismerteti jelenlegi hozzájárulását a jövő művészetéhez.

A Magazin céljai

- elterjeszteni a bábművészetet Spanyolországban és határokon túl, különösen Latin-Amerikában és Európában

- igazolni a bábos szakma helyét a spanyol színházi palettán
- elmélyült bábszínház-történeti és elméleti kutatásokat folytatni
- a bábszínház hagyományainak bemutatása és életben tartása, az új irányzatok ösztönzése, a kutatás és a kísérletezés minden előítélet nélkül
- egy mértékadó magazin létrehozása, ahol a bábos szakma kicserélheti a technikákat és a tapasztalatait
- a bábszínházra szakosodott spanyol kiadványok hiányának megszüntetése

A Magazin tartalma

- kutatás és a bábok történelmi emlékezetének helyreállítása Spanyolországban
- interjúk és beszélgetések a bábszínház világának releváns szereplőivel
- történetek és beszámolók az oktatási tapasztalatokról (bábok az iskolában, tanfolyamok, szemináriumok stb.)
- a világ bábos hagyományainak bemutatása
- a bábok felépítésének és kezelésének különféle technikái
- kapcsolat Dokumentációs Központokkal, a Nemzetközi Bábtintézzel és más bábközpontokkal és iskolákkal
- az animációs színház iránt érdeklődő drámaírók, mesemondók, színpadi rendezők, táncművészeti, filmes és plasztikai művészeti társulatok munkáinak és tapasztalatainak megismertetése
- információk a báb- és tárgyínházzal kapcsolatos gyűjteményekről, múzeumokról és kiállításokról
- bábszínház élettapasztalatai, különös tekintettel a különböző országok kulturális és társadalmi vonatkozásaira
- rövid bábszínházi darabok közlése
- mesterbábosok alkotói folyamatának bemutatása

A FANTOCHE MAGAZIN 2021/15. SZÁM ÖSSZEFOGLALÁSA

Szerkesztőségi üzenet: A spanyol UNIMA 2021-ben indított „Bábos – színpadi könyvek” sorozatában két darab jelent meg, melyeknek szerzői Francisco Nieva és Maribel Carrasco. Ramón del Valle szerkesztői üzenetében reflektál a bábos darabok szövegeire. Kevés spanyol dramaturg ír dramatikus szövegeket bábszínházak számára, az UNIMA új kezdeményezése, hogy a spanyol nyelvű dramaturgokat írásra ösztönözze.

Nem lehetett: Joaquín Hernández kommentált fotója egy báb-párról a kanadai Théâtre La Licorne „Le coeur cousu” című darabjából.

A látnok barlangja: Ester Fernández riportja a Dragoncillo Puppet Troup észak-amerikai igazgatójával, Jason Yancey-jel. Ebben a vezető beszél a bábszínhadi adaptáció alkotói folyamatáról, a színházi Aranykor darabjairól, didaktikai tapasztalatairól a spanyol nyelv gyakorlati oktatásában az árny- és bábszínházi módszereken keresztül.

A zsinóros báb Spanyolországban (1900–1975): Adolfo Ayuso kutatását foglalja össze a zsinóros bábos marionett társulatok történetéről Spanyolországban a XIX. század végétől Franco tábornok 1975-ös haláláig. Ezzel az írásával megtámadja azt a széles körben elterjedt hiedelmet, hogy Spanyolországban ezt a bábtypust nem alkalmazták gyakran az angol bábművész Harry V. Tozer fellépéséig Katalóniában.

Az elektronikus goblinok: Luis Fernando de Julián helyreállításuk alkalmából felidéz a bábokat, melyek

a nyolcvanas évek közepén a Spanyol Televízió híres gyermekműsorában a „Kristálygömbben” szerepeltek és amelyek az őket néző gyerekek generációját készítették fel, hogy kritikusan szemléljék a világot, mely körülveszi őket.

A Valle család „művészi pavilonjának” automatái: Virgilio Tortosa (Alicantei egyetem) ebben a cikkben a legrégebben fennmaradt vásári sátorról ír, mely már három generációt szolgált ki és járta be egész Spanyolországot. A pavilon jó állapotban egy alicante-i régiséggyűjtő birtokában van, manapság használaton kívül.

Költözés után: Művészet közel a bábokhoz. Luis Fernando de Julián fotorportja a valladolid-i szobrász Bola-Sánchez-Girón munkájáról, aki szándékosan arra törekszik, hogy művei befejezetlennek, grotesknek hassanak. Munkásságára hatással volt, hogy gyermekkorában látta a szintén szobrász édesapját faragni, és ebben az életrészletben körbevették az eredeti, tanulságos történetek.

És tényleg repült?: Maribel Carrasco mexikói dramaturg a gyermek- és serdülőkorok szentelt drámaírás titokzatos erejéről, valamint a növekedés különböző szakaszainak összetett univerzumáról elmélkedik. Ebben az időszakban merül fel a legtöbb egzisztenciális kérdés, amely aztán végigkísér minket életünk során.

Hercegnő: Luis Fernando de Julián és Itziar Pascual által írt rövid bábszínházi darab, melyet egy kitalált kis Herceg tizenöt napos hajóútja ihletett a nigériai Lagos és Las Palmas de Gran Canaria között.

Fordította: Lakatosné Ircsik Teréz

FANTOCHE MAGAZINE

SPANISH PUPPETRY JOURNAL

Preliminary considerations

Puppet theater is an ancient art form. It is also a way of getting to know and interpreting the world, as well as being an unparalleled tool for communicating with audiences of all ages.

The techniques that convincingly bring an inanimate being to life are complex and require constant study, practice, and research. Its engagement with more tangible arts, drama writing, stage performance and new entertainment technologies make puppet theater a complex and complete form of artistic expression. The making of puppets was, and still is, part of theatrical technique in much of the world. They are generally handmade and the methods for making them self-taught. Transfer of this knowledge is usually oral. Thus, there is a lack of written information about the profession of puppeteer. Accordingly, there is a need to research puppetry and disseminate information through serious and rigorous publications from which we can better learn about this ancient art.

The creation of *Fantoche*

Fantoche was created in 2006 under the auspices of UNIMA Spain, as a magazine devoted to researching and disseminating information about the puppet profession in Spain and Latin America. It describes for a general public the many contributions of puppets to theatrical events, citing works from the past. It points out puppetry's growing presence in related branches of art and proposes its potential contribution to the art of the future.

The goals of the Magazine

- to spread puppetry in Spain and beyond, especially in Latin America and Europe
- to reclaim the place of the puppetry on the Spanish theater scene
- to delve into historical and theoretical research on puppet theater
- to present and preserve the traditions of puppetry, encouraging new trends, research and experimentation without prejudice

- to create an authoritative magazine where puppeteers can exchange thoughts on techniques and experience
- to cover the shortage of Spanish publications specializing in puppetry

Contents of the Magazine

- research and restoration of the history of puppetry in Spain
- interviews and conversations with relevant figures in the world of puppet theater
- stories and accounts of educational experiences (puppets at school, courses, seminars, etc.)
- presentation of puppet traditions in the world
- various techniques for the construction and handling of puppets
- liaison with Documentation Centers, the International Puppet Institute and other puppet centers and schools
- introduction to the works and experiences of playwrights, storytellers, stage directors, dance companies, filmmakers and visual artists interested in animation theater
- information on collections, museums and exhibitions related to puppet and object theater
- the life experiences of puppeteers, with particular reference to the cultural and social aspects of various countries
- short puppet show scripts
- presentation of the creative process of master puppeteers

FANTOCHE MAGAZINE

- SUMMARY OF ISSUE 15/2021

Editorial message: UNIMA Spain launched its series *Fantoche – Books for the Stage* in 2021 and has now added two titles, one by Francisco Nieva and one by Maribel Carrasco. In his editorial message, Ramón del Valle reflects on the texts of these puppet pieces. Few Spanish playwrights have written texts for puppet theater, but it is

hoped that a new initiative by UNIMA will encourage Spanish-speaking playwrights to do so.

Not Possible: This article concerns Joaquín Hernández's comments on a photo of a pair of puppets from Théâtre La Licorne's *Le coeur cousu* (The Threads of the Heart) in Montreal, Canada.

The Cave of a Visionary: Ester Fernández reports on Dragoncillo Puppet Troup North American director Jason Yancey. The director here talks about the creative process of puppet stage adaptation, the pieces of the theatrical Golden Age, his teaching experience in practical aspects of using the methods of shadow and puppet theater in Spanish language instruction.

The String Puppet in Spain (1900–1975): Adolfo Ayuso summarizes his research on the history of string puppet companies in Spain in the 19th century until the death of General Franco in 1975. He challenges the widespread belief that this type of puppet was not often used in Spain until the performance of the English master puppeteer Harry V. Tozer in Catalonia.

The Electronic Goblins: On the occasion of their return, Luis Fernando de Julián recalls the puppets that appeared in the famous children's program "La bola de cristal" (Crystal Ball) on Spanish Television in the mid-1980s. By putting the transgressive and hooligan spirit of these puppets on display, he tries to encourage young people to take a critical look at the world around them.

The Valle Family's Automats of the "Artistic Pavilion": In this article, Virgilio Tortosa (University of Alicante) writes about the oldest fair tent in Spain; it has survived for three generations as stallholders toured fairs throughout the whole of the country. This well-preserved pavilion is in the hands of an antique collector from Alicante and is currently not in use.

After the Movement: Art conjoined with puppetry. This is a photo report by Luis Fernando de Julián on the work of the Valladolid sculptress Bola Sánchez-Girón. Sánchez-Girón was influenced by watching

her father, also a sculptor, carve, and by living in the environment of his original, rough edged, instructional stories. Accordingly, she deliberately strives for an imperfect, grotesque, "glob-on" finish.

And did he Really fly?: Mexican playwright Maribel Carrasco reflects on the mysterious power of drama writing for children and adolescents. At the different stages of growth, most of the existential questions that accompany us throughout our lives, arise as complex imaginative universes.

Princess: This is a short piece for puppet theatre, written by Luis Fernando de Julián and Itziar Pascual, inspired by a fictional little prince who made the 15-day journey between Lagos, Nigeria, and Las Palmas de Gran Canaria by clinging to the rudder of a merchant ship.

Translated by Deborah Marshall

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

Joaquín Hernández. Fotó: Ana Hevia

A *Fantoche* magazin a szerkesztőség közös munkájának gyümölcse, így mondhatni nem létezik igazgató vagy főszerkesztő, csak a társaság koordinátora, aki a kezdetektől Joaquín Hernández.

2005-ben, amikor a spanyol UNIMA kongresszust Seville-ben tartották, eldöntötték, hogy egy olyan lapot szeretnének indítani, ahol független módon tudnak majd együtt dolgozni, így született meg a lap szerkesztősége. Először koordinátort választottak, kijelölték a lap irányvonalát és kiválasztották a címét. Egy évvel később jelent meg a *Fantoche* magazin 0., beköszönő száma. Az évente egyszeri virtuális vagy valóságos szerkesztőségi üléseken javasolnak ötleteket, együttműködéseket, cikkeket, itt vitatkoznak és határozzák meg a lap tartalmát.

A szerkesztőség tagjai: **Joaquín Hernández:** Bábművész, a Bábmúzeum és a Tragaluz társulat igazgatója. A *Fantoche* magazin koordinátora; **Jesús Caballero:** Képzőművész, a La Máquina Real és a Los Títeres de Mamburí igazgatója és menedzsere. A *Fantoche* magazin felelős tervezője; **Francisco Cornejo:** A művészettörténet doktora. A sevillai egyetem képzőművészeti és restaurációs karának professzora. Bábművész és bábtörténész; **Ramón de Valle:** Színész és társigazgatója a Palique Teatro társulatának. 10 éve az Alcazar de San Juan-i Nemzetközi Bábfesztivál igazgatója; **Fernando de**

Julián: Dramaturg, színgazgató és fotóművész. Több dramaturgiai díj birtokosa, már több mint 20 színpadi szöveg publikálóját, fordított angolból és görögből; **Adolfo Ayuso:** Író. Népszerű színházi formák, elsősorban a bábszínház tudósa és kutatója. Számos publikációval rendelkezik; **Eulalia Domingo:** Filozófus-esztéta. Az El Efecto Galatea projekt kitalálóját és társalapítóját a Teatro de la Lunának; **Santiago Ortega:** Színész, bábművész, zenész, újságíró. (Fordította Lakatosné Ircsik Teréz)

The editorial: *Fantoche* is a magazine that is the fruit of the work of the whole editorial staff, so there is no director or editor-in-chief; there has only ever been the overall coordinator of the company, Joaquín Hernández. In 2005, when the Spanish UNIMA Congress was held in Seville, it was decided to launch a paper where the editors could work together independently; so the paper's editorial staff was born. First, a coordinator was chosen, the direction of the journal was determined, and the title was selected. A year later, issue 0 of *Fantoche* magazine was published. Every year since then, a meeting is held to suggest ideas, collaborations, articles, and debate and define the content of the journal's next issue.

Editorial board members: **Joaquín Hernández:** Puppeteer, director of the Puppet Museum and the Tragaluz Society. Coordinator of *Fantoche* magazine; **Jesús Caballero:** Artist, director and manager of La Máquina Real and Los Títeres de Mamburí. Responsible designer for *Fantoche* magazine; **Francisco Cornejo:** Doctor of Art History. Professor on the Faculty of Fine Arts and Restoration at the University of Seville. Puppeteer and puppet historian; **Ramón de Valle:** Actor and co-director of the Palique Teatro; director of the Alcazar de San Juan International Puppet Festival for 10 years; **Fernando de Julián:** Dramaturg, theater director and photographer; recipient of several dramaturgical awards

and the publisher of more than 20 stage texts, translated from English and Greek; **Adolfo Ayuso**: Writer, scholar and researcher of popular theatrical forms, especially puppet theater. He has a number of publications; **Eulalia Domingo**: Philosopher-aesthete, inventor and co-founder of the El Efecto Galatea project at the Teatro de la Luna; **Santiago Ortega**: Actor, puppeteer, musician, journalist. (Translated by Deborah Marshall).

Egy asztúriai múzeumban

Szerkesztőségi ülés
A szerkesztőség tagjai
2008-ban: Jesús Caballero,
Miguel Delgado, Joaquín
Hernández, Santiago Ortega,
Ramón del Valle, Francisco
Cornojo és Fernando de Julián.

FANTOCHE
AÑO 2021 - NÚMERO 15

El espejo del miedo, de Bola Sánchez-Girón.

- 5 NO PUDO SER
Joaquín Hernández
- 6 LA CUEVA DE UN VISIONARIO: Titeres, compromiso público e Hispanidad en los Estados Unidos, entrevista a Jason Yancey
Esther Fernández
- 15 LA NUEVA NORMALIDAD
Ilustración, Santiago Ortega
- 16 LA MARIONETA DE HILOS EN ESPAÑA (1900-1975)
Adolfo Ayuso
- 42 LOS ELECTRODUENDES
Luis Fernando de Julián

COORDINADOR
Joaquín Hernández

EQUIPO DE REDACCIÓN
Adolfo Ayuso
Jesús Calabro
Francisco J. Cornejo
Joaquín Hernández
L. Fernando de Julián
Santiago Ortega
Ramón del Valle

TRADUCCIONES
Esther Fernández

COLABORADORES
Maribel Carrasco
Esther Fernández
Chantal Franco
Itziar Pascual
Bola Sánchez-Girón
Virgilio Tortosa
Jason Yancey

REDACCIÓN
Benevolentium.es
EDTA
UNIMA, Federación Española

DEPOSITO LEGAL:
CU 0506 2008
ISSN: 1886-9389

DISEÑO
Jesús Calabro
PORTADA: Briga Amata
© Entre Juan Villa
Printed in Spain
Edición: 700 ejemplares

- 56 LOS AUTÓMATAS DEL «PABELLÓN ARTÍSTICO» DE LA FAMILIA VALLE
Virgilio Tortosa
- 82 TRAS EL MOVIMIENTO
Reportaje imperfecto sobre la obra escultórica de Bola Sánchez-Girón
Luis Fernando de Julián y Joaquín Hernández
- 94 ¿Y DE VERDAD VOLÓ?
Maribel Carrasco
- 106 PRINCESS
Itziar Pascual y Luis Fernando de Julián
Ilustración, Chantal Franco

Más información: www.unima.es
fantochebenevolentium.es
Suscripciones y números atrasados:
Secretaría Técnica de UNIMA
C/ Sagasta, 12 - 28004 Madrid
TEL: 910810361
UNIMA no se hace responsable de las opiniones vertidas en los artículos por sus autores, ni del origen de las fotografías facilitadas por estos.

El paso de los mil demonios
Fotografía: Hanspeter Curcio

Mihail Baykov

KUKLART MAGAZIN

UNIMA BULGÁRIA

A *KuklArt Magazin* az UNIMA Bulgária szaklapjaként az egyetlen bábszínházi periodika az országban. A Szófia Bábszínház korábbi igazgatójának, Kyriakos Argyropoulos ötlete alapján jött létre, névadója pedig az UNIMA tiszteletbeli tagja, Nikolina Georgieva professzorasszony volt. Az évente egyszer megjelenő lap első számát 2008-ban adták ki. 2019-ig a főszerkesztői posztot Nikola Vandov töltötte be. Az első színes magazin a jubileumi 10. kiadvány volt. A 12. lapszámtól az egyedi borítót kifejezetten az adott számhoz, a „szám művésze” készíti el. A *KuklArt* folyóiratra sokáig várt a szakma. A bolgár bábművészek közössége éveken át dédelgette az ötletet. Olyan saját platformról álmodtunk, amelyen keresztül kommunikálhatunk, ahol kritikusán és megalkuvást nem tűrve összegezhetjük a bábszínházi tendenciák irányait és problémáit; ahol betekintést nyújthatunk a színpadi munkába; ahol megőrizhetjük a megszerzett tudást; ahol mindent megtudhatunk a bábművészet korábbi történetéről; ahol megismerhetik a bolgár bábosok külföldi tevékenységét; ahol a kutatómunka értelmet nyer, sőt számba vehetjük a jövőbeli törekvéseket és felfedezéseket. Ezek a nagy ambíciók a mai napig megmaradtak. Az évek során létrejöttek a magazin gerincét képező állandó rovatok:

Az *Elmélet, történet, tapasztalat és probléma* rovatban a bábművészet területén fontos elméleti írásokat, tanulmányokat igyekszünk bemutatni, kibontani egy-egy nemzetközi vagy bolgár bábtörténeti részletet; illetve megosztani olyan értékes tapasztalatokat, amelyek hatással lehetnek a hazai bábszínházi gyakorlatra. Itt kapnak helyet a különböző, bábművészettel kapcsolatos doktori disszertációk kivonatai; ahogyan a drámaírók vagy a szcenikusok bábművészeti szerepét tagláló monográfiák ismertetései is. A lap második fontos egysége a *Portrék*, amely a hazai

és nemzetközi bábjátás meghatározó alakjainak emlékét őrzi mélyreható interjúkon keresztül. Minden lapszámban legalább két interjút szentelünk azoknak a jelentős művészeknek, akik megváltoztatták a bolgár bábszínházat és -történelmet. Ezeknek az autentikus riportoknak művészi értékét sokszor tovább növeli az a körülmény, hogy az interjúalanyoknak ez volt az utolsó nyilatkozata.

A *Fesztiválok és fórumok* rovat a legterjedelmesebb rész, amelyben hagyományosan az adott év fesztiváljairól tudósítunk. Mindegyik fesztiválra egy színikritikust delegálunk. Bulgáriában évente átlagosan tíz fesztivált rendeznek április és október között, ezek javarészt biennálék. Mindegyik ismertető tartalmazza a fesztivál „útlevelét”, ami a napi lebontású programból, a zsűriből, és amennyiben volt, a díjazottakból áll. A kritikai szemle a fesztivál erősségeit és gyengeségeit mutatja be.

A *Recenziók* rovat valószínűleg az egyik legfontosabb, számunkra biztosan az, hiszen a hazai nyomtatott sajtóban ez az egyetlen olyan fórum, amelyet profi bábszínházi kritikáknak tartanak fenn. A fiatal színikritikusok az előző évad legérdekesebb és legjelentősebb bolgár és külföldi előadásokról szóló írásait itt publikálják. Ez egyúttal a bolgár kritikaírás oktatásának színvonalát is mutatja. Fontos megjegyezni, hogy Bulgáriában hivatalos felsőoktatási keretek között képeznek színikritikusokat, akik a Nemzeti Színház- és Filmművészeti Akadémián (NAFTA)¹ folytatott négyéves tanulmányuk során sajátíthatják el a szakmát.

Az *Információ* rovatban az előadások kerülnek középpontba. Ez a bolgár bábszínházak krónikája. Más szóval, az évad összes állami és önkormányzati báb- és drámai színházi bemutatóját és létrehozóikat ábécérendben listázzuk. Ugyanitt tudósítunk a Sívina Díj (fiatal bábszínészek díjának) nyerteséről,

1 National Academy of Theater and Film Arts (Nemzeti Színház- és Filmművészeti Akadémia) [ford.]

valamint az IKAR Díj (a bolgár nemzeti színház-művészeti díj) jelöltjeiről és díjazottjairól, ugyanitt közöljük az UNIMA híreit.

Az *In memoriam* rovat összeállításánál mindig reménykedünk, hogy az év során minél kevesebb művésztől kell búcsúznunk. Itt azok előtt a báb-színházi és színházi nyelvet megújító nagyszerű emberek előtt tisztelgünk, akiket az év során vesztettünk el.

A FOLYÓIRAT 2020. ÉVI 14. SZÁMÁNAK BEMUTATÁSA

A 14. szám kiemelkedően fontos volt folyóiratunk történetében, mivel több területen is rekorder lett. Ez az első lapszám, amely teljes egészében idegen nyelven – angolul és franciául – jelent meg, és ez az eddigi legnagyobb terjedelmű, 224 oldalas kötet. Ez az első, amelynek két szerzői borítója van, két különböző illusztrátortól. A 2020-as világvárvány idején döntöttünk úgy, hogy egy olyan számot hozunk létre, amely világszerte bemutatja a bolgár bábszínházat. Éppen ezért a szerkezete a megszokottól eltérően alakult. Az első egységben a tendenciákról szóló alapvető és jelentős írásokat gyűjtöttük össze. A fő szövegben prof. Slavcho Malenov – az UNIMA tiszteletbeli tagja, bábszínházi rendező és a NATFA oktatója – a bolgár bábművészet törekvéseit, fejlődését vizsgálta kezdetektől napjainkig. Írásában olyan fontos történelmi eseményekre összpontosított, mint az UNIMA 1929-es megalapításában való bolgár részvétel, vagy a bábművészeti felsőfokú oktatás megalapítása (Bulgária a világon harmadikként vezette be – Csehország és Oroszország után – a bábművészeti felsőoktatást 1962-ben). Emellett tárgyalja a modern bábművészeti formanyelvet kialakító nagy bábszínházi reformerek szerepét is. Szövegét számos történelmi adat, külföldi kapcsolatok hatásvizsgálatai, illetve a bolgár bábművészetet leíró statisztikák gazdagítják. A második cikkben Milena Milanova mesélt az egykori tanítvány és asszisztens szemszögéből a nagyszerű Philippe Genty munkamódszeréről. Az interjú azért fontos, mert első kézből, a különböző munkaformákon keresztül tárja fel a nagy képzőművész világát. Ebben az első egységben közöltük Desislava

Dimitrova írásait is, aki Bulgária tizenhárom legjelentősebb bábfesztiválját szemlézi; feljegyezve azok időpontját, fókuszát, jelentkezési feltételeit, díjait, gazdasági és technikai paramétereit, valamint a szervezők elérhetőségeit. Gabriela Evstatieva a bulgáriai bábszínházi oktatásra összpontosított. A szófiai Nemzeti Színház- és Filmművészeti Akadémián (NAFTA) minden évben indítanak bábszínész, valamint minden második évben rendező és látványtervező osztályt – ez az egyetlen felsőfokú intézmény a bábművészek számára. A NATFA mesterképzésén az alapképzésen végzettek folytathatják tanulmányaikat Bábpedagógiai és -terápia, illetve Bábszínházi rendezés és Színházi gyakorlat szakokon. A Főiskola minden évben felvételt hirdet doktori programjába is. Svetlomira Stoyanova *Magán bábszínházak Bulgáriában – 10 példa az elmúlt 30 évből* című cikkében azt a 10 legérdekesebb színházi társulatot vizsgálja meg, amelyek kiemelten hozzájárultak a bulgáriai bábművészet fejlődéséhez, és állami támogatás nélkül napjainkban is töretlenül működnek, fejlődnek. A *Portré* rovatban különböző generációk legkiemelkedőbb bolgár rendezői és látványtervezői találhatók: Katya Petrova, Veselka Kuncheva és Elitsa Petkova bábrendezők, valamint Marieta Golomehova, Iva Gikova és Ivaylo Nikolov látványtervezők. Interjúkat számos előadásfotó színesíti, amelyek jól szemléltetik munkásságukat és kreatív ötleteiket. A *Recenziók* részben arra az elmúlt években megírt tizenöt legérdekesebb és legjelentősebb darabra koncentráltunk, amelyek a leghangosabb szakmai visszhangot váltották ki. Ismételt közlésüket az is indokolta, hogy a belőlük született előadások is egyfajta csúcspontot jelentettek. A 14. szám középpontjában a húsz állami és önkormányzati fenntartású bulgáriai bábszínház bemutatása áll. Ezek közül a legrégebbi 75 éves. A bábszínházi körkép alapját egy előzetes felmérés adta, amely a következő adatokra kérdezett rá: a kulturális intézet neve, vezetője, a színpadok száma, színművészek és technikai személyzet, saját bábstudió vagy múzeum megléte, illetve annak hiánya, a repertoáron tartott előadások száma, fontos és jelentős nemzetközi fellépések és díjak, a saját szervezésű nemzetközi fesztivál, honlap, és a színház

elérhetőségei, stb. Ez gyakorlatilag felrajzolta Bulgária bábszínházi térképét. Ha már szóba került a térkép, a magazin a Bolgár Köztársaság térképével zárul, amelyen minden város látható, ahol bábszínház működik. A lapszám – ahogy már említettem – az UNIMA három hivatalos nyelve közül kettőn, angolul és franciául jelent meg. A két kötetnek azonos a tördelése, de egymástól eltérő borítót kaptak. Az angol kiadást Kapka Kaneva művész készítette, a franciát Kalina Muhova. Eredeti rajzaik szerepelnek a lapok egyes nyelvi változataiban. A *KuklArt* magazin 14. számát a Charleville-Mézières-ben tartott Bábszínházak Világfesztiválján mutatták be, ahol művészi tartalmáért és vizuális megvalósításáért bibliofil kiadványként méltatták.

A FOLYÓIRAT 2021. ÉVI 15. SZÁMÁNAK BEMUTATÁSA

KuklArt magazin legutóbbi kötetében a hagyományos rovatokat megőrizve kerestük meg azt a fókusz témát, amely az egész lapszámon átível. A 15. számban a látvány, a bábszínházi látványtervezők kerültek a középpontba. A 2021-es év fontos szakmai eseménye volt az UNIMA XXIV. Világkongresszusa, ezért a kiadványban erre nagyobb figyelmet fordítottunk. Részletesen tárgyaltuk a felvetett témákat és döntéseket, ahogyan a következő négy évben a szervezetet vezető új Végrehajtó Bizottsággal is alaposan foglalkoztunk. A másik jelentős szakmai fórum, amelyre 2021-ben került sor, a franciaországi Charleville-Mézières-ben tartott fesztivál. A 21. alkalommal megrendezett Bábszínházak Világfesztiválja az alapításának 60. jubileumát és számos más fontos évfordulót is ünnepelt, például az Institut International de la Marionnette [Nemzetközi Bábművészeti Intézet] fennállásának 40. évét. Fatima és Kaveh Ayreek afgán bábosok őszintén beszéltek az afgán háború borzalmairól és arról, hogy milyen érzés elmenekülni hazájukból. Az interjúban olvashatnak szeretteik elvesztéséről, gyilkosságokról és üldöztetésekről, valamint arról, hogyan lehet színházat csinálni egy olyan országban, ahol a tálibok korlátozzák a nők mozgásszabadságát. A kiadvány a bábművészet elismert kutatójának, Prof. Ph.D. Doychina Sinigerskának a bolgár scenográfiai

iskola fejlődéséről írt tanulmányával kezdődik. A rovatban további, a vízi bábszínház sikereit bemutató cikkekkel találkozhatnak. Bulgária a hagyományos vietnámi bábszínház egyik legjelentősebb fejlesztője, e téren világhatalomnak számít. Ugyanitt közöltük az Első Nemzeti Színészek és Díszlettervezők Műhelyének beszámolóját, ahol az állami fenntartású bolgár bábszínházak művészei vettek részt.

A *Portrék* rovatban három meghatározó, a bolgár bábművészet legemlékezetesebb látványvilágát megteremtő tervezővel készült interjút olvashatnak Silva Bachvarova és Prof. Vasil Rokomanov alkotópárosa; Prof. Maya Petrova tervező, aki a Szófia Nemzeti Színház- és Filmművészeti Akadémia Bábszínházi scenográfia programjának alapítója; valamint Svila Velichkova díszlettervező nyilatkozott lapunknak.

A *Fesztiválok és fórumok* kronologikus sorrendben mutatja be az elmúlt évben Bulgáriában megrendezett fesztiválokat. Ezek egy része nemzetközi, másik része országos. Volt olyan, amelyiken hagyományos kőszínházi keretek között mutattak be bábszínházi előadásokat, míg mások szabadtéren zajlottak és utcaszínházi produkciókat is válogattak. Egyesek gyerekeknek és az ifúságnak szólnak, megint mások csak felnőtt bábszínházi előadásokra specializálódtak.

A *Recenziók* rovatban általában a legérdekesebb hazai és a külföldi bemutatókat szemléljük. Idén a távoli Svédországból érkezett kritika.

Az *Információk* rész az elmúlt két év (2020 és 2021) valamennyi bulgáriai bábos premierjét számba veszi. Figyelmet szenteltünk a bábművészet területén átadott éves díjnak, és ismertettünk két frissen megjelent bábjáték-gyűjteményt.

A magazin új számának művésze a japán származású Rin Yamamura díszlettervező lett, aki több mint 20 éve él és dolgozik Bulgáriában; és a legérdekesebb és legprovokatívabb bábélményekben keresi a megvalósítás új útjait. A kiadványban közölt összes eredeti rajz a „szám művészenek” a munkája. A folyóirat A4-es formátumának köszönhetően a művészekről, az előadásokról, és az eseményekről is számos fotót jelentet meg.

Fordította: Lovas Lilla

KUKLART MAGAZINE

THE PUPPET MAGAZINE OF BULGARIA

SHORT PRESENTATION OF THE MAGAZINE

KuklArt Magazine is the only puppet theater magazine in Bulgaria. It's a specialised edition of UNIMA-Bulgaria. It was created on the idea of Kyriakos Argyropoulos – a longtime director of the Sofia Puppet Theater, and its name was given by the honorary member of UNIMA – Prof. Nikolina Georgieva. The magazine is published once a year, with the first issue appearing in 2008; the editor-in-chief of the magazine until 2019 was Nikola Vandov. The first full-colour print of *KuklArt* was released with its 10th anniversary issue, and since its 12th issue its covers are author's illustrations, painted especially for the edition. *KuklArt* was a long-awaited magazine. The idea for it had been maturing for many years in the puppet community in Bulgaria, which dreamt of having its own platform through which to communicate and in which to summarize the directions and problems of the puppet theater process in our country in a critical and uncompromising way; to look at what is happening on stage, to preserve the experience gained, to inform about everything that happened to the puppet theater during the past period, to get acquainted with the activities of Bulgarian puppet artists abroad, to theoretically make sense of searches and even predict future efforts and discoveries in puppetry art. The ambitions were great. And they remain such to this day.

Over the years, the magazine has managed to build its own permanent sections, which became its backbone and accompany each issue. These are:

Theory, history, experience and controversy, in which we try to introduce important theoretical treatises in the field of puppetry; to open a window to a certain excerpt from world or Bulgarian puppetry history or to share valuable experience that has an impact on puppetry practice in our country. Here to be found are also excerpts from doctoral dissertations on research in the field of

puppetry, as well as monographic texts on the role of playwrights or scenographers in puppetry, for example.

Personalities is the second very important section in which we strive to preserve the memory of the great figures associated with the Bulgarian or world puppet theater – a reserved area for valuable interviews. Each issue includes at least two interviews with significant artists who have changed the image of Bulgarian puppet theater and the course of history. These authentic interviews have great artistic value, as they often turn out to be the interviewees' last interviews given for a media before they pass away.

Festivals and forums is the largest section in terms of volume, in which we traditionally cover festivals that have taken place that year. Each of those festivals is covered by a theater critic who prepares a critical review of the festival. Bulgaria is a country where an average of about 10 festivals take place every year, most of them biennials, happening between April and October. Each forum contains a 'passport' of the festival, which includes the program, divided by days; the jury – if any; awards – if there is an award, and a critical review that presents the strengths and weaknesses of the publication.

Reviews is probably one of the most important sections for us, as it is the only place in the print media in our country reserved for professional operational criticism in the field of puppet theater. There, young theater critics have the opportunity to publish critical theatrical review of the most interesting and significant puppet shows that took place on stage in Bulgaria and abroad during the last season. It also shows the level of the Bulgarian critical school. It is important to note that in Bulgaria there is professional higher education in theater criticism, which every student can acquire after four years of study at the National Academy of Theater and Film Arts in Sofia.

Information is the section in which the emphasis is on performances – it is a kind of chronicle of the entire Bulgarian puppet theater. In other words, it is an alphabetical list of all performances and their creative teams which were premiered during the year in state and municipal puppet and dramatic puppet theaters in Bulgaria. The same section also covers the Sivina Awards – specialized awards for young puppet actors, as well as the nominations and the IKAR Awards – the national awards for theatrical art in Bulgaria, and also, information related to the International Association of Puppet Artists UNIMA.

In memoriam is the section that we hope we will not have to publish every time, but it is the place where we pay tribute to the great people who transformed puppetry and theatrical language, who passed away during the year.

PRESENTATION OF THE 14TH ISSUE OF THE MAGAZINE FROM 2020

The last 14th issue was especially important for the history of the magazine as it was a record holder in several areas. This is the first issue that is entirely in foreign languages – English and French, and at the same time it is the largest in volume so far – 224 pages. The first, which has two author's covers by two different illustrators. During the pandemic 2020 we decided to create an issue which would present Bulgarian puppet theater around the world. That is why its construction was a little different than usual. In the first section we collected important and significant texts that present the puppet school in Bulgaria. The main text is of the honorary member of UNIMA, director and lecturer in puppet theater at NATFA – Prof. Slavcho Malenov, who examines the development of Bulgarian puppet theater from its foundation to the present day, focusing on important historical events such as Bulgaria's participation in the establishment of UNIMA in 1929; the foundation of higher education for puppet theater in Bulgaria (Bulgaria is the third country in the world after the Czech Republic and Russia, which introduced higher education in puppet theater in 1962) and the role of great reformers in Bulgarian puppet theater for

the development of modern puppetry. A text filled with a lot of historical data, references to world names and events and statistics related to Bulgarian puppet artists. The second text is by Milena Milanova – a Bulgarian who is a student of the great Philippe Genty and tells us about the methodology of his work through various processes that she went through in the years when she was his student or assistant. The interview is important because it reveals part of the world of the great visual artist and does it first-hand.

This first part also contains the texts of Desislava Dimitrova, who reviews 13 of the most important puppet festivals in Bulgaria, noting when each of them takes place, what its focus, rules for participation, awards, financial and technical parameters are, as well as contact details with its organizers. Gabriela Evstatieva focuses on puppet theater education in Bulgaria, which is held at one place – at the National Academy of Theater and Film Arts (NATFA) in Sofia, where each year an acting class in puppetry is accepted, and every other year – a class in directing and scenography. In the master's program of NATFA, graduates of the bachelor's program can continue in Educational and Therapeutic Puppet Theater or in Directing in Puppetry and Theater Practices. Every year the Academy announces admission to doctoral programs.

Svetlomira Stoyanova in her article *Private puppet theaters in Bulgaria – 10 examples from the past 30 years*, examines the 10 most interesting theater companies that have made a special contribution to the development of puppet theater in Bulgaria and are developing steadily to this day without the financial support of the state. The most prominent Bulgarian directors and scenographers from different generations find their place in the *Personalities* section. These are the puppet directors Katya Petrova, Veselka Kuncheva and Elitsa Petkova and the puppet scenographers Marieta Golomehova, Iva Gikova and Ivaylo Nikolov. Their interviews are coloured by a number of photos from their performances, which visualize well their work and creative ideas. In *Reviews* we focus on 15 of the most interesting and significant reviews of puppet

shows, written in recent years and causing the strongest resonance in our professional society, which is why we publish them again. They were a kind of peak, both for their authors and for the performances they cover. A particularly important focus in this issue of the magazine is the presentation of the 20 state and municipal puppet theaters in Bulgaria (the oldest of which is 75 years old) in a single survey consisting of the same questions, including: name of the cultural institute, its director, number of stages, artistic and technical staff, presence or not of its own puppet studio or museum, number of performances it maintains in its repertoire, important and significant international participations and awards, whether it organizes an international festival, website and contact details of the theater, etc. This practically gives a complete picture of the theater map in Bulgaria. And as I said map, the magazine finished with a map of the Republic of Bulgaria, which shows all the cities where there are puppet theaters. The issue, as I have already mentioned, is in two of the three official languages of UNIMA – English and French. The two issues, collected in one common printed body, have two separate covers. The artist Kapka Kaneva is the author of the English one, Kalina Muhova of the French. Their original drawings complete the issues in each of the language versions. The 14th issue of *KuklArt* magazine was presented at the World Puppet Theater Festival in Charleville-Mézières, where it was highly praised for its artistic content and visual realization, which makes it a bibliophilic rarity among its peers in the genre.

PRESENTATION OF THE 15TH ISSUE OF THE MAGAZINE FROM 2021

The latest issue of *KuklArt* magazine retains its traditional sections, seeking a specific focus through which the whole issue can be read. In this 15th edition we can say that scenography, as well as puppet theater scenographers are in the focus of it. As 2021 was important worldwide for puppet theater, primarily due to the XXIV World Congress of UNIMA, it is hence widely covered and the topics and decisions reached at it were discussed in

detail, including the new executive committee of the organization that will lead it for the next four years. The other very big forum that also took place this year is the festival in Charleville-Mézières, France. The 21st edition of the World Puppet Theater Festival was a jubilee, marking 60 years since its foundation, as well as several other important anniversaries, including the 40th anniversary of the International Puppet Institute. Fatima and Kaveh Ayreek, Afghan puppeteers, talk about the horrors of the war in Afghanistan and what it is like to run away from your own country in a candid interview with the magazine's editor-in-chief. The loss of loved ones, murders and persecutions, and how theater is made in a country where the Taliban do not allow women to go out can be read in the new issue.

The issue begins with a text about the development of the Bulgarian scenography school, written by the great researcher of puppet theater – Professor, Doctor of Science Doychina Sinigerska. In the section you can read more texts dedicated to the successes of water puppet theater. Bulgaria is one of the world powers that develops the traditional Vietnamese puppet theater, as well as information about the First National Workshop for Actors and Set Designers, which was attended by artists from all state puppet theaters in Bulgaria.

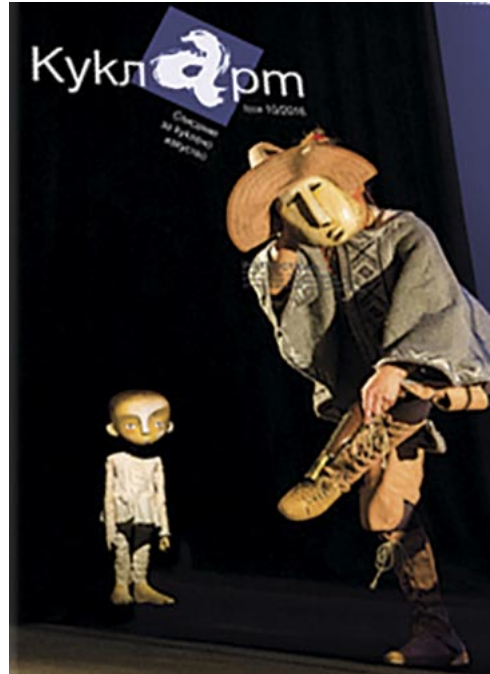
In the section *Personalities* we present three interviews with scenographers important for the Bulgarian puppet theater, who have created some of the most memorable visual environments in the production practice in our country. This is the tandem of Silva Bachvarova and Prof. Vasil Rokomanov; Prof. Maya Petrova – founder of the Scenography for Puppet Theater program at the National Academy of Theater and Film Arts in Sofia and the stage designer Svila Velichkova.

In *Festivals and Forums* we present chronologically all festivals that have taken place in Bulgaria in the past year. Some of them are international, others national. Some of them are held indoors and are specialised only in puppet theater, others are open air and include street and square theater; some are for children and youth, and others specialize only in adult puppetry.

In the *Reviews* we traditionally look for the most interesting performances that have taken place on domestic and foreign stages, and in this issue we have a review from distant Sweden.

In *Information* we review all premieres of puppet shows released in Bulgaria in the last two years (2020 and 2021), we pay attention to the annual awards presented in the field of puppetry and present two new collections of puppet plays that have come of the press.

The artist for the new issue of the magazine is the set designer Rin Yamamura – a Japanese woman who has lived in Bulgaria for more than 20 years and works and finds realization in one of the most interesting and provocative puppet shows. The format of the A4 magazine traditionally allows for many photos of both the artists and of the performances and events it covers to be published in it. All drawings in it are original and are the work of the artist of the issue.

KuklArt vol. 14, December 2020, ISSN 1313-3276

KuklArt (PuppetArt) is a publication of the Bulgarian Association Of Puppet Theaters AKT – UNIMA, Bulgaria

The issue was realized with the financial support of the National Culture Fund

Puppet art magazine, Sofia, Bulgaria

contents

Dear friend... – Mihail Baykov 4

Theory, history, experience, polemics

"Stradlars – the one holding the Strings" (reflections on Bulgarian puppet theatre school) – Prof. Slavko Malenov 5

A peek at the methodology for creating visual theater in the Philippe Genty Company – Milena Milanova 27

Puppet theatre festivals in Bulgaria – Desislava Dimitrova 27

In the Footsteps of Puppet Theater Education in Bulgaria – Gabriela Evtastieva 36

Private puppet theaters in Bulgaria – 10 examples from the past 30 years – Svetlana Stoyanova 39

Personalities

Improvisation allows the show to breathe – Natalia Aleksieva talks to the director Katya Petrova 42

You should not be comfortable – Nikola Vandes and Mihail Baykov talk to the director Veselka Kancheva 42

Immersed in a world of paper and stones – Nikola Vandes and Mihail Baykov talk to the set designer Marieta Golomuhova 53

The puppet is irreplaceable – without it there is no puppet theatre – Natalia Aleksieva talks to the director Elita Petrusa 58

The Most Beautiful in Theatre is the Beginning, When You Think up and Draw Things That You Know are Impossible – Gabriela Evtastieva talks to the set designers Iva Gikov and Ivaylo Nikolov 61

Reviews

Which comes first – the hat or the head? – Katerina Georgieva 66

The King Stag – three hundred years since the birth of Carlo Gozzi – Alexander Hritov 68

Just a Pair of Shoes – Gabriela Evtastieva 70

The Ugly Duckling – Zoritsa Kamenova 73

Three Matches – Lit in the Dark One After Another – Mihail Baykov 74

The colorful world of black and white Pinocchio – Natalia Aleksieva 76

The Fairy Tale as a World Language – Katerina Georgieva 77

Monsters by Dada Pava – Alena Tagerova 78

The Land of Ot – Zoritsa Kamenova 79

Treasure Island – Between Classics and Virtual reality – Mihail Baykov 81

Somewhere in New York – Mihail Tatarov 83

Of Puppets and Men – When The Voice Finds its Way to the World – Gergana Tzupkova 85

I Stoppus – Flying, Hitting, Falling and Getting up ... – Snyana Nedyalkova 86

About Momo and the Fairness of Recreation – Olya Stoyanova 88

The Dream of the Conductor – Mihail Baykov 90

Information

A questionnaire outlining the theatrical profile of puppet theaters in Bulgaria 92

Questions to the directors of the puppet and drama-puppet theaters 92

Blagoevgrad Municipal Puppet Theater 93

State Puppet Theater – Burgas 93

State Puppet Theater – Varna 94

State Puppet Theater – Vidin 96

Drama and Puppet Theater – Vratsa 96

State Puppet Theater – Gabarevo 97

Deva Gube State Puppet Theater – Dobrich 98

Jovan Radzev Drama and Puppet Theater – Pleven 99

State Puppet Theater – Plovdiv 99

State Puppet Theater – Ruse 101

Drama and Puppet Theater – Silistra 102

State Puppet Theater – Sliven 102

Pro Rodopi Art Center 104

Puppet Theater NATIA – Sofia 105

Sofia Puppet Theater 105

State Puppet Theater – Stara Zagora 106

State Puppet Theater – Targovishte 108

Jovan Dimov Drama and Puppet Theater – Haskovo 109

Vasil Drumev Drama and Puppet Theater – Shumen 110

Georgi Mitrev – Jovo State Puppet Theater – Yambol 111

A map of the main puppet theaters in Bulgaria 112

volume 14/2020 | 3

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

Fotó: G. Damianova

MIHAIL BAYKOV főszerkesztő **KUKLART / BULGÁRIA**

Dr. Mihail Baykov a Nemzeti Színház- és Filmművészeti Akadémia Színháztudományi Tanszékének tanáregédje, bábtörténeti és előadáselemzési kurzusokat tart. 2011-ben végzett a Nemzeti Színház- és Filmművészeti Akadémia Színháztudomány és Színházmenedzsment szakpárján, 2012-ben szerzett Előadóművészeti diplomát, és 2018-ban védte meg doktori disszertációját *A megjelenítés kortárs jellemzői a bábművészetben* címmel. 2014-től napjainkig a Szófia Ifjúsági Színház igazgatóhelyettese. A *KuklArt* magazinban 2010-től folyamatosan publikál. 2014-től szerkesztője, 2020-tól főszerkesztője a lapnak. Sokáig a Várnai Nyári Nemzetközi Színházi Fesztivál és a Metropolitan Opera: Live from New York projekt koordinátora volt. Mindemellert a 2013/2014-es évadban a szófia Ivan Vazov Nemzeti Színház nemzetközi kapcsolatok szakreferensi teendőit látta el. Számos színházi fesztiválra

válogatott és zsűrizett előadásokat. Részt vett fiatal színházi kritikusoknak szervezett szemináriumokon, valamint tudományos konferenciákon Bulgáriában és külföldön. Publikált a Színházi Kritikusok Nemzetközi Szövetségének (IATC) folyóiratában; a francia THEMAA bábművészeti magazinjában, a *Manipban*; valamint a bolgár előadóművészeti szaklapban, a *Homo Ludensben* és a *Literary Journalban*. A Bolgár Művészek Szövetségének Színháztudományi, Drámaírói és Színházi Kritikusok Céhe mellett a bolgár UNIMA elnökségének is tagja. 2021-ben a nemzetközi UNIMA Publikációs és Kortárs Művek Bizottságának tagjává választották. Frans Hakke-marsszal együtt a Puppetry Publications Online, azaz PPO [Bábművészeti Kiadványok Online] albizottság aktív tagjaként a világ összes bábművészeti folyóiratát összegyűjtötték. 2011-ben elnyerte a Színházi Akadémia legjobb színházi kritikusának járó BEST of the BEST díját. Kutatási területei a kortárs dráma, a bábtörténet és -elmélet, a színházmenedzsment, valamint a színházkritika. 2019-ben létrehozta a www.kuklart.bg platformot, amelyen elérhetővé tette a *KuklArt* magazin korábbi lapszámainak digitalizált változatait. Ez a platform lehetőséget ad a fiatal színházkritikusok és színházi menedzserek szakmai együttműködésére is.

MIHAIL BAYKOV editor in chief **BIOGRAPHY / BULGARIA**

Dr. Mihail Baykov is an assistant in History of Puppet Theater and Analysis of Theater Performance in the Department of Theater Studies at the National Academy of Theater and Film Arts. He graduated in Theater Studies and Theater Management (2011) and Theatrical Art (2012) at the National Academy of Theater and Film Arts, where in 2018 he defended his doctoral thesis *Contemporary features of expressiveness in puppet theatre*. Dr. Baykov is Deputy Director of the Youth Theater in Sofia (2014-present) and successive author (2010), editor (2014) and

editor-in-chief of *KuklArt* magazine (2020-present). He was a long-time coordinator of the Varna Summer International Theater Festival, as well as the coordinator of the *Metropolitan Opera: Live from New York* project. He was also an International Relations Expert at the Ivan Vazov National Theater in Sofia (2013/14). Mihail Baykov has participated on a number of occasions as a jury and selector of many theater festivals; he has participated in seminars for young theater critics, as well as in scholarly conferences in Bulgaria and abroad. His texts have been published in the journal of the International Association of Theater Critics (IATC), in the French *Manip – le journal de la marionnette – THEMAA*, in the specialized Bulgarian editions for performing arts *Homo Ludens* and *Literary Journal*. He is a member of the Theater Scholars, Playwrights and Theater Critics Guild at the Union of Bulgarian Artists and a member of the Board of the Bulgarian section of UNIMA. In 2021 he was elected as a member of the Publication & Contemporary Writing Commission at UNIMA International, where together

with Frans Hakkemars he actively participated in the work of the sub-commission Puppetry Publications Online (PPO), which is responsible for all puppet magazines around the world. He is the winner of the *BEST of the BEST* award for the best theater critic of the Theater Academy for 2011. Dr. Baykov has interests in the fields of contemporary drama, theatrical history and theory of puppet theater and theater management, as well as in the field of theater criticism. In 2019 he created the platform www.kuklart.bg, which digitized the entire *KuklArt* magazine and at the same time gave an opportunity for professional contribution to young theater critics and theater managers.

Editorial committee: Prof. Vasil Rokomanov, PhD.; Vera Stoykova; Victor Boychev; Prof. Jenny Pashova; Kiryakos Argyropoulos; Prof. Maya Petrova; Marieta Golomehova; Mihail Baykov, PhD. – Editor-in-chief; Nikola Vandov; Prof. Slavcho Malenov
Address: 14 Gurko Str., Sofia Puppet Theater (for KuklArt), Sofia 1000, Bulgaria;
E-mail: unimabulgaria@gmail.com; www.kuklart.bg

Rubén Darío Salazar

LA HOJA DEL TITIRITERO (2017–2020)

UNIMA 3 AMERIKA BIZOTTSÁG

AMERIKA ÁLMAI ÉS VALÓSÁGAI KÖZÖTT

2016 decemberében történelmi találkozóra került sor a kubai Matanzas városában. A 3 Amerika UNIMA Nemzetközi Találkozó elnevezéssel első alkalommal találkozott az amerikai régió tizenhat UNIMA tagja közül tizenkettő (Kanada, Amerikai Egyesült Államok, Mexikó, Dominikai Köztársaság, Costa Rica, Nicaragua, Brazília, Chile, Peru, Bolívia, Uruguay és Kuba). Különböző okok miatt hiányzott Venezuela, Kolumbia, Ecuador és Argentína. A kubai UNIMA Központ, a Nemzeti Előadóművészeti Tanács, a Matanzas Tartományi Előadóművészeti Tanács és a Nemzetközi UNIMA által támogatott eseményen bemutatták az újonnan megalakult 3 Amerika Bizottság végrehajtó testületét (elnök dr. Manuel Morán, észak-amerikai alelnökök Isabelle Payant és Magali Chouinard, a karibi térségért felelős alelnök Rubén Darío Salazar, a közép-amerikai alelnök Kembly Aguilar és a dél-amerikai alelnök Gustavo "Tato" Martínez), melyet Spanyolországban, a baszkföldi Tolosában, illetve San Sebastianban megtartott Nemzetközi Kongresszuson választottak meg. Ezen az eseményen lett Idoya Otegui, a Centro Internacional de las Artes del Títere de Tolosa vezetője (Topic) a szervezet első női főtitkára, aki szintén részt vett a kubai találkozón. Az elfogadott megállapodások közt szerepelt a *La Hoja del Titiritero* című elektronikus hírlevél új kiadása, mely a világ ezen részén ismert információs portál. Így folytatódott a mexikói Maestro Roberto Lago és két munkatársa, a chilei Ana María Allende és az uruguay-i-brazil Susanita Freire által kezdett és sok éven át minőséggyel és elkötelezettséggel végzett munka. Úgy döntöttek, hogy a 2017-től 2020-ig tartó időszak alatt tizenkét számot adnak ki, évente három számot beütemezve, négyhavonta. A tizenkettes számnak sajátos mágiája van, valahogy ez a szám szerencsét hozott a különböző kiadványoknak. A mítikus hősnek, Herkulesnek tizenkét feladata volt, melyeket egytől egyig végrehajtott,

az apostolok és Artúr király kerekasztalának lovagjai is tizenketten voltak, tizenkettő a csillagjegyek és az év hónapjainak is a száma, egyéb más érdekes példák mellett. Értékes és nélkülözhetetlen volt a térségünk bábművészetére kíváncsi és szenvedélyes művészek és elméleti szakemberek együttműködése a különböző publikációkhoz. Uruguayból (Gustavo "Tato" Martínez és Raquel Ditchekenian – vendégszerkesztők –, valamint Miguel Cherro, Elbio Ferrario és Gabby Recto Álvarez), Argentínából (Sergio Rower – vendégszerkesztő –, valamint Carlos Fos, Daniel Di Mauro, Oscar Caamaño, Adelaida Mangani, Nerina Dip, Nicolás de La Barrera, Pablo Medina, Enrique Di Mauro, Verónica Guerin, Antoaneta Madjarova és Guillermo Bernasconi), Brazíliából (Conceição Rosière, Níni Beltrame – vendégszerkesztők –, valamint Izabela Brochado, Roberto Silva, Rafael Sol és Diago Almeida), Panamából (Adriana Sautú), Nicaraguából (David Rocha – vendégszerkesztő –, valamint Gonzalo Cuéllar), Hondurásból (Danilo Lagos), Salvadorból (Jennifer Valiente, Donald Paz és Alejandro Jovel Ayala), Guatemalából (Larraitx Iparraguirre, Xoshil Rose, Daniel Pueus González, Rodolfo de León és Erika Martínez Landaverde), Costa Ricából (Kembly Aguilar – vendégszerkesztő –, valamint Olga Luján, Diego Andrés Soto, Rosalía Camacho, Anselmo Navarro és Luis Paulino Retana), Puerto Ricóból (Manuel Morán, Cristina Vives Rodríguez, Y No Había Luz, Agustín Muñoz Ríos, Toni Chioldes, Tere Marichal és Deborah Hunt), a Dominikai Köztársaságból (Basilio Nova – vendégszerkesztő –, valamint Gilda Matos és Reynaldo Disla), Kubából (Rubén Darío Salazar, Norge Espinosa, Freddy Artilles, Yudd Favier, Yamina Gibert, Blanca Felipe Rivero, Erian Peña Pupo, Marilyn Garbey Oquendo, Erduyn Maza, Isabel Cristina López Hamze és Ámbar Carralero Díaz), Mexikóból (Raquel Bárcena Molina – vendégszerkesztő –, valamint Alejandro Jara Villaseñor, Haydee M. Francca Ostos Mondo, Horagónth

Miranda Silva, Alberto Ignacio Larios és Fausto Hernández Muñoz, az Egyesült Államokból (Manuel Morán, Kristin Haverty, Steve Abrams, Cheryl Henson, John Bell, Kathy Foley, Karen Smith, Andrew Periale, Kat Pleviak és Leslee Asch) és Kanadából (Isabelle Payant – vendégszerkesztő –, valamint Michel Fréchette, Richard Bouchard, Marine Van Hoof, Dominique Leroux és Dany Lefrancois) működtek közre a szerkesztésben. Venezuelából (Alejandro Jara, José Quevedo és José Ramón Fernández), Chiléből (Andrea Gaete és Javiera Silva) és Bolíviából (Grober Loredo) is számíthatunk együttműködésre. Nagyra értékeljük a Kanadából (Flavia Hevia) és az Egyesült Államokból (Gara Roda, Yara Meléndez Ordoñez, Richard Marino és Gilberto Subiaurt) származó anyagok fordítóinak munkáját.

A La Hoja del Titiritero-t létrehozó csapatot az első kiadástól kezdve dr. Manuel Morán irányította, aki azon kívül, hogy a Teatro Sea (Puerto Rico, New York, Florida) vezetője, a Nemzetközi UNIMA alelnöke és elnöke a 3 Amerika Bizottságnak, még a Puerto Rico-i és az Egyesült Államokbeli anyagok vendégszerkesztője is volt. A grafikai tevezésért a tehetséges fiatal kubai Abdel de La Campa Escaig felelt, aki az első megjelenéstől az utolsóig növelte a művészi színvonalat. A különböző kiadványok szerkesztői és korrektorai María Laura Germán, Yudd Favier és Norge Espinosa kubai színházkutatók és dramaturgok voltak. Rám, a szintén kubai Rubén Darío Salazarra

hárult a szerkesztés kemény és bonyolult feladata, az Északról, a Karib-térségből, az erős és aktív Közép- és Dél-Amerikából érkező tanulmányok, reflexiók, hírek összeállítása, ami amennyire munka volt, annyira a szeretet és érdeklődés megnyilvánulása a bábuszínvonal iránt. Olyan volt, mint egy színekben, tónusokban és textúrában bővelkedő tájjal szembenézni, amely új látásokat nyitott számomra. Köszönöm Manuel Moránnak, hogy biztosította számomra ezt a lehetőséget, ezzel boldoggá, nagyon boldoggá és büszkévé tett arra, hogy kik vagyunk mi bolygónk ezen részén. Előkészületben voltak anyagok Bolíviából, Peruból, Chiléből, Ecuadorból, Kolumbiából és Venezuelából. Volt, ami megjelent, de nem terjedelmes írások voltak, csak érdekesebb és ígéretesebb feljegyzések Dél-Amerika óriási, gazdag terület, mely kultúrájában és hatásában erősen különböző. Ezen ok és sok más miatt visszatérnék ebbe az egyedülálló országba, La Hoja del Titiriteróba, egy olyan területre, ahol minden bábuszín, tárgyunk, díszletünk, hangunk és történetünk elfér e csodálatos művészet múltjával, jelenével és jövőjével együtt.

Megjegyzés: 2017 óta minden hírelvél megtalálható az interneten a www.unima.org illetve a Facebookon az unima3americas oldalakon.

Fordította: Lakatosné Ircsik Teréz

LA HOJA DEL TITIRITERO (2017–2020)

UNIMA 3 AMERICAS COMISSION

BETWEEN DREAMS AND REALITIES OF AMERICA

In December 2016, a historic meeting took place in Matanzas, Cuba. The 3 Americas UNIMA International Meeting was the first time that twelve of the sixteen UNIMA members from the Americas region (Canada, United States, Mexico, Dominican Republic, Costa Rica, Nicaragua, Brazil, Chile, Peru, Bolivia, Uruguay and Cuba) met. Venezuela, Colombia, Ecuador and Argentina were absent for various reasons. The event, sponsored by the UNIMA Centre of Cuba, the National Council for the Performing Arts, the Matanzas Provincial Performing Arts Council and UNIMA International, presented the Executive Board of the newly formed 3 Americas Commission (President Dr. Manuel Morán, North American Vice-Presidents Isabelle Payant and Magali Chouinard, Caribbean Vice President Rubén Darío Salazar, Central American Vice President Kembly Aguilar and South American Vice President Gustavo “Tato” Martínez), elected at the International Congresses held in Tolosa, Spain, and San Sebastian, Spain, respectively. It was at this event that Idoya Otegui, head of the Centro Internacional de las Artes del Títere de Tolosa, became the first female Secretary General of the organization, also attending the meeting in Cuba. Among the agreements reached was the new edition of the electronic newsletter *La Hoja del Titiritero*, a well-known information portal in that part of the world. Thus continued the work begun by Maestro Roberto Lago of Mexico and his two collaborators, Ana María Allende of Chile and Susanita Freire of Uruguay and Brazil and carried out with quality and commitment over many years. They decided to publish twelve issues from 2017 to 2020, with three issues scheduled every four months. Issue twelve has a special magic of its own, and somehow this issue has brought good luck to the various publications. The mythical hero Hercules had twelve tasks, which he carried out one by one, the knights of the round table of the apostles

and King Arthur were twelve, twelve is the number of the signs of the zodiac and the months of the year, among other interesting examples. The collaboration of artists and theorists who are curious and passionate about the puppet arts of the region has been valuable and indispensable for the various publications. From Uruguay (Gustavo “Tato” Martínez and Raquel Ditchekenian – guest editors – , Miguel Cherro, Elbio Ferrario and Gabby Recto Álvarez), Argentina (Sergio Rower – guest editor – , as well as Carlos Fos, Daniel Di Mauro, Oscar Caamaño, Adelaida Mangani, Nerina Dip, Nicolás de La Barrera, Pablo Medina, Enrique Di Mauro, Verónica Guerin, Antoaneta Madjarova and Guillermo Bernasconi), from Brazil (Conceição Rosière, Níni Beltrame – guest editors – and Izabela Brochado, Roberto Silva, Rafael Sol and Diago Almeida), Panama (Adriana Sautú), Nicaragua (David Rocha – guest editor – and Gonzalo Cuéllar), Honduras (Danilo Lagos), El Salvador (Jennifer Valiente, Donald Paz and Alejandro Jovel Ayala), Guatemala (Larraitx Iparraguirre, Xoshil Rose, Daniel Pueus González, Rodolfo de León and Erika Martínez Landaverde), Costa Rica (Kembly Aguilar – guest editor – and Olga Luján, Diego Andrés Soto, Rosalía Camacho, Anselmo Navarro and Luis Paulino Retana), Puerto Rico (Manuel Morán, Cristina Vives Rodríguez, Y No Había Luz, Agustín Muñoz Ríos, Toni Chiroldes, Tere Marichal and Deborah Hunt), from the Dominican Republic (Basilio Nova – guest editor – and Gilda Matos and Reynaldo Disla), Cuba (Ruben Darío Salazar, Norge Espinosa, Freddy Ariles, Yudd Favier, Yamina Gibert, Blanca Felipe Rivero, Erian Peña Pupo, Marilyn Garbey Oquendo, Erduyn Maza, Isabel Cristina López Hamze and Ámbar Carralero Díaz), Mexico (Raquel Bárcena Molina – guest editor – and Alejandro Jara Villaseñor, Haydee M. Francca Ostos Mondo, Horagónth Miranda Silva, Alberto Ignacio Larios and Fausto Hernández Muñoz), from the United States (Manuel Morán, Kristin Haverty, Steve Abrams, Cheryl Henson,

John Bell, Kathy Foley, Karen Smith, Andrew Periale, Kat Pleviak and Leslee Asch) and Canada (Isabelle Payant – guest editor – and Michel Fréchette, Richard Bouchard, Marine Van Hoof, Dominique Leroux and Dany Lefrancois). Collaboration was also sought from Venezuela (Alejandro Jara, José Quevedo and José Ramón Fernández), Chile (Andrea Gaete and Javiera Silva) and Bolivia (Grober Loredo). We appreciate the work of translators from Canada (Flavia Hevia) and the United States (Gara Roda, Yara Meléndez Ordoñez, Richard Marino and Gilberto Subiaurt).

From the first edition, the team that created *La Hoja del Titiritero* was led by Dr. Manuel Morán, who, in addition to being the director of Teatro Sea (Puerto Rico, New York, Florida), Vice President of UNIMA International and President of the 3 Americas Committee, has also been responsible for the translation of Puerto Rican and US material.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

Fotó: George Riveron

MANUEL ANTONIO MORÁN HÁROM AMERIKA BIZOTTSÁG ELNÖKE

A Puerto Ricó-i San Juanban született. Színészként, énekesként, íróként, zeneszerzőként, bábosként és színházi, valamint filmes rendezőként dolgozott hazájában, Latin-Amerikában, Európában és az Amerikai Egyesült Államokban. Alapítója és művészeti vezetője a SEA-nak (www.teatrosea.org), melynek Puerto Ricóban, Floridában és New Yorkban vannak irodái. A 2020-ban 35 éves fennállását ünneplő SEA célja, hogy valódi szórakoztató, kulturális értékekkel és minőségi oktatással bíró alternatívát kínáljon a gyerekeknek, fiataloknak és felnőtteknek kétnyelvű oktatási programokkal, workshopokkal, szemináriumokkal, színházi és más művészeti kifejező eszközökkel. Morán a Puerto Ricó-i Egyetemen végzett bölcsész- és drámatudományi alapszakon.

A New York-i Egyetemen (NYU) szerzett mesterfokozatot zenei és drámapedagógiai szakon, majd az utóbbiból doktorált. Tanulmányait később a philadelphiai Temple Egyetemen (USA), a spanyolországi Santanderben lévő Menéndez Pelayo Egyetemen és a londoni Holborn Center for the Performing Arts-ban folytatta. Számos elismerésben és díjban részesült. A nemzetközi Puppetry International magazin a negyven legkiemelkedőbb 40 év alatti bábszínész közé választotta, és megkapta az „UNIMA-USA Citation of Excellence” díjat is, amelyet Jim Henson alapított az Egyesült Államok legjelentősebb bábszínházi számára. Nemrégiben a Puerto Ricó-i Kulturális Intézet neki szentelte az 51. Puerto Ricó-i Nemzetközi Színházi Fesztivált, ahol több ezer nézőnek mutatták be „Sueño” című zenés színházi előadását a San Juan-i San Felipe del Morro-kastélyban. Manuel Morán 18 év kihagyás után ismét elindította a hivatásos Latino Children’s Theatre-t New Yorkban. 1999-ben felavatta a Teatro SEA@Los Kabayitos Puppet & Children’s Theatre-t, az egyetlen latin nyelvű gyermekszínházat New Yorkban és talán az egész Egyesült Államokban. 2011-ben a színházat kibővítették és éves műsort kínálnak minden korosztály számára. New Yorkban különféle közösségeket, művészeti és színházi fesztiválokat alapított és hozott létre, többek között a nagyon sikeres és első ilyen jellegű fesztivált, a The International Puppet Fringe Festivalt. 2012 és 2021 között az UNIMA alelnöke volt, mely a világ legrégebbi nemzetközi színházi szervezete, és amely 96 országban működik. Három részes, „*Titeres en el Caribe Hispano/Puppetry in the Caribbean*” című dokumentumfilmjét a kubai, a dominikai és a Puerto Ricó-i bábszínházakról a kubai Havanna Filmfesztiválon mutatták be. 2016 áprilisában Havannában

* Szerkesztőségi jegyzet: A folyóirat szerkesztője Rubén Darío Salazar volt, akinek életrajzát a kubai Pelusin folyóirat bemutatása mellett ismertetjük.

Editor’s note: The editor of the magazine was Rubén Darío Salazar, whose biography is presented alongside the introduction of the Cuban journal Pelusin.

adták ki első könyvét a *Migrant Theatre for Children: A Caribbean in New York* címmel, melyben megtalálható színházi darabjainak antológiája. Második könyve 2017-ben jelent meg: *Mantequilla/Vaj; Egy Puerto Rico-i fiú kalandjai és megpróbáltatásai* (SEA Publications, NYC), a *The Colors of Frida* (SEA Publications, Serie Libros-Teatro) című művét 2018-ban vehették kézbe olvasói.

MANUEL ANTONIO MORÁN BIOGRAPHY

Was born in San Juan, Puerto Rico and has worked as an actor, singer, writer, composer, puppeteer, theater and film director and producer in his country, Latin America, Europe and the United States. He is the Founder and Artistic Director of SEA, Society of the Educational Arts, Inc. (www.teatrosea.org), with offices in Puerto Rico, Florida and New York City. Celebrating its 35 years in 2020, SEA's objective is to offer a real entertainment alternative, with cultural value and educational quality, for kids, the youth and adults through bilingual educational programs like workshops, seminars, theater and other cultural artistic expressions. Morán graduated from the University of Puerto Rico with a Bachelor of Arts in Humanities and Drama. From New York University (NYU) he obtained a Master's degree in Musical and Educational Theater, and later a Ph.D. in Educational Theater. He did specialized studies at Temple University in Philadelphia (USA), Menéndez Pelayo University in Santander (Spain), and the Holborn Centre for the Performing Arts in London (United Kingdom). He has received numerous recognitions and awards from The City of New York, the Latin Press Association of New York (ACE), the Hispanic Organization of Latin Actors and the Independent Theater Actors, to name a few. He was Grand Marshall of the National Puerto Rican Day Parade in New York. New York's *El Diario Newspaper* gave him the "El Award" as one of the most prominent Latinos in the city. The specialized international magazine *Puppetry International* selected him as one of its most prominent 40 puppeteers under 40, and he also received the "UNIMA-USA Citation

of Excellence", an award established by Jim Henson for the most prominent Puppet Theaters in the United States. Recently, the Puerto Rican Culture Institute dedicated him its 51st Puerto Rico International Theater Festival and presented his musical theater show 'Sueño' to thousands of spectators in the San Felipe del Morro Castle in San Juan. Dr. Morán is responsible for establishing the professional Latino Children's Theater in New York City, after 18 years of abandonment. In 1999, he inaugurated Teatro SEA @ Los Kabayitos Puppet & Children's Theatre, the only Latino theater for kids in New York City and possibly the United States. In 2011, the theater was expanded and moved to a new and renewed hall (now Teatro SEA), where an annual season for audiences of all ages is offered. In NYC he has established and produced various community and arts and theater festivals reaching thousands of audience members including BORIMIX: Puerto Rico Fest, Three King's Day Celebration, Arte Pa' Mi Gente Festival, MicroTheaterNY and the very successful and first of its kind, The International Puppet Fringe Festival of NYC. He is the former Vice-President (2012–2021) of UNIMA (Union Internationale de la Marionnette), the oldest international theater organization in the world, with chapters in 96 countries. His 3-episodes film, *Títeres en el Caribe Hispano/Puppetry in the Caribbean* a documentary about puppet theater in Cuba, the Dominican Republic and Puerto Rico, premiered at the Havana Film Festival in Cuba. In April 2016 his first book *Migrant Theater for Children: A Caribbean in New York* was published in Havana, with an anthology of his theater plays. His second book: *Mantequilla/Butter; Adventures and Tribulations of a Puerto Rican Boy* (SEA Publications, NYC) was published in 2017, and *The Colors of Frida*, (SEA Publications, Serie Libros-Teatro) in 2018.

Currently, he stars in the web series *El Avión The Airplane* (www.elaviontheairplane.com).

Dr. Morán is the proud Dad of Manuel Gabriel. They live in New York City and San Juan, Puerto Rico. (mmoran@teatrosea.org / www.manuelmoran.com)

Kateřina Dolenská LOUTKÁŘ

CSEH BÁBMAGAZIN

A *Loutkář* (Bábjátékos) a világ legrégebbi bábművészetről és alternatív színházról szóló folyóirata. 1912 óta rendszeresen közöl híreket, recenziókat, interjúkat, információt, cikkeket bábfesztiválokról, elméleti és történeti tanulmányokat, valamint az UNIMA értesítéseit. A negyedévente megjelenő lapszámok mindig tartalmaznak angol nyelvű összefoglalót.

Története: *Český loutkář* (Cseh Bábjátékos) utódja a *Loutkář* (Bábjátékos), a *Loutková scéna* (Bábszínházi szcenika) és a *Československý loutkář* (Csehszlovák Bábjátékos). A *Český loutkář*-t 1912-től egészen 1913 júniusáig adták ki. 1917–1939 között viselte a *Loutkář* nevet. Ezután egy rövid időre a *Zprávy loutkářského soustředění* (Bábszínházi Hírek) című közlöny, majd 1940–41 és 1945–51 között a *Loutková scéna* (Bábszínházi szcenika) magazin váltotta fel. 1951-től ismét megszakítás nélkül, havilapként jelent meg *Československý loutkář* (Csehszlovák Bábjátékos) néven. Csehszlovákia 1993-as felbomlását követően pedig újra *Loutkář* lett. A cseh bábművészet számos meghatározó személyisége adta kézről kézre a főszerkesztői pozíciót: elsőként Jindřich Veselý, Jan Malík, majd Miroslav Česal, Eva Hanzlíková, Pavel Vašíček és 2000–2015 között Nina Malíková.

A *Loutkář* ma: 2015 óta Kateřina Dolenská a főszerkesztő, aki a magazint antológiává alakította át. A számok nem csak a kulturális hírekről nyújtanak áttekintést, minden lapszámnak megvan a saját központi témáját, amelyet több szempontból járnak körbe. Ezek a témakörök minden évfolyamban

megjelennek: egyik a bábszínház és színház más műfajai közti átfedésekről szól, a másik a bábművészet és képzőművészet metszéspontjait mutatja be, megint másik a művészetterápia és a bábszínház kapcsolatát vizsgálja, vagy az animációs filmet, vagy a multimédiát és még sok más. Minden második évben egy adott földrajzi régióra összpontosítva betekintést nyújtunk a világ minden tájáról a bábszínház különböző formáiba. Dolenská így vall erről: *„Ez a szisztematikus feltárás számomra egy tanulási lehetőség. Remélem – a főszerkesztőként általam ígért 10 kötet befejezése után –, olvasóink könyvespolcain egy alap, átfogó útmutató fog sorakozni a bábszínház világához, amihez szükség szerint bármikor visszatérhetnek.”*

Jellemzők: A *Loutkář revue* (Bábjátékos revü) fennállása óta a cseh és a világ bábművészetének értékes krónikásává vált. Fejlődését és történetét igyekezett dokumentálni és feljegyezni. A *Loutkář* olvasóközönsége hivatásos és amatőr bábművészek. Bábfesztiválokat szemlél, elméleti és történeti tanulmányokat, memoárokat, bábművész portrékat, kritikákat és reflexiókat, összefoglalókat, oktatási és workshop híreket közöl.

A *Loutkář* és az UNIMA: A *Loutkář revue* (Bábjátékos revü) fontos szerepet játszott az UNIMA történetében. 1929–30 között volt az UNIMA sajtószervezete, de mindmáig rendszeresen és részletesen oszt meg információt a szervezet tevékenységéről.

Fordította: Lovas Lilla

LOUTKÁŘ

ABOUT THE MAGAZINE

Loutkář (Puppeteer) was and still is the world's oldest magazine about puppetry and alternative theatre since 1912. The magazine regularly brings news, reviews, interviews, information, articles about puppetry festivals, theoretical and historical studies, and news from the UNIMA organization. *Loutkář* is released four times a year. Each issue includes a summary in English.

History: The successor to the *Český loutkář* (Czech Puppeteer) magazine, *Loutkář* (Puppeteer), *Loutková scéna* (Puppet Theatre Stage) and *Československý loutkář* (Czechoslovak Puppeteer). The first volume of the *Český loutkář* magazine was issued in 1912 (until June 1913). Since 1917 it became *Loutkář* (until 1939). After 1939 it was replaced for a short time by the bulletin *Zprávy loutkářského soustředění* (News of puppet theatre focus) and then in 1940–41 and 1945–1951 by the magazine *Loutková scéna* (Puppet theatre stage). After 1951 it was again published without interruption as the specialized monthly *Československý loutkář* (Czechoslovakian Puppeteer) and then after the division of Czechoslovakia again under the name *Loutkář* (Puppeteer) since 1993. Several striking personalities from Czech puppet theatre life have passed through the post of a chief editor – primarily Jindřich Veselý, Jan Malík and further Miroslav Česal, Eva Hanzlíková, Pavel Vašíček and since 2000 Nina Malíková (till 2015). **Loutkář today:** Since 2015, Kateřina Dolenská has become the editor in chief. She has transformed the magazine into an anthology. Every issue offers not only an overview of cultural news. It includes a central topic that is examined from multiple perspectives. These topics in every volume of the magazine are interconnected. One issue was on the overlaps between puppetry and other forms of theatre, another on the intersection between puppetry and the visual arts, exploration of the links between puppet theatre and art therapy, animated film, multimedia, and much more. Every other year, we focus on a specific geographic area and offer an insight into

various forms of puppetry from around the world. She says: "I had to admit that this systematic exploration is for me a learning experience. I hope – when I finish ten volumes of *Loutkář* I promised to deliver as the editor in chief – our readers will have in their library a comprehensive basic guide to the world of puppet theatre. They will be able to return to it whenever they need." **Characteristics:** Throughout its existence, the *Loutkář* revue has become a precious chronicle of Czech and world puppet theatre. It has tried to record and document its developmental tendencies and history. Readers of *Loutkář* are professional and amateur puppeteers. It brings materials about puppetry festivals, theoretical and historical essays, memoirs, portraits of puppet theatre personalities, critics and reflections, summaries, and news concerning puppet theatre schools and workshops. **Loutkář and UNIMA:** The *Loutkář* revue also played a considerable role in the history of the UNIMA organization, being its press organization in 1929–30 and still regularly bringing detailed information about its activities.

SZERKESZTŐ, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

KATEŘINA DOLENSKÁ főszerkesztő **LOUTKÁŘ / CSEH KÖZTÁRSASÁG**

Művészeti újságíró és tanár. Diplomáját színháztudományból szerezte a prágai Károly Egyetem Bölcsészettudományi Karán. Doktori tanulmányait cseh és világ bábszínház specializáción a prágai Előadóművészeti Akadémia (AMU) Alternatív- és Bábszínházi Karán végezte. 2006 óta szerkeszti a Loutkář-t, 2015 júliusától főszerkesztő. 2012 óta tart bábelméleti és -történeti órákat a prágai Előadóművészeti Akadémia Alternatív- és Bábszínházi Karán. Emellett az Akadémia Alternatív- és Bábszínház Kutató és Tanulmányi Intézet kutatója. Gyakran tagja cseh bábfesztiválok szakmai zsűrijének, valamint olyan pályázati bírálóbizottságnak, amelyeket Prága Város Önkormányzata vagy a Cseh Köztársaság Kulturális Minisztériuma hív életre. Írásait világszerte publikálja. Az UNIMA Kiadói és Kortárs Írói Bizottságával együttműködve részt vett a Bábművészeti Világenciklopédia (UNIMA World Encyclopedia of Puppetry Arts) online szerkesztésében. 2021-ben az UNIMA Végrehajtó Bizottságának a tagja, valamint a Kutatási Bizottság alelnöke lett. Elérhetősége: Časopis Loutkář (Celetná 17. 110 00 Praha; www.loutkar.eu)

KATEŘINA DOLENSKÁ editor in chief **BIOGRAPHY / ČESKO**

Kateřina Dolenská, Ph.D. is an art journalist and educator, the graduate of theatre science (Faculty of Arts, Charles University in Prague), and the doctoral program at the Department of Alternative and Puppet Theatre (Academy of Performing Arts in Prague) with a specialization in Czech and world puppet theatre. Since 2006, she has been the editor of the professional magazine Loutkář; in July 2015, she became the chief editor. Since 2012 she has been lecturing at the Department of Alternative and Puppet Theatre at the Academy of Performing Arts (KALD DAMU). She has courses dealing with puppet theatre theory and history. Additionally, she works as a researcher in the

Institute for Research and Study of Alternative and Puppet theatre and theatre in special needs groups of DAMU. She often acts as a member of professional juries at Czech puppetry festivals and the grant committees (the City of Prague, Ministry of Culture of the Czech Republic). Her papers are published worldwide. She collaborated with the Publication and Contemporary Writing Commission of UNIMA to edit the online version of World Encyclopedia of Puppetry Arts. By 2021 she became a member of the Executive Committee UNIMA and vice-president of the Research Commission.

Editorial team: Editor in chief/ Kateřina Dolenská; Redaction: Sarah Slavíčková, Veronika Švecová, Michal Drtina; Tajemnice redakce: Sarah Slavíčková; Loutkář Online: Ema Šlechtová; Externí spolupráce: Adéla Vondráková; Redakční board: doc. Marek Bečka, doc. Andrea Králová, Mgr. Nina Malíková; Redakční okruh: Géza Balogh (HU), Malvína Balvínová, Jaroslav Blecha, Alice Dubská, Lenka Džadíková (SK), Ida Hledíková, (SK), Raphaële Fleury (FR), Pavel Jirásek, Lukáš Jiříčka, Livija Kroflin (HR), Eva Kyselová, Eleanor Margolies (GB), Vladimír Novák, Vladimír Predmerský (SK), Karen Smith, (USA), Pavel Vašíček, Zuzana Vojtíšková, Hana Volkmerová, Marek Waszkiel (PL), Silvie Žatecká Vojtková; Address: Časopis Loutkář (Celetná 17, 110 00 Praha; www.loutkar.eu)

Český loutkář, established in 1912, was not the first magazine specialising in puppet theatre, but its particular focus on puppetry in the Czech Lands (since 1918 the Czechoslovak Republic) and reports on foreign puppet theatre have turned it into an indispensable resource on puppetry after the 1920s.

At the very beginnings, in the first decades of its existence, the Český loutkář (Czech Puppeteer, later renamed to Československý loutkář / Czechoslovak Puppeteer, today Loutkář) mainly aimed to promote the puppetry arts and provide information about the history of this unique form of theatre as well as its technology. Alongside these efforts, puppetry started its journey of emancipation; the magazine published its first historical papers and criticism and broadened its readership outside puppet theatre practitioners themselves, as the first three decades of the 20th century were a period of new flourishing for Czech puppet theatre with a wide range of activities such as exhibitions, printing runs of original sets for family puppet theatres, amateur group theatres etc. Ultimately, the magazine became a living chronicle of Czech and Slovak puppet theatre as a whole. The magazine wanted to attract interest of the broadest public and published among other things also poems about puppetry from many different authors as well as illustrations by Mikoláš Aleš, Adolf Kašpar and Josef Váchal. The magazine also collaborated with the international puppetry union UNIMA and for a while even became its official bilingual journal; the volumes published in the years 1929–1933 remain a unique source of information on the organisation's history to this day. Český loutkář and later Loutkář reflected everything that was happening in Czech puppetry and was actively shaping it. That was its main significance.

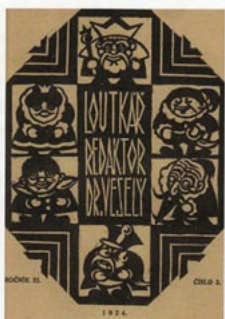
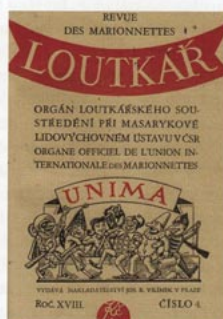
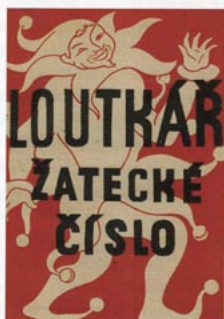
This trend of combining popularisation and education continued until the Second World War when the magazine fell silent for a few years. Czech puppet theatre was in a different position after 1945: Czechoslovak puppetry was professionalising and the state built a network of professional puppet theatres. The 1950s were another fruitful period

for Czechoslovak puppetry – besides the newly established professional puppet theatres, the “puppetry offensive” included the newly founded Department of Puppet Theatre and its first graduates. It was no longer necessary to defend puppetry as such; instead, the magazine started developing a theory of puppetry (with many original and reprinted studies on the aesthetics and dramaturgy of puppet theatre), published essays on modern puppetry and its mission, informed about the first opportunities to perform at international festivals and UNIMA gatherings and enabled local theatre practitioners to be inspired by the development of puppetry abroad. The magazine started systematically following all professional theatres and their productions, published documents from puppet theatre conferences etc. A significant proportion of Československý loutkář's content was taken up by articles reflecting the results of the first years of the newly established tertiary school of puppetry. The magazine also started publishing plays deemed suitable for both professional and amateur stages.

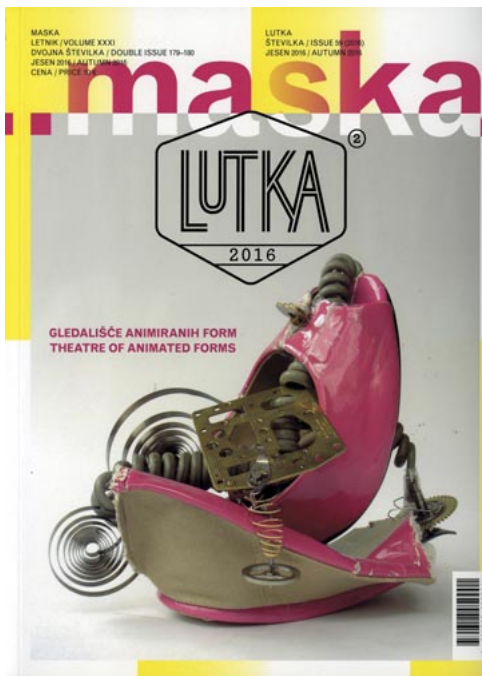
For many years, Československý loutkář followed in detail the activities of Czech (and Slovak) professional and amateur puppeteers and teachers who worked with puppets.

A constant problem that the magazine has been always struggling with is striking the right balance between its focus on professional puppet theatres and the activities of amateurs, including their separate festivals, workshops and competitions, and in finding the right level of accessibility in its historical and theoretical papers intended for the wider public. Loutkář however still mainly remained a chronicle of Czech and Slovak puppet theatre. A very important chapter of the history of Československý loutkář, which still needs to be researched further, were the 1970s and 1980s, otherwise a sad era for Czechoslovak theatre. Paradoxically, the constraints placed on art led to a flourishing of puppetry and the elaborate use of allegory in shows that would never be permitted in live actor theatre. Loutkář published articles from authors who were banned everywhere else, and curious readers could find lots of materials that could be inspiring for smaller stages and for artistic education.

Text/part: Nina Maliková

8	Didier Plassard	80	Anna Ivanova-Brašinskaja/Brashinskaya
12	IGRALEC IN LUTKA NA SODOBNEM ODRU	86	DOSJEJI AXE
12	ACTOR AND PUPPET ON THE CONTEMPORARY STAGE	86	THE AXE-FILES
	Stefan Apostolou-Hölscher	92	Peter Kus
18	»ČLOVEK« KOT X – FOUCAULT, KANT IN NJUNE DVOJNOSTI	92	ZVOČNA ANIMACIJA ALI O POJOČEM KAMNU
21	»MAN« AS X – FOUCAULT, KANT, AND THEIR DOUBLET	96	SOUND ANIMATION, OR, ON THE SINGING STONE
	Daniel Blanga-Gubbay		Tea Kovše
24	KOT OBLAK, KI GA OBLIKUJEJO VETROVI	100	ZMAGOSLAVJE LUTKE: ZMAGA SMRTI JE KLOFLUTA ŽIVLIENJU
29	AS A CLOUD SHAPED BY THE WINDS	107	THE TRIUMPH OF THE PUPPET: THE VICTORY OF DEATH IS A BLOW TO LIFE
	Renaud Herbin		Martina Maurič Lazar
34	MED TELESOM, PREDMETOM IN PODOBO: PLES IN VIZUALNE UMETNOSTI V LUTKOVNI UMETNOSTI	114	SLOVENSKI LUTKOVNI BASE JUMPING
40	BETWEEN THE BODY, THE OBJECT AND THE IMAGE: DANCE AND THE VISUAL ARTS IN PUPPET ART	120	SLOVENIAN PUPPET BASE JUMPING
	Martina Ruhsam		Vesna Teržan
46	VRNITEV OBJEKTOV	126	LUTKOVNI MUZEJ NA LJUBLJANSKEM GRADU
53	THE COMEBACK OF OBJECTS	133	THE MUSEUM OF PUPPETRY AT LJUBLJANA CASTLE
	Aline Wiame		Nenad Jelesijević
60	DELEUZOVO »LUTKARSTVO« IN ETIKA NEČLOVEŠKIH KOMPOZICIJ	138	TELO-LUTKA (TRANSSITUACIJA)
64	DELEUZE'S "PUPPETRY" AND THE ETHICS OF NON-HUMAN COMPOSITIONS	146	PUPPET BODIES (TRANS-SITUATION)
	Amit Drori		Mojca Redjko
74	»HELLO WORLD« "HELLO WORLD"	154	PREKIPEVAJOČA IN BREZBREŽNA USTVARJALNOST
		158	BUBBLING BOUNDLESS CREATIVITY
			Peter Gerderiocs
		162	LUTKOVNI »TERRORIZEM«
		164	THE "TERRORISM" OF PUPPETS

Benjamin Zajc

LUTKA

SZLOVÉN BÁBFOLYÓIRAT

A *Lutka (Báb)* című folyóiratot 1966-ban alapította a Kulturális Szervezetek Szövetsége (mai nevén Kulturális Tevékenységek Közalapja), és különböző időközönként (1966–1970, 1973–1981, 1985–1988, 1991–1996, 1998–2000) jelent meg egészen 2000-ig (57. szám). A *Lutka* utolsó számait a Klemenčič Napok Kulturális-Művészeti Társasága jelentette meg. A *Lutka* 2013 óta jelenik meg ismét. A folyóirat kezdetben a gyermek-bábszínházra, a bábokkal végzett pedagógiai munkára, a színdarabok publikálására, valamint a bábéledéshez való adaptációkra fókuszált.

A szlovén bábművészet szempontjából mindenekelőtt az országos bábszínházi tér részletes feltérképezése és a nemzetközi térbe történő integrálása volt döntő jelentőségű. Az 1990-es években a folyóirat a helyi szerzők szakmai reflexióit és cikkeit, valamint a legfontosabb külföldi bábszínházi teoretikusok fordításait publikálta. Így a következő számokban Henryk Jurkowski, Jan V. Dvořák, Nina Malíková, Kiszely Ágnes, Edi Majaron és mások írásai jelentek meg. A folyóirat így magára vonta a különböző alkotók figyelmét, akik hozzájárultak a *Lutka* nyitottságához és sokszínűségéhez. A folyóiratnak sajnos egész története során pénzügyi problémái voltak, s ezért a publikációk gyakoriságát illetően mind mikroszinten (az egyes években a rendszeres megjelenést illetően), mind makroszinten (a több évre szóló előfizetéseket illetően) nehézségei voltak. Az 1995-ik évi júniusi számban a szerkesztő, Uroš Trefalt így írt erről: „A külföldről és Szlovéniából érkező valamennyi jó referencia, a kedves szavak és mondatok ellenére, amelyek arról szóltak, hogy milyen jó, hogy végre van egy professzionális szlovén folyóiratunk, valójában nem kaptunk igazi segítséget és támogatást azoktól, akik felügyelték a lapot. Ez kissé a *Mindenki más – Mindenki egyenlő* (All Different – All Equal) kampányra (a megkülönböztetés minden formája elleni küzdelem kampánya – a szerk.) emlékeztet engem, amely a „politikailag korrekt” szellemében toleráns arcát mutatja, hogy elfedje az ettől túlságosan

is eltérő valóságot, és általában fordítottan arányos a propagandakampány intenzitásával.” 2000-ben bekövetkezett a folyóirat leghosszabb, 2013-ig tartó szüneteltetése. Ebben az időszakban a hivatásos szlovén bábművészet éppúgy megtapasztalta a szlovén nyelvű elméleti, tudományos és történeti vita drasztikus hiányát, mint a közmédia egyre aggasztóbb hozzáállását a bábos alkotásokhoz. Ez volt az oka annak, hogy a Ljubljanei Bábszínház 2013-ban újraindította a folyóiratot. Az újraélesztés célkitűzése az volt, hogy – a bábszínház elméletéről és történetéről, valamint a modern bábművészet tendenciáiról szóló különböző cikkeivel – igyekezzen kitölteni a bábművészettel foglalkozó professzionális szlovén újságírásban tapasztalható hiányt. Ajda Rooss, a Ljubljanei Bábszínház művészeti igazgatója lett a lap szerkesztője. Különböző szerkesztőkkel együttműködve új életre keltette a folyóirat tartalmát. Vezetése alatt a lap olyan professzionális tanulmányokra koncentrált, amelyek megkérdőjelezik a hazai, az európai és a nemzetközi bábművészet gyakorlatát. A folyóirat ezért új alcímet kapott: *A bábművészet és az animált formák színházának folyóirata* (Revija za lutkovno umetnost in gledališče animiranih form). A folyóirat jelenlegi korszakában azt a megvalósíthatóbb célt tűzte ki maga elé, hogy [csupán] háromévenként jelentessen meg egy számot, és az minél szélesebb körű legyen. A *Lutka* akadémiai nézőpontból vizsgálja a jelenkori bábművészetet, a releváns szakértők által írt tanulmányok felölelik a különböző elméleti megközelítéseket, perspektívákat és a jelenkori gyakorlatot. Ebben az időszakban a lap először két nyelvű (szlovén és angol) lett, majd 2019-ben három nyelvű (francia), 2022-ben pedig négy nyelven adjuk ki (szlovén, angol, litván, horvát). Az első szám (2013) az EPKE (European Puppetry Knowledge Exchange Project, az Európai Bábművészet Tudáscsere Projekt) európai projektjének támogatásával jött létre, amely összekapcsolta a különböző európai színházak új dolgokat tevező szakembereit (a technológusokat),

és így lehetővé tette szaktudásuk termékeny cseréjét. A Ljubljani Bábszínház (Lutkovno gledališče Ljubljana), a cseh Divadlo Drak és az észti NUKU Teater 2013-ban kezdődő együttműködési programját az Európai Bizottság Kulturális Programjának keretén belül finanszírozták. A program által támogatott első workshop – *The Marionette: Between Tradition and the Present* (A marionett: a hagyomány és a jelen között) – tematikusan a „bábok királynőjére” összpontosított, a marionette, amely egyúttal e folyóiratszám témája is lett. Azért is, mert a marionettszínház igen fontos a szlovén bábművészet fejlődésében. A workshop fő hangsúlyát a marionett különböző fejfunkcióira és arckifejezéseire helyezték. Következésképpen, amint az a Lutka említett számának összegzésében olvasható, a marionett-technológia területén az új felfedezéseket az új anyagok kifejlesztése tette lehetővé; figyelmünket alapvetően a különböző marionett-vezérlőkre fordítottuk, amelyek közül az egyik bizonyosan egydülálló a világon – a szlovén Ciril-féle vezérlés.¹ Ugyancsak ebben a számban publikáltak a marionettől két olyan alapvető esszét, amelyek számos bábjátékost és a színház világán belül működő más alkotót inspiráltak. A folyóirat második (2016-os) száma a Lutka és a Maska – Časopis za scenske umetnosti (Maszk – az előadóművészet folyóirata) közös munkája, és kizárólag a modern színházban lévő animációnak szentelték, mind a szerzői írások, mind az animációról szóló írások széles skáláját tekintve. Ez az első átfogó együttműködés két régóta fennálló szlovén színházi folyóirat között (A Maska alapítása 1920-ban történt, a Lutka 1966-ban jött létre). Kezdetben, a koncepció és a kiadás idején a számot kissé szerénytelenül „gyűjteménynek” nevezték, és talán ez a leírás felel meg a leginkább az eredménynek. A Maska és a Lutka speciális közös kiadása jelentős mértékben a Modern Előadóművészeti Szeminárium (Seminar sodobnih scenskih umetnosti) oktatási programja 12. ciklusának eredménye, amely a 2014/2015-ös akadémiai év idején valósult meg, s amely a Maska Intézet és a Ljubljani Bábszínház együttműködésében született és valósult meg, és a kortárs művészet kontextusában az animált formák művészetének szentelték.

A harmadik és (eddig) utolsó (2019-es) számot az új technológiáknak a modern bábművészetre és általában az animált entitások művészete fejlődésére és megértésére gyakorolt hatásának szentelték. Ennek az volt a célja, hogy bemutassa a kortárs bábművészet interdiszciplináris és hibrid formáinak skáláját, és hogy tematizálja a releváns kérdéseket. A bábművészet jelenkori irányzatainak alapvető kérdéseit veti fel: hogyan határozható meg és hogyan gondolható el újra a báb; az új média befolyása milyen mértékben szélesítheti ki annak meghatározását, és milyen mértékben képes hatást gyakorolni az új bábterminológia kialakulására; a kortárs gyakorlat milyen módon épít ki egy teljesen új viszonyt az animátorokkal, az anyagokkal, a mozgásokkal, a tárgyakkal, a hanggal... És végül: a báboknak (vagy az animált tárgynak) még mindig szüksége van-e egy animátorra, mivel úgy tűnik, hogy az új technológiával felvértezve teljesen magától is életre kelhet? A folyóirat új összefüggéseket és meglátásokat kínál, a bábok szélesebb körű felfogására fektetve a hangsúlyt az új technológiákkal összefüggésben. Bemutatja, hogy a bábok nem maradtak meg hagyományos formájukban, megmutatja, hogyan reflektálnak a világra ma, és hogy esztétikus és tematikus előadásmódjaikon keresztül hogyan alkalmazzák, és egyúttal hogyan reprezentálják a modern társadalom struktúráit. A lényegükhöz tartozó tulajdonságukkal, és a semmiből való korlátlan teremtés lehetőségével (ha rendelkeznek az ehhez szükséges érzékkel) képesek átalakítani azt a művészetet releváns formáivá, nyitott és hívogató vizsgálódássá. A színház egyik formájaként a bábművészet képes arra, hogy a művészi kifejezés és az újabb technológia összes formáját felhasználja, és multimédiás természetével megtalálja az őt megillető helyet az előadóművészet egyre növekvő opuszában. Kiinduló pontokat nyújt az elméleti értekezések számára és lehetővé teszi a filozófiai, politikai, szociológiai, esztétikai vitákat. A következő, 2022 szeptemberében megjelenő szám címe „Bábművészet borotvaélen”. Ez része a színház új Kreatív Európa projektjének, az EU Kortárs Bábszínházi Kritikai Platformnak (Creative Europe project EU Contemporary Puppetry Critical Platform).

Fordította: Szilágyi Imre

1 „Ciril Jagodic egyedi marionettbáb-mozgató szerkezetet fejlesztett ki, a 'ljubljanai mérlegként' ismertté vált vízszintes keresztet.” In: *A báb metafora, a színpadi lény jele*. <https://kultura.hu/bab-metafora-szinpadi/>

LUTKA

A SHORT HISTORY OF THE JOURNAL LUTKA

The journal *Lutka* (*Puppet*) was founded by the Association of Cultural Organisations (today Public Fund for the Cultural Activities of the Republic of Slovenia) and published at different intervals (1966–1970, 1973–1981, 1985–1988, 1991–1996, 1998–2000) until 2000 (no. 57). *Lutka's* last issues were published by the Cultural-Artistic Society Klemenčičs Days. In 2013, the journal *Lutka* began appearing again. The beginnings of the journal are marked by a focus on puppet theatre for children, pedagogical work with puppets and the publication of plays and adaptations for puppet performance. What was crucial for Slovenian puppetry was, above all, a detailed mapping of the national puppetry space, and its integration into the international space. In the 1990s, the journal began to publish professional reflections and articles by local authors and translations by key foreign puppet theorists. Thus, in the following issues, reflections by Henryk Jurkowski, Jan V. Dvořák, Nina Malíková, Ágnes Kiszely, Edi Majaron and others appeared. The journal has thus attracted the participation of a spectrum of different creators, who have contributed to the openness and diversity of the journal. Unfortunately, the journal has had funding problems throughout its history, and has therefore had a major problem with consistency of publication, both at the micro level (regular publication in a single year) and at the macro level (multi-year subscriptions). In the June 1995 issue, editor Uroš Trefalt writes: “Despite all the good references from abroad and in Slovenia, the nice words and sometimes even phrases about how good it is to finally have a Slovenian professional journal, we have not really received any real help and support. Help from those who oversee it. It reminds me a little of the All Different – All Equal campaign, which, in the spirit of ‘politically correct’, shows its tolerant face to mask a reality that is too damn different, usually inversely proportional to the intensity of the propaganda campaign.” In 2000, the journal

entered its longest hiatus, which lasted until 2013. In that decade, the Slovenian puppetry profession has experienced a drastic deficiency in theoretical, scientific and historical discussion, presented in its own language, in the field of puppetry, as well as an increasingly alarming attitude of the public media towards puppet creation. Because of that, Ljubljana Puppet Theatre revived the journal in 2013. The intention of the revival is to attempt – with its miscellaneous articles on the theory and history of puppet theatre, as well as on the tendencies in modern puppetry – to fill in the topical gap in the field of Slovenian professional puppetry journalism. Ajda Rooss, artistic director of the Ljubljana Puppet Theatre, became its editor. In collaboration with various editors, she has revitalized the content of the journal. Under her leadership, the journal began to focus on professional articles that question domestic, European, and international puppetry practice. The journal was therefore given a new subtitle: *A journal on Puppetry Arts and Theatre of Animated Forms*. In its current era, the journal has set itself the more feasible goal of publishing one issue every three years and making that issue more extensive. *Lutka* started offering an academic look at contemporary puppetry, encompassing diverse theoretical approaches, perspectives, and descriptions of contemporary practices through articles written by relevant experts. During this period, the journal has become bilingual (Slovene, English), in 2019 it became trilingual (French), and in 2022 it will be published in four languages (Slovene, English, Lithuanian, Croatian). Its first issue (2013) was conceived with the support of the European project EPKE (European Puppetry Knowledge Exchange Project), which connected puppet technologists from various European theatres and thus enabled a prolific exchange of their professional knowledge. The project, established at the beginning of 2013 in collaboration among the Ljubljana Puppet Theatre (Lutkovno gledališče Ljubljana), the

Czech Drak Theatre (Divadlo Drak) and the Estonian NUKU Theatre (NUKU Teater), has been financed by the European Commission within its Culture Programme. The first workshop organized under the patronage of this project – *The Marionette: Between Tradition and the Present* – was thematically focused on “the queen of puppets” – the marionette, which also became the topic of the journal. That is because marionette theatre is crucial in the development of Slovenian puppetry. The main emphasis of the workshop was placed on the marionette’s different head functions and facial expressions. Therefore, summed up in this edition of *Lutka* are the new findings in the field of marionette technology enabled by the development of new materials; our main attention is devoted to different marionette controls, one of which is certainly unique to the world – the Slovenian “Ciril’s control”. Also published here are the two basic anthological essays on the marionette that have inspired many puppeteers and other creators within the realm of theatre.

The second issue of the journal (2016) was both *The Journal for Puppetry Arts and Theatre of Animated Forms – Lutka* and *Maska – The Performing Arts Journal*, and it was dedicated exclusively to animation in contemporary theatre, both in its broad range of authorial writings and writings about animation. It is the result of the first comprehensive collaboration between two longstanding Slovenian theatre journals (*Maska* was founded in 1920, and *Lutka* in 1966). Initially, at the time of its conception and editing, this issue was rather immodestly called a “collection”, and this description probably comes closest to the result. The special joint edition of *Maska* and *Lutka* was largely a result of the 12th iteration of the educational programme *The Seminar of Contemporary Performing Arts*, which took place during the 2014/2015 academic year, and which was conceived and carried out in a collaboration between *Maska* Institute and Ljubljana Puppet Theatre, and it was dedicated

to the art of animated forms in the context of contemporary art. The third and latest issue (2019) was themed around the influence of new technologies on the development and understanding of contemporary puppet art and the art of animated entities generally. Its goal was to present a range of interdisciplinary and hybrid forms of contemporary puppetry and to thematise the relevant issues. It poses the fundamental questions of contemporary trends in puppet art: how the puppet can be defined and considered anew; to what extent the influence of new media can broaden its definition and influence the development of new puppet terminology; how contemporary practices establish an entirely new relationship with animators, materials, motions, objects, voice... And finally: does a puppet (or animated object) truly still need an animator, as it seems that, empowered with new technology, it can come to life entirely on its own? The journal offers new connotations and insights with an emphasis on a broader perception of puppets in connection with new technologies. It demonstrates that puppets have not languished in their traditional form and shows how they reflect the world today and, through their aesthetic and thematic expressions, adapt and simultaneously represent the structures of modern society. With their inherent broadness and the possibility of a limitless creation from nothing, they can (if they have a sense for it) transform into a relevant form of art, open and inviting investigation. As a form of theatre, puppetry can utilise all forms of artistic expression and the newest technology and, with its multimedia nature, find its rightful place in the ever-growing opus of the performing arts. It provides starting points for theoretical discourse and enables discussions of philosophy, politics, sociology, and aesthetics.

The next issue will be titled *Puppetry on the Edge* and it will be published in September 2022. It will be a part of theatre’s new Creative Europe project EU Contemporary Puppetry Critical Platform.

SZERKESZTŐK, SZERKESZTŐSÉG EDITOR, EDITORIAL STAFF

AJDA ROOSS főszerkesztő LUTKA / SZLOVÉNIA

A 2013-as, 2016-os és a 2019-es szám főszerkesztője. A ljubljanoi Színház, Rádió, Film és Televízió Akadémia (Akademija za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani) dramaturgia szakán végzett. Tanulmányai során bábművészet és tárgyi előadás szakon is továbbképezte magát. 2011-ben a LUTKA Nemzetközi Kortárs Bábművészet Biennáléjának művészeti igazgatója lett. 2013 óta a ljubljanoi Bábszínház (Lutkovno gledališče Ljubljana) művészeti igazgatója. A színház programjában megvalósított művészi elképzelése nemzetközi ismertséget szerzett, és hozzájárult olyan elismert előadások megalkotásához, amelyek számos nemzeti és

nemzetközi díjat nyertek el. A színház részben olyan kísérleti előadások létrehozására helyezte az alkotás fókuszát, amelyek a bábszínház közegét más művészi területekkel összekapcsolva gazdagították. Tevékenysége a már elfogadott marionett hagyomány művelésétől a fiatalok jelenkori problémáival foglalkozó színművek előtti ajtónyitásig terjed. Az utolsó évtizedben a színház a különböző művészeti műfajokat keverve, valamint új anyagokat és technikákat alkalmazva, az új irányzatokra szakosodott. A *bábművészet és az animált formák színházi folyóiratának* (Lutka, A Journal on Puppetry Arts and Theatre of Animated Forms) főszerkesztője és a ljubljanoi Bábmúzeum 2015-ben megnyitott állandó kiállításának társrendezője.

Fotó: Mimi Antolovič

TJAŠA BERTONCELJ (a 2019-es és a 2022-es szám társ/főszerkesztője) szerkesztő, dramaturg, kurátor és teatrológus (színháztudományi szakértő). A Ljubljani Egyetem Bölcsészkarán kulturális filozófia és szociológia szakon szerzett diplomát. Az utóbbi években a bábművészet és a material performance² területére szakosodott. Dramaturgként elismert igazgatókkal (Matija Solce, Tin Grabnar, Fabrizio Montecchi) dolgozott együtt, a 2019/2020-as évadban a ljubljani Bábszínház dramaturgja volt. 2019 óta *A bábművészet és az animált formák színházi folyóiratának* (Lutka, A Journal on Puppetry Arts and Theatre of Animated Forms) társzerkesztője és az EU Kortárs Bábművészetének Kritikai Platformja (EU Contemporary Puppetry Critical Platform) szlovén platformjának szerkesztője. 2021-ben kidolgozta és megtervezte a kortárs szlovén bábművészet digitális kiállítását.

MAŠA JAZBEC (a 2019-es szám társ/főszerkesztője). A Ljubljani Egyetem Bölcsészkarán filozófiából és összehasonlító irodalomtudományból szerzett diplomát, majd francia nyelvet, pedagógiát és színházi gyakorlatot tanított. Dramaturgiai tanácsadóként és a színpadi beszéd asszisztenseként dolgozott számos poszt-dramai³ színházi produkcióban. Az utóbbi években a bábművészet kutatásával, az EU Kortárs Bábművészetének Kritikai Platformja számára készített írásokkal, és költemények, színházi szövegek, akadémiai tanulmányok fordításával foglalkozik. A francia nyelv tanításán kívül történetmesélési készségek kutatásával, kulturális és művészetre nevelési rendezvények, valamint szlovén és francia nyelvű színházi performanszok lebonyolításával foglalkozik. Pedagógusként, fordítóként és performanszművészként aktívan együttműködik a szlovéniai Francia Intézettel, a francia Kreatív Gyermekkor Központtal (Center de Créations pour l'Enfance) és a ljubljani Bábszínházzal. Fotó: Luca Kravanja

2 Dassia N. Posner bevezeti az „anyagi teljesítmény” kifejezést, hogy feltárja a színház bábközpontú megközelítésének jelentőségét. (...) Ez a kifejezés a minket körülvevő anyagi világra, annak ránk gyakorolt hatására és a vele való interakcióinkra irányítja figyelmünket. In: Dassia N. Posner, Claudia Orenstein, John Bell (szerk.): THE ROUTLEDGE COMPANION TO PUPPETRY AND MATERIAL PERFORMANCE. London-New York, Routledge, 2014, 2., 4. p.

3 Andrzej Tadeusz Wirth lengyel színházi szakember által 1987-ben kidolgozott, és Hans-Thies Lehmann által népszerűsített fogalom. In: <https://encyklopediateatru.pl/osoby/59241/andrzej-wirth#>

AJDA ROOSS (Editor-in-Chief of the 2013, 2016 and 2019 issues) graduated from the Department of Dramaturgy at the Academy for Theatre, Radio, Film and Television in Ljubljana. During her studies, she received a further education in puppetry and material performance. In 2011, she accepted the position of the artistic director of the International Biennial Festival of Contemporary Puppetry Art LUTKE. Since 2013, she has been the artistic director of the Ljubljana Puppet Theatre (Lutkovno gledališče Ljubljana). Her artistic vision in the theatre's programme has led to international expansion and contributed to acclaimed productions that received many national and international awards. The theatre partly shifted its creative focus to producing experimental productions that enrich and intertwine the puppet theatre medium with other artistic fields. Her contribution ranges from cultivating the established marionette tradition to opening the door for contemporary problem plays for youth. In the last decade, the theatre has specialised in new trends, merging different genres of art and applying new materials and technologies to puppetry. She is the chief editor of the international professional journal of puppetry art and the theatre of animated forms *Lutka* and the co-author of the permanent exhibition of the Ljubljana Museum of Puppetry (2015).

TJAŠA BERTONCELJ (Editor-in-Chief of the 2019 and 2022 issue) is an editor, dramaturge, curator, and theatrologist. She holds a master's degree in sociology and philosophy of culture from the Faculty of Arts in Ljubljana. In recent years, she has specialized in the field of puppetry and material performance. As a dramaturge she has collaborated with established

directors (Matija Solce, Tin Grabnar, Fabrizio Montecchi) and was employed as a dramaturge at the Ljubljana Puppet Theatre in the 2019/2020 season. She also works as a publicist, curator, and editor. Since 2019, she has been the co-editor of the international professional journal on puppetry arts and the theatre of animated forms, *Lutka (Puppet)*, and the editor of the Slovenian Platform, which is part of the EU Contemporary Puppetry Critical Platform. In 2021, she conceived and designed a digital exhibition on Slovenian contemporary puppetry.

MAŠA JAZBEC (Editor-in-Chief of the 2019 issue) After having graduated in philosophy and comparative literature at the Faculty of Arts (University of Ljubljana), Maša Jazbec devoted herself to education in the field of French language, pedagogy, and theatre practices. She has worked as a dramaturgy consultant and stage speech assistant in numerous post-drama theatre productions, and in recent years has focused on researching puppetry, writing for the EU Critical Platform for Contemporary Puppetry, and translating texts (poetry, theatre texts, academic articles). She dedicates herself to teaching French, researching storytelling skills, conducting cultural and artistic education events and theatre performances in Slovene and French. As a pedagogue, translator, and performer, she actively collaborates with the French Institute in Slovenia, the French Center for Creative Childhood (Center de Créations pour l'Enfance, Center culturel de Tinguieux, France) and the Ljubljana Puppet Theatre.

Address: Krekov trg 2., 1000 Ljubljana, Slovenija;
E-mail: info@lgl.si; www.twitter.com/lutkovno;

Fotó: Ajda Schmidt

<p>LUTKA Revija za lutkovno umetnost in gledališke ustvarjalne forme <i>A Journal on Puppetry Arts and Theatre of Animated Forms</i></p> <p>51. (no. 58) (december 2022)</p> <p>Izhajajoč: Lutkovna gledališča Ljubljana v sodelovanju s SINEMA Slovenia in Društvo lutkovnih umetnostev Slovenije</p> <p>Published by: Ljubljana Puppet Theatre in collaboration with SINEMA Slovenia and the Puppetry Centres Institute (LUI)</p> <p>Revija Lutka je leta 1980 ustanovila Zveza ljubiteljskih organizacij (Zveza žurki obkralj BS za lutkovno dejavnost). V naslednjih letih (1980-1979, 1979-1981, 1981-1984, 1984-1986, 1986-2000) je izhajala vseh 46 letna (no. 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052, 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095, 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102, 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109, 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123, 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130, 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137, 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144, 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156, 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163, 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170, 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177, 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198, 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205, 1206, 1207, 1208, 1209, 1210, 1211, 1212, 1213, 1214, 1215, 1216, 1217, 1218, 1219, 1220, 1221, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1230, 1231, 1232, 1233, 1234, 1235, 1236, 1237, 1238, 1239, 1240, 1241, 1242, 1243, 1244, 1245, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1252, 1253, 1254, 1255, 1256, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1268, 1269, 1270, 1271, 1272, 1273, 1274, 1275, 1276, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286, 1287, 1288, 1289, 1290, 1291, 1292, 1293, 1294, 1295, 1296, 1297, 1298, 1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1312, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1318, 1319, 1320, 1321, 1322, 1323, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1336, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1348, 1349, 1350, 1351, 1352, 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381, 1382, 1383, 1384, 1385, 1386, 1387, 1388, 1389, 1390, 1391, 1392, 1393, 1394, 1395, 1396, 1397, 1398, 1399, 1400, 1401, 1402, 1403, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1410, 1411, 1412, 1413, 1414, 1415, 1416, 1417, 1418, 1419, 1420, 1421, 1422, 1423, 1424, 1425, 1426, 1427, 1428, 1429, 1430, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1437, 1438, 1439, 1440, 1441, 1442, 1443, 1444, 1445, 1446, 1447, 1448, 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1473, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1485, 1486, 1487, 1488, 1489, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1503, 1504, 1505, 1506, 1507, 1508, 1509, 1510, 1511, 1512, 1513, 1514, 1515, 1516, 1517, 1518, 1519, 1520, 1521, 1522, 1523, 1524, 1525, 1526, 1527, 1528, 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1534, 1535, 1536, 1537, 1538, 1539, 1540, 1541, 1542, 1543, 1544, 1545, 1546, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1552, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1559, 1560, 1561, 1562, 1563, 1564, 1565, 1566, 1567, 1568, 1569, 1570, 1571, 1572, 1573, 1574, 1575, 1576, 1577, 1578, 1579, 1580, 1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599, 1600, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1612, 1613, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1620, 1621, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1645, 1646, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1657, 1658, 1659, 1660, 1661, 1662, 1663, 1664, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1695, 1696, 1697, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710, 1711, 1712, 1713, 1714, 1715, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1725, 1726, 1727, 1728, 1729, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 1738, 1739, 1740, 1741, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1748, 1749, 1750, 1751, 1752, 1753, 1754, 1755, 1756, 1757, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1765, 1766, 1767, 1768, 1769, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782, 1783, 1784, 1785, 1786, 1787, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798, 1799, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1806, 1807, 1808, 1809, 1810, 1811, 1812, 1813, 1814, 1815, 1816, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1822, 1823, 1824, 1825, 1826, 1827, 1828, 1829, 1830, 1831, 1832, 1833, 1834, 1835, 1836, 1837, 1838, 1839, 1840, 1841, 1842, 1843, 1844, 1845, 1846, 1847, 1848, 1849, 1850, 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1868, 1869, 1870, 1871, 1872, 1873, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1880, 1881, 1882, 1883, 1884, 1885, 1886, 1887, 1888, 1889, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951, 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 21</p>

ARCANUM DIGITÁLIS
TUDOMÁNYTÁR

Art Limes 1992–2015

DVD

KERESHETŐ HASONMÁS

MEGJELENT SZÁMAINK:

2003/1. szám – BÁBOK ÉS BÁBUK (elfogyott)	–
2003/2. szám – A PASZTELL (elfogyott)	495 Ft
2004/1-2. szám – DIKTATÚRA ÉS MŰVÉSZET I-II.	990 Ft
2004/3-4. szám – A GYERMEKKÖNYV-ILLUSZTRÁCIÓ I-II. (elfogyott)	990 Ft
2006/1. szám – BÁB-TÁR I. (elfogyott)	–
2006/2-3. szám – BÁB-TÁR II-III.	990 Ft
2006/4 – 2007/1. szám – Magyar illusztráció Bolognában (elfogyott)	850 Ft
2007/2. szám – BÁB-TÁR IV.	650 Ft
2007/3. szám – Kihelyezett tagozat	850 Ft
2007/4. szám – BÁB-TÁR V.	850 Ft
2008/1. szám – A gyermekkönyv-illusztráció IV.	850 Ft
2008/2. szám – Képzőművészek Esztergomban a 20. században	850 Ft
2008/3. szám – BÁB-TÁR VI.	850 Ft
2008/4. szám – ÜVEGSZOBRA SZAT	850 Ft
2008/5. szám – BÁB-TÁR VII.	850 Ft
2009/1. szám – Gyermekkönyv-illusztráció V.	850 Ft
2009/2. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VI.	850 Ft
2009/3. szám – Wehner-Vernissage	850 Ft
2009/4. szám – BÁB-TÁR VIII.	850 Ft
2009/5. szám – Fémszobrászok Tatabányán	850 Ft
2009/6. szám – BÁB-TÁR IX.	850 Ft
2010/1. szám – BÁB-TÁR X.	850 Ft
2010/2. szám – BÁB-TÁR XI.	850 Ft
2010/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VII.	850 Ft
2010/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció VIII.	850 Ft
2011/1. szám – BÁB-TÁR XII.	850 Ft
2011/2. szám – Képzőművészek Tatabányán a 20. században	850 Ft
2011/3. szám – Gyermekkönyv-illusztráció IX.	
A képiró: Kass János, 1. rész	850 Ft
2011/4. szám – Gyermekkönyv-illusztráció X.	850 Ft
2012/1. szám – BÁB-TÁR XIII.	850 Ft
2012/2. szám – IPARMŰVESSÉG I.	1.000 Ft
2012/3. szám – A KÉPÍRÓ, KASS JÁNOS	1.000 Ft
2012/4. szám – BÁB-TÁR XIV.	1.000 Ft
2013/1. szám – IPARMŰVESSÉG II.	1.000 Ft
2013/2. szám – IPARMŰVESSÉG III.	1.000 Ft
2013/3. szám – BÁB-TÁR XV.	1.000 Ft
2013/4. szám – BÁB-TÁR XVI.	1.000 Ft
2013/5. szám – Képzőművészek Dorogon I.	1.000 Ft
2014/1. szám – Képzőművészek Dorogon napjainkban	1.000 Ft
2014/2. szám – BÁB-TÁR XVII.	1.000 Ft
2014/3. szám – KÉP-TÁR I.	1.000 Ft

2014/4. szám – KÉP-TÁR II.	1.000 Ft
2015/1. szám – BÁB-TÁR XVIII.	1.000 Ft
2015/2. szám – BÁB-TÁR XIX.	1.000 Ft
2015/3. szám – A képiro: Kass János, 3. rész	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában I. kötet	1.000 Ft
2015/4. szám – Képzőművészek Tata városában II. kötet	1.000 Ft
2015/5. szám – BÁB-TÁR XX.	1.000 Ft
2016/1. szám – KÉP-TÁR III.	1.000 Ft
2016/2. szám – BÁB-TÁR XXI.	1.000 Ft
2016/3. szám – BÁB-TÁR XXII.	1.000 Ft
2016/4. szám – KÉP-TÁR IV.	1.000 Ft
2016/5. szám – BÁB-TÁR XXIII.	1.000 Ft
2016/6. szám – BÁB-TÁR XXIV.	1.000 Ft
2017/1. szám – BÁB-TÁR XXV.	1.000 Ft
2017/2. szám – BÁB-TÁR XXVI.	1.000 Ft
2017/3. szám – BÁB-TÁR XXVII.	1.000 Ft
2017/4. szám – KÉP-TÁR V. – I. rész	1.000 Ft
2017/5. szám – KÉP-TÁR V. – II. rész	1.000 Ft
2017/6. szám – BÁB-TÁR XXVIII.	1.000 Ft
2018/1. szám – BÁB-TÁR XXIX.	1.000 Ft
2018/2. szám – KÉP-TÁR VI. Képzőművészek Esztergomban I.	1.000 Ft
2018/3. szám – KÉP-TÁR VII. Képzőművészek Esztergomban II/1.	1.000 Ft
2018/4. szám – KÉP-TÁR VIII. Képzőművészek a Vajdaságban	1.000 Ft
2018/5. szám – BÁB-TÁR XXX.	1.000 Ft
2018/6. szám – KÉP-TÁR IX.	1.000 Ft
2019/1. szám – BÁB-TÁR XXXI.	1.000 Ft
2019/2. szám – KÉP-TÁR X. Képzőművészek Esztergomban II/2.	1.500 Ft
2019/3. szám – BÁB-TÁR XXXII. – Budapest Bábszínház '70	1.000 Ft
2019/4. szám – BÁB-TÁR XXXIII.	1.000 Ft
2019/5. szám – BÁB-TÁR XXXIV.	1.000 Ft
2020/1. szám – BÁB-TÁR XXXV.	1.000 Ft
2021/2. szám – BÁB-TÁR XXXVIII.	1.000 Ft
2021/3. szám – BÁB-TÁR XXXIX.	1.000 Ft
2021/4. szám – KÉP-TÁR XVI.	1.000 Ft
2021/5. szám – BÁB-TÁR XL.	1.000 Ft
2021/6. szám – KÉP-TÁR XVII.	1.000 Ft
2022/1. szám – BÁB-TÁR XLI.	1.000 Ft
2022/2. szám – KÉP-TÁR XIX.	1.000 Ft
2022/3.1. szám – BÁB-TÁR XLII.	1.000 Ft

